
02013661810010240

18389

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ **Αρ. Φύλλου 1366**

18 Οκτωβρίου 2001

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθ. Γ2/5051 α

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 7 παραγρ. 1 του νόμου 2525/97 «Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 188 - Α/23.9.97), καθώς και τις διατάξεις του άρθρου 3 παραγρ. 9 εδαφ. (δδ, εε), του άρθρου 4 παραγρ. 11 εδάφ. ε, του άρθρου 5 παραγρ. 11 εδαφ. β και γ σε συνδυασμό με τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 7 του Ν. 2525/97.

2. Τις διατάξεις του άρθρου 29α του Ν. 1558/85 ΦΕΚ 137-Α, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/92 (ΦΕΚ 154-Α) και τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παράγραφος 2α του Ν. 2469/97 (ΦΕΚ 38 -Α), και το γεγονός ότι από την απόφαση αυτή δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

3. Τις εισηγήσεις του Π.Ι., όπως αυτές έχουν διατυπωθεί στις αριθμ. 9/11.7.01, 10/19.7.01 και 11/25.7.01 Πράξεις του Τμήματος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, την αριθμ. 17/17.7.01 Πράξη Δευτεροβάθμιας, καθώς και τις αριθμ. 2/23.5.01 και 3/14.6.2001 Πράξεις της Ολομέλειας του Π.Ι., αποφασίζουμε:

Καθορίζουμε το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και τα Προγράμματα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο και για την υποχρεωτική εκπαίδευση, ως εξής:

Η ισχύς της απόφασης αυτής αρχίζει από το σχολικό έτος 2003 - 2004.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 27 Σεπτεμβρίου 2001

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (αρ. 1§2, σ.1 έως 369)

Άρθρο 1

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κοινωνική πραγματικότητα είναι συνυφασμένη με πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές παρεμβάσεις που έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό τους τη μεταβλητότητα. Παράλληλα, η επιστημονική και η τεχνολογική εξέλιξη συμβάλλουν σε μια έντονη ρευστότητα τόσο στον τομέα της γνώσης όσο και στα κοινωνικά δρώμενα. Επιπρόσθετα, ο άλλοτε αδιαμφισβήτητος ρόλος του σχολείου, ως βασικού κοινωνικού θεσμού, στο θέμα της παροχής γνώσης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, βρίσκεται σε μια διαδικασία αποδυνάμωσης, δεδομένου ότι οι δυνατότητες πρόσβασης στα γνωστικά δεδομένα είναι πολύτροπες και πολυποίκιλες. Γι αυτό καθίσταται επιτακτική η ανάγκη αναδιάρθρωσης των εκπαιδευτικών δυνατοτήτων του σχολείου, για να ενισχυθούν αποτελεσματικά οι μαθησιακές και κοινωνικοποιητικές λειτουργίες του, ώστε να δομηθεί ένα ισχυρό σχολικό παιδαγωγικό περιβάλλον.

Με την έννοια αυτή τα κοινωνικά, οικονομικά, επιστημονικά και τεχνολογικά δεδομένα διαμορφώνουν ένα νέο πλαίσιο μορφωτικών και κοινωνικών αναγκών για το κάθε άτομο, κυρίως όσον αφορά την αναζήτηση, διαχείριση και αξιοποίηση της νέας γνώσης, την προσέγγιση και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών καθώς και την προώθηση της αξίας της συλλογικότητας με την ταυτόχρονη ανάδειξη της ατομικής ευθύνης. Η ικανοποίηση αυτών των αναγκών θεωρείται προϋπόθεση για τη δυναμική εξοικείωση με τις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις του εργασιακού περιβάλλοντος και της κοινωνίας ευρύτερα.

Όλα αυτά σημαίνουν ότι η εκπαίδευση, ως το δομικό μέσο με το οποίο η κοινωνία επιδιώκει να καταστήσει τους πολίτες ικανούς να ολοκληρωθούν ως προσωπικότητες και να αποκτήσουν ισότιμη πρόσβαση στην ευημερία, στη λήψη δημοκρατικών αποφάσεων και στην ατομική, κοινωνική και πολιτισμική ανάπτυξη, αποτελεί έναν βασικό μηχανισμό. Είναι λοιπόν απαραίτητος ένας νέος εκπαιδευτικός σχεδιασμός, κάτω από το πρίσμα των νέων δεδομένων αλλά και των επιθυμητών επιδιώξεων. Ο σχεδιασμός αυτός πρέπει να οδηγεί σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα το

οποίο πρέπει να ανταποκρίνεται στη δυναμική των καιρών και να απαντά στις προκλήσεις της εποχής.

Η ραγδαία και συνεχής αύξηση της γνώσης και της πληροφορίας, παρά τις ευκαιρίες που μας παρέχει και την πρόοδο που σηματοδοτεί, εμπεριέχει τον κίνδυνο διεύρυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων. Η διασφάλιση, για όλα τα άτομα, δυνατότητας πρόσβασης στην πληροφορία και τη γνώση επιβάλλει την επιτακτική ανάγκη παροχής ίσων ευκαιριών μάθησης.

Οι συνεχείς ανακαλύψεις και καινοτομίες στα διάφορα πεδία της επιστήμης και της τεχνολογίας επιφέρουν συνεχή αναθεώρηση της γνώσης και η αναγκαιότητα ανανέωσης των ακαδημαϊκών γνώσεων και των επαγγελματικών εφοδίων υποχρεώνει τόσο τα άτομα όσο και τις κοινωνίες να υιοθετούν πρακτικές δια βίου μάθησης και διδασκαλίας.

Ταυτόχρονα η ανάδειξη της γνώσης ως κυρίαρχου χαρακτηριστικού της εποχής μας -η οποία συνηθίζεται να αποκαλείται "εποχή της γνώσης και της πληροφορίας"- απαιτεί την ενίσχυση του ρόλου της εκπαίδευσης τόσο στο χώρο της οικονομίας και της παραγωγής, όσο και της πρόληψης και αποκατάστασης των διαφόρων μορφών κοινωνικών ανισοτήτων. Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο αυτό που υποστηρίζεται από πολλούς μελετητές ότι, δηλαδή, η μάχη της εξέλιξης και της προόδου των κοινωνιών ήδη δίδεται στο χώρο της εκπαίδευσης.

Από την άλλη μεριά, τα φαινόμενα της διεθνοποίησης του πολιτισμού και της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας σε συνδυασμό με την ελαχιστοποίηση των αποστάσεων συντελούν στη δημιουργία κοινωνικού περιβάλλοντος με ποικιλία πολιτισμικών, γλωσσικών, εθνοτικών και κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών. Γι΄ αυτό πρέπει να ελαχιστοποιηθεί το πιθανό ενδεχόμενο της επιβολής αφενός ενός μονοδιάστατου πολιτισμικού μοντέλου και αφετέρου η ενίσχυση φαινομένων ξενοφοβίας και ρατσισμού.

Επιπροσθέτως, η αυξανόμενη υιοθέτηση του καταναλωτικού προτύπου διαβίωσης αποπροσανατολίζει τον άνθρωπο και τον οδηγεί στην υιοθέτηση σχετικών προτύπων. Αυτό έχει ως συνέπεια να επηρεάζεται η ψυχική του ισορροπία, να περιορίζονται τα όρια της αυτοαντίληψης, της κοινωνικότητας και του αυτοπροσδιορισμού του. Θεωρείται, επομένως, αναγκαία η προετοιμασία του νέου ανθρώπου για την υιοθέτηση νέων προτύπων συμπεριφοράς με σεβασμό στις ανθρωπιστικές αξίες και το περιβάλλον. Τα νέα κοινωνικά δεδομένα απαιτούν από το σχολείο να συμβάλλει πρωτίστως στη διαμόρφωση προσωπικότητας με ισχυρή αυτοαντίληψη. Το σχολείο πρέπει να δώσει βαρύτητα στην ικανοποίηση του συνόλου των συναισθηματικών και νοητικών αναγκών και ενδιαφερόντων του μαθητή.

Η χώρα μας, παράλληλα με τις δικές της προτεραιότητες, ως εταίρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιδιώκει να ανταποκρίνεται σε όλες τις, κοινές για τις ευρωπαϊκές κοινωνίες, προκλήσεις που σχετίζονται με την εκπαιδευτική πολιτική. Στο πλαίσιο αυτού του πολιτισμικού πλουραλισμού η χώρα μας πρέπει να προωθήσει τις πολιτιστικές της αξίες, οι οποίες αποτελούν το εθνικό της κεφάλαιο αντιμετωπίζοντας επιτυχώς τις σύγχρονες προκλήσεις. Θεωρείται λοιπόν αναγκαίο να προωθηθούν:

α. Η δημιουργία συνθηκών, ώστε ο μαθητής να αναπτύξει προσωπικότητα με ισχυρή αυτοαντίληψη, συναισθηματική σταθερότητα, διαλεκτική ικανότητα και θετική διάθεση για συνεργασία και αυτενέργεια. Μια προσωπικότητα υπεύθυνη, δημοκρατική και ελεύθερη, με κοινωνικές και ανθρώπινες ευαισθησίες χωρίς θρησκευτικές και πολιτισμικές διακρίσεις.

β. Η δημιουργία συνθηκών ώστε κάθε άτομο να έχει τη δυνατότητα της διά βίου ανανέωσης δεξιοτήτων και γνώσεων ώστε να ανταποκρίνεται στα συνεχώς μεταβαλλόμενα κοινωνικά, επιστημονικά και τεχνολογικά δεδομένα.

γ. Η καλλιέργεια της ικανότητας κάθε ατόμου για κριτική αντιμετώπιση των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας.

δ. Η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής παράλληλα με την αύξηση της ελευθερίας των ατόμων στην ιδιωτική και δημόσια ζωή.

ε. Η αποφυγή φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας στην αναδυόμενη πολυπολιτισμική ευρωπαϊκή κοινωνία με παράλληλη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας και των παραδοσιακών αξιών.

Για την επιτυχή αντιμετώπιση των παραπάνω προκλήσεων διατυπώθηκε ως κοινός μελλοντικός σκοπός της ευρωπαϊκής εκπαίδευσης "η διαφύλαξη της δημοκρατικότητας του πολιτικού βίου, της ελευθερίας, της ανεξιθρησκίας, της αλληλεγγύης, της συλλογικότητας, του διεθνισμού, της δικαιοσύνης, του πολιτισμού, της εργασίας, της πνευματικής καλλιέργειας και της κοινωνικής συνοχής σε ανοιχτές πλουραλιστικές κοινωνίες, στις οποίες τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αντικείμενο σεβασμού και από τις οποίες κανένα άτομο ή ομάδα δεν αποκλείεται".

Ο σκοπός αυτός θα πρέπει να αποτελεί το πλαίσιο για την ανάπτυξη της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής των επί μέρους ευρωπαϊκών χωρών, λαμβανομένου πάντοτε υπόψη ότι η εκπαίδευση κάθε χώρας διακρίνεται και καθορίζεται από τα στοιχεία εκείνα που ανταποκρίνονται στις εθνικές και άλλες ιδιαιτερότητες της κοινωνίας της. Μέσα σ΄ αυτό λοιπόν το πλαίσιο, το οποίο σηματοδοτεί την αναγκαιότητα ανάπτυξης της ποιότητας της εκπαίδευσης, πρέπει να ενταχθεί και το δικό μας εκπαιδευτικό σύστημα με τις κατάλληλες προσαρμογές που θα το καταστήσουν περισσότερο ποιοτικό, περισσότερο δυναμικό, περισσότερο αποτελεσματικό.

2. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η εκπαιδευτική διαδικασία πρέπει να διαμορφώνει συνθήκες που προάγουν τις ιδέες της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων, της ειρήνης και της ελευθερίας. Με την εκπαίδευση επιδιώκεται η ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή και η επιτυχής κοινωνική ένταξή του, αφενός μέσα από τη συγκρότηση και αποδοχή κοινών αξιών, αφετέρου με την ανάπτυξη νοητικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων. Με την έννοια αυτή ο μαθητής καθίσταται ικανός να αντιμετωπίζει με επιτυχία προβλήματα και επιπλέον να διαμορφώνει άποψη και να λειτουργεί ως υπεύθυνος πολίτης σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο και απαιτητικό κοινωνικό περιβάλλον. Κύριοι άξονες αυτής της προσπάθειας θα πρέπει να είναι:

α. Η παροχή της γενικής παιδείας

β. Η ανάδειξη των ενδιαφερόντων του μαθητή και η καλλιέργεια δεξιοτήτων

γ. Η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών μάθησης για όλους τους μαθητές

δ. Η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας

ε. Η προετοιμασία για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας

στ. Η προαγωγή της φυσικής, ψυχικής και κοινωνικής υγείας

ζ. Η ευαισθητοποίηση για την αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και η υιοθέτηση νέων προτύπων συμπεριφοράς

α) Η παροχή της γενικής παιδείας

Η γενική παιδεία πρέπει να εξασφαλίζει ισορροπία μεταξύ των ανθρωπιστικών / κοινωνικών και των θετικών / τεχνολογικών κατευθύνσεων, ώστε να διασφαλίζεται η αρμονική φυσική, πνευματική, αισθητική, συναισθηματική και ηθική ανάπτυξη των μαθητών. Η γενική παιδεία πρέπει επίσης να συμβάλλει στην ανάδειξη και καλλιέργεια των ιδιαίτερων ενδιαφερόντων και δεξιοτήτων κάθε μαθητή. Θα πρέπει να του εξασφαλίζει την ικανότητα πρόσβασης σε ποικίλες πηγές πληροφόρησης και αξιοποίησης της πληροφορίας για οποιοδήποτε θέμα. Επιπλέον θα πρέπει να καλλιεργεί την ικανότητα κριτικής ερμηνείας και ατομικών επιλογών σύμφωνα με τις προσωπικές αξίες και ανάγκες. Θα πρέπει να καλλιεργεί την ικανότητα έκφρασης των σκέψεων και των απόψεων, με την ανάπτυξη πνευματικών, κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Θα πρέπει να καθιστά τους μαθητές ικανούς να συνεργάζονται με άλλα άτομα για την επίτευξη κοινών στόχων αλλά και να ενεργούν υπεύθυνα. Επιπλέον, με δεδομένη τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και τη συνεχώς αυξανόμενη αξιοποίησή της στον προσωπικό αλλά και στον εργασιακό χώρο, η υποχρεωτική εκπαίδευση οφείλει να εξασφαλίσει για κάθε μαθητή, την ικανότητα να κατανοεί το ρόλο των νέων τεχνολογιών, να τις χρησιμοποιεί και να τις αξιοποιεί με επάρκεια και να βελτιώνει συνεχώς την ικανότητά του για πρόσβαση σ΄ αυτές.

Η νέα κατάσταση, όπως είναι επόμενο, προβάλλει την αδήριτη ανάγκη παροχής υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης. Τα άτομα πρέπει να διαθέτουν μια γενικότερη παιδεία και ένα στέρεο υπόβαθρο βασικών γνώσεων και δεξιοτήτων, ώστε να είναι σε θέση να κατανοούν επιστημονικές έννοιες και να τις αξιοποιούν στην καθημερινή ζωή. Θα πρέπει, δια βίου, να έχουν την δυνατότητα απόκτησης νέων γνώσεων, ώστε να προσαρμόζονται δυναμικά στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις του εργασιακού και ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος και παράλληλα να εμπλουτίζονται με τις κριτικές και κοινωνικές δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την πληρέστερη κατανόηση των τεκταινομένων.

Θα πρέπει, λοιπόν, η γενική παιδεία να συμβάλλει όχι στη συσσώρευση και απομνημόνευση έτοιμων γνώσεων, αλλά στην ευρύτερη εξοικείωση με βασικά στοιχεία των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που θα εξασφαλίζουν τη δυνατότητα κατανόησης και ερμηνείας εννοιών, φαινομένων ή διαδικασιών που αφορούν το περιβάλλον (φυσικό ή ανθρωπογενές), ενώ παράλληλα θα είναι σε θέση ο ίδιος ο μαθητής να αναζητά και να δημιουργεί γνώση.

β) Η ανάδειξη των ενδιαφερόντων του μαθητή και η καλλιέργεια δεξιοτήτων

Το νέο κοινωνικό - οικονομικό αναδυόμενο περιβάλλον της κοινωνίας της γνώσης και της πληροφορίας, όπως προαναφέρθηκε, αλλά και της επιδιωκόμενης κοινωνίας της ποιότητας απαιτεί τη συνεχή ανανέωση της γνώσης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, όπως και της δυνατότητας αξιοποίησης διαφορετικών μεθόδων απόκτησης της γνώσης. Αυτό σημαίνει ότι η εκπαίδευση πρέπει να χαρακτηρίζεται από θεματική ευρύτητα και να υποστηρίζει ενεργητικές και συμμετοχικές μεθόδους προσέγγισης της γνώσης, ώστε να εξασφαλίζει το απαραίτητο γνωστικό υπόβαθρο και τα εργαλεία εκείνα που θα βοηθούν το κάθε άτομο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες για εξειδίκευση. Οι ανάγκες όπως θα προκύπτουν στο μέλλον, θα απαιτούν την προσαρμογή σε διαφορετικούς επαγγελματικούς τομείς.

Ο μαθητής δηλαδή θα πρέπει να μάθει στο σχολείο κυρίως "πώς να μαθαίνει", ώστε να προσεγγίζει ενεργητικά και δημιουργικά την παρεχόμενη γνώση. Το σχολείο θα πρέπει να μάθει στον μαθητή "πώς να πράττει", ώστε να μπορεί να εφαρμόζει στην καθημερινή του ζωή, στην κοινωνική του δραστηριότητα, στην επαγγελματική του ενασχόληση, τις γνώσεις και τις δεξιότητες που αποκτά. Μ' αυτόν τον τρόπο και με την προϋπόθεση ότι θα αναβαθμιστούν οι βάσεις για πιο ουσιαστική σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, τα προγράμματα σπουδών θα συμβάλλουν μελλοντικά μεταξύ άλλων και στην αντιμετώπιση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ταυτόχρονα, ένα πλήθος από διαφορετικές επιλογές σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας εμφανίζονται, με νέα επαγγέλματα, νέους κλάδους στην επιστήμη και στην τεχνολογία, νέες τάσεις στην τέχνη, νέες επιλογές στη διάθεση του ελεύθερου χρόνου. Ένα σύγχρονο και αποτελεσματικό εκπαιδευτικό σύστημα δε θα πρέπει να αγνοεί τίποτε από όλα αυτά. Αντίθετα, είναι ανάγκη να αναδεικνύονται τα ενδιαφέροντα του κάθε μαθητή, να ανιχνεύονται και να ενθαρρύνονται οι κλίσεις του και να προσαρμόζονται, όποτε κρίνεται απαραίτητο, τα Προγράμματα Σπουδών, το διδακτικό υλικό και οι διδακτικές προσεγγίσεις, ώστε να παραμένουν πάντοτε ευέλικτα, ελκυστικά και επίκαιρα. Στο πλαίσιο αυτό σημαντική είναι η συμβολή των σχολικών βιβλιοθηκών, οι οποίες παρέχουν στους μαθητές τη δυνατότητα να έχουν αυτόνομη πρόσβαση σε ποικίλες πηγές γνώσης εκπαιδευόμενοι στην αναζήτηση, αξιολόγηση και αξιοποίηση πληροφοριών.

γ) Η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών μάθησης για όλους τους μαθητές

Η ανάγκη παροχής ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης προβάλλει επιτακτική, ώστε η εκπαίδευση να αναδειχθεί σε μοχλό άμβλυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων. Η ισότητα στην παρεχόμενη εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους τους μαθητές και ιδιαίτερα για αυτούς που ανήκουν σε "μειονότητες", καθώς και για τους μαθητές με "ειδικές ανάγκες αλλά και ικανότητες", ώστε να προστατεύονται από τον κοινωνικό αποκλεισμό και την ανεργία. Η παροχή ίσων ευκαιριών στη μάθηση δεν θα πρέπει να ερμηνεύεται ως σύνολο ομοιόμορφων εκπαιδευτικών παροχών που οδηγούν σε ομοιογενείς διαδικασίες και συμπεριφορές. Τα άτομα που αντιμετωπίζουν εμπόδια από τη φύση, την κοινωνία, τις εκάστοτε συνθήκες, όπως τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τα άτομα με ιδιαίτερα ταλέντα και ικανότητες θα πρέπει να βοηθούνται και να απολαμβάνουν εκπαιδευτικές υπηρεσίες που θα τους εξασφαλίζουν ίσες και κατάλληλες, κατά περίπτωση, ευκαιρίες πρόσβασης στη γνώση.

Η παροχή σε όλους τους μαθητές της δυνατότητας ίσων ευκαιριών εκπαίδευσης και πρόσβασης στις πηγές πληροφόρησης και τη γνώση αποτελεί στοιχειώδη αρχή

κάθε δημοκρατικής κοινωνίας. Η πληροφορία, όμως, από μόνη της δεν αποτελεί γνώση. Προϋποθέτει γνώσεις και δεξιότητες που καθιστούν δυνατή την επεξεργασία και αξιοποίησή της. Παράλληλα, η σύγχρονη οικονομία βασίζεται σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό στην εκπαίδευση, όχι μόνο γιατί η εκπαίδευση αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία, αλλά γιατί επιπλέον η σύγχρονη οικονομία στηρίζεται στην πληροφορία, τη γνώση και την τεχνογνωσία.

δ) Η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας

Η ελαχιστοποίηση των αποστάσεων, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας με τις νέες δυνατότητες της επικοινωνίας και της ανταλλαγής υλικών και πολιτιστικών αγαθών, εκθέτει τα άτομα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Η ελληνική κοινωνία αποτελεί μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γεγονός που σημαίνει ότι βασική προϋπόθεση ανάπτυξης σε όλους τους τομείς αποτελεί η αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία με τους άλλους ευρωπαϊκούς λαούς. Επιπλέον, όπως συμβαίνει με όλες τις ευρωπαϊκές κοινωνίες, η σύνθεση της ελληνικής κοινωνίας μεταβάλλεται συνεχώς, εμπλουτιζόμενη με άτομα - φορείς διαφορετικών γλωσσικών και πολιτισμικών παραδόσεων. Η πραγματικότητα αυτή επιβάλλει στον κάθε πολίτη να αποδέχεται και να σέβεται την πολιτισμική ετερότητα των συμπολιτών του, ώστε όλοι να ζουν αρμονικά σε ένα περιβάλλον πολιτισμικής, εθνικής και γλωσσικής πολυμορφίας. Αυτό με τη σειρά του απαιτεί την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, δεξιοτήτων επικοινωνίας, συνεργασίας καιι συμμετοχής όλων στην κοινωνία της γνώσης. Για την ομαλή κοινωνική ένταξη κάθε ατόμου απαιτείται η ανάπτυξη της ικανότητας "επικοινωνίας" με το κοινωνικό του περιβάλλον, μέσα από τη γνώση της μητρικής και της φυσικής του γλώσσας, αλλά και άλλων γλωσσών, μέσα από την ενημέρωσή του για την ιστορία και την πολιτισμική παράδοση όχι μόνο της δικής του αλλά και των άλλων εθνικών, θρησκευτικών και γενικά πολιτισμικών ομάδων. Απαραίτητη είναι, επίσης, η ανάπτυξη της ικανότητας κάθε ατόμου να εργάζεται σε ομάδες και να αξιοποιεί τις γνώσεις και τις δεξιότητές του για την επίτευξη συλλογικών στόχων.

Για την επίτευξη αρμονικής κοινωνικής συμβίωσης και προστασία της πολιτιστικής μας ταυτότητας, είναι απαραίτητο, το κάθε άτομο να μάθει να συμβιώνει με τους άλλους, σεβόμενο τον πολιτισμό και τη γλώσσα τους, διατηρώντας όμως, παράλληλα, την εθνική και πολιτισμική του ταυτότητα μέσα από την ανάπτυξη της εθνικής, πολιτιστικής γλωσσικής και θρησκευτικής αγωγής. Εξάλλου, αποτελεί δέσμευση όλων των χωρών της Ε.Ε. η προστασία της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της εθνικής εκπαίδευσης και η αποδοχή των εθνικών ποικιλομορφιών και συνεπώς των στοιχείων εκείνων, τα οποία συμβάλλουν στη διαμόρφωση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας του μαθητή - αυριανού πολίτη.

ε) Η προετοιμασία για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας

Οι νέες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμα εργαλεία για την απόκτηση γνώσης, για την προαγωγή της εξατομικευμένης εκπαίδευσης και για την εξασφάλιση της δια βίου μάθησης. Η εισαγωγή και χρήση τους όμως στην εκπαιδευτική πράξη, δεν θα πρέπει να αντιμετωπιστεί υπό το πρίσμα ενός απλού τεχνολογικού εκσυγχρονισμού ως αυτοσκοπού. Θα πρέπει να γίνει κάτω από τις προϋποθέσεις εκείνες ώστε να μη διακυβεύεται η ανθρωπιστική παιδεία για την κοινωνία που οραματιζόμαστε.

Μόνο με αυτές τις προϋποθέσεις ο μαθητής θα ενταχθεί κριτικά στην "κοινωνία της πληροφορίας", από την οποία στη συνέχεια, μέσα από την κριτική επεξεργασία των προσλαμβανομένων πληροφοριών θα προσεγγίσει την "κοινωνία της γνώσης". Για την επιτυχία αυτού του σκοπού, δεν αρκεί μόνο ο εξοπλισμός των σχολείων με την απαραίτητη τεχνολογική υποδομή, αλλά κυρίως η εφαρμογή νέας παιδαγωγικής στρατηγικής και η ανάπτυξη κατάλληλων προγραμμάτων πληροφορικής για την υποστήριξη όλων των γνωστικών αντικειμένων. Τα σύγχρονα εκπαιδευτικά μέσα (λογισμικό, Διαδίκτυο κτλ.), προϊόντα των τεχνολογιών πληροφόρησης, συμβάλλουν υποβοηθητικά και συμπληρωματικά πάντα στην εκπαιδευτική πρακτική και θα πρέπει να χρησιμοποιούνται με την ανάλογη συχνότητα, χρονική διάρκεια και βαρύτητα. Ο ρόλος και η αξία της χρήσης σύγχρονων εκπαιδευτικών μέσων, βρίσκεται κυρίως σε εκείνα τα χαρακτηριστικά που τα διαφοροποιούν από τα παραδοσιακά μέσα. Η ανάδειξη αυτού του ρόλου των σύγχρονων εκπαιδευτικών μέσων επιτυγχάνεται με την προτροπή και καθοδήγηση του εκπαιδευτικού για την αξιοποίησή τους σε κάθε διδακτική ή θεματική ενότητα. Επιβάλλεται λοιπόν τα Προγράμματα Σπουδών να προβλέπουν, όπου θεωρείται αναγκαίο και εφικτό, εκτός από τα συμβατικά εγχειρίδια αναφοράς για τον εκπαιδευτικό, συνοδευτικό εκπαιδευτικό λογισμικό με σαφείς οδηγίες για την καλύτερη αξιοποίησή του από τον εκπαιδευτικό.

στ) Η προαγωγή της φυσικής, ψυχικής και κοινωνικής υγείας

Σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές), η φυσική, πνευματική και ηθική ανάπτυξη του ατόμου και η πορεία προς την αυτογνωσία του απαιτούν ευρεία και διαρκή κοινωνική αλληλεπίδραση και συναίνεση. Ο ρόλος του κοινωνικού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση του ατόμου γίνεται πιο κρίσιμος σε περιόδους ραγδαίων μεταβολών. Ταυτόχρονα, οι γνώσεις, οι δεξιότητες και οι στάσεις του ατόμου, οι οποίες σχετίζονται με τη διατήρηση και την ανάπτυξη της φυσικής και ψυχικής του υγείας, πρέπει να αποτελούν βασικό τμήμα της παιδείας κάθε μαθητή, ώστε αργότερα ως ενήλικας, να είναι υπεύθυνος για την ποιότητα ζωής τόσο της δικής του όσο και του κοινωνικού συνόλου στο οποίο ανήκει.

ζ) Η ευαισθητοποίηση για την αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και η υιοθέτηση νέων προτύπων συμπεριφοράς

Αν οι κοινωνικές ανάγκες είναι εκείνες που προσδιορίζουν κατά βάση το είδος της παρεχόμενης εκπαίδευσης, η εκπαίδευση, από την πλευρά της, συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη της κοινωνίας. Σήμερα είναι γενικά αποδεκτό ότι για τη βελτίωση των συνθηκών του περιβάλλοντος και τη διατήρηση της βιωσιμότητας του πλανήτη μας πρέπει οι επιλογές μας να μη θέτουν σε κίνδυνο τους φυσικούς πόρους που προορίζονται για την κάλυψη των αναγκών των επόμενων γενεών.

Η αειφόρος ανάπτυξη αποτελεί αδιαμφισβήτητη πρόταση για την εξασφάλιση της ευημερίας σε ολόκληρο τον πλανήτη, μέσα από την προστασία και τη διατήρηση της ισορροπίας του περιβάλλοντος. Η πρόταση αυτή απαιτεί τον επαναπροσδιορισμό των αναγκών του ατόμου και των κοινωνικών ομάδων, γεγονός που επιβάλλει με τη σειρά

του επαναπροσδιορισμό του συστήματος αξιών που έχουμε υιοθετήσει μέχρι σήμερα ως άτομα αλλά και ως κοινωνίες. Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός, απαιτείται κατάλληλη παιδεία που κυρίως το σχολείο μπορεί να εξασφαλίσει για όλους τους μαθητές - αυριανούς πολίτες, ευαισθητοποιώντας τους για τη σωστή διαχείριση του περιβάλλοντος.

3. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Ε.Π.Π.Σ.)

Με τις αρχές και τους σκοπούς της αγωγής και της διδασκαλίας που προαναφέρθηκαν τίθεται το γενικό πλαίσιο και ορίζονται οι κατευθυντήριοι άξονες για τον προσδιορισμό του περιεχομένου σπουδών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Τόσο η διδασκαλία αυτού του περιεχομένου όσο και ο τρόπος επεξεργασίας των διαφόρων εννοιών, πρέπει να διασφαλίζει την εσωτερική συνοχή, τη συνέχεια, την ενιαία ανάπτυξη και την ισορροπία ανάμεσα στα επί μέρους στοιχεία του. Παράλληλα, πρέπει να ενσωματωθεί η Ειδική Αγωγή κατά επίπεδο εκπαίδευσης και κατ΄ αντικείμενο και να επαναπροσδιοριστεί το περιεχόμενο σπουδών και οι επιδιώξεις της Προσχολικής Αγωγής.

Όλα αυτά τα στοιχεία περιλαμβάνονται σε ένα νέο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για τη διαμόρφωση του οποίου λαμβάνονται υπόψη όλες οι σχετικές με την εκπαίδευση διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας και των συλλογικών αποφάσεων των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις οποίες η χώρα μας έχει αποδεχτεί.

Οι σκοποί της εκπαίδευσης, για τη χώρα μας, ορίζονται από το Σύνταγμα (άρθρο 16, §2) ως εξής: "Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες". Σύμφωνα, εξάλλου, με τον Νόμο 1566/85 (άρθρο 1, §1) για τη "Δομή και λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης" ορίζεται ότι "Σκοπός της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να συμβάλλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά". Ο σκοπός αυτός εξειδικεύεται περαιτέρω με επί μέρους στόχους που αναφέρονται κυρίως στην εθνική ταυτότητα και στη θρησκευτική συνείδηση, οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη σύνταξη των επιμέρους Προγραμμάτων Σπουδών.

Επιπλέον, ο Ν. 2413/96 θέτει το πλαίσιο αντιμετώπισης διαπολιτισμικών ζητημάτων της σημερινής ελληνικής κοινωνίας η οποία δέχεται τις επιδράσεις της πολυπολιτισμικότητας και ο Ν. 2817/00 προσδιορίζει το πλαίσιο για την εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Εξάλλου, χωρίς να γίνονται εξειδικευμένες αναφορές σε ό,τι αφορά τα Προγράμματα Σπουδών των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων, με τους νόμους 1566/85, άρθρο 1, §3γ και 2525/98 τίθεται το γενικό πλαίσιο και ορίζονται οι κατευθυντήριοι άξονες ανάπτυξής τους.

Η αναγκαιότητα λοιπόν "εσωτερικής συνοχής" και "ενιαίας ανάπτυξης περιεχομένων" των Προγραμμάτων Σπουδών είναι αδιαμφισβήτητη, δεδομένου ότι το φυσικό περιβάλλον, το ανθρωπογενές περιβάλλον και ο άνθρωπος ως άτομο, αποτελούν ενιαίο και αδιαίρετο σύνολο. Η αντίληψη αυτή, με δεδομένη την ανάγκη εξασφάλισης για τον αυριανό πολίτη δεξιοτήτων που θα του επιτρέπουν να ζει δημιουργικά σ΄ ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό περιβάλλον, έχει προβληματίσει τόσο την πολιτεία όσο και την εκπαιδευτική κοινότητα και ήδη έχουν γίνει μερικές προσπάθειες για εισαγωγή προσεγγίσεων που αποβλέπουν στην ενδο-κλαδική (intra disciplinary) και διακλαδική (interdisciplinary) "ενιαιοποίηση" (intergration) της γνώσης. Τέτοιες προσεγγίσεις εφαρμόζονται τόσο στο επίπεδο των διδακτικών αντικειμένων ("Μελέτη του Περιβάλλοντος", "Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο" κ.ά. στο Δημοτικό), των Προγραμμάτων Σπουδών και του Διδακτικού Υλικού (Δημοτικού, Γυμνασίου, Λυκείου), όσο και στο επίπεδο εφαρμογής ανάλογων μεθόδων από πολλούς εκπαιδευτικούς στην καθημερινή σχολική πράξη. Ωστόσο, οι προσπάθειες οριζόντιας σύνδεσης των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων, ουσιαστικά είχαν αποσπασματικό χαρακτήρα, επειδή δεν υπήρξε ενιαίο θεωρητικό και θεσμικό πλαίσιο που να τις στηρίζει.

Μέχρι σήμερα, το μοντέλο που κυριαρχεί στο εκπαιδευτικό μας σύστημα είναι αυτό της αυτοτελούς διδασκαλίας των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων. Παράλληλα, δίνεται η δυνατότητα επεξεργασίας ενός θέματος (έννοιας, φαινομένου, διαδικασίας κτλ.) από την πλευρά διαφορετικών επιστημών και, στη συνέχεια, σύνθεσης της γνώσης που προκύπτει από τη μελέτη αυτή (διεπιστημονική προσέγγιση). Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από προγράμματα / δραστηριότητες που αξιοποιούν μεθόδους ενεργητικής προσέγγισης της γνώσης και που εφαρμόζονται, προαιρετικά, κατά τη διδασκαλία των διαφόρων αντικειμένων ή παράλληλα με αυτήν (Περιβαλλοντική Αγωγή, Αγωγή Υγείας, Αγωγή Καταναλωτή κ.ά.). Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα ολιστικής προσέγγισης ενός θέματος, μέσα από την οποία ο μαθητής αποκτά ένα σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων ικανών να τον βοηθήσουν, άμεσα αλλά και μελλοντικά, στην επίλυση προβλημάτων που εμφανίζονται στην καθημερινή ζωή, στην κοινωνική δραστηριότητα αλλά και στην επαγγελματική του ενασχόληση.

Επειδή, ωστόσο οι παραπάνω δραστηριότητες και τα προγράμματα έχουν προαιρετικό χαρακτήρα και δεν είναι οργανικά ενταγμένα στα Ωρολόγια Προγράμματα και Προγράμματα Σπουδών, δεν εξασφαλίζεται η απαιτούμενη "εσωτερική συνοχή" και "ενιαία ανάπτυξη περιεχομένων". Για το σκοπό αυτό απαιτείται η οριζόντια σύνδεση των Προγραμμάτων Σπουδών των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων. Οριζόντια σύνδεση στο επίπεδο των Προγραμμάτων Σπουδών σημαίνει κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης κάθε γνωστικού αντικειμένου, με τρόπο που να εξασφαλίζεται η επεξεργασία εννοιών οι οποίες ανήκουν στον ίδιο ή σε διαφορετικούς τομείς της επιστήμης, με τρόπο που να προσδιορίζονται οι μεταξύ τους σχέσεις και να αναδεικνύονται τα σημεία τομής τους. Η προσέγγιση αυτή, δηλαδή "Η Διαθεματική Προσέγγιση" θα δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να συγκροτήσει ένα ενιαίο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων, μια ολιστική εν πολλοίς αντίληψη της γνώσης, που θα του επιτρέπει να διαμορφώνει προσωπική άποψη για θέματα που σχετίζονται μεταξύ τους, και να λειτουργεί με βάση αυτή, ως υπεύθυνος πολίτης. Η διαθεματική προσέγγιση δεν μπορεί παρά να υποστηρίζεται από μεθόδους ενεργητικής προσέγγισης της γνώσης, οι οποίες εφαρμόζονται κατά τη διδασκαλία κάθε αντικειμένου.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι δυνατή η υιοθέτηση δύο διαφορετικών, αλλά παράλληλων και συμπληρωματικών, μεταξύ τους, στρατηγικών σχεδιασμού:

α) Συγκρότηση ενιαίων ανεξάρτητων "διαθεματικών" διδακτικών αντικειμένων / μαθημάτων (π.χ. "Μελέτη του Περιβάλλοντος", "Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή", "Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο" κ.ά. στο Δημοτικό σχολείο). Αυτό επιτυγχάνεται με κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης, που επιλέγεται από διάφορα επιστημονικά πεδία, με τρόπο ώστε, για κάθε θέμα που εξετάζεται, να αναδεικνύονται η σχέση και τα σημεία τομής των δεδομένων από τις διαφορετικές επιστήμες.

β) Οριζόντια διασύνδεση των Προγραμμάτων Σπουδών γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται αυτοτελώς σε μια βαθμίδα της εκπαίδευσης. Αυτή επιτυγχάνεται:

i) Με την παράλληλη ή διαδοχική, ανάλογα με την περίπτωση, διδασκαλία εννοιών που προβλέπεται να διδάσκονται στο πλαίσιο περισσοτέρων του ενός διαφορετικών μαθημάτων. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η δυνατότητα, κατά τη διδασκαλία ενός θέματος από τη σκοπιά μιας επιστήμης, να αξιοποιούνται γνώσεις και εμπειρίες που έχει ήδη αποκτήσει ο μαθητής από τη διδασκαλία άλλου διδακτικού αντικειμένου. Έτσι, τα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα λειτουργούν υποστηρικτικά το ένα του άλλου.

ii) Με την πραγματοποίηση, στο πλαίσιο διαφορετικών μαθημάτων, "διαθεματικών" δραστηριοτήτων / εργασιών με διαφορετικά θέματα και περιεχόμενο που θα λειτουργούν συμπληρωματικά για τη δημιουργία ενός ενιαίου πλαισίου γνώσεων και δεξιοτήτων. Για την υλοποίηση αυτών των εργασιών θα πρέπει να προβλεφθεί συγκεκριμένος χρόνος, που μπορεί να κυμαίνεται στο 10% περίπου του συνολικού διδακτικού χρόνου κάθε αντικειμένου, ανάλογα με τη φύση και τις ανάγκες διδασκαλίας του. Για το σκοπό αυτό τονίζεται και πάλι η χρησιμότητα των σχολικών βιβλιοθηκών.

Σύμφωνα με τα παραπάνω προκύπτει η ανάγκη αναμόρφωσης των ισχυόντων "Προγραμμάτων Σπουδών", με έμφαση στον προσδιορισμό των σχέσεων μεταξύ των γνώσεων που παρέχονται. Για να επιτευχθεί, ουσιαστικά, αυτή η αναμόρφωση χρειάζεται να προσδιοριστούν για κάθε διδακτικό αντικείμενο και κατά βαθμίδα και τάξη, το περιεχόμενο, η έκταση, οι δεξιότητες που το αφορούν, οι δυνατότητες και τα συγκεκριμένα πεδία σύνδεσής του με άλλα διδακτικά αντικείμενα, καθώς και τα επιδιωκόμενα, για το μαθητή, αποτελέσματα από τη συσχέτιση αυτή.

Αναφορικά με τις δυνατότητες εφαρμογής των παραπάνω προτάσεων / στρατηγικών, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα:

α) Οι σκοποί της εκπαίδευσης για κάθε βαθμίδα.

β) Η αυτόνομη διδασκαλία κάθε διδακτικού αντικειμένου διευκολύνει την ολοκληρωμένη εξέταση των διαφόρων θεμάτων και τη σπειροειδή εξέλιξη της διδασκαλίας τους, ανάλογα με την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών. Εξασφαλίζει επίσης τον εφοδιασμό του μαθητή, κατά διδακτικό αντικείμενο, με ένα σύνολο βασικών γνώσεων και δεξιοτήτων. Ωστόσο, αν και συμβάλλει στη συγκροτημένη παρουσίαση της ύλης, η αυτόνομη διδασκαλία βαρύνεται με παρενέργειες όπως η διόγκωση της διδασκόμενης ύλης και η καλλιέργεια της λανθασμένης εντύπωσης μιας οριοθετημένης και κατακερματισμένης γνώσης. Παράλληλα ευνοεί τη μονοδιάστατη αντιμετώπιση των θεμάτων, χωρίς αναφορά και αντιστοίχιση προς τις βιωματικές εμπειρίες του μαθητή από το άμεσο φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον. Θα πρέπει επομένως, παράλληλα με την αυτοτελή διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων, να ληφθεί μέριμνα ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι παρενέργειες και να ενισχυθεί η ενεργητική προσέγγιση της γνώσης.

γ) Η ανάγκη να στηριχθεί η οργάνωση των διδακτικών αντικειμένων στην υπάρχουσα εκπαιδευτική πραγματικότητα, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια, χωρίς να παραγνωριστούν τα περιθώρια επιτυχών αλλαγών που αυτή μπορεί να επιτρέψει.

δ) Η απαίτηση, να μην υπολείπεται το επίπεδο σπουδών των μαθητών μας, σε κάθε βαθμίδα, έναντι αυτού των μαθητών των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

ε) Η αναγκαιότητα ύπαρξης συνέχειας της γνώσης και ομαλής ροής από τάξη σε τάξη και από βαθμίδα σε βαθμίδα.

στ) Η αναγκαιότητα της αξιολόγησης και αξιοποίησης των καινοτομιών που έχουν εισαχθεί στην εκπαίδευση καθώς και η αναγκαιότητα θεσμοθέτησης και ένταξής τους στα Προγράμματα Σπουδών.

ζ) Το γεγονός ότι οι καινοτομίες, ιδίως στις χαμηλότερες βαθμίδες της Εκπαίδευσης, δεν συνεπάγονται απαραίτητα την αντικατάσταση ή κατάργηση γνωστικών αντικειμένων.

Με βάση τα παραπάνω:

Για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση - που ο μαθητής, ειδικά των μικρών τάξεων, αντιλαμβάνεται τον κόσμο γύρω του περισσότερο με τις αισθήσεις του και με βάση τη συγκεκριμένη σκέψη - κυρίαρχη ανάγκη αναδεικνύεται η οικοδόμηση βασικών εννοιών και αρχών. Η διατήρηση των διαθεματικών αντικειμένων που ήδη υπάρχουν είναι σκόπιμο να συνοδεύεται από παράλληλο προσδιορισμό ενός εκσυγχρονισμένου πλαισίου περιεχομένου και προδιαγραφών σε ό,τι αφορά όλα τα Προγράμματα Σπουδών και το διδακτικό υλικό.

Ιδιαίτερα για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, απαιτείται εξειδικευμένη προετοιμασία τους για την παρακολούθηση του σχολικού προγράμματος, ανάλογα με το εμπόδιο που αντιμετωπίζουν (π.χ. η τύφλωση απαιτεί προετοιμασία στην κινητικότητα και το προσανατολισμό, η κώφωση απαιτεί ανάπτυξη της φυσικής προς το παιδί γλώσσας - την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (Ε.Ν.Γ.), η νοητική υστέρηση απαιτεί προετοιμασία ως προς την κοινωνική προσαρμογή, κ.ο.κ.).

Για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο, Λύκειο) - που ο μαθητής αρχίζει πλέον να λειτουργεί με αφαιρετική σκέψη και επειδή αυξάνονται οι απαιτήσεις σε γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες που αφορούν σε επιμέρους επιστημονικούς τομείς - θεωρείται αναγκαία η διεξοδική μελέτη ορισμένων τουλάχιστον αυτοτελών αντικειμένων. Εξάλλου, η αυτοτελής διδασκαλία των διαφόρων αντικειμένων διευκολύνει και τη σπειροειδή ανάπτυξη της ύλης. Παράλληλα με την αυτοτελή διδασκαλία των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων, κρίνεται σκόπιμο να διασφαλιστεί η οριζόντια διασύνδεση των Προγραμμάτων Σπουδών, όπως αυτή έχει περιγραφεί προηγουμένως. Για την συγκρότηση του ζητούμενου ενιαίου πλαισίου γνώσεων και δεξιοτήτων, κρίνεται απαραίτητη η εισαγωγή "διαθεματικών" διδακτικών προσεγγίσεων στα επιμέρους διδασκόμενα μαθήματα. Αυτό προϋποθέτει ότι για κάθε διδακτικό αντικείμενο θα υπάρχει καθορισμένο Πρόγραμμα Σπουδών με τις προβλεπόμενες διαθεματικές δραστη-

ριότητες και ολοκληρωμένο διδακτικό υλικό στη διάθεση εκπαιδευτικών και μαθητών. Οι εν λόγω διαθεματικές δραστηριότητες θα πρέπει να έχουν σχέση με όλους τους τομείς του κοινωνικού και του φυσικού περιβάλλοντος και την πραγματικότητα της καθημερινής ζωής, όπως αυτή διαμορφώνεται σήμερα.

Σε ό,τι αφορά τον προσδιορισμό του περιεχομένου σπουδών για κάθε βαθμίδα, εκτός των άλλων, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η εξέλιξη των επιστημών και η σχέση που αυτές έχουν με την ποιότητα ζωής του ανθρώπου. Βασικά κριτήρια επιλογής της θεματολογίας κάθε αντικειμένου θα πρέπει να είναι η συμβατότητα με το επίπεδο ανάπτυξης και αντιληπτικής ικανότητας των μαθητών, η επιστημονική και παιδευτική αξία των διαφόρων θεμάτων και η δυνατότητά τους να ικανοποιούν σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες. Επιπλέον θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε να διασφαλίζεται η εσωτερική συνοχή και η προοδευτική ανάπτυξη των διαφόρων εννοιών. Για τον προσδιορισμό του χρόνου που θα διατίθεται στο πλαίσιο κάθε αντικειμένου για διαθεματικές προσεγγίσεις λαμβάνονται υπόψη διάφοροι παράγοντες που έχουν σχέση με τις σημερινές συνθήκες και τα δεδομένα της εκπαίδευσης, αλλά και τις προοπτικές που υπάρχουν για το άμεσο μέλλον. Κυριότεροι από τους παράγοντες αυτούς είναι η υλικοτεχνική υποδομή των σχολείων, οι επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, το απαιτούμενο διδακτικό υλικό, η επιφυλακτικότητα των εκπαιδευτικών για ριζικές αλλαγές, το κοινωνικό περιβάλλον και οι προσδοκίες που αυτό έχει από την εκπαίδευση.

Η διδασκαλία των διαφόρων αντικειμένων θα πρέπει να οργανώνεται έτσι ώστε να εξυπηρετεί την επίτευξη στόχων που αφορούν την ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων / ικανοτήτων. Ορισμένες δεξιότητες εμφανίζουν ιδιαίτερη συνάφεια με κάποια "ομοειδή" γνωστικά αντικείμενα, ενώ άλλες διαχέονται σε περισσότερα γνωστικά αντικείμενα και γι' αυτό θεωρούνται σημαντικές και απαραίτητες για την αποτελεσματική μάθηση. Στη συνέχεια αναφέρονται δεξιότητες που μπορούν να χαρακτηριστούν ως διαθεματικές και οι οποίες καλλιεργούνται οριζόντια. Κρίνεται γι΄ αυτό απαραίτητο τα Προγράμματα Σπουδών όλων των αντικειμένων να περιλαμβάνουν συγκεκριμένους τρόπους προώθησής τους. Οι δεξιότητες αυτές είναι:

α) Η δεξιότητα της επικοινωνίας (ομιλία, ακρόαση, ανάγνωση, γραφή, επιχειρηματολογία, διάλογος κτλ.).

β) Η δεξιότητα της αποτελεσματικής χρήσης των αριθμών και των μαθηματικών εννοιών στην καθημερινή ζωή.

γ) Η δεξιότητα / ικανότητα χρήσης ποικίλων πηγών και εργαλείων πληροφόρησης και επικοινωνίας με στόχο αφενός την εξεύρεση, ανάλυση, αξιολόγηση και παρουσίαση πληροφοριών και αφετέρου την προστασία από την "πληροφοριακή ρύπανση".

δ) Η ικανότητα συνεργασίας με άλλα άτομα σε ομαδικές εργασίες, μέσα από το σεβασμό, την αναγνώριση και τη βέλτιστη κοινωνική αλληλεπίδραση.

ε) Η ικανότητα βελτίωσης της ατομικής επίδοσης και παρουσίας μέσα από τον αναστοχασμό, την εξεύρεση λύσεων, την κριτική αξιολόγηση της εργασίας τους με βάση εσωτερικά και εξωτερικά κριτήρια.

στ) Η ικανότητα της επίλυσης προβλημάτων μέσα από την καλλιέργεια των απαραίτητων δεξιοτήτων και στρατηγικών σχεδιασμού, ελέγχου, ανατροφοδότησης και διορθωτικής παρέμβασης.

ζ) Η ικανότητα ορθολογικών επιλογών (σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο), οι οποίες εξασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος.

η) Η ικανότητα διαχείρισης πόρων (φυσικών, οικονομικών, κοινωνικών κ.ά.)

θ) Η ικανότητα αξιοποίησης γνώσεων και δεξιοτήτων για την προστασία της υγείας σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο.

ι) Η ικανότητα της δημιουργικής επινόησης.

κ) Η ικανότητα "ευαίσθητης αντίληψης της τέχνης", η θετική αποδοχή και η δημιουργία τέχνης.

λ) Η αξιοποίηση γνώσεων και υιοθέτηση αξιών κατάλληλων για τη διαμόρφωση προσωπικής άποψης στη λήψη αποφάσεων.

μ) Η απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων.

ν) Η ικανότητα για κριτική επεξεργασία πληροφοριών, αξιών και παραδοχών.

Η εξασφάλιση των προϋποθέσεων για τη δημιουργία ενός ενιαίου πλαισίου γνώσεων και δεξιοτήτων για κάθε μαθητή, με την εξέταση κάθε αντικειμένου σε οριζόντια σχέση με τα υπόλοιπα και με βάση το κριτήριο της συνέχειας από βαθμίδα σε βαθμίδα, μας επιτρέπει να αποδώσουμε τους όρους "Διαθεματικό" και "Ενιαίο" στο υπό διαμόρφωση Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Π.Σ.), δηλαδή στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.).

Είναι αυτονόητο ότι ο σχεδιασμός για την εκπαίδευση οφείλει να είναι ενιαίος για όλες τις ομάδες των μαθητών. Στο πλαίσιο αυτό, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (Ν. 2817/00), ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται και για την ισότιμη ενσωμάτωση της Ειδικής Αγωγής. Ειδικότερα προβλέπεται ότι η εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παρέχεται "στη συνήθη σχολική τάξη, με παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής, σε ειδικά οργανωμένα και κατάλληλα στελεχωμένα τμήματα ένταξης, τα οποία λειτουργούν μέσα στα σχολεία της γενικής και τεχνικής εκπαίδευσης, σε αυτοτελή σχολεία ειδικής αγωγής, σε σχολεία ή τμήματα που λειτουργούν είτε ως αυτοτελή είτε ως παραρτήματα άλλων σχολείων σε νοσοκομεία, κέντρα αποκατάστασης, ιδρύματα, στο σπίτι κτλ.".

Οι βασικές αρχές της Ειδικής Αγωγής υπαγορεύουν την παροχή εκπαίδευσης σε εκείνο το σχολικό πλαίσιο που είναι προσφορότερο και αποτελεσματικότερο για τον μαθητή. Σε αυτό ιδιαίτερη προσφορά έχει η συνεργασία σχολείου και ΚΔΑΥ όπως αυτή προβλέπεται από το Ν.2817/2000. Τα ΚΔΑΥ αποτελούν τη νέα δομή που προτείνει ο Νόμος και το ΥΠ.Ε.Π.Θ. και που επιμελείται τα Τμήμα Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, στην οποία ανατίθεται η ανίχνευση, διάγνωση και υποστήριξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα ώστε να εξαλείφονται οι παράγοντες που αποκλείουν ένα μαθητή από το σχολείο της γειτονιάς του, όπως για παράδειγμα εμπόδια πρόσβασης στο σχολικό χώρο για παιδιά με κινητικά προβλήματα ή προβλήματα όρασης, εμπόδια στην εφαρμογή εξατομικευμένων υποστηρικτικών υπηρεσιών λόγω ανελαστικότητας του Ωρολογίου Προγράμματος, εμπόδια στην πρόσβαση στη διδακτέα ύλη που ορίζεται από τα Προγράμματα Σπουδών, λόγω ελλιπούς διδακτικού υλικού ή άλλων μέσων (π.χ. η μη αξιοποίηση της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας ή έλλειψη βιβλίων και εποπτικών μέσων για τυφλούς).

Ουσιαστικό μέσο για την ειδική αγωγή είναι η πρόβλεψη για την ανάπτυξη της σχολικής μονάδας σε μια κοινότητα συλλογικά υπεύθυνη για την ανάπτυξη κάθε μαθητή ανεξάρτητα από τις ιδιαιτερότητες του. Η ενσωμάτωση α.μ.ε.ε.α. θα πρέπει να αποτελεί μέριμνα όλης της σχολικής κοινότητας και του συνόλου των εκπαιδευτικών και γονέων παρά μέριμνα ενός μόνο εκπαιδευτικού. Ο προσδιορισμός "Ενιαίο" στο Δ.Ε.Π.Π.Σ., για την Ειδική Αγωγή, σημαίνει ότι σε όλες τις φάσεις σχεδιασμού των Προγραμμάτων, από τη φιλοσοφία και το σκοπό διδασκαλίας τους ως τη μέθοδο αξιολόγησης, θα λαμβάνεται υπόψη η κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης παρέχει στους μαθητές με ειδικές ανάγκες τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη διδασκαλία με τέτοιο τρόπο, ώστε να προσεγγίζουν το κάθε γνωστικό αντικείμενο από την πλευρά που εξυπηρετεί την κάλυψη των καθημερινών, πραγματικών αναγκών τους. Η ενασχόληση με εναλλακτικές δραστηριότητες επιτρέπει στους μαθητές αυτούς να μαθαίνουν μέσω των δυνατοτήτων τους και να μην αποκλείονται από τη μάθηση, λόγω της αδυναμίας τους να επιδοθούν σε δραστηριότητες ενός συγκεκριμένου τύπου.

Απαραίτητη είναι, επίσης, η ισότιμη ενσωμάτωση του Νηπιαγωγείου στον ενιαίο σχεδιασμό της εκπαίδευσης, δεδομένου ότι αυτό αποτελεί, όπως και η Ειδική Αγωγή, αναπόσπαστο στοιχείο του εκπαιδευτικού συστήματος κάθε σύγχρονης κοινωνίας. Άλλωστε στο πλαίσιο του Νηπιαγωγείου συνδυάζεται το παιχνίδι με ευκαιρίες μάθησης και παρέχεται στα παιδιά η κοινωνική βάση για μια πιο αποτελεσματική εκπαίδευση που θα αρχίζει στο δημοτικό σχολείο. Παράλληλα το Νηπιαγωγείο δίνει τη δυνατότητα έγκαιρου εντοπισμού και αντιμετώπισης πιθανών ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών του μαθητή. Για το λόγο αυτό τα Προγράμματα Σπουδών του Νηπιαγωγείου θα πρέπει να βασίζονται στις νέες αντιλήψεις για την εκπαίδευση, όπως στη γνώση του πώς μαθαίνει και πώς αναπτύσσεται το παιδί. Παράλληλα, είναι απαραίτητο για κάθε νηπιαγωγό, να γνωρίζει πολύ καλά το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο ζει και μαθαίνει το παιδί.

Τα Ωρολόγια Προγράμματα που θα συνταχθούν με βάση το συγκεκριμένο Δ.Ε.Π.Π.Σ. θα πρέπει να παρέχουν τη δυνατότητα να διδάσκονται επαρκώς όλα τα γνωστικά αντικείμενα που συμβάλλουν στην επίτευξη των νομοθετημένων σκοπών της εκπαίδευσης. Κατά τη διαμόρφωσή τους θα πρέπει να ληφθούν υπόψη η αντιληπτική ικανότητα των μαθητών, η ηλικία τους, ο βαθμός δυσκολίας των διδασκόμενων αντικειμένων, καθώς και οι ιδιαίτερες συνθήκες τόσο του σχολείου όσο και της χώρας μας.

Ειδικότερα για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση, στο Ωρολόγιο Πρόγραμμα, θα πρέπει να προβλέπεται η ύπαρξη μιας "Ευέλικτης Ζώνης" ("ζώνη διαθεματικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων" για το Δημοτικό και "ζώνη καινοτόμων δράσεων" για το Γυμνάσιο), στη διάρκεια της οποίας θα πραγματοποιούνται διαθεματικές δραστηριότητες και σχέδια εργασίας, διάρκειας τουλάχιστον δύο διδακτικών ωρών εβδομαδιαίως (και οπωσδήποτε μεγαλύτερης διάρκειας στις μικρότερες τάξεις). Οι δραστηριότητες που εντάσσονται στην εν λόγω Ευέλικτη Ζώνη στοχεύουν στην ποιοτική αναβάθμιση του προσφερόμενου εκπαιδευτικού έργου, προάγουν τη συλλογική προσπάθεια και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, δραστηριοποιούν τους μαθητές και παράλληλα επιτρέπουν στον εκπαιδευτικό να λειτουργεί πρωτοβουλιακά και με ευελιξία, για να εκσυγχρονίζει και να επικαιροποιεί το περιεχόμενο και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας του. Η προτεινόμενη δομή της Ευέλικτης Ζώνης προσεγγίζει τη διαθεματική αντίληψη στην προχωρημένη μορφή, αλλά θα πρέπει και στα Προγράμματα Σπουδών των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων η διαθεματικότητα να προσεγγιστεί σ' αυτή τη φάση σε ικανοποιητικό επίπεδο.

Σε ό,τι αφορά τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θα πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα σχεδιασμού ενός ευέλικτου Ωρολογίου Προγράμματος, ανάλογα με τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες τους (π.χ. για ένα μαθητή με κινητικά προβλήματα να προβλέπεται πρόγραμμα ψυχοκινητικής στην ώρα της Γυμναστικής και για ένα μαθητή με προβλήματα όρασης να προβλέπεται φροντιστηριακό μάθημα στην ώρα του εργαστηρίου). Το σχολείο σε αυτές τις περιπτώσεις θα πρέπει να προβλέπει και για τη συνεργασία του με την οικογένεια του μαθητή ακόμη και για το περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών. Ιδιαίτερη είναι η ανάγκη εμπλοκής των γονέων στην εφαρμογή ενός εξατομικευμένου προγράμματος.

Στο Νηπιαγωγείο, κατά τη διάρκεια του ημερήσιου προγράμματος, θα πρέπει να εναλλάσσονται δημιουργικά ελεύθερες και οργανωμένες δραστηριότητες των νηπίων και να αναπτύσσονται σχέδια εργασίας με διαθεματικό περιεχόμενο.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι απαιτείται ενιαία θεώρηση των Ωρολογίων Προγραμμάτων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, ώστε αυτά να εξυπηρετούν:

α) Την οριζόντια σύνδεση της διδασκαλίας των διαφόρων αντικειμένων και τη θεσμική εισαγωγή ενεργητικών μοντέλων μάθησης που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης.

β) Τον εμπλουτισμό του σχολικού προγράμματος με διδακτικά αντικείμενα τοπικού ενδιαφέροντος και άλλα ελκυστικά διδακτικά αντικείμενα που ανταποκρίνονται στη σύγχρονη επιστημονική, καλλιτεχνική, τεχνολογική και κοινωνική πραγματικότητα.

γ) Την εμπλοκή των τοπικών κοινωνιών και των φορέων τους στην κατάρτιση "τοπικών προγραμμάτων" που θα αφορούν τμήμα του Εθνικού Προγράμματος Σπουδών. Η εκπόνηση "Τοπικών Προγραμμάτων" θα γίνεται πάντα με την έγκριση του Π.Ι., και θα αφορά μόνο την Ευέλικτη Ζώνη (π.χ. θέματα τοπικού περιβάλλοντος). Οι σκοποί, οι στόχοι και η διδακτική μεθοδολογία αυτών των διαθεματικών αντικειμένων θα είναι σε πλήρη συμφωνία με το Δ.Ε.Π.Π.Σ.

δ) Την εισαγωγή και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη διδακτική πρακτική στην έκταση και στο βαθμό που θα κριθεί απαραίτητο.

ε) Την εισαγωγή δραστηριοτήτων ενίσχυσης της ατομικής και κοινωνικής υπόστασης των μαθητών (αγωγή υγείας, αγωγή καταναλωτή, συμβουλευτική μαθητών, περιβαλλοντική αγωγή κ.ά.).

4. ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΑΙΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως το βασικό πλαίσιο των σκοπών της ελληνικής εκπαίδευσης, προς το οποίο θα πρέπει να συγκλίνουν τα επιμέρους Προγράμματα Σπουδών των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων. Με το Δ.Ε.Π.Π.Σ θα πρέπει να διασφαλίζονται τόσο η ποιότητα

όσο και η αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, οι οποίες πιστοποιούνται μέσα από διαδικασίες αξιολόγησης, ώστε να επιτυγχάνεται η βέλτιστη χρήση των διατιθέμενων πόρων και η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

Τα Διαθεματικά Ενιαία Πλαίσια Προγραμμάτων Σπουδών, κατά γνωστικό αντικείμενο, θα πρέπει να τα χαρακτηρίζει η απαραίτητη ευελιξία ώστε να υπάρχει ευχέρεια προσαρμογής του περιεχομένου τους, όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο. Η ευελιξία αυτή δεν πρέπει να αναιρεί, αλλά αντίθετα να ενισχύει, την ανάγκη υιοθέτησης κριτηρίων επιλογής των γνωστικών στοιχείων, που θα πρέπει να αφομοιώνει ο μαθητής από κάθε διδακτικό αντικείμενο και σε κάθε τάξη.

Ως προς τη δομή του, το Δ.Ε.Π.Π.Σ. κάθε επιμέρους διδακτικού αντικειμένου θα πρέπει να περιλαμβάνει:

α. Τους σκοπούς διδασκαλίας του γνωστικού αντικειμένου.

β. Τους γενικούς διδακτικούς στόχους.

γ. Τους άξονες περιεχομένου και προτεινόμενα θέματα για διαθεματικές προσεγγίσεις.

δ. Τις προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις.

ε. Το απαιτούμενο, για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου αντικειμένου, διδακτικό υλικό.

στ. Το πλαίσιο για την αξιολόγηση του μαθητή και της διδασκαλίας.

α) Προσδιορισμός των σκοπών

Οι εκπαιδευτικοί σκοποί εκφράζουν γενικά τα επιδιωκόμενα από την εκπαιδευτική διαδικασία αποτελέσματα, κατά βαθμίδα εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί σκοποί, σύμφωνα με τα παραπάνω, αναφέρονται στις ικανότητες και δεξιότητες τις οποίες τα εκπαιδευόμενα άτομα πρέπει να κατέχουν για να ικανοποιούν ανάγκες προσωπικές αλλά και κοινωνικές. Αυτό σημαίνει ότι αποβλέπουν στην ολοκλήρωση του ατόμου με την ανάπτυξη κριτικού, αναλυτικού, συνθετικού και δημιουργικού πνεύματος και διάθεσης για ενεργοποίηση και δημιουργία τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Οι σκοποί διδασκαλίας κάθε γνωστικού αντικειμένου θα πρέπει να είναι σύμφωνοι με τους γενικότερους σκοπούς της Εκπαίδευσης, να τους υπηρετούν και να τους αναδεικνύουν. Για τον προσδιορισμό τους θα πρέπει, αρχικά, να λαμβάνεται υπόψη η ηλικία των μαθητών και η αντιληπτική τους ικανότητα. Η ηλικία είναι ένας παράγοντας που παίζει καθοριστικό ρόλο, γιατί σχετίζεται με τη νοητική ανάπτυξη του μαθητή, το γνωστικό υπόβαθρο που διαθέτει, τις δεξιότητες, τις προσδοκίες του και το κοινωνικό του περιβάλλον.

Γενικότερα, όλα τα γνωστικά αντικείμενα θα πρέπει να αποσκοπούν στη διαμόρφωση ελεύθερων, υπεύθυνων και κριτικά σκεπτόμενων πολιτών και γενικά να προβάλλουν τις αξίες της δημοκρατίας, της ειρήνης, του αλληλοσεβασμού, του ανθρωπισμού, της προστασίας και της σωστής διαχείρισης του περιβάλλοντος, της προαγωγής της υγείας σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο καθώς και όλες γενικά τις ηθικές και κοινωνικές αξίες, όπως αυτές προσδιορίζονται από την Εθνική Νομοθεσία και τις Διεθνείς Συνθήκες, ανεξάρτητα από φύλο, καταγωγή, θρησκεία, γλώσσα κτλ. Επιπλέον, όλα τα γνωστικά αντικείμενα θα πρέπει να συγκλίνουν στην ιδέα της ευρωπαϊκής διάστασης, της ισότητας των φύλων, της ισοτιμίας της ανθρώπινης εργασίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Ακόμα, μέσα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα, θα πρέπει να ενισχύεται η ικανότητα του μαθητή να χρησιμοποιεί σωστά την ελληνική γλώσσα. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει, στα Προγράμματα Σπουδών όλων των γνωστικών αντικειμένων, να προβλέπονται συγκεκριμένες δραστηριότητες (εργασίες, σύνταξη κειμένων, ασκήσεις, ερωτήσεις, κ.ά.), οι οποίες θα προωθούν καθορισμένους κάθε φορά γλωσσικούς στόχους.

Τέλος, για τον καθορισμό των σκοπών διδασκαλίας κάθε γνωστικού αντικειμένου, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος και ο τεχνολογικός εξοπλισμός που έχει ο εκπαιδευτικός στη διάθεσή του.

β) Προσδιορισμός των γενικών διδακτικών στόχων

Οι γενικοί διδακτικοί στόχοι αποτελούν τις κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμό και τη διαμόρφωση των Προγραμμάτων Σπουδών αλλά και των διαδικασιών ελέγχου της επίτευξης των εκπαιδευτικών σκοπών. Οι γενικοί διδακτικοί στόχοι περιγράφουν το αποτέλεσμα που πρέπει να έχει η διδασκαλία των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων σε κάθε επίπεδο της Εκπαίδευσης. Πρέπει επίσης να είναι "ανοιχτοί", ώστε να εξασφαλίζεται η διάρκεια του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και η ευελιξία του Ωρολογίου Προγράμματος και διατυπωμένοι με σαφήνεια ώστε να μην αφήνουν περιθώρια για παρερμηνείες ή λανθασμένες προσεγγίσεις.

Οι στόχοι αυτοί, για λόγους μεθοδολογικούς, επιμερίζονται σε τρεις ομάδες, παρά το ότι συχνά είναι δύσκολη η οριοθέτηση του πεδίου κάθε μιας. Με βάση αυτή τη διάκριση, οι στόχοι χωρίζονται σε i) γνωστικούς, ii) συναισθηματικούς και iii) ψυχοκινητικούς.

i) Οι γνωστικοί στόχοι αναφέρονται στην καλλιέργεια νοητικών ικανοτήτων που αποκτώνται κατά την διδακτική μαθησιακή διαδικασία. Οι ικανότητες αυτές αναφέρονται στην αναζήτηση και την αναγνώριση δεδομένων, την ταξινόμησή τους, την ανακεφαλαίωσή τους, την υπόθεση, τη μέτρηση, την ανάλυση, την ερμηνεία, την εξαγωγή συμπερασμάτων κτλ. Η ακριβής οριοθέτηση των γνωστικών στόχων για κάθε διδακτικό αντικείμενο μας επιτρέπει να προσδιορίσουμε τι ακριβώς πρέπει να διδαχθεί και το πώς θα γίνει στη συνέχεια η αξιολόγηση του βαθμού επίτευξης των στόχων αυτών. Είναι προφανές ότι η επίτευξη των διδακτικών στόχων συναρτάται με τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διδασκαλία.

ii) Οι συναισθηματικοί στόχοι αναφέρονται στην ανάπτυξη του συναισθηματικού κόσμου του μαθητή, καθώς και στην καλλιέργεια του ενδιαφέροντός του για την επιστημονική γνώση. Οι συναισθηματικοί στόχοι σχετίζονται επίσης με την απόκτηση αξιών, στάσεων και συμπεριφορών (π.χ. ετοιμότητα, αποφασιστικότητα, ενδιαφέρον για την τέχνη κτλ.). Οι αξίες αυτές θα παίξουν καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση ενός ποιοτικού τρόπου ζωής και θα οδηγήσουν σε επιλογές του ατόμου ικανές να συμβάλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο. Τέλος οι συναισθηματικοί στόχοι σχετίζονται με την ανάπτυξη ηθικών, κοινωνικών, αισθητικών και περιβαλλοντικών αξιών, που καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη σχέση του ατόμου με τον εαυτό του και με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

iii) Οι ψυχοκινητικοί στόχοι αναφέρονται κυρίως στην ανάπτυξη δεξιοτήτων του μαθητή όπως το να κάνει μετρήσεις, να εκτελεί πειράματα με βάση συγκεκριμένες οδηγίες, να χρησιμοποιεί όργανα, να κατασκευάζει και να χειρίζεται συσκευές, να σχεδιάζει χάρτες που περιέχουν συγκεκριμένα στοιχεία / γεγονότα, να εφαρμόζει μηχανι-

κά δεξιότητες που απέκτησε, να τροποποιεί τις κινήσεις του όταν το απαιτούν συγκεκριμένες καταστάσεις, να εκτελεί αποτελεσματικά και με ευχέρεια νέες δραστηριότητες κτλ. Αυτά θα τον βοηθήσουν όχι μόνο στα μαθητικά του χρόνια αλλά και στη μετέπειτα ζωή του. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη της συναισθηματικής σχέσης εκπαιδευτικού και μαθητή, η οποία είναι σημαντική και για την επίτευξη των σκοπών και στόχων της θεσμοθετημένης εκπαίδευσης, συμβάλλει ουσιαστικά στη μετακίνηση από το γνωσιοκεντρικό και τεχνοκρατικό μοντέλο εκπαίδευσης προς το μαθητοκεντρικό.

Ανεξάρτητα από την παραπάνω ταξινόμηση, οι γενικοί διδακτικοί στόχοι θα μπορούσαν επίσης να ομαδοποιηθούν με βάση τρεις άξονες, κοινούς για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Οι άξονες αυτοί είναι: i) Γνώση και μεθοδολογία, ii) Συνεργασία και επικοινωνία και iii) Σχέση της επιστήμης ή της τέχνης με την καθημερινή ζωή.

Ο πρώτος άξονας αφορά τη γνώση, τις νοητικές δεξιότητες, τις δεξιότητες χειρισμού καθώς και τις δεξιότητες μεθοδολογικού χαρακτήρα που πρέπει να έχει αποκτήσει ο μαθητής ολοκληρώνοντας τις σπουδές του στην κάθε βαθμίδα μέσα από τη διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου.

Ο δεύτερος άξονας αφορά τις κοινωνικές δεξιότητες που πρέπει να αναπτύξει ο μαθητής στο πλαίσιο ομαδικών εργασιών, καθώς και τις ικανότητες και τις δεξιότητες επικοινωνίας, παρουσίασης σκέψεων, απόψεων, πληροφοριών κτλ.

Ο τρίτος άξονας αφορά την ανάπτυξη ευαισθησίας, προβληματισμού και ικανότητας κριτικής αντιμετώπισης των επιπτώσεων (θετικών και αρνητικών) των εφαρμογών της επιστήμης και της τέχνης στους διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Σε ό,τι αφορά τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ως προς την ομαλή ενσωμάτωσή τους στα κοινά σχολεία, θα πρέπει να δίνεται στον εκπαιδευτικό η δυνατότητα να διαμορφώνει το πρόγραμμα με βάση τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών του και να εξατομικεύει τους διδακτικούς στόχους. Θα πρέπει, δηλαδή το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και στη συνέχεια τα Προγράμματα Σπουδών να έχουν εκείνη τη δομή, που θα τους επιτρέπει να αποτελούν έναν καλό οδηγό του εκπαιδευτικού στη διαμόρφωση εξατομικευμένων προγραμμάτων και στον καθορισμό ανάλογων διδακτικών στόχων, κάτι που αποτελεί τάση της σύγχρονης παιδαγωγικής, απολύτως συμβατή με τις ανάγκες της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

γ) Προσδιορισμός του περιεχομένου

Το περιεχόμενο κάθε διδακτικού αντικειμένου δεν μπορεί να ταυτίζεται με το περιεχόμενο της αντίστοιχης επιστήμης. Για την επιλογή της ύλης που θα περιέχεται στα Δ.Ε.Π.Π.Σ. των επιμέρους μαθημάτων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα κριτήρια:

i) Να εξασφαλίζεται η συμπληρωματικότητα με τα Προγράμματα Σπουδών των άλλων μαθημάτων ώστε να αποφεύγονται περιττές επικαλύψεις.

ii) Να μη δίνεται έμφαση σε εξειδικευμένες και λεπτομερειακές γνώσεις, αλλά να προβάλλεται το ουσιώδες, το σημαντικό, το αξιοσημείωτο και το παιδαγωγικά γόνιμο, ώστε να αποφεύγεται η μεγάλη ποσότητα ύλης. Η ύλη θα είναι τόση, όση μπορεί να αφομοιώσει ο μαθητής στο διατιθέμενο διδακτικό χρόνο.

iii) Να περιορίζεται η διδακτέα ύλη σε ένα βασικό πυρήνα γνώσης και να έχει ευελιξία ώστε να προσαρμόζεται στις ραγδαίες επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις.

iv) Να εξασφαλίζεται συνέχεια και σύνδεση με όσα έχουν προηγηθεί αλλά και με όσα ακολουθούν.

v) Να συσχετίζονται και να συνδέονται τα θέματα που αναπτύσσονται με άλλα γνωστικά αντικείμενα.

vi) Να λαμβάνονται υπόψη οι δυνατότητες αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών και η μεγάλη ποικιλία υλικού και λογισμικού που υπάρχει σήμερα και που αναπόφευκτα θα εξακολουθεί και στο μέλλον να υπάρχει και να αναπτύσσεται.

vii) Να δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών και την παροχή γενικότερης παιδείας.

viii) Μέρος της ύλης έχει προαιρετικό χαρακτήρα ώστε να δίνεται η δυνατότητα για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων από αυτές που προτείνονται καθώς και για πειραματισμό σε καινοτομίες, κατά την κρίση των διδασκόντων.

Η ύλη θα πρέπει να διατάσσεται σε ενότητες κατά τάξη, είτε κλιμακωτά είτε σε επάλληλους κύκλους, με ενιαία θεώρηση. Η σπειροειδής διάταξη της ύλης από τάξη σε τάξη και από βαθμίδα σε βαθμίδα θα πρέπει να περιγράφεται με σαφήνεια, ώστε να αποφεύγονται οι επικαλύψεις και οι περιττές επαναλήψεις. Επιπλέον, για τον προσδιορισμό του περιεχομένου κάθε αντικειμένου θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το περιεχόμενο των άλλων αντικειμένων, ώστε να δίνονται δυνατότητες διεπιστημονικών προσεγγίσεων. Οι προτάσεις για διαθεματικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο των διαφόρων διδακτικών αντικειμένων, θα πρέπει να καταγράφονται με σαφήνεια (π.χ. με τον προσδιορισμό των διδακτικών ωρών που καλύπτουν την οριζόντια εξέταση θεμάτων ή με συγκεκριμένη παραπομπή στις αντίστοιχες θεματικές άλλων μαθημάτων). Η δόμηση του περιεχομένου των επιμέρους αντικειμένων, θα πρέπει να γίνει κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι δυνατές οι παρεμβάσεις όποτε και σε όποια έκταση αυτό απαιτηθεί. Για την υλοποίηση όσων αναφέρθηκαν θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι βασικές αρχές διδασκαλίας και μάθησης αλλά και η ιδιαιτερότητα των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων.

δ) Διδακτική μεθοδολογία

Η διδακτική μεθοδολογία θα πρέπει να υπηρετεί την επίτευξη των διδακτικών στόχων που τίθενται για κάθε γνωστικό αντικείμενο. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να διέπεται από αρχές, οι κυριότερες από τις οποίες είναι:

i) Η μάθηση αποτελεί μια νοητική διεργασία ερεθισμάτων. Μπορεί να γίνει αντιληπτή μόνο με την εκδήλωση κάποιας ενέργειας / συμπεριφοράς από την πλευρά του μαθητή, ενώ τα αποτελέσματά της εκφράζονται ως μόνιμες και σταθερές αλλαγές, που αφορούν γνωσιακά στοιχεία, δεξιότητες, στάσεις, αξίες και συμπεριφορές.

ii) Η προσωπικότητα ενός ατόμου δομείται εν πολλοίς από γνωστικά στοιχεία, από εμπειρίες, βιώματα και αξίες που συνθέτουν μια ολότητα δομικά ενιαία. Έτσι κατά τη διαδικασία της μάθησης επηρεάζεται η προσωπικότητά του αφομοιώνοντας τη νέα γνώση. Η ολοκλήρωση της γνώσης δεν είναι δυνατή αν δεν συμβάλλει και η πρότερη γνώση. Για να γίνει λοιπόν η μετάβαση από ένα γνωστικό επίπεδο σε άλλο υψηλότερο, πρέπει να δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές, με τη βοήθεια κατάλληλων ερεθισμάτων, να θέτουν υπό κρίση ή αμφισβήτηση αυτά που έχουν μάθει, να κατανοούν ή και να προβλέπουν ακόμη, όσα πρόκειται να ακολουθήσουν κατά τη διάρκεια μιας διδασκα-

λίας. Θα πρέπει ακόμη κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού, της ανάπτυξης, της διεξαγωγής και της αξιολόγησης της διδασκαλίας να μην επικεντρώνεται η προσοχή σε ένα μόνο τύπο μαθησιακής ικανότητας (π.χ. μόνο οι πληροφορίες ή μόνο οι στάσεις ή μόνο οι δεξιότητες), αλλά σ΄ ένα συνδυασμό όλων των τύπων, κατάσταση που βοηθά στην ολόπλευρη ανάπτυξη του μαθητή.

iii) Η μάθηση συντελείται μέσα σ΄ ένα συγκεκριμένο κοινωνικό - πολιτισμικό πλαίσιο από το οποίο παροτρύνεται και παρωθείται.

iv) Η διδασκαλία θα πρέπει να οδηγεί στη διεύρυνση των νοητικών δομών, σε μια νοητική εξισορρόπηση. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω δύο λειτουργιών, της αφομοίωσης και της συμμόρφωσης. Η πρώτη λειτουργία αφορά την πρόσληψη νέας γνώσης που ενσωματώνεται στα προϋπάρχοντα γνωστικά σχήματα, δημιουργεί πνευματική εγρήγορση, μια νοητική δραστηριοποίηση, μια πρόσκαιρη "ανατροπή" της νοητικής ισορροπίας που υπήρχε τη δεδομένη στιγμή. Με τη δεύτερη λειτουργία το άτομο εναρμονίζει τη νέα γνώση με τα ήδη γνωστά, αφού τροποποιηθούν τα υπάρχοντα δομικά γνωστικά σχήματα.

v) Η μάθηση μέσω της ανακάλυψης συντελεί στην προώθηση της νοητικής ανάπτυξης και στην οργάνωση της σκέψης. Είναι μια συντονισμένη επεξεργασία πληροφοριών και οργάνωση λογικών σχημάτων και προτάσεων, που φανερώνει την ικανότητα του ατόμου να αναζητά και να επινοεί λύσεις σε προβλήματα, να ανακαλύπτει ιδιότητες, να αξιολογεί συμπεριφορές και να διακρίνει σχέσεις.

vi) Ο μαθητής δεν πρέπει απλά να συσσωρεύει πληροφορίες και γνώσεις. Θα πρέπει αυτές να συνοδεύονται από την απόκτηση νοητικών δεξιοτήτων που θα του εξασφαλίζουν τη δυνατότητα για αντιμετώπιση προβλημάτων και τη διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών θετικών απέναντι σε θέματα που αφορούν τον εαυτό του αλλά και το κοινωνικό του περιβάλλον.

vii) Η διδασκαλία θα πρέπει να είναι μια διαδικασία ευχάριστη για το μαθητή και γι αυτό πρέπει να γίνεται σ' ένα πλαίσιο αποδοχής, ενθάρρυνσης, επιλογής, πειραματισμού και συμφιλίωσης με το ενδεχόμενο του λάθους.

Τα παραπάνω σημαίνουν ότι η διδακτέα ύλη θα πρέπει να εναρμονίζεται με τη μέθοδο και τα μέσα διδασκαλίας. Το "τι" (γνωστικό αντικείμενο) και το "πώς" (μέθοδος και μέσα) δε διαχωρίζονται στη διδακτική πράξη, και μόνο μ' αυτόν το συγκερασμό το γνωστικό αντικείμενο γίνεται μορφωτικό αγαθό για το μαθητή. Ο μαθητής πιο πολύ από το να μαθαίνει θα πρέπει "να μάθει πώς να μαθαίνει" και ακόμη "να μαθαίνει πράττοντας" βιωματικά και συμμετοχικά. Ο μαθητής μαθαίνει να μιλά μιλώντας, μαθαίνει να γράφει γράφοντας, μαθαίνει πώς λειτουργεί μια μηχανή παρατηρώντας τη δομή και παρεμβαίνοντας στον τρόπο λειτουργίας της. Θεωρία και πράξη συμπορεύονται. Άρα η γνώση θα πρέπει να συνδέεται με τα ίδια τα πράγματα ή έστω με τις αναπαραστάσεις τους. Αυτό υπαγορεύει την ανάγκη της εποπτικότητας με χάρτες, διαγράμματα, εικόνες, σχήματα κ.ά.

Η διαθεματική και ολιστική προσέγγιση της γνώσης είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη της ικανότητας του μαθητή για αποτελεσματική εξέταση θεμάτων και προβλημάτων της καθημερινής ζωής. Με την εφαρμογή διαθεματικών προσεγγίσεων της γνώσης, περιορίζεται ο γνωσιοκεντρικός προσανατολισμός της διδασκαλίας και αξιοποιείται στο μέγιστο δυνατό βαθμό ο σχολικός χρόνος. Στο πλαίσιο αυτό ο εκπαιδευτικός είναι μεσολαβητής στην αυτόνομη μάθηση, την οποία οι μαθητές αποκτούν μέσα από την ενεργό συμμετοχή τους σε σχετικές δραστηριότητες. Η κοινωνία της πληροφορίας και της γνώσης προϋποθέτει την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών καθώς και της ικανότητάς τους για την εύρεση, πρόσκτηση και δόμηση των εννοιών και της γνώσης. Οι μαθητές σήμερα πρέπει να γίνουν "μικροί ερευνητές" μέσα από ανάλογη μεθοδολογία, ώστε να μάθουν πώς να κατευθύνουν σε σημαντικό βαθμό τη δική τους ατομική εκπαίδευση. Στα Δ.Ε.Π.Π.Σ. πρέπει να δοθεί έμφαση στην ενεργητική μεθοδολογία και να οριστούν γενικώς οι προδιαγραφές για τη δημιουργία του απαραίτητου υποστηρικτικού διδακτικού υλικού, στο οποίο πρέπει να διασφαλίζεται η πρόσβαση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

ε) Προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις αναφέρονται στις διδακτικές ενέργειες και προσδιορίζουν τον τρόπο με τον οποίο είναι σκόπιμο να διδαχθεί ένα αντικείμενο, ώστε να υλοποιηθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί, με απώτερο σκοπό την κατά το δυνατόν ολόπλευρη ανάπτυξη του μαθητή.

Κατά το σχεδιασμό διδακτικών ενεργειών, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η απόκτηση ουσιαστικής γνώσης από το μαθητή είναι αδύνατη, αν δε στηρίζεται σε προηγούμενες γνώσεις (γνωστικά προαπαιτούμενα), εμπειρίες και βιώματα. Η προσέγγιση της γνώσης πρέπει να γίνεται με ενεργητικό τρόπο, ώστε να είναι δυνατή αφενός η ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης του μαθητή και αφετέρου η δημιουργία επιθυμητών στάσεων και συμπεριφορών. Τα παραδείγματα που χρησιμοποιούνται πρέπει να έχουν άμεση σχέση με το ευρύτερο περιβάλλον του μαθητή και να βοηθούν την ανάπτυξη της ικανότητάς του να σκέπτεται, να κρίνει, να εκφράζει τις ιδέες του και τα συναισθήματά του.

Η διδασκαλία θα πρέπει, επίσης, μέσα από μια ενιαία και συνεχή δημιουργική διαδικασία, να βοηθά τους μαθητές να ανακαλύπτουν οι ίδιοι τη γνώση προτρέποντας και ασκώντας τους στο να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες, να προβληματίζονται, να ερευνούν, να ελέγχουν το μαθησιακό περιβάλλον διατηρώντας την ελευθερία και την αξιοπρέπειά τους. Γενικότερα η εργασία στο σχολείο θα πρέπει να οδηγεί τους μαθητές να οραματίζονται το δικό τους κόσμο, προσαρμόζοντας και αξιοποιώντας τα σημερινά δεδομένα.

Προτεινόμενες στρατηγικές διδασκαλίας που μπορεί να χρησιμοποιηθούν, κατά περίπτωση ή σε συνδυασμό μεταξύ τους, είναι οι ακόλουθες:

Διαδικασία μάθησης μέσω της διερεύνησης και της ανακάλυψης (ενεργητική προσέγγιση της γνώσης): Έχει ως στόχο να βοηθήσει τους μαθητές να σκέπτονται, να χειρίζονται πολύπλοκες έννοιες, να ερευνούν και να φθάνουν οι ίδιοι στη γνώση, τελικά να μαθαίνουν το "πώς να μαθαίνουν". Απαιτεί δηλαδή κυρίως τη δραστηριοποίηση του μαθητή. Στηρίζεται στην αρχή ότι η αφομοίωση των παραπάνω διαδικασιών βοηθά στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης. Για να είναι βέβαια αποδοτική η διδασκαλία απαιτεί πρακτικές που δημιουργούν κατάλληλες συνθήκες ώστε να γίνει δυνατή η "ανακάλυψη". Οι πρακτικές αυτές συνιστούν διαδικασίες μετρήσεων, ταξινόμησης, παρατήρησης και διερεύνησης, προβλέψεων, εύρεσης χρονικών σχέσεων, σύγκρισης γεγονότων, επίλυσης προβλημάτων, γνωστικών συγκρούσεων, επαγωγικών ή παραγω-

γικών συλλογισμών, καταιγισμού ιδεών, παρατήρησης, σύγκρισης κλπ. Ειδικά για τις Φυσικές Επιστήμες το πείραμα αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της μεθοδολογίας τους.

Επισκέψεις στο περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές): Η επαφή με το περιβάλλον, όπου είναι απαραίτητο και δυνατό, διασφαλίζει άμεση πληροφόρηση που μπορεί να αξιοποιηθεί με ποικίλους τρόπους και μακροπρόθεσμα να λειτουργήσει και προς άλλες κατευθύνσεις όπως για παράδειγμα στον επαγγελματικό προσανατολισμό του μαθητή.

Επιδείξεις με τη χρήση κατάλληλου εποπτικού υλικού: Με διαφάνειες, βιντεοταινίες, προπλάσματα, έτοιμα παρασκευάσματα κ.ά. κινητοποιείται το ενδιαφέρον των μαθητών, εστιάζεται η προσοχή τους και γίνεται πιο εύκολο να κατανοήσουν τη δομή και τον τρόπο λειτουργίας οργανωμένων συστημάτων από το πιο χαμηλό επίπεδο μέχρι το πιο σύνθετο. Η βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή και των κατάλληλων δυναμικών προσομοιώσεων, μπορεί να αποδειχτεί πολύ χρήσιμη για το μαθητή ώστε να αντιληφθεί και να κατανοήσει καλύτερα έννοιες και διαδικασίες. Σημαντική είναι η παράλληλη χρήση της βιβλιοθήκης - μορφωτικού χώρου σε κάθε σχολική μονάδα, ως χώρου αναζήτησης της γνώσης, αξιοποίησης πηγών, ενίσχυσης της φαντασίας, συνάντησης και επικοινωνίας, μάθησης και ψυχαγωγίας.

Συζήτηση - διάλογος δασκάλου με τους μαθητές ή συζήτηση σε ομάδες: Με τη συζήτηση δίνεται η δυνατότητα στον μαθητή να προβληματίζεται, να συμπεραίνει και να διατυπώνει τις απόψεις του μέσα από διαδικασίες πληροφόρησης, επεξεργασίας και διαλεκτικής αντιπαράθεσης. Ο διάλογος βοηθά το μαθητή να αναπτύξει τις γνώσεις του, να αξιολογήσει απόψεις κ.ά. Η εμπλοκή του μαθητή στη συζήτηση και η ενεργός συμμετοχή του σ' αυτήν επιτυγχάνεται με κατάλληλες ερωτήσεις προβληματισμού, που είναι σκόπιμο να σχεδιάζονται πριν από την πραγματοποίηση της διδασκαλίας.

Αφήγηση: Με την αφήγηση ο εκπαιδευτικός εξιστορεί και αναλύει σε συνεχή λόγο ιστορικά γεγονότα ή φανταστικές ιστορίες που αναφέρονται στη δράση του ανθρώπου. Έτσι ικανοποιείται η αγάπη των μαθητών προς την ακρόαση, η οποία είναι έντονη καθώς εδράζεται στις εσωτερικές δομές της νόησης. Επίσης η αφήγηση προσφέρει πληροφορίες για γεγονότα με ένα περισσότερο ελκυστικό τρόπο.

Οι προτεινόμενες διδακτικές στρατηγικές μπορούν να εφαρμόζονται, κατά περίπτωση, μόνες ή σε συνδυασμό μεταξύ τους, ανάλογα με τη διδακτική ενότητα, τις ανάγκες των μαθητών και τις συνθήκες του σχολείου ή τα μέσα που διαθέτει ο εκπαιδευτικός.

στ) Μέσα διδασκαλίας

Το διδακτικό υλικό θα πρέπει να παρέχει ένα ολοκληρωμένο σύστημα προτάσεων για τις δραστηριότητες που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Οι προτάσεις θα απευθύνονται και στον εκπαιδευτικό και στο μαθητή. Το υλικό που θα απευθύνεται στον εκπαιδευτικό πρέπει να περιλαμβάνει στοιχεία που αφορούν το παιδαγωγικό μέρος, τον προγραμματισμό και τη μεθόδευση διδακτικών ενεργειών, τα αναμενόμενα αποτελέσματα της διδασκαλίας, τον τρόπο αξιολόγησης της επίτευξης των διδακτικών στόχων και ό,τι άλλο κρίνεται, κατά περίπτωση, απαραίτητο για τη διεξαγωγή της διδασκαλίας. Το υλικό που θα απευθύνεται στο μαθητή (βιβλίο μαθητή και όποιο άλλο διδακτικό υλικό κρίνεται απαραίτητο για κάθε αντικείμενο) πρέπει να περιλαμβάνει στοιχεία που τον ενημερώνουν, τον ευαισθητοποιούν, τον προβληματίζουν, τον βοηθούν να ανακαλεί ήδη υπάρχουσες γνώσεις, να συγκρίνει, να ορίζει ο ίδιος θέματα για μελέτη. Τον βοηθούν επίσης στον προσδιορισμό στόχων για τη μελέτη του και στην επιλογή μεθόδων.

Μέσα από τις διαδικασίες αυτές ο μαθητής θα αποκτήσει σφαιρική και σαφή αντίληψη για το περιβάλλον, φυσικό και ανθρωπογενές και για τον ίδιο του τον εαυτό. Θα του είναι εύκολο να συμπληρώνει τις γνώσεις του όταν χρειάζεται και να εστιάζει το ενδιαφέρον του στην ουσία όσων μελετά. Εξασφαλίζεται έτσι η μονιμότητα, η γονιμότητα και η ανανέωση της γνώσης, τρεις σταθερές που δικαιώνουν την ύπαρξη του σχολείου. Για να επιτευχθούν όσα αναφέρθηκαν, είναι απαραίτητο να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στον τρόπο που αυτά θα παρουσιάζονται στα βιβλία που θα χρησιμοποιούνται από τον μαθητή.

Το εποπτικό υλικό (διαφάνειες, βιντεοταινίες, λογισμικό, προπλάσματα, έτοιμα παρασκευάσματα, προσομοιώματα κτλ.) βοηθά στη διδασκαλία, γιατί διεγείρει το ενδιαφέρον του μαθητή. Η διδασκαλία έτσι γίνεται ενδιαφέρουσα και ελκυστική και το μάθημα πιο αποδοτικό και ευχάριστο. Πρέπει γι' αυτό η επιλογή ή η δημιουργία τους να γίνεται προσεκτικά. Οι νέες τεχνολογίες, ως ποικιλόμορφα εκπαιδευτικά μέσα, είναι δυνατό να συμβάλλουν σημαντικά στη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Το εκπαιδευτικό υλικό θα πρέπεί επίσης να χαρακτηρίζεται για την προσβασιμότητά του, ώστε σταδιακά να γίνεται κατάλληλο και για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Έτσι γίνεται προσβάσιμο στους κωφούς (Ελληνική Νοηματική Γλώσσα Ε.Ν.Γ.), τυφλούς (Braille, απτικό υλικό), αμβλύωπες (παρουσίαση υλικού σε διαβαθμισμένα μεγέθη) και μαθητές με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες (ηλεκτρονική μορφή)

ζ) Συνοπτικές προδιαγραφές διδακτικών βιβλίων

Τα διδακτικά βιβλία και το λοιπό διδακτικό υλικό πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό συμβατότητας με τους παρακάτω παράγοντες:

Το περιεχόμενο του γνωστικού κλάδου και το αντίστοιχο Δ.Ε.Π.Π.Σ.

Τον ιδεολογικο-πολιτιστικό προσανατολισμό της εκπαίδευσης

Το μαθητή-αναγνώστη

Τις αρχές της σύγχρονης Διδακτικής του κλάδου

Τις κειμενογλωσσολογικές προϋποθέσεις της κατανόησης

Τα τεχνο-τυπογραφικά χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες της σύγχρονης τυπογραφικής τέχνης.

i) Συμβατότητα με το περιεχόμενο του γνωστικού κλάδου και το αντίστοιχο Δ.Ε.Π.Π.Σ.

· Να είναι συμβατά με το περιεχόμενο του γνωστικού κλάδου και το αντίστοιχο Δ.Ε.Π.Π.Σ. Επίσης είναι συμβατά με τις αρχές της διαθεματικότητας, η οποία πρέπει να διαχέεται τόσο στα περιεχόμενα όσο και στις ασκήσεις όλων των διδακτικών ενοτήτων. Κορύφωση της διαθεματικότητας θα γίνεται με τη μορφή διεπιστημονικών σχεδίων εργασίας, τα οποία θα εκπονούνται ανά τρίμηνο, με αντικείμενο τα θέματα, τις έννοιες και τις διαδικασίες που προκύπτουν τα Προγράμματα Σπουδών. Στο Γυμνάσιο, παρουσιάζονται -όπου κρίνεται σκόπιμο και όταν υπάρχουν - πέρα από τις κυρίαρχες και άλλες εναλλακτικές θε-

ωρήσεις και θεωρίες, για να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι στον επιστημονικό χώρο δεν κυριαρχεί πάντοτε η απόλυτη συμφωνία, αλλά συχνά υπάρχουν και έντονες επιστημολογικές αντιπαραθέσεις.

· Να προσφέρουν τις επιστημονικές γνώσεις (πληροφορίες, έννοιες, γενικεύσεις και δεξιότητες) με τη μορφή της διδάξιμης σχολικής γνώσης (pedagogical content knowledge) και όχι αυτούσιες, όπως υπάρχουν στα επιστημονικά συγγράμματα.

· Να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τις προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες των μαθητών.

· Να επαναλαμβάνουν σε σπειροειδή μορφή και συμπληρώνουν γνώσεις, αρχές, θεωρίες και διαδικασίες κάθε φορά σε υψηλότερο επίπεδο αφαίρεσης, ανάλογα με τη σχολική βαθμίδα στην οποία απευθύνονται.

· Να προτείνουν διαθεματικές δραστηριότητες, οι οποίες πρέπει να καταλαμβάνουν μέχρι και το 10% του διδακτικού χρόνου που προβλέπεται για το μάθημα.

· Συμβατότητα με τον ιδεολογικο-πολιτιστικό προσανατολισμό της εκπαίδευσης

· Να εκφράζουν άμεσα ή έμμεσα τις αξίες και την κοσμοαντίληψη που προωθεί η εκπαίδευση. Για παράδειγμα, εκφράζουν εκείνες τις αντιλήψεις για τα δύο φύλα, τους γειτονικούς με την Ελλάδα λαούς και την Ευρώπη που θέλει να προωθήσει το σχολείο.

ii) Συμβατότητα με το μαθητή-αναγνώστη

· Να εκκινούν και να εμπλουτίζουν τα ενδιαφέροντα των μαθητών για θέματα του γνωστικού αντικειμένου.

· Να δημιουργούν ερεθίσματα και κίνητρα για αξιοποίηση και άλλων πρόσθετων πηγών πληροφόρησης και να περιλαμβάνουν κατάλληλες συσχετίσεις με άλλους τομείς γνώσης .

· Να στοχεύουν στην ανάπτυξη ενός αποδεκτού συστήματος αξιών ανεξαρτήτως γνωστικού αντικειμένου και να καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόντων και ικανοτήτων των μαθητών.

· Να καλύπτουν όλα τα επίπεδα ικανότητας των μαθητών.

· Να είναι συμβατά με το αναπτυξιακό επίπεδο των μαθητών στους οποίους απευθύνονται και να συμβάλλουν στη μεγιστοποίηση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος. Αυτό σημαίνει ότι θα καθορίζουν, ανάλογα, το βαθμό γενίκευσης των πληροφοριών και καθοδήγησης των μαθητών.

· Να διευκολύνουν τη μάθηση κατά τρόπο ώστε να γίνονται ευκολότερα αντιληπτές έννοιες σύνθετες και υψηλού επιπέδου, γενικεύσεις, οργανωμένες γνώσεις και μοντελοποιημένες διαδικασίες που η διδακτική πράξη έχει αποδείξει ότι δυσκολεύουν του μαθητές.

· Να περιλαμβάνουν απεικονίσεις για οπτική αναγνώριση εννοιών και λειτουργία οργάνων, σχήματα και διαγράμματα και να εξασφαλίζουν αποτελεσματικότητα στη μετάδοση μηνυμάτων.

· Να χαρακτηρίζονται από κατάλληλη αξιοποίηση χρωμάτων, ώστε να είναι ευχάριστα.

iii) Συμβατότητα με τις αρχές της σύγχρονης Διδακτικής του κλάδου

· Να εκφράζουν συγκεκριμένη και συγκροτημένη αντίληψη και μεθοδολογία για τη διδασκαλία του αντικειμένου.

· Να χαρακτηρίζονται από κατάλληλη διάταξη της ύλης ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια στο περιεχόμενο τους και στη σειρά εκμάθησης, είτε ξεκινώντας από εμπειρικά παραδείγματα και περιγραφικές εκφράσεις, για να καταλήξουν σε έννοιες, γενικεύσεις, κρίσεις, σχήματα, συμπεράσματα, είτε ακολουθώντας αντίστροφη πορεία μέσα από παραγωγικο-υποθετικούς συλλογισμούς.

· Να διευκολύνουν και να ενθαρρύνουν τις διαθεματικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις, οι οποίες επιδιώκουν την ενδο-κλαδική (intra-disciplinary) και δια-κλαδική (inter-disciplinary) ενιαιοποίηση της γνώσης.

· Να περιλαμβάνουν διδακτικές ασκήσεις που να συμβάλλουν στην κατανόηση των κρίσιμων γνώσεων, στην κατάκτηση βασικών εννοιών και γενικεύσεων που σχετίζονται με αυτές και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης και κοινωνικής συμπεριφοράς.

· Η θεωρία και οι γενικεύσεις να είναι σαφώς διαχωρισμένες από τα παραδείγματα.

iv) Συμβατότητα με τις κειμενογλωσσολογικές προϋποθέσεις της κατανόησης

· Να δομούν το κείμενο της διδακτικής ενότητας με τρόπο που να διασφαλίζει τη νοηματική συνοχή και την πληροφοριακή πληρότητα. Αυτό σημαίνει ότι τα κείμενα που αναπτύσσουν έννοιες θα έχουν διαφορετική δομή από τα κείμενα που αναφέρονται σε προβληματικές καταστάσεις ή σε διαδικασίες δράσης και μεθοδολογίας.

· Να δομούν με σαφήνεια τις παραγράφους και να τις συνδέουν μεταξύ τους με τρόπο που να καθίσταται σαφής η πορεία πληροφόρησης και σκέψης του κειμένου.

v) Συμβατότητα με τα τεχνο-τυπογραφικά χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες της σύγχρονης τυπογραφικής τέχνης.

v.1 Σχεδιασμός του βιβλίου

· Το τυπωμένο τύπου γραφομηχανής αντίγραφο μοιάζει να είναι "επίπεδο". Στο μήνυμα θα πρέπει να προστεθεί ελκυστικότητα, με ενδιαφέροντες τρόπους διάταξης και απεικόνισης.

· Στη διαδικασία της σύνθεσης, οι λέξεις που στοιχειοθετούνται για εκτύπωση και οι απεικονίσεις θα προετοιμάζονται κατά τρόπο ώστε να είναι κατάλληλα για εκτύπωση, να παρουσιάζουν εύληπτα τις έννοιες και να προσελκύουν το ενδιαφέρον του μαθητή.

· Όταν διαβάζεται ένα βιβλίο, το ίδιο το εξώφυλλο μεταβιβάζει ένα γραφικό μήνυμα.

· Το πόσο καλά καταλαβαίνει ο μαθητής αυτό που διαβάζει μπορεί να εξαρτάται από το πόσο καλά έχει σχεδιασθεί το μήνυμα. Η σχεδίαση μπορεί να επηρεάσει ακόμη και τη θέλησή του να διαβάσει το μήνυμα.

· Το περιεχόμενο - λέξεις και απεικονίσεις - ενός μηνύματος βοηθά στον καθορισμό της σχεδίασής του. Η σχεδίαση με τη σειρά της επηρεάζει την επιλογή των λέξεων και τις απεικονίσεις.

· Στα βιβλία, ορισμένες σελίδες είναι μεγαλύτερες σε κάλυψη από άλλες. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί χρώμα. Ορισμένες σελίδες μπορεί να περιέχουν μια μεγάλη ποσότητα πληροφόρησης, ενώ άλλες να έχουν περισσότερο άδειο χώρο. Στα βιβλία πρέπει να σχεδιασθεί κάθε λεπτομέρεια.

v.2 Αρχές σχεδίασης

· Στις αρχές σχεδίασης συμπεριλαμβάνονται ο ρυθμός, η ισορροπία, η αναλογία, η ποικιλία, η έμφαση και η αρμονία.

· Ρυθμός είναι η επανάληψη. Στη μουσική ο ρυθμός δημιουργείται με την επανάληψη ενός ήχου. Στη γραφική σχεδίαση ο ρυθμός υπάρχει όταν επαναλαμβάνεται ένα συγκεκριμένο στοιχείο ή σχήμα.

· Για να εξασφαλιστεί ισορροπία, όλα τα στοιχεία σε ένα κείμενο τοποθετούνται κατά τρόπο ώστε να δίνεται η εντύπωση της σταθερότητας. Υπάρχουν δύο είδη ισορροπίας, η τυποποιημένη και η μη τυποποιημένη.

- Η τυποποιημένη ισορροπία επιτυγχάνεται με τη συμμετρική διάταξη κειμένου και απεικονίσεων.

- Η μη τυποποιημένη ισορροπία από την άλλη πλευρά είναι μια ισορροπία αντικειμένων που μπορεί να μοιάζουν διαφορετικά αλλά έχουν ίση οπτική βαρύτητα.

· Η αναλογία αναφέρεται στο μέγεθος της σχέσης ενός κομματιού με άλλο.

· Στη γραφική σχεδίαση οι αναλογίες ενός στοιχείου με άλλα θα πρέπει να είναι οι κατάλληλες. Παρά το γεγονός ότι ορισμένα στοιχεία μπορούν να είναι μεγαλύτερα ή μικρότερα από άλλα, το αποτέλεσμα θα πρέπει να είναι ευχάριστο.

· Χωρίς ποικιλία, ένα κείμενο θα ήταν βαρετό. Η ποικιλία στη γραφική σχεδίαση μπορεί να προσθέσει ενδιαφέρον.

· Η έμφαση καθοδηγεί την προσοχή του ματιού στο περισσότερο σπουδαίο μέρος της σχεδίασης του μηνύματος για ευκολότερη μάθηση . Ένας από τους τρόπους που γίνεται αυτό είναι κάνοντας ένα στοιχείο να ξεχωρίζει. Η έμφαση μπορεί να επιτευχθεί με αρκετούς τρόπους, όπως με το μέγεθος ή το χρώμα .

· Η αρμονία αναφέρεται στο να λειτουργούν μαζί τα διάφορα στοιχεία ενός μηνύματος. Στην περίπτωση αυτή διευκολύνεται η μάθηση.

v.3 Τυπογραφικός κάναβος (πλαίσιο)

· Απαιτείται κατάλληλη σχεδίαση της σελίδας του βιβλίου. Ο αναγνώστης δε θα πρέπει να έχει σύγχυση από αυθαίρετη και μη συστηματική και συνεπή διάταξη του κειμένου καθώς και των υποστηρικτικών πληροφοριών (επικεφαλίδες, υποπαράγραφοι, πίνακες, διαγράμματα, γραφικές παραστάσεις, απεικονίσεις, καταλόγους στοιχείων κ.ά.).

· Η διάταξη του κειμένου πρέπει να στηρίζει τη διαδικασία διαβάσματος με ένα σχεδιασμένο συγκεκριμένο πλαίσιο μέσα στο οποίο ο μελετητής μπορεί να κινείται, να σταματά το διάβασμα, να επανέρχεται, χωρίς σύγχυση. Πολλές φορές ο μαθητής διαβάζει μηχανικά, προσέχει άλλες σελίδες, μετακινείται από ένα σημείο της σελίδας σε άλλο, σε άλλες σελίδες, στον καθηγητή, στον πίνακα, σε άλλα κείμενα και επιστρέφει στο κείμενο που διαβάζει.

· Οι απεικονίσεις και τα διαγράμματα θα πρέπει να αντιστοιχούν στο κείμενο. Σε ορισμένα κείμενα η θέση των εικόνων αλλάζει και ο μαθητής αναρωτιέται πού αναφέρεται το κείμενο.

· Τα κεφάλαια, τα υπο-θέματα των κεφαλαίων, τα σχήματα κ.ά πρέπει να σχεδιαστούν από πλευράς θέσης εκ των προτέρων. Απαιτείται να διαμορφωθεί ένας κάναβος (πλαίσιο) της σελίδας και να τοποθετούνται τα στοιχεία του κειμένου πάνω σε αυτόν.

· Απαιτείται να καθορισθεί ο χώρος παρουσίασης της πληροφόρησης. Το κείμενο θα πρέπει να κατέχει ποσοστό 40%-50% της σελίδας.

· Τα οριζόντια διαστήματα (μεταξύ κειμένου και τίτλων, υποτίτλων κ.ά) θα είναι σταθερά και δε θα αλλάζουν από σελίδα σε σελίδα.

· Θα πρέπει να καθοριστεί το μέγεθος των γραμμάτων εκτύπωσης, των τίτλων και των κεφαλαίων. Το μέγεθος των γραμμάτων εκτύπωσης είναι σημαντικό. Αυτά καθορίζουν ένα επιτρεπτό μήκος γραμμής κειμένου, ώστε να μην καταστρέφεται το νόημα των φράσεων και της πληροφόρησης.

· Θα πρέπει να καθοριστεί η απόσταση μεταξύ των λέξεων και των γραμμών (για παράδειγμα για μικρά παιδιά έχουμε 3-4 λέξεις ανά γραμμή και είναι δύσκολη η ομαδοποίηση μιας φράσης). Οι αποστάσεις μεταξύ των λέξεων είναι το λιγότερο ποσοστό 25% του μεγέθους των γραμμάτων εκτύπωσης. Οι αποστάσεις μεταξύ των γραμμών είναι το λιγότερο ποσοστό 125% του μεγέθους των γραμμάτων εκτύπωσης.

· Συνοπτικά, θα πρέπει να ληφθούν γενικές αποφάσεις σχετικά με τη μορφή εκτύπωσης, το μέγεθος της εκτύπωσης, το μέγεθος των τίτλων κεφαλαίων, το μέγεθος των τίτλων παραγράφων, το μέγεθος της εισαγωγικής περίληψης σε κάθε κεφάλαιο και κύρια παράγραφο, το κύριο σώμα του κειμένου, τα παραδείγματα, τις εικονογραφήσεις, τη βιβλιογραφία, του καταλόγου των όρων και κάθε στοιχείου του βιβλίου. Ακόμη θα πρέπει να ληφθούν αποφάσεις για τις αποστάσεις μεταξύ των γραμμών, για τα διαστήματα μεταξύ τίτλων και κειμένου, μεταξύ παραγράφων, πάνω και κάτω από εικόνες, πάνω και κάτω από την τελική περίληψη του κειμένου, πάνω και κάτω από τους τίτλους και τα κείμενα των ασκήσεων.

· Χρώματα στο κείμενο, υπογραμμίσεις, έντονα γράμματα (Bold letters), για να δίνεται έμφαση, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται αραιά, διότι χάνουν τη σημασία και τη σπουδαιότητά τους όταν χρησιμοποιούνται υπερβολικά.

v.4 Ελεύθερος χώρος

· Η σχεδίαση της σελίδας και ο τρόπος που χρησιμοποιείται ο διαθέσιμος χώρος επηρεάζουν σημαντικά το πόσο εύκολα ο μαθητής θα καταλαβαίνει τις πληροφορίες που προσφέρονται στο κείμενο. Η συστηματική οριοθέτηση του "άσπρου χώρου" εξασφαλίζει διαύγεια του κειμένου και θα πρέπει να αντιπροσωπεύει το 50% της σελίδας.

v.5 Πίνακες, διαγράμματα και απεικονίσεις

· Αν η πληροφόρηση μπορεί να παρουσιασθεί με λέξεις, δεν είναι απαραίτητη η χρήση απεικονίσεων ή διαγραμμάτων.

Ειδικότερα οι πίνακες και οι γραφικές παραστάσεις:

· θα είναι απλής μορφής με εύκολα αντιληπτή λογική ως προς την παρουσίαση των στοιχείων,.

· θα αξιοποιούν κατάλληλα το διαθέσιμο χώρο και θα αποφεύγεται αταξία,

· θα τοποθετηθούν σε συνάρτηση με το κείμενο στο οποίο αναφέρονται και όχι σε τυχαίους χώρους για να καλύψουν κενά,

· θα λαμβάνουν υπόψη τους τις ικανότητες που πρέπει να έχει ο αναγνώστης για να τα διαβάσει, τα σημεία που επιδιώκει να δώσει έμφαση η διδασκαλία, καθώς και τι απαιτεί η εκπαιδευτική διαδικασία να κάνει ο αναγνώστης με τα στοιχεία που παρουσιάζονται.

Σημείωση:

Το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα Προγράμματα Σπουδών διαμορφώνουν το πλαίσιο και παρέχουν τους κατευθυντήριους άξονες για τη συγγραφή βιβλίων και την παραγωγή διδακτικού υλικού, τα οποία κυρίως απευθύνονται σε σχολεία πλήρους οργανικότητας. Είναι προφανές ότι για τις ανάγκες των ολιγοθεσίων, εσπερινών, ειδικών και διαπολιτισμικών σχολείων οι συγγραφείς πρέπει να παρέχουν οδηγίες στους εκπαιδευτικούς για την ανάλογη αξιοποίηση του περιεχομένου και των ασκήσεων του διδακτικού υλικού καθώς και για τον τρόπο αξιολόγησης των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί, με βάση τα παραπάνω μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα Δ.Ε.Π.Π.Σ., τα Προγράμματα Σπουδών

και το διδακτικό υλικό με ευελιξία ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της τάξης τους. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο προτίθεται να εκπονήσει ειδικές οδηγίες ή/και σχετικά Προγράμματα Σπουδών.

η) Αξιολόγηση του μαθητή και της διδασκαλίας

Βασικός σκοπός της αξιολόγησης του μαθητή είναι η ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και ο εντοπισμός των ελλείψεων των μαθητών, με στόχο την πρόοδό τους και τη βελτίωση της προσφερόμενης εκπαίδευσης. Η αξιολόγηση του μαθητή αποτελεί βασικό στοιχείο τόσο για την αξιολόγηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ., όσο και για την αξιολόγηση κάθε Π.Σ. ξεχωριστά και αποσκοπεί:

i) στη διερεύνηση της μαθησιακής πορείας των μαθητών σ' όλα τα γνωστικά αντικείμενα που προσφέρονται από κάθε Π.Σ.

ii) στον εντοπισμό των μαθησιακών δυσκολιών των μαθητών, με στόχο το σχεδιασμό κατάλληλων παρεμβάσεων για τη βελτίωση της διδακτικής διαδικασίας,

iii) στην ποιοτική αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με την ενίσχυση και ενθάρρυνση των μαθητών και τη δημιουργία κινήτρων μάθησης,

iv) στην ανάπτυξη της δημιουργικής ικανότητας και της κριτικής σκέψης,

v) στην προώθηση των ιδιαίτερων κλίσεων, δεξιοτήτων και ενδιαφερόντων των μαθητών,

vi) στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης των μαθητών

vii) στην καλλιέργεια ερευνητικού πνεύματος ικανότητας επίλυσης προβλημάτων, και στην απόκτηση διεπιστημονικών δεξιοτήτων

viii) στην εξοικείωση του μαθητή με τη συλλογική εργασία, την αυτοαξιολόγηση και την απόκτηση υπευθυνότητας για τη μόρφωσή του.

θ) Μορφές αξιολόγησης του μαθητή

i) Διαγνωστική αξιολόγηση: Χρησιμοποιείται κυρίως στην αρχή της διδασκαλίας αλλά και κατά τη διάρκειά της. Στόχος της είναι η αναγνώριση της προϋπάρχουσας γνώσης και εμπειρίας των μαθητών, οι οποίες αξιοποιούνται για τη βελτίωση και τον εμπλουτισμό της διδασκαλίας καθώς και για την επισήμανση των αιτίων που δημιουργούν τις μαθησιακές δυσκολίες. Κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας ο εκπαιδευτικός λαμβάνει υπόψη του τις δυσκολίες μάθησης κάθε μαθητή και παρέχει κατάλληλη βοήθεια για την αντιμετώπισή τους. Η διαγνωστική αξιολόγηση αποτελεί τη βάση για εξατομικευμένη διδασκαλία που πρέπει να σχεδιάζεται στο πλαίσιο υποστήριξης και ενσωμάτωσης των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

ii) Διαμορφωτική αξιολόγηση: Εφαρμόζεται κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας με στόχο τη συνεχή πληροφόρηση του εκπαιδευτικού και του μαθητή για την πορεία της μάθησης. Κατά τη διαδικασία της διαμορφωτικής αξιολόγησης ο εκπαιδευτικός ενημερώνει και συζητά με τους μαθητές για τις μαθησιακές τους επιδόσεις. Ανάλογα με τα αποτελέσματά της σχεδιάζει κατάλληλες παρεμβάσεις για τη βελτίωση της διαδικασίας μάθησης και την επίτευξη των μαθησιακών στόχων.

iii) Τελική αξιολόγηση: Κατά τη διαδικασία αυτή αποτιμάται με συστηματικό τρόπο το γνωστικό επίπεδο των μαθητών το οποίο συγκρίνεται με το προηγούμενο μαθησιακό επίπεδό τους και σε σχέση με τους αρχικούς στόχους. Πρόκειται για μια αθροιστική διαδικασία η οποία δίνει έμφαση στην αξιολόγηση του μαθητή και του αποτελέσματος της διδασκαλίας.

ι) Βασικές αρχές της αξιολόγησης των μαθητών

i) Η αξιολόγηση της προόδου των μαθητών είναι διαρκής και σκόπιμη λειτουργία, η οποία ενσωματώνεται στη διαδικασία της διδασκαλίας και μάθησης.

ii) Η διαδικασία αξιολόγησης πρέπει να χαρακτηρίζεται από διαφάνεια, αξιοπιστία και εγκυρότητα των αποτελεσμάτων της. Οι στόχοι, τα κριτήρια και τα αποτελέσματα της αξιολόγησης πρέπει να είναι σαφή και να γνωστοποιούνται έγκαιρα στους μαθητές.

iii) Η αξιολόγηση των μαθητών βασίζεται κυρίως στην αποτίμηση της επίδοσής τους με συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία προκύπτουν από τους στόχους μάθησης και όχι από τη σύγκριση με τους συμμαθητές τους.

iv) Η αξιολόγηση των μαθητών αφορά όχι μόνο τις γνώσεις αλλά και τις ικανότητες, δεξιότητες, στάσεις και αξίες που έχουν αποκτηθεί.

v) Η αξιολόγηση των μαθητών αφορά τόσο την αρχική επίδοσή τους όσο και την πρόοδο που επιτυγχάνουν.

vi) Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης χρησιμοποιούνται ποικίλες μέθοδοι ανάλογα με τους στόχους, το περιεχόμενο και τη διδακτική προσέγγιση του γνωστικού αντικειμένου. Οι μέθοδοι αξιολόγησης πρέπει να είναι κατάλληλες για την ηλικία, τις μαθησιακές ανάγκες και εμπειρίες των μαθητών.

vii) Κατά την αξιολόγηση λαμβάνονται υπόψη τα ατομικά χαρακτηριστικά των μαθητών, οι διαφορές στους τρόπους και τους ρυθμούς μάθησης. Επίσης, λαμβάνονται υπόψη παράγοντες, όπως η γλωσσική ικανότητα των μαθητών (π.χ. παιδιά μεταναστών), καθώς και οι ευκαιρίες που έχει κάθε παιδί για μάθηση στο κοινωνικό-οικογενειακό του περιβάλλον.

viii) Οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αξιολογούνται με τα ίδια κριτήρια και με τις ίδιες αρχές που προβλέπονται για όλους τους μαθητές. Ανάμεσα στους σκοπούς της αξιολόγησης, στην περίπτωση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (α.μ.ε.ε.α.), ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στις δεξιότητες που ανέπτυξε κι αξιοποιεί ο μαθητής σε σχέση με την καθημερινή του ζωή. Ανάμεσα στις βασικές αρχές αξιολόγησης στη περίπτωση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται: 1). στην αρχή της ολόπλευρης εκτίμησης του προφίλ του μαθητή ώστε να μην εστιάζεται το αξιολογικό αποτέλεσμα μόνο στις αδυναμίες του και 2) στην παρωθητική αρχή της αξιολόγησης (ενθάρρυνση της προσπάθειας)

κ) Μέθοδοι και τεχνικές αξιολόγησης των μαθητών

Οι τεχνικές αξιολόγησης εξαρτώνται από τον τύπο, τους στόχους και το περιεχόμενο κάθε γνωστικού αντικειμένου και διακρίνονται σε παραδοσιακούς και σύγχρονους/ εναλλακτικούς τρόπους αξιολόγησης.

i) Παραδοσιακοί τρόποι αξιολόγησης: Οι παραδοσιακοί τρόποι αξιολόγησης αφορούν κυρίως την αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή στο γνωστικό τομέα. Η επίδοση συνδέεται με το τελικό αποτέλεσμα της διαδικασίας μάθησης και περιλαμβάνει γραπτές ή προφορικές εξετάσεις. Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιούνται μπορεί να είναι ελεύθερης ανάπτυξης, ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου κ.ά.

ii) Εναλλακτικοί τρόποι αξιολόγησης: Οι εναλλακτικοί τρόποι αξιολόγησης δίνουν έμφαση όχι τόσο στον έλεγχο της γνώσης στο επίπεδο του αποτελέσματος αλλά στις διαδικασίες κατάκτησης και διαχείρισης της γνώσης, στο

βαθμό δηλαδή χρησιμοποίησης και εφαρμογής όσων έχει μάθει ο μαθητής και υπό άλλες συνθήκες, μέσα από την απόκτηση μεταγνωστικών ικανοτήτων. Στους εναλλακτικούς τρόπους αξιολόγησης περιλαμβάνονται οι συνθετικές δημιουργικές εργασίες, ο φάκελος υλικού, η αυτοαξιολόγηση και η αξιολόγηση από τους άλλους μαθητές.

iii) Η μεθοδολογία αξιολόγησης θα πρέπει να είναι ευέλικτη. Η αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θα πρέπει να συνεκτιμά την επιτυχή παρακολούθηση της τάξης από το μαθητή, δηλαδή το βαθμό επιτυχίας της ενσωμάτωσής του. Άρα σκοπός της αξιολόγησης είναι και η συγκέντρωση πληροφοριών για τη λήψη αποφάσεων σε σχέση με ειδικές εκπαιδευτικές παροχές που πιθανόν χρειάζεται ο μαθητής.

5. ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Ως προς τη δομή του, σε κάθε Πρόγραμμα Σπουδών που θα συνταχθεί με βάση το Δ.Ε.Π.Π.Σ, θα πρέπει να περιλαμβάνονται τα εξής:

α) Σκοποί και Γενικοί στόχοι

Θα διατυπώνονται σύμφωνα με όσα ορίζονται στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. κάθε γνωστικού αντικειμένου.

β) Περιεχόμενο

Να είναι σύμφωνο με αυτό που προσδιορίζεται στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. του αντίστοιχου γνωστικού αντικειμένου και ανεπτυγμένο, επιπλέον, σε ενότητες και υποενότητες. Για τον προσδιορισμό του περιεχομένου και την έκταση ή το βάθος στο οποίο θα πρέπει να αναλύονται οι ενότητες, ισχύουν όσα αναφέρονται στο αντίστοιχο κεφάλαιο για το Δ.Ε.Π.Π.Σ.

γ) Στόχοι κατά θεματική ενότητα

Με αυτούς προσδιορίζονται τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα από τη διδασκαλία κάθε συγκεκριμένης θεματικής ενότητας. Οι στόχοι αυτοί θα πρέπει να είναι σαφώς διατυπωμένοι, να εξειδικεύουν τους γενικούς σκοπούς που έχουν τεθεί για τη διδασκαλία του γνωστικού αντικειμένου στο συγκεκριμένο επίπεδο της εκπαίδευσης, και να είναι σύμφωνοι με την ηλικία και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών.

δ) Απαιτούμενος χρόνος

Να προτείνεται ο χρόνος που θα πρέπει να διατεθεί για τη διδασκαλία κάθε θεματικής ενότητας.

ε) Προτεινόμενες δραστηριότητες

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες διακρίνονται σε θεματικές και διαθεματικές. Οι θεματικές δραστηριότητες θα υλοποιούνται στο πλαίσιο της διδασκαλίας του μαθήματος και θα συμβάλλουν στην επίτευξη των διδακτικών στόχων. Σ' αυτές θα περιλαμβάνονται και οι εργαστηριακές ασκήσεις, όπου η φύση του μαθήματος το απαιτεί. Οι διαθεματικές δραστηριότητες θα προτείνονται με βάση τη σχέση που μπορεί να υπάρξει μεταξύ διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων. Η θεματολογία των δραστηριοτήτων αυτών θα προσδιορίζεται με ακρίβεια, ενώ θα δίνεται η δυνατότητα στους συγγραφείς του διδακτικού υλικού ή τους διδάσκοντες να προτείνουν ή να πραγματοποιούν, αντίστοιχα, και δραστηριότητες με άλλη θεματολογία, με τις οποίες όμως θα επιδιώκουν τους ίδιους στόχους.

στ) Προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία

Η μεθοδολογία που θα ακολουθείται κατά τη διδασκαλία θα πρέπει να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος. Για τις μεθόδους που μπορούν να προταθούν, ανεξάρτητα ή σε συνδυασμό μεταξύ τους, γίνεται αναφορά στο ειδικό κεφάλαιο του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

ζ) Απαιτούμενο διδακτικό υλικό και προδιαγραφές για τη δημιουργία του

Θα πρέπει να προσδιορίζεται με ακρίβεια το είδος του εκπαιδευτικού υλικού που απαιτείται για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου και την επίτευξη των διδακτικών στόχων (π.χ. βιβλίο μαθητή, βιβλίο εκπαιδευτικού, εποπτικό υλικό, εργαστηριακός οδηγός κ.ά.). Θα πρέπει επίσης να προσδιορίζονται με σαφήνεια το περιεχόμενο και οι προδιαγραφές για τη δημιουργία του υλικού αυτού.

η) Τρόπος αξιολόγησης της διδασκαλίας και των μαθητών

Για κάθε γνωστικό αντικείμενο θα πρέπει να προσδιορίζεται ο τρόπος αξιολόγησης των μαθητών και της διδασκαλίας, σύμφωνα με όσα αναφέρονται για το θέμα αυτό στο αντίστοιχο κεφάλαιο του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

6. Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ Δ.Ε.Π.Π.Σ.

α) Λειτουργίες, μορφές και χαρακτηριστικά της αξιολόγησης του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

i) Λειτουργίες της αξιολόγησης. Η κύρια λειτουργία που εκπληρώνει η αξιολόγηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ. είναι η ανατροφοδότηση. Οι πληροφορίες και τα στοιχεία που προκύπτουν από την αξιολόγηση σε όλα τα στάδια ανάπτυξης του Δ.Ε.Π.Π.Σ. υποδεικνύουν την κατεύθυνση και τις απαιτούμενες ενέργειες για βελτίωση και αλλαγή. Παράλληλα, η αξιολόγηση ενισχύει την εγκυρότητα των επιλογών και των αποφάσεων όσων συμμετέχουν στο σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την αναμόρφωση του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

ii) Μορφές της αξιολόγησης. Η αξιολόγηση ενσωματώνεται στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. ως διαμορφωτική αξιολόγηση, αφού σε όλη τη διάρκεια ανάπτυξης του προγράμματος παρέχει πληροφορίες και στοιχεία, τα οποία χρησιμοποιούνται για τροποποιήσεις και βελτιώσεις στο πρόγραμμα.

Η διατύπωση γνώμης από ειδικούς/εκπαιδευτική κριτική αποτελεί μορφή αξιολόγησης που μπορεί να αξιοποιηθεί κατά το στάδιο του σχεδιασμού του Δ.Ε.Π.Π.Σ., με στόχο τη διατύπωση κρίσεων σχετικών με την αξία και την ποιότητά του στο σύνολό του. Άτομα με ειδική γνώση και εμπειρία σε ανάλογα εκπαιδευτικά θέματα διατυπώνουν την άποψή τους για το σύνολο του Δ.Ε.Π.Π.Σ., για τμήματά του, για το διδακτικό υλικό που το συνοδεύει κ.ο.κ., πριν από την εφαρμογή τους στη διδακτική πράξη.

Η αξιολόγηση της διαδικασίας και του αποτελέσματος υιοθετείται ως συμπληρωματική μορφή αξιολόγησης του Δ.Ε.Π.Π.Σ. κατά το στάδιο της εφαρμογής του στην πράξη, με στόχο την πληρέστερη αποτύπωση της εικόνας του προγράμματος.

Η αξιολόγηση διευρυμένων στόχων εξυπηρετεί τον προσδιορισμό του τι πραγματικά προκύπτει ως αποτέλεσμα του προγράμματος, με την αποτίμηση και των μη επιδιωκόμενων δευτερευόντων αποτελεσμάτων.

Τέλος, ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξης και αξιολόγησης του Δ.Ε.Π.Π.Σ., μπορεί να υιοθετηθεί η εσωτερική ή / και η εξωτερική μορφή αξιολόγησης. Στην πρώτη περίπτωση ο έλεγχος γίνεται από τους συμμετέχοντες στη σύνταξη του Δ.Ε.Π.Π.Σ, ενώ στην περίπτωση της εξωτερικής αξιολόγησης γίνεται από άτομα ή ομάδες ατόμων που δεν συμμετείχαν στη διαδικασία.

iii) Χαρακτηριστικά της αξιολόγησης: Ως διαμορφωτική διαδικασία, η αξιολόγηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ. εξελίσσεται σ' όλα τα στάδια ανάπτυξής του έχοντας το χαρακτήρα μιας συνεχούς αξιολόγησης όλων των στοιχείων που το συν-

θέτουν (σκοποί και στόχοι του προγράμματος, περιεχόμενα, διαδικασίες εφαρμογής και αξιολόγηση) και των μεταξύ τους σχέσεων.

Τέλος, η αξιολόγηση εντάσσεται στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. ως συστηματική διαδικασία που απαιτεί οργανωμένη και καλά σχεδιασμένη προσπάθεια, στηρίζεται σε θεωρητικό και ερευνητικό υπόβαθρο και υιοθετεί έγκυρη και αξιόπιστη μεθοδολογία.

β) Αντικείμενο και στάδια αξιολόγησης του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

Η αξιολόγηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ. μπορεί να περιλαμβάνει διαδικασίες που επιτρέπουν:

i) την αξιολόγηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ. στο σύνολό του, με την εξέταση των επιμέρους στοιχείων του (γενικές παραδοχές, αρχές και γενικούς σκοπούς, περιεχόμενα, διαδικασίες), την κάθετη και οριζόντια ανάπτυξή τους καθώς και τις μεταξύ τους σχέσεις

ii) την αξιολόγηση κάθε Π.Σ. ξεχωριστά, για καθένα γνωστικό αντικείμενο.

Το Δ.Ε.Π.Π.Σ. μπορεί να αξιολογείται σε τρία στάδια:

i) Κατά το σχεδιασμό του, το Δ.Ε.Π.Π.Σ. αξιολογείται από τους ίδιους τους συντάκτες του ή / και από ομάδα αξιολογητών, με τη συμμετοχή "ειδικών" ή / και εκπαιδευτικών (εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση, διατύπωση γνώμης από ειδικούς / εκπαιδευτική κριτική). Μέσα από τη συνολική θεώρηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ. καταγράφονται οι πρώτες αξιολογικές κρίσεις σχετικά με την αξία, την επάρκεια και την καταλληλότητα των επιλογών του ως προοπτική της θεσμοθέτησής του.

Ειδικότερα, η αξιολόγηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ κατά το στάδιο του σχεδιασμού του μπορεί να περιλαμβάνει:

i.1) Την αποτίμηση των επιμέρους στοιχείων που το συνθέτουν (βασικές αρχές, σκοποί, βασικοί θεματικοί άξονες, διαδικασίες κλπ.) ως προς συγκεκριμένα κριτήρια. Ενδεικτικά κριτήρια στην περίπτωση αυτή μπορεί να είναι:

- η ανταπόκριση των στοιχείων του στις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις και ανάγκες,
- η επιστημονική εγκυρότητα και η παιδαγωγική καταλληλότητά τους,
- η δυνατότητά τους να προσφέρουν επαρκείς κατευθύνσεις στους συντάκτες των επιμέρους Π.Σ., των σχολικών εγχειριδίων, των εκπαιδευτικών κτλ.,
- η σαφήνεια και η ακρίβεια στη διατύπωσή τους κ.ά.

i.2) Την αποτίμηση της σχέσης μεταξύ των στοιχείων του, κατά την οποία για παράδειγμα, το Δ.Ε.Π.Π.Σ εξετάζεται:

- ως προς τη συνοχή, εσωτερική αρμονία και αντιστοιχία ανάμεσα στα στοιχεία του.

i.3) Την αποτίμηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ. στο σύνολό του, με κριτήρια:

- την αντιστοιχία του με το θεσμικό πλαίσιο,
- τη δυνατότητα εφαρμογής ανάλογα με τις διαδικασίες υλοποίησής του και με τις συνθήκες των σχολείων.
- την αποδοχή που μπορεί να έχει η εφαρμογή του από τους συμμετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Με βάση την αναθεωρημένη μορφή του Δ.Ε.Π.Π.Σ. που θα προκύψει από την αξιολόγηση, προσαρμόζονται στη συνέχεια τα επιμέρους Π.Σ. των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων. Κάθε Π.Σ., κατά το στάδιο του σχεδιασμού του, αξιολογείται με διαδικασίες και κριτήρια ανάλογα μ΄ αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω. Επιπρόσθετα κριτήρια που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση ενός Π.Σ. μπορεί να είναι :

- η συμφωνία του με τις βασικές κατευθύνσεις και αρχές που περιγράφονται στο Δ.Ε.Π.Π.Σ.,
- η σαφής διατύπωση των γενικών σκοπών του μαθήματος, των στόχων, των περιεχομένων, των δραστηριοτήτων-μέσων μάθησης και των μεθόδων αξιολόγησης των μαθητών,
- η αλληλουχία, η συνοχή, η συνέχεια και η εξέλιξη στην ανάπτυξή του κ.ά.

ii) Κατά την πιλοτική εφαρμογή του, σε επιλεγμένο δείγμα σχολείων, το Δ.Ε.Π.Π.Σ. αξιολογείται με στόχο την άντληση πρώτων αξιολογικών δεδομένων σχετικά με τη λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητά του στη σχολική πράξη και τις αλλαγές που απαιτούνται για ανάπτυξη-βελτίωση της εφαρμογής του στη συνέχεια (αξιολόγηση αποτελέσματος, αξιολόγηση διευρυμένων στόχων, αξιολόγηση διαδικασίας). Σ' αυτό το στάδιο το Π.Σ αξιολογείται από ομάδες εξωτερικών αξιολογητών (εξωτερική αξιολόγηση) σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές που εφαρμόζουν το Π.Σ. στην πράξη. Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται στο στάδιο αυτό, ώστε να καταγραφούν κρίσεις και παρατηρήσεις, οι οποίες αφορούν συνολικά τα στοιχεία του Π.Σ. και όχι μόνο το διδακτικό υλικό (σχολικά εγχειρίδια, CD-ROM κτλ.) που το συνοδεύει.

Ειδικότερα, το Π.Σ., στο στάδιο αυτό, μπορεί να αξιολογηθεί με κριτήρια όπως είναι:

- ο βαθμός επίτευξης των στόχων του προγράμματος,
- η ανταπόκρισή του στις ειδικότερες αρχές που προδιαγράφονται στο Π.Σ. (π.χ. αρχή διαθεματικότητας),
- η παιδαγωγική καταλληλότητά του στην πράξη,
- ο βαθμός ανταπόκρισης στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των εμπλεκομένων,
- η εφαρμοσιμότητά του σε σχέση με τη σχολική πραγματικότητα κ.ά.

iii) Κατά την υλοποίησή τους το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα επιμέρους Π.Σ. και μετά τη γενικευμένη εφαρμογή τους αξιολογούνται περιοδικά, με στόχο τη συνεχή ανατροφοδότηση, αναμόρφωση και βελτίωσή τους. Στο στάδιο αυτό η διαδικασία αξιολόγησης αναπτύσσεται με τρόπο ανάλογο μ' αυτόν της πιλοτικής εφαρμογής, σε ευρύτερο όμως πλαίσιο.

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την αξιολόγηση των μαθητών μπορούν να δώσουν συμπληρωματικές πληροφορίες για την αποτίμηση των επιμέρους Π.Σ. και του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

γ) Η αξιολογική έρευνα για την αποτίμηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

Η ερευνητική μεθοδολογία που υιοθετείται για την αποτίμηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ πρέπει να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες απαιτήσεις του γνωστικού αντικειμένου που εξετάζεται κάθε φορά. Το σχέδιο αξιολόγησης που διαμορφώνεται σε κάθε περίπτωση περιλαμβάνει τους σκοπούς και τους ειδικότερους στόχους της αξιολόγησης, τα επιμέρους γνωστικά αντικείμενά της, τα κριτήρια αξιολόγησης, τις πηγές, τις μεθόδους και τα ερευνητικά εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν για τη συλλογή των δεδομένων. Ειδικότερα, στην αξιολόγηση του προγράμματος, κατά το στάδιο της εφαρμογής του, επιδιώκεται ο συνδυασμός ποικίλων ερευνητικών μεθόδων, τόσο ποσοτικών όσο και ποιοτικών, όπως είναι για παράδειγμα η μελέτη περίπτωσης, η συλλογή απόψεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών με συνεντεύξεις ή ερωτηματολόγια, ειδικά τεστ στάσεων των μαθητών απέναντι στη διδακτική διαδικασία, παρατήρηση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθη-

τών στις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης κ.ά. Η υλοποίηση της αξιολόγησης περιλαμβάνει στη συνέχεια τη συλλογή πληροφοριών, ανάλυση, επεξεργασία και ερμηνεία των δεδομένων, διατύπωση συμπερασμάτων, καταγραφή προτάσεων για βελτίωση και αλλαγή. Η αξιολογική διαδικασία ολοκληρώνεται με τη σύνταξη της έκθεσης αξιολόγησης, η οποία περιλαμβάνει συνοπτική περιγραφή της διαδικασίας της αξιολόγησης, ανάλυση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν και διατύπωση προτάσεων για τροποποιήσεις και βελτιώσεις στο πρόγραμμα.

δ) Αξιοποίηση των αποτελεσμάτων αξιολόγησης του Δ.Ε.Π.Π.Σ.

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την αξιολόγηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ και των επιμέρους Π.Σ. λειτουργούν ανατροφοδοτικά και οδηγούν σε παρεμβάσεις αναπροσαρμογής. Συγκεκριμένα καταβάλλεται προσπάθεια οι κρίσεις και οι παρατηρήσεις που προκύπτουν κατά την αξιολογική έρευνα να ενσωματώνονται στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. και στα επιμέρους Π.Σ., προκειμένου αυτά να βελτιώνονται. Η ανατροφοδοτική σχέση μεταξύ του γενικού πλαισίου και των επιμέρους Π.Σ. είναι αμφίδρομη. Πορίσματα που προκύπτουν από την αξιολόγηση των επιμέρους Π.Σ. τροφοδοτούν βελτιωτικές παρεμβάσεις στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. και αντίστροφα. Επομένως τα πορίσματα της αξιολόγησης καθορίζουν κατά τον επανασχεδιασμό τις επιλογές των συντακτών των επιμέρους Π.Σ. και του Δ.Ε.Π.Π.Σ. Επιπλέον τα πορίσματα αυτά καθορίζουν τις προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Π.Σ. (επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, ενίσχυση υλικοτεχνικής υποδομής, αλλαγές στο Ωρολόγιο Πρόγραμμα κ.ο.κ.).

Άρθρο 2

Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΤΩΝ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

1.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της Τέχνης έχει τρεις ουσιαστικές παραμέτρους: α) το δημιουργό του έργου, β) το ίδιο το έργο της τέχνης και γ) το κοινό (θεατή, ακροατή και αναγνώστη). Αυτές οι παράμετροι είναι αλληλένδετες και αυτονόητες. Δεν είναι δυνατόν να υπάρξει έργο τέχνης χωρίς το δημιουργό του, αλλά ούτε και να λειτουργήσει ως τέτοιο χωρίς κοινό.

Το παιδί, ως μαθητής, πρέπει να γίνεται κοινωνός στο φαινόμενο της Τέχνης, σφαιρικά. Πρέπει δηλαδή να μάθει να είναι τόσο δημιουργός όσο και θεατής και να ασχολείται ισόρροπα και αμφίδρομα με τη θεωρία και την πρακτική των τεχνών. Ο κύριος σκοπός της εκπαίδευσης της Τέχνης είναι η δημιουργία και η απόλαυση της αισθητικής εμπειρίας, δηλαδή η πρόκληση ευγενικών συναισθημάτων και σκέψεων, που γεννούν οι Καλές Τέχνες. Η εκπαιδευτική διαδικασία θα πρέπει να είναι κατάλληλα προσαρμοσμένη στις δυνατότητες και στις ανάγκες της εκάστοτε ηλικίας των παιδιών.

Προκειμένου να είναι ευαίσθητος θεατής, το παιδί πρέπει να ασχοληθεί με τη θεωρία της τέχνης αλλά και με την πρακτική του θεατή. Η θεωρία της τέχνης αφορά στην επαφή με το έργο τέχνης διαισθητικά και βιωματικά, με παιγνιώδη χαρακτήρα στις μικρότερες ηλικίες, και στην ανάλυση και την κατανόηση έργων τέχνης αλλά και στοιχείων από την ιστορία της Τέχνης, στην αισθητική, στην κριτική, στη σημειολογία, στην κοινωνιολογία, στην ψυχολογία και σε άλλες θεωρίες που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το φαινόμενο της Τέχνης, στις μεγαλύτερες ηλικίες.

Η πρακτική του θεατή είναι η θέαση. Ο θεατής πρέπει να σταθεί μπροστά στο αυθεντικό έργο της τέχνης σε μουσεία, σε γκαλερί, σε συλλογές, σε εκθέσεις, σε δημόσιους χώρους, καθώς και σε αίθουσες συναυλιών και θεάτρου. Με τον όρο "θεατής" εδώ εννοούμε και τον ακροατή και τον αναγνώστη, ανάλογα με το μέσο που ο κάθε δημιουργός χρησιμοποιεί: εικόνα ακίνητη ή κινητή σε δυο ή τρεις διαστάσεις, μουσικούς ήχους ή γραπτό και προφορικό λόγο. Όσον αφορά τη μουσική ο ακροατής πρέπει να ακούσει έργα μουσικής διαφορετικών τόπων, χρόνων και αντιλήψεων. Όσον αφορά το θέατρο, να παρακολουθήσει παραστάσεις θεατρικών έργων, χορευτικές παραστάσεις. Όσον αφορά το χορό, να διαβάσει ποίηση και όσον αφορά το λόγο λογοτεχνία. Πρέπει να έρθει, επίσης, σε επαφή με όλες τις υπόλοιπες καλές τέχνες, παλαιότερες και σύγχρονες, όπως αρχιτεκτονική, φωτογραφία, κινηματογράφο, βίντεο, συνθετικές εικόνες και άλλες.

Προκειμένου να είναι δημιουργός, το παιδί πρέπει να παράγει καλλιτεχνικό έργο. Πρέπει να αποκτήσει τις κατάλληλες ικανότητες να δημιουργεί βασιζόμενο σε νέες ιδέες, οι οποίες να είναι όσο το δυνατόν αυθεντικές αλλά και πραγματοποιήσιμες . Πρέπει να αποκτήσει τέτοιες δεξιότητες, ώστε τα έργα του να είναι εκφραστικά και να βασίζονται στην αισθητική οργάνωση μορφής και περιεχομένου.

Το παιδί πρέπει να γνωρίσει διάφορες μεθόδους, τρόπους και τεχνικές, να ασχοληθεί με τα υλικά, τα μέσα, τα εργαλεία ή τα όργανα και τις δυνατότητές τους, να πειραματιστεί, να ελέγξει και να αξιολογήσει την ιδέα, την πράξη και το προϊόν του. Όλα αυτά μαζί, τα οποία συντελούν στην διαδικασία παραγωγής του έργου, υποστηρίζονται με θεωρίες, με γνώσεις και με πληροφορίες.

Όπως, δηλαδή, στη διαδικασία της θέασης παρουσιάζεται η ανάγκη θεωρίας και πράξης προκειμένου να εκλεπτύνουμε την αισθητική εμπειρία, το ίδιο και στη διαδικασία της καλλιτεχνικής πράξης παρουσιάζεται η ανάγκη γνώσεων και υποστηρικτικής θεωρίας. Στις εικαστικές τέχνες, για παράδειγμα, πέρα από τις γνώσεις για τους τρόπους, τις μανιέρες, τη χρήση μέσων και υλικών, που είτε αποκτώνται, κυρίως εμπειρικά, είτε διδάσκονται, υπάρχουν θεωρίες για τα μορφικά στοιχεία του έργου, όπως είναι οι γραμμές, τα σχήματα, ο χώρος, η σύνθεση, το χρώμα, η ισορροπία, η δυναμική και άλλα. Κάθε δημιουργός τις εφαρμόζει στο έργο του, άλλοτε από ένστικτο, άλλοτε συνειδητά, στην προσπάθειά του να υποτάξει την ύλη και να μορφοποιήσει τις ιδέες και τις προθέσεις του σε έργο τέχνης. Αυτές οι θεωρίες και οι γνώσεις πρέπει να είναι αντιληπτές ως ένα σημείο και στο θεατή, γιατί τον βοηθούν στην πληρέστερη κατανόηση του έργου.

Στο σχολείο η Αισθητική Αγωγή καλλιεργεί τρεις φυσικές λειτουργίες:

α) τις αισθήσεις (βλέπω, ακούω, αγγίζω, κινούμαι, αισθάνομαι),

β) την αντίληψη (αποκρίνομαι, επεξεργάζομαι νοητικά, ερευνώ, επικοινωνώ κ. ά.).

γ) την πράξη (πράττω, δημιουργώ, παράγω, δρω και άλλα).

Χωρίζουμε μόνο για λόγους ταξινόμησης αυτές τις λειτουργίες, οι οποίες, ως γνωστόν, στην πραγματικότητα είναι πολυπλοκότερες, συνδέονται και διαπλέκονται με-

ταξύ τους αλλά και με τα συναισθήματα, τις συγκινήσεις, τις ιδέες, τη φαντασία, τις γνώσεις και τις δεξιότητες. Επίσης, σ΄ αυτά επιδρούν οι γνωστικοί, οι ψυχοκινητικοί και οι συναισθηματικοί σκοποί καθώς και οι αντίστοιχες δραστηριότητες της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Στη σχολική εκπαιδευτική διαδικασία και στο πλαίσιο της Αισθητικής Αγωγής ο προγραμματισμός πρέπει να καλύπτει ισόρροπα και αμφίδρομα αυτές τις φυσικές λειτουργίες με αντίστοιχες μεθοδολογικές αρχές, οι οποίες να αναπτύσσονται σε κάθε ενότητα της διδακτέας ύλης, ώστε:

· Να έρχεται μαθητής σε επαφή με τα έργα της τέχνης και το φαινόμενο της Τέχνης συνολικότερα.

· Να γίνεται αισθητική και θεωρητική επεξεργασία και έρευνα.

· Να παράγονται έργα.

· Να συμμετέχει σε σχετικές παράλληλες δραστηριότητες εντός και εκτός του σχολείου.

Το φαινόμενο της Τέχνης έχει βεβαίως έναν ενιαίο χαρακτήρα, που δεν μπορούμε να τον παραβλέψουμε. Ο καλλιτέχνης είναι αδύνατο να μην είναι και θεατής. Αντιστοίχως, η φύση κάθε θεατή είναι εν δυνάμει καλλιτεχνική, κάθε άνθρωπος δηλαδή είναι εν δυνάμει καλλιτέχνης. Είναι γνωστό ότι η βαθύτερη ουσία της τέχνης δε διδάσκεται αλλά βιώνεται, όμως υπάρχει τεράστιο πεδίο αγωγής και σ΄ αυτό το σημείο θα επικεντρωθούν τα προγράμματα σπουδών, το εκπαιδευτικό και το εποπτικό υλικό, που θα παραχθεί.

Η αισθητική αγωγή δίνει επίσης πολυάριθμες δυνατότητες στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες οι οποίοι μέσα από τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες γνωρίζουν τον εαυτό τους και επιτυγχάνεται ευκολότερα η συνεργασία με τους συμμαθητές τους

Τα γνωστικά αντικείμενα του μαθήματος της Αισθητικής Αγωγής στο σχολείο (Εικαστικά, Μουσική, Θέατρο) παρά το γεγονός ότι ανήκουν στις "Καλές Τέχνες" και μπορούν να συνεργάζονται ποικιλοτρόπως είναι σαφώς διακριτά ως διδακτικά αντικείμενα.

1.α) ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Εισαγωγή

Οι Εικαστικές Τέχνες ως αναγκαιότητα στη σύγχρονη εποχή

Η ανάπτυξη της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας απαιτεί δημιουργικούς εργαζόμενους, διαρκώς επιμορφούμενα άτομα με αυξημένες δυνατότητες επικοινωνίας, με πρωτοβουλία και με ευελιξία, έτσι ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν πιθανές αλλαγές επαγγέλματος και να εναρμονίσουν την προσωπική τους ισορροπία και ολοκλήρωση με την επαγγελματική τους εξέλιξη.

Η Εικαστική Αγωγή είναι σήμερα απαραίτητη επειδή:

· Μπορεί να αποτελέσει τη γέφυρα μεταξύ της καθημερινής ζωής και της διά βίου μάθησης, συνδέοντας την προσωπική ευαισθησία και εμπειρία με τις κοινωνικές και τις πολιτιστικές αξίες, καλλιεργώντας τις αισθήσεις, τα συναισθήματα και τα ήθη και δίνοντας στους μαθητές αυτοπεποίθηση και κίνητρα για καλύτερη ζωή και για μάθηση.

· Αναγνωρίζοντας την εθνική πολιτιστική κληρονομιά ως αφετηρία, τα παιδιά και οι νέοι μπορούν να ξεπεράσουν τα σύνορα του τόπου τους και τα γλωσσικά εμπόδια και να οδηγηθούν σε μια επικοινωνία με πανανθρώπινους προβληματισμούς και ιδέες, ιδιαίτερα με τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας.

· Ζούμε στην εποχή που η εικόνα κυριαρχεί, διεκδικώντας όλο και περισσότερο χώρο στον τομέα της επικοινωνίας και της γνώσης.

Μέσα από την ανάλυση και τη δημιουργία της εικόνας η Εικαστική Αγωγή αφυπνίζει και διατηρεί τη δημιουργικότητα και τον κριτικό τρόπο προσέγγισης της ζωής και της γνώσης και καλλιεργεί την αυτογνωσία και την έκφραση του ατόμου.

Μέσω της φυσικής περιέργειας του παιδιού η Εικαστική Αγωγή προσφέρει διόδους για την εύρεση όχι μόνο νέων μορφών και δομών αλλά και μεθόδων προσέγγισης της γνώσης. Οι εικαστικές δραστηριότητες βοηθούν το παιδί από την ηλικία του Νηπιαγωγείου να έρχεται σε επαφή με την εικόνα, να τη διερευνά, να την αναπαράγει με το δικό του τρόπο, να την ερμηνεύει, να την κρίνει και να επικοινωνεί με το περιβάλλον του χρησιμοποιώντας αυτή την παγκόσμια γλώσσα, πριν ακόμα κατακτήσει τη γραφή.

Πολιτισμός και ανάπτυξη

Από την παιδική ηλικία ως την επαγγελματική τους κατάρτιση οι νέοι μας είναι αναγκαίο να έχουν συνείδηση του πολιτιστικού ρόλου της εκπαίδευσης στην Τέχνη, καθώς και της συμβολής των πολιτιστικών στοιχείων στην κοινωνική ανάπτυξη. Η χώρα μας, ως κοιτίδα του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού, διαθέτει μνημεία πανανθρώπινης σημασίας, των οποίων η διατήρηση και η ανάδειξη αποτελούν πόλο έλξης των ενδιαφερόντων πολλών νέων μας και αφετηρία για τον επαγγελματικό προσανατολισμό τους. Πρέπει να αξιοποιηθούν τα ταλέντα που υπάρχουν στον τόπο μας για την ανάπτυξη, αλλά και την προβολή της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας. Ιδιαίτερα οι βιοτεχνίες και οι βιομηχανίες έχουν μεγάλη ανάγκη από βιομηχανικό σχεδιασμό. Η προώθηση όλων των προϊόντων, επίσης, έχει ανάγκη από προβολή και αυτή η προβολή, σήμερα, γίνεται κυρίως μέσω της εικόνας. Τα μνημεία του τόπου μας χρειάζονται συντήρηση και ανάδειξη. Το φυσικό περιβάλλον, απαιτεί σεβασμό στη διαχείριση και την αξιοποίησή του και ιδιαίτερη προσοχή στη δόμηση, που συχνά το αλλοιώνει.

Θα πρέπει να προβάλλονται τα κοινά αλλά και τα διαφορετικά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς μας από την αρχαιότητα ως σήμερα και να αναδεικνύονται τα κοινά στοιχεία με άλλους μεγάλους πολιτισμούς, ώστε να αναγνωρίζουν τα παιδιά τα πλεονεκτήματα της συνάντησης Δύσης και Ανατολής. Η αρχαία τέχνη, η βυζαντινή αγιογραφία με τα σύμβολά της, η λαϊκή τέχνη των διάφορων περιοχών και η σύγχρονη τέχνη συνθέτουν έναν πλούτο, που τα παιδιά πρέπει να γνωρίσουν επισκεπτόμενα αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, βυζαντινές εκκλησίες και μοναστήρια, τοπικούς καλλιτέχνες, εκθέσεις αλλά και τοπία με φυσική ή με αρχιτεκτονική ομορφιά και εργαστήρια τεχνιτών, όπως αργυροχρυσοχοΐας, κεραμικής, ξυλογλυπτικής και άλλα.

Η Εικαστική Αγωγή πρέπει να προάγει τον αλληλοσεβασμό των μελών της σχολικής κοινότητας, ώστε να λειτουργούν έξω από προκαταλήψεις. Είναι απαραίτητο να προσφέρουμε τη δυνατότητα στα παιδιά να προσεγγίζουν τα αισθητικά αντικείμενα μέσα από την ιστορία της Τέχνης και την αισθητική παράλληλα και ισόρροπα με την εμπειρία της δημιουργίας έργων. Αυτή η κατανόηση θα συμβάλλει επίσης στο να αγαπήσουν οι μαθητές τα έργα τους και να μην έχουν προκατάληψη απέναντι σε έργα διαφορετικά από τα δικά τους.

Η διδασκαλία των εικαστικών στα σχολεία πρέπει να

έχει ως αρχή της ότι η Τέχνη και ο Πολιτισμός αποτελούν αναγκαιότητα και όχι πολυτέλεια, πρέπει να είναι αντιαυταρχική, να προάγει τον αυτοσεβασμό και την αυτοαξιολόγηση παράλληλα με το σεβασμό στο κοινωνικό σύνολο. Η ανάγκη βελτιστοποίησης του προγράμματος Εικαστικής Αγωγής προβάλλει επιτακτική. Τα κατάλληλα μέσα, ο διαθέσιμος χρόνος και η επιμόρφωση των καθηγητών Τέχνης, καθώς και η δυνατότητα πρόσβασης κάθε σχολείου στις νέες τεχνολογίες είναι απαραίτητες παράμετροι στην αναμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Γενικές αρχές σχεδιασμού Προγραμμάτων Εικαστικής Αγωγής

Το πρόγραμμα σπουδών Εικαστικής Αγωγής πρέπει να βασίζεται στις εξής γενικές αρχές.

Γενικές αρχές σχεδιασμού Προγραμμάτων Εικαστικής Αγωγής

Το πρόγραμμα σπουδών Εικαστικής Αγωγής πρέπει να βασίζεται στις εξής γενικές αρχές:

Δημιουργία αξιών	• Να στοχεύει στη διαμόρφωση αισθητικών και πολιτιστικών αξιών, που είναι απαραίτητες στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας των μαθητών.
Συνέχεια της διδακτέας ύλης	• Να εξασφαλίζει στο μαθητή τη συνέχεια και τη σύνδεση της διδακτέας ύλης από το Νηπιαγωγείο μέχρι και την τελευταία τάξη του Λυκείου λαμβάνοντας υπόψη τη νοητική ανάπτυξή του.
Ανανέωση	• Με την πάροδο του χρόνου να διευρύνονται τα όρια της προτεινόμενης ύλης και να εκσυγχρονίζεται διαρκώς η μεθοδολογία προσέγγισής της.
Ολοκληρωμένη προσέγγιση	• Να προωθεί θεωρία και πράξη ισόρροπα και αμφίδρομα ως αδιάσπαστη ενότητα της δημιουργίας σε όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης.
Διαθεματική προσέγγιση	• Να συσχετίζει και να συνδέει τη θεματολογία των εικαστικών με το περιεχόμενο των άλλων γνωστικών αντικειμένων.
Ευελιξία	• Να επιτρέπει στον εκπαιδευτικό και στο μαθητή τη δημιουργική και ευέλικτη χρήση του προγράμματος σπουδών, που θα διαμορφώνεται ανάλογα με τις γνώσεις, τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.
Ενθάρρυνση του πειραματισμού	• Να προτρέπει για πειραματισμό και έρευνα στα υλικά και στις τεχνικές των εικαστικών τεχνών, καθώς και στους δρόμους της εικαστικής έκφρασης διεγείροντας τη δημιουργική φαντασία.
Βιωματική προσέγγιση	• Να δίνει στο μαθητή την ευκαιρία να βιώσει διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης στην τέχνη, συμμετέχοντας με διαφορετικούς ρόλους, με εργασίες ατομικές, ομαδικές ή με συμμετοχή όλης της τάξης εντός και εκτός του σχολικού περιβάλλοντος.
Κατανόηση μορφικών στοιχείων	• Να μάθει στο μαθητή να αναγνωρίζει τη συμβολή των μορφικών στοιχείων στην απόδοση ιδεών, συναισθημάτων και νοήματος.
Αξιοποίηση τεχνολογίας	• Να στοχεύει στη σύνδεση των δραστηριοτήτων τέχνης και τεχνολογίας.
Κοινωνική ενεργοποίηση	• Να ενεργοποιεί το μαθητή, ώστε να αναπτύσσει την ικανότητα να αντιλαμβάνεται οπτικά, απτικά και χωρικά το φυσικό και το κοινωνικό περιβάλλον, τα φαινόμενα, τα πράγματα και τις μεταβολές τους, συνδέοντας την τέχνη με τη ζωή και προβάλλοντας τον κοινωνικό ρόλο της.
Αναγωγή της γνώσης από το απλό στο σύν-	• Να δίνει κίνητρα στο μαθητή να εμβαθύνει στη γνώση από το απλό στο σύνθετο και να εμπεδώνει τις γνώσεις του μέσα από

Βιωματική προσέγγιση	• Να δίνει στο μαθητή την ευκαιρία να βιώσει διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης στην τέχνη, συμμετέχοντας με διαφορετικούς ρόλους, με εργασίες ατομικές, ομαδικές ή με συμμετοχή όλης της τάξης εντός και εκτός του σχολικού περιβάλλοντος.
Κατανόηση μορφικών στοιχείων	• Να μάθει στο μαθητή να αναγνωρίζει τη συμβολή των μορφικών στοιχείων στην απόδοση ιδεών, συναισθημάτων και νοήματος.
Αξιοποίηση τεχνολογίας	• Να στοχεύει στη σύνδεση των δραστηριοτήτων τέχνης και τεχνολογίας.
Κοινωνική ενεργοποίηση	• Να ενεργοποιεί το μαθητή, ώστε να αναπτύσσει την ικανότητα να αντιλαμβάνεται οπτικά, απτικά και χωρικά το φυσικό και το κοινωνικό περιβάλλον, τα φαινόμενα, τα πράγματα και τις μεταβολές τους, συνδέοντας την τέχνη με τη ζωή και προβάλλοντας τον κοινωνικό ρόλο της.
Αναγωγή της γνώσης από το απλό στο σύνθετο	• Να δίνει κίνητρα στο μαθητή να εμβαθύνει στη γνώση από το απλό στο σύνθετο και να εμπεδώνει τις γνώσεις του μέσα από τη δημιουργία, την κριτική σκέψη και το διάλογο με τα άλλα μέλη της μαθητικής κοινότητας.
Αυτογνωσία	• Επιτρέποντας στο μαθητή να εκφράζεται και να δικαιολογεί τις προτιμήσεις και τις προθέσεις του, να δημιουργεί ελεύθερες συνειδήσεις με κριτική σκέψη και θετική στάση απέναντι στη ζωή και την κοινωνία.
Επικοινωνία	• Ως επικοινωνιακό εργαλείο να προωθεί την κοινωνικότητα και τις καλές σχέσεις όλων των μελών του σχολείου, εκπαιδευτικών και μαθητών, προάγοντας την ουσιαστική ιδέα του πολιτισμού και όχι μια απλή παραγωγή αισθητικών αντικειμένων.
Γνώση και κατανόηση της ιστορίας και του πολιτισμού	• Να δώσει την ευκαιρία στο μαθητή να γνωρίσει και να εκτιμήσει τα μεγάλα έργα της ελληνικής εικαστικής και της παγκόσμιας τέχνης στις προηγούμενες χρονικές περιόδους μέχρι και σήμερα σε μια πολυπολιτισμική διάσταση.
Κίνητρα για ειρηνική συνύπαρξη	• Να ενθαρρύνει την αποδοχή της διαφορετικότητας των ανθρώπων και την κατανόηση των λαών μεταξύ τους.
Επαγγελματικός προσανατολισμός	• Να κάνει γνωστά τα επαγγέλματα που σχετίζονται με τις καλές και τις εφαρμοσμένες τέχνες.
Ανάπτυξη συνεργασίας	• Να παροτρύνει και να διευκολύνει τη συνεργασία, τη συνύπαρξη και τη συνδημιουργία μαθητών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Οι τρεις γενικοί άξονες που διέπουν όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και οι οποίοι αφορούν: α) τη μεθοδολογία, τη δημιουργία και τη γνώση, β) τη συνεργασία και την επικοινωνία και γ) τη σχέση της επιστήμης και της τέχνης με την καθημερινή ζωή, καθορίζουν το σκοπό και τους γενικούς διδακτικούς στόχους του Δ.Ε.Π.Π.Σ. της Αισθητικής Αγωγής.

Στο σχεδιασμό των προγραμμάτων σπουδών Εικαστικής Αγωγής, θα πρέπει να επιλεγούν κύριες και ουσιαστικές ενότητες ύλης, όπου με ισορροπία μεταξύ της θεωρίας και της πράξης θα αξιοποιηθεί ο περιορισμένος χρόνος του μαθήματος.

Από το σύνολο της γνώσης, που είναι τεράστια, θα πρέπει να επιλέγεται ό,τι είναι απαραίτητο για τη διαμόρφωση ατόμων που θα μπορούν να αντλούν χαρά και ωφέλεια από την επαφή τους με την τέχνη, ως δημιουργοί και ως ευαίσθητοι και φιλότεχνοι θεατές.

Οι θεματικές ενότητες πρέπει να περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα γνώσεων και εμπειριών. Η επιλογή των ενοτήτων θα γίνεται από τους διδάσκοντες ανάλογα με το άμεσο περιβάλλον του σχολείου, το φυσικό και το δομημένο, τα μουσεία και τα μνημεία της περιοχής, τη λαϊκή τέχνη και τη σύγχρονη τοπικά παραγόμενη αλλά και διεθνή τέχνη. Μεταξύ των πολλών διαφορετικών προσεγγίσεων οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να επιλέγουν τις πιο κατάλληλες για τους μαθητές τους, έχοντας υπόψη τις πραγματικές συνθήκες και ανάγκες.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στη διαθεματικότητα με την πραγματοποίηση από τους μαθητές κοινών δραστηριοτήτων, δημιουργιών, συνθετικών εργασιών κτλ.,

ώστε να συνδεθούν τα Εικαστικά με το περιεχόμενο των άλλων μαθημάτων. Η διαθεματική προσέγγιση σε επίπεδο Προγράμματος Σπουδών αφορά και την οριζόντια σύνδεση και οργάνωσή τους, η οποία γίνεται με την επεξεργασία κοινών θεμάτων ή εννοιών που ανήκουν σε διαφορετικούς τομείς, προσδιορίζοντας τις σχέσεις, τις τομές και τις διαφορετικές πλευρές τους.

Σκοπός διδασκαλίας των Εικαστικών

Γενικός σκοπός του μαθήματος των Εικαστικών είναι ο μαθητής να γνωρίσει και να απολαύσει τις εικαστικές τέχνες μέσα από ισόρροπες δραστηριότητες τόσο έρευνας και δημιουργίας έργων, όσο γνώσεων και κατανόησης για να καλλιεργηθεί ως δημιουργός και ως φιλότεχνος θεατής.

Ειδικότερα με το μάθημα των Εικαστικών επιδιώκεται ο μαθητής να γίνει ικανός:

· Να εργάζεται ευέλικτα, να εθιστεί στην έρευνα, στον πειραματισμό, στη διαπίστωση και διατύπωση προβλημάτων, να δίνει ποικίλες λύσεις με αναφορά στην οπτική, απτική και χωρική εμπειρία αλλά και στην παρατήρηση του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος.

· Να αναπτύξει εμπιστοσύνη στις ιδέες, στις αποφάσεις, στις ικανότητές του αλλά και να εκτιμήσει τις αντίστοιχες των άλλων.

· Να αναπτύξει ικανότητα στην ελεύθερη έκφραση των ιδεών, των συναισθημάτων και των βιωμάτων του μέσω της κατανόησης και της δημιουργίας δισδιάστατων και τρισδιάστατων εικόνων.

· Να ερευνήσει και να γνωρίσει την εικαστική γλώσσα, τις μορφές, τα στοιχεία , τα σύμβολα, το περιεχόμενο, τη δομή, τη λειτουργία, τα υλικά, τα μέσα και τις τεχνικές και να ασκηθεί, παράλληλα, στην κατάλληλη χρήση και την οργάνωσή τους σε έργα προσωπικής καλλιτεχνικής δημιουργίας.

· Να καλλιεργήσει τις δεξιότητες του χεριού, να εκτιμήσει την καλλιτεχνική και τη χειρωνακτική εργασία και να γνωρίσει ότι δεκάδες επαγγέλματα έχουν σχέση με την τέχνη.

· Να περιγράφει, να αναλύει, να αξιολογεί, να κρίνει, να ερμηνεύει και να εκτιμά τα έργα της τέχνης, γνωρίζοντας και χρησιμοποιώντας την κατάλληλη ορολογία.

· Να αντιληφθεί ότι οι ιδέες, τα συναισθήματα και οι εμπειρίες μπορούν να ερμηνευθούν με ποικίλους τρόπους και να πάρουν ποικίλες εικαστικές μορφές.

· Να κατανοήσει την ιστορική συνέχεια αλλά και τις αλλαγές στην τέχνη, οι οποίες σχετίζονται με διαφορετικές προσεγγίσεις λόγω ατομικών ή ομαδικών αντιλήψεων, παραδόσεων, διαφορετικών εποχών, κοινωνικών και πολιτιστικών επιδράσεων.

· Να εκτιμήσει τη συμβολή της τέχνης στην προσωπική του ολοκλήρωση αλλά και συνολικότερα στην κοινωνία και στον πολιτισμό.

· Να προσεγγίσει με ποικίλους τρόπους το νόημα και τον επικοινωνιακό χαρακτήρα των μορφών και των θεμάτων της τέχνης και να τη συνδέει με τις άλλες δραστηριότητες του ανθρώπου.

Η Εικαστική Αγωγή στο Δημοτικό

Από την πρώιμη παιδική ηλικία κάθε άνθρωπος ανακαλύπτει τις θαυμαστές ιδιότητες τις γραμμής, χαράζοντας με ένα ξύλο την άμμο ή σχεδιάζοντας σε επιφάνειες με μολύβια ή μαρκαδόρους. Με τα χρόνια βελτιώνει τη γραμμή του και δημιουργεί τα σχήματα που θέλει, αναπαριστώντας με το δικό του τρόπο τον κόσμο που τον περιβάλλει δημιουργώντας πρωτότυπες μορφές. Η καλλιέργεια της οπτικής αντίληψης και η γνωριμία με τον κόσμο μέσα από την τέχνη έχουν αναγνωριστεί από τους παιδαγωγούς ως βασικοί τρόποι διαπαιδαγώγησης του ατόμου, γι΄ αυτό το πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου περιλαμβάνει αρκετές ώρες εικαστικών δραστηριοτήτων εβδομαδιαία. Στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού οι ώρες της Εικαστικής Αγωγής περιορίζονται και η εφαρμογή του προγράμματος επαφίεται στην ευαισθησία του δασκάλου της τάξης.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Γενικός στόχος της Εικαστικής Αγωγής στο Δημοτικό είναι να γνωρίσει και να απολαύσει ο μαθητής τις εικαστικές τέχνες μέσα από ισόρροπες δραστηριότητες έρευνας και δημιουργίας έργων, αλλά και απόκτησης γνώσεων και κατανόησης του φαινομένου της Τέχνης, για να καλλιεργηθεί ως δημιουργός και ως φιλότεχνος θεατής.

Ειδικότερα ο μαθητής πρέπει:

· Να παρατηρεί, να ερευνά, να πειραματίζεται και να αξιοποιεί τις δυνατότητές του στο χειρισμό απλών υλικών και μέσων δημιουργώντας εικαστικά έργα.

· Να γνωρίσει διάφορες τεχνικές και τρόπους, για να εκφράζεται με δημιουργικό τρόπο και να μεταβιβάζει απόψεις, συναισθήματα και βιώματα.

· Να γνωρίσει την ορολογία, τα σύμβολα, τα μορφικά στοιχεία και τις μορφές που χρησιμοποιούν οι εικαστικοί καλλιτέχνες και να εξοικειωθεί με αυτά.

· Να προσεγγίζει, να κατανοεί και να απολαμβάνει το φαινόμενο της Τέχνης και να έχει θετική στάση και συμπεριφορά απέναντι στα έργα τέχνης.

· Να έρθει σε επαφή με εικαστικά έργα τέχνης ποικίλων μορφών, να τα κατανοήσει, να τα αναλύσει, να τα ερμηνεύσει, να τα κρίνει και να εκτιμήσει την ελληνική και την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά.

Εξειδίκευση των γενικών στόχων του Δημοτικού ανά τάξεις

Α΄ και Β΄ τάξη του Δημοτικού

Στο μάθημα της Εικαστικής Αγωγής επιδιώκεται ο μαθητής να:

· Ερευνά και να πειραματίζεται με διάφορα υλικά δημιουργώντας εικαστικά έργα.

· Εκφράζει ιδέες, εμπειρίες και συναισθήματα μέσα από τα έργα του.

· Αποκτά γνώσεις και πληροφορίες για τις εικαστικές τέχνες.

· Ανακαλύπτει ότι η τέχνη είναι σπουδαίος τρόπος έκφρασης.

· Χρησιμοποιεί ορολογία, για να εκφράσει τις σκέψεις, τις απόψεις και τα συναισθήματά του για τα έργα της τέχνης.

· Χρησιμοποιεί την τέχνη, για να συμπληρώνει άλλα μαθήματα.

· Αναπτύσσει εκτίμηση και ενδιαφέρον για την Τέχνη και επιθυμία να συμμετέχει σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

· Αναγνωρίζει βασικά εικαστικά επαγγέλματα.

Γ΄ και Δ΄ τάξη του Δημοτικού

Στο μάθημα της Εικαστικής Αγωγής επιδιώκεται ο μαθητής να:

· Ερευνά και να χρησιμοποιεί υλικά, τεχνικές και τρόπους για τη δημιουργία έργων και να αποκτά δεξιότητες.

· Αναπτύσσει ιδέες και να εκφράζει συναισθήματα μέσα από την πορεία της καλλιτεχνικής δημιουργίας του.

· Αναπτύσσει κατανόηση ότι τα έργα τέχνης εκφράζουν απόψεις, αξίες και ιδέες του πολιτισμού μας και άλλων πολιτισμών.

· Χρησιμοποιεί πηγές και πληροφορίες για απλές και ύστερα για πιο σύνθετες καλλιτεχνικές εργασίες.

· Αναγνωρίζει το περιεχόμενο, τη μορφή και τον τρόπο παρουσίασης του έργου τέχνης.

· Χρησιμοποιεί τις εικαστικές τέχνες διαθεματικά με τα άλλα μαθήματα.

· Αναγνωρίζει ορισμένα μορφικά στοιχεία σε έργα τέχνης και αργότερα ερμηνεύει απλά.

· Εκφράζει ενθουσιασμό για τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

· Επιδεικνύει τις ικανότητές του σε ατομικές και σε ομαδικές καλλιτεχνικές εργασίες.

· Αναγνωρίζει διάφορα εικαστικά επαγγέλματα και αργότερα τις ικανότητες των ανθρώπων που ασχολούνται με αυτά.

Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη του Δημοτικού

Στο μάθημα της Εικαστικής Αγωγής επιδιώκεται ο μαθητής να:

· Κάνει επιτυχημένη χρήση υλικών και τεχνικών στα έργα του.

· Χρησιμοποιεί και να δημιουργεί εικόνες δύο και τριών διαστάσεων, για να εκφράσει ιδέες, συναισθήματα και εμπειρίες και αργότερα να χρησιμοποιεί σύμβολα.

· Αναγνωρίζει μορφές και μορφικά στοιχεία, που εκφράζουν ιδέες, αξίες, απόψεις, σε έργα διαφορετικών πολιτισμών.

· Δέχεται τις νέες πληροφορίες και να τις μετουσιώνει, για να εμπλουτίζει τα έργα του.

· Συζητά για τις προθέσεις του καλλιτέχνη, για μεθόδους και για έννοιες τέχνης.

· Εκφράζει, να ερμηνεύει και να αξιολογεί τις καλλιτεχνικές επιλογές σχετικά με το περιεχόμενο, τη δομή και τον τρόπο παρουσίασης τους.

· Χρησιμοποιεί τις γνώσεις του για τις εικαστικές τέχνες στα άλλα μαθήματα.

· Εκφράζει ενθουσιασμό για συμμετοχή σε σύνθετες καλλιτεχνικές εργασίες.

· Χρησιμοποιεί τους τρόπους λύσης προβλημάτων από το χώρο των εικαστικών σε άλλες γνωστικές περιοχές.

· Δραστηριοποιείται σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο.

· Κατανοεί διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα συγκρίνοντας μεθόδους, μέσα και έργα και αργότερα να αναγνωρίζει τις ιδιαιτερότητες των ικανοτήτων που απαιτούνται γι΄ αυτά.

Επιπλέον στην ΣΤ΄ τάξη του Δημοτικού επιδιώκεται ο μαθητής να:

· Κατανοεί τις ιστορικές παραμέτρους των τεχνών.

· Αναγνωρίζει ότι υπάρχουν διάφορες απόψεις για ένα καλλιτεχνικό θέμα και ότι μπορούν να δοθούν διαφορετικές λύσεις.

· Αξιολογεί τις ιδέες, τις ικανότητες και τις εργασίες του και αργότερα να αξιολογεί προσιτά έργα τέχνης.

· Χρησιμοποιεί πηγές και γνώσεις για καλλιτέχνες, για τις προθέσεις των καλλιτεχνών και για το κοινωνικό περιεχόμενο προσιτών έργων τέχνης.

· Αναγνωρίζει τη σημασία και τη σπουδαιότητα της τέχνης σε διάφορους πολιτισμούς.

· Αναγνωρίζει ορισμένες χαρακτηριστικές τεχνοτροπίες στην Ιστορία της Τέχνης.

· Έρχεται σε προσωπική επικοινωνία με καλλιτέχνες.

Άξονες περιεχομένων και προτεινόμενα θέματα για Διαθεματικές προσεγγίσεις

Οι άξονες του μαθήματος συνδυάζουν τη θεωρία και την πράξη και αναπτύσσονται ως εξής:

i) Υλικά - Μέσα - Τεχνικές
ii) Μορφικά στοιχεία
iii) Θέμα - Περιεχόμενο - Νόημα
vi) Μορφές εικαστικών τεχνών
v) Ιστορία τέχνης - Καλλιτέχνες
vi) Αισθητική - Κριτική

Α΄ και Β΄ τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενα**	**Προτεινόμενα αντικείμενα για Διαθεματικές προσεγγίσεις**
Απλά υλικά - Μέσα – Τεχνικές	–Απλά εύχρηστα και ποικίλα υλικά, όπως χαρτί, χαρτόνι, κουτιά, δαχτυλομπογιές, νερομπογιές, κραγιόνια, κάρβουνα, μαρκαδόροι, πηλός, ζυμάρι, πλαστελίνη και άλλα. –Φυτικά υλικά, ανακυκλώσιμα υλικά. –Κατάλληλες τεχνικές για μικρά παιδιά. –Πειραματισμοί.	–Αντικείμενα που αντιμετωπίζονται διδακτικά με διαθεματικό τρόπο μπορούν να αντλούνται από όλα τα μαθήματα του σχολείου και από όλες τις σχολικές δραστηριότητες. Αντίστοιχα όλα τα επιμέρους αντικείμενα των Εικαστικών προσφέρονται για ποικίλες διαθεματικές προσεγγίσεις όπως: • "πηλός" • "υφαντική"

Απλά μορφικά στοιχεία	-Χρώμα, γραμμή, υφή, σχήματα, μορφές.	• "σχήμα" • "καλαισθησία" • "παραμύθι" • "παιχνίδια" • "σχολική εορτή" κτλ.
Θέμα	-Θέματα από παρατήρηση, μνήμη, φαντασία, συναισθήματα, περιβάλλον, ζώα, φυτά, οικογένεια, γιορτές, εποχές, επαγγέλματα αλλά και από άλλες σχολικές δραστηριότητες. -Συλλογές , διακοσμήσεις και άλλα. -Παραλλαγές, επεξεργασίες, αφηρημένα, παιχνίδια με χρώματα και άλλα υλικά.	
Μορφές εικαστικών τεχνών	-Σχέδιο, ζωγραφική, πηλοπλαστική, υφαντική, μικροκατασκευές, χειροτεχνίες, κούκλες. -Στένσιλινγκ, κολάζ, μομπίλς (έργα δύο και τριών διαστάσεων)	
Έργα τέχνης	-Παιγνιώδης επαφή με κατάλληλα έργα τέχνης από την ελληνική παραδοσιακή τέχνη, την τοπική και τη μοντέρνα τέχνη. -Σύνδεση της τέχνης με παραμύθια, διηγήσεις και άλλα.	
Εισαγωγή στην καλαισθησία	-Χρήση απλών όρων τέχνης. -Προφορική έκφραση προτιμήσεων, σκέψεων, και απόψεων. -Συναισθηματική προσέγγιση έργων τέχνης. -Απλή περιγραφή έργων τέχνης.	

Γ΄ και Δ΄ τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενα**	**Προτεινόμενα θέματα για Διαθεματικές προσεγγίσεις**
Υλικά, Μέσα, τεχνικές	-Απλά και εύχρηστα υλικά, αργότερα σύνθετα, όπως νερομπογιές, μαρκαδόροι, παστέλ, πηλός, πλαστελίνη. -Χαρτιά, χαρτόνια, κόντρα πλακέ. -Τα απαραίτητα εργαλεία. -Στοιχειώδης οργάνωση της πορείας της κατασκευής.	-Αντικείμενα που αντιμετωπίζονται διδακτικά με διαθεματικό τρόπο μπορούν να αντλούνται από όλα τα μαθήματα του σχολείου και από όλες τις σχολικές δραστηριότητες. Αντίστοιχα όλα τα επιμέρους αντικείμενα των Εικαστικών προσφέρονται για ποικίλες διαθεματικές προσεγγίσεις όπως: • "θέμα" • "εργαλείο" • "ρυθμός"
Μορφικά στοιχεία	-Σημεία, γραμμές, χρώμα (συνδυασμοί, αποχρώσεις). -Ρυθμικές επαναλήψεις, σχήματα, υφή.	

Θέμα - Περιεχόμενο	–Θέματα από παρατήρηση του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος, από σχολικές εορτές, από άλλα μαθήματα, από ιστορίες, παραμύθια, παροιμίες. –Αντιθέσεις, όπως μεγάλο - μικρό, μέρα - νύχτα, παιδιά - γονείς.	• "μακέτα" • "φυσικό περιβάλλον" • "δομημένο περιβάλλον" κτλ.
Μορφές εικαστικών τεχνών	–Σχέδιο, ζωγραφική, κολάζ, πηλός. –Εικονογραφήσεις, χαλκοπλαστική. –Τυπώματα, υφαντική, μακέτες, μικροκατασκευές, χειροτεχνίες (έργα δύο και τριών διαστάσεων).	
Έργα τέχνης, καλλιτέχνες	–Σύντομες παρουσιάσεις λίγων έργων από την αρχαία ελληνική, βυζαντινή και σύγχρονη τέχνη. –Παραστατική και μη παραστατική τέχνη από Ευρώπη και εξωευρωπαϊκούς πολιτισμούς. –Σύνδεση των έργων με δραστηριότητες και παιγνίδια. –Γνωριμία με βασικά καλλιτεχνικά επαγγέλματα, όπως ζωγράφος, γλύπτης, αγιογράφος.	
Εισαγωγή στις αισθητικές αξίες	–Χρήση απλών όρων τέχνης. –Προφορική έκφραση προτιμήσεων σκέψεων, γνωμών. –Συναισθηματική προσέγγιση έργου τέχνης. –Συζήτηση για έργα τέχνης. –Απλή περιγραφή έργων τέχνης.	

Ε΄ και Στ΄ τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενα**	**Προτεινόμενα θέματα για Διαθεματικές προσεγγίσεις**
Υλικά - Μέσα - Τεχνικές	–Επιλογές κατάλληλων υλικών για τις προτεινόμενες μορφές εικαστικών τεχνών. –Μολύβια, ξυλομπογιές, νερομπογιές, χαρτόνια, σύρμα, πηλός. –Εργαλεία, γεωμετρικά όργανα, Η/Υπολογιστής –Πειραματισμοί.	–Αντικείμενα που αντιμετωπίζονται διδακτικά με διαθεματικό τρόπο μπορούν να αντλούνται από όλα τα μαθήματα του σχολείου και από όλες τις σχολικές δραστηριότητες. Αντίστοιχα όλα τα επιμέρους αντικείμενα των Εικαστικών προσφέρονται για ποικίλες διαθεματικές προσεγγίσεις όπως: • "επίπεδο" • "σχέδιο"
Μορφικά στοιχεία	–Σημεία, γραμμές, χρώματα, επίπεδα, απλές συνθέσεις, χώρος, όγκος.	

Θέμα - Περιεχόμενο - Νόημα	–Θέματα από τη φύση, από την πόλη και το χωριό, από έργα τέχνης, από άλλα μαθήματα, από ιδέες και ιδανικά, από εμπειρίες, από εορτές από τη φαντασία, ελεύθερα θέματα.	• "ιστορία" • "τεχνική" • "φωτογραφία" • "ψηφιακή εικόνα" • "προτίμηση" κτλ.
Μορφές εικαστικών τεχνών	–Σχέδιο, ζωγραφική, κολάζ, ασαμπλάζ, ξυλοκοπτική-ξύλινες μικροκατασκευές. –Μακέτες. –Γελοιογραφία, κόμικ, φωτογραφία, εικονογραφήσεις, ψηφιακή εικόνα (έργα δύο και τριών διαστάσεων).	
Ιστορία Τέχνης - Καλλιτέχνες	–Σύντομες παρουσιάσεις ενός- δυο έργων από ιμπρεσιονισμό, ποπ αρτ, εξπρεσιονισμό. –Έργα ρεαλιστικά, αφηρημένα, εξπρεσιονιστικά, συμβολικά. –Γνωριμία με βασικά καλλιτεχνικά επαγγέλματα, (αρχιτέκτονας, φωτογράφος, σχεδιαστής, γελοιογράφος).	
Απλά στοιχεία αισθητικής, κριτικής και ανάλυσης έργου	–Εμπλουτισμός του λεξιλογίου με νέους όρους. –Προτιμήσεις, απλές κρίσεις, γνώμες. –Συζήτηση για έργα τέχνης και για παιδικά έργα. –Αυτοαξιολόγηση.	
Απλά στοιχεία αισθητικής, κριτικής και ανάλυσης έργου	–Εμπλουτισμός του λεξιλογίου με νέους όρους. –Προτιμήσεις, απλές κρίσεις, γνώμες. –Συζήτηση για έργα τέχνης και για παιδικά έργα. –Αυτοαξιολόγηση. –Περιγραφή και περιεχόμενο έργου.	

Διδακτική μεθοδολογία

Η περιορισμένη διάρκεια του μαθήματος των εικαστικών μέσα στην εβδομάδα θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο σχεδιασμό κατανομής της ύλης, ώστε κάθε παιδί να μπορεί να προσαρμόσει την εργασία που θα κάνει στο σχολείο και στο σπίτι στις χρονικές συνθήκες που υπάρχουν. Ένα καλά οργανωμένο σχολικό εργαστήριο αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την καλύτερη χρήση αυτού του χρόνου, ώστε να μπορέσουν τα παιδιά να αποκτήσουν τη μεγαλύτερη δυνατή εμπειρία σε ποικίλους τρόπους προσέγγισης και υλικά.

Οι αισθητικές αξίες μεταβάλλονται με εξαίρεση εκείνες που θεωρούνται κλασικές μαζί όμως με την υποκειμενική αισθητική, συχνά, μεταβάλλεται και η αισθητική του περιβάλλοντος. Τα μαθήματα δεν πρέπει να οδηγούν σε στερεότυπα, που εμποδίζουν την ανάπτυξη της δημιουργικότητας του ατόμου. Αντίθετα, για να συγκροτήσουν τα παιδιά τις δικές τους αισθητικές αξίες θα πρέπει να προσεγγίζονται με ποικίλους τρόπους διδασκαλίας, ώστε να αποκαλύπτονται και να αξιοποιούνται οι διαφορετικές απόψεις των καλλιτεχνών σήμερα αλλά και στις διάφορες στιγμές της ιστορίας.

Για την καλύτερη κατανόηση της βαθύτερης ουσίας της τέχνης πρέπει να φέρουμε σε επαφή τα παιδιά με αυθεντικά έργα τέχνης. Η επαφή αυτή γίνεται με ποικίλους τρόπους και μεθόδους προσέγγισης και ερμηνείας ανάλογα με την ηλικία των παιδιών. Η σφαιρική αντιμετώπιση της τέχνης, όμως, σημαίνει ότι σε κάθε ενότητα μαθημάτων θε-

ωρία και πράξη θα είναι ισόρροπα κατανεμημένες, εάν δηλαδή ξεκινήσουμε με πρακτική, θα ολοκληρώσουμε με κατάλληλες θεωρητικές προσεγγίσεις και το αντίστροφο.

Καλό θα είναι, γενικά, να αποφεύγεται η μονοτονία του τρόπου επεξεργασίας των θεμάτων, αφού η διαφορετική οργάνωση και μέθοδος μπορούν να εξυπηρετήσουν κάθε φορά άλλους στόχους. Η σύνδεση του σχολείου με τη ζωή και την κοινωνία είναι ουσιαστική παράμετρος στην εκπαίδευση Τέχνης. Τα θέματα των εργασιών και των έργων λαμβάνουν υπόψη αυτή την παράμετρο. Η ακόλουθη πρόταση δίνει τις γενικές κατευθύνσεις για το σχεδιασμό ενότητας μαθημάτων.

1. Αποφασίζουμε σε πόσες ώρες θα διδαχτεί η ενότητα συνδέοντάς την με τις υπόλοιπες ενότητες του προγράμματος.

2. Προσδιορίζουμε τους συγκεκριμένους στόχους των μαθημάτων, όπως δεξιότητες, γνώσεις, ορολογία και άλλα, σε σχέση με την επιδίωξη της ενότητας.

3. Προσδιορίζουμε τις διάφορες φάσεις της διδακτικής πορείας και τις διαδικασίες προσέγγισης της ενότητας και του κάθε μαθήματος. Συνήθως οι φάσεις είναι οι εξής: δίνουμε κίνητρα στα παιδιά, παρουσιάζουμε το θέμα, προσδιορίζουμε τη δυσκολία του, το αναλύουμε, βρίσκουμε λύσεις μαζί με τα παιδιά, συνθέτουμε, συγκρίνουμε, γενικεύουμε και αξιολογούμε.

4. Καθορίζουμε: α) τα διδακτικά και τα εποπτικά μέσα, όπως τις πηγές, τα κείμενα, τα μέσα και τα υλικά που θα χρειαστεί ο διδάσκων στη διδασκαλία του, β) τις πηγές, τα υλικά και τα μέσα που θα χρειαστούν τα παιδιά.

5. Καθορίζουμε τους τρόπους και τα κριτήρια της αξιολόγησης της επίδοσης του μαθητή αλλά και της επίτευξης των στόχων μας.

Όταν πραγματοποιηθεί η ενότητα των μαθημάτων, συζητούμε τα αποτελέσματα και καθορίζουμε τους επόμενους στόχους. Οι προτεραιότητες στους στόχους διαφοροποιούνται από διάφορους παράγοντες, όπως η ηλικία των παιδιών, οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που τυχόν υπάρχουν, το επίπεδο εκπαίδευσης, οι τοπικές συνθήκες και άλλους. Το μάθημα των Εικαστικών βασίζεται στην εικόνα και την επεξεργασία της και γι΄ αυτό το διδακτικό και το εποπτικό υλικό θα πρέπει να είναι ανάλογο και πλούσιο σε ερεθίσματα.

Για να εφαρμοστούν αποτελεσματικά το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Αισθητικής Αγωγής και τα νέα Προγράμματα Σπουδών χρειάζεται οι διδάσκοντες να έχουν εκπαιδευτεί και να έχουν καταρτιστεί κατάλληλα και επαρκώς στις σχολές των βασικών σπουδών τους, αλλά και να επιμορφώνονται σε τακτά διαστήματα.

Η δυναμική των νέων Προγραμμάτων Σπουδών του Νηπιαγωγείου, του Δημοτικού, και του Γυμνασίου απαιτεί τη δια βίου επιμόρφωση των διδασκόντων στα μαθήματα της Αισθητικής Αγωγής.

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις στο Δημοτικό

Στο μάθημα των Εικαστικών οι μαθητές θα πρέπει να αντλούν γνώσεις και εμπειρίες μέσα από διάφορες πηγές και με διάφορους τρόπους. Παρατηρήσεις και πειραματισμοί, αναζήτηση πληροφοριών από πολλές πηγές, όπως δάσκαλοι, γονείς, καλλιτέχνες, επαγγελματίες αλλά και από έργα τέχνης, βιβλία, μουσεία, ΜΜΕ, πλουτίζουν το μάθημα και το μετατρέπουν σε εμπειρία ζωής.

Το μάθημα πρέπει να βασίζεται στην αυτενέργεια και την ενεργό συμμετοχή των μαθητών. Οι μαθητές πρέπει να ενθαρρύνονται από τον διδάσκοντα ώστε να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες στην επιλογή θεμάτων, τεχνικών, εργασιών, εκδηλώσεων κτλ. Θα πρέπει να επιχειρείται αναγωγή της εμπειρίας σε γνώση, ώστε να αποκτά το παιδί αυτοπεποίθηση. Επίσης, θα πρέπει οι γνώσεις που αποκτώνται από επισκέψεις σε καλλιτεχνικούς χώρους, παρουσιάσεις έργων τέχνης ή επισκέψεις σε χώρους φυσικού κάλλους να αποτελούν βάση για δημιουργία εικαστικού έργου, για ανάλυση για αισθητική προσέγγιση και για κατανόηση σε βάθος.

Η αισθητική προσέγγιση των έργων της τέχνης και η θεωρητική ενασχόληση των μαθητών με αυτά δεν πρέπει να έχουν γνωσιολογικό χαρακτήρα, αλλά να συνδέονται με τη δημιουργία καλλιτεχνικών έργων. Η βιωματική προσέγγιση της Τέχνης είναι σημαντική μέθοδος Εικαστικής Αγωγής στο δημοτικό σχολείο.

Σε όλες τις τάξεις καλό είναι να οργανώνονται παράλληλα δραστηριότητες όπως επισκέψεις σε μουσεία, γκαλερί, χώρους δημιουργίας, να διοργανώνονται εκθέσεις, εκδηλώσεις και συζητήσεις που θα ανεβάζουν το επίπεδο του μαθήματος και θα τονώσουν το ενδιαφέρον των παιδιών.

Η προετοιμασία, ο σχεδιασμός και η οργάνωση του μαθήματος από τον εκπαιδευτικό είναι απαραίτητα για την αποτελεσματικότητα του έργου του, αλλά θα πρέπει παράλληλα αυτός να αφήνει τη δυνατότητα του αυτοσχεδιασμού, του τυχαίου και του αυθόρμητου, που είναι σημαντικοί παράγοντες στη δημιουργία των έργων της Τέχνης.

Θα πρέπει να γίνεται συνειδητή προσπάθεια, όπου αυτό είναι δυνατόν, ώστε η εικόνα του κόσμου να παρουσιάζεται ενιαία και όχι κατακερματισμένη, ανάλογα με το περιεχόμενο του μαθήματος. Η εκπαίδευση τέχνης δίνει τη δυνατότητα προσέγγισης της γνώσης σε πολλά επίπεδα.

Θα πρέπει ο εκπαιδευτικός να συνδέει με κατάλληλα παραδείγματα ερεθίσματα κίνητρα και μεθόδους των εικαστικών τεχνών με τις άλλες Καλές Τέχνες, τα άλλα μαθήματα του σχολείου και τη γύρω πραγματικότητα.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τη σταδιακή ωρίμανση των παιδιών αλλά και τη διαφορετικότητά τους. Πρέπει να αρχίζει με δραστηριότητες απλές και οικείες σ΄ αυτά και με την πάροδο του χρόνου να προχωρά σε δραστηριότητες περισσότερο σύνθετες. Η διδασκαλία πρέπει να στηρίζεται στην επικοινωνία των παιδιών με το δάσκαλο και στην εξατομικευμένη διδασκαλία.

Οι εργασίες στο σπίτι για μια ή δυο ώρες εβδομαδιαία, ως συνέχεια της εργασίας στο σχολείο αναβαθμίζουν την ποιότητα της διδασκόμενης ύλης.

Στις μεγαλύτερες τάξεις προτρέπουμε τα παιδιά να συζητούν και επιλέγουν θέματα για συνθετικές εργασίες (projects). Οι συνθετικές εργασίες βασίζονται στην αυτενέργεια και στην ενεργό συμμετοχή των παιδιών. Τα παιδιά αφού επιλέξουν το θέμα και διατυπώσουν τις ιδέες τους, διαμορφώνουν ένα γενικό σχέδιο εργασίας, χωρίζονται σε ομάδες, αναζητούν, συλλέγουν και αξιοποιούν απλές πληροφορίες και υλικό, υλοποιούν το πρόγραμμά τους, συζητούν και προσαρμόζουν αναλόγως την πορεία της εργασίας τους και ολοκληρώνουν αξιολογώντας το τελικό αποτέλεσμα. Ο εκπαιδευτικός βοηθά και συμβουλεύει όπου είναι απαραίτητο.

Γενικά η Τέχνη είναι πρόσφορο μέσο διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης. Ειδικότερα όμως η διαθεματικότητα, ως επεξεργασία κοινών θεμάτων διδασκαλίας και μάθησης, των Εικαστικών με άλλα γνωστικά αντικείμενα, περιλαμβάνεται οπωσδήποτε στον ετήσιο προγραμματισμό του μαθήματος των Εικαστικών σε μια έκταση 10% περίπου του ετήσιου Προγράμματος Σπουδών. Οι μαθητές οργανώνουν τις διαθεματικές εργασίες τους με τη βοήθεια

του διδάσκοντος ή και των άλλων διδασκόντων που εμπλέκονται στο υπό επεξεργασία διαθεματικό αντικείμενο.

Οι άξονες είναι ταξινομημένοι στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. ενδεικτικά από το γενικό στο ειδικό και από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο. Αυτοί δεν διδάσκονται συνήθως ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο. Σε κάθε θέμα διδασκαλίας διαπλέκονται πολλά από τα περιεχόμενα και τους στόχους άλλων αξόνων, και έτσι επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να διδάξει άξονες με τη σειρά που εκείνος επιλέγει. Ορισμένοι άξονες μπορούν να μη διδάσκονται αυτόνομα όπως τα "υλικά" και η "αισθητική" αλλά να διαχέονται στους άλλους.

Διδακτικό υλικό και Εποπτικά μέσα για το Δημοτικό

Η διδασκαλία των Εικαστικών πρέπει να στηρίζεται σε σύγχρονα μέσα, αφού βεβαίως δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις. Το διδακτικό και το εποπτικό υλικό θα πρέπει να είναι υψηλών προδιαγραφών. Προκειμένου ο δάσκαλος Τέχνης να διαμορφώσει σφαιρική αντίληψη του προγράμματος μέσα στο οποίο εντάσσεται η δική του διδασκαλία, πρέπει να έχει στη διάθεσή του:

· Το Πρόγραμμα Σπουδών των Εικαστικών κάθε βαθμίδας.

· Βιβλίο οδηγιών για τον εκπαιδευτικό:

Στο βιβλίο οδηγιών του εκπαιδευτικού τέχνης, είτε αυτός είναι απόφοιτος ΑΣΚΤ είτε είναι δάσκαλος της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, θα πρέπει να υπάρχουν οδηγίες παιδαγωγικού χαρακτήρα και διδακτικής της τέχνης, τεχνικές, αισθητικές, προσεγγίσεις τρόποι διαθεματικής προσέγγισης, ανάλυσης έργων και άλλα. Το βιβλίο πρέπει να περιλαμβάνει επίσης σχέδια μαθημάτων, παραδείγματα εικαστικών και άλλων σχετικών δραστηριοτήτων, πληροφορίες για υλικά και μέσα και να δίνει επεξηγηματικές οδηγίες για τα κεφάλαια του βιβλίου του μαθητή.

· Βιβλίο μαθητή:

Το βιβλίο του μαθητή πρέπει να είναι πλούσιο σε εικονογράφηση, να βασίζεται στο πρόγραμμα σπουδών και ανάλογα με την ηλικία των παιδιών να έχει πληροφορίες, δραστηριότητες, ερωτήσεις, ασκήσεις, οδηγίες και άλλα πάνω στην πράξη και τη θεωρία των εικαστικών τεχνών απευθυνόμενο σε ενεργητικούς και δημιουργικούς μαθητές.

Εκτός από τα βιβλία, εκπαιδευτικό υλικό συνιστούν τα ακόλουθα:

· Αφίσες πλαστικοποιημένες με αντιπροσωπευτικά έργα από όλο το φάσμα των εικαστικών τεχνών, με επεξηγήσεις για τον τρόπο χρήσης του υλικού και στοιχεία για το κάθε έργο και την εποχή του.

· Εκπαιδευτικό υλικό σε έντυπη και σε ηλεκτρονική μορφή, σλάιτς και κασέτες βίντεο για τα παιδιά και για τον εκπαιδευτικό με θέματα:

- προτάσεις για συνθετικές εργασίες (projects) μέσα στο πλαίσιο της διδακτικής μεθοδολογίας,

- τα γνωστότερα έργα τέχνης από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα για τη διδασκαλία της ιστορίας της τέχνης και της αισθητικής στους τομείς της ζωγραφικής, της γλυπτικής, της χαρακτικής, της αρχιτεκτονικής, του βιομηχανικού σχεδίου (design), της γραφιστικής και άλλων τομέων, που άπτονται των εικαστικών τεχνών,

- θεωρίες προσέγγισης, ανάλυσης και κριτικής έργων τέχνης και εφαρμογές σύνθεσης, μορφολογίας και χρωματολογίας για να χρησιμοποιηθούν από τον εκπαιδευτικό και τα παιδιά.

· Οπτικοακουστικός δίσκος (CD-ROM,CD Interactive) για υπολογιστή με γνωστικά αντικείμενα όμοια με αυτά που προαναφέρθηκαν για τη διεύρυνση του μαθήματος.

Για το Δημοτικό αλλά και για τις άλλες βαθμίδες πρέπει να δημιουργηθούν βιντεο-μαθήματα με πρότυπους τρόπους διδασκαλίας για τον εκπαιδευτικό. Σε αυτό το υλικό θα υποδεικνύεται η διδακτική μεθοδολογία των εικαστικών δραστηριοτήτων με διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης.

Το μάθημα δεν πρέπει να χάσει το δημιουργικό του χαρακτήρα και να γίνει βιβλιοκεντρικό. Το διδακτικό και το εποπτικό υλικό δημιουργείται, για να ενισχυθεί ο δημιουργικός ρόλος του μαθήματος. Το ίδιο ισχύει και για τις επισκέψεις στα μουσεία και τις άλλες δραστηριότητες, που κύριο στόχο έχουν την ενίσχυση της δημιουργικότητας των παιδιών.

Εργαστήριο Εικαστικών

Η φύση του μαθήματος των Εικαστικών απαιτεί τη χρήση ιδιαίτερης αίθουσας, που θα χρησιμεύει ως εργαστήριο Εικαστικών για την ορθή παρουσίαση και εκμάθηση των προβλεπόμενων τεχνικών και ως αποθηκευτικός χώρος των υλικών και των ημιτελών έργων των μαθητών. Αν το εργαστήριο αποτελεί βασική προϋπόθεση για την απρόσκοπτη λειτουργία του μαθήματος των εικαστικών, η έλλειψη του στην πλειονότητα των δημοτικών σχολείων δε δικαιολογεί την εγκατάλειψη των εικαστικών δραστηριοτήτων, η οποία παρατηρείται σήμερα. Τα παιδιά συχνά αισθάνονται να ασφυκτιούν μέσα στα στενά για την ηλικία τους πλαίσια της γνώσης, ενώ έχουν ανάγκη να εκφράσουν με διάφορους τρόπους και μέσω της τέχνης τον εσωτερικό τους κόσμο και την εμπειρία τους από το περιβάλλον.

Το εργαστήριο Εικαστικών είναι απαραίτητο σε κάθε σχολείο, γιατί από την ανάπτυξη της δημιουργικότητας των παιδιών και την αναβάθμιση της πολιτιστικής ζωής της μαθητικής κοινότητας μπορεί να καλλιεργηθεί η αγάπη για τη γνώση, για την τέχνη και για την ίδια τη ζωή.

Περιγραφή εργαστηρίου

Το εργαστήριο Εικαστικών πρέπει ως ελάχιστες προϋποθέσεις να έχει:

· Ευρυχωρία, καλό φωτισμό, παροχή νερού με κατάλληλη αποχέτευση, σωστό αερισμό του χώρου.

· Ράφια, ντουλάπια, βιτρίνες και ιδιαίτερο αποθηκευτικό χώρο για τη φύλαξη έργων, υλικών και εργαλείων.

· Τα απαραίτητα μέσα για να εξυπηρετούνται οι πολλαπλές ανάγκες εργασίας των παιδιών, όπως μεγάλα τραπέζια για εργασία ατομική ή ομαδική, καβαλέτα, επίπεδες επιφάνειες έκθεσης έργων.

· Δυνατότητες προβολής (προβολέα σλάιντς, οθόνη, κουρτίνες συσκότισης και άλλα), τηλεόραση, βίντεο και μαγνητόφωνο.

· Υλικά και εργαλεία ανάλογα με την ηλικία των παιδιών.

· Βιβλιοθήκη, αρχείο εποπτικού υλικού και βιντεοθήκη.

· Πλήρη ειδικό εξοπλισμό για διάφορα είδη εικαστικών τεχνών, ώστε να μπορούν να δημιουργηθούν επιμέρους εργαστήρια - γωνίες, π.χ. για πλαστική, για κεραμική, για υφαντική, για φωτογραφία και άλλα. Όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα μόνιμου και εξοπλισμένου εργαστηρίου, δημιουργούμε συνθήκες εργαστηρίου μεταφέροντας, στο μέτρο του δυνατού, τα απαραίτητα μέσα και υλικά στις κοινές αίθουσες.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της επίδοσης του παιδιού είναι αναπόσπαστο μέρος της διδακτικής διαδικασίας και πρέπει να αποτελεί για το παιδί αφετηρία για την επίτευξη των στόχων και μέσο ενθάρρυνσης στη μαθησιακή πορεία του.

Αξιολογούμε με πρόσφορες και ποικίλες μεθόδους (συζήτηση, σχόλια και τα λοιπά) τόσο την καθημερινή προσπάθειά του, την απόδοση, το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή του παιδιού αλλά και τη συνολική του επίδοση σε

σχέση με τη διδαχθείσα ύλη, ώστε η αξιολόγηση να έχει εγκυρότητα και αξιοπιστία.

Ενθαρρύνουμε το παιδί στην αυτοαξιολόγηση όχι μόνο των αποτελεσμάτων των έργων του αλλά κυρίως της προσπάθειάς του.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει ακόμη να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των μεθόδων διδασκαλίας του, το βαθμό επίτευξης των στόχων του, την καταλληλότητα του διδακτικού και του εποπτικού υλικού και τη αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των προγραμμάτων σπουδών.

Η Εικαστική Αγωγή στο Γυμνάσιο

Το Γυμνάσιο είναι μια εκπαιδευτική βαθμίδα πολύ σημαντική για την εν γένει ανάπτυξη του μαθητή και καθοριστική για τον προσανατολισμό του. Η σύνδεση της αισθητικής και της καλλιτεχνικής έκφρασης με την κοινωνική και την ιστορική πραγματικότητα θα δώσει στο μαθητή την ικανότητα να αξιολογεί και να αντιλαμβάνεται μορφές τέχνης της εποχής του, ενώ παράλληλα γίνεται και ο ίδιος δημιουργός. Η συνειδητοποίηση της ύπαρξης κοινών αναγκών στους ανθρώπους, παράλληλα με τη διαπίστωση των πολλαπλών διαφορετικών εκφράσεων αυτών των αναγκών, θα διαπαιδαγωγήσουν τα παιδιά με ευρύτητα συναισθημάτων και πνεύματος.

Η αίσθηση της δημιουργίας και η ανάγκη αναγνώρισης των ικανοτήτων των παιδιών από το άμεσο περιβάλλον του σπιτιού και του σχολείου παίζουν σημαντικό ρόλο στην ολοκλήρωση της προσωπικότητάς τους. Με το πλήρες πρόγραμμα των εικαστικών, στο οποίο είναι αλληλένδετα η προσέγγιση και η παρατήρηση του κόσμου, η δημιουργία, η εικαστική ανάλυση, η θεωρητική γνώση, η κατανόηση του φαινομένου της τέχνης και η αισθητική εμπειρία, ο νέος γνωρίζει το περιβάλλον και τον εαυτό του, οξύνει την οπτική του αντίληψη, συνειδητοποιεί και καλλιεργεί τις δεξιότητες και τις προτιμήσεις του και προετοιμάζεται στο συμμετοχικό του ρόλο στην πολιτεία του αύριο.

Σκοπός της διδασκαλίας

Ο γενικός σκοπός της διδασκαλίας των Εικαστικών στο Γυμνάσιο είναι να γνωρίσει ο μαθητής τις Εικαστικές Τέχνες, να εμβαθύνει σ΄ αυτές και να τις απολαύσει μέσα από ισόρροπες δραστηριότητες έρευνας και δημιουργίας έργων, αλλά και μέσα από τη γνώση και την κατανόηση του φαινομένου της τέχνης, ώστε να καλλιεργηθεί ως δημιουργός και ως φιλότεχνος θεατής.

Ειδικότερα με το μάθημα της Εικαστικής αγωγής στο Γυμνάσιο επιδιώκεται να καλλιεργηθεί:

- Η δημιουργικότητα του μαθητή, η παραγωγή καλλιτεχνικού έργου, η συμμετοχή του στις εικαστικές τέχνες.
- Η γνώση και η χρήση των υλικών, των μέσων, των εργαλείων και των πηγών σε ποικίλες εικαστικές μορφές.
- Η ευαίσθητη ανταπόκριση, η κατανόηση, η κριτική προσέγγιση και η ανάλυση του εικαστικού έργου αλλά και του φαινομένου της Τέχνης γενικότερα.
- Η κατανόηση της πολιτιστικής διάστασης και η συμβολή των τεχνών διαχρονικά και συγχρονικά.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Με το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής οι μαθητές πρέπει να γίνουν ικανοί:

· Να αντλήσουν ιδέες από την άμεση οπτική και απτική εμπειρία, τη μνήμη και τη φαντασία.

· Να συνειδητοποιήσουν τις δυνατότητες έκφρασης που προκύπτουν από τον πειραματισμό με κάθε είδους υλικά, τεχνικές και μέσα, σε όλες τις διαστάσεις (επίπεδο, όγκος, χώρος, χρόνος).

· Να πειραματισθούν και να εκφραστούν με κάθε είδους οπτικό και εποπτικό υλικό (βιβλία, φωτογραφίες, σλάιντς, φωτοτυπίες, αφίσες και άλλα) διαφορετικών πηγών (μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, αίθουσες τέχνης, σύγχρονη τεχνολογία και άλλα), ώστε να καταλήξουν σε ιδέες που να ωθούν στην παραγωγή προσωπικών δημιουργιών.

· Να βελτιώσουν τις δεξιότητες, καθώς και τις ικανότητες καταγραφής, επιλογής και ανάλυσης ερεθισμάτων μέσα από την παρατήρηση που θα βοηθήσει στην οργάνωση και την παραγωγή του έργου τους.

· Να κατανοήσουν τη σημασία της εκ νέου επεξεργασίας και εξέλιξης ενός έργου τους κάτω από το πρίσμα της τροποποίησης της αρχικής ιδέας από τον ίδιο και από τους άλλους ως αποτέλεσμα συζήτησης, κριτικής και επιρροής.

· Να μεταφέρουν και να προσαρμόζουν την εμπειρία και τη γνώση από τα έργα καλλιτεχνών για την παραγωγή των έργων τους.

· Να προσεγγίζουν αισθητικά τα έργα της ελληνικής, της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας τέχνης διαφορετικών εποχών, ανακαλύπτοντας και αναγνωρίζοντας τις μεταξύ τους σχέσεις.

· Να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές μεθόδους και προσεγγίσεις των καλλιτεχνών σε μια ιδέα και να τις συσχετίσουν με το νόημα του έργου, κατανοώντας ότι οι αντιλήψεις σε διαφορετικές εποχές επιδρούν στη μορφή, στο περιεχόμενο και στον επικοινωνιακό του χαρακτήρα.

· Να αναγνωρίζουν τις αισθητικές αξίες του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος, να αναπτύσσουν κριτική στάση απέναντι στις ενέργειες που τα επηρεάζουν, αλλά και να μπορούν να προσδιορίσουν τη μεταξύ τους σχέση.

· Να επικοινωνούν με τα έργα των εικαστικών τεχνών αλλά και με κάθε εικόνα, ώστε να αισθανθούν και να αξιολογήσουν την εντύπωση και την επίδραση που αυτά ασκούν στην προσωπικότητά τους.

· Να εκφράζονται και να επικοινωνούν λεκτικά χρησιμοποιώντας την κατάλληλη ορολογία πάνω σε θέματα τέχνης.

· Να αντιληφθούν ότι οι τέχνες και οι εφαρμογές τους σχετίζονται με δεκάδες επαγγέλματα.

· Να προσεγγίζουν το πολύπλοκο φαινόμενο της τέχνης σφαιρικά και να αντιληφθούν την αμφίδρομη σχέση και επίδραση θεωρίας και πράξης.

· Να εντοπίζουν τις σχέσεις των εικαστικών έργων με τα έργα των υπόλοιπων τεχνών και των επιστημών και ευρύτερα με θέματα και προβλήματα του ανθρώπου, της κοινωνίας και της φύσης.

Εξειδίκευση των γενικών διδακτικών στόχων του Γυμνασίου ανά τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Επιδιώκεται ο μαθητής:

· Να χρησιμοποιεί μέσα και τεχνικές με αυξάνουσα ικανότητα.

· Να κατανοεί τις ιστορικές και τις κοινωνικές παραμέτρους της τέχνης.

· Να αναπτύσσει οπτικές και αντιληπτικές ικανότητες για το χώρο, τη δομή, την κίνηση, τα χρώματα και το φως μέσα στα έργα τέχνης.

· Να χρησιμοποιεί σύμβολα, για να εκφράσει ιδέες, συναισθήματα και αξίες,

· να κατανοεί την επίδραση διαφόρων πολιτιστικών στοιχείων και να χρησιμοποιεί τέτοια στοιχεία στα έργα του.

· Να βελτιώνει τα έργα του επηρεασμένος από έργα τέχνης, εκθέσεις, καλλιτέχνες.

· Να χρησιμοποιεί τις γνώσεις του σχετικά με την ιστο-

ρία της Τέχνης και άλλες πηγές στις επιλογές και στα έργα του.

· Να αναπτύσσει εκτίμηση και κρίση για τις τέχνες, και για τις αισθητικές και τις κοινωνικές επιδράσεις τους.

· Να κατανοεί ότι ο καλλιτέχνης εκφράζει απόψεις και αξίες.

· Να αναλύει διαφορετικές τεχνοτροπίες έργων τέχνης αλλά και παιδικών έργων.

· Να συνδέει την τέχνη με το περιεχόμενο άλλων μαθημάτων.

· Να αντιλαμβάνεται το ρόλο της καλαισθησίας στα αντικείμενα και στο δομημένο περιβάλλον.

· Να επινοεί πολλές λύσεις σ΄ ένα καλλιτεχνικό πρόβλημα.

· Να αξιολογεί την κοινωνική και την πολιτιστική ευθύνη των καλλιτεχνών.

Β΄ Γυμνασίου

Επιδιώκεται ο μαθητής:

· Να αναπτύσσει την αντίληψη και τη χρήση αρκετών μορφικών στοιχείων.

· Να χρησιμοποιεί γνώσεις από την ιστορία της τέχνης και στοιχεία από έργα τέχνης στο δικό του έργο.

· Να κατανοεί σε βάθος την επίδραση που έχουν διάφοροι πολιτισμοί στην τέχνη.

· Να χρησιμοποιεί στα έργα του στοιχεία από διάφορες πηγές (μουσεία, εκθέσεις).

· Να κατανοεί ότι η τέχνη ικανοποιεί αισθητικές ανάγκες.

· Να αναλύει και να κρίνει διαφορετικές τεχνοτροπίες χρησιμοποιώντας κοινωνικά, πολιτικά, ψυχολογικά και ιστορικά στοιχεία.

· Να αναγνωρίζει τις ικανότητες που απαιτούνται για τα διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα και τα επαγγέλματα εφαρμογών της τέχνης.

· Να εφευρίσκει ποικίλες λύσεις και προοπτικές σε ένα καλλιτεχνικό πρόβλημα.

· Να αναγνωρίζει την πολύπλευρη συμβολή του καλλιτέχνη στην κοινωνία.

Γ΄ Γυμνασίου

Επιδιώκεται ο μαθητής:

· Να μεθοδεύει δημιουργικές έρευνες, για να μορφοποιήσει τις ιδέες του.

· Να χρησιμοποιεί ποικιλία τεχνικών.

· Να εκφράζει ιδέες και συναισθήματα σε ποικίλες μορφές εικαστικών τεχνών.

· Να συζητά για την αισθητική διάσταση των εικαστικών τεχνών.

· Να αναπτύσσει σειρές από έργα με κοινό θέμα και προβληματισμό.

· Να συγκρίνει έργα διαφορετικών τεχνοτροπιών.

· Να κατανοεί το ιστορικό περιεχόμενο των έργων.

· Να χρησιμοποιεί ειδική ορολογία για έργα δύο και τριών διαστάσεων.

· Να επιχειρηματολογεί σε συζητήσεις γύρω από την τέχνη.

· Να εκθέτει τα έργα του και να οργανώνει εκθέσεις.

· Να έχει εμπειρία από έργα διαφορετικών πολιτισμών και να διακρίνει στοιχεία τους.

· Να κατανοεί τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιδράσεις που έχει δεχτεί ένα έργο τέχνης και τους τρόπους με τους οποίους τις απεικονίζει.

· Να κατανοεί τη διαφορά των Καλών Τεχνών από τα προϊόντα των εφαρμοσμένων τεχνών.

· Να χρησιμοποιεί και να αναλύει τα εμπορικά προϊόντα, το λαϊκό πολιτισμό, την τεχνολογία των Μ.Μ.Ε. και τις διάφορες εικόνες και να παίρνει ιδέες από όλα αυτά.

· Να αναλύει, να ερμηνεύει και να αξιολογεί διάφορα έργα μορφολογικά και νοηματικά χρησιμοποιώντας την κατάλληλη ορολογία.

· Να συνειδητοποιεί τη διαθεματικότητα όλων των Καλών Τεχνών.

· Να καταλαβαίνει τις τεχνικές και τις μεθόδους στις κυριότερες εικαστικές τέχνες.

· Να αναγνωρίζει την αξία της τέχνης ως σημαντικής και απαραίτητης ανθρώπινης εμπειρίας.

· Να κάνει την τέχνη αδιάσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής του.

· Να κατανοεί ότι η γνώση της Τέχνης χαρακτηρίζει τα καλλιεργημένα άτομα.

· Να εξοικειωθεί με τα μουσεία και τις πινακοθήκες.

· Να διερευνά τα διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα.

Άξονες περιεχομένου και προτεινόμενα θέματα για Διαθεματικές προσεγγίσεις του μαθήματος των Εικαστικών στο Γυμνάσιο

Οι άξονες του μαθήματος των Εικαστικών στο Γυμνάσιο διατηρούν ισορροπία θεωρίας και πράξης και αναπτύσσονται ως εξής:

1. Υλικά - Μέσα - Τεχνικές
2. Μορφικά στοιχεία
3. Θέμα - Περιεχόμενο - Νόημα
4. Μορφές εικαστικών τεχνών
5. Ιστορία Τέχνης - Καλλιτέχνες
6. Αισθητική - Θεωρίες τέχνης - Κριτική - Ανάλυση έργων.

Α΄ τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενα**	**Προτεινόμενα θέματα για Διαθεματικές προσεγγίσεις**
Υλικά - Μέσα - Τεχνικές	–Υλικά και εργαλεία για τις προτεινόμενες μορφές εικαστικών τεχνών. –Χρώματα, μαρκαδόροι. –Γεωμετρικά όργανα, φύλλο χαλκού, λινόλεουμ, πηλός. –Πηγές (βιβλία, κατάλογοι, αφίσες).	–Αντικείμενα που αντιμετωπίζονται διδακτικά με διαθεματικό τρόπο μπορούν να αντλούνται από όλα τα μαθήματα του σχολείου και από όλες τις σχολικές δραστηριότητες. Αντίστοιχα όλα τα επιμέρους αντικείμενα των Εικαστικών προσφέρονται για ποικίλες διαθεματικές

	–Έρευνες, πειραματισμοί, οργάνωση, μέθοδος.	προσεγγίσεις όπως: • "γεωμετρικό" • "έρευνα" • "πειραματισμός" • "εικονογράφηση" • "χώρος" • "ανάλυση" • "σύμβολο" κτλ.
Μορφικά στοιχεία	–Χρώμα (θερμά-ψυχρά, συμπληρωματικά, βασικά). –Μορφές, σχήματα, ρυθμοί. –Σύνθεση, άξονες, κλίσεις. –Προοπτική ενός σημείου φυγής.	
Θέμα - Περιεχόμενο - Νόημα	–Θέματα από ιδέες, ιδανικά, αισθήματα, μηνύματα, εκ του φυσικού, από έργα τέχνης. –Διακοσμητικά με γεωμετρικά, φυτικά και παραδοσιακά μοτίβα, ελεύθερα θέματα.	
Μορφές Εικαστικών Τεχνών	–Σχέδιο, σκίτσο, ζωγραφική, πλαστική, γλυπτική. –Στοιχεία γραμμικού σχεδίου, κινούμενο σχέδιο. –Χαλκοπλαστική, διακοσμητική, χαρακτική, εικονογράφηση.	
Ιστορία Τέχνης - Καλλιτέχνες	–Σύντομες αναφορές με λίγα έργα από την αρχαία ελληνική τέχνη, και άλλων αρχαίων πολιτισμών. –Απλές συγκρίσεις, ομοιότητες και διαφορές με αναφορά σε λίγα έργα από την Αναγέννηση αλλά και σύγχρονα. –Θεματική ιστορία Τέχνης: ο χώρος, η προσωπογραφία.	
Αισθητική - Κριτική - Ανάλυση έργου	–Ορολογία τέχνης. –Ανάλυση έργου (περιγραφική, μορφολογική, περιεχομένου, νοήματος, κοινωνικών επιδράσεων). –Προτιμήσεις, κρίσεις, αυτοαξιολόγηση, εκτίμηση. –Συζητήσεις για τέχνη και μίμηση, τέχνη και σύμβολα. –Το ωραίο, οι αισθητικές αξίες.	

Β΄ τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενα**	**Προτεινόμενα θέματα για Διαθεματικές προσεγγίσεις**
Υλικά - Μέσα - Τεχνικές	–υλικά και εργαλεία για τις προτεινόμενες μορφές εικαστικών τεχνών. –Μολύβια, χρώματα, γεωμετρικά όργανα, ψηφίδες, πηλός, ξύλο, χαρτόνια. –Υλικά για μοντέρνα έργα.	–Αντικείμενα που αντιμετωπίζονται διδακτικά με διαθεματικό τρόπο μπορούν να αντλούνται από όλα τα μαθήματα του σχολείου και από όλες τις σχολικές δραστηριότητες. Αντίστοιχα όλα τα επιμέρους αντικείμενα των Εικαστικών προσφέρονται για ποικίλες διαθεματικές

	–Πηγές, όπως βιβλία, κατάλογοι, αφίσες, καρτ-ποστάλ. –Οργάνωση μεθόδων και τεχνικών.	προσεγγίσεις όπως: • "φως" • "προοπτική" • "κλίμακα" • "σχέσεις" • "παράδοση" • "διακόσμηση" • "ανθρώπινο σώμα" • "φύση" • "κρίση" κτλ.
Μορφικά στοιχεία	–Φως, φωτοσκιάσεις, όγκος, υφή, χώρος, κλίμακες, άξονες, κλίσεις, αναλογίες, μεγέθη. –Συνοχή, ενότητα, ποικιλία, δομή, σύνθεση. –Προοπτική δύο σημείων, σχεδιαστική – χρωματική, χώρος.	
Θέμα - Περιεχόμενο - Νόημα	–Θέματα από την ιστορία, την κοινωνία (προβλήματα, ιδανικά, σχέσεις), την ελληνική παράδοση και εξωευρωπαϊκούς πολιτισμούς, από επισκέψεις σε μουσεία. –Συμβολισμοί, αλληγορίες. –Διαθεματικά με άλλα μαθήματα, ελεύθερα θέματα.	
Μορφές εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών	–Σχέδιο, ζωγραφική, αγιογραφία, πλαστική, ψηφιδωτό. –Κεραμική, ξυλογλυπτική. –Διακόσμηση εσωτερικού χώρου. –Σκηνικά. –Εξώφυλλα δίσκων.	
Ιστορία τέχνης - Τεχνοτροπίες - Καλλιτέχνες	–Μερικά χαρακτηριστικά έργα από τη βυζαντινή, την αναγεννησιακή, την προκολομβιανή και την ιαπωνική τέχνη. –Αναφορά στη σύγχρονη τέχνη. –Θεματική ιστορία τέχνης: το τοπίο, το ανθρώπινο σώμα, οι νεκρές φύσεις.	
Αισθητική - Κριτική - Ανάλυση έργου	–Ορολογία τέχνης. –Ανάλυση έργου, περιγραφική, μορφολογική, περιεχόμενο, νόημα, πολιτιστικές και κοινωνικές επιδράσεις. –Προτιμήσεις, κρίσεις, αυτοαξιολόγηση. –Κριτικά κείμενα. –Η σπουδαιότητα της τέχνης. –Τέχνη και θρησκεία, τέχνη και ηθική.	

Γ΄ τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενα**	**Προτεινόμενα θέματα για Διαθεματικές προσεγγίσεις**
Σύνθετα υλικά και μέσα - Τεχνικές	–Υλικά και εργαλεία για τις προτεινόμενες μορφές εικαστικών τεχνών. –Υλικά σχεδίου, ζωγραφικής, γεωμετρικά όργανα, χαρτιά. –Φωτογραφική μηχανή, βιντεοκάμερα, P.C. –Ποικίλα υλικά και εργαλεία. –Οργάνωση και γνώση μεθόδων και τεχνικών. –Πηγές.	–Αντικείμενα που αντιμετωπίζονται διδακτικά με διαθεματικό τρόπο μπορούν να αντλούνται από όλα τα μαθήματα του σχολείου και από όλες τις σχολικές δραστηριότητες. Αντίστοιχα όλα τα επιμέρους αντικείμενα των Εικαστικών προσφέρονται για ποικίλες διαθεματικές προσεγγίσεις όπως: • "υλικά" • "ένταση" • "έντυπο" • "παρέμβαση" • "περιβάλλον" • "ερμηνεία" • "ωραίο" • "ηθικό" • "ιδεολογία" • "έργο" κτλ.
Μορφικά στοιχεία	–Ένταση, κίνηση, δυναμική, όγκος, βάθος, φωτοσκιάσεις, χώρος, σύνθεση, μορφικά στοιχεία του κινηματογράφου και της φωτογραφίας.	
Θέμα - Περιεχόμενο - Νόημα	–Θέματα από φωτογραφίες, στιγμές, συναισθήματα, τοπία, αυτοκίνητα, αθλητισμό, προσωπικές ιστορίες, μύθους, σενάρια, συνθέσεις αντικειμένων. –Θέματα από τη μόδα. –Αφίσες κινηματογράφου, προϊόντων. –Ελεύθερα θέματα, ρομαντικά, ιμπρεσιονιστικά, υπερεαλιστικά, ανεικονικά. –Γράμματα, αριθμοί, στήσιμο σελίδας.	

Μορφές εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών	–Ζωγραφική, φωτογραφία, βίντεο. –Γραφίστικο σχέδιο, σχεδιασμός ρούχων, αφίσες. –Συνθετική εικόνα, έντυπο. –Κόσμημα , βιομηχανικό σχέδιο, σχέδιο μόδας. –Ασαμπλάζ, παρεμβάσεις στο χώρο.	
Ιστορία Τέχνης και Πολιτισμού, Τεχνοτροπίες - Καλλιτέχνες	–Λίγα χαρακτηριστικά έργα ζωγραφικής, γλυπτικής, αρχιτεκτονικής, ντιζάιν από το 18°, 19° και 20ο αιώνα (μέχρι το 1930). –Θεματική ιστορία τέχνης: το περιβάλλον, τα αφηρημένα έργα.	
Αισθητική - Κριτική, Θεωρία τέχνης - Ανάλυση έργου	–Ορολογία τέχνης. –Ανάλυση και ερμηνεία έργου τέχνης, συγκριτική, κριτική. –Αισθητικές αξίες και ποιότητες. –Δημιουργός - έργο – θεατής. –Ομοιότητες και διαφορές των καλών τεχνών. –Σχέση τέχνης - εποχής, τέχνης - καθημερινής ζωής, τέχνης - ιδεολογίας.	

Διδακτική μεθοδολογία

Είναι η ίδια όπως και στο Δημοτικό και επαναλαμβάνεται εδώ για λόγους συνέχειας.

Η περιορισμένη διάρκεια του μαθήματος των εικαστικών μέσα στην εβδομάδα θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο σχεδιασμό κατανομής της ύλης, ώστε κάθε παιδί να μπορεί να προσαρμόσει την εργασία που θα κάνει στο σχολείο και στο σπίτι στις χρονικές συνθήκες που υπάρχουν. Ένα καλά οργανωμένο σχολικό εργαστήριο αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την καλύτερη χρήση αυτού του χρόνου, ώστε να μπορέσουν τα παιδιά να αποκτήσουν τη μεγαλύτερη δυνατή εμπειρία σε ποικίλους τρόπους προσέγγισης και υλικά.

Οι αισθητικές αξίες μεταβάλλονται με εξαίρεση εκείνες που θεωρούνται κλασικές μαζί όμως με την υποκειμενική αισθητική, συχνά, μεταβάλλεται και η αισθητική του περιβάλλοντος. Τα μαθήματα δεν πρέπει να οδηγούν σε στερεότυπα, που εμποδίζουν την ανάπτυξη της δημιουργικότητας του ατόμου. Αντίθετα, για να συγκροτήσουν τα παιδιά τις δικές τους αισθητικές αξίες θα πρέπει να προσεγγίζονται με ποικίλους τρόπους διδασκαλίας, ώστε να αποκαλύπτονται και να αξιοποιούνται οι διαφορετικές απόψεις των καλλιτεχνών σήμερα αλλά και στις διάφορες στιγμές της ιστορίας.

Για την καλύτερη κατανόηση της βαθύτερης ουσίας της τέχνης πρέπει να φέρουμε σε επαφή τα παιδιά με αυθεντικά έργα τέχνης. Η επαφή αυτή γίνεται με ποικίλους τρόπους και μεθόδους προσέγγισης και ερμηνείας, ανάλογα με την ηλικία των παιδιών. Η σφαιρική αντιμετώπιση της τέχνης όμως σημαίνει ότι σε κάθε ενότητα μαθημάτων θεωρία και πράξη θα είναι ισόρροπα κατανεμημένες, εάν δηλαδή ξεκινήσουμε με πρακτική, θα ολοκληρώσουμε, με κατάλληλες θεωρητικές προσεγγίσεις και το αντίστροφο.

Καλό θα είναι, γενικά, να αποφεύγεται η μονοτονία του τρόπου επεξεργασίας των θεμάτων, αφού η διαφορετική οργάνωση και μέθοδος μπορούν να εξυπηρετήσουν κάθε φορά άλλους στόχους.

Η σύνδεση του σχολείου με τη ζωή και την κοινωνία είναι ουσιαστική παράμετρος στην εκπαίδευση Τέχνης. Τα θέματα των εργασιών και των έργων λαμβάνουν υπόψη αυτή την παράμετρο.

Η ακόλουθη πρόταση δίνει τις γενικές κατευθύνσεις για το σχεδιασμό ενότητας μαθημάτων.

1. Αποφασίζουμε σε πόσες ώρες θα διδαχτεί η ενότητα συνδέοντάς την με τις υπόλοιπες ενότητες του προγράμματος.

2. Προσδιορίζουμε τους συγκεκριμένους στόχους των μαθημάτων, όπως δεξιότητες, γνώσεις, ορολογία και άλλα, σε σχέση με την επιδίωξη της ενότητας.

3. Προσδιορίζουμε τις διάφορες φάσεις της διδακτικής πορείας και τις διαδικασίες προσέγγισης της ενότητας και του κάθε μαθήματος. Συνήθως οι φάσεις είναι οι εξής: δίνουμε κίνητρα στα παιδιά, παρουσιάζουμε το θέμα, προσδιορίζουμε τη δυσκολία του, το αναλύουμε, βρίσκουμε λύσεις μαζί με τα παιδιά, συνθέτουμε, συγκρίνουμε, γενικεύουμε και αξιολογούμε.

4. Καθορίζουμε: α) τα διδακτικά και τα εποπτικά μέσα, όπως τις πηγές, τα κείμενα, τα μέσα και τα υλικά που θα χρειαστεί ο διδάσκων στη διδασκαλία του, β) τις πηγές, τα υλικά και τα μέσα που θα χρειαστούν τα παιδιά.

5. Καθορίζουμε τους τρόπους και τα κριτήρια της αξιολόγησης της επίδοσης του μαθητή αλλά και της επίτευξης των στόχων μας.

Όταν πραγματοποιηθεί η ενότητα των μαθημάτων, συζητάμε τα αποτελέσματα και καθορίζουμε τους επόμενους στόχους.

Οι προτεραιότητες στους στόχους διαφοροποιούνται από διάφορους παράγοντες, όπως η ηλικία των παιδιών, οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που τυχόν υπάρχουν, το επίπεδο εκπαίδευσης, οι τοπικές συνθήκες και άλλους. Το μάθημα των εικαστικών βασίζεται στην εικόνα και την επεξεργασία της και γι΄ αυτό το διδακτικό και το εποπτικό υλικό θα πρέπει να είναι ανάλογο και πλούσιο σε ερεθίσματα.

Για να εφαρμοστούν αποτελεσματικά το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Αισθητικής Αγωγής και τα νέα Προγράμματα Σπουδών χρειάζεται οι διδάσκοντες να έχουν εκπαιδευτεί και να έχουν καταρτιστεί κατάλληλα και επαρκώς στις σχολές των βασικών σπουδών τους, αλλά και να επιμορφώνονται σε τακτά διαστήματα.

Η δυναμική των νέων Προγραμμάτων Σπουδών του Νηπιαγωγείου, του Δημοτικού, και του Γυμνασίου απαιτεί τη δια βίου επιμόρφωση των διδασκόντων στα μαθήματα της Αισθητικής Αγωγής.

Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις στο Γυμνάσιο

Τα "Εικαστικά" είναι ένα πολύπλευρο και πολυδιάστατο μάθημα, που απαιτεί ενεργητικό, δραστήριο και δημιουργικό εκπαιδευτικό, όπως παράλληλα απαιτεί μαθητές με τα ίδια χαρακτηριστικά. Το μάθημα πρέπει να βασίζεται στην αυτενέργεια και την ενεργό συμμετοχή των μαθητών. Οι μαθητές πρέπει να ενθαρρύνονται από τον διδάσκοντα ώστε να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες στην επιλογή θεμάτων, τεχνικών, εργασιών, εκδηλώσεων κ.λ.π. Ο εκπαιδευτικός Τέχνης οφείλει να προγραμματίσει τις ετήσιες δραστηριότητες εντός και εκτός της τάξης και να προγραμματίζει εγκαίρως τις ενότητες μαθημάτων με κοινό θέμα, και να προετοιμάζεται σε κάθε μάθημα.

Η χρήση βιβλίου μαθητή και ποικίλων άλλων διδακτικών και εποπτικών υλικών σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να καταστήσει το μάθημα των Εικαστικών βιβλιοκεντρικό. Η οργάνωση του εργαστηρίου, με τα καθημερινά απαραίτητα υλικά για τον εκπαιδευτικό και τα παιδιά, όπως και η οργάνωση παράλληλων δραστηριοτήτων συμβάλλουν στην ολοκλήρωση του μαθήματος..

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να μεριμνά για τον εξοπλισμό του εργαστηρίου, για τον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης τέχνης, να ανανεώνει και να δημιουργεί το διδακτικό και το εποπτικό υλικό. Επίσης πρέπει να συνδέει ποικιλοτρόπως το σχολικό εργαστήριο με επαγγελματικά εργαστήρια Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών, όπως με εργαστήρια κεραμικής, υφαντικής, αργυροχοΐας, ξυλογλυπτικής, με βιοτεχνίες και με βιομηχανίες ρούχων, επίπλων, χρηστικών αντικειμένων και άλλα, και να οργανώνει επισκέψεις, διαλέξεις, εργασίες και έρευνες. Οι καθημερινές δημιουργίες έργων από τα παιδιά πρέπει να οδηγούν σε εκθέσεις, σε επιβράβευση, σε θετική ανατροφοδότηση της δημιουργικής διαδικασίας.

Ο περιορισμένος από το ωρολόγιο πρόγραμμα χρόνος του μαθήματος οδηγεί στην επιλογή ορισμένων θεμάτων από το πρόγραμμα σπουδών, στα οποία ο καθηγητής θα εμβαθύνει ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών και το προσωπικό του πρόγραμμα, ενώ άλλα θα τα διδάξει χωρίς να επεκταθεί ιδιαίτερα. Μικρό μέρος του Προγράμματος Σπουδών μπορεί να παραλειφθεί εντελώς και να αντικατασταθεί με καλλιτεχνικά θέματα τοπικού ή άλλου χαρακτήρα. Μία ή δύο ώρες εργασίας στο σπίτι και γενικά εκτός σχολείου την εβδομάδα από τους μαθητές θα αυξήσει την έκταση, την ποιότητα και την ποσότητα των αποτελεσμάτων.

Ορισμένοι από τους μαθητές μπορεί να ενδιαφερθούν για συνθετικές εργασίες τις οποίες είτε προτείνει ο καθηγητής είτε προτείνουν οι ίδιοι. Αυτοί οι μαθητές ακολουθούν εν συντομία το κοινό με τους άλλους πρόγραμμα σπουδών και εμβαθύνουν περισσότερο στο θέμα που τους ενδιαφέρει.

Στις συνθετικές εργασίες (projects), που βασίζονται στην αυτενέργεια και στην ενεργό συμμετοχή των μαθητών, οι μαθητές επιλέγουν το θέμα, διατυπώνουν τις ιδέες τους, διαμορφώνουν ένα γενικό σχέδιο εργασίας, χωρίζονται σε ομάδες, αναζητούν, συλλέγουν και αξιοποιούν πληροφορίες και υλικό, υλοποιούν το πρόγραμμά τους με τη βοήθεια του διδάσκοντος, αξιολογούν ενδιάμεσα προσαρμόζοντας αναλόγως την πορεία τους και ολοκληρώνουν αξιολογώντας το τελικό αποτέλεσμα.

Η θεωρητική διδασκαλία και ενασχόληση δε θα πρέπει να έχει γνωσιολογικό χαρακτήρα, αλλά να ενισχύει και να ολοκληρώνει τη δημιουργική πράξη. Σε κάθε ενότητα μαθημάτων, και όχι απαραίτητα σε μία διδακτική ώρα, ο καθηγητής αντιμετωπίζει το θέμα της ενότητας από πολλές πλευρές, όπως ιστορικά, αισθητικά, θεωρητικά, πρακτικά και τα λοιπά, ώστε να επιτυγχάνεται σφαιρικότητα και ισορροπία.

Οι άξονες είναι ταξινομημένοι στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. ενδεικτικά από το γενικό στο ειδικό και από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο. Αυτοί δε διδάσκονται συνήθως ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο. Σε κάθε θέμα διδασκαλίας διαπλέκονται πολλά από τα περιεχόμενα και τους στόχους άλλων αξόνων, και έτσι επιτρέπεται στον εκπαιδευτικό να διδάξει τους άξονες με τη σειρά που εκείνος επιλέγει. Ορισμένοι άξονες μπορούν να μη διδάσκονται αυτόνομα όπως τα "υλικά" και η "αισθητική" αλλά να διαχέονται στους άλλους.

Σε κάθε ωριαίο μάθημα η διδασκαλία μας είναι τόση, ώστε να αφήνει μεγάλο χρονικό περιθώριο στις δραστηριότητες, τις επεμβάσεις και τις συζητήσεις των παιδιών, όπως επίσης χρονικό περιθώριο για σχόλια, οδηγίες, κρίσεις έργων και εργασιών για την παρακολούθηση της πορείας των μαθητών και για τον προγραμματισμό των επόμενων μαθημάτων. Η διδασκαλία, που είναι συνήθως ομαδική, θα πρέπει συχνά να εξατομικεύεται για να ενισχύει τόσο τους αδύνατους αλλά και να καθοδηγεί και να συμβουλεύει τους ταλαντούχους. Η ύπαρξη βιβλιοθήκης Τέχνης και άλλων δημιουργικών γωνιών - εργαστηρίων μέσα στην αίθουσα επιτρέπει σε ομάδες παιδιών να εργάζονται ταυτόχρονα με την υπόλοιπη τάξη.

Η διδασκαλία πρέπει να βασίζεται στις προηγούμενες γνώσεις των μαθητών αλλά και στις πιθανώς λαθεμένες αντιλήψεις τους για θέματα Τέχνης να παίρνει αφορμή από τη διδασκαλία άλλων μαθημάτων, από τα ενδιαφέροντα των παιδιών, από σχέσεις, γεγονότα, συγκρούσεις και γενικώς από τη Τέχνη και τη ζωή εντός και εκτός σχολείου.

Γενικά η Τέχνη είναι πρόσφορο μέσο διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης. Ειδικότερα όμως η διαθεματικότητα ως επεξεργασία κοινών θεμάτων διδασκαλίας και μάθησης των Εικαστικών με άλλα αντικείμενα του σχολείου,

περιλαμβάνεται οπωσδήποτε στον ετήσιο προγραμματισμό του μαθήματος των Εικαστικών σε μια έκταση 10% περίπου του ετήσιου Προγράμματος Σπουδών. Οι μαθητές οργανώνουν τις διαθεματικές εργασίες τους υπό την καθοδήγηση και τη βοήθεια όλων των καθηγητών των διαφορετικών μαθημάτων που εμπλέκονται στο υπό επεξεργασία διαθεματικό αντικείμενο.

Οι σχολικές εορτές θα πρέπει να γίνουν αφορμή ομαδικής πολύπλευρης καλλιτεχνικής συνεργασίας, πρωτότυπων εκδηλώσεων, υπεύθυνης προετοιμασίας και κυρίως καλαίσθητου αποτελέσματος. Παρά το γεγονός ότι η πορεία του μαθήματος έχει έναν ελεύθερο χαρακτήρα, που αφήνει περιθώριο στο τυχαίο και στο αυθόρμητο, πρέπει να κτίζεται σε μία επιστημονικά προγραμματισμένη διδακτική και μαθησιακή πορεία, για να έχουμε τα καλύτερα αποτελέσματα με το μικρότερο κόπο. Κάθε καλλιτέχνης εκπαιδευτικός, όποια εικαστική ειδίκευση και να έχει, θα πρέπει να διδάσκει επιμορφούμενος όλες τις μορφές των εικαστικών τεχνών, που προβλέπει το Πρόγραμμα Σπουδών.

Διδακτικό Υλικό και Εποπτικά Μέσα για το Γυμνάσιο

Το διδακτικό υλικό στηρίζεται στο Πρόγραμμα Σπουδών και θα πρέπει να δίνει τη δυνατότητα, ώστε η εμπειρία, η παρατήρηση και η γνώση να καλλιεργούνται και να προωθούνται μέσω μιας προοδευτικής ταξινόμησής του.

α) Βιβλίο οδηγιών για τον καθηγητή

Στο βιβλίο οδηγιών για τον καθηγητή πρέπει να περιλαμβάνονται:

· Εισαγωγή στη διδακτική της Τέχνης και στην Τέχνη ως παιδαγωγικό μέσο διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης, προγραμματισμός διάφορων εικαστικών δραστηριοτήτων και οδηγίες για την προετοιμασία του εκπαιδευτικού και για τον εξοπλισμό του εργαστηρίου.

· Διδακτική μεθοδολογία, διδακτική των ενοτήτων του βιβλίου του μαθητή, εναλλακτικές διδακτικές προσεγγίσεις και σχέδια μαθημάτων.

· Προτάσεις ετήσιου προγραμματισμού δραστηριοτήτων, ασκήσεις, οδηγίες για δημιουργία έργων, διοργάνωση εκθέσεων, εκδηλώσεων, επισκέψεων, συζητήσεων και άλλα.

· Γλωσσάρι των εικαστικών τεχνών και συμπληρωματικά στοιχεία Ιστορίας και θεωρίας της Τέχνης, οδηγίες για ανάλυση και αισθητική προσέγγιση έργων τέχνης και άλλα.

· Βιβλιογραφία για τον εκπαιδευτικό.

β) Βιβλίο για το μαθητή

Παράλληλα με το βιβλίο του εκπαιδευτικού θα πρέπει να υπάρχει αντίστοιχο βιβλίο του μαθητή. Το βιβλίο του μαθητή θα πρέπει να έχει πλούσια εικονογράφηση, να είναι πρωτότυπο, σύντομο, να βασίζεται στο πρόγραμμα σπουδών και να περιέχει:

· Θέματα που άπτονται της θεωρίας και της ιστορίας της Τέχνης συμπεριλαμβάνοντας και αποσπάσματα κειμένων γνωστών καλλιτεχνών και κριτικά κείμενα. Επίσης ερωτήσεις και αναλύσεις έργων.

· Θέματα που εξηγούν και περιγράφουν τεχνικές, καθώς και τη χρήση διάφορων υλικών και μέσων.

· Σφαιρική ανάπτυξη κάθε θέματος, παροχή σύντομων πληροφοριών και γνώσεων, προτάσεις για ασκήσεις, για δημιουργία έργων, για συζητήσεις, για εργασίες, για διάφορες δραστηριότητες, για εκθέσεις, για εκδηλώσεις και άλλα.

· Γλωσσάρι εικαστικών όρων και προτεινόμενη συμπληρωματική βιβλιογραφία για τους μαθητές.

γ) Εποπτικό υλικό

· Αφίσες πλαστικοποιημένες με αντιπροσωπευτικά έργα από όλο το φάσμα των εικαστικών τεχνών με επεξηγηματικό τρόπο χρήσης του υλικού και με στοιχεία για το κάθε έργο και την εποχή του, ερωτηματολόγιο και γλωσσάρι.

· Εκπαιδευτικό υλικό σε ηλεκτρονική μορφή (CD - ROM, CD Interactive), σλάιτς, κασέτες βίντεο με τα γνωστότερα έργα τέχνης από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, για τη διδασκαλία της Ιστορίας της Τέχνης και της Αισθητικής στους τομείς της ζωγραφικής, της γλυπτικής, της χαρακτικής, της αρχιτεκτονικής, του βιομηχανικού σχεδίου, της γραφιστικής και άλλων τομέων, που άπτονται των εικαστικών τεχνών.

Επιπλέον, κασέτες βίντεο με:

· Θεωρίες και εφαρμογές σύνθεσης, μορφολογίας, χρωματολογίας και άλλα, για τους μαθητές.

· Θέματα διδακτικής μεθοδολογίας και τεχνικών των εικαστικών τεχνών, για τον εκπαιδευτικό.

Εργαστήριο Εικαστικών

Το μάθημα των Εικαστικών πρέπει να γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο με κατάλληλη υποδομή για τη χρήση ποικίλων υλικών, αποθηκευτικό χώρο, βιβλιοθήκη, δυνατότητα προβολών, συσκότισης και πρόσβασης σε συστήματα πληροφορικής.

Περιγραφή εργαστηρίου

Το εργαστήριο Εικαστικών πρέπει να έχει ως ελάχιστες προϋποθέσεις:

- Ευρυχωρία, καλό φωτισμό, παροχή νερού με κατάλληλη αποχέτευση, σωστό αερισμό του χώρου.
- Ράφια, ντουλάπια και ιδιαίτερο αποθηκευτικό χώρο για τη φύλαξη έργων, υλικών και εργαλείων.
- Τα απαραίτητα μέσα, για να εξυπηρετούνται οι πολλαπλές ανάγκες εργασίας των παιδιών, όπως μεγάλα τραπέζια για εργασία ατομική ή κατά ομάδες, καβαλέτα, επίπεδες επιφάνειες έκθεσης έργων.
- Δυνατότητες προβολής (προβολέα σλάιντς, οθόνη, κουρτίνες συσκότισης και άλλα) τηλεόραση, βίντεο και μαγνητόφωνο.
- Υλικά και εργαλεία ανάλογα με την ηλικία των παιδιών.
- Βιβλιοθήκη, αρχείο εποπτικού υλικού και βιντεοθήκη.
- Πλήρη ειδικό εξοπλισμό για διάφορα είδη εικαστικών τεχνών με συνθετότερες δυνατότητες και μεγαλύτερες απαιτήσεις, δημιουργία επιμέρους εργαστηρίων - γωνιών για τα αντικείμενα που προτείνει το πρόγραμμα σπουδών.

Όταν δεν υπάρχει μόνιμο εργαστήριο δημιουργούμε συνθήκες εργαστηρίου στις κοινές με τα άλλα μαθήματα αίθουσες μεταφέροντας, στο μέτρο του δυνατού, τα απαραίτητα υλικά και μέσα.

Αξιολόγηση στο Γυμνάσιο

Η αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή είναι αναπόσπαστο μέρος της διδακτικής διαδικασίας και πρέπει να αποτελεί για το μαθητή νέα αφετηρία και ενθάρρυνση. Αξιολογούμε συνεκτιμώντας όλα τα χαρακτηριστικά του μαθητή και τη δράση του.

Ειδικότερα αξιολογούμε:

· Τα έργα του (προσχέδια, σημειώσεις, έργα δύο και τριών διαστάσεων) σε καθημερινή βάση αλλά και ως σύνολο.

· Τη συμμετοχή, το ενδιαφέρον, την προσπάθεια και τις πρωτοβουλίες του.

· Το βαθμό απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων και γενικότερα την προσληπτική του ικανότητα.

· Τις εργασίες, τις συνθετικές εργασίες, τις έρευνες και τις δραστηριότητές του.

· Τα αποτελέσματα της επίδοσής του στα διαγωνίσματα ή στα τέστ.

· Έχουμε υπόψη μας ότι το μάθημα διδάσκει την Τέχνη, τόσο πρακτικά όσο και θεωρητικά, και αξιολογούμε την απόδοση του μαθητή και στις δύο αυτές παραμέτρους.

Αξιολογούμε επιλέγοντας ορισμένες από τις παρακάτω πρόσφορες μεθόδους, όπως συζητήσεις, σχόλια, κριτική, ερωτηματολόγια, ολιγόλεπτα γραπτά ή προφορικά τέστ, διαγώνισμα με δημιουργία έργου και ανάλυση έργων τέχνης, ώστε να έχουμε αξιολόγηση έγκυρη και αντικειμενική.

Ενθαρρύνουμε την αυτοαξιολόγηση των παιδιών ως μέρος της δημιουργικής πορείας τους.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει ακόμη να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των μεθόδων διδασκαλίας του, την επίτευξη των στόχων του, την καταλληλότητα των διδακτικών και των εποπτικών υλικών και την εφαρμογή των Προγραμμάτων Σπουδών.

1.β) ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Εισαγωγή

Θέατρο και παιδεία

Το Θέατρο, όπως και το παιχνίδι, συνδέεται με την ανάγκη του ανθρώπου στο σύνολό του και του παιδιού ειδικότερα να εκφραστεί δημιουργικά αντιμέτωπος με τον καθημερινό κόσμο και την πραγματικότητα, μέσα από μια συμβολική γλώσσα φαντασιακού χαρακτήρα.

Παιδαγωγικό μέσο έκφρασης και γνώσης, επικοινωνίας και αίσθησης, το Θέατρο αφορά πολλαπλά αντικείμενα και συσχετισμούς δυνάμεων στο σχολείο: την προφορική γλώσσα, τη χρήση του χώρου, τη δημιουργική γλώσσα του σώματος, τη σχέση με τα κείμενα, την πρωτότυπη συγγραφή, αλλά και το ρόλο της εφευρετικότητας, της φαντασίας, καθώς και της ενεργοποίησης του μαθητή (ατομικά και συλλογικά, μέσα στην ομάδα).

Το παιδί και ο νέος μέσα από τη διαδικασία της Θεατρικής Παιδείας καλλιεργεί τις φυσικές, διανοητικές και ψυχικές του ικανότητες. Με τη δύναμη της φαντασίας και την ελευθερία των συναισθημάτων φθάνει να κατασκευάσει το δικό του κόσμο μεταμορφώνοντας το πραγματικό σε μαγικό. Η συναισθηματική του ζωή αποκτά οντότητα και αυτονομία, ενώ παράλληλα η αίσθηση της προσωπικής δημιουργίας μέσα στην ομάδα οπλίζει το νεαρό μαθητή με πίστη στον εαυτό του, αυτογνωσία και επικοινωνιακή δύναμη. Μαθαίνει να σέβεται τους κανόνες της ομάδας, να συνθέτει μέσα από το διάλογο, αποδεσμεύοντας εγωισμούς και άλλες αδυναμίες. Το σημαντικότερο: δεν χρειάζεται πια ο φόβος για να πεισθεί, η μάθηση συνδέεται με την ελευθερία έκφρασης και την πολυφωνία.

Αλλά και στην καλλιτεχνική του διάσταση το Θέατρο στο σχολείο πάλι είναι άμεσα συνδεδεμένο με την παιδαγωγική του ιδιότητα και φύση. Το παιδί γνωρίζει προοδευτικά και αρχίζει να χρησιμοποιεί τη θεατρική γλώσσα, μέσα από την πρακτική της φυσικής άσκησης ή τη διαδικασία του θεατρικού παιχνιδιού και των ρόλων, καθώς και τους πιο σύνθετους κώδικες θεατρικής επικοινωνίας (θεατρική παράσταση), δημιουργώντας έναν "ποιητικό" χώρο συμβολοποίησης με το σώμα, το λόγο, τα αντικείμενα.

Όμως η αισθητική αυτή εμπειρία διακρίνεται από την αντίστοιχη του επαγγελματικού θεάτρου γιατί στόχος της δεν είναι αποκλειστικά το ίδιο το θέαμα, το καλλιτεχνικό έργο. Εδώ η εμπειρία είναι μέσο έκφρασης και αίσθησης, χώρος επικοινωνίας και ενεργού μάθησης. Με το Θέατρο ως εφαρμογή ο ανήλικος μαθητής περνάει σταδιακά σε μια συνθετική αντίληψη του Κόσμου, ενώ συγχρόνως τολμά και την προσωπική του ένταξη στο κοινωνικό πλαίσιο με το σώμα, το νου και την ψυχή. Μαθαίνει παίζοντας τα γεγονότα της ζωής, ερμηνεύει την ανθρώπινη συμπεριφορά, αναλύει τους χαρακτήρες, και δημιουργεί μέσω της μεταμόρφωσης τις δικές του προτάσεις.

Αλλά και στην περίπτωση που κάτι παρόμοιο έχει ήδη κατακτηθεί από τους μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας, το Θέατρο τόσο μέσα από τη θεωρητική προσέγγιση (Ιστορία, Σημειολογία της παράστασης, Κοινωνιολογία του Θεάτρου, κτλ.), όσο και μέσα από την καλλιτεχνική δημιουργία (θεατρικό δρώμενο, θεατρικό σκετς, αυτοσχεδιασμός, παραγωγή δραματικού διαλόγου) και την κορυφαία στιγμή της τη θεατρική παράσταση) συμβάλλει στη συνειδητοποίηση του κοινωνικού γίγνεσθαι και την ενεργοποίηση του ψυχοπνευματικού δυναμικού του νέου. Αξίζει τέλος να τονισθεί, ως συνέπεια της δύναμης της επικοινωνίας του Θεάτρου, η ανάπτυξη αξιών και προτύπων στους νέους, και μάλιστα με άξονα τα κοινά πολιτισμικά δεδομένα, έτσι ώστε να γίνεται όλο και πιο εμφανής η πολιτισμική ταυτότητα των λαών και των ατόμων και η παγκοσμιότητα της ανθρώπινης γλώσσας.

Στην εκπαιδευτική διαδικασία, το Θέατρο αντικαθιστά το μονόδρομο από την έδρα στα θρανία: η προσωπική πλέον συμμετοχή στην επεξεργασία του γνωστικού αντικειμένου σε συνδυασμό με την εμπειρία της πράξης, της ομαδικής εργασίας, της συναισθηματικής συμβολής και εντέλει με την ελευθερία της καλλιτεχνικής διαδρομής οδηγεί σε μια γόνιμη μέθοδο πρόσληψης και στην ανάπτυξη ενός παιδαγωγικού συστήματος στιβαρού και ευέλικτου μαζί. Ο ενεργητικός ρόλος του μαθητή, που η πορεία της Θεατρικής Αγωγής έρχεται να προτείνει στο σημερινό σχολείο, αποτελεί πλέον απαίτηση και στόχο της ελεύθερης και δημοκρατικής εκπαίδευσης (μαθητοκεντρική διδασκαλία). Τέλος η διαπολιτισμική επικοινωνία και παιδεία, που η θεατρική γλώσσα επιτρέπει, αλλά και η διεπιστημονική γνώση που η φύση του διδακτικού αντικειμένου διεκδικεί, συμπληρώνουν την παιδευτική και παιδαγωγική ταυτότητα του Θεάτρου.

Ο ρόλος του Θεάτρου μπορεί να είναι πραγματικά καθοριστικός, αφού μαθαίνει στο παιδί και το νέο να εκφράζεται, να επικοινωνεί, να παρατηρεί, να αναλύει, να αντιλαμβάνεται τα αποτελέσματα και τα αίτια τους, αλλά και τις διαδρομές που οδηγούν από το ένα στο άλλο. Έτσι με την αναλυτική βάση και εν συνεχεία με τη σύνθεση (ρόλος, σκηνή, παράσταση) μπορούμε να δούμε ένα ολοκληρωμένο έργο ζωής.

Γενικές αρχές σχεδιασμού προγραμμάτων Θεατρικής Αγωγής

i) Το Δ.Ε.Π.Π.Σ. συντάχθηκε με βάση τους εκπαιδευτικούς στόχους της Θεατρικής Αγωγής χωρίς όμως αυτοί να αντιμετωπίζονται στατικά ή τυποποιημένα, εφόσον μάλιστα πρόκειται για αισθητικής εκτός των άλλων κατηγορίας αντικείμενο, όπου η διδακτική προσέγγιση παίρνει ταυτόχρονα και τη μορφή προσωπικής δημιουργικής πράξης.

Έτσι βασιστήκαμε στην προϋπόθεση ότι οι στόχοι δεν είναι απλά διδακτικοί αλλά και εκφραστικοί συνδυάζοντας τη γνώση με την πράξη / εμπειρία (δραστηριότητες μαθητών) και αποτελούν ευέλικτες, καθοδηγητικές κα-

τευθύνσεις, που θα διαμορφωθούν ή θα εμπλουτισθούν από την διδακτική πράξη.

ii). Στο επίπεδο της έρευνας και της διαμόρφωσης των συγκεκριμένων διδακτικών επιπέδων και της κατηγοριοποίησής τους σε ενότητες κτλ. λάβαμε υπόψη μας τα αντίστοιχα υπάρχοντα Προγράμματα Σπουδών της Ελλάδας και άλλων χωρών (Αγγλία, Η.Π.Α., Καναδάς, Γαλλία, Ισπανία κ.ά.), όπου ήδη διδάσκεται το θέατρο, καθώς και βιβλία σχολικά και άλλα, εκπαιδευτικό υλικό κ.ο.κ.

Το προτεινόμενο Πρόγραμμα Σπουδών προσπαθεί να ισορροπήσει τις δύο βασικές κατευθύνσεις διδασκαλίας του Θεάτρου, παιδαγωγική και καλλιτεχνική, αναγνωρίζοντας το ξεχωριστό ρόλο της καθεμιάς στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του μαθητή, αλλά και τη συνθετική φύση της τέχνης του Θεάτρου που επιτρέπει στο νέο να ανακαλύψει μέσα από το ίδιο αντικείμενο διαφορετικές ματιές και απόψεις, οργανικά εντασσόμενο μέσα στα πλαίσια της ελληνικής πραγματικότητας.

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής

Το Θέατρο στο σχολείο συναντά την Παιδαγωγική, αφού έχει σκοπό:

· Να αναδείξει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία του παιδιού, να αναπτύξει το ψυχικό του δυναμικό και να καλλιεργήσει τις κλίσεις και δεξιότητές του.

· Να βοηθήσει την γνωριμία του παιδιού με τον εαυτό του (αυτογνωσία) και με το περιβάλλον, καθώς και την τοποθέτησή του σε σχέση με τον άλλο. Μέσα από τη δραματική έκφραση ο μαθητής ανακαλύπτει τις δυνατότητές του, συνειδητοποιεί τις ικανότητές του, αλλά και περιορίζει τις εγωιστικές του τάσεις. Έτσι μαθαίνει να ζει αρμονικά με τους άλλους.

· Να βοηθήσει στην ανάπτυξη της αυοεκτίμησης και να προωθήσει τη συνεργασία και τη συνύπαρξη ατόμων με και χωρίς ειδικές ανάγκες.

· Να οδηγήσει το μαθητή στην εμβάθυνση των ανθρώπινων προβλημάτων και των σχέσεων μέσα από την δραματοποίηση και την διαδικασία της δημιουργίας των ρόλων (χαρακτήρες). Η Θεατρική Αγωγή και Παιδεία μαθαίνει στο παιδί και το νέο τη ζωή, τη δράση, το βοηθάει να κατανοήσει τον κόσμο και να σχηματίσει προοδευτικά τη δική του κοσμοθεωρία, αντίληψη του κόσμου και της ζωής.

· Να βοηθήσει την γνωριμία του μαθητή με τον κόσμο της Τέχνης, την αισθητική καλλιέργειά του έτσι, ώστε, εκτός των άλλων, να γίνει ένας καλός θεατής. Βεβαίως η αισθητική εμπειρία εδώ μετέχει της Παιδαγωγικής, δεν αυτονομείται πολιτιστικά, αφού προέχει η ίδια η εμπειρία.

· Να οδηγήσει το παιδί στη διεύρυνση των πολιτισμικών του οριζόντων, στη διαμόρφωση στάσεων και αισθητικών ικανοτήτων απέναντι στο πολιτισμικό γίγνεσθαι μέσα από την επαφή του με τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα και πολιτιστικά επιτεύγματα (Θεατρική Τέχνη) τόσο της χώρας μας όσο και των άλλων χωρών. Έτσι αναπτύσσεται η πολιτισμική του ταυτότητα και σταδιακά δημιουργείται η συνείδηση για τον μελλοντικό Ευρωπαίο πολίτη.

Σχετικός σκοπός του μαθήματος είναι να οδηγήσει το μαθητή στην κατανόηση της συνθετικής διασύνδεσης των Τεχνών (παραγωγικές δημιουργικές εργασίες), ώστε να ολοκληρώσει την προσωπικότητά του και την πολιτισμική του ταυτότητα. Αλλά και η επιδίωξη γενικότερα της καλλιτεχνικής έρευνας, η μεθοδολογία και χρήση των μέσων και υλικών της Θεατρικής-Καλλιτεχνικής Παιδείας, με τη σύνδεση Θεωρίας - Πράξης, μέσα από δημιουργικές αισθητικές δραστηριότητες προσδιορίζουν επίσης το γνωστικό - εκπαιδευτικό άξονα της Θεατρικής Αγωγής. Ως κορυφαία στιγμή σ' αυτή την εξελικτική διαδικασία μπορεί να θωρηθεί η σχολική θεατρική παράσταση, πεδίο έκφρασης των πολυδιάστατων μορφών έκφρασης του Θεάτρου.

Εκπαιδευτικά, η Θεατρική Αγωγή στοχεύει στο να διευρύνει και να εμβαθύνει τις παιδαγωγικές διαδικασίες αλλάζοντας α) τις σχέσεις διδασκάλων-μαθητών, β) τις σχέσεις μαθητών μεταξύ τους, γ) τη φύση του γνωστικού αντικειμένου, που μέσα από δημιουργική ελεύθερη έκφραση αναφέρεται σε ψυχικές ή φυσικές διαδικασίες - πράξεις, ενώνοντας το σχολείο με τη ζωή, και τέλος πραγματώνοντας το πρόγραμμα ελεύθερης και υποχρεωτικής παιδείας στο σχολείο.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι της Θεατρικής Αγωγής στο Δημοτικό

Γενικός στόχος της Θεατρικής Αγωγής στο Δημοτικό είναι να ενθαρρυνθούν οι προσωπικές ικανότητες και κλίσεις του παιδιού για να μπορέσει να λειτουργήσει αρμονικά τόσο ως αυτόνομη προσωπικότητα όσο και μέσα στην ομάδα.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

· Η ενθάρρυνση της δημιουργικής έκφρασης.

· Η γνωριμία του παιδιού με τον εαυτό του και η αρμονική ένταξη και συνεργασία με την ομάδα.

· Η ανάπτυξη των φυσικών και διανοητικών ικανοτήτων και η καλλιέργεια του ψυχικού κόσμου.

· Η διαμόρφωση αισθητικής - καλλιτεχνικής αντίληψης και η παραγωγή καλλιτεχνικού προϊόντος (δέκτες και δημιουργοί).

· Η γνωριμία με άμεσο τρόπο με καλλιτεχνικά - πολιτιστικά επιτεύγματα τόσο της πατρίδας του όσο και των άλλων πολιτισμών.

· Η ενεργοποίηση και συμμετοχή του παιδιού στην παιδαγωγική διαδικασία.

Άξονες περιεχομένου και προτεινόμενα θέματα για διαθεματικές προσεγγίσεις

Η αντίληψη και οι δυνατότητες πρόσληψης του παιδιού διαμορφώνονται ανάλογα με την ηλικία. Έτσι το Δ.Ε.Π.Π.Σ. προτείνει οι μαθητές να εισαχθούν ομαλά και προχωρήσουν σταδιακά, ανάλογα με τις ανάγκες της ηλικίας τους. Το ίδιο το αντικείμενο διευκολύνει αυτή την εξέλιξη. Χωρίς να προτείνουμε αυστηρή ταξινόμηση ως προς την ηλικία, την οποία εξάλλου το ίδιο το αντικείμενο καταργεί, διακρίνουμε τρία ηλικιακά επίπεδα. Κάθε επίπεδο απεικονίζει την αντίστοιχη διανοητική, εκφραστική, ψυχική και επικοινωνιακή φάση, στην οποία βρίσκεται το παιδί, ενώ η μεθοδολογική αναγκαιότητα μας επιβάλλει μια ανάλογη οργάνωση ύλης ώστε να υπάρχει ανταπόκριση ηλικίας και θεματικών ενοτήτων (είναι πρωταρχικό στοιχείο στην προβληματική της ένταξης της Θεατρικής Αγωγής στο σχολείο να παραμείνει εργασία ομαδική με παιδαγωγικούς στόχους, πράγμα που επιβάλλει την κατηγοριοποίηση της ηλικίας).

Α΄ και Β΄ Δημοτικού, όπου το επίπεδο συνδέεται με τον εμπειρικό τρόπο αντίληψης των παιδιών, το παιχνίδι προσφέροντας την αμεσότητα της εμπειρίας και την ελευθερία των επιλογών έκφρασης είναι ο πλέον κατάλληλος δρόμος για τη Θεατρική Αγωγή.

Με τη μεθοδολογία που μας παρέχει η θεατρική αγωγή μπορούμε να προσεγγίσουμε διάφορα θέματα από ποικίλες γνωστικές περιοχές με διαθεματικό τρόπο.

Οι ικανότητες που στοχεύει να αναπτύξει η θεατρική αγωγή μπορούν να δοθούν επιγραμματικά ως εξής:
- Σωματικές και κινησιολογικές (αναγνώριση του σώματος του εαυτού του και των άλλων, εξερεύνηση των δυνατοτήτων που του δίνει και των ορίων που ανακαλύπτει στο σώμα).
- Ψυχοσωματικές και εκφραστικές (αρχές της επικοινωνίας, ενθάρρυνση της μη λεκτικής έκφρασης, ανακάλυψη των τρόπων σκέψης και έκφρασης των άλλων).
- Γλωσσικές(αφήγηση, περιγραφή, ακρίβεια και βελτίωση της έκφρασης, επιχειρηματολογία εμβάθυνση νοημάτων, διάλογος, συζήτηση, δημιουργία έντεχνων μορφών προφορικού λόγου).
- Κοινωνικές(κατανόηση και προβληματισμός πάνω στη συνεργασία, την κοινωνική συμμετοχή, την αυτονομία, την ελευθερία).
- Καλλιτεχνικές (προσδιορισμός της ταυτότητας μέσω της δημιουργίας και της τέχνης).

Α΄ και Β΄ τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα για διαθεματική προσέγγιση**
Σωματική και κινησιολογική ανάπτυξη σε σχέση με το χώρο, τη σκηνή, την ομάδα, τον Παρτενέρ. Κατανόηση δομών χώρου, χρόνου κ.ά.	–Ασκήσεις κίνησης, χορός, ρυθμικά και πρώτα μουσικά ακούσματα. –Συνεργασία με παρτενέρ στις αντίστοιχες ασκήσεις. –Πρώτες ομαδικές ασκήσεις.	–Η ύλη του αντικειμένου δεν είναι χωρισμένη κατά θεματικές ενότητες, αλλά εντάσσεται στα υπάρχοντα μαθήματα και συνδέεται με το εκάστοτε μάθημα. Όλες οι δανεισμένες από τη θεατρική πρακτική δραστηριότητες που αποτελούν το περιεχόμενο του μαθήματος προσφέρονται για την πολύπλευρη ανάπτυξη διαθεματικών προσεγγίσεων όλων των μαθημάτων.
Ψυχοσωματική έκφραση μέσα από ελεύθερο παιχνίδι, οργανωμένο αυτοσχεδιασμό, παντομίμα, εκφραστική, μιμική.	–Θεατρικό παιχνίδι – σύνδεση θεατρικού παιχνιδιού με τις εικαστικές τέχνες – ενεργοποίηση με μουσικά ερεθίσματα. –Δραματοποίηση.	Ενδεικτικά αναφέρουμε: • ασκήσεις κίνησης • θεατρικό παιχνίδι • τεχνικές αφήγησης • δραματοποίηση • δημιουργία και παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων
Ανάπτυξη της γλωσσικής και εκφραστικής ικανότητας μέσω του αυτοσχέδιου διαλόγου και της επεξεργασίας λογοτεχνικών κειμένων. Ανάπτυξη επικοινωνιακών κωδίκων. Προσέγγιση άλλων γνωστικών αντικειμένων μέσω της δραματοποίησης.	–Ανάπτυξη προφορικού λόγου – αφηγηματικές τεχνικές. –Πρόσληψη λογοτεχνικών ειδών. –Πρώτα στοιχεία του δραματικού διαλόγου.	
Καλλιέργεια αισθητικής έκφρασης και δημιουργίας πολλαπλής φύσης καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων: άμεση αισθητική εμπειρία, επαφή με όλες τις τέχνες, γνωριμία με θεατρική παραγωγή (Κουκλοθέατρο, Καραγκιόζης κ.ά.).	–Παρακολούθηση παραστάσεων (θεατρικών, χορευτικών, μουσικών κ.ά.). –Επισκέψεις σε μουσεία. –Ανάπτυξη προσωπικών πρωτοβουλιών σε οποιοδήποτε καλλιτεχνικό τομέα (ενδείξεις κλίσεων των παιδιών).	

Τρίτη και Τετάρτη Δημοτικού, όπου πραγματώνονται οι στόχοι του πρώτου επιπέδου μεβάση την αύξηση των προσωπικών φυσικών, νοητικών, ψυχικών ικανοτήτων. Έτσι το παιδεί μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά μέσα στην ομάδα οριοθετώντας πιο εύκολα τον εαυτό του και τους άλλους.

Γ΄ και Δ΄ τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα για διαθεματική προσέγγιση**
Α. Εξέλιξη της κατεύθυνσης της κινησιολογικής ανάπτυξης του πρώτου ηλικιακού επιπέδου, με έμφαση στην πρωτοβουλία αφενός και στη συλλογικότητα αφετέρου.	– Εκφραστική του σώματος και της φωνής. – Επικοινωνία με τον παρτενέρ και την ομάδα (σε μη λεκτικό επίπεδο). – Δυναμική της ομάδας.	– Η ύλη του αντικειμένου όπως και στις δύο πρώτες τάξεις, συνδέεται με τα διδασκόμενα μαθήματα. Όλα τα αντικείμενα που περιέχονται στην ύλη προσφέρονται για την ανάπτυξη διαθεματικών προσεγγίσεων με άλλα γνωστικά αντικείμενα. Ενδεικτικά αναφέρουμε: • επικοινωνία σε μη λεκτικό επίπεδο • δυναμική της ομάδας • δραματοποίηση • συγγραφή με αφετηρία τον αυτοσχεδιασμό • δημιουργία θεατρικής παράστασης
Β. Μεγαλύτερη ανάπτυξη της σχέσης με τη δράση και τη συμπεριφορά, που μπορεί να οδηγήσει σε δραματοποίηση.	– Στοιχεία του ρόλου, Δείκτες της συμπεριφοράς, δράση και αντίδραση. – Διερεύνηση των παραπάνω στοιχείων μέσα από κείμενα, δραματικά ή μη.	
Γ. Διεύρυνση της σχέσης του παιδιού με το «λόγο» και τις δυνατότητες γλωσσικής έκφρασης. Επαφή με λογοτεχνικά κείμενα. Ο θεατρικός κώδικας ως εργαλείο μάθησης και επαφής με άλλους κώδικες (μαθήματα).	– Είδη λόγων, επιλογές τρόπων εκφοράς λόγου, μουσικότητα, επιτονισμός, διάκριση τυπολογίας. – Εισαγωγή στην τέχνη του λόγου. – Αρχικό στάδιο συγγραφής με αφετηρία τον αυτοσχεδιασμό.	
Δ. Ευαισθητοποίηση στο θέατρο: ***1) Εξοικείωση με τη θεατρική παράσταση ως θεατές.*** ***2) Πρώτες προσπάθειες (προσωπική εμπειρία) για θεατρική παράσταση. Σύνδεση τομέων Αισθητικής Αγωγής.***	– Παρακολούθηση παραστάσεων και στοιχειώδης ανάλυση των δομικών στοιχείων παράστασης. – Ανάπτυξη μεθόδων δημιουργίας θεατρικής παράστασης.	

Πέμπη και Έκτη Δημοτικού, όπου λόγω της αύξησης των ικανοτήτων τους αλλά και της μεγαλύτερης συνειδητοποίησης της ομάδας, σε συνδυασμό με την ευαισθητοποίησή τους απέναντι στις αισθητικές εμπειρίες, οι μαθητές μπορούν να δεχθούν και να επεξεργασθούν ερεθίσματα σχετικά με την ατομική έκφρασή τους μέσα στο χώρο ή σε σχέση με το λόγο και τα κείμενα κ.ά. Οι δύο τελευταίες τάξεις του Δημοτικού προσφέρονται για μια πιο ελεύθερη και συστματική πρακτική των ήδη γνωστών από τα προηγούμενα επίπεδα αντικειμένων - εφαρμογών του θεάτρου.

Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα για διαθεματική προσέγγιση**
Α. Ανάπτυξη κινησιολογικής έκφρασης σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο – Γνωριμία με τις τεχνικές κίνησης.	–Καλλιέργεια και ανάπτυξη ειδικών κινησιολογικών συμπεριφορών (σκηνική κίνηση). –Ομαδική κίνηση. –Τεχνικές χορού, ρυθμικής, ακροβατικών κτλ.	–Τόσο οι δανεισμένες από τη θεατρική πρακτική δραστηριότητες, όσο και τα στοιχεία θεατρολογίας που αποτελούν το περιεχόμενο του μαθήματος προσφέρονται για την πολύπλευρη ανάπτυξη διαθεματικών προσεγγίσεων όλων των μαθημάτων. Ενδεικτικά αναφέρουμε: • σκηνική κίνηση • ομαδική κίνηση • δραματοποίηση • ανάλυση δραματικών κειμένων και θεατρικών παραστάσεων • αυτοσχεδιασμός με ερέθισμα κείμενο • συγγραφή θεατρικού κειμένου • δημιουργία παραστάσεων στο σχολείο
Β. Ελεύθερος αυτοσχεδιασμός και βασικές αρχές της μεθόδου (Ψυχοτεχνική). Γνωριμία και με άλλες προσεγγίσεις.	–Επαφή με το περιβάλλον, γνωριμία και παρατήρησή του. –Το παιδί ως δέκτης και πομπός διαφόρων επικοινωνιακών κωδίκων (διασύνδεση τομέων τέχνης, και άλλων γνωστικών αντικειμένων).	
Γ. Ιδιαίτερη έμφαση στη συγγραφή μέσα από αυτοσχεδιασμό, δραματοποίηση κτλ: σύνθεση δραματικών κειμένων και ανάδειξη συγγραφικής δεξιότητας.	–Ανάλυση δραματικών και αφηγηματικών κειμένων: δραματικός πυρήνας. –Αυτοσχεδιασμός με ερέθισμα κείμενο, εικόνα κ.ά. –Δημιουργία αυτοσχέδιου διαλόγου – συγγραφή θεατρικού κειμένου (σκετς κ.ά.). –Θεατρική παρουσίαση δραματοποιημένου κειμένου.	
Δ. Επαφή με την παραγωγή θεατρικών παραστάσεων: ***1) ως θεατές*** ***2) ως δημιουργοί***	–Ανάλυση θεατρικών παραστάσεων. –Θεωρητική προσέγγιση θεάτρου: εισαγωγή στην έννοια του ρεπερτορίου, της κριτικής του θεάτρου, της κοινωνιολογίας του θεάτρου. –Δημιουργία παραστάσεων στο σχολείο (είτε με αφορμή επετείους είτε ως αποτέλεσμα ιδιαίτερης εργασίας στη Θ.Α.).	

Διδακτική μεθοδολογία

i). Μεθοδολογία Διδασκαλίας.

Η διδασκαλία πρέπει στα πλαίσια του Δ.Ε.Π.Π.Σ. να ακολουθεί τις γενικές αρχές της εκπαίδευσης και να στηρίζεται σε σύγχρονα παιδαγωγικά κριτήρια, όπως:

· Η διαμόρφωση ελεύθερης, δημοκρατικής προσωπικότητας του μαθητή.

· Το να στηρίζεται στην αυτενέργεια του παιδιού

· Η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη.

· Η επαγωγική πορεία της μάθησης από το μέρος στο όλο, από το απλό στο σύνθετο και από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο.

· Η σύνδεση της μάθησης με την έρευνα και της γνωστικής διαδικασίας με την ανάλυση και τη σύνθεση, ώστε να προωθείται η κριτική και συνθετική σκέψη του μαθητή.

· Το να είναι σαφείς οι στόχοι της διδασκαλίας, ώστε να κινείται εξαρχής το ενδιαφέρον του μαθητή.

· Το να συναιρείται η ύλη με τα μέσα και τη μέθοδο της διδασκαλίας.

Ακόμα, σύμφωνα με τις παιδαγωγικές μεθοδολογικές αρχές των μαθημάτων της Αισθητικής Αγωγής, θα πρέπει η διδασκαλία του Θεάτρου:

· Να στηρίζεται στην εξωτερίκευση των συναισθημάτων, των εκφράσεων της δημιουργικής φαντασίας και των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων των μαθητών.

· Να στηρίζεται στη δυναμική συνεργασία και αρμονική συνύπαρξη της ομάδας (αυτοσυγκέντρωση, πειθαρχία, συλλογική συνείδηση). Η γενική παιδαγωγική αρχή της διδασκαλίας στηρίζεται στους επικοινωνιακούς κώδικες για να περνά το αντικείμενο από τον παιδαγωγό στο μαθητή και αντίστροφα, μέσα από μια ενεργητική διαδικασία.

· Να προσπαθεί, ώστε η γνωριμία με την Τέχνη στο σχολείο να συμβάλει στην καλλιέργεια μιας ανθρωπιστικής αλλά και αισθητικής παιδείας στους μαθητές, γεφυρώνοντας το χάσμα ανάμεσα στον κόσμο της στείρας πληρο-

φόρησης και τεχνολογίας και στον κόσμο του Πολιτισμού και μιας ποιοτικής μετεξέλιξης της κοινωνίας.

· Να αντιμετωπίζεται ως συνδυασμός θεωρητικής γνώσης και πρακτικής εμπειρίας, και μάλιστα με τέτοιο τρόπο, ώστε να συγκοινωνούν ει δυνατόν όλα τα διδακτικά πεδία μεταξύ τους δημιουργώντας ένα ενιαίο σύνολο μιας ζωντανής πολύπλευρης διαδικασίας, όπου τόσο ο παιδαγωγός- καλλιτέχνης όσο και ο μαθητής θα αναλάβουν έναν υπεύθυνο, ενεργητικό και ουσιαστικό ρόλο διαμορφώνοντας ο καθένας αντίστοιχα το διδακτικό αντικείμενο και συμβάλλοντας στη συνεχή αξιολόγησή του.

ii). Γενικό πλαίσιο διδασκαλίας

Ως εκ της παιδαγωγικής φύσεως του Θεάτρου, και των αντίστοιχων στόχων που θέτει η Θεατρική Αγωγή στο σχολείο, δάσκαλος δεν μπορεί κατά κύριο λόγο να είναι παρά ο ίδιος ο παιδαγωγός, ο οποίος έχει άμεση σχέση και επαφή με το παιδί.

Βέβαια ο εκπαιδευτικός θα χρειασθεί προς τούτο ειδική επιμόρφωση σε θέματα Θεατρικής Παιδείας έτσι, ώστε να οδηγήσει αποτελεσματικά τα παιδιά στην ολοκληρωμένη έκφραση των δημιουργικών τους ικανοτήτων, ευαισθητοποιώντας αντίστοιχα το αισθητικό - καλλιτεχνικό τους κριτήριο. Ιδιαίτερα στο Δημοτικό μπορεί και πρέπει ο πολυδύναμος δάσκαλος, που είναι κατεξοχήν παιδαγωγός, να ασχοληθεί με τη Θεατρική Αγωγή των παιδιών. Δεν αποκλείεται βέβαια και η μορφή του partenariat, την οποία εφαρμόζουν οι Γάλλοι τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: της συνεργασίας δηλαδή του δασκάλου - παιδαγωγού με έναν καλλιτέχνη (ηθοποιό, σκηνοθέτη). Αλλά και άλλη μορφή συνεργασίας είναι δυνατή, όπως αυτή με εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων Μουσικής- Καλλιτεχνικών που ήδη υπάρχουν ή θα προκύψουν στο μέλλον (Θεατρολόγοι).

Διδακτικό Υλικό

Η διδασκαλία του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής θα γίνεται με τη χρήση πλούσιου διδακτικού υλικού (συγγραφικό, εποπτικό)σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Θα πρέπει όμως να είναι καθαρή η "αρχή" του θεάτρου, ότι το κύριο υλικό του είναι το σώμα και η ψυχή του ηθοποιού, άρα και του μαθητή.

Σ΄ όλα τα επίπεδα θα χρειαστεί:

i). Χώρος για το μάθημα, που να τηρεί προδιαγραφές αίθουσας χορού, και μάλιστα εξοπλισμένης με όργανα και φροντιστηριακό υλικό (μπορεί να είναι κάποιες καρέκλες, ορισμένα αντικείμενα, κομμάτια από ύφασμα ή χαρτί κ.ά).

ii). Βιβλία και εκπαιδευτικό υλικό (CD-ROM, Video κ.ά), τα οποία μπορούν να είναι χρήσιμα για τον μαθητή και τον δάσκαλο ως προς τις υποδείξεις. Τονίζεται ιδιαίτερα ότι η ύλη της Θεατρικής Αγωγής δεν πρέπει να είναι περιορισμένη στα πλαίσια ενός σχολικού εγχειριδίου.

Σ' αυτό προσθέτουμε ότι βασικό εργαλείο για το μάθημα θα ήταν μια βιβλιοθήκη (λογοτεχνική, θεατρική, ιστορική), όσο και μια mediatheque/αρχειοθήκη με οπτικοακουστικό υλικό από παραστάσεις, ταινίες, κλπ.

iii). Για τη γνωριμία με την τέχνη του θεάτρου είναι σκόπιμο το άνοιγμα του σχολείου προς το αντικείμενο με επισκέψεις σε θεατρικές παραστάσεις ή παραστάσεις Θεάτρου Σκιών ή Κουκλοθεάτρου, μουσεία, ταινίες. Το ίδιο ενδιαφέρουσα είναι η πρόσκληση καλλιτεχνών σε οργανωμένη εκδήλωση στο χώρο του σχολείου ώστε τα παιδιά να γνωρίσουν την τέχνη τους και να συζητήσουν μαζί τους για κάθε λεπτομέρεια και ιδιαιτερότητα. Έτσι πραγματοποιείται η απαιτούμενη διασύνδεση του σχολείου με την κοινωνία και τον πολιτισμό.

Με το πολλαπλό υλικό και την ελευθερία επιλογής που προτείνουμε, επιδιώκουμε να γίνει σαφής η ιδιαίτερη ποιότητα της θεατρικής τέχνης και η πολύπτυχη δυνατότητα χρήσης από τον εκπαιδευτικό του χώρου και άλλων μέσων διδασκαλίας και εφαρμογής του αντικειμένου.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση σήμερα τείνει να αποτελεί οργανικό τμήμα τόσο της διδασκαλίας όσο και της εκπόνησης αναλυτικών προγραμμάτων, αφού βάσει αυτής αναθεωρούνται και αλλάζουν κάποτε οι στόχοι ή το περιεχόμενο των διδακτικών ενοτήτων ή και η μεθοδολογική προσέγγισή τους.

Ευνόητο είναι ότι αυτού του τύπου η αξιολόγηση πραγματοποιείται σε δύο επίπεδα:

· ως προς το διδακτικό αντικείμενο και τη διδασκαλία του (εκπαιδευτικός) και

· ως προς τους μαθητές

Δηλαδή μέσα από την αξιολόγηση αναπτύσσονται κριτήρια και στόχοι επίδοσης των μαθητών αλλά και κρίνονται τα συνολικά αποτελέσματα πρόσληψης του αντικειμένου, καθώς και η διδασκαλία, ο τρόπος προσέγγισης του αντικειμένου κ. ά. Αυτή η σφαιρικής μορφής αξιολόγηση είναι γενικό αίτημα της εποχής και της σύγχρονης παιδαγωγικής: το πρότυπο της μαθητοκεντρικής διδασκαλίας δίνει έτσι την ευκαιρία στο μαθητή να αυτοαξιολογείται , αλλά και να αξιολογεί ο ίδιος το διδακτικό αντικείμενο μέσα από ανάλογες εργασίες, ερωτήσεις κτλ. Ο παιδαγωγός επίσης έχει την ευκαιρία, μέσα από μια συνεχή και καθημερινή πορεία, να κρίνει και να αξιολογεί τη δουλειά του, τις μεθόδους και τα μέσα που χρησιμοποιεί και τελικά το διδακτικό αντικείμενο στο σύνολό του. Εξάλλου οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες και μάλιστα το Θέατρο προσφέρονται για τέτοιου είδους συνολική αξιολόγηση (από αμφότερους τους συμμετέχοντες στην παιδαγωγική πράξη).

Αναλυτικά αξιολογείται:

· Το διδακτικό αντικείμενο και η διδασκαλία του, δηλαδή το περιεχόμενο/ ύλη , η μέθοδος διδασκαλίας, τα μέσα (βιβλία, εποπτικό υλικό κ. ά.), η σύνδεση με το σύνολο του εκπαιδευτικού προγράμματος, η σύνδεση με τα κοινωνικά δεδομένα και τον επαγγελματικό προσανατολισμό κ. ά.

· Ο μαθητής, δηλαδή η προσληπτική του ικανότητα και οι επιμέρους δεξιότητές του (παρατηρητικότητα, δημιουργικότητα, φαντασία, αυτοσυγκέντρωση, συνεργασία, πειθαρχία, συνθετική σκέψη, πρωτοβουλίες, δραστηριοποίηση κ. ά). Η αξιολόγηση πρέπει δηλαδή να αφορά το γνωσιολογικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό δυναμικό του μαθητή, σε αντιστοιχία με τους στόχους της Θεατρικής Αγωγής και Παιδείας.

Στην Πέμπτη και Έκτη Δημοτικού η αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιηθεί με τις εξής συγκεκριμένες μορφές:

i). Με τη μορφή προφορικού ή γραπτού ερωτηματολογίου, που οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν στο τέλος κάθε διδακτικής ενότητας. Από τις ερωτήσεις διαπιστώνεται τόσο το ενδιαφέρον των μαθητών, όσο και το συναισθηματικό και κοινωνικό βαθμό συμμετοχής τους στη θεατρική διδασκαλία και εμπειρία. Ακόμα διαπιστώνεται η δυνατότητα συνεργασίας τους με την ομάδα και γενικότερα η δράση τους μέσα στο πλαίσιο του μαθήματος.

ii). Με το τελικό καλλιτεχνικό προϊόν, ύστερα από οια-

δήποτε προσπάθεια καθημερινής θεατρικής έκφρασης (θεατρικό παιχνίδι, δραματοποίηση κ.ά.), όπου ο δάσκαλος διαπιστώνει τόσο τις δεξιότητες των μαθητών (φαντασία, δημιουργικότητα, ικανότητα συνεργασίας με ομάδα κ.ά) όσο και την κριτική τους σκέψη στη συζήτηση που ακολουθεί και ολοκληρώνει αυτή τη δημιουργική δραστηριότητα.

iii). Βεβαίως η συμμετοχή του μαθητή στην ευρύτερη και πιο σύνθετη εμπειρία της θεατρικής παράστασης επιτρέπει την συνολική αξιολόγηση των ικανοτήτων, κλίσεων, συνθετικής σκέψης, αλλά και δυνατότητας αυτοσυγκέντρωσης, πειθαρχίας και ουσιαστικού διαλόγου του με τους άλλους.

iv). Κυρίως μέσα στη ροή της δουλειάς με συζητήσεις, σχόλια, παρατηρήσεις κτλ.,ο δάσκαλος κρίνει συνεχώς και αξιολογεί τους μαθητές με ένα δυναμικό και συνολικό τρόπο, που δίνει ερεθίσματα και ανανεώνει την όλη παιδαγωγική διαδικασία.

Ένα τετράδιο για το μαθητή κρίνουμε ότι θα βοηθήσει στο να έχει πλήρη εικόνα της πορείας του διδακτικού αντικειμένου αλλά και της προσωπικής του ένταξης - ενδιαφέροντος και επίδοσης στο αντίστοιχο μάθημα. Ένας φάκελος με σημειώσεις και συμπεράσματα του δασκάλου για τους μαθητές του, την εξέλιξη και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας κλπ θα βοηθούσε στην επανατοποθέτηση και προσαρμογή απόψεων και στάσεων απέναντι στο διδακτικό αντικείμενο, ή το μαθητή ή ακόμα και τον ίδιο τον εκπαιδευτικό.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι της Θεατρικής Αγωγής στο Γυμνάσιο

Γενικός στόχος της Θεατρικής Αγωγής στο Γυμνάσιο είναι να καλλιεργηθούν οι φυσικές, νοητικές και ψυχικές ικανότητες του μαθητή για να λειτουργήσει αρμονικά τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

· Η καλλιέργεια των φυσικών και διανοητικών ικανοτήτων καθώς και των συναισθημάτων του μαθητή.

· Η απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων για το θέατρο και την τέχνη, καθώς και για τη σχέση τους με τον πολιτισμό και την κοινωνία.

· Η δημιουργική ανάπτυξη των εκφραστικών δεξιοτήτων του μέσα από το λόγο και τη γλώσσα.

· Η κοινωνικοποίησή του και η οργανική του ένταξη στην ομάδα.

· Η διαμόρφωση αισθητικής αντίληψης και κριτηρίου, τόσο ως δέκτες - θεατές όσο και ως δημιουργοί καλλιτεχνικού έργου.

· Η γνωριμία της ιστορίας των ιδεών και ρευμάτων στο χώρο της Θεατρικής Τέχνης, που συνέβαλαν στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού πολιτισμού, και η κατανόηση της αξίας της διαπολιτισμικής και πολυπολιτισμικής αγωγής.

· Η συνειδητοποίηση της έννοιας του ρόλου.

· Η δημιουργική πρωτότυπη παραγωγή δραματικών κειμένων.

· Η συλλογική καλλιτεχνική δημιουργία (θεατρική παράσταση).

· Η άμεση ενεργοποίηση, η συμμετοχή και η παρέμβαση του μαθητή στην παιδαγωγική διαδικασία.

· Η παραγωγική διασύνδεση των γνωστικών αντικειμένων μέσα από τις εφαρμογές του δράματος, καθώς και η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη.

Άξονες περιεχομένου και προτεινόμενα θέματα για διαθεματικές προσεγγίσεις στο Γυμνάσιο

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα αντικείμενα για διαθεματική προσέγγιση
Α. Εφαρμογές της δραματικής έκφρασης (ήδη γνωστές).	–Ελεύθερος αυτοσχεδιασμός σε θέμα, σε κατάσταση (από καθημερινή ζωή) κ.ά. –Αυτοσχεδιασμός με ερέθισμα γραπτό κείμενο (θεατρικό κ.ά), καθώς και άλλες μορφές τέχνης (τραγούδι, ζωγραφική κτλ.). –Εκφορά λόγου, ορθοφωνία, μη λεκτική έκφραση.	–Τόσο οι δανεισμένες από τη θεατρική πρακτική δραστηριότητες, όσο και τα στοιχεία θεατρολογίας που αποτελούν το περιεχόμενο του μαθήματος προσφέρονται για διαθεματική προσέγγιση με όλα τα μαθήματα. Ενδεικτικά αναφέρουμε: • αυτοσχεδιασμός • μελέτη και ανάλυση ρόλων • εκφορά λόγου, ορθοφωνία • θεωρία αρχαίου δράματος • θεωρία αφηγηματικών τεχνικών (π.χ. λαϊκή - έντεχνη ποίηση) • ανάλυση δραματικών κειμένων (π.χ. αρχαίο δράμα) • εργαστήρι γραφής • θεατρικό εργαστήρι • τεχνικές και τεχνολογία θεάτρου
Β. Ανάλυση συμπεριφορών – Σύνθεση χαρακτήρα – Δημιουργία ρόλου – Αρχές δημιουργίας σκηνικών σχέσεων.	–Αυτοσχεδιασμός, άσκηση της παρατηρητικότητας, ανάλυση συμπεριφοράς. –Μελέτη και ανάλυση ρόλων με ερεθίσματα γραπτό κείμενο, βιογραφίες, πορτραίτα, φωτογραφίες, δημοσιεύματα εφημερίδων. –Γνωστά είδη σκηνικής ερμηνείας («στυλιζάρισμα»): Commedia dell Arte κ.ά.	
Γ. Στοιχεία Θεατρολογίας Θεωρία Δράματος.	–Αρχαίο Δράμα. –Αναγεννησιακό Θέατρο.	

	–Σύγχρονο Θέατρο. –Νεοελληνικό Θέατρο –Αφηγηματικές τεχνικές: λαϊκή και έντεχνη ποίηση, πεζογραφία και προφορική παράδοση.	• οι άλλες τέχνες στη διαδικασία παραγωγής της θεατρικής παράστασης
Δ. Ανάλυση δραματικών κειμένων.	Κατηγορίες κειμένων: –Αρχαίο Δράμα –Αναγεννησιακό Θέατρο –Κρητικό Θέατρο –Κωμειδύλλιο –Ιστορικό Δράμα –Αστικό Δράμα	
Ε. Δραματοποίηση. Δραματουργικές τεχνικές –εργαστήρια γραφής.	–Όλη η πορεία της δραματοποίησης από τη μετατροπή κειμένου σε δραματικό (με τη δημιουργία εργαστηρίου γραφής) ως το θεατρικό δρώμενο (αυτοσχεδιασμός, μελέτη χαρακτήρων, σύνθεση σκηνής κτλ.).	
Στ. Θεατρική παράσταση: 1. *Σκηνικές προσεγγίσεις: α) ως θεατές (πρόσληψη θεατρικού είδους: σκηνή και πλατεία) και β) ως δημιουργοί.* 2. *Συνύπαρξη του θεάτρου με τις άλλες τέχνες – Διαπολιτισμικότητα.*	–Εισαγωγή στις τεχνικές και την τεχνολογία θεάτρου. –Ανάλυση παραστάσεων – Συντελεστές παράστασης, το κοινό και οι θεατές. –Παρέμβαση άλλων τεχνών στη διαδικασία της παραγωγής.	

Διδακτική μεθοδολογία

i). Μεθοδολογία Διδασκαλίας

Η διδασκαλία πρέπει στα πλαίσια του Δ.Ε.Π.Π.Σ. να ακολουθεί τις γενικές αρχές της εκπαίδευσης και να στηρίζεται σε σύγχρονα παιδαγωγικά κριτήρια, όπως:

· Η διαμόρφωση ελεύθερης, δημοκρατικής προσωπικότητας του μαθητή.

· Το να στηρίζεται στην αυτενέργεια του παιδιού.

· Η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη.

· Η επαγωγική πορεία της μάθησης από το μέρος στο όλο, από το απλό στο σύνθετο και από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο.

· Η σύνδεση της μάθησης με την έρευνα και της γνωστικής διαδικασίας με την ανάλυση και τη σύνθεση, ώστε να προωθείται η κριτική και συνθετική σκέψη του μαθητή.

· Το να είναι σαφείς οι στόχοι της διδασκαλίας, ώστε να κινείται εξαρχής το ενδιαφέρον του μαθητή.

· Το να συναιρείται η ύλη με τα μέσα και τη μέθοδο της διδασκαλίας.

Ακόμα, σύμφωνα με τις παιδαγωγικές μεθοδολογικές αρχές των μαθημάτων της Αισθητικής Αγωγής, θα πρέπει η διδασκαλία του Θεάτρου:

· Να στηρίζεται στην εξωτερίκευση των συναισθημάτων, των εκφράσεων της δημιουργικής φαντασίας και των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων των μαθητών.

· Να στηρίζεται στη δυναμική συνεργασία και αρμονική συνύπαρξη της ομάδας (αυτοσυγκέντρωση, πειθαρχία, συλλογική συνείδηση). Η γενική παιδαγωγική αρχή της διδασκαλίας στηρίζεται στους επικοινωνιακούς κώδικες για να περνά το αντικείμενο από τον παιδαγωγό στο μαθητή και αντίστροφα, μέσα από μια ενεργητική διαδικασία.

· Να προσπαθεί, ώστε η γνωριμία με την Τέχνη στο σχολείο να συμβάλει στην καλλιέργεια μιας ανθρωπιστικής αλλά και αισθητικής παιδείας στους μαθητές, γεφυρώνοντας το χάσμα ανάμεσα στον κόσμο της στείρας πληροφόρησης και τεχνολογίας και στον κόσμο του Πολιτισμού και μιας ποιοτικής μετεξέλιξης της κοινωνίας.

· Να αντιμετωπίζεται ως συνδυασμός θεωρητικής γνώσης και πρακτικής εμπειρίας, και μάλιστα με τέτοιο τρόπο, ώστε να συγκοινωνούν ει δυνατόν όλα τα διδακτικά πεδία

μεταξύ τους δημιουργώντας ένα ενιαίο σύνολο μιας ζωντανής πολύπλευρης διαδικασίας, όπου τόσο ο παιδαγωγός- καλλιτέχνης όσο και ο μαθητής θα αναλάβουν έναν υπεύθυνο, ενεργητικό και ουσιαστικό ρόλο διαμορφώνοντας ο καθένας αντίστοιχα το διδακτικό αντικείμενο και συμβάλλοντας στη συνεχή αξιολόγησή του.

ii). Γενικό πλαίσιο διδασκαλίας

Ως εκ της παιδαγωγικής φύσεως του Θεάτρου, και των αντίστοιχων στόχων που θέτει η Θεατρική Αγωγή στο σχολείο, δάσκαλος δεν μπορεί κατά κύριο λόγο να είναι παρά ο ίδιος ο παιδαγωγός, ο οποίος έχει άμεση σχέση και επαφή με το παιδί.

Βέβαια ο εκπαιδευτικός θα χρειασθεί προς τούτο ειδική επιμόρφωση σε θέματα Θεατρικής Παιδείας έτσι, ώστε να οδηγήσει αποτελεσματικά τα παιδιά στην ολοκληρωμένη έκφραση των δημιουργικών τους ικανοτήτων, ευαισθητοποιώντας αντίστοιχα το αισθητικό - καλλιτεχνικό τους κριτήριο. Ιδιαίτερα στο Δημοτικό μπορεί και πρέπει ο πολυδύναμος δάσκαλος, που είναι κατεξοχήν παιδαγωγός (l' artiste pedagogue), να ασχοληθεί με τη Θεατρική Αγωγή των παιδιών. Δεν αποκλείεται βέβαια και η μορφή του partenariat, την οποία εφαρμόζουν οι Γάλλοι τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: της συνεργασίας δηλαδή του δασκάλου - παιδαγωγού με έναν καλλιτέχνη (ηθοποιό, σκηνοθέτη). Αλλά και άλλη μορφή συνεργασίας είναι δυνατή, όπως αυτή με εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων Μουσικής- Καλλιτεχνικών που ήδη υπάρχουν ή θα προκύψουν στο μέλλον (Θεατρολόγοι).

Ως προς το Γυμνάσιο, επειδή οι απαιτήσεις του μαθήματος είναι περισσότερες και οι θεματικές ενότητες πιο σύνθετες (συνδυασμός θεωρίας και πράξης), τόσο ως προς την παιδαγωγική πλευρά όσο και ως προς την αισθητική, κρίνουμε ότι η παρουσία συνεργατών θα είναι πιο απαραίτητη (Θεατρολόγοι, ηθοποιοί, σκηνοθέτες, θεατρικοί συγγραφείς κ.ά.). Ακόμα τονίζουμε την ανάγκη συμμετοχής καθηγητών από ειδικότητες, όπως Μουσική, Εικαστικά κ. ά., προκειμένου να καλυφθούν όλα τα διδακτικά πεδία του θεάτρου (Τεχνικές Θεάτρου - Δημιουργία θεατρικής παράστασης).

Η συμμετοχή ειδικών συνεργατών στη διδασκαλία του Θεάτρου δε σημαίνει βέβαια τον παραγκωνισμό του εκπαιδευτικού, που θα είναι ο κύριος υπεύθυνος της Θεατρικής Αγωγής. Και δεν εννοούμε μόνο τους φιλόλογους καθηγητές, αλλά εκπαιδευτικούς όλων των ειδικοτήτων, εφόσον η εμπειρία έχει δείξει ότι διαθέτουν παιδεία υψηλού επιπέδου, ειδική γνώση και σχετική εμπειρία (θεατρικές παραστάσεις, συμμετοχή στο θεσμό των "Πανελλήνιων Μαθητικών Καλλιτεχνικών Αγώνων", που οργανώνει το ΥΠΕΠΘ σε συνεργασία με τη Γ.Γ.Ν.Γ.) και τέλος το μεράκι να ασχοληθούν με το θέατρο στο σχολείο.

Διδακτικό Υλικό

Η διδασκαλία του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής θα γίνεται με τη χρήση πλούσιου διδακτικού υλικού (συγγραφικό, εποπτικό) σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Θα πρέπει όμως να είναι καθαρή η "αρχή" του θεάτρου, ότι το κύριο υλικό του είναι το σώμα και η ψυχή του ηθοποιού, άρα και του μαθητή.

Το διδακτικό υλικό που προτείνεται (κείμενα, ιστορία, θεωρία του Θεάτρου) μπορεί να επιλέγεται ελεύθερα από τον εκπαιδευτικό. Οι έννοιες που προτείνονται δεν ακολουθούν ευθύγραμμη πορεία αλλά παρατακτική.

Σε όλα τα επίπεδα θα χρειαστεί:

i). Χώρος για το μάθημα, που να τηρεί προδιαγραφές αίθουσας χορού, και μάλιστα εξοπλισμένης με όργανα και φροντιστηριακό υλικό (μπορεί να είναι κάποιες καρέκλες, ορισμένα αντικείμενα, κομμάτια από ύφασμα ή χαρτί κ.ά).

ii). Βιβλία και εκπαιδευτικό υλικό (CD-ROM, Video κ.ά), τα οποία μπορούν να είναι χρήσιμα για τον μαθητή και τον δάσκαλο ως προς τις υποδείξεις. Τονίζεται ιδιαίτερα ότι η ύλη της Θεατρικής Αγωγής δεν πρέπει να είναι περιορισμένη στα πλαίσια ενός σχολικού εγχειριδίου. Σ' αυτό προσθέτουμε ότι βασικό εργαλείο για το μάθημα θα ήταν μια βιβλιοθήκη (λογοτεχνική, θεατρική, ιστορική), όσο και μια αρχειοθήκη με οπτικοακουστικό υλικό από παραστάσεις, ταινίες, κτλ.

iii). Για τη γνωριμία με την τέχνη του θεάτρου είναι σκόπιμο το άνοιγμα του σχολείου προς το αντικείμενο με επισκέψεις σε θεατρικές παραστάσεις ή παραστάσεις Θεάτρου Σκιών ή Κουκλοθέατρου, μουσεία, ταινίες. Το ίδιο ενδιαφέρουσα είναι η πρόσκληση καλλιτεχνών σε οργανωμένη εκδήλωση στο χώρο του σχολείου ώστε τα παιδιά να γνωρίσουν την τέχνη τους και να συζητήσουν μαζί τους για κάθε λεπτομέρεια και ιδιαιτερότητα. Έτσι πραγματοποιείται η απαιτούμενη διασύνδεση του σχολείου με την κοινωνία και τον πολιτισμό.

Με το πολλαπλό υλικό και την ελευθερία επιλογής που προτείνουμε, επιδιώκουμε να γίνει σαφής η ιδιαίτερη ποιότητα της θεατρικής τέχνης και η πολύπτυχη δυνατότητα χρήσης από τον εκπαιδευτικό του χώρου και άλλων μέσων διδασκαλίας και εφαρμογής του αντικειμένου.

Αξιολόγηση στο Γυμνάσιο

Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση σήμερα τείνει να αποτελεί οργανικό τμήμα τόσο της διδασκαλίας όσο και της εκπόνησης αναλυτικών προγραμμάτων, αφού βάσει αυτής αναθεωρούνται και αλλάζουν κάποτε οι στόχοι ή το περιεχόμενο των διδακτικών ενοτήτων ή και η μεθοδολογική προσέγγισή τους.

Ευνόητο είναι ότι αυτού του τύπου η αξιολόγηση πραγματοποιείται σε δύο επίπεδα:

· ως προς το διδακτικό αντικείμενο και τη διδασκαλία του (εκπαιδευτικός) και

· ως προς τους μαθητές

Δηλαδή μέσα από την αξιολόγηση αναπτύσσονται κριτήρια και στόχοι επίδοσης των μαθητών αλλά και κρίνονται τα συνολικά αποτελέσματα πρόσληψης του αντικειμένου, καθώς και η διδασκαλία, ο τρόπος προσέγγισης του αντικειμένου κ. ά. Αυτή η σφαιρικής μορφής αξιολόγηση είναι γενικό αίτημα της εποχής και της σύγχρονης παιδαγωγικής: το πρότυπο της μαθητοκεντρικής διδασκαλίας δίνει έτσι την ευκαιρία στο μαθητή να αυτοαξιολογείται , αλλά και να αξιολογεί ο ίδιος το διδακτικό αντικείμενο μέσα από ανάλογες εργασίες, ερωτήσεις κτλ. Ο παιδαγωγός επίσης έχει την ευκαιρία, μέσα από μια συνεχή και καθημερινή πορεία, να κρίνει και να αξιολογεί τη δουλειά του, τις μεθόδους και τα μέσα που χρησιμοποιεί και τελικά το διδακτικό αντικείμενο στο σύνολό του. Εξάλλου οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες και μάλιστα το Θέατρο προσφέρονται για τέτοιου είδους συνολική αξιολόγηση (από αμφότερους τους συμμετέχοντες στην παιδαγωγική πράξη).

Αναλυτικά αξιολογείται:

· Το διδακτικό αντικείμενο και η διδασκαλία του, δηλαδή το περιεχόμενο/ ύλη, η μέθοδος διδασκαλίας, τα μέσα (βιβλία, εποπτικό υλικό κ. ά.), η σύνδεση με το σύνολο του εκπαιδευτικού προγράμματος, η σύνδεση με τα κοινωνικά δεδομένα και τον επαγγελματικό προσανατολισμό κ. ά.

· Ο μαθητής, δηλαδή η προσληπτική του ικανότητα και οι επιμέρους δεξιότητές του (παρατηρητικότητα, δημιουργικότητα, φαντασία, αυτοσυγκέντρωση, συνεργασία, πειθαρχία, συνθετική σκέψη, πρωτοβουλίες, δραστηριοποίηση κ. ά). Η αξιολόγηση πρέπει δηλαδή να αφορά στο γνωσιολογικό, συναισθηματικό και ψυχοκινητικό δυναμικό του μαθητή, σε αντιστοιχία με τους στόχους της Θεατρικής Αγωγής και Παιδείας.

Τρόποι αξιολόγησης, ενδεικτικά, μπορεί να είναι:

· Ερωτηματολόγια, προφορικά ή γραπτά για το τι άρεσε περισσότερο στους μαθητές στο τέλος μαθήματος ή ενότητας (βαθμός ενδιαφέροντός τους) ή παρατηρήσεις τους στο διδακτικό αντικείμενο, διδασκαλία του κ ά.

· Εργασίες ατομικές ή ομαδικές, όπως προφορική ή γραπτή έκθεση απόψεων ή παρατηρήσεων και προτάσεων, δημιουργικές εργασίες ή έρευνα (συνέντευξη από ειδικούς θεάτρου, συνεργασία με φορείς θεάματος, παρουσίαση εντυπώσεων και κρίσεων από παράσταση ή επίσκεψη σε Θέατρο, Μουσείο κ.ά).

· Γραπτά τεστ σε μεγάλες τάξεις (Λύκειο), όπου πλέον η διδακτέα ύλη επεκτείνεται σε πολλά γνωστικά πεδία και απαιτείται ιδιαίτερη ανάπτυξη κριτικής και συνθετικής σκέψης από τους μαθητές.

· Η ενεργός συμμετοχή των μαθητών στην όλη πρακτική διαδικασία (ασκήσεις, αυτοσχεδιασμός, δρώμενα κ ά.), αλλά και σε άλλες θεατρικές - καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, που αναδεικνύει τόσο το ίδιο το αντικείμενο και την επιτυχή του διδασκαλία όσο και την ευαισθησία, δημιουργικότητα, ομαδικό πνεύμα και άλλες δεξιότητες των μαθητών που συμμετέχουν.

· Η δραστηριοποίηση, ο σχεδιασμός, η ατομική συμμετοχή και το ομαδικό πνεύμα στη θεατρική παράσταση στο σχολείο ή ο σχολιασμός κλπ θεατρικών παραστάσεων επαγγελματικού θεάτρου.

Έτσι συνεκτιμώνται όλα τα χαρακτηριστικά του μαθητή, σε συνδυασμό με τη συνολική εικόνα δράσης του στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί βελτιώνουν το επίπεδο παιδευτικής αυτογνωσίας και διδακτικής μεθοδολογίας, εμβαθύνουν τις παιδαγωγικές σχέσεις τους με τους μαθητές, αναζητούν νέες λύσεις στην αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού αλλά και του μαθητή, δημιουργώντας μία δυναμική παρέμβαση στα εκπαιδευτικά δεδομένα.

Στο Γυμνάσιο η αξιολόγηση μπορεί να πραγματοποιηθεί με τις εξής συγκεκριμένες μορφές:

i). Με τη μορφή προφορικών ή γραπτών ερωτηματολογίων, που οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν στο τέλος κάθε διδακτικής ενότητας. Από τις ερωτήσεις διαπιστώνεται ο βαθμός ενδιαφέροντος όσο και η συναισθηματική και κοινωνική συμμετοχή του μαθητή στη θεατρική διδασκαλία και εμπειρία. Ακόμα διαπιστώνεται η δυνατότητα συνεργασίας τους με την ομάδα και γενικότερα η δράση τους μέσα στο πλαίσια του μαθήματος. Μέσα από τις απαντήσεις τέλος αξιολογείται το διδακτικό αντικείμενο, η διδασκαλία. ο βαθμός πρόσληψής του κτλ.

ii). Με τη μορφή γραπτών (ή προφορικών) εργασιών, που μπορούν να δίνονται στους μαθητές στο τέλος κάθε διδακτικής ενότητας, με στόχο τον έλεγχο του ενδιαφέροντος και της συμμετοχής του μαθητή στη συγκεκριμένη ενότητα του μαθήματος, αλλά και τη δυνατότητα αυτοαξιολόγησής του και παρέμβασής του στην περαιτέρω διαμόρφωση του μαθήματος με προτάσεις και σκέψεις του.

iii). Με τη συζήτηση εκπαιδευτικών - μαθητών ύστερα από κάθε πρακτική εμπειρία ή θεωρητική προσέγγιση του αντικειμένου (όχι απαραίτητα τέλος ενότητας): εδώ μεταφέρουν οι μαθητές την άμεση παρατήρηση, κριτική πάνω στα πεπραγμένα από την ομάδα-ομάδες, το ενδιαφέρον τους (τι τους άρεσε περισσότερο και τι όχι), αν αισθάνθηκαν καλά μέσα στην ομάδα, και βέβαια τις προτάσεις τους για την παραπέρα πορεία της διδασκαλίας.

iv). Με την καθημερινή συμμετοχή του μαθητή στις πρακτικές ασκήσεις (φωνητική, κινησιολογία, αυτοσχεδιασμός) ο παιδαγωγός κρίνει συνεχώς (το ίδιο το αντικείμενο του Θεάτρου επιτρέπει τη ζωντανή, άμεση επικοινωνία παιδαγωγού - μαθητή) και αξιολογεί τους μαθητές με ένα δυναμικό και συνολικό τρόπο, που δίνει ερεθίσματα και ανανεώνει την όλη παιδαγωγική διαδικασία.

v). Με την πρωτότυπη συγγραφική παραγωγή δραματικών κειμένων και τη δημιουργία θεατρικών δρωμένων μέσα στην αίθουσα κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

vi). Με τον κριτικό σχολιασμό, τις αναλύσεις επίκαιρης θεατρικής κίνησης - δραστηριότητας και τέλος

vii). Τη συμμετοχή σε δραστηριότητες θεατρικής παράστασης, που ως σύνθετη συλλογική διαδικασία επιτρέπει την αξιολόγηση πολλαπλών δεξιοτήτων και δραστηριοτήτων των μαθητών.

Ένα τετράδιο για το μαθητή κρίνουμε ότι θα βοηθήσει στο να έχει πλήρη εικόνα της πορείας του διδακτικού αντικειμένου αλλά και της προσωπικής του ένταξης -ενδιαφέροντος και επίδοσης στο αντίστοιχο μάθημα. Ένας φάκελος με σημειώσεις και συμπεράσματα του εκπαιδευτικού για τους μαθητές του, την εξέλιξη και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας κτλ. θα βοηθούσε στην επανατοποθέτηση και προσαρμογή απόψεων και στάσεων απέναντι στο διδακτικό αντικείμενο, το μαθητή ή ακόμα και τον ίδιο τον εκπαιδευτικό.

1.γ) ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Η μουσική παίζει τόσο μεγάλο ρόλο στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων που εμείς τείνουμε να τη θεωρούμε δεδομένη. Για πολλούς ανθρώπους, πάντως, η μουσική είναι μια κινητήρια δύναμη για δημιουργικότητα, που δίνει ερεθίσματα αλλά και καθοδηγεί την ανθρώπινη φαντασία. Η μουσική στο σχολείο σκοπεύει στην καλλιέργεια της αισθητικής ικανότητας και ευαισθησίας, στην ανάπτυξη της κατανόησης και απόλαυσης της μουσικής και στην απελευθέρωση της δημιουργικής ικανότητας των παιδιών. Για κάποιους μάλιστα που δείχνουν υψηλό επίπεδο ενδιαφέροντος και ικανότητας, μπορεί να τους οδηγήσει να ακολουθήσουν το επάγγελμα του μουσικού. Για πολλούς άλλους, οι οποίοι θα ακολουθήσουν άλλο επάγγελμα, μπορεί να τους εφοδιάσει με τις απαραίτητες γνώσεις έτσι, ώστε να εμπλουτίζουν τον ελεύθερο χρόνο τους, είτε ως ακροατές είτε ως δημιουργικά μέλη μουσικών συνόλων.

Όλα αυτά θα αναπτυχθούν μέσα από την ενεργητική ακρόαση, τις δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και εκτέλεση. Η ανάπτυξη της μουσικής αντίληψης και των δεξιοτήτων εξαρτάται από την ποιότητα, ποικιλία και καταλληλότητα των μουσικών εμπειριών, όπως αυτές δίνονται μέσα και έξω από το σχολείο. Υπάρχουν βέβαια πολλά και διαφορετικά ως προς το είδος και το ύφος είδη της μουσικής, κατάλληλα για διαφορετικούς σκοπούς που προσφέρουν διαφορετικά είδη ικανοποίησης. Τέτοια είδη μπορεί κανείς να βρει σε οποιοδήποτε είδος της μουσικής έκφρασης.

Η σπουδή της μουσικής ως ενός θεμελιώδους γνωστικού αντικειμένου θα πρέπει να παρέχει την προοδευτική ανάπτυξη των παρακάτω:

· Γνώση και αντίληψη οργανωμένων ηχητικών προτύπων.

· Ακουστικές, φωνητικές, κινητικές δεξιότητες που αποκτώνται με την εξερεύνηση και την οργάνωση των ήχων και με τον τεχνικό έλεγχο της φωνής και των οργάνων.

· Δυνατότητα έκφρασης ιδεών, σκέψεων και συναισθημάτων μέσω της μουσικής.

· Γνώση και κατανόηση της μουσικής παράδοσής μας αλλά και των παραδόσεων, ιδιωμάτων και μουσικών ειδών (στυλ) από διάφορους μουσικούς πολιτισμούς, εποχές και χώρες.

· Αίσθηση πληρότητας που απορρέει από την προσπάθεια για υψηλότερες καλλιτεχνικές δυνατότητες και τεχνικά κριτήρια.

· Ευαισθησία, αναλυτική και κριτική ανταπόκριση στη μουσική με απώτερο στόχο τη δημιουργία αισθητικής συγκίνησης.

Τα βασικά πεδία εξοικείωσης και καλλιέργειας των μαθητών που πρέπει να επιδιώκει το μάθημα της μουσικής είναι η ανάπτυξη της ικανότητας για διάκριση των ήχων γενικά ως προς τα χαρακτηριστικά ύψους, έντασης, χροιάς, προέλευσης στον χώρο, προέλευσης ως προς την πηγή παραγωγής τους. Επίσης, η ανάπτυξη αυτών των χαρακτηριστικών σε σχέση με οργανωμένους σε δομές ήχους, που συγκροτούν μουσική, είτε ως τραγούδι είτε ως οργανική μουσική για έναν ή περισσότερους εκτελεστές (τραγουδιστές ή οργανο-παίκτες).

Οι μαθητές όλων των επιπέδων θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν τέτοιες επιδεξιότητες και ικανότητες, να κατανοήσουν τα μουσικά στοιχεία, και να αντιληφθούν τη δημιουργικότητά τους, συμμετέχοντας σε μουσικές δραστηριότητες μ' ένα σχεδιασμένο και δομημένο τρόπο. Ταυτόχρονα θα πρέπει να ενθαρρύνονται να έχουν ανοικτό μυαλό, αλλά συγχρόνως να είναι ευαίσθητοι και να αντιλαμβάνονται τις λεπτές ισορροπίες, ως προς την αντίληψη και σύνθεση της μουσικής.

Για το σκοπό αυτό, χρειάζεται να καλλιεργήσουν μουσικές δεξιότητες σχετικές με τον έλεγχο, το χειρισμό και την παρουσίαση του ήχου (δηλαδή ν' ακούν, να τραγουδούν, να παίζουν και να δημιουργούν με επιτυχία). Οι δεξιότητες αυτές περιλαμβάνουν:

· ακουστική αντίληψη και διάκριση των ήχων

· εξειδικευμένο τεχνικό έλεγχο της φωνής και των οργάνων και

· ανάπτυξη και κατανόηση των μουσικών ιδεών

Για να μπορέσουν να επεκτείνουν τη γνώση τους στους τρόπους και στα είδη έκφρασης οι μαθητές πρέπει να μάθουν τους κανόνες και τα σύμβολα (συμπεριλαμβανομένης συνήθως και της σημειογραφίας) μέσω των οποίων η μουσική γίνεται κτήμα όλων και αναγνωρίζεται. Επίσης, πρέπει να μάθουν τα μουσικά όργανα και να καλλιεργήσουν την ανθρώπινη φωνή.

Τέλος, η ενασχόληση με τη μουσική και η συμμετοχή των παιδιών στις διάφορες μουσικές δραστηριότητες δρα ευεργετικά και σε άλλους τομείς της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Έτσι η μουσική συμβάλλει:

· Στην καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας, ομαδικότητας, στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων και τελικά στην κοινωνικοποίηση των παιδιών, δηλαδή στην ομαλή ένταξή τους στον κόσμο των συνομηλίκων τους.

· Στην ενίσχυση της αυτοπειθαρχίας.

· Στη γνωριμία και εκτίμηση των διάφορων πολιτισμών.

· Στην ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησης.

· Στην ανάπτυξη της επινοητικότητας και της ικανότητας για ανάλυση και επίλυση προβλημάτων.

· Στην ευαισθητοποίηση των παιδιών, εκλεπτύνοντας τις προτιμήσεις τους.

· Στην καλλιέργεια της μνήμης.

· Στην ανάπτυξη της ακουστικής ικανότητας.

Σκοπός της μουσικής αγωγής είναι πρωταρχικά η ανάπτυξη και καλλιέργεια της ικανότητας για αισθητική απόλαυση κατά την ακρόαση και εκτέλεση μουσικής ως μιας από τις εκδηλώσεις καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργικότητας του ανθρώπου. Μέσω αυτού του σκοπού και παράλληλα προς αυτόν, η μουσική αγωγή αποβλέπει στην γενικότερη καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της προσωπικότητας των μαθητών.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Οι διδακτικοί στόχοι είναι πιο συγκεκριμένοι και σχετίζονται άμεσα με τους τρεις τομείς μάθησης: το γνωσιολογικό (αντίληψη), τον ψυχοκινητικό (δεξιότητες) και το συναισθηματικό (στάσεις) (βλέπε σχετικό πίνακα).

Οι στόχοι της μουσικής αγωγής στο δημοτικό σχολείο είναι:

· Η άσκηση του παιδιού, ώστε να τραγουδά ορθά και με ευχαρίστηση.

· Η ανάπτυξη της ακουστικής ικανότητας του παιδιού.

· Η ενθάρρυνση του παιδιού για δημιουργική εργασία.

· Η ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να εκτιμά και να ανταποκρίνεται σε αισθητικά στοιχεία της μουσικής.

· Η γνώση και η κατανόηση των βασικών στοιχείων και εννοιών της θεωρίας, τη μορφολογίας και της ιστορίας της μουσικής.

· Η γνωριμία με τις παλαιότερες συνιστώσες της νεοελληνικής εθνικής μουσικής παράδοσης (το δημοτικό τραγούδι και το βυζαντινό εκκλησιαστικό μέλος) και η καλλιέργεια της αγάπης προς αυτές.

· Η ανάπτυξη των ατομικών μουσικών ικανοτήτων κάθε παιδιού.

· Η σύνδεση της μουσικής με τις άλλες Τέχνες και γνωστικά αντικείμενα του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών.

· Η χρήση της μουσικής για ανάπτυξη του πνεύματος της συνεργασίας, της ευθύνης, της πειθαρχίας και της επικοινωνίας, στοιχείων απαραίτητων για την κοινωνικοποίησή τους.

Οι στόχοι της μουσικής αγωγής στο γυμνάσιο είναι:

· Να αναπτυχθεί η ακουστική ικανότητα των παιδιών.

· Να καλλιεργηθεί και να αναπτυχθεί η επιθυμία στους μαθητές να τραγουδούν με ευχαρίστηση και με τονική ακρίβεια.

· Να μάθουν σύμβολα της μουσικής και να τα χρησιμοποιούν για αναπαραγωγή και δημιουργία μουσικής.

· Να καλλιεργηθεί και να αναπτυχθεί, στο μέτρο του δυνατού για κάθε μαθητή, η ικανότητα αναπαραγωγής (εκτέλεσης) και δημιουργίας (σύνθεσης) μουσικής (με τη φωνή, με αυτοσχέδια όργανα, με παραδοσιακά όργανα, με κίνηση κτλ.) με σκοπό την προσωπική ικανοποίηση και την επικοινωνία με άλλους.

· Να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τα βασικά στοιχεία και έννοιες της θεωρίας, της μορφολογίας και της ιστορίας της μουσικής.

· Να απολαμβάνουν, να εκτιμούν και να αποδέχονται την καλή μουσική και να επιδιώκουν να την ακούν.

· Να γνωρίσουν τις παλαιότερες συνιστώσες της νεοελληνικής εθνικής μουσικής παράδοσης (το δημοτικό τραγούδι και το βυζαντινό εκκλησιαστικό μέλος) και να καλλιεργηθεί η αγάπη τους προς αυτές.

· Να εκτιμούν τη μουσική κληρονομιά άλλων λαών.

· Να καλλιεργήσουν την ικανότητά τους να αξιολογούν και να επιλέγουν συνθέσεις της λαϊκής και ελαφράς μουσικής.

· Να αναπτύξουν τις ατομικές τους μουσικές ικανότητες.

· Να συνδέσουν τη μουσική με τις άλλες τέχνες και τα άλλα γνωστικά αντικείμενα του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών.

· Να χρησιμοποιούν τη μουσική για να αναπτύσσουν πνεύμα ομαδικότητας, συνεργασίας, ευθύνης, πειθαρχίας και επικοινωνίας.

· Να γνωρίσουν, να εξοικειωθούν και να χρησιμοποιούν τη σύγχρονη τεχνολογία για θέματα μουσικής.

Η μουσική για παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Σε κάθε περίπτωση λαμβάνεται υπόψη η συμμετοχή των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Τα παιδιά αυτά πρέπει να επωφελούνται από τις μουσικές δραστηριότητες της τάξης. Ο εκπαιδευτικός της τάξης οφείλει να σχεδιάσει ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα διδασκαλίας και να χρησιμοποιήσει διάφορα διδακτικά μέσα και να μεριμνά για την ποικιλία του εποπτικού υλικού για την επίτευξη των στόχων.

Βασικοί άξονες

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Μουσικής Αγωγής περιλαμβάνει την ταξινόμηση γνώσεων, τις δεξιότητες και την κατανόηση που αναμένεται να έχουν μαθητές διαφορετικών δυνατοτήτων και ωριμότητας, έτσι ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στους στόχους που έχουν τεθεί. Στην περίπτωση της μουσικής, όπως άλλωστε και στην εκπαίδευση της Τέχνης και της Φυσικής Αγωγής, θα είναι λιγότερο περιγραφικά από αυτά που αφορούν άλλα γνωστικά αντικείμενα και θα προσφέρουν ευρύτερο φάσμα στα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς (βλέπε διαθεματικές δραστηριότητες στο πλαίσιο της "ευέλικτης ζώνης") να αναπτύξουν τα δικά τους πρότυπα δουλειάς σε συσχετισμό με τα μέσα και τις συνθήκες που αφορούν την κάθε περιοχή.

Έτσι, ορίζονται τρεις άξονες γενικών κατηγοριών μαθησιακών στόχων του μαθήματος της μουσικής που ισχύουν για όλες τις φάσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Το περιεχόμενο αυτών των αξόνων εντάσσεται σε επιμέρους τρία (3) επίπεδα, σε αντιστοιχία με την ηλικία και τη σχολική τάξη και με εξειδικευμένους στόχους ανά επίπεδο. Με τον όρο μαθησιακούς στόχους εννοούμε την ταξινόμηση γνώσεων, δεξιοτήτων και κατανόησης που αναμένονται να έχουν μαθητές διαφορετικών δυνατοτήτων και ωριμότητας μέχρι το τέλος κάθε μαθησιακού στόχου όλων των κατηγοριών (αξόνων). Οι εξειδικευμένοι στόχοι των επιμέρους επιπέδων εντάσσονται σε οκτώ περιγραφές υπο-επιπέδων, κατά άξονα και συνολικά, αυξανόμενης δυσκολίας. Καθεμιά περιγραφή επιπέδου περιγράφει τους τύπους και την ποικιλία απόδοσης, που οι μαθητές στο εκάστοτε επίπεδο πρέπει χαρακτηριστικά να επιδεικνύουν. Οι περιγραφές των επιπέδων δίνουν τη βάση για να υπάρξουν σωστές κρίσεις πάνω στην απόδοση των μαθητών στο τέλος των επιπέδων 1, 2, & 3.

Διάφορα επίπεδα στα οποία η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών αναμένεται να εργαστεί		Αναμενόμενη απόδοση για την πλειονότητα των μαθητών στο τέλος κάθε επιπέδου	
Επίπεδο 1	1-3	Ηλικία 4-8	2
Επίπεδο 2	2-5	Ηλικία 8-12	4
Επίπεδο 3	3-8	Ηλικία 12-15	7

Οι τρεις αυτοί άξονες είναι οι δεξιότητες εκτέλεσης, δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και δεξιότητες αξιολόγησης.

Οι γνώσεις, οι δεξιότητες και η κατανόηση στα σχολικά προγράμματα προσδιορίζονται με βάση τα θέματα της μουσικής στα οποία οι μαθητές πρέπει να προοδεύσουν:

· Έλεγχος ήχων μέσω τραγουδιού και παιξίματος οργάνου - δεξιότητες εκτέλεσης.

· Δημιουργία και ανάπτυξη μουσικών ιδεών - δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας.

· Ανταπόκριση και αναθεώρηση της εργασίας τους - δεξιότητες αξιολόγησης.

· Ακρόαση και εφαρμογή της γνώσης και της κατανόησης.

Η διδασκαλία πρέπει να εξασφαλίζει τέτοιους όρους ώστε η ακρόαση και η εφαρμογή γνώσης και κατανόησης να αναπτύσσονται μέσω των αλληλένδετων δεξιοτήτων της εκτέλεσης, των δραστηριοτήτων μουσικής δημιουργίας και της αξιολόγησης.

Το εύρος της γνώσης περιγράφει τα είδη των δραστηριοτήτων που αποτελούν το σύνολο των επιμέρους απαιτήσεων των επιπέδων, το επίπεδο των ομάδων, της μουσικής που θα μάθουν, ζωντανής ή ηχογραφημένης και από διαφορετικές εποχές και κουλτούρες.

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εφαρμόζουν ευέλικτα το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών, έτσι ώστε να ολοκληρώνουν τις μουσικές δραστηριότητες που συνδέονται με τους τρεις άξονες.

Α΄ και Β΄ τάξεις Δημοτικού (ΕΠΙΠΕΔΟ 1°)

Γνώση, δεξιότητες και κατανόηση

Η διδασκαλία πρέπει να διασφαλίζει ότι η **ακρόαση και η εφαρμοσμένη γνώση και κατανόηση** αναπτύσσονται μέσω των συσχετιζόμενων δεξιοτήτων της **εκτέλεσης, των δραστηριοτήτων μουσικής δημιουργίας** και **αξιολόγησης**

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης
Έλεγχος ήχων μέσω δεξιοτήτων στο τραγούδι και στο παίξιμο οργάνων – Δεξιότητες εκτέλεσης.	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν πώς να: –α. Χρησιμοποιούν εκφραστικά τις φωνές τους τραγουδώντας τραγούδια και ψάλλοντας εκκλησιαστικούς ύμνους και ρίμες. –β. Παίζουν μελωδικά και ρυθμικά όργανα. –γ. Προβάρουν και να εκτελούν μαζί με άλλους (π.χ. να ξεκινούν και να σταματούν μαζί, να κρατούν ένα σταθερό παλμό).	***Μουσική / επίπεδο 1*** –**Κατά τη διάρκεια του επιπέδου 1** οι μαθητές ακούν προσεκτικά και ανταποκρίνονται με κινήσεις σε διάφορα είδη μουσικής. Παίζουν μουσικά όργανα και τραγουδούν τραγούδια από μνήμης, συνοδεύοντάς τα με μελωδικά και ρυθμικά όργανα. Εξερευνούν και χαίρονται τον τρόπο με τον οποίο οι ήχοι και οι σιωπές μπορούν να δημιουργούν διάφορες ψυχικές καταστάσεις. ***Σύνδεση με άλλα μαθήματα*** –Σύνδεση με τη Γλώσσα.
Δημιουργώντας και αναπτύσσοντας μουσικές ιδέες – Δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν πώς να: –α. Δημιουργούν μουσικά πρότυπα. –β. Εξερευνούν, επιλέγουν και οργανώνουν ήχους και μουσικές ιδέες	***Σύνδεση με Πληροφορική – Τεχνολογία*** Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιούν λογισμικό σχεδιασμένο να εξερευνά τους ήχους.
Ανταπόκριση και αναθεώρηση – Δεξιότητες αξιολόγησης.	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν πώς να: –α. Εξερευνούν και εκφράζουν τις ιδέες τους και τα συναισθήματα τους για τη μουσική χρησιμοποιώντας την κίνηση, το χορό, την εκφραστική και μουσική γλώσσα. –β. Κάνουν βελτιώσεις στη δική τους δουλειά.	***Σύνδεση με άλλα μαθήματα*** –Σύνδεση με τη Γλώσσα και τη Φυσική αγωγή. ***Σύνδεση με Πληροφορική – Τεχνολογία*** –Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιούν μηχανήματα εγγραφής ήχου, ώστε να τους αναπαραγάγουν, να τους αναγνωρίζουν και να κάνουν βελτιώσεις.
Ακρόαση και εφαρμογή γνώσης και κατανόησης	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν: –α. Να ακούν με συγκέντρωση, να εσωτερικεύουν και να ανακαλούν ήχους με αυξανόμενη ακουστική μνήμη. –β. Πώς μπορούν να οργανωθούν και να χρησιμοποιηθούν εκφραστικά σε απλές δομές τα συνδυασμένα μουσικά στοιχεία του τονικού ύψους, διάρκειας, δυναμικής, ρυθμικής αγωγής (τέμπο), ηχοχρώματος, υφής και σιωπής (π.χ. *αρχή, μέση, τέλος*).	Η ακρόαση είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη της γνώσης των μαθητών και για τη μουσική τους κατανόηση. ***Σύνδεση με άλλα μαθήματα*** –Σύνδεση με τη Γλώσσα. –Σύνδεση με τη Φυσική. – **Σημείωση για την περ. (β)** • «τονικό ύψος» - ψηλό/ χαμηλό • «διάρκεια» - μεγαλύτερο/

	–γ. Πώς οι ήχοι μπορούν να δημιουργηθούν με διάφορους Τρόπους (για παράδειγμα, *με φωνή, με παλαμάκια, με μουσικά όργανα, μέσα από το περιβάλλον*) και να περιγράφουν με τη χρήση δοσμένων και επινοημένων μέσων για συγκεκριμένες δράσεις (π.χ. για *χορό, σαν νανούρισμα*).	συντομότερο, σταθερός παλμός, ρυθμός. • «δυναμική» – δυνατότερο/ σιγανότερο/ σιωπή • «τέμπο» – γρηγορότερο/ βραδύτερο. • «χροιά» - διάφορα είδη ήχων. • «υφή» – διάφοροι τρόποι συνδυασμού ήχων. • «δομή» – διάφοροι τρόποι οργάνωσης ήχων.
Εύρος Σπουδών	Κατά τη διάρκεια του επιπέδου, οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν τη γνώση, τις δεξιότητες, και την κατανόηση μέσω: –α. Μιας σειράς μουσικών δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν εκτέλεση, σύνθεση και αξιολόγηση. –β. Της ανταπόκρισής τους σε μια σειρά μουσικών και μη μουσικών σημείων εκκίνησης. –γ. Της ατομικής δουλειάς, της δουλειάς σε ομάδα, καθώς και του συνόλου της τάξης. –δ. Ενός φάσματος ζωντανής και ηχογραφημένης μουσικής από διαφορετικές εποχές και κουλτούρες.	***Σύνδεση με άλλα μαθήματα*** –σύνδεση με τη Γλώσσα και τη Φυσική Αγωγή.

Γ΄, Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεις Δημοτικού (ΕΠΙΠΕΔΟ 2ο)

Γνώση, δεξιότητες και κατανόηση

Η διδασκαλία πρέπει να διασφαλίζει ότι η **ακρόαση και η εφαρμοσμένη γνώση και κατανόηση** αναπτύσσονται μέσω των συσχετιζόμενων δεξιοτήτων της **εκτέλεσης, των δραστηριοτήτων μουσικής δημιουργίας** και **αξιολόγησης**

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Έλεγχος των ήχων μέσω Δεξιοτήτων στο τραγούδι και στο παίξιμο οργάνων – Δεξιότητες εκτέλεσης.	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν πώς να: –α. Τραγουδούν τραγούδια σε μονοφωνία και σε διφωνία, με καθαρή έκφραση του λόγου, έλεγχο του τονικού ύψους, αίσθηση της μουσικής φράσης και μουσικής έκφρασης.	***Μουσική / επίπεδο 2*** **Κατά τη διάρκεια του επιπέδου 2** οι μαθητές τραγουδούν και παίζουν όργανα με αυξανόμενη αυτοπεποίθηση, δεξιότητα, έκφραση και συνειδητοποίηση της συνεισφοράς τους σε μια

	–β. Παίζουν μελωδικά και ρυθμικά όργανα με έλεγχο και ρυθμική ακρίβεια. –γ. Εξασκούνται, προβάρουν και παρουσιάζουν εκτελέσεις γνωρίζοντας ότι εκτελούν μπροστά σε κοινό	ομάδα ή σε μια εκτέλεση της τάξης του σχολείου. Αυτοσχεδιάζουν, και αναπτύσσουν τις μουσικές τους συνθέσεις, ανταποκρινόμενοι σε διάφορα ερεθίσματα με αυξανόμενο βαθμό προσωπικής συμμετοχής, ανεξαρτησίας και δημιουργικότητας. Εξερευνούν τις σκέψεις τους και τα συναισθήματά τους ανταποκρινόμενοι σωματικά, διανοητικά και ψυχικά στα διάφορα είδη μουσικής, διαφόρων εποχών και πολιτισμών. ***Σύνδεση με άλλα μαθήματα*** –Σύνδεση με τη Γλώσσα
Δημιουργώντας και αναπτύσσοντας μουσικές ιδέες – Δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν πώς να: –α. Αυτοσχεδιάζουν, αναπτύσσοντας ρυθμικό και μελωδικό υλικό όταν εκτελούν –β. Εξερευνούν, επιλέγουν, συνδυάζουν και οργανώνουν μουσικές ιδέες μέσα σε μουσικές δομές.	
Ανταπόκριση και αναθεώρηση – Δεξιότητες αξιολόγησης.	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν πώς να: –α. Εξερευνούν και εξηγούν τις ιδέες τους και τα συναισθήματα τους για τη μουσική χρησιμοποιώντας κίνηση, χορό, εκφραστική γλώσσα και μουσικό λεξιλόγιο.	***Σύνδεση με άλλα μαθήματα.*** –Σύνδεση με τη γλώσσα και τη Φυσική αγωγή.
	–β. Βελτιώνουν τη δική τους δουλειά, καθώς και της ομάδας τους, πάντα σε σχέση με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.	
Ακρόαση και εφαρμογή γνώσης και κατανόησης	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν: –α. Να ακούν με προσοχή, να εσωτερικεύουν και να ανακαλούν ήχους με αυξανόμενη ακουστική μνήμη.	Η ακρόαση είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη της γνώσης των μαθητών και για τη μουσική τους κατανόηση.

	–β. Πώς τα συνδυασμένα μουσικά στοιχεία του τονικού ύψους, διάρκειας, δυναμικής, ρυθμικής αγωγής (τέμπο), ηχοχρώματος, υφής και σιωπής μπορούν να οργανωθούν μέσα σε μουσικές δομές (για Παράδειγμα, *ostinato*) και να χρησιμοποιηθούν για να μεταδώσουν διαφορετικές ψυχικές διαθέσεις. –γ. Πώς η μουσική παράγεται με διαφορετικούς τρόπους (για παράδειγμα, *μέσω της χρήσης διαφορετικών πηγών, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης της πληροφορικής και της τεχνολογίας*) και πώς περιγράφεται μέσω εδραιωμένης και επινοημένης μουσικής σημειογραφίας. –δ. Πώς ο χρόνος και τόπος μπορούν να επηρεάσουν τον Τρόπο που δημιουργείται, που εκτελείται και ακούγεται η μουσική (π.χ. η επίδραση των εκάστοτε περιστάσεων ή της τοποθεσίας).	***Σύνδεση με άλλα μαθήματα*** –Σύνδεση με τη Γλώσσα. –Σύνδεση με τη Φυσική. **Σημείωση για την περ. (β)** • «τονικό ύψος» διαβαθμίσεις ψηλού/ χαμηλού • «διάρκεια» ομάδες παλμών (κτύπων), ρυθμός. • «δυναμική» διαβαθμίσεις έντασης. • «τέμπο» διάφορες ταχύτητες. • «χροιά» διάφορα είδη ήχων. • «υφή» διάφοροι τρόποι συνδυασμού ήχων. • «δομή» διάφοροι τρόποι οργάνωσης ήχων. ***Σύνδεση με άλλα μαθήματα*** –Σύνδεση με τη Γλώσσα και τη Φυσική Αγωγή. Επίσης, με την Πληροφορική και την Τεχνολογία
Εύρος Σπουδών	Κατά τη διάρκεια του επιπέδου, οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν τη γνώση, τις δεξιότητες, και την κατανόηση μέσω: –α. Μιας σειράς μουσικών δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν εκτέλεση, σύνθεση και την αξιολόγηση. –β. Της ανταπόκρισής τους σε μια σειρά μουσικών και μη μουσικών σημείων εκκίνησης. –γ. Της ατομικής δουλειάς, της δου-	

	λειάς σε ομάδες διαφορετικών μεγεθών και σαν σχολική τάξη. –δ. Της χρήσης της πληροφορικής και της τεχνολογίας για να συλλάβουν, να αλλάξουν και να συνδυάσουν ήχους. –ε. Μιας σειράς ζωντανών και ηχογραφημένων μουσικών κομματιών από διαφορετικές εποχές και κουλτούρες (π.χ. από κλασική, λαϊκή και παραδοσιακή μουσική, από γνωστούς συνθέτες και εκτελεστές).	

Γυμνάσιο (ΕΠΙΠΕΔΟ 3^{ο})

Γνώση, δεξιότητες και κατανόηση

Η διδασκαλία πρέπει να διασφαλίζει ότι η **ακρόαση και η εφαρμοσμένη γνώση και κατανόηση** αναπτύσσονται μέσω των συσχετιζόμενων δεξιοτήτων της **εκτέλεσης, των δραστηριοτήτων μουσικής δημιουργίας** και **αξιολόγησης**

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης
Έλεγχος των ήχων μέσω δεξιοτήτων στο τραγούδι και στο παίξιμο οργάνων – <u>Δεξιότητες εκτέλεσης</u>.	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν πώς να: –α. Τραγουδούν πολυφωνικά τραγούδια σε ομοφωνικό ύφος και εκτελούν μέρη πολυφωνικών τραγουδιών αναπτύσσοντας φωνητικές τεχνικές και μουσική έκφραση. –β. Εκτελούν με αυξανόμενο έλεγχο των ειδικών τεχνικών του εκάστοτε μουσικού οργάνου. –γ. Εξασκούνται, προβάρουν και εκτελούν κατανοώντας τα διάφορα μέρη, τους ρόλους και τη συμβολή των διαφορετικών μελών της ομάδας του κοινού και του τόπου όπου γίνεται εκτέλεση.	***Μουσική / επίπεδο 3*** –**Κατά τη διάρκεια του επιπέδου 3** οι μαθητές προχωρούν σε βάθος και επεκτείνουν τα μουσικά τους ενδιαφέροντα και τις δεξιότητες. Εκτελούν και συνθέτουν μουσική διαφόρων ειδών, με αυξανόμενη κατανόηση μουσικών επινοημάτων, διαδικασιών και επιρροών του περίγυρου. Εργάζονται ατομικά και σε ομάδες διαφόρων μεγεθών και σταδιακά συνειδητοποιούν τους διάφορους ρόλους και τη συνεισφορά των μελών της ομάδας. Εξερευνούν με ενεργό τρόπο τα συγκεκριμένα είδη, τις φόρμες και τις παραδόσεις διαφόρων εποχών και πολιτισμών, επιδεικνύοντας αυξανόμενη ικανότητα ως προς το να διακρίνουν, να σκέπτονται κριτικά και να συσχετίζουν μεταξύ τους τα διάφορα πεδία γνώσης. ***Σύνδεση με άλλα μαθήματα***

		–Σύνδεση με τη Γλώσσα.
Δημιουργώντας και αναπτύσσοντας μουσικές ιδέες – <u>Δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας</u>	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν πώς να: –α. Αυτοσχεδιάζουν, εξερευνούν και αναπτύσσουν μουσικές ιδέες, επιλέγοντας και συνδυάζοντας πηγές μέσα σε μουσικές δομές και δοσμένα είδη, στυλ και παραδόσεις.	
Ανταπόκριση και αναθεώρηση – <u>Δεξιότητες αξιολόγησης</u>.	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν πώς να: –α. Αναλύουν, αξιολογούν και συγκρίνουν κομμάτια μουσικής. –β. Μεταδίδουν ιδέες και συναισθήματα σχετικά με τη μουσική χρησιμοποιώντας εκφραστική γλώσσα και μουσικό λεξιλόγιο για να στηρίξουν τις απόψεις τους. –γ. Προσαρμόζουν τις δικές τους μουσικές ιδέες και βελτιώνουν και εκλεπτύνουν τη δική τους δουλειά και τη δουλειά των άλλων.	
Ακρόαση και εφαρμογή γνώσης και κατανόησης	Οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν: –α. Να ακούν και να μπορούν να διακρίνουν, να εσωτερικεύουν και να ανακαλούν ήχους. –β. Να αναγνωρίζουν τις πηγές, τους κανόνες και τις διαδικασίες συμπεριλαμβανομένης και της χρήσης της πληροφορικής και της τεχνολογίας, τη μουσική σημειογραφία και άλλους τύπους σημειογραφίας που χρησιμοποιούνται σε επιλεγμένα μουσικά είδη, στυλ και παραδόσεις. –γ. Να αναγνωρίζουν τους τρόπους με τους οποίους τα συμφραζόμενα επηρεάζουν τον τρόπο που δημιουργείται, εκτελείται και ακούγεται η μουσική (π.χ. *πρόθεση, χρήση, τόπος εκτέλεσης, περιστάσεις, ανάπτυξη των πηγών, επιρροή της πληροφορικής και της τεχνολογίας, το πολιτισμικό περιβάλλον και η συμβολή των ατόμων*).	–Η ακρόαση είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη της γνώσης των μαθητών και για τη μουσική τους κατανόηση.
Εύρος Σπουδών	Κατά τη διάρκεια του επιπέδου, οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν τη γνώση, τις δεξιότητες, και την κατανόηση μέσω: –α. Μιας σειράς μουσικών δραστη-	***Σύνδεση με άλλα μαθήματα*** –Σύνδεση με τη Γλώσσα και τη Φυσική Αγωγή

	ριοτήτων που περιλαμβάνουν εκτέλεση, σύνθεση και αξιολόγηση. –β. Της ανταπόκρισής τους σε μια σειρά μουσικών και μη μουσικών σημείων εκκίνησης. –γ. Της ατομικής δουλειάς, της δουλειάς σε ομάδες διαφορετικών μεγεθών και σαν σχολική τάξη. –δ. Της χρήσης της πληροφορικής και της τεχνολογίας για να κατανοήσουν, να χειριστούν και να τελειοποιήσουν ήχους. –ε. Μιας σειράς ζωντανών και ηχογραφημένων μουσικών κομματιών από διαφορετικές εποχές και κουλτούρες, συμπεριλαμβανομένης μουσικής από όλες τις περιοχές της Ελλάδας, της δυτικής κλασικής παράδοσης, λαϊκών ή παραδοσιακών ειδών, καθώς και μουσικής γνωστών συνθετών και εκτελεστών.	

Μουσική και άλλα γνωστικά αντικείμενα

Ως ένα θεμελιώδες γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος σπουδών της Γενικής Εκπαίδευσης, η μουσική θα πρέπει να διδάσκεται αυτόνομα. Ωστόσο, η μουσική στην γενική εκπαίδευση είναι το γνωστικό αντικείμενο το οποίο, είτε ως συνέπεια επεξεργασμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, είτε από την πρακτική της σχολικής ζωής, παρεμβαίνει περισσότερο απ' οποιοδήποτε άλλο γνωστικό αντικείμενο της γενικής εκπαίδευσης σε διάφορα μαθήματα, αλλά και στην εκτός των μαθημάτων σχολική ζωή. Στο νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του δημοτικού οι μαθητές ανταποκρίνονται συχνά στη μουσική με φυσιολογικό τρόπο και ενστικτωδώς μέσα από το ρυθμό. Πολλές μάλιστα δραστηριότητες που εμπίπτουν σε διάφορες περιοχές της μάθησης σχεδιάζονται και διδάσκονται μαζί. Στο γυμνάσιο επίσης, μερικές δραστηριότητες πραγματοποιούνται στα πλαίσια ειδικά σχεδιασμένων μαθημάτων που αφορούν στην εκτέλεση ή έκφραση των τεχνών. Η επιτυχία τέτοιων μαθημάτων, πάντως, προϋποθέτει την ύπαρξη σαφούς αιτιολόγησης γι' αυτούς τους σχεδιασμούς-συνδυασμούς, καθώς και γνώση και κατανόηση κάθε αντικειμένου που συνδυάζεται.

Το πρόγραμμα σπουδών με τον τρόπο που έχει σχεδιαστεί , δίνει την ευκαιρία στους διδάσκοντες να διαθέσουν χρόνο γι' αυτές τις δραστηριότητες. Έτσι, κάποιες απ' αυτές μπορούν π.χ. να ενισχύονται από μια εμπειρία χορού. Οι μαθητές θα αποκτήσουν εμπειρία του ρυθμού μέσω της κίνησης. Ο χορός θα δώσει ένα ερέθισμα για δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας. Η μουσική θα προάγει ένα ερέθισμα για δημιουργία και εκτέλεση του χορού ή και τα δυο μαζί, η μουσική και ο χορός, μπορούν να δημιουργηθούν ταυτόχρονα σαν οργανική διαδικασία. Ο τρόπος που ένας μαθητής ανταποκρίνεται στη μουσική μπορεί να είναι μια ένδειξη του επιπέδου της μουσικής κατανόησής του.

Οι ίδιες αρχές εφαρμόζονται σε σχέση με το θέατρο. Μουσική μπορεί να συνθεθεί για να εντείνει, να ενδυναμώσει και να δώσει έμφαση στην πράξη. Θέατρο μπορεί να δημιουργηθεί για να ερμηνεύσει τη μουσική, ενώ στην όπερα θέατρο και μουσική συνδυάζονται σε ενιαίο σύνολο.

Η μουσική μπορεί επίσης να συσχετιστεί με το ευρύτερο περιβάλλον είτε αυτό αφορά τον κόσμο μας και τους ανθρώπους του είτε το φυσικό περιβάλλον είτε το οικονομικό περιβάλλον. Είναι γνωστό ότι οι άνθρωποι διαφέρουν ως προς τα έθιμα, τα οικογενειακά πρότυπα, τις παραδόσεις, την ιστορία. Επίσης διαφέρουν λόγω της επίδρασης διαφορετικών γεωγραφικών συνθηκών, οι οποίες μάλιστα επηρεάζουν όχι μόνο τον χαρακτήρα τους αλλά και τις φυσικές πηγές τους, τη μορφή της οικονομίας τους, τον καιρό, τις θερμοκρασίες και την προσαρμογή τους στο περιβάλλον. Όλα αυτά μπορούν να εκφραστούν με μια σειρά από μουσικές δραστηριότητες, μέσα από τις οποίες τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να χειρίζονται τον ήχο για έναν εκφραστικό σκοπό, να ανακαλύπτουν πώς οι διάφοροι συνθέτες εκφράζουν αυτές τις έννοιες και να χρησιμοποιούν τα παραπάνω στοιχεία για να παράγουν δικές τους μουσικές δημιουργίες.

Οι Φυσικές επιστήμες είναι ένας ακόμα χώρος με τον οποίον μπορεί να συνδεθεί η μουσική. Οι προτάσεις των μαθημάτων εδώ ενθαρρύνουν την μέσω της μουσικής ανάπτυξη ικανοτήτων που συνδέονται γενικά με επιστημονικές διαδικασίες (παρατήρηση, μέτρηση, περιγραφή, σύγκριση, ταξινόμηση, σειροθέτηση, συλλογή, πειραματισμός). Ακόμα η μουσική μπορεί να προσφέρει υλικό για χρήση της επιστημονικής ορολογίας με φαντασιακό τρόπο (π.χ. απόδοση με ήχους της έννοιας του νερού, του πλανήτη, των μουσικών πουλιών, των δορυφόρων κτλ).

Τα Μαθηματικά είναι επίσης ένας τομέας που μπορεί να συσχετιστεί με τη Μουσική. Η ικανότητα να αντιλαμβανόμαστε και να αναλύουμε πρότυπα είναι μεγάλης σημασίας στη μοντέρνα προσέγγιση των μαθηματικών. Τα πρότυπα είναι επίσης σημαντικά στη μουσική. Η μουσική είναι η εκφραστική χρήση των ηχητικών προτύπων. Φτιάχνοντας

ηχητικά πρότυπα και ακούγοντας προσεκτικά πρότυπα που έχουν συντεθεί από άλλους, θα βοηθείται το παιδί στην ανάπτυξη της μουσικής του και θα δυναμώσει την κατανόησή του όσον αφορά τους συσχετισμούς γενικώς.

Ειδικότερα σ' ό,τι αφορά τα Μαθηματικά και τη Φυσική: η στέρεη βάση ανάπτυξης διαθεματικής διδασκαλίας σ' αυτούς τους τομείς είναι η συσχέτιση της μουσικής με βασικές γνώσεις φυσικής στον κλάδο της ακουστικής συμπεριλαμβανομένων και των βασικών γνώσεων ψυχοακουστικής, που εξακολουθούν να περιλαμβάνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα φυσικής των δημοτικών και των γυμνασίων (σχέση μεταξύ βασικών γνωρισμάτων του ήχου - ύψος, ένταση, χροιά και φυσικών φαινομένων). Η πρακτική χρήση μουσικών οργάνων διαφόρων ειδών μπορεί να αποτελέσει πρόσφορο πεδίο για εμπειρική κατανόηση φυσικών φαινομένων (με κατανοητές προεκτάσεις ακόμα και πέρα από τα όρια του σχολικού μαθήματος φυσικής), όπως επίσης και η χρησιμοποίηση δυνατοτήτων της σύγχρονης τεχνολογίας (ηχογραφήσεις, υπολογιστές) για την κατανόηση γενικότερα της φυσικής του ήχου. Στον συσχετισμό μουσικής/ ακουστικής θα πρέπει να ενταχθεί και ο συσχετισμός μουσικής/ μαθηματικών. Το κατεξοχήν σημείο, όπου γνώσεις μουσικής μπορούν να βοηθήσουν στην κατανόηση μαθηματικών εννοιών και αντίστροφα είναι η έκφραση των διαστημάτων με αριθμητικούς λόγους. Η κατανόηση αυτής της σχέσης μπορεί να βοηθήσει και στην κατανόηση του τί εκφράζουν τα κλάσματα στα μαθηματικά.

Σ' ό,τι αφορά τον συσχετισμό μουσικής και ιστορίας. Εκτός από την επισήμανση παραλλήλων από χρονική άποψη ιστορικών διαδικασιών - κάτι που άλλωστε ενδείκνυται για όλα τα μαθήματα του σχολείου, ο κατεξοχήν τομέας, στον οποίο μπορεί με γόνιμο και με πολλές προεκτάσεις τρόπο να αναπτύσσεται αυτός ο συσχετισμός, είναι η αναζήτηση μουσικών τεκμηρίων για ιστορικά γεγονότα ή της απήχησης ιστορικών γεγονότων στην μουσική. Αυτή η αναζήτηση αφορά κατά πρώτο και κύριο λόγο το επίκαιρο "πολιτικό" τραγούδι κάθε εποχής (π.χ. τραγούδια της Γαλλικής Επανάστασης, τραγούδια της Επανάστασης του '21, τραγούδια κοινωνικών αγώνων, τραγούδια αναφερόμενα σε ιστορικά γεγονότα από παλαιότερες εποχές, τραγούδια εργατικών αγώνων, κ.ά.). Το πεδίο είναι πολύ ευρύ και η ανάπτυξή του στο πλαίσιο διαθεματικής διδασκαλίας μουσικής και ιστορίας συμβάλλει ποικιλοτρόπως στην κατανόηση ιστορικών φαινομένων, στην γνωριμία με παραδόσεις και αντιλήψεις διαφορετικών εποχών, στην εμπέδωση ιστορικών γνώσεων, κ.ά. Ένας άλλος τομέας που μπορεί να αφορά ο συσχετισμός μουσικής και ιστορίας είναι περιπτώσεις όπου ιστορικά γεγονότα είχαν συγκεκριμένη επίδραση στην διαμόρφωση τάσεων ή συγκεκριμένων έργων της λόγιας μουσικής παράδοσης. Παραδείγματα: Γαλλική Επανάσταση και "όπερα σωτηρίας", έργα του Μπετόβεν. Επανάσταση του '21 και όπερες Ελλήνων συνθετών από τον 19ο αιώνα, Βαλκανικοί Πόλεμοι και Συμφωνία "της Λεβεντιάς" του Μ. Καλομοίρη, κ.ά. Ωστόσο σ' αυτές τις περιπτώσεις ελλοχεύει ο κίνδυνος της απλοϊκότητας και της αναγωγής σύνθετων καλλιτεχνικών φαινομένων σε έναν απλοϊκό κοινωνικοϊστορικό ντετερμινισμό. Ένα σημαντικό αντίβαρο σ' αυτό τον κίνδυνο αποτελεί η ανάπτυξη του πρώτου σκέλους των συσχετισμών μουσικής και ιστορίας (αντανάκλαση ιστορικών γεγονότων στο επίκαιρο, ανώνυμο ή επώνυμο, τραγούδι κάθε εποχής και διερεύνηση μουσικών και ποιητικών γνωρισμάτων που το χαρακτηρίζουν) και μέσω αυτού η ανάδειξη των διαφορών με την δεύτερη περίπτωση. Εξαιρετικά προβληματικός απ' αυτή την άποψη μπορεί να αποβεί ο συσχετισμός ιστορίας με τις λεγόμενες "εθνικές σχολές" στην μουσική.

Παρεπόμενο των παραπάνω είναι ότι ο συσχετισμός μουσικής και ιστορίας, προπαντός μέσω του επίκαιρου πολιτικού τραγουδιού κάθε εποχής και χώρας (πολλές φορές και διεθνικά τραγούδια που για μεγάλης εμβέλειας ιστορικά γεγονότα είναι γνωστά, στην ευρωπαϊκή ιστορία τουλάχιστον, ήδη από τον Μεσαίωνα) περιλαμβάνει και την έκφραση αντίστασης σε καταστάσεις καταπίεσης και πολεμικής βίας - τα ενδεικτικά παραδείγματα εξάλλου που αναφέρθηκαν παραπάνω αφορούν κατεξοχήν τέτοιες περιπτώσεις.

Επιπρόσθετα, οι μουσικές εμπειρίες μπορούν να προσφέρουν δραστηριότητες που αναπτύσσουν τη φαντασία, οξύνουν την αντίληψη του παιδιού σε ό,τι αφορά την ακουστική κατανόηση και επικοινωνία και καλλιεργούν την αντίληψη και την απόλαυση τόσο της προφορικής γλώσσας όσο και της μουσικής έκφρασης. Η μουσική προσφέρει στα παιδιά ευκαιρίες να προσέξουν συγκεκριμένες πληροφορίες ή κεντρικές ιδέες σε ιστορίες τραγουδιών και προγραμματική μουσική, να αναζητήσουν και να κατανοήσουν τις σχέσεις λέξεων και των ήχων που ακούγονται.

Η συμμετοχή στις μουσικές δραστηριότητες, και η σπουδή της μουσικής, μπορεί και πρέπει να συμβάλει στο όλο σχολικό πρόγραμμα αναπτύσσοντας στους μαθητές τις παρακάτω απαραίτητες μεταβιβάσιμες επιδεξιότητες και χαρακτηριστικά:

· συναισθηματική δύναμη ή ωριμότητα να εκφρασθούν ατομικά ή ομαδικά

· αισθητική εκτίμηση και ευθυκρισία

· ακουστικές δεξιότητες και ευαισθησία στους ήχους

· φαντασία και επινοητικότητα

· πνευματικές και καλλιτεχνικές δεξιότητες

· ικανότητα να αναλύουν και να λύνουν προβλήματα

· σπουδή δεξιοτήτων, η οποία πρέπει να περιλαμβάνει προσοχή στη λεπτομέρεια και ικανότητα συγκέντρωσης για αρκετό χρονικό διάστημα. Επίσης, προκειμένου να εκτελέσουν με ακρίβεια το μουσικό κείμενο θα πρέπει να γνωρίζουν τα μουσικά σύμβολα και την ερμηνεία τους

· επικοινωνιακές δεξιότητες (μη λεκτικές καθώς και λεκτικές)

· κοινωνικές δεξιότητες, όπως συνεργασία, επινοητικότητα, επιμονή, ανεκτικότητα και αυτοπεποίθηση

· αυτοενδιαφέρον, αυτοπειθαρχία, αυτοανάλυση και αυτοαξιολόγηση

· ενημέρωση και εκτίμηση πολιτισμικών παραδόσεων μεγάλης έκτασης

Περισσότερες εξειδικευμένες, μουσικές δραστηριότητες μπορούν να κάνουν πιο χρήσιμη τη συμβολή και τα πλεονεκτήματα της αλληλεπίδρασης των γνωστικών πεδίων του σχολικού προγράμματος σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης όπου διδάσκεται η μουσική.

Ενδεικτικά παραδείγματα ενοτήτων που μπορούν να προσεγγιστούν διαθεματικά

Η μουσική μπορεί να συνδεθεί αποτελεσματικά με ευρύ φάσμα γνωστικών αντικειμένων. Θα λέγαμε μάλιστα, ακριβέστερα, ότι έχει τη δυνατότητα λόγω της φύσης της ως τέχνης - να αναπτύσσει διάλογο με όλα τα πεδία της ανθρώπινης δραστηριότητας, επομένως και της γνώσης. Η ουσιαστική πρόκληση είναι το πόσο επιτυχημένα και εύστοχα θα διαπλακεί η μουσική με άλλες γνωστικές περιοχές. Σ' αυτό βέβαια, ο ρόλος και η προσωπικότητα του διδάσκοντα είναι θεμελιακής σημασίας. Με αυτό το σκεπτικό, αναφέρουμε ενδεικτικά παραδείγματα διαθεματικής

προσέγγισης ενοτήτων.

Σύνδεση των μαθημάτων "Γλώσσα" και "Μουσική"

Αναζήτηση κεντρικής ιδέας μέσω ακρόασης

Πολλοί συνθέτες έχουν γράψει προγραμματική μουσική, δηλαδή μουσική που αφηγείται μια ιστορία. Τα παιδιά μπορούν να παρακολουθήσουν την ιστορία αν μπορούν να αντιληφθούν τις κεντρικές ιδέες του συνθέτη. Και τα τραγούδια επίσης έχουν μια βασική ιδέα που μπορεί να μην είναι πάντα φανερή χωρίς τον τίτλο που έχει δώσει ο συνθέτης.

α. Προγραμματική μουσική

Βάλτε στα παιδιά να ακούσουν μια κατάλληλη επιλεγμένη ηχογράφηση με προγραμματική μουσική (π.χ. "Royal March of the Lion" του Saint-Saens, Carnival of the Animals, New Dimensions in Music, Bk. 4, Rec. 7 και το "Winter Holiday" του Prokofiev, RCA Adventures in Music, Gr. 3, Vol. 2, κ.ά.). Πείτε στα παιδιά να συζητήσουν τα ηχητικά γεγονότα που ακούν. Ζητείστε τους να επιλέξουν τίτλους που θα μπορούσε να έχει χρησιμοποιήσει ο συνθέτης και που φαίνεται να ταιριάζουν με τη μουσική. Κάντε λίστα με τους τίτλους που προτείνουν τα παιδιά την ώρα που δίνονται, και αφού η τάξη επιλέξει έναν, πείτε στα παιδιά τον πραγματικό τίτλο που ο συνθέτης έδωσε στο έργο του.

β. Τραγούδια για τίτλο

Τραγουδήστε το τραγούδι που επιλέγετε ή βάλτε το να το ακούσουν τα παιδιά ηχογραφημένο. Μετά κάντε λίστα με τις προτάσεις των παιδιών για έναν κατάλληλο τίτλο, που να ταιριάζει στις βασικές ιδέες που εμφανίζονται στο κείμενο. Αφού η τάξη επιλέξει έναν απ' αυτούς, πείτε τους τον αληθινό τίτλο του τραγουδιού. Συζητήστε τις διαφορές ανάμεσα στις δικές τους επιλογές και αυτές του συνθέτη.

- Σύνδεση - σύγκριση των μαθημάτων "Μαθηματικά" και "Μουσική"

Προκαλέστε μια συζήτηση σύγκρισης των παρακάτω:

Μαθηματικά	**Μουσική**
Ένας αριθμός είναι μια ιδέα.	Ένας ήχος είναι μια ιδέα.
Ένας αριθμός μπορεί να γραφεί με τη χρήση ενός συμβόλου που λέγεται ψηφίο.	Ένας ήχος μπορεί να γραφεί με τη χρήση ενός συμβόλου που λέγεται νότα.
Ένας άξονας του χρόνου χρησιμοποιείται για να δείξει γραφικά τη σχετική θέση των αριθμών. -3 -2 -1 0 1 2 3	Το πεντάγραμμο χρησιμοποιείται για να δείξει γραφικά τη σχετική θέση των ήχων. ΜΙ ΦΑ ΣΟΛ ΛΑ ΣΙ
Τα Μαθηματικά διέπονται από βασικές αρχές όπως αυτές της πρόσθεσης και του πολλαπλασιασμού: Α, και Β είναι οποιοδήποτε αριθμοί. Α + Β = Β + Α Α Χ Β = Β Χ Α Η σειρά των παραπάνω στοιχείων (π.χ. ποιο είναι πρώτο και ποιο είναι τελευταίο) δεν είναι σημαντική.	Η Μουσική μας βοηθάει να καταλάβουμε τον εφήμερο κόσμο μας. Δε διέπεται από τις ίδιες αρχές που διέπουν τον διαστηματικό κόσμο. Για παράδειγμα: Α, και Β είναι οποιοιδήποτε ήχοι. Α + Β =/= Β + Α Στη Μουσική, αν προσθέσουμε έναν ήχο πριν από έναν άλλο θα δημιουργηθεί ένα διαφορετικό αποτέλεσμα. Η σειρά των μουσικών στοιχείων, π.χ. ποιο είναι πρώτο ή τελευταίο, είναι σημαντικό στη μουσική. ***Σημείωση***: Θα ήταν χρήσιμο να προσπαθήσουμε να καταλάβουν οι μαθητές του γυμνασίου, τόσο από το μάθημα της μουσικής, όσο και από το μάθημα των μαθηματικών και της φυσικής, ότι ορισμένες αριθμητικές σχέσεις μπορούν να αντιστοιχηθούν σε ορισμένες και πάντα τις ίδιες σχέσεις ήχων και κατά συνέπεια αριθμητικοί λόγοι.να εκφράζουν με ακρίβεια τις ίδιες κάθε φορά σχέσεις ήχων μεταξύ τους.

Σύνδεση της Μουσικής με τις Φυσικές Επιστήμες (Γεωγραφία) και με τις Κοινωνικές Επιστήμες (Κοινωνιολογία κτλ.)

Η έννοια της πυκνότητας του πληθυσμού

· Οδηγήστε τα παιδιά σε μια συζήτηση. Πυκνότητα σημαίνει πολλοί άνθρωποι σε μια μικρή περιοχή. Η Μουσική εμπλέκεται μέσω του χρόνου, όχι του χώρου. Αναζητάμε την πυκνότητα στη μουσική δίνοντας την προσοχή μας σε πολλούς ήχους που ακούγονται σε μικρό χρονικό διάστημα.

· Παίξτε ένα κομμάτι (από ηχογραφημένο μέσο) για τα παιδιά στο οποίο οι ήχοι είναι αραιοί, που σημαίνει, δεν υπάρχουν πολλοί ήχοι στη χρονική έκταση του κομματιού. Συνεχίστε με ένα δεύτερο κομμάτι πιο πυκνό (πολύ περισσότερα όργανα, αρκετές φωνές).

· Ζητείστε από τα παιδιά να κάνουν κατάλογο των διαφορετικών πηγών ήχου που ακούγονται ταυτόχρονα (κιθάρες, κρουστά, φωνές, κόρνα). Ζητείστε από τα παιδιά να επισημάνουν άλλα πράγματα που κάνουν το κομμάτι να ηχεί πιο πυκνό απ' ό,τι στην πρώτη επιλογή (μελωδίες σε κοντινά διαστήματα, ρυθμικά γρήγορα πρότυπα).

Παρατήρηση: Προπαντός το σημείο 3 προϋποθέτει ότι τα παιδιά έχουν εξασκηθεί προηγουμένως στην αναγνώριση του ηχοχρώματος των αναφερομένων, ή και άλλων μουσικών οργάνων.

Η έννοια της ζούγκλας

Μια περιοχή πυκνής βλάστησης μέσα από την οποία είναι δύσκολο κανείς να περάσει.

α. Μια ομάδα μέσα στην τάξη σχεδιάζει μια πρωτότυπη σύνθεση. Αυτή η ομάδα πρέπει να συμπεριλάβει στα σχέδιά της μια πυκνότητα ήχων πιθανώς, απαλών και δεμένων για να αποδώσει την επιδιωκόμενη μουσική εικόνα με την κατάλληλη ανάμειξη των στοιχείων.

β. Διαλέξτε έναν περιορισμένο αριθμό ηχοχρωμάτων (όχι περισσότερο από τρία) για "βλάστηση". Παρουσιάστε τον ήχο που προσπαθεί να περάσει με ελιγμούς ή να δώσει μάχη - για να περάσει μέσα από την πυκνή βλάστηση. Χρησιμοποιήστε οξείς ήχους όπως από ένα ηλεκτρικό πιάνο ή τις χορδές της άρπας για να αποδοθεί τόσο η ζούγκλα όσο και η προσπάθεια να τη διασχίσει κανείς. Αποφύγετε να χρησιμοποιήσετε την ένταση για να ορίσετε τη ζούγκλα γιατί αυτό μπορεί να καταστρέψει την ποικιλία και την ομορφιά του κομματιού.

γ. Δοκιμάστε τα ακόλουθα μουσικά στοιχεία και έννοιες:

- ύψος: βηματικά και εξακολουθητικά για την απόδοση της πυκνότητας της ζούγκλας
- ηχόχρωμα: επιλέξτε τρεις διαφορετικούς μουσικούς ήχους
- διάρκεια: μακράς διάρκειας ήχους, μικρές παύσεις, λίγες αλλαγές στο τέμπο ή την ταχύτητα
- ένταση: χρησιμοποιήστε την σποραδικά για την εκφραστικότητα της ζούγκλας

δ. Μετά από μερικές συναντήσεις (μαθήματα) πρακτικής άσκησης, μαγνητοφωνήστε το κομμάτι για την τάξη.

Οι έννοιες των αναλλοίωτων στοιχείων και της παραλλαγής

α. Οδηγείστε την τάξη σε μια συζήτηση πάνω στον επιστημονικό όρο "παραλλαγή". Πώς ένας ήχος μπορεί να αλλάξει ολότελα ή να αλλάξει εν μέρει (να αλλάξουν μερικά στοιχεία του) χωρίς να τον αλλάξει κανείς εντελώς; Μπορεί να αλλάξει σε πολλούς τομείς χωρίς να αλλάξουν τα πάντα σ' αυτόν. Τα στοιχεία που δεν αλλάζουν λέγονται αναλλοίωτα. Αλλοιώσιμο είναι ένα στοιχείο που αλλάζει. Στη μουσική μπορούμε να κρατήσουμε το ίδιο ηχόχρωμα και να αλλάξουμε το ύψος ή να κρατήσουμε το ύψος και να αλλάξουμε τη δυναμική.

β. Παίξτε δυο διαφορετικές παραλλαγές μιας συγκεκριμένης μελωδίας. Σημειώστε ένα στοιχείο που θα παραμείνει αναλλοίωτο και κάποια άλλα στοιχεία που θα αλλοιώνονται. Για Παράδειγμα, μια μελωδία παραμένει απαράλλαχτη επαναλαμβανόμενη, αλλά παιζόμενη από διαφορετικά μουσικά όργανα αλλοιώνεται ως προς το ηχόχρωμά της.

γ. Βάλτε τα παιδιά να ακούσουν ένα κομμάτι, κατάλληλα επιλεγμένο ώστε να είναι ευδιάκριτη η παραλλαγή στη συνοδεία της μελωδίας και στη συνέχεια ζητείστε από τα παιδιά να σχεδιάσουν μια κάρτα που να δείχνει τη συχνότητα αυτής της παραλλαγής στη συνοδεία.

δ. Σε άλλη χρονική στιγμή, κάντε το παραπάνω επιλέγοντας ένα κομμάτι που έχει μετατροπία ή αλλαγή κλειδιού. Αυτό αλλάζει τη μελωδία δημιουργώντας μια ανεβασμένη αίσθηση έντασης, ανεβάζοντας την όλη μελωδία απαλά αλλά χωρίς να αλλάζει κανένα άλλο χαρακτηριστικό.

Άλλες ενδεικτικές προτάσεις

Φιλοσοφία:

Πλάτων, Πολιτεία (3.9-13, 17-18/ 398β-405 α, 410α-412β) : Εδώ ο Πλάτων μιλάει για την κοινωνική λειτουργία και το ήθος των τρόπων και ποιοι τρόποι είναι χρήσιμοι για την κατάρτιση των μελών της ιδανικής πολιτείας.

Τίμαιος (34β-37γ) : Μιλάει για την ψυχή ως ένα σύνθετο δημιούργημα που αποτελείται από μέρη που βρίσκονται σε εσωτερική αρμονία. Παράλληλα μιλάει για την έννοια της μουσικής αρμονίας.

Αριστοτέλης, Πολιτικά, όπου μιλάει για τη διδασκαλία της μουσικής και τα οφέλη που μπορεί να αποκομίσει κανείς από αυτά.

Θρησκευτικά:

Hildegard von Bingen (Γρηγοριανά μέλη)

Μέγας Βασίλειος: Ομιλία στον 10 ψαλμό (Το τραγούδι ως κοινωνικό αγαθό)

Ιωάννης Χρυσόστομος: Η μουσική ως Θείο δώρο για τον εξαγνισμό των ψυχών.

Ψυχολογία και Μουσική:

Η ψυχαναλυτική σχολή στη μουσική: Freud και Richard Strauss και Beethoven ή Schubert.

Ζωγραφική:

Ο ιμπρεσιονισμός/ εξπρεσιονισμός στη μουσική και στη ζωγραφική- βίοι παράλληλοι : Debussy, Ravel, Monet, Degas, κτλ./ Schoenberg (και ως ζωγράφος), Shagal, Kandinsky, Matisse.

Ποίηση:

Συμβολιστές και Ιμπρεσιονισμός- Ravel, Debussy, Malarme, Verlaine

Ο Cockteau και ο ρόλος του στη μουσική σκηνή: Stravinsky (Pulcinella, Oedipus Rex), Satie (Parade). Επίσης θα μπορούσε να συζητηθεί και η σχέση του Picasso με τους Cockteau, Satie και Stravinsky.

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Η ανθρωπιστική μεθοδολογική προσέγγιση με την άμεση εμπλοκή και των τριών διαστάσεων της ανθρώπινης ύπαρξης (νους - ψυχή - σώμα) αναμένεται ότι θα επιφέρει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

Από την ευρύτερη αυτή σχολή σκέψης στο χώρο της γνωστικής ψυχολογίας απορρέουν Τεχνικές με κύρια χαρακτηριστικά (1) την προσωπική εμπλοκή των μαθητών

και (β) την αλληλεπίδραση ανάμεσα σε μαθητές - εκπαιδευτικό - διδακτικό υλικό, και το περιβάλλον της τάξης αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον γενικό-τερα.

Επιπλέον η στοχαστικοκριτική μεθοδολογική προσέγγιση αποβλέπει στο να καταστεί ο μαθητής ικανός να αναλάβει την ευθύνη για τη μάθησή του. Στο πλαίσιο αυτής της μεθόδου χρησιμοποιούνται τεχνικές με κύριο χαρακτηριστικό, τον αυτοέλεγχο με στόχο τη βελτίωση συγκεκριμένων δεξιοτήτων και στρατηγικών μάθησης.

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η ενασχόληση με τη μουσική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, βασίζεται σ' ένα ευλύγιστο σχήμα με σαφείς στόχους, δομημένο έτσι, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες αλλά και στις δυνατότητες των ηλικιών στις οποίες απευθύνεται. Η Μουσική σ' αυτήν την πρώτη φάση δεν κινείται τόσο στο πλαίσιο της διδασκαλίας ενός μαθήματος ορισμένης ύλης ή ενός γνωστικού αντικειμένου, όσο στη βάση μιας σειράς δραστηριοτήτων που έχουν ως στόχο μια γενικότερη αφύπνιση σχετικά με τη μουσική. Για τους λόγους αυτούς, η μουσική προσφέρεται στα παιδιά της δημοτικής εκπαίδευσης σε δυο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο περιλαμβάνει το νηπιαγωγείο (οι δραστηριότητες της μουσικής στο νηπιαγωγείο θα παρουσιαστούν σ' ένα ενιαίο πλαίσιο για όλα τα αντικείμενα) και τις δυο πρώτες τάξεις του δημοτικού. Το δεύτερο περιλαμβάνει τις τάξεις Γ΄, Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄. Η υλοποίηση του περιεχομένου και των στόχων του προγράμματος σπουδών της Μουσικής Αγωγής πραγματοποιείται με βάση το ισχύον ωρολόγιο πρόγραμμα του μαθήματος και συγκεκριμένα: δύο (2) διδακτικές ώρες στις Α΄, Β΄, Γ΄ και Δ΄ τάξεις του δημοτικού και από μία (1) διδακτική ώρα στις Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεις του Δημοτικού.

Το Διαθεματικό Πρόγραμμα Σπουδών της Μουσικής Αγωγής αντιμετωπίζει το νηπιαγωγείο και τις δυο πρώτες τάξεις του δημοτικού ως μία διαρθρωτική βαθμίδα (επίπεδο) εκπαίδευσης, με το σκεπτικό ότι αυτού του είδους η δομή μπορεί να υπερκεράσει υπαρκτές δυσχέρειες στην εφαρμογή του προγράμματος της μουσικής αγωγής (π.χ. έλλειψη νηπιαγωγείου σε μια περιοχή, μη παρακολούθηση νηπιαγωγείου από κάποια παιδιά, διαφορές στην ανταπόκριση των νηπίων στη μουσική κ.ά.). Εδώ, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι σ' αυτήν τη βαθμίδα η μουσική δεν διδάσκεται από ειδικούς δασκάλους. Η ενδεχόμενη, λοιπόν, διαφορά στο βαθμό εξοικείωσης με τη μουσική μεταξύ παιδιών που προέρχονται από διαφορετικές τάξεις με διαφορετικούς δασκάλους, μπορεί ν' αντιμετωπίζεται και να καλύπτεται, αν διαχέεται σε μια προοπτική τριών χρόνων αντί ενός.

Το Διαθεματικό Πρόγραμμα Σπουδών της Μουσικής Αγωγής στο δημοτικό αναπτύσσεται σπειροειδώς ακολουθώντας μιαν εξέλιξη από το απλό στο σύνθετο, από το γνωστό στο άγνωστο. Οργανώνεται με άξονες την εκτέλεση, τις δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και την αξιολόγηση. Η προσέγγιση των παραπάνω γίνεται βιωματικά. Η θεωρητική επεξεργασία γίνεται σε μεγαλύτερες τάξεις, όταν οι μαθητές πλέον έχουν εισέλθει στο στάδιο της αφηρημένης σκέψης. Μια σειρά ενδεικτικά προτεινόμενων δραστηριοτήτων συνοδεύουν τους στόχους της ενασχόλησης σε κάθε επίπεδο - βαθμίδα, σηματοδοτώντας και περιγράφοντας ταυτόχρονα το όλο πνεύμα του συγκεκριμένου προγράμματος.

Βασικός στόχος του προγράμματος είναι η εξοικείωση με τα βασικά χαρακτηριστικά του ήχου, η αντίληψη και η κατανόησή τους από τα παιδιά. Έμφαση, επίσης, δίνεται στην επιδίωξη να αναπτύξουν τα παιδιά την ικανότητά τους ν' ακούν μουσική, ν' αυτοσχεδιάζουν και να δημιουργούν τα δικά τους έργα. Στόχος ακόμα είναι το να αποκτήσουν με βιωματικό τρόπο ένα αντιπροσωπευτικό απόθεμα μουσικών εικόνων μέσα από διάφορες δραστηριότητες, όπως τραγούδια, ακρόαση πολλών και διαφορετικών ειδών μουσικής, χρήση μουσικών οργάνων (αυτοσχέδιων ή όχι), μουσικά παιχνίδια κ.ά.

Από την ηλικία των 6 ετών, η μουσική είναι συχνά μια δραστηριότητα της καθημερινής εμπειρίας των παιδιών. Σ' αυτό το επίπεδο, δίνεται έμφαση στο να τραγουδούν απλές μελωδίες, να παίζουν τραγούδια που συνοδεύονται από κίνηση, να παίζουν διάφορα όργανα της τάξης και να εξερευνούν διάφορους ήχους από ποικιλία πηγών, χρησιμοποιώντας όλα αυτά καθημερινά στην τάξη και στον περίγυρό τους. Από την ηλικία αυτή πρέπει να υπάρχει στο πρόγραμμα ειδική ώρα για τη μουσική, αν και οι μουσικές δραστηριότητες εμπεριέχονται στο σύνολο των ημερήσιων δραστηριοτήτων των παιδιών. Φυσικά η έκταση και η ποιότητα της δουλειάς ποικίλλει ανάλογα με τις συνθήκες μέσα στις οποίες λειτουργεί το σχολείο. Στην καλύτερη περίπτωση πάντως, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν και να εκλεπτύνουν τις ακουστικές τους ικανότητες, να προεκτείνουν την εμπειρία τους στο τραγούδι και στο παίξιμο οργάνων της τάξης, και να ενσωματώσουν τις δραστηριότητες αυτές στον αυτοσχεδιασμό και τη σύνθεση (δημιουργία).

Η σύνθεση (δημιουργία) είναι το επιστέγασμα της όλης δουλειάς που γίνεται στο σχολείο. Η δυνατότητα των παιδιών να εξερευνήσουν τις ιδιότητες του ήχου, η εμπειρία τους πάνω σε ρυθμικά και μελωδικά πρότυπα και η δημιουργία δικής τους μουσικής είναι από τις δραστηριότητες όπου θα πρέπει να δίνεται έμφαση.

Όπου υπάρχουν δάσκαλοι μουσικής μπορούν, μεταξύ των άλλων, να δημιουργηθούν φωνητικά και ορχηστρικά μουσικά σύνολα και έτσι τα παιδιά ν' ασχολούνται με τη μουσική πιο δημιουργικά. Αν δεν υπάρχει δάσκαλος μουσικής και το μάθημα της μουσικής διδάσκεται από το δάσκαλο της τάξης, χρησιμοποιούνται διάφορα οπτικοακουστικά μέσα, όπως προγράμματα τηλεοράσεως ή ραδιοφώνου. Αυτό το υλικό είναι χρήσιμο μόνον και εφόσον εντάσσεται στο πρόγραμμα με προσοχή και μεθοδικότητα. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι μερικά σχολεία έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν στα παιδιά υπολογιστές και ηλεκτρονικά όργανα, ευκαιρία που πρέπει οπωσδήποτε να αξιοποιείται. Βέβαια χρειάζεται να επισημάνουμε ότι και μερικοί δάσκαλοι της τάξης έχουν την ικανότητα να οργανώνουν χορωδίες και μικρά μουσικά σύνολα για να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες των διαφόρων εκδηλώσεων της σχολικής ζωής. Επιπλέον σήμερα, σε πολλά σχολεία όπου φοιτούν παιδιά από διάφορες χώρες, μπορούν να αναπτυχθούν δραστηριότητες που θα περιλαμβάνουν μουσική από διάφορους μουσικούς πολιτισμούς.

Στα σχολεία όπου διδάσκεται η μουσική δίνονται πολλές και ελκυστικές δυνατότητες στα παιδιά για δημιουργία. Αυτό βεβαίως προϋποθέτει αφενός μια καλή υλικοτεχνική υποδομή του σχολείου, αφετέρου τη συνεργασία του δασκάλου μουσικής με τους δασκάλους της τάξης και την καλή επικοινωνία με τους σχολικούς συμβούλους μουσικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Όλα τα παραπάνω, και σε όλα τα επίπεδα - βαθμίδες, έχουν ως απώτερο σκοπό τη συμβολή της μουσικής στην

ισόρροπη ανάπτυξη των νοητικών και ψυχικών ιδιοτήτων του ανθρώπου και τελικά στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων.

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (γυμνάσιο)

Η Μουσική στο γυμνάσιο διδάσκεται από τους εκπαιδευτικούς του κλ. ΠΕ16 (Μουσικής). Η Μουσική είναι ενταγμένη στον άξονα της "Αισθητικής Αγωγής" μαζί με τα Εικαστικά (Καλλιτεχνικά) και τη Θεατρική Αγωγή που ακόμα δεν έχει μπει στο πρόγραμμα σπουδών του σχολείου. Διδάσκεται σε κάθε τάξη του γυμνασίου μία (1) ώρα την εβδομάδα.

Το Διαθεματικό Πρόγραμμα Σπουδών της Μουσικής Αγωγής στο γυμνάσιο αναπτύσσεται σπειροειδώς ακολουθώντας μιαν εξέλιξη από το απλό στο σύνθετο, από το γνωστό στο άγνωστο. Οργανώνεται με άξονες την εκτέλεση, τις δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και την αξιολόγηση. Η προσέγγιση των παραπάνω γίνεται τόσο θεωρητικά όσο και βιωματικά.

Η Μουσική στο γυμνάσιο διδάσκεται κατά κύριο λόγο ως ένα πρακτικό μάθημα. Γι' αυτό το λόγο και χρειάζεται να διαθέτει το σχολείο εργαστήριο μουσικής ή ειδική τάξη της μουσικής. Οι μαθητές σ' ένα τέτοιο περιβάλλον μπορούν να δημιουργήσουν και να εξερευνήσουν μια μεγάλη ποικιλία μουσικών ειδών (στυλ) και να επεκτείνουν τις δραστηριότητες, που έμαθαν στο δημοτικό σε ένα άλλο επίπεδο δημιουργίας. Οι μαθητές έχουν την ευκαιρία μαζί με τους συμμαθητές τους να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους πάνω στη μουσική και να δημιουργήσουν τις δικές τους ομάδες, φωνητικά και ορχηστρικά σύνολα.

Οι δραστηριότητες που προτείνονται για το γυμνάσιο δίνουν ευκαιρία για ομαδικές και ατομικές εργασίες, και για παρουσιάσεις και συζητήσεις μουσικών δημιουργιών των μαθητών. Επίσης, ο δάσκαλος της μουσικής οργανώνει και διευθύνει διάφορα μουσικά σύνολα στα οποία συμμετέχουν όλοι οι μαθητές σε εθελοντική βάση. Για το σκοπό αυτό προβλέπεται η ένταξη τουλάχιστον δύο (2) ωρών στο εβδομαδιαίο υποχρεωτικό πρόγραμμα διδασκαλίας του εκπαιδευτικού.

Διδακτικό υλικό

Το μάθημα της μουσικής στη Γενική Εκπαίδευση αποτελεί μάθημα με κατεξοχήν εργαστηριακό χαρακτήρα λόγω του αυξημένου βαθμού ψυχοκινητικής ανταπόκρισης και της ανάγκης ανάπτυξης δεξιοτήτων και πρακτικών δημιουργικών διαδικασιών και δραστηριοτήτων για την προσέγγιση της τέχνης της Μουσικής. Επομένως, η ποιότητα των σχολικών μουσικών εργαστηρίων καθορίζει σε σημαντικό βαθμό την ποιότητα του μαθησιακού περιβάλλοντος και άρα αποτελεί κλειδί για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων.

Το διδακτικό υλικό για τη διδασκαλία της Μουσικής απευθύνεται:

· Στο μαθητή (διδακτικό εγχειρίδιο, τετράδιο εργασιών κ.ά.) που θα περιλαμβάνει στοιχεία που θα τον ενημερώνουν, θα τον ευαισθητοποιούν, θα τον προβληματίζουν, θα τον βοηθούν να ανακαλεί ήδη υπάρχουσες γνώσεις, να συγκρίνει, να ορίζει ο ίδιος θέματα για μελέτη κ.ά.

· Στον εκπαιδευτικό και θα αφορά το παιδαγωγικό μέρος, τον προγραμματισμό και τη μεθόδευση διδακτικών ενεργειών κ.ά. Δηλαδή στο βιβλίο αυτό θα αναπτύσσεται όλο το πλέγμα των δραστηριοτήτων με τις οποίες μπορεί να αξιοποιηθεί το βιβλίο του μαθητή και το υπόλοιπο διδακτικό υλικό.

Οι προδιαγραφές και το περιεχόμενο του διδακτικού υλικού περιγράφονται στη συνέχεια.

Βιβλίο του μαθητή

Περιεχόμενο

· Το περιεχόμενο του βιβλίου θα πρέπει να επεξεργάζεται και να παρουσιάζει τους κύριους άξονες και τους στόχους τους, σύμφωνα με το πνεύμα και τις απαιτήσεις του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών (Δ. Ε. Π. Π. Σ.) και του Προγράμματος Σπουδών (Π.Σ.).

· Οι θεωρητικές γνώσεις και η πράξη πρέπει να συνδυάζονται αρμονικά, ώστε το μάθημα να είναι ζωντανό, ουσιαστικό και να παρέχει γνώσεις τέτοιες, που θα μπορεί ο μαθητής άμεσα να τις αφομοιώσει και να τις αξιοποιήσει σύμφωνα με το προηγούμενο επίπεδο γνώσεων και τις εμπειρίες του. Επίσης το μάθημα πρέπει καλλιεργεί δεξιότητες των μαθητών και να συμπεριλαμβάνει αντίστοιχες δραστηριότητες.

· Τα διάφορα θέματα πρέπει να αναπτύσσονται σε κατάλληλη έκταση και βάθος και να αποφεύγεται η επέκταση σε ανούσιες λεπτομέρειες αλλά και η παράλειψη σημαντικών στοιχείων.

· Οι διάφορες έννοιες και οι όροι πρέπει να αποδίδονται με πλήρη και σαφή τρόπο, ώστε να γίνονται εύκολα αντιληπτά από τους μαθητές. Προσοχή πρέπει να δίνεται σε σχέσεις ˝κλειδιά˝ μεταξύ των διάφορων εννοιών οι οποίες δεν ˝νοούνται˝ και δεν συμπεραίνονται αυτόματα από τους μαθητές γι΄ αυτό και πρέπει να περιγράφονται με ακρίβεια. Επίσης, πρέπει να εκφράζονται με σαφήνεια οι σχέσεις μεταξύ αιτίας και αποτελέσματος, οι αμφίδρομες αλληλεπιδράσεις κ.ά.

· Ο τρόπος γραφής δεν πρέπει να είναι μια στατική περιγραφή της πραγματικότητας αλλά μια δυναμική μεταφορά της ζωής στην τάξη, εξασφαλίζοντας και τη δυνατότητα ερμηνείας της πραγματικότητας.

· Πρέπει να αναπτύσσεται ένα πνεύμα διεπιστημονικότητας και να διασυνδέεται το μάθημα με τις υπόλοιπες τέχνες αλλά και με άλλα γνωστικά αντικείμενα.

Οργάνωση ύλης

· Το βιβλίο θα αντιστοιχεί σε είκοσι πέντε (25) διδακτικές ενότητες (μία ανά διδακτική ώρα) και θα πρέπει να μην υπερβαίνει τις εκατόν πενήντα (150) σελίδες περίπου. Ένα θέμα μπορεί να καλύψει περισσότερο από μία διδακτική ώρα. Εδώ οι συγγραφείς πρέπει να λάβουν υπόψη το χρονικό καταμερισμό που υποδεικνύεται στο Πρόγραμμα Σπουδών για τα διάφορα περιεχόμενα του Προγράμματος Σπουδών.

· Κάθε ενότητα πρέπει να εξασφαλίζει μια εμφανή και λογική δομή κειμένου και να προσφέρει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο μαθήματος σε συνδυασμό με το αντίστοιχο τμήμα στο τετράδιο ασκήσεων / εργασιών του μαθητή.

· Τα διάφορα θέματα πρέπει να παρουσιάζονται με τη φυσική σειρά τους, ώστε να υπάρχει συνέχεια. Πρέπει να αποφεύγονται οι αλληλοεπικαλύψεις και οι απότομες και ασύνδετες μεταβάσεις από ένα θέμα σε ένα άλλο .

· Πρέπει να αποφεύγεται η αντίληψη ότι το βιβλίο του μαθητή ισοδυναμεί με θεωρία, ενώ το τετράδιο ασκήσεων/ εργασιών ισοδυναμεί με πράξη. Η θεωρία και η πράξη θα διαπλέκονται με λειτουργικό τρόπο και στα δύο. Έτσι στο βιβλίο του μαθητή θα περιέχονται γραπτά κείμενα, μουσικά κείμενα (παρτιτούρες) και εικόνες, κατάλληλα διαταγμένα, ώστε να εξασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα και η συνέχεια της γνώσης. Επίσης μπορεί να υπάρχουν ερωτήσεις και να τίθενται θέματα για συζήτηση.

· Οι γενικεύσεις και οι θεωρητικές γνώσεις πρέπει να υποστηρίζονται από παραδείγματα, γραπτά και οπτικά, καθώς και με παραπομπές στο επιλεγμένο από τους συγγραφείς ηχητικό υλικό που συνοδεύει το διδακτικό πακέτο.

· Οι διδακτικές ενότητες πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη επανάληψης, εμπέδωσης και προέκτασης, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για δεξιότητες. Έτσι, ένα τραγούδι μπορεί να χρειαστεί δύο ή και περισσότερες διδακτικές ώρες, ολόκληρες ή τμήμα τους ώστε να μαθευτεί ικανοποιητικά. Ομοίως, η κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων, πέρα από το χρόνο που θα αναλωθεί για την κατασκευή, θα πρέπει ν΄ ακολουθηθεί από μία διδακτική ώρα για την εκτέλεση μουσικού κομματιού σ΄ αυτά ή για αυτοσχεδιασμό, μουσικό παιχνίδι, κτλ.

· Η διαδοχή των διδακτικών ενοτήτων πρέπει να παρέχει στον διδάσκοντα ελευθερία κινήσεων. Αυτό επιτρέπει καίριες παρεμβάσεις και πρωτοβουλίες στον διδάσκοντα, ο οποίος έχει την ευχέρεια να προσαρμόσει την ύλη σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα της τάξης του.

· Η διάταξη των ενοτήτων στο βιβλίο πρέπει να εξασφαλίζει μια ποικιλία στα θέματα που εξετάζονται, με εναλλαγές στον τρόπο προσέγγισής τους, ώστε να μη δημιουργείται κορεσμός και στασιμότητα, π.χ. να αποφεύγονται τρεις διαδοχικές ενότητες των οποίων το κέντρο βάρους είναι η ακρόαση και η ανάλυση μουσικού έργου με παρτιτούρα.

· Τα τραγούδια και τα μουσικά κομμάτια για εκμάθηση, εφόσον αποτελούν μέσα και εργαλεία μάθησης για κάποια μουσική έννοια ή γνώση, καλό είναι να υπάρχουν στη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα και όχι στο τέλος του βιβλίου. Στο τέλος του βιβλίου μπορεί να υπάρχουν σε μορφή παραρτήματος/ ανθολόγιου οι παρτιτούρες και τα λόγια τραγουδιών ή εκκλησιαστικών μελών που έχουν σχέση με σχολικές και θρησκευτικές γιορτές, με επετείους ή με τις διδακτικές ενότητες του βιβλίου. Είναι χρήσιμο να σημειώνεται ο αριθμός του αρχικού μέτρου κάθε συστήματος (σειράς) της παρτιτούρας, καθώς και τα ενδεδειγμένα σημεία αναπνοής.

· Οι επικεφαλίδες των διδακτικών ενοτήτων, των παραγράφων και των άλλων τμημάτων του κειμένου πρέπει να είναι μια ακριβής αντανάκλαση του περιεχομένου και των σημαντικών ιδεών που ενυπάρχουν σ΄ αυτό.

· Ξενόγλωσσοι όροι, τίτλοι έργων, ονόματα κ.ά. πρέπει να αναφέρονται κατά πρώτο λόγο στην ελληνική μετάφρασή τους και μπορεί να ακολουθεί η ξενόγλωσση εκδοχή στην πρώτη εμφάνιση του όρου στο κείμενο. Π.χ. Λ. Β. Μπετόβεν (L. V. Beethoven). Σε περίπτωση μη ύπαρξης δόκιμου ελληνικού όρου μπορεί να προηγείται ο ξενόγλωσσος όρος και να ακολουθεί η ελληνική απόδοση και επεξήγηση.

Παρουσίαση

· Το βιβλίο πρέπει να είναι υψηλής αισθητικής, ώστε να είναι ελκυστικό και φιλικό για το χρήστη, και οι σύνθετες και υψηλού επιπέδου έννοιες να δίνονται με εύκολο και κατανοητό τρόπο που να ανταποκρίνεται στο ηλικιακό επίπεδο στο οποίο απευθύνεται.

· Η αναλογία γραπτού κειμένου, μουσικών κειμένων και εικόνων θα διαφοροποιείται με μορφή απόκλισης γύρω από μια μέση αναλογία, κατά την κρίση των συγγραφέων, σύμφωνα με το ηλικιακό επίπεδο στο οποίο απευθύνεται. Μια μέση αναλογία είναι:

Γραπτό κείμενο	40%
Μουσικά κείμενα	30%
Εικόνες	30%
	100%

· Πρέπει να ληφθούν υπόψη οι βασικές λειτουργίες των εικόνων μέσα σε ένα κείμενο σε σχέση με τη μετάδοση της γνώσης: η διακοσμητική λειτουργία, η λειτουργία παρουσίασης, η λειτουργία οργάνωσης, η ερμηνευτική λειτουργία και η λειτουργία μεταμόρφωσης. Η κατανομή τους επομένως μέσα στο βιβλίο πρέπει να γίνει με προσοχή, ώστε να επενεργούν στο μαθητή με θετικό και αποτελεσματικό τρόπο.

· Πρέπει να αποφευχθούν συμβατικά παρελθοντικά σχήματα επικοινωνίας, που παρουσιάζουν τη γνώση με μονολιθικό τρόπο. Επιθυμητή είναι μια πολυδιάστατη αλλά όχι πολύπλοκη προσέγγιση, με τη διδακτική ενότητα να αποτελείται από επιμέρους τμήματα, τα οποία να είναι σαφώς διαχωρισμένα μεταξύ τους και για τα οποία ο μαθητής να αντιλαμβάνεται το στόχο και τη σκοπιμότητα ύπαρξής τους, καθώς και τη συσχέτιση και τη σύνδεση αυτών των επιμέρους τμημάτων πληροφοριών μεταξύ τους.

· Πρέπει να χρησιμοποιούνται ξεχωριστοί τύποι γραμματοσειρών για επικεφαλίδες, ειδικά πλαίσια, για διάφορα επιμέρους τμήματα κ.ά. Συνιστάται ιδιαίτερα η χρήση άλλης γραμματοσειράς, π.χ. πλαγιαστής (italics), για τους τίτλους μουσικών έργων. Επίσης μπορεί να χρησιμοποιούνται ειδικοί κώδικες ή σύμβολα στα σημεία που υπάρχει παραπομπή στο τετράδιο ασκήσεων / εργασιών ή για να χαρακτηριστεί κάποιο είδος δραστηριότητας (ακρόαση, τραγούδι, εκτέλεση, σύνθεση, μουσικό παιχνίδι κ.ά.).

Οι κώδικες και τα "οπτικά σήματα" για όλα αυτά πρέπει να γνωστοποιούνται στο μαθητή στην αρχή του βιβλίου και καλό είναι να διατηρούνται ίδια σε όλες τις τάξεις.

Διδακτική προσέγγιση

· Το βιβλίο, εκτός από προσφορά γνώσεων, πρέπει να ωθεί το μαθητή στην αυτόνομη μάθηση, δηλαδή να του μάθει "πώς να μαθαίνει". Σ΄ αυτό συμβάλλουν τα προαναφερόμενα επιμέρους τμήματα, τα οποία παραπέμπουν σε διάφορες μαθησιακές λειτουργίες και διαδικασίες.

· Το βιβλίο πρέπει να είναι πηγή ερεθισμάτων, να δημιουργεί κίνητρα και να προσεγγίζει ακόμα και τις πιο δυσνόητες και απόμακρες στους μαθητές έννοιες και τεχνοτροπίες μέσα από τη δική τους καθημερινή πραγματικότητα, τα ενδιαφέροντα και τα ακούσματά τους.

· Πρέπει να καλύπτεται ένα ευρύ φάσμα ικανοτήτων και δεξιοτήτων, ώστε ο μαθητής να χειρίζεται δημιουργικά τη "γλώσσα" της μουσικής και να αναπτύσσει πρωτοβουλίες για έκφραση και για συνεργασία.

· Τα διάφορα είδη μουσικής πρέπει να παρουσιάζονται αντικειμενικά χωρίς να δημιουργούνται προκαταλήψεις και προέχει η ανάπτυξη μιας κριτικής στάσης των μαθητών, ώστε να είναι σε θέση να αξιολογήσουν και να αναπτύξουν τα σημαντικά γι΄ αυτούς στοιχεία, σε ήδη διαμορφωμένες επιλογές τους αλλά και σε είδη μουσικής με τα οποία δεν είναι τόσο εξοικειωμένοι.

· Πρέπει να προωθούνται οι ανθρωπιστικές και οι κοινωνικές αξίες που διαμορφώνουν την υγιή στάση του ανθρώπου στη σύγχρονη εποχή, πράγμα που αποτελεί γενικότερο μέλημα του εκπαιδευτικού συστήματος. Έτσι,

πρέπει να εκφράζεται ένα πνεύμα κοινωνικής αλληλεγγύης και ίσων ευκαιριών ανεξαρτήτως φύλου, ηλικίας, εθνικότητας και κοινωνικό-οικονομικών παραγόντων. Η μουσική και οι τέχνες γενικότερα, μέσω των πολιτιστικών αξιών που μεταφέρουν, αποτελούν ένα ανεκτίμητο όχημα για την διαπολιτισμική και την πολυπολιτισμική εκπαίδευση, συμβάλλοντας έτσι στην αλληλοκατανόηση και την ειρηνική συνύπαρξη των ανθρώπων.

· Πρέπει να ανταποκρίνεται στο αναπτυξιακό επίπεδο των μαθητών με γλώσσα κατανοητή και άμεση η οποία θα απευθύνεται σ΄ αυτούς με φιλικό και ακόμα με προσωπικό τρόπο.

· Πρέπει να εμπεριέχει στοιχεία που να απευθύνονται σε ένα ευρύ φάσμα ικανοτήτων των μαθητών της ίδιας τάξης ή του ίδιου αναπτυξιακού επιπέδου, και να εξασφαλίζεται η προσέγγιση της γνώσης με πολλαπλούς ή με συμπληρωματικούς τρόπους, π.χ. η υπόδειξη τριών μοτίβων διαφορετικής δυσκολίας για τη μελωδική ή τη ρυθμική συνοδεία ενός τραγουδιού, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν όλοι οι μαθητές με κάποιο από τα τρία μοτίβα.

· Πρέπει να δίνονται οι προϋποθέσεις για όλο και πιο υψηλή απόδοση των μαθητών μέσα στην τάξη και για την αξιοποίηση της αξιολόγησης και της αυτοτροφοδότησης.

Γλώσσα

· Για όλα τα διδακτικά βιβλία η γλώσσα είναι η νεοελληνική, όπως αυτή καθορίζεται από το νόμο 1566, αριθμ. 1, παρ. 4.

· Η γλώσσα πρέπει να είναι σαφής και κατανοητή.

· Για την ελληνική γλώσσα καλύτερη επικοινωνία με το χρήστη επιτυγχάνεται με τη χρήση ενεργητικής παρά παθητικής φωνής. Το κείμενο είναι πιο άμεσο, ζωντανό και φιλικό στον αναγνώστη.

· Να προτιμούνται ρηματικές προτάσεις και όχι ονοματικές, όπως επίσης συγκεκριμένες και όχι αφηρημένες λέξεις.

· Οι όροι να επεξηγούνται ικανοποιητικά και με ακρίβεια, ενώ οι συλλογισμοί και τα επιχειρήματα να δομούνται με λογική συνοχή και συνέπεια.

Βιβλίο του Εκπαιδευτικού

Το βιβλίο του εκπαιδευτικού και των δύο βαθμίδων θα συνταχθεί παράλληλα με το βιβλίο του μαθητή και το τετράδιο ασκήσεων/ εργασιών του μαθητή, και θα έχει ως στόχο να υποστηρίξει τον διδάσκοντα, ώστε να οργανώσει πιο μεθοδικά τη διδασκαλία του και να την διεξαγάγει πιο αποδοτικά.

Περιεχόμενο

· Το βιβλίο του εκπαιδευτικού είναι ένα πολύτιμο βοήθημα, το οποίο επιτελεί τους εξής σκοπούς:

α) Συνδέει τους στόχους και τις επιδιώξεις του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών και του Προγράμματος Σπουδών με τη διδακτική πράξη προτείνοντας τρόπο υλοποίησης και διαπραγμάτευσης του περιεχομένου, που ορίζεται για την τάξη:

-σε άμεση συνάρτηση με το βιβλίο του μαθητή, το τετράδιο ασκήσεων/ εργασιών του μαθητή και το συνοδευτικό ηχητικό υλικό

- σε επίπεδο προέκτασης και εναλλακτικής προσέγγισης των διάφορων θεμάτων που εμπεριέχονται στο βιβλίο και στο τετράδιο ασκήσεων/ εργασιών του μαθητή

β) Αναφέρεται σε γενικότερα και ειδικότερα θέματα παιδαγωγικής, διδακτικής μεθοδολογίας και σχεδιασμού, ψυχολογίας και άλλων επιστημονικών γνώσεων που αφορούν το μουσικοπαιδαγωγό και το έργο του.

γ) Παρέχει βιβλιογραφία και υλικό στήριξης, καθώς και πληροφορίες για φορείς, προγράμματα και θεσμούς, που μπορούν να ενισχύσουν και να εμπλουτίσουν τη διεξαγωγή του μαθήματος.

Το βιβλίο του εκπαιδευτικού λειτουργεί, επομένως, ταυτόχρονα ως συγκεκριμένος οδηγός στο υπόλοιπο διδακτικό πακέτο και ως ευρύτερο βιβλίο αναφοράς.

Ως προς αυτές τις λειτουργίες θα πρέπει να περιέχει:

· Κείμενα συμπληρωματικά που διευρύνουν την έννοια ή το περιεχόμενο των γνωστικών αντικειμένων που περιέχονται στο βιβλίο του μαθητή ή στο τετράδιο ασκήσεων/ εργασιών και με τα οποία βελτιώνει τις γνώσεις του ο διδάσκων, όπως :

- αποσπάσματα από βιβλία
- άρθρα
- βιβλιογραφικές παραπομπές από ελληνική και ξένη βιβλιογραφία κ.ά.

· Δισκογραφία (CD - δίσκοι - κασέτες) συνοδευόμενη από αναλύσεις των επιλεγόμενων έργων, καθώς και προτάσεις ακροάσεων και μεθόδους ακρόασης .

· Μουσικό υλικό (παρτιτούρες αναλυμένες ή με υποδείξεις).

· Μουσικά παιχνίδια, κουίζ, με τρόπους υλοποίησης στην τάξη.

· Προτάσεις σύνδεσης με διάφορα γεγονότα, εκδηλώσεις, επετείους κτλ.

· Προτάσεις δραστηριοτήτων που μπορούν να αναπτυχθούν μέσα στην τάξη.

· Τραγούδια ή μέρη έργων που μπορούν να τραγουδηθούν με διάφορους τρόπους και που θα καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα του ελληνικού και του διεθνούς ρεπερτορίου.

· Οργανική συνοδεία (για πιάνο, αρμόνιο, φλογέρα, κρουστά κ.ά) τραγουδιών ή ασκήσεων που περιέχονται στο βιβλίο και το τετράδιο του μαθητή.

· Τρόπους αξιολόγησης σε συγκεκριμένα διδακτικά αντικείμενα ή θεματικές ενότητες με ολιγόλεπτα τεστ, ατομικές ή ομαδικές δραστηριότητες κτλ.

Διάρθρωση

Το βιβλίο του εκπαιδευτικού όλων των βαθμίδων, όπως ήδη επισημάνθηκε, έχει διπλό ρόλο. Είναι κατά βάση οδηγός για το υπόλοιπο διδακτικό υλικό του πακέτου, αλλά ταυτόχρονα εμπεριέχει στοιχεία και δίνει κατευθύνσεις ευρύτερου χαρακτήρα, χρήσιμα για τον εκπαιδευτικό. Ως προς το ρόλο του ως συντονιστικού οργάνου για το βιβλίο του μαθητή, το τετράδιο ασκήσεων/ εργασιών του μαθητή και το συνοδευτικό ηχητικό υλικού, πρέπει το βιβλίο του εκπαιδευτικού να έχει την εξής διάρθρωση:

· Η δομή να είναι σε κεφάλαια αντίστοιχα με τις διδακτικές ενότητες (25) που περιέχει το βιβλίο του μαθητή και η έκταση του βιβλίου να είναι εκατόν εξήντα (160) σελίδες περίπου.

· Το κάθε κεφάλαιο θα αποτελεί ένα σχέδιο μαθήματος ως προς το περιεχόμενο της αντίστοιχης διδακτικής ενότητας του βιβλίου και του τετραδίου ασκήσεων/ εργασιών του μαθητή.

· Το σχέδιο μαθήματος πρέπει να διαμορφωθεί έτσι, ώστε να εμπεριέχονται τα εξής στοιχεία:

(α) Στόχος / οι της διδακτικής ενότητας.

(β) Πορεία υλοποίησης και πραγματοποίησης του βασικού σχεδίου μαθήματος.

(γ) Μεθοδολογικές οδηγίες.
(δ) Μέσα και υλικά.
(ε) Υποστηρικτικό υλικό για το βασικό σχέδιο μαθήματος.
(στ) Εναλλακτικές προσεγγίσεις και προεκτάσεις του βασικού σχεδίου μαθήματος.
(ζ) Αξιολόγηση.

· Ο τρόπος παρουσίασης και κωδικοποίησης αυτών των στοιχείων σε οργανικά μέρη του σχεδίου μαθήματος {π.χ. χρήση διαγράμματος ροής για το (β)} αφήνεται στην κρίση του συγγραφέα. Πρέπει όμως να εφαρμόζεται ο ίδιος τρόπος διάκρισης των οργανικών μερών του σχεδίου μαθήματος σε όλα τα κεφάλαια.

· Στο σχεδιασμό του κάθε σχεδίου μαθήματος πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη ο χρονικός παράγοντας. Αυτά που προτείνονται για το βασικό σχέδιο μαθήματος, δηλαδή οι αναφορές στο βιβλίο του μαθητή, η πραγματοποίηση ασκήσεων, εργασιών και δραστηριοτήτων μέσα στην τάξη, και η χρήση του συνοδευτικού ηχητικού υλικού ή άλλου διδακτικού υλικού (βιντεοταινιών, CD-ROM κ.ά.), πρέπει να είναι πραγματοποιήσιμα μέσα στην 45΄ διδακτική ώρα.

· Ως προς το ρόλο του βιβλίου του εκπαιδευτικού ως ευρύτερου βιβλίου αναφοράς, το σχετικό περιεχόμενο και οι αναφορές σε διάφορα θέματα, π.χ. σωστή τοποθέτηση και ανάπτυξη της φωνής, συστήματα διδασκαλίας της μουσικής, ειδική διδακτική της μουσικής, έρευνες για τη μουσική ανάπτυξη του παιδιού κ.ά. μπορούν είτε να αποτελέσουν αυτόνομα κεφάλαια είτε να ενταχθούν στα κεφάλαια των σχεδίων μαθημάτων.

· Εκτός από τα τραγούδια που εντάσσονται στα βασικά σχέδια μαθήματος, πρέπει να συμπεριληφθούν στο βιβλίο και επιπλέον τραγούδια ως μικρή συλλογή για εναλλακτική ή προαιρετική χρήση από τον διδάσκοντα. Τα τραγούδια αυτά μπορεί να σχετίζονται με τις διδακτικές ενότητες ή να είναι γενικότερου χαρακτήρα (εθνικές και θρησκευτικές γιορτές κ.ά.).

Παρουσίαση

· Το βιβλίο του εκπαιδευτικού πρέπει να είναι ελκυστικό, λειτουργικό και εύχρηστο. Οι διάφορες οδηγίες και κατευθύνσεις πρέπει να δίνονται με σαφήνεια. Η ανάπτυξη διάφορων θεμάτων δεν πρέπει να είναι ογκώδης και εκτενής αλλά περιεκτική, με προσανατολισμό στο να μπορεί άμεσα ο διδάσκων να επισημάνει και να επιλέξει στοιχεία που θα εισαγάγει και θα εφαρμόσει στο μάθημα μέσα στην τάξη.

· Οι εικόνες στο βιβλίο του εκπαιδευτικού μπορεί να είναι σε μικρότερη αναλογία απ' ό,τι στο βιβλίο του μαθητή, διότι έχουν κύρια αποστολή να αποτελέσουν συμπληρωματικό εποπτικό υλικό, το οποίο μπορεί να θελήσει να αναπαράγει ο διδάσκων για χρήση μέσα στην τάξη.

Κίνητρα και αξίες που προωθεί

· Το βιβλίο του εκπαιδευτικού πρέπει να αντανακλά τα κίνητρα και τις αξίες που αναφέρονται στο βιβλίο του μαθητή .

· Τα σχέδια μαθημάτων πρέπει να έχουν ανοικτό χαρακτήρα και να δίνουν τη δυνατότητα στον διδάσκοντα να διαμορφώσει τη διδασκαλία με το δικό του προσωπικό τρόπο στο πλαίσιο πάντα ενός μαθητοκεντρικού προσανατολισμού και της επιδίωξης μια καθοδηγούμενης, ανακαλυπτικής μάθησης. Έτσι, η συνδιαλλαγή διδάσκοντος-μαθητών θα είναι εποικοδομητική και αποδοτική.

Επίπεδο του βιβλίου

· Τα βασικά σχέδια μαθήματος πρέπει να είναι καθολικού χαρακτήρα, να είναι προσιτά και εφαρμόσιμα στη γενική των περιπτώσεων σε ό,τι αφορά τη χρήση μέσων και υλικών από τον εκπαιδευτικό, και να λαμβάνουν υπόψη τη γενική κατάρτιση των εκπαιδευτικών μουσικής.

Τετράδιο ασκήσεων/ εργασιών του μαθητή

Περιεχόμενο

· Το τετράδιο ασκήσεων και εργασιών του μαθητή συμπληρώνει το βιβλίο του μαθητή, θέτοντας ασκήσεις, εργασίες και δραστηριότητες, οι οποίες μπορούν να πραγματοποιηθούν είτε μέσα στην τάξη είτε στο σπίτι.

· Το τετράδιο ασκήσεων και εργασιών έχει ως επιδίωξη να ενεργοποιήσει τον μαθητή να ασχοληθεί παραγωγικά και δημιουργικά με θέματα που αναπτύσσονται κατά τη διδασκαλία. Παρέχει τη δυνατότητα εμπέδωσης εννοιών και εξάσκησης δεξιοτήτων και επομένως χρησιμεύει και ως κριτήριο αξιολόγησης για τον εκπαιδευτικό.

Διάρθρωση

· Το τετράδιο ασκήσεων και εργασιών θα αντιστοιχεί στις είκοσι πέντε διδακτικές ενότητες του βιβλίου του μαθητή και θα αριθμεί πενήντα (50) σελίδες περίπου.

· Οι ασκήσεις και οι εργασίες μπορούν να έχουν ποικίλες μορφές, όπως:

- Ερωτήσεις (άμεσες, πολλαπλής επιλογής, συμπλήρωσης κενών κ.ά.) ως προς έννοιες που μαθεύτηκαν, ως τεστ ακουστικής διάκρισης, ως προς ακροάσεις και άλλες μουσικές δραστηριότητες.
- Ασκήσεις για την εμπέδωση μουσικών εννοιών και της σημειογραφίας, π.χ. συμπλήρωση μέτρων, ονομασία και γραφή φθόγγων, επινόηση μη συμβατικής σημειογραφίας κ.ά.
- Δημιουργία και γράψιμο μελωδιών, ρυθμικών ostinati, ηχοσυνθέσεων κ.ά.
- Σταυρόλεξα, παζλ, δραστηριότητες υπό μορφή παιχνιδιού κ.ά.
- Γραπτή έκθεση απόψεων, σχολίων ή κριτικής πάνω σε κάποιο θέμα.
- Παρακολούθηση και συμπλήρωση διαγραμμάτων ακροάσεων κ.ά.
- Βήμα προς βήμα γραπτές και οπτικές οδηγίες για την κατασκευή αυτοσχέδιου μουσικού οργάνου.
- Συλλογή και καταγραφή στοιχείων.
- Δραστηριότητες πολύτεχνης έκφρασης, π.χ. σχεδιασμός αφίσας αναγγελίας συναυλίας, επινόηση φανταστικού διαλόγου μεταξύ κάποιου συνθέτη και ενός άλλου προσώπου κ.ά.

· Ορισμένες από τις εργασίες μπορεί να είναι συλλογικές, είτε με εκτέλεση από ομάδες μαθητών, είτε με επιμερισμό δραστηριοτήτων σε ομάδες μαθητών.

· Οι ασκήσεις πρέπει να παρουσιάζουν ποικιλία και να χρησιμοποιούν διάφορους τρόπους προσέγγισης, ώστε να ανανεώνεται το ενδιαφέρον του μαθητή στις διαδοχικές διδακτικές ενότητες.

Παρουσίαση

· Το τετράδιο ασκήσεων και εργασιών πρέπει να είναι όμοιας αισθητικής αξίας με το βιβλίο του μαθητή, με χρήση των ίδιων κατηγοριών γραμματοσειρών, συμβόλων και κωδίκων, ώστε ο μαθητής να μπορεί εύκολα να συνδέει και να χρησιμοποιεί και τα δύο.

· Οι οδηγίες και η περιγραφή του τρόπου υλοποίησης των διάφορων ασκήσεων και εργασιών πρέπει να είναι δοσμένες με σαφήνεια, ώστε να γίνουν εύκολα κατανοητές.

Κίνητρα και αξίες που προωθεί

· Το τετράδιο ασκήσεων υποβοηθά στο να καλλιεργήσουν οι μαθητές την κριτική σκέψη, τη φαντασία και τις εκφραστικές ικανότητές τους, να εμπεδώσουν γνώσεις, να αναπτύξουν μουσικές δεξιότητες και γενικά να παροτρυνθούν στο να ενδιαφερθούν ευρύτερα για τη μουσική και να ασχοληθούν με διάφορους τρόπους με αυτήν.

· Οι δραστηριότητες του τετραδίου συμβάλλουν στην ανάπτυξη της συνεργασίας ανάμεσα στους μαθητές και δίνουν την ευκαιρία για αυτοαξιολόγηση.

Επίπεδο του βιβλίου

· Οι διάφορες μορφές ασκήσεων και εργασιών πρέπει να ανταποκρίνονται στην ηλικία και το επίπεδο των μαθητών. Για το Δημοτικό συνιστάται μεγαλύτερο ποσοστό δραστηριοτήτων σε μορφή παιχνιδιού, ενώ στο Γυμνάσιο σταδιακά εισάγονται πιο σύνθετες εργασίες δημιουργικής αναζήτησης.

· Οι εργασίες που δίνονται για το σπίτι ή απαιτούν συγκέντρωση πληροφοριών από διάφορες πηγές πρέπει να προβλεφθούν, ώστε να είναι προσιτές και πραγματοποιήσιμες από το ευρύτερο φάσμα των μαθητών, οι οποίοι θα έχουν προσπέλαση και δυνατότητα χρησιμοποίησης των διάφορων πηγών.

Για την υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας, θα χρησιμοποιείται και άλλο διδακτικό υλικό όπως, διαφάνειες σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, CD, σλάιντς, βιντεομαθήματα κτλ.

Εποπτικό υλικό

Εκπαιδευτικό Λογισμικό

Το Εκπαιδευτικό Λογισμικό[1] συνδέεται με την ανάγκη ανανέωσης των μεθόδων διδασκαλίας και μάθησης στο πλαίσιο του γενικότερου εκπαιδευτικού σχεδιασμού και της εκπόνησης των Προγραμμάτων Σπουδών. Με το Εκπαιδευτικό Λογισμικό επιδιώκεται η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (διασύνδεση της πληροφορίας, πολλαπλή αναπαράσταση της πληροφορίας, διερεύνηση, πειραματισμός κτλ.) για τη δημιουργία ενός πλούσιου, ελκυστικού και προκλητικού μαθησιακού περιβάλλοντος το οποίο θα ευνοεί τη διερευνητική, την ενεργητική και τη δημιουργική μάθηση. Επιδιώκεται, δηλαδή, το Εκπαιδευτικό Λογισμικό να αποτελέσει ένα επιπλέον μέσο για την επίτευξη των στόχων που θέτουν τα Προγράμματα Σπουδών και για την ποιοτική βελτίωση της διαδικασίας διδασκαλίας και μάθησης.

Το Εκπαιδευτικό Λογισμικό για τη μουσική του Δημοτικού και του Γυμνασίου που θα δημιουργηθεί στο πλαίσιο εφαρμογής του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών έχει σκοπό να βοηθήσει τους μαθητές στην καλύτερη κατανόηση των εννοιών και του περιεχομένου των μαθημάτων τους, αλλά και τον διδάσκοντα, επειδή αυτός θα μπορεί να βρίσκει έτοιμο εποπτικό (οπτικοακουστικό) υλικό για την καλύτερη διεξαγωγή του μαθήματος. Το Λογισμικό αυτό θα είναι ένα βοήθημα σε μορφή ηλεκτρονική με στόχο να συμπληρώσει το υπόλοιπο διδακτικό υλικό αξιοποιώντας τις δυνατότητες

- διασύνδεσης της πληροφορίας
- πολλαπλής αναπαράστασης της πληροφορίας
- δημιουργίας περιβάλλοντος διερεύνησης και πειραματισμού
- προσομοίωσης φαινομένων και καταστάσεων

τις οποίες προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας. Βάσει του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ) θα δημιουργηθεί Εκπαιδευτικό Λογισμικό, για την υποστήριξη των μαθημάτων του δημοτικού και του γυμνασίου.

Περιεχόμενο

Κατά τη δημιουργία του Εκπαιδευτικού Λογισμικού θα πρέπει να μελετηθεί με μεγάλη προσοχή τόσο το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Μουσικής όσο και τα Προγράμματα Σπουδών του Δημοτικού και του Γυμνασίου. Με βάση αυτά κάθε πρόταση δημιουργίας Εκπαιδευτικού Λογισμικού θα πρέπει να:

- προσδιορίζει τις ενότητες και τα περιεχόμενα του Π.Σ που θα υποστηρίζει το λογισμικό
- προδιαγράφει με λεπτομέρεια τα σενάρια χρήσης του λογισμικού για την υποστήριξη της μαθησιακής διαδικασίας
- αναφέρει και να τεκμηριώνει τις δυνατότητες που θα προσφέρει το λογισμικό για την ποιοτική βελτίωση της διαδικασίας της μάθησης, σε αντιδιαστολή με το συμβατικό διδακτικό υλικό (βιβλία)

Προδιαγραφές

Το Εκπαιδευτικό Λογισμικό για το μάθημα της Μουσικής, πέραν των όσων ισχύουν γενικά για τη δημιουργία Εκπαιδευτικού Λογισμικού, θα πρέπει επιπλέον να παρουσιάζει τα θέματα με τέτοιο τρόπο, που να:

· Διευκολύνει τη διαθεματική προσέγγιση.

· Εξασφαλίζει τη σταδιακή πρόσβαση στη μόρφωση.

· Ενεργοποιεί τους μαθητές.

· Συνδέει τα θέματα που διαπραγματεύεται με πραγματικές καταστάσεις από το περιβάλλον των μαθητών.

· Εξασφαλίζει σύνδεση του θέματος και με άλλες τέχνες και επιστήμες.

· διαθέτει για αξιοποίηση πόρους γενικής χρήσης (γλωσσάρι, εγκυκλοπαίδειες, καταλόγους κτλ.).

· Θέτει ερωτήματα και να προτείνει δραστηριότητες.

· Εκμεταλλεύεται στο μέγιστο βαθμό όλα τα στοιχεία που προσφέρουν οι multimedia δυνατότητες των Η/Υ.

· Προάγεται συνολικά η αισθητική καλλιέργεια των μαθητών. Η πλαισίωση του οπτικού υλικού με ηχητικό να γίνει με προσοχή, με την επιλογή κατάλληλων μουσικών θεμάτων, τα οποία θα εναρμονίζονται κάθε φορά με το περιεχόμενο του οπτικού υλικού.

· Μπορούν να χρησιμοποιηθούν και αυτόνομα. Κάθε θέμα θα παρουσιάζεται χωρίς εξάρτηση από τα άλλα.

· Ανταποκρίνεται στις σύγχρονες αισθητικές απαιτήσεις. Να χρησιμοποιεί κατάλληλες γραμματοσειρές στα κείμενα. Επίσης, να μπορεί να προσφέρει ένα περιβάλλον ενημέρωσης για εκπαιδευτικό λογισμικό από το Site του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου ή πληροφορίες για σχετικά Site του www κ.ά.

Διαφάνειες ανακλαστικού προβολέα

Ο κύριος στόχος της χρήσης διαφανειών κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας, είναι η υποστήριξή της, με την αξιοποίηση της παραστατικότητας, της αμεσότητας και της γοητείας που ασκεί στο μαθητή, η προβαλλόμενη εικόνα.

[1] Με τον όρο Εκπαιδευτικό Λογισμικό εννοούμε το λογισμικό που σχεδιάζεται και χρησιμοποιείται για τους σκοπούς της διδασκαλίας και της μάθησης.

Η χρήση των διαφανειών ενεργοποιεί πολύπλευρα το ενδιαφέρον των μαθητών, συμβάλλει στην οργάνωση της διδασκαλίας και στην εξοικονόμηση χρόνου κατά τη διεξαγωγή της, παρέχει κίνητρα για ανάπτυξη διαλόγου μέσα στην αίθουσα, καλλιεργεί τις δεξιότητες της παρατήρησης, της καταγραφής, της ταξινόμησης και της αξιολόγησης, και διευκολύνει την ενεργητική προσέγγιση της γνώσης.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων που θέτουμε μέσω των διαφανειών αποτελεί το να είναι συμβατές με το Πρόγραμμα Σπουδών και συμπληρωματικές με το διδακτικό εγχειρίδιο, να είναι κατασκευασμένες από ανθεκτικό υλικό και να είναι νεανική και ελκυστική με λελογισμένη χρήση στοιχείων εντυπωσιασμού.

Ταινίες Βίντεο

Η προβολή βιντεοταινιών μπορεί να συμβάλλει θετικά στη διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής καθώς μεταφέρει στη σχολική αίθουσα την εικόνα και τον ήχο φαινομένων, διαδικασιών και λειτουργιών των οποίων η πρόσβαση θα απαιτούσε, ειδικότερα ως προς τη μουσική, μεταφορά στον τόπο διεξαγωγής τους.

Οι βιντεοταινίες θα πρέπει να είναι συμβατές με το Πρόγραμμα Σπουδών, την ορολογία που χρησιμοποιείται στα σχολικά εγχειρίδια και να συνοδεύονται από έντυπο υλικό που πληροφορεί τον εκπαιδευτικό για το περιεχόμενό τους και τον τρόπο ένταξής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Συνοπτικά απαιτούμενο διδακτικό υλικό

· Βιβλία Μαθητή για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση: 4

1. Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Α΄ και Β΄ του Δημοτικού

2. Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Γ΄ και Δ΄ του Δημοτικού

3. Ένα βιβλίο μαθητή για κάθε τάξη Ε΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού

· Βιβλία μαθητή για το Γυμνάσιο: 3

Ένα βιβλίο για κάθε τάξη του γυμνασίου

· Τετράδια εργασιών και ασκήσεων μαθητών: 7

Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων αντιστοίχων με τα βιβλία των μαθητών

· Βιβλία Δασκάλου και των δύο βαθμίδων: 7

Ένα βιβλίο δασκάλου αντιστοίχων με τα βιβλία των μαθητών

· Ανθολόγιο Τραγουδιών και διαφόρων χορωδιακών ή μη μουσικών έργων: 2

Ένα ανθολόγιο για κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης (δημοτικό - γυμνάσιο)

Αξιολόγηση

Ορίζεται ότι η προβλεπόμενη από τις κείμενες διατάξεις αξιολόγηση για το μάθημα της μουσικής δεν περιλαμβάνει προκαθορισμένες εξετάσεις, όπως αυτό συμβαίνει με τα άλλα γνωστικά αντικείμενα. Αυτό σημαίνει ότι η αξιολόγηση της επιτυχούς προσπάθειας των μαθητών στη μουσική θα γίνεται μόνο από τους δασκάλους και μέσα από την παρακολούθηση της πορείας της ενεργούς συμμετοχής των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η αξιολόγηση θα γίνεται με βάση τους επιθυμητούς στόχους στο τέλος κάθε επιπέδου.

Η Μουσική Αγωγή είναι μια σύνθετη και διαρκής διαδικασία αισθητικής - διανοητικής ευαισθητοποίησης και ψυχοσωματικής ενεργοποίησης. Γι' αυτό ο έλεγχος επίτευξης των διδακτικών στόχων θα πρέπει να έχει περισσότερο ποιοτικό παρά ποσοτικό χαρακτήρα. Οποιαδήποτε αξιολόγηση που θα περιοριζόταν μόνο στη μέτρηση της επίδοσης σε σχέση με μια συγκεκριμένη δεξιότητα θα ήταν εκτός της φιλοσοφίας του προγράμματος αυτού. Η αξιολόγηση θα εστιάζεται στο συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα κατά κύριο λόγο και δευτερευόντως στο γνωστικό τομέα. Και τούτο γιατί αντιμετωπίζεται ο μαθητής ως ολοκληρωμένη προσωπικότητα και στόχος είναι να βοηθηθεί να βελτιώσει την αυτοαντίληψη του και να ξεπεράσει τις τυχόν αδυναμίες του μέσα σε ένα κλίμα αποδοχής και αλληλεγγύης, ώστε να μπορέσει σταδιακά να προχωρήσει σε αυτοαξιολόγηση της προσπάθειάς του.

Με αυτό το σκεπτικό η αξιολόγηση αντιμετωπίζεται ως αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας και μάλιστα ως υπηρέτης - και όχι αφέντης- του Δ.Ε.Π.Π.Σ. Η αξιολόγηση πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας και να δίνει συνεχώς παλίνδρομη τροφοδότηση. Περιμένουμε να διδαχθούν η γνώση και κατανόηση της μουσικής και να αναπτυχθούν δεξιότητες, στάσεις και αξίες, όλα αυτά σε συνδυασμό με την πρακτική μουσική δημιουργία.

- Τα παιδιά αναπτύσσουν κατανόηση και μαθαίνουν μουσικές δεξιότητες με μια διαδικασία συνεχούς επανάληψης δεξιοτήτων και ασκήσεων. Συνεπώς, αξιολογώντας τις μουσικές τους επιδόσεις λαμβάνουμε υπόψη τις διαφορές ανάπτυξης των διαφόρων ατόμων μεταξύ τους καθώς και τις βελτιώσεις που γίνονται με επαναλήψεις ορισμένων δεξιοτήτων.

- Πιστεύεται, πάντως, ότι από την πλειονότητα των μαθητών αναμένεται λογικά ένα επιτυχές αποτέλεσμα στο τέλος των επιμέρους επιπέδων 1 έως 4. Είναι δε σίγουρο ότι σχεδόν όλα τα παιδιά θα μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των επιθυμητών στόχων στο τέλος κάθε επιπέδου.

- Τα επίπεδα αυτά επιτρέπουν σταδιακή ανάπτυξη ικανότητας καθώς και εκμάθηση επιπρόσθετων δεξιοτήτων. Όμως τόσο οι επιθυμητοί στόχοι όσο και τα επίπεδα είναι προσχεδιασμένα έτσι ώστε να προκαλούν τα παιδιά να επεκτείνουν και να εμπλουτίσουν τη μουσική τους γνώση.

Επομένως η αξιολόγηση θα πρέπει να γίνεται και αυτή στην ίδια βάση, με την χρησιμοποίηση των κατάλληλων αξιολογικών μέσων. Συγκεκριμένα με :

- Δραστηριότητες διερεύνησης της ικανότητας των μαθητών να χειρίζονται τα στοιχεία της μουσικής σε δημιουργικές εργασίες και το βαθμό κατανόησης της μουσικής (π.χ. να φτιάχνουν τραγούδια, ορχηστρικά κομμάτια, εισαγωγές, παραλλαγές κ.τ.λ.).

- Δραστηριότητες ελέγχου της ικανότητας για αυτοσχεδιασμό, της μουσικής ευαισθησίας και γούστου.

- Δραστηριότητες που επιτρέπουν τη διερεύνηση της ικανότητας τους στην ακρόαση (π.χ. ακουστική ανάλυση) και στην κατανόηση της σημειογραφίας της μουσικής (π.χ. ανάλυση παρτιτούρας)

- Δραστηριότητες όπως εκ πρώτης όψεως ανάγνωση της μουσικής, ανάγνωση τραγουδιού, με τις οποίες διερευνάται η δεξιότητα στην ανάγνωση της μουσικής.

- Γενικότερα οι στάσεις και οι διαθέσεις απεικονίζονται σε σχέση με το βαθμό που οι μαθητές αγαπούν τη μουσική, παίρνουν μέρος σ΄ αυτήν, διαβάζουν γι' αυτήν και με τη συμμετοχή τους σε μουσικές δραστηριότητες έξω από το σχολείο. Οι διαθέσεις και τα ενδιαφέροντα εκδηλώνο-

νται με το να τραγουδούν, να παίζουν μουσικά όργανα, να ακούν μουσική, να πηγαίνουν σε συναυλίες κ.α.

Τι είναι αξιολόγηση στη μουσική

Οι μουσικές γνώσεις, δεξιότητες και η μουσική κατανόηση αναμένεται να διδάσκονται στο πλαίσιο της και σε σχέση με την πρακτική μουσική δημιουργία. Συνεπώς, θα πρέπει όσο γίνεται να αξιολογούνται κάτω απ' αυτό το πρίσμα.

Οι ακόλουθες αρχές πρέπει να ληφθούν υπόψη στην αξιολόγηση:

- Τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση πρέπει να είναι πλήρως κατανοητά, αποδεκτά ως λογικά και πέρα από κάθε ασαφή ερμηνεία στην εφαρμογή τους.

- Η αξιολόγηση πρέπει να είναι απλή και μέρος της διαδικασίας της τάξης, πράγμα που σημαίνει ότι πρέπει να γίνεται στο σωστό χρόνο και να αποφεύγεται η κατάχρηση.

- Η αξιολόγηση πρέπει να είναι τόσο διαμορφωτική (formative) - μια συνεχής διαδικασία που ενδυναμώνει τη μάθηση και τη διδασκαλία - όσο και αθροιστική (summative) - αφορά στην ολοκλήρωση των επιδιωκόμενων στόχων στο τέλος κάθε επιπέδου - και να δίνει σαφείς και ξεκάθαρες πληροφορίες για όλα τα αντικείμενα που ενδιαφέρουν.

- Η αξιολόγηση του κάθε μαθητή ατομικά θα πρέπει να αντανακλά και τις δραστηριότητες και επιτεύξεις του ως μέλους ενός γκρουπ.

- Η αξιολόγηση της μουσικής ικανότητας συνδέεται με το γενικό πλαίσιο και τις δημιουργικές εργασίες - δραστηριότητες που εφαρμόζονται. Επομένως όσο πιο ευρύ είναι το φάσμα των δραστηριοτήτων που μπορούν να πραγματοποιηθούν, τόσο πιο ευρύχωρο γίνεται το πεδίο αξιολόγησης.

- Προσοχή πρέπει να δοθεί στην αξιολόγηση τόσο της διαδικασίας όσο και του παραγόμενου αποτελέσματος, και δια μέσου αυτών, στην αυτό αξιολόγηση των μαθητών που πλέον αποτελεί σημαντικό μέρος της πορείας για τη συμπλήρωση των στόχων επίτευξης.

- Καθώς η αξιολόγηση γίνεται σε μόνιμη βάση θα είναι απαραίτητο να ξαναδεί ο εκπαιδευτικός συγκεντρωτικά τις αξιολογήσεις που έγιναν από όλους όσους εμπλέκονται με κάθε μαθητή, πριν αποφασίσει σε μια αθροιστική αναφορά στο τέλος των στόχων του κάθε επιπέδου.

- Εφόσον οι μουσικές ικανότητες - δεξιότητες και η κατανόηση της μουσικής κατακτώνται μέσω μιας διαδικασίας συνεχούς ανάκλησης και "επίσκεψης" περιοχών δεξιοτήτων αλλά και δημιουργικών εργασιών που πραγματοποιούνται, η αξιολόγηση πρέπει να λάβει υπόψη διαφορές ανάμεσα στα επίπεδα ανάπτυξης στα άτομα και τα αποτελέσματα της "επανεπίσκεψης" συγκεκριμένων περιοχών δεξιότητας. Πιστεύουμε πάντως ότι η πλειοψηφία των μαθητών μπορούν να πετύχουν συγκεκριμένα επίπεδα ικανότητας στη μουσική με την ολοκλήρωση των επιπέδων και είμαστε πεπεισμένοι ότι όλα τα παιδιά θα μπορούν να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις που προβλέπονται για το προτεινόμενο τέλος των στόχων επίτευξης των επιπέδων.

Ενισχυτικές οδηγίες προς τους διδάσκοντες

Γενικά, η καθιέρωση ενός πλαισίου για την αξιολόγηση στη Μουσική αποτελεί ένα μη αναπτυγμένο τομέα στα σχολεία. Σημαντικό τμήμα της επιμόρφωσης των δασκάλων μουσικής - και ειδικά εκείνων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης - πρέπει να καλύπτει τις επιπτώσεις της αξιολόγησης, με οδηγίες, κασέτες και βιντεοταινίες, όπου να απεικονίζονται τα αναμενόμενα επίπεδα επιτυχίας.

2.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

2.α) Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας είναι να μάθει το παιδί να χειρίζεται όσο το δυνατό καλύτερα την κοινή νέα ελληνική γλώσσα: να την καταλαβαίνει, να τη μιλάει, να τη διαβάζει, να τη γράφει με άνεση, ώστε σταδιακά να κατακτήσει την κοινωνική εγγραμματοσύνη. Αναλυτικότερα:

- Να χρησιμοποιεί τη γλώσσα για να ανακαλύπτει και να κατανοεί νέες γνώσεις και εμπειρίες και να ικανοποιεί έτσι τις πρακτικές, συναισθηματικές και πνευματικές του ανάγκες.

- Να κατανοεί ως σημασία και ως πρόθεση το περιεχόμενο κάθε είδους λόγου με το οποίο έρχεται σε επαφή και να χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα με τρόπο ώστε να παράγει λόγο αποτελεσματικό και κατάλληλο για κάθε ειδική περίσταση επικοινωνίας.

- Να είναι σε θέση να εκφράζει τον εσωτερικό του κόσμο

- Να συνειδητοποιήσει ότι:

(α) διαθέτει την ικανότητα να περιγράφει, να τροποποιεί την εξωτερική πραγματικότητα αλλά και να δημιουργεί πραγματικότητα με το λόγο του, στο μέτρο που μεταχειρίζεται τα κατάλληλα γλωσσικά μέσα και

(β) η δυνατότητα αυτή είναι συνάρτηση της γνώσης και συνειδητής χρήσης του γλωσσικού συστήματος.

- Να αποκτήσει τις βάσεις μιας κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, ώστε να μπορεί να επεξεργάζεται κριτικά και να αξιολογεί αντικειμενικά τα μηνύματα.

- Να ευαισθητοποιηθεί απέναντι στα λογοτεχνικά κείμενα, έτσι που να τα αγαπήσει και να φτάσει να αποζητά μόνος του τη συντροφιά του καλού λογοτεχνικού βιβλίου.

- Να αποκτήσει αίσθηση και γνώση της γλωσσικής του παράδοσης και να ενισχύσει το γλωσσικό του αυτοσυναίσθημα αξιοποιώντας τα διαχρονικά στοιχεία που λειτουργούν στη σημερινή ζωντανή γλώσσα.

- Να συνειδητοποιήσει την κοινωνική και γεωγραφική ποικιλία της ελληνικής γλώσσας.

- Να εξοικειωθεί με την τεχνολογία της πληροφορικής έτσι ώστε:

α) να αποκτήσει πρόσβαση στις πληροφορίες που παρέχονται μέσω του Διαδικτύου και

β) να μπορεί να επεξεργάζεται στοιχειωδώς κείμενα σε Η/Υ.

- Να εξοικειωθεί βαθμηδόν με τις γλωσσικές δομές και συμβάσεις τις οποίες χρησιμοποιούν οι διάφορες "κοινότητες λόγου", που συμβάλλουν στο κοινωνικό, πολιτιστικό, επιστημονικό, τεχνολογικό και οικονομικό γίγνεσθαι.

- Να κατανοήσει τη θέση που κατέχει η γλώσσα, γενικά, στον πολιτισμό ενός λαού, τη σημασία της για τα έθνη, και να έρθει σε επαφή και με πολιτιστικά στοιχεία άλλων λαών.

- Να εκτιμά και να σέβεται τη γλώσσα του άλλου και να συμβιώνει αρμονικά με αλλόγλωσσους.

- Όσον αφορά τον αλλοδαπό μαθητή, τον ενταγμένο σε τάξη, στην οποία χρησιμοποιείται η ελληνική ως μητρική γλώσσα, αυτός πρέπει:

- Να εσωτερικεύσει αβίαστα ορισμένες δύσκολες γι' αυτόν γλωσσικές δομές της ελληνικής γλώσσας.

- Να βιώσει μέσα από τη γλώσσα τον ελληνικό πολιτισμό και να υιοθετήσει θετική στάση απέναντί του.

Α. Προσανατολισμοί και μορφή του Δ.Ε.Π.Π.Σ

Για να επιτύχει τους παραπάνω στόχους το Δ.Ε.Π.Π.Σ της γλώσσας στο δημοτικό σχολείο ακολουθεί τις γενικές αρχές και τις πρακτικές της επικοινωνιακής προσέγγισης, όπως διαμορφώθηκαν στις ημέρες μας μέσα από θεωρητικές αναλύσεις, ερευνητικές μελέτες και πρακτικές εφαρμογές. Ως προς τη μορφή του το Δ.Ε.Π.Π.Σ της γλώσσας για το δημοτικό σχολείο προσπαθεί να συνδυάσει το "προϊόν" με τη διαδικασία και γι' αυτό επιχειρεί να αντιστοιχήσει τους στόχους που αναφέρονται στις δομές, τις έννοιες και τις λειτουργίες της γλώσσας, με τις διδακτικές και μαθησιακές δραστηριότητες που διαμορφώνουν αυθεντικά ή εικονικά πλαίσια επικοινωνίας μέσα στα οποία οι μαθητές αναπτύσσουν και βελτιώνουν γλωσσικές δεξιότητες όλων των επιπέδων.

Β. Περιεχόμενο του Δ.Ε.Π.Π.Σ

Το περιεχόμενο του Δ.Ε.Π.Π.Σ έχει με γλωσσολογικά και παιδαγωγικά κριτήρια επιλεγεί (και οργανωθεί) από τους εξής βασικούς χώρους:

· Δομολειτουργική και επικοινωνιακή Γραμματική
· Κειμενογλωσσολογία
· Ανάλυση λόγου
· Ψυχολογία κατανόησης κειμένων
· Ψυχολογία παραγωγής κειμένων
· Κοινωνιογλωσσολογία
· Θεωρία της Λογοτεχνίας

Β1. Στόχοι και δραστηριότητες στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης
1. Προφορικός λόγος - ομιλία και ακρόαση *Ο μαθητής να ασκηθεί βαθμιαία, ώστε, τελειώνοντας το δημοτικό, να είναι σε θέση να:* -Ακροάται, διατυπώνει ερωτήματα, απαντάει, εξηγεί και επιχειρηματολογεί με ακρίβεια και αυτοπεποίθηση. -Κάνει συνειδητή χρήση των φραστικών επιλογών που επιβάλλει η κάθε περίσταση επικοινωνίας και το επίπεδο λόγου. -Χρησιμοποιεί ολοένα αυξανόμενο λεξιλόγιο. -Ελέγχει την αποδεκτότητα του λόγου του. -Συλλαμβάνει υπονοούμενα. -Εντοπίζει και αποφεύγει συνήθη φραστικά σφάλματα. -Αφηγείται από μνήμης. -Ανακοινώνει προσωπικές εμπειρίες, σκέψεις, επιθυμίες, σχέδια, προγράμματα, το νόημα ενός κειμένου κ.τ.ό.	-Εκτέλεση εργασιών βάσει προφορικών οδηγιών. -Εμπλοκή του μαθητή στα δρώμενα και ενεργός συμμετοχή σε συζητήσεις. -Με λόγο σκόπιμο και κατάλληλο για την κάθε ειδική περίσταση, ο μαθητής αναλαμβάνει να φέρει αποτέλεσμα: • ζητώντας το α΄ από τον Χ, • ζητώντας πληροφορίες από τον Χ για το α΄, • πείθοντας τον Χ για το α΄, • ενημερώνοντας τον Χ για το α΄, • περιγράφοντας αντικειμενικά το α΄ επεισόδιο και επιχειρηματολογώντας υπέρ ή κατά του Χ, κ.τ.ό.. -Εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης, κατά περίπτωση.	- Συστηματική αξιοποίηση του διαλόγου και της προφορικής αφήγησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας των διαφόρων μαθημάτων και των εκδηλώσεων της σχολικής ζωής.

-Εκτιμά και απολαμβάνει αισθητικά καταξιωμένες μορφές λόγου, όπως απαγγελίες, θεατρικές παραστάσεις, ακροάσεις χαρισματικών ομιλητών κτλ.. -Στα παιχνίδια ρόλων: Θέτει σε λειτουργία τους μηχανισμούς ακουστικής και απαντητικής ετοιμότητας και βιωματικής συμμετοχής.	-Χρήση ειδικής ορολογίας για τη διάκριση και περιγραφή οργανισμών, υλικών, φαινομένων και διαδικασιών. -Αφήγηση ενώπιον ακροατηρίου. -Ανακοίνωση στην τάξη αποτελέσματος ομαδικής εργασίας. -Επισκέψεις σε χώρους ακροάσεων. -Θέατρο, παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις τραγούδια και ενεργός συμμετοχή στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής.	- Διασάφηση των ειδικών επιστημονικών εννοιών που εισηγούνται σε κάθε μάθημα (φυσική, γεωγραφία κ.τ.ό.), με συστηματική άσκηση στη χρήση τους εν κειμένω. - Σχολικό θέατρο.
2. Ανάγνωση και Κατανόηση Γραπτού Λόγου *Συνεχίζει από την προδημοτική εκπαίδευση την εξοικείωση με τις διάφορες εκδοχές του γραπτού λόγου. Στην Α' τάξη η ανάγνωση εστιάζεται στην ανακωδικοποίηση του γραπτού λόγου (= πρώτη ανάγνωση) και στις επόμενες τάξεις στην αποκωδικοποίηση (= κατανόηση)* *2.1. Η Ανάγνωση ως ανακωδικοποίηση*		

-Συνειδητοποιεί τη σύνδεση προφορικής και γραπτής γλώσσας. -Αναγνωρίζει τη διαφορά ανάμεσα στην εικόνα ενός αντικειμένου και στη γραπτή απόδοσή του με λέξη. -Διαβάζει προτάσεις, αναλύοντάς τις σε λέξεις - συλλαβές - φθόγγους, τα ταυτίζει με τα αντίστοιχα γραπτά σύμβολα ανασυνθέτοντας τις συλλαβές - λέξεις - προτάσεις. -Κατανοεί το βασικό μηχανισμό της ανάγνωσης, που στηρίζεται στη σχέση φθόγγων - γραμμάτων. *2.2 Η ανάγνωση ως αποκωδικοποίηση* -Διαβάζει και κατανοεί απλό, μικρό κείμενο. -Διαβάζει σιωπηρά, μεγαλόφωνα και εκφραστικά.	-Αναγνώριση του ονόματός του. -Παρουσίαση της εικόνας ενός ζώου με την αντίστοιχη λέξη. -Ξεφύλλισμα ενός βιβλίου με εικόνες και τις λέξεις των εικόνων. -Ασκήσεις τεχνικής της ανάγνωσης. - Ασκήσεις ορθής ανάγνωσης των φθόγγων που αντιστοιχούν στα γράμματα. -Ανάγνωση για τη διαμόρφωση συνολικής εικόνας του κειμένου. -Ανάγνωση σκόπιμη και με προσδοκίες. -Ερωτήσεις που αναφέρονται στις ενδοκειμενικές, διακειμενικές και περικειμενικές διαστάσεις του κειμένου. Ενδοκειμενικές: •Τι προβλέπεις ότι θα συμβεί	-Συστηματική άσκηση στην ανάγνωση των διάφορων κειμένων των διάφορων μαθημάτων.
-Υιοθετεί κάθε φορά τον τρόπο και το ρυθμό ανάγνωσης που υπαγορεύεται από την περίσταση. -Επιλέγει ανάμεσα στη συνολική ή στην επιλεκτική ανάγνωση. -Εντοπίζει τα κύρια σημεία ή τα σημεία που τον ενδιαφέρουν. -Εξάγει περιλήψεις διαφορετικού βαθμού πύκνωσης από	στη συνέχεια; •Τι ακριβώς εννοεί με τη λέξη/φράση. Ποια είναι τα κύρια γεγονότα της ιστορίας και τι θα συνέβαινε αν κάποιο από αυτά είχε γίνει με διαφορετική σειρά ή δεν είχε γίνει καθόλου; •Τι εικόνα δημιουργήθηκε στο μυαλό σου διαβάζοντας... Διακειμενικές: • Τι άλλο θα μπορούσε να είχε συμβεί; • Αν ήσουν εσύ ο ήρωας τι θα έκανες/ πώς θα αντιδρούσες και γιατί; •Τα παιδιά καλούνται να «δουν» και να εξηγήσουν τα πράγματα με τα «μάτια» τρί-	

σύντομα και μακροσκελή κείμενα. -Κατανοεί διάφορους τύπους κειμένων. -Εξοικειώνεται με τον ιδιωματικό λόγο. -Συνειδητοποιεί τη συνάφεια και τις διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.	των προσώπων που δε μιλούν στην ιστορία; Περικειμενικά:Πού φαίνεται από το κείμενο η εποχή και το κοινωνικό πλαίσιο που έγινε η ιστορία; -Αν η ιστορία συνέβαινε σε διαφορετικό τόπο και χρόνο, ποιες αλλαγές θα υπήρχαν; -Γιατί ο συγγραφέας θεωρείς ότι έγραψε το κείμενο και τι θέλει να μας πει;	
-Συμπεραίνει το περιεχόμενο ενός βιβλίου από τις εξωτερικές ενδείξεις (εξώφυλλο, περιεχόμενα, εικόνες κ.τ.ό.).	-Ανάγνωση για τον εντοπισμό συγκεκριμένης πληροφορίας. -Ανάγνωση λεπτομερειακή. -Ερωτήσεις κατανόησης κειμένου. -Ερωτήσεις που προωθούν μεταγνωστική ενημερότητα μαθητή για ανάγνωση.	-Η περίληψη ως μέσο διάγνωσης της κατανόησης του περιεχομένου των διάφορων μαθημάτων, ως μέσο αξιολόγησης της κατανόησης του μαθήματος και ως μέσο ανάπτυξης της γλώσσας και της σκέψης, και προώθησης της γνώσης
-Κατανοεί μακροσκελές κείμενο, ώστε να το αναπλάσει με τη βοήθεια σημειώσεων.	-Ελεύθερη απόδοση του νοήματος ενός κειμένου. -Απόδοση του νοήματος με λίγα λόγια.	
-Εκθέτει προσωπική και τεκμηριωμένη γνώμη πάνω σ' αυτά που διάβασε. -Διαβάζει και για προσωπική του ευχαρίστηση.		
-Επιλέγει ένα βιβλίο, μια εφημερίδα ένα άρθρο...από τράπεζα δεδομένων, από βιβλιοθήκη ή από βιβλιοπωλείο, με κριτήριο το σκοπό της δουλειάς του. -Χρησιμοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα ως γενική δεξιότητα μάθησης, αξιοποιώντας την στα άλλα μαθήματα και στις προσωπικές του ανάγκες γραπτής επικοινωνίας.	-Αγγελία, άρθρο, θεατρικό, κόμικ, οδηγίες χρήσης συσκευής, απλό συμφωνητικό, έντυπο για συμπλήρωση, πρόσκληση, διαφήμιση, συνέντευξη, ειδησιογραφική περιγραφή, επιστολές με διάφορα θέματα σε διάφορους αποδέκτες. -Ιστορικό κείμενο, λογοτέχνημα, πρόβλημα μαθηματικών, κείμενα κοινωνικών και φυσικών επιστημών που αναπτύσσουν έννοιες, περιγράφουν και εξηγούν φαινό-	-Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική, Μελέτη του Περιβάλλοντος κτλ.

	μενα και προτείνουν λύσεις σε προβληματικές καταστάσεις, κείμενα κριτικής ανάλυσης και αισθητικής αποτίμησης και διάφορα άλλα κείμενα των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος κ.ά. -Δείγματα ιδιωματικού λόγου και επισήμανση των δομικών διαφορών από το διδασκόμενο κανόνα της κοινής νεοελληνικής.	-Λογοτεχνία και κείμενα του κοινωνικού χώρου.
2.3. Γραφή και Παραγωγή γραπτού λόγου. -Αντιλαμβάνεται βαθμιαία ότι μπορεί να διατυπώνει τις σκέψεις του και να επικοινωνεί με τους άλλους όχι μόνο προφορικά αλλά και γραπτά. -Αντιλαμβάνεται τη στενή σχέση ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής. -Διακρίνει τις λέξεις από τα γράμματα. -Γράφει καθαρά, καλαίσθητα ορθογραφημένα και με την απαιτούμενη ταχύτητα σχολικά και εξωσχολικά κείμενα. -Αντιγράφει σε καθορισμένο χρόνο και χωρίς σφάλματα ένα σύντομο κείμενο. -Συσχετίζει πρακτικά και εφαρμόζει γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων. -Συμβουλεύεται πίνακες κλίσης και λεξικά για να ελέγχει και διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη. -Κρίνει ο ίδιος αν χρειάζεται να ξαναγράψει για να βελτιώσει ένα δύσκολα αναγνώσιμο κείμενο.	-Μετατροπή ηχογραφημένου, προφορικού λόγου σε γραπτό και μετατροπή του κόμικ σε κείμενο. -Τεχνολογία του βιβλίου. -Τιτλοφόρηση ενοτήτων κειμένου και, στη συνέχεια, ανάκληση του περιεχομένου με τη βοήθεια των τίτλων. -Καλλιέργεια «γλωσσικών αντιστάσεων» και κριτικής στάσης απέναντι στο λόγο των άλλων. -Συμμετοχή σε συζητήσεις σχετικές με το περιεχόμενο των βιβλίων. -Ενθάρρυνση της συνήθειας του διαβάσματος. -Επισκέψεις σε βιβλιοθήκες, βιβλιοπωλεία, κέντρα πληροφοριών και λήψη συγκεκριμένων πληροφοριών. -Τεχνικές προσέγγισης της γνώσης. -Σύμπτυξη του περιεχομένου σειράς κειμένων και συγκεφαλαίωση στο πλαίσιο επαναλήψεων διαφόρων μαθημάτων.	-Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική, Μελέτη του Περιβάλλοντος κτλ. -Όλα τα μαθήματα του σχολικού προγράμματος.

-Συντάσσει κατάλληλα για κάθε περίπτωση μικρές λέξεις όπως: για, που, μέχρι, ώσπου, σαν, ως κ.τ.ό. -Μετασχηματίζει κείμενα.	-Πρώτη διάκριση της διαφοράς της σημασίας που δίνει η εικόνα από αυτή της λέξης	-Λογοτεχνία.
-Συντάσσει περιλήψεις διάφορων βαθμών σύμπτυξης.	-Καλλιέργεια ορθής γραφής και στίξης.	-Φυσική, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Μαθηματικά κτλ.
- Χρησιμοποιεί διάφορα είδη λόγου, για διάφορους σκοπούς και για διάφορους αποδέκτες.	-Γραφή του ονόματός του, γνωστών λέξεων, πινακίδων κ.τ.ό. -Καλλιέργεια συνηθειών ορθής γραφής και στίξης.	
-Διακρίνει σχέσεις μεταξύ προθετικότητας, είδους λόγου, γλωσσικής μορφής και κειμενικής δομής.	-Ασκήσεις καλλιγραφίας και ευανάγνωστης γραφής.	
-Προβληματίζεται σε περιπτώσεις φραστικών επιλογών και διατύπωσης, με κριτήριο τον εκάστοτε στόχο του λόγου του. -Επικαλείται το γλωσσικό του αίσθημα. -Μεταδίδει αποτελεσματικά πολύπλοκες ιδέες με διευρυμένο λεξιλόγιο. -Επεξεργάζεται και δομεί κείμενο με νοηματικές ενότητες γενικά και παραγράφους. -Χρησιμοποιεί σαφείς, σύνθετες περιόδους, με υποτακτική σύνδεση και νοηματική συνοχή. - Χρησιμοποιεί κειμενικούς δείκτες για τη σύνδεση φράσεων, παραγράφων και νοηματικών ενοτήτων (όμως, παρόλο, εξάλλου, τέλος, έπειτα από όλα αυτά, όταν, γι' αυτό κ.τ.ό.)	-Αυτοδιόρθωση και αυτοβελτίωση (βλ. παρακάτω κεφ.3, Αξιολόγηση). • Μετατροπή διαλόγου σε συνεχή λόγο και αντίστροφα κ.τ.ό. • Περιγραφή πραγματικών και φανταστικών αντικειμένων ή καταστάσεων. • Περιγραφή ακολουθίας σκέψεων για τη λύση προβλήματος. • Ανάπτυξη θέματος από άλλη σκοπιά. • Διατύπωση υποθέσεων για το παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον. • Αλλαγή πλοκής μιας ιστορίας. • Καταγραφή συλλογισμών που οδήγησαν σε συγκεκριμένο συμπέρασμα. • Διατύπωση επιχειρηματολογίας για δεδομένο θέμα. • Διατύπωση αιτημάτων σε διάφορους αποδέκτες κ.ά.	-Εντοπισμός των ειδικών χαρακτηριστικών των ειδών λόγου και των τύπων κειμένου σε κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος (μήκος περιόδων- προτάσεων, υποτακτικός ή παρατακτικός λόγος, παρουσία ή μη του πλάγιου λόγου, προτίμηση ρηματικών χρόνων, προσδιορισμών, δομές κειμένων κ.τ.ό.) και συστηματική άσκηση στη χρήση. - Γραπτές εργασίες στο πλαίσιο των διάφορων μαθημάτων.

-Αποκτά εμπιστοσύνη στο προσωπικό του γράψιμο με το δικό του πρωτότυπο τρόπο.	• Συλλογή στοιχείων με περιλήψεις. (Βλ. Και παραπάνω, παράγρ. 2.1., τύπους κειμένων). • Εξοικείωση με το είδος λόγου και τους τύπους κειμένων που αντιστοιχούν στο κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος και παραγωγή αντίστοιχων κειμένων.	
2.4. Λογοτεχνία -Γενικά, διευρύνει την αναγνωστική του ικανότητα, προσεγγίζοντας και το βιωματικό λόγο. -Κατανοεί ή εικάζει τα όρια και τις εναλλακτικές δυνατότητες της γλώσσας. -Εξοικειώνεται με τις μετασημασιολογησεις και τη λειτουργία της λογοτεχνικής μεταφοράς.	-Δόμηση κειμένου με παραγράφους, αρχικά με τη βοήθεια σειράς εικόνων, ερωτήσεων, τίτλων ή γραφικών αναπαραστασεων.	-Σύνδεση του περιεχομένου των κειμένων με το αντίστοιχο περιεχόμενο άλλων μαθημάτων, κατά περίπτωση.
-Κατανοεί τον τρόπο, με τον οποίο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τα γλωσσικά μέσα, για να προκαλέσει τις εντυπώσεις που θέλει.	-Διαδικασίες και τεχνικές παραγωγής του γραπτού λόγου: προσυγγραφικές φάσεις, φάση σύνθεσης αρχικού κειμένου και μετασυγγραφικές φάσεις βελτίωσης του αρχικού κειμένου και επιμέλειας του τελικού.	
-Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής, περιεχομένου και ύφους των λογοτεχνικών κειμένων.	-Διαμόρφωση κειμένου από αυτοτελείς τίτλους. -Συνδετικές λέξεις και φράσεις: γι' αυτό, έτσι, ενώ, ύστερα από όλα αυτά.	
-Εξηγεί το νόημα σε κείμενα με απαιτητική σύνταξη, λεξιλόγιο και νοηματική δομή.		
-Εξοικειώνεται διαισθητικά και με απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας.		
-Προσεγγίζει βαθμιαία ευρύ φάσμα κατάλληλων κειμένων		

των κυριότερων εκπροσώπων της ελληνικής λογοτεχνίας, σε όλη τη χρονική και γεωγραφική της έκταση.	-Ανάγνωση κειμένων, με σκοπό τον εντοπισμό νοημάτων πέραν του κυριολεκτικού.	
-Γνωρίζει δειγματικά κείμενα βαλκανικής, μεσογειακής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.	- Ασκήσεις μετασχηματισμού και αντικατάστασης ποιητικών φράσεων με αντίστοιχες του καθημερινού λόγου και αντίστροφα.	
	-Δημιουργικό γράψιμο.	
3. Λεξιλόγιο	-Συζητήσεις, κατά τις οποίες προβάλλονται εναλλακτικές ή συμπληρωματικές ερμηνείες.	
Προσεγγίζει το λεξιλόγιο διάφορων θεματικών περιοχών, ξεκινώντας από τις πλέον εύχρηστες λέξεις και χρησιμοποιώντας βαθμιαία τις πλέον ειδικές και κατάλληλες.	-Διατύπωση επιχειρηματολογίας και αξιολογικών κρίσεων για λογοτεχνικά κείμενα μέσα από συζήτηση.	-Εντοπισμός της ιδιαιτερότητας του λεξιλογίου κάθε μαθήματος. Κατάρτιση καταλόγων θεματικών λεξιλογίων σε κάθε μάθημα: Φυσική, Μαθηματικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή.
-Διακρίνει την έννοια της λέξης με βάση την καταγωγή, τη συγγένεια ή την αντίθεση, τη μεταφορική τους χρήση, τα συμφραζόμενα κ.τ.ό.	-Αναδιήγηση λογοτεχνικών κειμένων (μικρών ιστοριών, διηγημάτων κ.τ.ό.) -Σύγκριση νεωτερικών - παραδοσιακών ποιημάτων.	-Γράψιμο κειμένου με το νέο ειδικό λεξιλόγιο της διδακτικής ενότητας (π.χ. της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής).
- Εξοικειώνεται με τη διαχρονική πλευρά της γλώσσας στο βαθμό που αυτή αντανακλάται στη συγχρονική διάστασή της.	-Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένης ποίησης, συγκρότηση λογοτεχνικών ανθολογιών.	
-Δίνει εμπειρικούς ορισμούς λέξεων. -Εξοικειώνεται με την πολυσημία.	-Σύγκριση κειμένων διαφορετικών χωρών, περιόδων συγγραφέων, τόσο ως προς το θέμα και τη λογοτεχνική γραφή, όσο και ως προς την οπτική γωνία μέσα από την οποία ένας συγγραφέας αντιμετωπίζει ένα θέμα ή ένα πρόβλημα.	
-Χρησιμοποιεί τα ετυμολογικά στοιχεία των λέξεων για να τις κατηγοριοποιεί σημασιολογικά και να εικάζει τη σημασία τους και με τη βοήθεια των συμφραζομένων.	-Ενθάρρυνση της αυθόρμητης ανάγνωσης με κύριο σκοπό την ψυχαγωγία.	-Οι μαθητές συνηθίζουν βαθμιαία να προσέχουν ότι η επιλογή, η συχνότητα των τύπων συντακτικών δομών, των γραμματικών τύπων και των κειμενικών συμβάσεων έχουν σχέση με το είδος του κειμένου και τη σκοπιμότητά του (π.χ. κείμενο λογοτεχνίας και κείμενο μαθηματικών).
4. Γραμματική - Αισθητοποιεί με πρακτικό		

και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής. -Συνειδητοποιεί πρακτικά τις νοηματικές σχέσεις κειμένου-ενότητας -παραγράφου-πρότασης. -Συνειδητοποιεί πώς η πρόταση παράγεται και λειτουργεί ως μονάδα επικοινωνίας, μέσα σε συμφραζόμενα και σε ζωντανές περιστάσεις.	-Ταξινομήσεις, ομαδοποιήσεις κατά θεματικές ενότητες και σημασιολογικά πεδία, συγκρίσεις, συνθέσεις, αναλύσεις συνθέτων κ.τ.ό. -Χρήση λεξικών, καταλόγων, ευρετηρίων κ.τ.ό. -Λογοπαίγνια, παροιμίες, ανέκδοτα και ποιήματα με αμφίσημες λέξεις και μετασημασιολογήσεις.		
- Αναγνωρίζει τα συστατικά μιας πρότασης. - Αναλύει και ανασυνθέτει προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά και υποτακτικά. - Διαπιστώνει έμπρακτα τις δυνατότητες αφαίρεσης, προσθήκης και αλλαγής σειράς στοιχείων της πρότασης, καθώς τις δυνατότητες μετασχηματισμού της για τις ανάγκες της επικοινωνίας. - Αναγνωρίζει τα γλωσσικά στοιχεία, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε με τον εκάστοτε συντακτικό τους ρόλο μέσα στην πρόταση. - Αναγνωρίζει τα συστατικά μιας παραγράφου και προβαίνει σε αναλύσεις και ανασυνθέσεις. -Συνειδητοποιεί το ρόλο που παίζουν οι κειμενικοί δείκτες στη σύνδεση των παραγράφων και ασκούνται στη χρήση τους. -Εσωτερικεύει ένα κλιτικό σχήμα ρήματος στις δύο φω-	- Άσκηση στην κατάλληλη χρήση λέξεων εντός κειμένου. - Άσκηση στην ετυμολογική προσέγγιση της σημασίας. - Σύνδεση της χρήσης λέξεων με τα επίπεδα λόγου και τις περιστάσεις επικοινωνίας. -Παιχνίδια δόμησης λέξεων ή φράσεων σε παραδειγματικό και συνταγματικό άξονα με σύνθεση ανεξάρτητων γραμμάτων ή λέξεων. - Αποδόμηση, αναδόμηση και παραγραφοποίηση κειμένου. - Συγκρότηση τίτλων πα-		

νές και ένα κλιτικό σχήμα πτωτικού *(ουσιαστικού, επιθέτου, αντωνυμίας)* στα τρία γένη. - Συνειδητοποιεί τον τροποποιητικό ρόλο της κατάληξης. -Αναγνωρίζει το λειτουργικό ρόλο των προσδιοριστικών και την τυχόν συμφωνία τους (γένος, αριθμός, πτώση) με το προσδιοριζόμενο. -Χρησιμοποιεί σωστά αρχαιόκλιτα.	ραγράφων σε ενιαίο κείμενο περίληψης. - Παραδείγματα από τη ζωντανή επικοινωνία. -Μετασχηματισμός μεμονωμένων προτάσεων και, παράλληλα, μετασχηματισμός ολόκληρου του κειμένου που περιέχει τις προτάσεις. -Πρόταση κύρια και εξαρτημένη. • Υποκείμενο, κατηγορούμενο, αντικείμενο, προσδιορισμός.	
-Διακρίνει τους φθόγγους μιας λέξης και τις τομές ενός φωνητικού συνόλου. -Συνειδητοποιεί τις διαφορές γλωσσικών πράξεων από την επιτόνιση (παράδειγμα: *Έφυγε ο Γιάννης; ≠ Έφυγε ο Γιάννης).* -Τονίζει ορθά τις λέξεις, προφορικά και γραπτά. -Συνειδητοποιεί ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας. -Κατανοεί συχνόχρηστα σχήματα λόγου. (Αφορά κυρίως μαθητές, των οποίων οι γλωσσικές δομές αποκλίνουν λίγο ή πολύ από τον κανόνα της κοινής νεοελληνικής γλώσσας).	-Εμπειρική διαπίστωση του λειτουργικού ρόλου ενός γραμματικού στοιχείου και των σχέσεών του με τα άλλα. -Άσκηση στη διαδοχική αναπροσαρμογή της διατύπωσης του λόγου του μαθητή, ώσπου να επιτευχθεί η πιο κατάλληλη για την περίσταση μορφή εκφωνήματος. -Αδρομερής αισθητοποίηση της έννοιας του γλωσσικού συστήματος - αισθητοποίηση των διαδοχικών εντάξεων ενός γραμματικού τύπου στην εκάστοτε ευρύτερη κατηγορία με: • Αναγνώριση συντακτικού στοιχείου σε μη πολύπλοκες προτάσεις και υπαγω-	

	γή του σε ευρύτερο συντακτικό σύνολο. • Αναγνώριση των μερών του λόγου και γραμματικών τύπων και κλίση ενός «σχήματος» ρήματος και ενός «σχήματος» πτωτικού. (Μεθοδολογικές προϋποθέσεις βλ. παρακάτω, κεφ. 2: Προσέγγιση). • Θέμα, κατάληξη και η μεταξύ τους σχέση. • Λειτουργία των πτώσεων.	
	• Χρόνος, λέξεις και φράσεις που εκφράζουν χρόνο. Διάφοροι τρόποι δήλωσης του χρόνου και των χρονικών σχέσεων. - Αναγνώριση επιθέτων, επιρρημάτων κ,τ,ό., και διαπίστωση του δορυφορικού τους ρόλου σε σχέση με το συντακτικό πυρήνα. - Κλίση αρχαιοκλίτων από μνήμης, με ή χωρίς τα συμφραζόμενα. - Ασκήσεις προφοράς - Παιχνίδια ρόλων κ.τ.ό. (βλ. και παράγρ. 2). - Ασκήσεις χρήσης: • γραφής, • εξακολουθητικού και στιγμιαίου μέλλοντα, • άρθρου κύριων ονομάτων, • αντωνυμιών που αντικαθιστούν αντικείμενα κ.τ.ό.	
5.Διαχείριση της πληροφορίας	-Χρήση ευρετηρίων, λεξικών ενημερωτικών δελτίων, καταλόγων, δισκετών, CD ROM	

-Ζητάει και δίνει πληροφορίες. -Αξιοποιεί απλό χάρτη, πίνακες (δρομολογίων και λοιπών πληροφοριών, διάφορα έντυπα κ.τ.ό.). - Εντοπίζει τις πληροφορίες που θέλει και τις αξιοποιεί.	και άλλων πηγών πληροφόρησης. -Επιλογή και αποθήκευση γλωσσικής πληροφορίας σε Η/Υ. - Παρουσίαση της γλωσσικής πληροφορίας με συμπληρωματικό οπτικό υλικό. - Επεξεργασία απλού κειμένου σε Η/Υ.	
- Αναλύει και συνθέτει δεδομένες πληροφορίες. -Χρησιμοποιεί στοιχειωδώς Η/Υ, προκειμένου να επεξεργαστεί κείμενο απλής εργασίας και να το μορφοποιήσει.		

Παρατήρηση: Η διαχείριση της πληροφορίας αποτελεί "οριζόντιο στόχο" όλων των μαθημάτων.

Β2. Στόχοι και δραστηριότητες δια μέσου των λοιπών μαθημάτων: οριζόντιοι στόχοι - διαθεματικότητα.

Κάθε στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας είναι εκ των πραγμάτων οριζόντιος στόχος όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος και της σχολικής ζωής. Μέσα στο ευρύτερο αυτό πλαίσιο, οι γλωσσικές δεξιότητες καλλιεργούνται συνήθως ευκαιριακά και ασυναίσθητα. Για ό,τι αφορά τη συστηματική τους καλλιέργεια, προτείνονται τα εξής:

Σε όσες διδακτικές ενότητες των διάφορων μαθημάτων προσφέρονται, χρήσιμο είναι να περιλαμβάνονται συγκεκριμένες δραστηριότητες (ασκήσεις, ερωτήσεις, κείμενα, κ.τ.ό.), οι οποίες θα προωθούν καθορισμένους κάθε φορά γλωσσικούς στόχους στο πλαίσιο του συγκεκριμένου μαθήματος. Σε μια ενότητα της Φυσικής, για παράδειγμα, να περιέχεται άσκηση κατανόησης, επεξεργασίας και εφαρμογής των νέων εννοιώνόρων που περιλαμβάνονται σε αυτήν.

Τα παραπάνω προτείνονται με την προϋπόθεση ότι αποτελούν συνειδητή και σκόπιμη δραστηριότητα τόσο του μαθητή όσο και του δασκάλου. δηλαδή ο μαθητής να απασχολείται με συνειδητές φραστικές επιλογές και χρήση της κατάλληλης ορολογίας, συνειδητή διατύπωση κειμένου κατανοητού από τον αποδέκτη-αναγνώστη και συνειδητή διατύπωση σαφών απαντήσεων.

Σε ό,τι αφορά την περίληψη, ο μαθητής της Στ΄ ή της Ε΄ τάξης ενθαρρύνεται να συντάσσει περίληψη του περιεχομένου μιας ή περισσοτέρων διδακτικών ενοτήτων, ανάλογα με την εκάστοτε σκοπιμότητα της διδασκαλίας. Ο μαθητής οδηγείται συστηματικά - με κάποιο περιθώριο ανοχής - στην αξιολόγηση, επιλογή και ένταξη των κύριων σημείων του αρχικού κειμένου στο συνεπτυγμένο κείμενο που προκύπτει. Ανάλογα, όταν ο μαθητής της Δ΄ ή της Γ΄ τάξης αποδίδει προφορικά, με δικά του λόγια, το περιεχόμενο ενός κειμένου (της Ιστορίας, για παράδειγμα), υποβοηθείται να συμπεριλαμβάνει - όσο γίνεται - τα πλέον απαραίτητα στοιχεία και τα διατυπώνει με γλώσσα "στρωτή".

Σχετικές οδηγίες μπορεί να περιέχονται στο κείμενο προδιαγραφών εκπόνησης διδακτικού υλικού κάθε μαθήματος (Γεωγραφία, Φυσική, Ιστορία, Μαθηματικά κτλ.).

Βεβαίως, οι διδακτικές πρακτικές κατανόησης και παραγωγής λόγου χρησιμοποιούνται πάντα ως μέσα διδασκαλίας και αξιολόγησης οποιουδήποτε μαθήματος. Η ειδοποιός διαφορά και το ζητούμενο, στην προκειμένη περίπτωση, είναι μια ειδικά σχεδιασμένη διδακτική ενέργεια με στόχο συγκεκριμένη γλωσσική δεξιότητα, μέσα στο πλαίσιο των επιδιώξεων του εκάστοτε μαθήματος, την οποία ο μαθητής ασκεί συνειδητά.

Γ. Προσέγγιση και μέσα

1. Η προσέγγιση

1.1. Γλώσσα

Η διδακτική προσέγγιση που προκύπτει από τα προηγούμενα υπαγορεύει την ανάληψη ευθυνών και πρωτοβουλιών από τον δάσκαλο, ώστε να προσαρμόζει συχνά τους τρόπους και τα μέσα διδασκαλίας στις περιστάσεις και στους στόχους κάθε μαθήματος. Η πρωτοβουλία προϋποθέτει επίγνωση στόχων, βούληση, αίσθημα διδακτικής ευθύνης, ενημέρωση, κίνητρα, καθοδήγηση και συχνή αξιολόγηση της διδακτικής εργασίας, ώστε αυτή να αναπροσαρμόζεται συνεχώς. Αυτά, με τη σειρά τους, προϋποθέτουν ανάλογες αναπροσαρμογές στη διοίκηση και την εποπτεία της εκπαίδευσης.

Για τις πρωτοβουλίες και την επινοητικότητα που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων του προηγούμενου κεφαλαίου (Α) δεν προσφέρεται μια μέθοδος με αυστηρά προκαθορισμένες ενέργειες. Γι' αυτό, στην προκειμένη περίπτωση, προτείνεται διδακτική "προσέγγιση", δηλαδή

ένα πλαίσιο αρχών, μια φιλοσοφία αντιμετώπισης του διδακτικού αντικειμένου. Για τον σκοπό αυτό μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορες κατάλληλες μέθοδοι. Κοινός παρονομαστής των επιμέρους μεθόδων είναι το σχεδιασμένο πρόγραμμα καθοδήγησης με συστηματικές και σκόπιμες διδακτικές πρακτικές, που διέπονται από τις εξής περίπου αρχές:

Ο δάσκαλος να διαμορφώσει "πραγματολογική" - με την ευρεία έννοια - στάση απέναντι στη γλώσσα και τη διδασκαλία της. Δηλαδή, να συνειδητοποιήσει ότι το παιδί διδάσκεται τη γλώσσα "για να ανταποκριθεί στις πρακτικές ανάγκες της ζωής" ή να εκτελεί αποτελεσματικά γλωσσικές πράξεις. "Πράξη" με την έννοια αυτή θα ήταν να δώσει μια πληροφορία, να ζητήσει συγγνώμη, αλλά και να πείσει το συνομιλητή του να σκέφτεται, άρα και να ενεργεί διαφορετικά από πριν. Από το άλλο μέρος, οι διάφορες γλωσσικές πράξεις πραγματώνονται μέσα από ευρύτατο φάσμα κειμενικών τύπων, γι΄ αυτό και η διδασκαλία πρέπει να είναι ανάλογη του γλωσσικού υλικού κάθε μαθήματος / των κειμένων που χρησιμοποιούνται σε κάθε μάθημα. Ορισμένες επικοινωνιακές προθέσεις, για παράδειγμα, υπηρετούνται με κείμενα δομημένα σε παραγράφους, με καλλιέπεια, ακρίβεια, συντομία, σαφήνεια και άλλες με κείμενα που έχουν άλλες ιδιότητες.

Έτσι το σχολείο αντιμετωπίζει την ανάγκη να επεξεργάζεται διάφορα είδη λόγου, είτε ως κείμενα προς επεξεργασία είτε ως παραγόμενα κείμενα. Αυτά θα πρέπει να καλύπτουν ευρύτατο φάσμα γλωσσικής ποικιλίας και να συμπεριλαμβάνουν: (α) αφηγηματικά, (β) περιγραφικά, (γ) πραγματολογικά, (δ) επιχειρηματολογικά, (ε) χρηστικά κείμενα.

Ο δάσκαλος να αξιοποιεί τις περιστάσεις, ώστε, όποτε ο μαθητής βρεθεί στο επίκεντρο γεγονότος, να παράγει λόγο για το γεγονός, για το οποίο έχει προσωπική εικόνα και άποψη. Να διατυπώσει π.χ. ένας μαθητής την επιχειρηματολογία του, προκειμένου να καταδείξει την ευθύνη ή μη ενός συμμαθητή σε συμβάν της σχολικής ζωής. Στην περίπτωση αυτή κριτήριο επιλογής των γλωσσικών μέσων είναι η ικανότητα του μαθητή να διατυπώνει με σαφήνεια τις απόψεις του, να τις τεκμηριώνει με λογικά, αξιολογικά και πραγματιστικά επιχειρήματα και να πείθει για την ορθότητα των απόψεών του.

Συχνά η διδασκαλία να γίνεται με αφετηρία σφάλματα διατύπωσης, άστοχες φραστικές επιλογές ή δισταγμό του μαθητή για την καταλληλότητα μιας φράσης.

Ο μόνιμος και συνειδητός στόχος του δασκάλου είναι να φροντίζει ώστε ο μαθητής: να εκτίθεται συχνά σε παραγωγή λόγου, να εμπλέκεται στα δρώμενα και να οδηγηθεί σε ένα επίπεδο, που να παράγει - όσο επιτρέπει η ηλικία του - λόγο "σκόπιμα" διατυπωμένο "με γνώση και με τρόπο", είτε πρόκειται για μια απλή αιτιολόγηση είτε για κείμενο αισθητικών αξιώσεων.

· Τα χρηστικά κείμενα προϋποθέτουν πρωτοβουλία και γνώση. Είναι δύσκολο να διδαχτούν χωρίς τη χρήση αυθεντικών εντύπων ή φωτοτυπιών τους (έντυπα για συμπλήρωση, αγγελίες, ανακοινώσεις κτλ.).

· Είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσει ο δάσκαλος ότι, διδάσκοντας γλώσσα, διδάσκει τη δομή της ή, με γνωστούς όρους, διδάσκει "γραμματική" σε τρία επίπεδα:

α. γραμματική της λέξης (δομή της λέξης, λεξιλόγιο, σημασιολογία, ετυμολογικό κτλ.),

β. γραμματική της πρότασης (δομή της πρότασης, σημασιολογία της πρότασης κτλ.)

και

γ. γραμματική του κειμένου και της επικοινωνίας (δομή του κειμένου, δομή και σύνδεση παραγράφων, άξονας γλωσσικής συνοχής και κανόνες επικοινωνίας).

Η γραμματική των δύο πρώτων επιπέδων (γραμματική του γλωσσικού συστήματος) διδάσκεται προκειμένου να υπηρετήσει τη γραμματική της επικοινωνίας. Προς το σκοπό αυτό επιλέγονται επαγωγικής φύσης διδακτικές προσεγγίσεις, οι οποίες συμβάλλουν στην ανάδυση, συνειδητοποίηση και συστηματοποίηση της γνώσης που έχουν οι μαθητές για τη (μικρο- και μακρο-) δομή της μητρικής τους γλώσσας.

Βέβαια, η διδασκαλία της γραμματικής του συστήματος δεν πρέπει να υπερβαίνει κάποια "λογικά" όρια. Η κλίση περιορίζεται στη συνειδητοποίηση και εσωτερίκευση ενός σχήματος κλίσης ρήματος και ενός σχήματος κλίσης πτωτικού, χωρίς εμπλοκή του μαθητή σε υποπεριπτώσεις (ανισοσύλλαβα, φωνηεντόληκτα, ανώμαλα κτλ.). Ο σκοπός είναι να εντάσσει τις υποπεριπτώσεις σε ένα εκ των προτέρων αποκρυσταλλωμένο κλιτικό πρότυπο, εφόσον πρόκειται για μητρική γλώσσα και οι γραμματικοί τύποι τού είναι γνωστοί. Εξαίρεση αποτελούν όσα κλιτικά δεν είναι απόλυτα ενταγμένα στη μορφολογική δομή της νέας ελληνικής (αρχαιόκλιτα). Εδώ ο μαθητής ασκείται στην προφορική και γραπτή κλίση κάθε κλιτού ξεχωριστά.

Το κύριο βάρος πέφτει στην επεξεργασία του κειμένου και της επικοινωνίας.

· Η χρήση της ορολογίας είναι αναγκαία μόνο στο μέτρο που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνεννόηση με τους μαθητές, τόσο κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος όσο και κατά την παραπομπή τους σε βιβλία αναφοράς.

· Όπως προκύπτει από τα κεφάλαια Α και Β, κάθε μορφή γλωσσικής επεξεργασίας υπηρετεί έναν ή περισσότερους στόχους της γραμματικής. Στο κεφάλαιο Α, για λόγους μεθοδολογικούς, η γραμματική παρουσιάζεται σε ξεχωριστό υποκεφάλαιο (4).

Η πρόταση ως μονάδα επικοινωνίας εξετάζεται σε δύο επίπεδα:

(α) σε επίπεδο συνθηκών παραγωγής της και συμφραζομένων και

(β) σε επίπεδο παραδείγματος χρήσης (αποσπασματική πρόταση και υποκατηγοριοποιήσεις).

· Προκειμένου να υποβοηθείται η συνδιδασκαλία τυχόν αλλοδαπών με ανεπαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας, προτείνονται τα εξής (τα οποία πρέπει να συνοδεύονται από διδακτικές οδηγίες):

Να δίδεται βαρύτητα στην προφορική άσκηση και στη χρήση παραγλωσσικών μέσων, τα οποία προσφέρονται κυρίως με τον καθημερινό φυσικό διάλογο, τη δραματοποίηση, το σχολικό θέατρο, το τραγούδι, τις συμμετοχικές σχολικές εκδηλώσεις κ.ά..

- Να προσφέρονται για προφορική επεξεργασία άφθονες φραστικές δομές.

- Να δίδεται έμφαση στη διδασκαλία των ιδιαίτερων δομικών χαρακτηριστικών της ελληνικής γλώσσας, που παρουσιάζουν δυσκολίες για τους ξένους, όπως π.χ. το φωνολογικό, το κλιτικό σύστημα και ο τονισμός.

Η γραμματική του κειμένου και της επικοινωνίας, που αποτελεί το τρίτο επίπεδο γραμματικής, αναφέρεται στις μακροδομές της γλώσσας, όπως αυτές διαμορφώνονται στο πλαίσιο των διαφορετικών τύπων κειμένου. Με επαγωγικό τρόπο μέσα από την ανάλυση δικών τους κειμένων και κειμένων δόκιμων συγγραφέων οι μαθητές πρέπει να

οδηγηθούν σταδιακά στη συνειδητοποίηση των γλωσσικών στοιχείων που απαρτίζουν τη δομή κάθε κειμενικού τύπου και των σχέσεων που διέπουν τα στοιχεία αυτά. Όσο με την πρόοδο της ηλικίας οι μαθητές μεταβαίνουν προοδευτικά από τα πρωτογενή είδη του λόγου της καθημερινής επικοινωνίας στα δευτερογενή της αναπτυγμένης πολιτιστικής επικοινωνίας (επιστημονικής, τεχνολογικής, καλλιτεχνικής, κοινωνικοπολιτικής κτλ.), που είναι συνθετότερα και από τα πρωτογενή, απαιτείται η συστηματικότερη και αμεσότερη διδασκαλία των μακροδομών. Μεθοδολογικά η διδασκαλία αυτή πρέπει να γίνεται με επαγωγικό τρόπο και να αξιοποιεί τεχνικές εξατομικευμένης υποβοήθησης και καθοδήγησης που, βεβαίως, θα εξασθενούν καθώς οι μαθητές θα οικειοποιούνται και θα εντάσσουν τα σχήματα μακροδομής στο προσωπικό τους (γραπτό) λόγο.

· Σε κάθε περίπτωση λαμβάνεται υπόψη η συμμετοχή μαθητών με ειδικές ανάγκες. Τα παιδιά αυτά μπορούν και πρέπει να επωφελούνται από τις γλωσσικές δραστηριότητες της τάξης. Η ιδιαιτερότητά τους σε έναν ή περισσότερους τομείς της ανάπτυξής τους υπαγορεύει στο δάσκαλο να σχεδιάσει - στο μέτρο των δυνατοτήτων του και με τη συνεργασία ειδικών και γονέων - ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα διδασκαλίας της γλώσσας και να χρησιμοποιήσει διάφορα διδακτικά μέσα για την επίτευξη των στόχων του. Και σε αυτή την περίπτωση η μεθοδολογία θα πρέπει να είναι επαγωγική και να βασίζεται στη δραστηριότητα των μαθητών, χωρίς βεβιασμένες γενικεύσεις και πολλές μεταγλωσσικές ορολογίες.

1.2 Λογοτεχνία

Τα λογοτεχνικά κείμενα προσεγγίζονται στο πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας ως είδη - ή και επίπεδα - λόγου, όπως προσεγγίζονται και τα άλλα είδη λόγου.

Στο μέτρο που η λογοτεχνία αποτελεί στοιχείο της γλωσσικής διδασκαλίας, προσφέρεται για την εναργέστερη προβολή της δομής, της λειτουργίας και των ορίων της γλώσσας, ειδικότερα όταν προσεγγίζονται ακραίες ποιητικές, φραστικές επιλογές.

Όμως, σύμφωνα με τη φιλοσοφία του Προγράμματος, κρίνεται σκόπιμη η μερική αποσύνδεση της διδασκαλίας των λογοτεχνικών κειμένων από τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, γιατί η λογοτεχνία παίζει ένα σημαντικό ρόλο στη γλωσσική και γενικότερα στην αισθητική καλλιέργεια του ατόμου, στην ευαισθητοποίησή του απέναντι στα προβλήματα της ζωής, αλλά τα λογοτεχνικά κείμενα δεν αποτελούν τα μοναδικά (ή όχι πάντα τα καταλληλότερα) πρότυπα γλωσσικής έκφρασης.

Παράλληλα κρίνεται σκόπιμη η σύνδεση λογοτεχνίας με το παιχνίδι, με την ψυχαγωγία, την καλλιέργεια του συναισθήματος καθώς και με τον προβληματισμό-διάλογο πάνω σε ποικίλα θέματα. Τα λογοτεχνικά κείμενα του Ανθολογίου ή αυτά που παρουσιάζονται την ώρα της ελεύθερης ανάγνωσης θα πρέπει να συνοδεύονται από παιγνιώδεις δραστηριότητες φιλαναγνωσίας. Τέτοιες δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη ή στο χώρο της σχολικής βιβλιοθήκης.

Αναφέρουμε ενδεικτικά τις εξής:

- Διαγωνισμοί ανάγνωσης λογοτεχνικών κειμένων.
- Βιβλιοαινίγματα - Βιβλιοκουίζ.
- Παρουσιάσεις βιβλίων είτε από το δάσκαλο είτε από τους μαθητές με παιγνιώδεις τρόπους.
- Ανάγνωση βιβλίων με αφορμή γεγονότα της επικαιρότητας ή πολιτιστικές δραστηριότητες της τάξης, π.χ. δημιουργία ανθολογιών, ανεύρεση βιβλίων με ένα συγκεκριμένο θέμα, πληροφορίες για συγγραφείς, σύγκριση των διασκευών γνωστών παραμυθιών κ.ά.
- Θέσπιση αναγνωστικών βραβείων.
- Σύνδεση λογοτεχνικών κειμένων με δραστηριότητες θεατρικής έκφρασης (αυτοσχεδιασμοί, παντομίμα, διασκευή λογοτεχνικών κειμένων σε θεατρικό σενάριο κ.ά.)
- Δραστηριότητες που αφορούν το εικονογραφημένο βιβλίο.
- Αφήγηση
- Δημιουργικό γράψιμο.
- Παρουσίαση λογοτεχνικών βιβλίων σε CD-ROM.
- Σύνδεση της λογοτεχνίας με τη ζωγραφική και τη μουσική. Χρήση μελοποιημένης ποίησης.
- Προσκλήσεις συγγραφέων.
- Διοργάνωση εκθέσεων βιβλίου από δασκάλους, γονείς, μαθητές.
- Διαγωνισμοί εικονογράφησης και βιβλιοδεσίας.

2. Διδακτικά μέσα

Τα εγχειρίδια και πάσης φύσεως διδακτικά βοηθήματα είναι συνοπτικά.

2.1 Διδακτικό εγχειρίδιο και επιμέρους βοηθήματα για τον μαθητή. Το εγχειρίδιο, που είναι δυνατό να επιλέγεται μεταξύ δύο ή περισσοτέρων, περιέχει πολλούς τύπους κειμένων και πολλά είδη λόγου.

Η διδακτική ενότητα περιέχει ένα ή περισσότερα κείμενα για επεξεργασία κειμενικής-νοηματικής ή γραμματικής δομής και ένα ή περισσότερα γλωσσικά φαινόμενα.

Τα κύρια στοιχεία του γλωσσικού φαινομένου εξαντλούνται σε επάλληλες διδακτικές ενότητες.

Το εγχειρίδιο περιέχει πίνακες κλίσης, συγκεφαλαιώσεις, καθώς και σχήματα αισθητοποίησης βασικών μορφοσυντακτικών δομών.

Λαμβάνεται μέριμνα, ώστε το περιεχόμενο του εγχειριδίου και των κάθε είδους σχολικών βοηθημάτων του μαθητή να μην συνίστανται σε ομοιόμορφα επαναλαμβανόμενη διαδικασία, η οποία έχει ως συνέπεια τον αυτοματισμό και δημιουργεί το αίσθημα της μονοτονίας. Η δομή του εγχειριδίου, γενικά, να αφήνει μεγάλα περιθώρια πρωτοβουλιών και επινοήσεων εκ μέρους του δασκάλου.

2.1.1.Κείμενα ("αυθεντικά") από τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο του μαθητή. Τα κείμενα των εγχειριδίων μπορούν να αντικαθίστανται από άλλα (άρθρα, ανακοινώσεις, επιστολές, διαφημίσεις, λογοτεχνήματα κ.τ.ό.), όταν είναι επίκαιρα, όταν εμπίπτουν στα διαφέροντα των μαθητών, όταν οι μαθητές έχουν λόγο πάνω σ' αυτά, όταν είναι, τυχόν, πρωταγωνιστές και, όταν κρίνονται πρόσφορα για τη διδασκαλία συγκεκριμένου γλωσσικού φαινομένου. Εξυπακούεται ότι, στην περίπτωση αυτή, ο δάσκαλος διασφαλίζει τις προδιαγραφές ποιότητας και καταλληλότητας γλώσσας και περιεχομένου. Τα κείμενα αυτά δεν μπορούν να υποκαταστήσουν ποσοστό μεγαλύτερο του 25% του συνόλου των κειμένων του βιβλίου.

2.1.2.Φύλλο οδηγιών για το δάσκαλο. Περιέχει τα στοιχεία που υποτίθεται ότι δεν είναι υποχρεωμένος να γνωρίζει ο δάσκαλος και μόνον αυτά. Δίνει κατευθύνσεις και ενεργοποιεί την επινοητικότητα και τη δράση.

2.2.Εγχειρίδιο σχολικής γραμματικής. Είναι συνοπτικό, εύχρηστο και μεθοδικό διδακτικό εργαλείο, που το χρησιμοποιούν μικρά παιδιά 9-12 χρονών. Γι' αυτό η εκπόνησή του εμπίπτει στην αρμοδιότητα κυρίως των παιδαγωγών. Ο ρόλος των γλωσσολόγων περιορίζεται στη λήψη καίριων αποφάσεων, μετά από συμφωνία σε ελάχιστα ση-

μεία, ώστε το εγχειρίδιο που θα προκύψει να:

- Περιέχει περιορισμένο, αλλά επαρκή αριθμό φωνολογικών και μορφοσυντακτικών φαινομένων.
- Προσεγγίζει, παράλληλα, την πραγματολογική πλευρά της γλώσσας.
- Αφήνει περιθώρια "ανοχής" στην πολυτυπία, ως ένα βαθμό, ιδίως όταν αυτή έχει σχέση με τα επίπεδα ύφους.
- Δίνει έμφαση στη σύνταξη μικρών λέξεων (που, με, για, μέχρι, σαν κ.τ.ό.).
- Γενικά, αίρει επείγουσες συντακτικές, μορφολογικές και ορθογραφικές εκκρεμότητες της νεοελληνικής διδασκόμενης γλώσσας, των οποίων η παράταση έχει συνέπειες στην πρώτη εμπλοκή του παιδιού σε συνειδητές γλωσσικές επιλογές. Δίνει επίσης έμφαση σε πρακτικά ζητήματα γραφής.

Για τη μέθοδο και την εποπτική του παρουσίαση ισχύουν οι βασικές προδιαγραφές των εγχειριδίων (α).

2.4.Ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων. Σκοπός του είναι να φέρει τον μαθητή σε επαφή με ευρύ φάσμα κατάλληλων λογοτεχνικών κειμένων που κατέχουν κεντρική θέση στην λογοτεχνική μας κληρονομιά.

Προκειμένου να υπηρετούνται οι σκοποί της εκπαίδευσης, όπως αυτοί ορίζονται στο Σύνταγμα και στην ειδικότερη νομοθεσία, τα κείμενα και τα θέματα επιλέγονται με βάση ειδικά επεξεργασμένες προδιαγραφές, με κοινό παρανομαστή ορισμένες έννοιες και αξίες, όπως η αγάπη, η εντιμότητα, ο ισχυρός χαρακτήρας, η οικογένεια, η γλώσσα, το εθνικό αυτοσυναίσθημα, η ορθόδοξη χριστιανική παράδοση, η αποδοχή της ετερότητας, η παγκοσμιότητα και διάρκεια του ελληνισμού , κυρίως όμως οι σημερινές δυνατότητές του. Σε κάθε περίπτωση να καλλιεργούν αισιόδοξες στάσεις στο μαθητή.

Περιλαμβάνει κείμενα από την αρχαία ελληνική μυθολογία, από τα ομηρικά έπη, από άλλα έργα της αρχαίας ελληνικής, εκκλησιαστικής και βυζαντινής γραμματείας, με απόδοση σε στρωτή νεοελληνική γλώσσα, οικεία στο παιδί. Περιλαμβάνει επίσης παραμύθια και δημοτικά τραγούδια από όλη τη γεωγραφική έκταση του ελληνισμού, δείγματα ιδιωματικών κειμένων της ελληνικής γλώσσας, αντιπροσωπευτικά κείμενα Ελλήνων της διασποράς, καθώς και δείγματα λογοτεχνίας γειτονικών πολιτισμών. Περισσότερο, όμως, προβάλλεται η νεότερη και σύγχρονη ελληνική δημιουργία.

Τα ποιήματα είναι, κατά προτίμηση, έμμετρα, ομοιοκατάληκτα και ρυθμικά, ιδίως για τις κατώτερες τάξεις.

Τα παραπάνω ισχύουν και για τα κάθε είδους κείμενα των γλωσσικών εγχειριδίων.

Η αισθητική του λόγου συνδυάζεται με την καλαίσθητη εμφάνιση του βιβλίου. Το κείμενο πλαισιώνεται από ανάλογα έργα εικαστικών τεχνών, φωτογραφίες, πλαγιότιτλους και κάθε μορφής συμπληρωματική πληροφορία, όπου αυτό φαίνεται επιβεβλημένο.

· Σε κάθε περίπτωση, τα διδακτικά μέσα υπηρετούν τους γενικούς και ειδικούς στόχους του Προγράμματος Σπουδών.

Δ. Αξιολόγηση

Συμπληρώνει τη μαθησιακή διαδικασία στον τομέα της γλώσσας, εφόσον δείχνει σε ποιο βαθμό πέτυχαν οι στόχοι του Προγράμματος (Α) και ποιες διορθωτικές παρεμβάσεις επιβάλλονται. Το Πρόγραμμα αξιολογείται ως προς το περιεχόμενο, την αποτελεσματικότητα, την αποδοχή, τη μετατρεψιμότητα των γνώσεων και τις συνέπειες που είχε - ή δεν είχε - στις μετέπειτα σπουδές του μαθητή, στην κοινωνική του ζωή, στην αγορά εργασίας κ.ά.

Στην προκειμένη περίπτωση δεν κρίνεται σκόπιμη η αξιολόγηση του προγράμματος, η οποία είναι έργο της Πολιτείας και αφορά στενό κύκλο ειδικών και αρμοδίων, παρά μόνο η αξιολόγηση του μαθητή, η οποία είναι μέρος της καθημερινής εργασίας του δασκάλου. Άλλωστε η αξιολόγηση του μαθητή αποτελεί βασικό στοιχείο για την αξιολόγηση του Προγράμματος Σπουδών. Μορφές αυτής της αξιολόγησης μπορεί να είναι:

· Οι γραπτές δοκιμασίες, διάρκειας λίγων λεπτών ως και μιας διδακτικής ώρας, κατά περίπτωση.

· Προφορικές ή γραπτές ερωτήσεις κατανόησης, διάφορων τύπων.

· Ερωτήσεις ανάπτυξης, τύπου μικρού γραπτού δοκιμίου, για τις μεγαλύτερες τάξεις. Ελέγχουν την ικανότητα οργάνωσης του περιεχομένου σε παραγράφους και ευρύτερες νοηματικές ενότητες. Μπορούν να δίδονται και στις μικρότερες τάξεις, με τη βοήθεια εικόνων, πλαισίων παραγράφων κτλ.

· Ερωτήσεις σύντομης απάντησης. Ζητούν περιορισμένης έκτασης απαντήσεις, συνεπτυγμένη απόδοση περιεχομένου, περιλήψεις κ.τ.ό. Είναι ανάγκη να ορίζεται ο μέγιστος αριθμός λέξεων.

· Θέματα σύμπτυξης περιεχομένου.

· Ερωτήσεις κρίσης. Προσφέρονται περισσότερο στην αξιολόγηση βαθύτερης κατανόησης του περιεχομένου μιας ενότητας ή ενός βιβλίου.

· Συνθετικές δημιουργικές εργασίες.

Οι παραπάνω ενδεικτικές μορφές αξιολόγησης αποτελούν συγχρόνως διδακτικές πρακτικές που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο όλων των μαθημάτων, κατά περίπτωση.

· Κλειστές ή αντικειμενικού τύπου ερωτήσεις. Μπορούν να αντιστοιχούν και σε τύπους των δομικών ασκήσεων. Προσφέρονται περισσότερο στην αξιολόγηση της γραμματικής του γλωσσικού συστήματος, της ορθογραφίας και του λεξιλογίου.

· Κείμενο, με ερωτήσεις που αναφέρονται στο περιεχόμενο, τη δομή του, το ύφος και τα γλωσσικά μέσα.

· Θέμα για ανάπτυξη και δόμηση περιεχομένου.

· Φύλλα Αξιολόγησης.

· Κείμενο περιορισμένης έκτασης (αντιγραφή), για τον έλεγχο της καλλιγραφίας ή της ορθογραφίας.

· Κάθε κείμενο που παράγει ή κάθε λεκτική πράξη που επιτελεί ο μαθητής.

Όπως προαναφέρθηκε, οι ποικίλες γλωσσικές πράξεις αναλογούν σε ένα ευρύ φάσμα ειδών λόγου. Αυτό υποχρεώνει τον μαθητή να προσαρμόζει τη μορφή του λόγου του στις εκάστοτε ειδικές "απαιτήσεις" κάθε κειμένου. Η σκοπιμότητα άλλων κειμένων απαιτεί, για παράδειγμα, δόμηση σε παραγράφους, καλλιέπεια, ακρίβεια, συντομία, σαφήνεια, πλούσιο λεξιλόγιο, πλοκή και άλλων όχι.

Γι' αυτό, κύριο κριτήριο αξιολόγησης είναι η αποτελεσματικότητα (αποδεδειγμένη ή πιθανή) κάθε είδους λόγου, σχετικά με το σκοπό τον οποίο επιδιώκει ο μαθητής, καθώς και ο βαθμός αποδοχής του ως συνόλου. Η τελευταία μπορεί να αναλυθεί σε επιμέρους κριτήρια αξιολόγησης, όπως η καταλληλότητα της διατύπωσης, του λεξιλογίου και του ύφους, η γραμματικότητά της (σύνταξη, μορφολογία), η ορθογραφία και η γενική εικόνα του κειμένου (γραπτού ή προφορικού).

Τα λάθη αντιμετωπίζονται διδακτικά ως ενδείξεις ενός προσωρινού επιπέδου επικοινωνιακής δεξιότητας του

μαθητή. Η άστοχη χρήση λέξεων, το ελλιπές λεξιλόγιο, τα ορθογραφικά και γραμματικά λάθη, οι δυσχέρειες στη χρήση υποτακτικού λόγου, στην προσαρμογή του λόγου στην περίσταση, στην κατανόηση και χρήση απαιτητικού λόγου κ.ά. μπορούν να χρησιμοποιηθούν, κατά περίπτωση, ως μέσα διάγνωσης που επιτρέπουν στον δάσκαλο να καταστρώσει πρόγραμμα διορθωτικών παρεμβάσεων.

Μόνιμος στόχος του δασκάλου είναι να καταστήσει τον μαθητή υπεύθυνο για τον λόγο που παράγει, ώστε να τον αξιολογεί και να τον διορθώνει μόνος του, κάνοντάς τον όσο μπορεί αποτελεσματικότερο για τον σκοπό για τον οποίο τον παρήγαγε. Έτσι ο μαθητής εισάγεται στη διαδικασία της συνεχούς αναβάθμισης του γλωσσικού του επιπέδου, δηλαδή στη μορφωτική διαδικασία της συνεχούς τελειοποίησης.

2.β) ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Παρά το γεγονός ότι εδώ και αρκετές δεκαετίες το τεχνοκρατικό πνεύμα που αναπτύχθηκε προκάλεσε μια τάση υποχώρησης των ανθρωπιστικών σπουδών, σήμερα και πάλι τίθεται επίκαιρο όσο ποτέ το θέμα της πολύπλευρης και ιδιαίτερα της ανθρωπιστικής μόρφωσης των νέων, γεγονός που θα διαμορφώσει άτομα ενσυνείδητα, με ήθος και αξίες, τα οποία θα γνωρίζουν να επικοινωνούν, να κρίνουν, να επιλέγουν, να αντιστέκονται, να αγωνίζονται, να δημιουργούν, να συνεργάζονται και να συνυπάρχουν. Η ανθρωπιστική μόρφωση εμπλουτίζει γνωστικά και συναισθηματικά τον άνθρωπο, τον ενδυναμώνει με τις αξίες της, τον πληροφορεί και τον κάνει να σέβεται το δικό του πολιτισμό και τον πολιτισμό των άλλων ανθρώπων.

Σκοπός των ανθρωπιστικών μαθημάτων (Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, Ιστορίας) στην υποχρεωτική εκπαίδευση είναι: να βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν νοητικές ικανότητες και δεξιότητες αντίστοιχες προς τα αντικείμενα αυτά, κριτική σκέψη και δημιουργική φαντασία, ώστε να αναζητούν τη γνώση που αφορά τις ανθρωπιστικές σπουδές από πολλές πηγές και με ποικίλες ενέργειες, διαδικασία που θα βοηθήσει στη διάπλαση δημιουργικών προσωπικοτήτων.

Σημαντική, ακόμη, είναι η επισήμανση ότι τα φιλολογικά μαθήματα, ως κατ' εξοχήν ανθρωπιστικά, αποσκοπούν στη διαμόρφωση ελεύθερων και υπεύθυνων ανθρώπων, προβάλλουν την αξία της δημοκρατικής συμμετοχής και συγκλίνουν στην ιδέα της ισοτιμίας των ανθρώπων και των πολιτισμών καθώς και στην υπεράσπιση των έργων και των δικαιωμάτων τους. Βοηθούν, επίσης, τους μαθητές να εκτιμούν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του ελληνικού λόγου και πολιτισμού, να κατανοούν και να χειρίζονται αποτελεσματικά την ελληνική γλώσσα. Επιπλέον, λαμβάνουν υπόψη και την ύλη των άλλων μαθημάτων, ανθρωπιστικών και μη, ώστε να δίνονται ευκαιρίες διεπιστημονικών και διαθεματικών προσεγγίσεων με πρακτική και κοινωνική αναφορά και ολιστική προσέγγιση της γνώσης.

Η διαθεματική διάσταση των φιλολογικών μαθημάτων

Ως διαθεματική διάσταση εννοούμε την οργάνωση της διδασκαλίας που χαρακτηρίζεται από την πραγμάτευση ενός θέματος υπό διάφορες επιστημονικές οπτικές γωνίες και από τη μορφή της διδακτικής- μαθησιακής διαδικασίας που είναι εργαστηριακής και ανακαλυπτικής μορφής. Η προσέγγιση αυτή θεωρείται ότι θα αποτελέσει τη βάση για το σχεδιασμό των αναλυτικών προγραμμάτων του μέλλοντος. Τα θέματα τίθενται με τη μορφή προβλημάτων και οι μαθητές αναλαμβάνουν να τα επιλύσουν σε συμμετοχική βάση, ακολουθώντας τη διαδικασία που είναι γνωστή ως project, διερεύνηση, επίλυση των προβλημάτων κτλ. Το περιεχόμενο ενός διαθεματικού προγράμματος σπουδών οργανώνεται με βάση θεματικές ενότητες, που συνδυάζουν διαφορετικές οπτικές γωνίες και μαθητικές δραστηριότητες και προβάλλει την ενιαία διεπιστημονική / διαθεματική εξέταση των προβλημάτων.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η διαθεματική προσέγγιση αναφέρεται σε μορφές γνώσης που είναι δύσκολο να ενταχθούν στο διδακτικό πλαίσιο ενός μεμονωμένου εκπαιδευτικού αντικειμένου κι ότι οι μορφές περιεχομένου που προϋποθέτει απαιτούν μιαν άλλη μορφή οργάνωσης του προγράμματος σπουδών, οριζόντιου τύπου, συμπληρωματική προς την παραδοσιακή κάθετη οργάνωση (γνώσεις σχετικές με κάθε επιστημονικό κλάδο χωριστά).

Βασικά χαρακτηριστικά της διαθεματικής προσέγγισης είναι, επιγραμματικά, τα εξής:

· Συνδυασμός γνωστικών αντικειμένων.

· Έμφαση σε ειδικές ερευνητικές εργασίες.

· Αναζήτηση γνώσεων και πέρα από το βιβλίο.

· Συσχετισμοί εννοιών.

· Θεματικές ενότητες που λειτουργούν ως οργανωτικές αρχές.

· Ευέλικτα προγράμματα σπουδών.

· Ευέλικτες ομαδοποιήσεις μαθητών.

Ειδικά η διαθεματική προσέγγιση της γλώσσας και της λογοτεχνίας αναδεικνύει τα αντικείμενα αυτά ως διαχρονικούς φορείς της πνευματικής έκφρασης και επικοινωνίας των ανθρώπων. Η εξέλιξη της γλώσσας, μάλιστα, δεν μπορεί να γίνει κατανοητή χωρίς την ιστορική και την κοινωνική της συνάφεια.

Τα διεπιστημονικά θέματα αποτελούν έναν τρόπο οργάνωσης του αναλυτικού προγράμματος που επιδιώκει να ανταποκριθεί στις σύγχρονες αλλά και τις μελλοντικές κοινωνικές απαιτήσεις. Παράλληλα με την κάθετη, ανά μάθημα δομή, που ισχύει σήμερα, αναπτύσσονται προγράμματα τα οποία στηρίζονται στην οριζόντια -εγκάρσια- διεπιστημονική συσχέτιση των γνώσεων. Τέτοια εγκάρσια αναλυτικά προγράμματα διευκολύνουν την υιοθέτηση των διεπιστημονικών θεμάτων ως βασικών στοιχείων του προγράμματος σπουδών.

Τα διεπιστημονικά θέματα επιτρέπουν στο αναλυτικό πρόγραμμα να συνδέει καταγραφές εμπειριών και δείχνουν πόσο σημαντικοί είναι οι διαθεματικοί συσχετισμοί. Τέτοιου είδους προσεγγίσεις αντανακλούν την πολυπλοκότητα της σημερινής και της αυριανής κοινωνίας και δίνουν στους μαθητές τα μέσα που χρειάζονται για να αντιμετωπίσουν τη ζωή μετά το σχολείο. Εξάλλου, τα περισσότερα σύγχρονα επαγγέλματα απαιτούν δεξιότητες που βασίζονται στην ενοποίηση ποικίλων κατακερματισμένων γνώσεων και αποτελούνται από ένα πλέγμα αλληλοσυνδεόμενων ειδικοτήτων και ικανοτήτων, στο οποίο δύσκολα ανταποκρίνεται ο διαχωρισμός και η κατάτμηση των μαθημάτων.

Πρέπει, εξάλλου, να τονιστεί ότι τα διεπιστημονικά προγράμματα προάγουν τη συνοχή της γνώσης και στηρίζονται στις ομαδικές, συμμετοχικές διαδικασίες ως βασικό στοιχείο της προσέγγισης της εργασίας. Ένα σημαντικό

χαρακτηριστικό της διαθεματικής προσέγγισης είναι ότι κάθε μέλος της ομάδας συμβάλλει με τη δική του μορφή εμπειρίας στην συλλογική εργασία και οι ομάδες μοιράζονται τις εμπειρίες τους και μαθαίνουν η μια από την άλλη, μέσα από μια ανεμπόδιστη ροή πληροφοριών. Μια τέτοιου είδους δεξιότητα είναι δύσκολο να επιτευχθεί με το συμβατικό αναλυτικό πρόγραμμα.

Διαθεματικό πλαίσιο για παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Οι στόχοι που δίνονται στο παραπάνω διαθεματικό πλαίσιο είναι κοινοί για όλα τα παιδιά. Η διαφοροποίηση της διδακτικής προσέγγισης στα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έγκειται στη μεθοδολογία, το εποπτικό υλικό και στην προσαρμογή τους στις δεξιότητες και στις ανάγκες αυτών των μαθητών. Στις περιπτώσεις αυτές μπορεί να εφαρμοστεί εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα διδασκαλίας του οποίου ο σχεδιασμός γίνεται με τη συνεργασία σχολείου και ΚΔΑΥ

2.β.1) Νεοελληνική γλώσσα

Γενικά χαρακτηριστικά

· Η γλώσσα είναι κοινωνικό προϊόν: εκπορεύεται από την κοινωνία, την υπηρετεί και επιστρέφει σ' αυτήν. Για τη διδασκαλία αυτό σημαίνει ότι η γλώσσα ενδείκνυται να διδάσκεται σε συνάφεια / σχέση με τα κοινωνικά γεγονότα, τα οποία την παράγουν και τη τρέφουν.

· Η γλώσσα είναι επικοινωνιακό προϊόν: γεννήθηκε κατά την ανθρώπινη επικοινωνία και αυτήν θεραπεύει και εξελίσσει. Για τη διδασκαλία της γλώσσας αυτό σημαίνει ότι η προσφορότερη μέθοδος είναι η επικοινωνιακή.

· Η γλώσσα είναι ενέργεια: Είναι πνευματική, ψυχική και σωματική ενέργεια η οποία παράγεται και αναπαράγεται, σχηματίζεται και ανασχηματίζεται, δομείται και αναδομείται, χρωματίζεται και μεταχρωματίζεται διαρκώς κατά τις περιστάσεις / συνθήκες επικοινωνίας. Για τη διδασκαλία αυτό σημαίνει ότι η γλώσσα διδάσκεται ενεργητικά / δραστικά.

· Η γλώσσα είναι κοινωνική ενέργεια και αλληλενέργεια/ αλληλόδραση / αλληλοεπενέργεια: με τη γλώσσα τα μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας δέχονται και ασκούν επιδράσεις. Για τη διδασκαλία αυτό σημαίνει ότι η γλώσσα πρέπει να παράγεται στο φυσικό της κοινωνικό αλληλενεργειακό πλαίσιο.

· Η γλώσσα είναι πολιτιστικό προϊόν και φορέας πολιτισμού και παιδείας. Αυτό σημαίνει ότι έχει ενσωματωμένες τις πολιτιστικές κληρονομιές των Ελλήνων, οι οποίες μέσα από τη γλώσσα και με τη γλώσσα φτάνουν έως εμάς.

· Η γλώσσα είναι κατεξοχήν διεπιστημονικό αντικείμενο και πρέπει αυτό να αναδεικνύεται με ανάλογες δραστηριότητες.

· Η ελληνική γλώσσα, αρχαία και νεότερη, έχει μακραίωνη ιστορία.

· Στην κοίτη του Νεοελληνικού λόγου εκβάλλει όλος ο γλωσσικός θησαυρός που έρχεται από το παρελθόν και από τις ελληνικές διαλέκτους και τα ιδιώματα. Όλος αυτός ο θησαυρός, ενεργός και ανενεργός, είναι αξιοποιήσιμος, πάντοτε όμως μέσα από τα επίπεδα και τη διδασκαλία της νεοελληνικής δομής της γλώσσας μας. Με τον τρόπο αυτό η νεοελληνική γλώσσα, από τη μια μεριά, τροφοδοτεί με όλες τις πηγές της το "γλωσσικό της είναι", αφού παράλληλα με τη ζώσα πλαστικότητά της έχει την ευχέρεια να αντλεί και από τη βαθιά γλωσσική της παράδοση από την άλλη, δεν διασπάται από την πολυμορφία των επιπέδων της διαχρονίας της, αλλά συνέχεται και μορφώνεται με την ενότητα και την ενιαιότητα των επιπέδων της συγχρονίας της.

· Χαρακτηριστικό γνώρισμα της γλώσσας, όπως και της σκέψης, είναι η διαφορετικότητα. Κανένα γλωσσικό στοιχείο, τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο, δεν είναι το ίδιο με κάποιο άλλο. Το καθετί στη γλώσσα είναι μοναδικό. Και όμως όλα πειθαρχούν στους νόμους του λόγου, από όπου αναδύεται η δημοκρατία και η αρμονία του λόγου.

· Με τη γλώσσα και τη γραφή της ο άνθρωπος έφτασε σε μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες -τη μεγαλύτερη ίσως- της πολιτιστικής του διαδρομής πάνω στον πλανήτη του. Ο αγώνας αυτός του ανθρώπου αποτελεί μιαν ακόμη κατάκτηση ελευθερίας, Γιατί η γλώσσα και η γραφή της ελευθερώνουν τον άνθρωπο.

· Η γραφή έδωσε μια ακόμη διάσταση στη σκέψη και μια ακόμη γλώσσα στη γλώσσα. Με τη γραφή ξεπεράστηκε η μνήμη από την κριτική ικανότητα, ο μύθος από την ιστορία, η παράδοση από τον ατομικό στοχασμό.

· Η γραφή οδήγησε στη δημοκρατία και στην απελευθέρωση του ανθρώπου, αποταμίευσε τη σκέψη και μετέφερε τον πολιτισμό στο χώρο και στο χρόνο. Άνοιξε νέα σελίδα στη ζωή του ανθρώπου.

· Η γλώσσα δένεται στενά με τη σκέψη: με τις λέξεις ο ανθρώπινος εγκέφαλος αιχμαλωτίζει το σύμπαν. Από την ώρα που ο άνθρωπος αποκτά τις λέξεις, η κοίτη της σκέψης του γίνεται λεκτική. Οι σκέψεις γεννιούνται και κινούνται στην κοίτη του ποταμού.

· Το παιδί, όταν έρχεται στο σχολείο, γνωρίζει τη μητρική του γλώσσα. Και τη γνωρίζει στο βαθμό που την έμαθε από τους φυσικούς του δασκάλους (γονείς κτλ.), στο φυσικό του περιβάλλον, με τους φυσικούς τρόπους αγωγής. Γι' αυτό έχει μεγάλη σημασία το παιδί να μεγαλώνει και να ανατρέφεται μέσα σε ευχάριστο και καλλιεργημένο γλωσσικά οικογενειακό περιβάλλον.

· Προορισμός του σχολείου είναι να βοηθήσει το μαθητή να καλλιεργήσει και να κατακτήσει τη γλώσσα, την οποία έμαθε στο σπίτι.

· Προορισμός του σχολείου είναι να βοηθήσει το μαθητή να αποκτήσει συνείδηση του επικοινωνιακού λόγου. Δηλαδή:

· συνείδηση της λέξης και των ορίων της·

· συνείδηση της γλώσσας και των ορίων της:

· συνείδηση της απεραντοσύνης της γλώσσας.

· συνείδηση της πολυμορφίας της,

· συνείδηση της πολυδυναμίας της,

· συνείδηση της δημιουργικότητάς της:

· συνείδηση του λόγου και της ομιλίας,

· συνείδηση του προφορικού και του γραπτού λόγου,

· συνείδηση των ποικιλιών της: των γεωγραφικών (διάλεκτοι, ιδιώματα), των κοινωνικών, των ειδικών γλωσσών·

· συνείδηση των επιπέδων της,

· συνείδηση των λειτουργιών της,

· συνείδηση του αποτελεσματικού λόγου,

· συνείδηση ότι διδακτική μονάδα της γλώσσας είναι η πρόταση·

· συνείδηση της διαφορετικότητας των γλωσσικών στοι-

χείων και της αρμονίας που αναδύεται από τις συνθέσεις τους·

· συνείδηση των συνταγματικών και των παραδειγματικών σχέσεων των στοιχείων της·

· συνείδηση των τρόπων με τους οποίους εκφέρεται ο λόγος: του περιγραφικού

Σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας

· Να κατακτήσουν οι μαθητέςμαθητές/τριες το βασικό όργανο επικοινωνίας της γλωσσικής τους κοινότητας, ώστε να αναπτυχθούν διανοητικά και συναισθηματικά, αποκτώντας τις απαραίτητες για την ηλικία τους γνώσεις, κατανοώντας συγχρόνως τη σημασία της τέχνης και των ανθρώπινων έργων.

· Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητέςμαθητές/τριες τη σημασία του λόγου για τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή, ώστε είτε ως πομποί είτε ως δέκτες του λόγου να μετέχουν στα κοινά ως ελεύθεροι δημοκρατικοί πολίτες με κριτική και υπεύθυνη στάση για τα ζητήματα της εθνικής και της παγκόσμιας κοινότητας.

· Με την κατάκτηση της γλώσσας να εξελιχθούν οι μαθητές μαθητές/τριες σε άτομα με ολοκληρωμένη προσωπικότητα, αυτοπεποίθηση και δημιουργική σκέψη.

· Να εκτιμήσουν τη σημασία της γλώσσας ως βασικού φορέα της έκφρασης και του πολιτισμού κάθε λαού.

· Να επισημάνουν οι μαθητές τη δομή και τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής γλώσσας, αρχαίας και νεότερης.

· Να εκτιμήσουν οι μαθητές την πολιτιστική τους παράδοση της οποίας βασικό στοιχείο και φορέας είναι η γλώσσα, σεβόμενοι συγχρόνως τη γλώσσα και τις πολιτιστικές αξίες άλλων λαών.

· Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι οι αλληλοεπιδράσεις των λαών αποτυπώνονται και στη γλώσσα τους.

· Να σέβονται τη γλώσσα κάθε λαού, ως βασικό στοιχείο του πολιτισμού τους και να προετοιμάζονται να ζήσουν ως πολίτες σε μια πολυπολιτισμική Ευρώπη.

Ειδικότερα με τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας επιδιώκεται:

· Να αναγνωρίσουν και να εκτιμήσουν οι μαθητές τη μακρόχρονη πορεία της ελληνικής γλώσσας και τον πλούτο των διαλεκτικών της μορφών.

· Να είναι σε θέση οι μαθητές να αναγνωρίζουν τα δομικά και γραμματικά στοιχεία την νεοελληνικής γλώσσας στον προτασιακό και κειμενικό λόγο, ώστε να κατανοούν και να αιτιολογούν και τις τυχόν παρεκκλίσεις ή ανατροπές των παραπάνω στοιχείων.

· Να αναγνωρίζουν και να αιτιολογούν οι μαθητές/τριες τις επιδράσεις άλλων γλωσσών στη νεοελληνική γλώσσα.

· Να κατανοήσουν οι μαθητές/ ότι η προσπάθεια για τη βελτίωση του γλωσσικού επιπέδου δεν περιορίζεται μόνο στο μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας, αλλά εκτείνεται σε όλα τα μαθήματα και σε όλες τις εκδηλώσεις και δραστηριότητες της σχολικής και εξωσχολικής ζωής.

· Να ασκηθούν οι μαθητές στο να επιλέγουν και να χρησιμοποιούν με επιτυχία το ανάλογο επίπεδο λόγου σε κάθε περίσταση επικοινωνίας.

· Να αναγνωρίζουν οι μαθητές τις διάφορες μορφές λόγου, π.χ. ημερολόγιο, βιογραφικό σημείωμα, επιστολή κτλ. και να τα χρησιμοποιούν με το πιο κατάλληλο για την περίπτωση επίπεδο λόγου.

· Να αναγνωρίζουν οι μαθητές τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία της νεοελληνικής γλώσσας.

· Να εκτιμήσουν την αξία του διαλόγου και να ασκηθούν στο είδος αυτό του λόγου -βασικού στοιχείου του δημοκρατικού πολιτεύματος- καθώς και στην κριτική αντιμετώπιση των διαφόρων απόψεων.

· Δεδομένου ότι οι λέξεις είναι φορείς εννοιών, επιδιώκεται η διεύρυνση του λεξιλογίου των μαθητών. Γι' αυτό το λόγο απαιτείται και η συστηματικότερη χρήση των λεξικών στη γλωσσική διδασκαλία.

· Να εξοικειωθούν οι μαθητές με τους χώρους των βιβλιοθηκών και γενικά των κέντρων πληροφόρησης και τεκμηρίωσης, από όπου μπορούν να αντλούν τις απαραίτητες για κάθε περίπτωση πληροφορίες.

· Να καθιερωθούν οι ερευνητικές εργασίες στη γλωσσική διδασκαλία, ώστε να εξοικειωθούν οι μαθητές στην άντληση και συλλογή στοιχείων και πληροφοριών και στην παραγωγή λόγου τεκμηριωμένου και σύνθετου.

· Να αναπτυχθεί με τις ερευνητικές εργασίες πνεύμα συνεργασίας και ομαδικότητας στη σχολική και εξωσχολική ζωή.

· Να μπορούν οι μαθητές να συγκεντρώνουν στοιχεία και πληροφορίες από διάφορες πηγές (γραπτές ή προφορικές), να τις επεξεργάζονται και τέλος να συνθέτουν μια εργασία στην οποία να εκφράζουν και να τεκμηριώνουν τις δικές τους απόψεις και ιδέες.

· Να εξοικειωθούν οι μαθητές με την τεχνολογία της πληροφορικής, ώστε να μπορούν να διαβάζουν και να γράφουν κείμενα μέσω των Η/Υ και να επικοινωνούν μέσω των Η/Υ ως πομποί ή δέκτες.

· Να συνδεθεί η παραγωγή λόγου με τη δραματοποίηση, ώστε οι μαθητές να εξοικειώνονται με τη χρήση της γλώσσας σε ποικίλους ρόλους και καταστάσεις της ζωής.

· Στην περίπτωση των μαθητών που δεν έχουν την ελληνική ως πρώτη / μητρική γλώσσα (αλλοδαποί, παλιννοστούντες) επιδιώκεται η εξοικείωση και εκμάθηση της ελληνικής με τη χρήση της, πρώτα σε ρεαλιστικές καταστάσεις της σχολικής και εξωσχολικής ζωής, με σεβασμό όμως συγχρόνως και προς την πρώτη / μητρική γλώσσα των μαθητών αυτής της κατηγορίας.

· Να αξιοποιηθεί η διαθεματική / διεπιστημονική διάσταση του γλωσσικού μαθήματος, τόσο σε σχέση με τα υπόλοιπα ανθρωπιστικά μαθήματα, όσο και με τις άλλες επιστήμες.

Άξονες περιεχομένου και Προτεινόμενα "αντικείμενα" για διαθεματικές προσεγγίσεις

Οι επιμέρους στόχοι για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας ακολουθούν τη διαίρεση του λόγου:

i) σε "Ακρόαση και Κατανόηση" (Ακούω και Κατανοώ),

ii) σε "Προφορική έκφραση" (Ομιλώ),

iii) σε "Ανάγνωση και Κατανόηση γραπτών κειμένων" (Διαβάζω και Κατανοώ) και

iv) σε "Παραγωγή γραπτού λόγου" (Γράφω).

Οι τομείς αυτοί του λόγου πρέπει να θεωρούνται ισότιμοι κατά τη διδασκαλία. Ο διδάσκων να έχει υπόψη του ότι είναι δυνατόν ένας μαθητής να παρουσιάζει ιδιαίτερες ικανότητες σε έναν από τους παραπάνω τομείς του λόγου, και να παρουσιάζει αδυναμίες σε κάποιον άλλο. Πρέπει να τονιστεί ότι οι στόχοι μπορούν να εφαρμόζονται σε κάθε τάξη, αρκεί να προσαρμόζονται στις ιδιαιτερότητές της, καθώς και στην ηλικία των μαθητών.

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης
Ακούω και κατανοώ	Ο μαθητής –Παίρνει, αναλύει και αξιολογεί τις πληροφορίες, που του δίνονται, εκτιμώντας όλα τα στοιχεία του λόγου (ενδογλωσσικά, εξωγλωσσικά και παραγλωσσικά). –Αντιλαμβάνεται και χαίρεται την αισθητική έκφραση στην απαγγελία, στην ανάγνωση, στη θεατρική και κινηματογραφική έκφραση κτλ. –Αναγνωρίζει και ερμηνεύει διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα (ειρωνεία, χιούμορ, συγκίνηση, εύθυμη διάθεση, προσβολή κτλ.) –Εντοπίζει τα κύρια σημεία στο λόγο των άλλων ομιλητών, αποτιμά και θέτει σε κριτικό έλεγχο τα επιχειρήματά τους. –Αναγνωρίζει τις διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικά είδη προφορικού λόγου, π.χ. οδηγία, ανακοίνωση, συνέντευξη, διαφήμιση, συζήτηση, διάλεξη, πολιτικό λόγο κτλ. –Κατανοεί τις φραστικές επιλογές του πομπού, ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας. –Διακρίνει την οπτική γωνία και τα σχόλια του ομιλητή σε μια προφορική περιγραφή και αφήγηση. –Κατανοεί τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζουν τα διάφορα μέσα επικοινωνίας (ραδιόφωνο, τηλεόραση, τηλέφωνο κτλ.), που επιβάλλουν την ανάλογη προσαρμογή στο λόγο του ομιλητή.	–Παίρνει μέρος σε άτυπες συζητήσεις σε μικρές ομάδες, λαμβάνει υπόψη του τα δεδομένα άλλων επιστημών (διεπιστημονικότητα) και συμβάλλει στη λύση ενός προβλήματος μέσω του διαλόγου, της συνεργασίας. –Συμμετέχει σε οργανωμένες συζητήσεις, ακολουθώντας τους κανόνες της συζήτησης, και εκθέτει τις απόψεις του σε ένα ευρύ ακροατήριο. –Συμμετέχει σε ασκήσεις δραματοποίησης (παιχνίδι ρόλων), όπου υποδύεται διάφορους ρόλους σε συγκεκριμένες περιστάσεις επικοινωνίας. –Υποδύεται κάποιο ρόλο από ένα διάλογο που ετοίμασε μόνος ή σε συνεργασία με τους συμμαθητές του. –Αναλαμβάνει πρωτοβουλία για την επίλυση κάποιου προβλήματος του σχολείου ή της περιοχής με διάφορους τρόπους προφορικής επικοινωνίας (ανακοινώσεις, διαφημιστικές εκφράσεις κτλ.)
Προφορική έκφραση (Μιλώ)	Ο μαθητής –Ζητά και δίνει πληροφορίες. –Διατυπώνει ερωτήματα, εξηγεί και διευκρινίζει. –Περιγράφει χώρους, αντικείμενα, πρόσωπα. –Αφηγείται πρωσοπικές ιστορίες, πλαστές ιστορίες, περιστατικά στα οποία υπήρξε πρωταγωνιστής ή αυτόπτης μάρτυρας κτλ. –Αποδίδει περιληπτικά το περιεχόμενο ενός κειμένου. –Παρουσιάζει, αναλύει ένα θέμα ή πρόβλημα με τη βοήθεια σημειώ-	–Αξιοποιεί όλες τις γνώσεις του, ώστε ο λόγος του να έχει ευρύτητα. –Αντλεί παραδείγματα από όλο το φάσμα των ανθρωπιστικών και άλλων μαθημάτων.

	σεων ή διαγραμμάτων και προτείνει μέτρα για την επίλυσή του. –Προσαρμόζει το λόγο του ανάλογα με το μέσο επικοινωνίας (π.χ. ραδιόφωνο, τηλεόραση, τηλέφωνο κτλ.)	
Ανάγνωση και κατανόηση γραπτών κειμένων ***(Διαβάζω και κατανοώ)***	Ο μαθητής –Διαβάζει με ευχέρεια, ακρίβεια και χρωματισμό της φωνής που αποδίδει το νόημα του κειμένου. –Διαβάζει και κατανοεί διάφορους τύπους κειμένων (έντυπο, ηλεκτρονικό κείμενο κτλ.). –Αναγνωρίζει τη βασική δομή ενός κειμένου και εντοπίζει τα κύρια σημεία του. –Κατανοεί σε γενικές γραμμές το λεξιλόγιο του κειμένου και συμβουλεύεται λεξικό για τις λέξεις που αγνοεί. –Αξιολογεί την ακρίβεια και τη σαφήνεια του λεξιλογίου. –Διακρίνει την κυριολεκτική από τη μεταφορική χρήση της γλώσσας και εξοικειώνεται με τον ιδιωματικό λόγο. –Εντοπίζει και κατανοεί τις βασικές ιδέες και τα επιχειρήματα σε ένα κείμενο. –Αξιολογεί τα επιχειρήματα που αναπτύσσονται στο κείμενο που διαβάζει. –Συνειδητοποιεί τις λειτουργικές διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου. –Επισημαίνει και αναγνωρίζει τις ποικιλίες των κειμένων και κατανοεί το ειδικό λεξιλόγιο της καθεμιάς.	–Συγκρίνει κείμενα με το ίδιο θέμα (διαθεματικότητα) που ανήκουν σε διαφορετικό είδος λόγου και εκφράζουν παρόμοιες ή αντίθετες απόψεις. –Συλλέγει υλικό από διάφορα γνωστικά αντικείμενα (διεπιστημονικότητα) και το αξιολογεί, για να το χρησιμοποιήσει στη σύνθεση μια ερευνητικής εργασίας.
	–Εντοπίζει τον τρόπο της οργάνωσης ενός κειμένου (με αιτιολόγηση, με σύγκριση και αντίθεση, με ορισμό, διαίρεση κτλ.) και αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του τρόπου οργάνωσης. –Εντοπίζει το είδος της σύνταξης και εξετάζει αν αυτή η σύνταξη συνδέεται λειτουργικά με το συγκεκριμένο κείμενο. –Εντοπίζει το επίπεδο ύφους που χρησιμοποιείται σε ένα κείμενο και κρίνει αν είναι το κατάλληλο για την περίσταση επικοινωνίας.	

Παραγωγή γραπτού λόγου (Γράφω)	–Ο μαθητής –Γράφει απλά κείμενα, επιμελημένα από άποψη ορθογραφίας, στίξης κτλ. –Απαντά γραπτά σε ερωτήσεις κατανόησης ενός κειμένου. –Σχολιάζει, σε ένα δικό του κείμενο, μια συγκεκριμένη άποψη που διατυπώνεται σε κείμενο που διάβασε. –Γράφει την περίληψη ενός κειμένου. –Περιγράφει γραπτά χώρους, αντικείμενα, πρόσωπα κτλ. –Γράφει αφηγήσεις διαφόρων ειδών. –Γράφει το ίδιο κείμενο από διαφορετική οπτική γωνία. –Γράφει για δέκτες που του είναι οικείοι ή άγνωστοι, συνομήλικοι ή ενήλικες κτλ., προσαρμόζοντας ανάλογα το λόγο του κάθε φορά. –Αναπτύσσει μια ποικιλία από είδη λόγου, δουλεύοντας στον περιγραφικό, στον αφηγηματικό, στον αξιολογικό άξονα και στις μείξεις τους. Επιλέγει το κατάλληλο επίπεδο ύφους (την κατάλληλη σύνταξη, το κατάλληλο λεξιλόγιο, γενικά την κατάλληλη γλωσσική ποικιλία), ανάλογα με το είδος λόγου που παράγει. –Αναπτύσσει σε δικό του κείμενο μια άποψη που διατυπώνεται σε κείμενο που διάβασε, αιτιολογώντας τη δική του θέση, τη συμφωνία ή τη διαφωνία του, προσπαθώντας να πείσει τον αναγνώστη με λόγο αποτελεσματικό.	–Συνεργάζεται με άλλους συμμαθητές του για την ανάπτυξη ενός θέματος μέσα από πολλά γνωστικά αντικείμενα. –Γράφει και επεξεργάζεται ένα κείμενο στον ηλεκτρονικό υπολογιστή. –Συνδυάζει τον προφορικό με το γραπτό λόγο στην παρουσίαση ενός θέματος (χρησιμοποιεί διαγράμματα, σημειώσεις κτλ., για να σχεδιάσει την παρουσίασή του, δίνει στους ακροατές τα κύρια σημεία σε φωτοτυπίες κτλ.). –Σχεδιάζει και γράφει μια συνθετική εργασία, αξιοποιώντας υλικό από όλα τα γνωστικά αντικείμενα.
Λέξεις - Γραμματική	–Επισημαίνεται ότι στην παραπάνω κατάταξη των στόχων εμπεριέχονται και οι διάφορες κατηγορίες της Γραμματικής (μορφοσυντακτικά φαινόμενα, στίξη, σύνταξη, λεξιλόγιο, οργάνωση του λόγου, ύφος). Οι κατηγορίες αυτές διαπλέκονται με τις ποικιλίες των κειμένων και τους τρόπους του λόγου (αφηγηματικό, περιγραφικό, αξιολογικό και τις μείξεις τους), ώστε να ασκούνται οι μαθητές στην επιλογή της κατάλληλης γλωσσικής ποικιλίας και του κατάλληλου υφολογικού επιπέδου ανάλογα με την περίσταση της επικοινωνίας.	–Στο λεξιλόγιο αξιοποιεί τον πλούτο της αρχαίας γλώσσας και τη συνολική λογοτεχνικής δημιουργίας, αρχαίας και νεότερης. –Αξιοποιεί λεξιλόγια από όλα τα γνωστικά αντικείμενα (ορολογίες, ειδικό λεξιλόγιο: Μαθηματικά, Φυσική, Πληροφορική κ.ά.).

Προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Η ύλη του γλωσσικού μαθήματος αποτελεί συνέχεια σε όλο το φάσμα της εκπαίδευσης (νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο). Στο δημοτικό ο κυριότερος στόχος είναι η κατάκτηση των βασικών δεξιοτήτων που συνδέονται με τη χρήση του γραπτού λόγου (γραφή/ανάγνωση) και η διδασκαλία της γλώσσας γίνεται με επικοινωνιακή μέθοδο. Στο Γυμνάσιο και το Λύκειο καλλιεργούνται κυρίως οι δεξιότητες που αφορούν τη χρήση του λόγου σε καθαρά επικοινωνιακό πλαίσιο, προϋποθέτοντας τις δεξιότητες της γραφής και ανάγνωσης. Συνεπώς, στο Γυμνάσιο και το Λύκειο συνεχίζεται με την επικοινωνιακή μέθοδο η γλωσσική διδασκαλία, που διευρύνεται και εμπλουτίζεται.

Οι κύριοι γλωσσικοί στόχοι που καθορίζουν τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος μπορούν να διατυπωθούν σε τρεις βασικούς άξονες/γενικούς στόχους όπως:

i) Στη συνειδητοποίηση και οργάνωση των δομών, των λειτουργιών και των μηχανισμών, που φέρνει ήδη το παιδί από το σπίτι του (μητρική του γλώσσα) και τα οποία συγκροτούν τη γλωσσική επικοινωνία.

ii) Στη διεύρυνση, καλλιέργεια και εμπλουτισμό του λόγου του κάθε μαθητή και ακόμα στην ικανότητά του για πρόσληψη των κειμένων.

iii) Στην ανάπτυξη της δημιουργικής του ικανότητας, που συντελείται τόσο με την κατανόηση, επεξεργασία και παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, όσο και με τη βαθύτερη σχέση του με τα κείμενα, καθώς από δέκτης γίνεται πομπός, οργανώνοντας το δικό του κείμενο με συνοχή και συνεκτικότητα.

Η διδακτέα ύλη καλύπτει όλα τα επίπεδα της γλώσσας (σύστημα της γλώσσας- φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, λεξιλόγιο, πραγματολογία / οργάνωση του λόγου- σε συνθήκες επικοινωνίας) και όλα τα είδη του λόγου, προφορικού και γραπτού, σε όλους τους τρόπους εκφοράς του (αφηγηματικός και περιγραφικός λόγος, αποφαντικός/ κριτικός, διάλογος, επιχειρηματολογία).

Η μεθοδολογία της διδασκαλίας της γλώσσας συνδέεται και προσδιορίζεται από τους εξής βασικούς παιδαγωγικούς άξονες:

· Την επικοινωνιακή προσέγγιση της γλώσσας

· Τη διαθεματική προσέγγιση

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πρόγραμμα Σπουδών για τη γλώσσα καθορίζει συγκεκριμένα πλαίσια και αρχές για την επικοινωνιακή διδασκαλία της. Αυτό που απαιτείται να γίνει με ιδιαίτερη έμφαση είναι να αξιοποιηθούν αυτές οι αρχές μέσα από τη διαθεματική προσέγγιση. Οι διαθεματικές προσεγγίσεις αφορούν την οριζόντια συνοχή των επιμέρους θεματικών κλάδων, διασφαλίζουν την ενοποίηση των γνωστικών αντικειμένων στο επίπεδο της σχολικής τάξης και γίνονται με ατομικές ή ομαδικές ερευνητικές εργασίες των μαθητών.

Σ/ όλες τις ενότητες της γλωσσικής διδασκαλίας δίνεται ειδικό βάρος σε ερευνητικές εργασίες ομάδων μαθητών που συνδυάζουν το επικοινωνιακό πλαίσιο (ποιος μιλάει, σε ποιον, με ποιο σκοπό-αποδέκτες της εργασίας-) με το διαθεματικό πλαίσιο (κοινωνικό, ιστορικό, επιστημονικό κ.ά.).

Για το σκοπό αυτό είναι απαραίτητος ο σχεδιασμός διαμεσολαβητικών δομών, π.χ. ζώνη ευέλικτων παιδαγωγικών παρεμβάσεων, όπου με κατάλληλες επικοινωνιακές διδακτικές ενέργειες θα ολοκληρώνονται οι διάφοροι θεματικοί κλάδοι, π.χ. πολυθεματικό βιβλίο, με διαθεματική συνοχή ανά σχολική τάξη.

Η επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας καλλιεργεί συστηματικά την ικανότητα του παιδιού να επικοινωνεί με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας τη μορφή και το ύφος που αρμόζει σε κάθε περίσταση επικοινωνίας και στηρίζεται στο κείμενο. Με διδακτικές ενέργειες οι μαθητές ασκούνται σε ποικίλες μορφές προφορικής και γραπτής επικοινωνίας και στην παραγωγή αποτελεσματικού λόγου διάφορων ειδών και κειμενικών τύπων. Επίσης, γίνονται σεβαστά, αξιοποιούνται, εμπλουτίζονται και οργανώνονται με τη δημιουργική χρήση της γλώσσας τα γλωσσικά τους βιώματα.

Ασκούνται στη χρήση της γλώσσας, δηλαδή στην παραγωγή και κατανόηση του προφορικού και γραπτού λόγου, στην επικοινωνιακή τους ικανότητα να προσαρμόζουν το λόγο στις περιστάσεις επικοινωνίας, στη συνειδητοποίηση της λειτουργίας του γλωσσικού συστήματος μέσα από ποικίλα κείμενα και ασκήσεις που ακολουθούν κειμενογλωσσολογική και επικοινωνιακή (πραγματολογική) κατεύθυνση.

Η εξατομικευμένη διδασκαλία, οι επαναληπτικές ασκήσεις ή άλλες δραστηριότητες για τη θεραπεία προβλημάτων γραφής και γραπτού λόγου θεωρούνται απαραίτητες. Έτσι μπορούν να αντιμετωπιστούν μεμονωμένες περιπτώσεις μαθητών στο γυμνάσιο, που έχουν προβλήματα σχετικά με τη χρήση των βασικών δεξιοτήτων. Σε αυτούς πρέπει ακόμα να προστεθούν οι αλλοδαποί και οι ομογενείς, που δεν κατέχουν σε ικανοποιητικό βαθμό την ελληνική γραφή και γλώσσα. Στο πλαίσιο των μαθημάτων αυτών οι γλωσσικές δραστηριότητες πρέπει να είναι χωρισμένες σε επίπεδα ανάλογα με το αν αφορούν προβλήματα γραφής, εξοικείωσης με το επικοινωνιακό πλαίσιο χρήσης του λόγου

Διδακτικό υλικό

Χρησιμοποιούνται τα σχολικά εγχειρίδια (βιβλίο μαθητή, βιβλίο καθηγητή), το εποπτικό υλικό (χάρτες, διαφάνειες, cd-rom, βιντεοταινίες κ.α.) και παιδαγωγικό υλικό από άλλες πηγές (π.χ. Σ.Ε.Π.Π.Ε.) .

Γενικές αρχές της γλωσσικής διδασκαλίας στην ειδική Αγωγή

Από την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας προκύπτει ότι το διαθεματικό πλαίσιο για τη Γλώσσα έχει προσαρτηθεί σε όλα τα μαθήματα. Με την επαναλαμβανόμενη παράθεση των οδηγιών για τη διαθεματική διδασκαλία της Γλώσσας, οι εκπαιδευτικοί συνειδητοποιούν ότι παράλληλα με το μάθημα της ειδικότητάς τους, έχουν υποχρέωση να τηρούν ορισμένους βασικούς κανόνες γλωσσικής διδασκαλίας ως ακολούθως:

Στην Ανάγνωση οι μαθητές πρέπει να διδαχθούν τις στρατηγικές που θα τους βοηθήσουν:

· Να διαβάζουν με κατανόηση.

· Να εντοπίζουν και να χρησιμοποιούν σωστά τις πληροφορίες.

· Να είναι ικανοί να κάνουν περιλήψεις προφορικά.

· Να μπορούν να αναπτύσσουν τις σκέψεις τους με βάση τις σημειώσεις που έχουν κρατήσει.

Στη Γραφή οι μαθητές πρέπει να καταστούν ικανοί:

· Να γράφουν σύμφωνα με τους καθιερωμένους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες.

· Να οργανώνουν το γράψιμό τους, ώστε να παρουσιάζει λογική συνοχή και νοηματική ακολουθία.

· Να ασκούνται στην προγραφική και μεταγραφική σύνθεση κειμένων με κατάλληλα σχεδιαγράμματα στα οποία θα ορίζεται η σειρά των παραγράφων και θα επισημαίνονται οι λέξεις κλειδιά του κειμένου.

Στην ομιλία οι μαθητές πρέπει να εθίζονται στη σωστή χρήση του προφορικού λόγου και να εκφράζουν τις απόψεις τους με σαφήνεια και ακρίβεια.

Στην ακρόαση οι μαθητές πρέπει να μάθουν:

· Πώς να ακούν τους άλλους.

· Πώς να απαντούν στα επιχειρήματά τους.

· Πώς να στοιχειοθετούν εποικοδομητικά τις ιδέες και τις απόψεις τους.

Στα μαθήματα των ειδικοτήτων οι μαθητές πρέπει να μάθουν:

· Την ορολογία και το λεξιλόγιο όλων των διδασκομένων αντικειμένων.

· Την ιδιαίτερη Γλώσσα του κάθε μαθήματος π.χ. Γλώσσα των Μαθηματικών.

Αξιολόγηση του γλωσσικού μαθήματος

Η αξιολόγηση της γλώσσας θεωρείται συμπληρωματική και αλληλοτροφοδοτούμενη διαδικασία με τη διδασκαλία της γλώσσας· διδασκαλία και αξιολόγηση στοχεύουν, με τη συνεργασία καθηγητή και μαθητή, στην ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή.

Για την αξιολόγηση, εκτός από τη γραπτή έκφραση / έκθεση των μαθητών στην τάξη και τις γραπτές δοκιμασίες των τριμήνων ή των τελικών εξετάσεων, συνυπολογίζονται, επιπλέον:

· Οι προφορικές και γραπτές ασκήσεις διαφόρων ειδών μέσα στην τάξη (ερωτήσεις κατανόησης, ανάπτυξης ενός θέματος, οργάνωσης του λόγου κτλ.).

· Οι αντίστοιχες εργασίες για το σπίτι του, που συνήθως είναι γραπτές, αλλά μπορεί ορισμένες φορές να αποτελούν προετοιμασία για μια εισήγηση που θα κάνει ο μαθητής στην τάξη σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο.

· Οι συνθετικές / δημιουργικές εργασίες.

Για την αξιολόγηση της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή λαμβάνονται υπόψη όλοι οι τομείς του λόγου ("Ακούω", "Μιλώ", "Διαβάζω", "Γράφω"). Αξιολογείται, δηλαδή, τόσο η ικανότητά του να παράγει, ως πομπός, λόγο προφορικό ή γραπτό, όσο και η ικανότητά του να προσλαμβάνει, ως δέκτης, προφορικό ή γραπτό λόγο. Ο διδάσκων πρέπει να έχει υπόψη του ότι είναι δυνατόν ένας μαθητής να παρουσιάζει ιδιαίτερες ικανότητες σε έναν από τους παραπάνω τομείς του λόγου, ενώ αντίθετα να παρουσιάζει αδυναμίες σε κάποιον άλλο. Είναι όμως σημαντικό να γνωρίζει και ο μαθητής ποιες είναι οι αδυναμίες αλλά και ποια τα θετικά σημεία του λόγου του, ώστε να οδηγηθεί - σταδιακά- στην αυτοαξιολόγηση της έκφρασής του.

Ειδικότερα, για την αξιολόγηση της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή ισχύουν τα παρακάτω για τη γραπτή και προφορική επικοινωνία:

Προφορική επικοινωνία

i) Ο μαθητής ως πομπός:

Για την αξιολόγηση της προφορικής έκφρασης του μαθητή λαμβάνονται υπόψη:

· η ικανότητα του μαθητή να μεταδίδει με σαφήνεια τις σκέψεις και τα συναισθήματά του·

· η ικανότητά του να χειρίζεται ορθά τη γλώσσα (μορφοσυντακτικές δομές, λεξιλόγιο κτλ.) και να αξιοποιεί τα παραγλωσσικά και τα εξωγλωσσικά γνωρίσματα της ομιλίας, για να "ζωντανέψει" το λόγο του.

· η ικανότητά του να οργανώνει το λόγο του, ανάλογα με την περίσταση της επικοινωνίας·

· η φυσικότητα και η αμεσότητα στο λόγο του μαθητή, ιδιαίτερα αν πρόκειται για προσχεδιασμένο προφορικό λόγο·

· η ικανότητα του μαθητή να παρακολουθεί τις αντιδράσεις (λεκτικές ή μη) του ακροατηρίου του και να ανταποκρίνεται σε αυτές, π.χ. να αναθεωρεί την άποψή του λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες ή / και τα επιχειρήματα των ακροατών - δεκτών.

ii) Ο μαθητής ως δέκτης:

Για την αξιολόγηση της ικανότητας του μαθητή να προσλαμβάνει τον προφορικό λόγο λαμβάνονται υπόψη:

· η ικανότητα του μαθητή να προσλαμβάνει και να κατανοεί διάφορα είδη προφορικού λόγου από ποικίλους πομπούς (απαντά σε ερωτήσεις κατανόησης, παράγει ο ίδιος λόγο, ο οποίος βασίζεται στο λόγο που άκουσε κ.ο.κ.).

· η ικανότητα του μαθητή να αξιολογεί τις σκέψεις και τα επιχειρήματα του πομπού στο λόγο που ακούει, λαμβάνοντας υπόψη το σκοπό του πομπού και την περίσταση της επικοινωνίας.

Γραπτή επικοινωνία

i) Ο μαθητής ως πομπός:

Για την αξιολόγηση της γραπτής έκφρασης του μαθητή λαμβάνονται υπόψη:

· το περιεχόμενο

· η χρήση της γλώσσας (σύνταξη, διατύπωση, στίξη κτλ.)

· η οργάνωση του λόγου (συνοχή και συνεκτικότητα)·

· η καταλληλότητα του ύφους (επιλογή του κατάλληλου λεξιλογίου, του κατάλληλου τρόπου σύνταξης, γενικά της κατάλληλης γλωσσικής ποικιλίας, ανάλογα με την περίσταση και το είδος του κειμένου)·

· η αποτελεσματικότητα του κειμένου (η ικανότητα του πομπού να πετύχει το σκοπό που επιδιώκει με το κείμενο, π.χ. να πείσει ή και να προκαλέσει τις επιθυμητές ενέργειες / αντιδράσεις·

ii) Ο μαθητής ως δέκτης:

Για την αξιολόγηση της ικανότητας του μαθητή να προσλαμβάνει το γραπτό λόγο λαμβάνονται υπόψη:

· η ικανότητα του μαθητή να κατανοεί ποικίλα κείμενα και να απαντά σε διάφορες ερωτήσεις που αφορούν την επεξεργασία του κειμένου (π.χ. ερωτήσεις που αφορούν το περιεχόμενο, την οργάνωση, τη γλώσσα του κειμένου κτλ.), καθώς επίσης και να ανταποκρίνεται σε διάφορες ασκήσεις που αφορμώνται από το κείμενο (π.χ. πύκνωση και ανάπτυξη του λόγου, διάγραμμα κτλ.)·

· η ικανότητα του μαθητή να αξιολογεί τα επιχειρήματα που αναφέρονται σε ένα κείμενο ανάλογα με το σκοπό του πομπού και με το είδος λόγου το οποίο παράγει.

Τα κριτήρια της αξιολόγησης κλιμακώνονται ανάλογα με τη βαθμίδα της εκπαίδευσης (Γυμνάσιο ή Λύκειο) και με την τάξη της βαθμίδας στην οποία βρίσκεται ο μαθητής.

Συμπερασματικά πρέπει να τονιστεί ότι η αξιολόγηση στο γλωσσικό μάθημα:

· βασίζεται στις ίδιες αρχές με τη διδασκαλία·

· δρα συμπληρωματικά προς αυτή, βρίσκεται σε αλληλόδραση μαζί της και συμπορεύεται με αυτή για τη βελτίωση της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή·

· προϋποθέτει την αλληλόδραση και τη συνεργασία ανάμεσα σε μαθητή και καθηγητή·

· ενισχύει τη συνεχή αλληλόδραση του μαθητή με τον ίδιο το λόγο του, με τελικό στόχο την αυτοαξιολόγηση του μαθητή και τη βελτίωση της γλωσσικής έκφρασης.

2.β.2) Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

· Ο γενικός σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος της Λογοτεχνίας είναι η ενδυνάμωση της μορφωτικής επάρκειας, της επικοινωνιακής ικανότητας και της συναισθηματικής ανάπτυξης των μαθητών μέσα από την ανάγνωση, κατανόηση και ερμηνεία αξιόλογων έργων σημαντικών ελλήνων και ξένων λογοτεχνών. Τα λογοτεχνικά κείμενα είναι φορείς εθνικών, οικουμενικών και διαπολιτισμικών αξιών. Η επαφή με αντιπροσωπευτικά έργα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, εθνικής και παγκόσμιας, διευρύνει τα όρια της προσωπικής εμπειρίας και ευαισθησίας των μαθητών και τους καθιστά ανθρώπους ικανούς να αξιοποιούν ενεργητικά τη γνώση, να αναπτύσσουν τις αισθητικές αντιλήψεις τους, να παίρνουν κριτική θέση απέναντι σε βασικά ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής και να διαμορφώνουν επιλεκτικά και υπεύθυνα τις προσωπικές τους στάσεις και πεποιθήσεις.

· Επιπλέον η ανάγνωση και η ερμηνευτική προσέγγιση των λογοτεχνικών έργων διεγείρει την βιωματική συμμετοχή των μαθητών, καλλιεργεί μια σταθερή σχέση με τη λογοτεχνία και την ανάγνωση, ευαισθητοποιεί, εμπλουτίζει την εμπειρία, αναπτύσσει τη φαντασία και καλλιεργεί τη γλώσσα και ευαισθητοποιείται στη λογοτεχνικότητα σε σχέση με τη χρήση της γλώσσας, καθώς το πώς λέγεται το τι έχει ιδιαίτερη σημασία στη λογοτεχνία. Τέλος, η γνώση και η αξιοποίηση στοιχείων ιστορίας και θεωρίας της Λογοτεχνίας συντελούν στην ανάπτυξη της ικανότητας αξιολόγησης των έργων και αναγνώρισης της ποιότητας του λόγου.

· Μ' αυτή την προοπτική αναδεικνύεται η αξία της Λογοτεχνίας ως μορφωτικού αγαθού στο πλαίσιο μιας ανθρωπιστικής παιδείας και δημοκρατικής εκπαίδευσης που σέβεται την ισοτιμία των ανθρώπων και των πολιτισμών και παράλληλα προβάλλει την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του ελληνικού λόγου και πολιτισμού.

Αρχές της διαθεματικής προσέγγισης

Στο παρελθόν οι λειτουργίες του σχολείου αποσκοπούσαν στην ανάπτυξη συγκεκριμένων νοητικών ικανοτήτων (γλωσσική κατανόηση, αριθμητικές δεξιότητες, μνημονική απόκτηση γνώσεων κτλ.). Σήμερα το σχολείο καλείται να αναπτύξει ένα ευρύτατο φάσμα ανθρώπινων δυνατοτήτων (αναστοχαστικές και κριτικές ικανότητες λ.χ.), ώστε οι εκπαιδευόμενοι να αντιλαμβάνονται τη σημασία και τη σπουδαιότητα πραγμάτων και θεμάτων, που βασίζονται στην πληροφόρηση, και επίσης να διατυπώνουν κρίσεις γι' αυτά. Τα σύγχρονα προγράμματα σπουδών, λοιπόν, απαιτούν, με προφανή ή άδηλο τρόπο, μεταγνωστικές ικανότητες. Αυτό σημαίνει ότι οι μαθητές δεν είναι αρκετό να αποκτούν απλώς νέες γνώσεις αλλά χρειάζεται να διαμορφώνουν επίσης μια σαφή αντίληψη για το πώς συνδέονται οι γνώσεις αυτές μεταξύ τους, πώς μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν και πώς μπορούν, τέλος, να επηρεάσουν τις εκπαιδευτικές διαδικασίες μέσω των προσωπικών τους εμπειριών και ενεργειών. Τα αιτήματα αυτά απαιτούν διαθεματικά/διεπιστημονικά προγράμματα σπουδών και στο χώρο της λογοτεχνίας για να αναδειχθεί η σχέση της με την παρεχόμενη γνώση και να αναδειχθεί ο διεπιστημονικός της χαρακτήρας. Η μορφή των παλαιότερων προγραμμάτων σπουδών, τα οποία κατανέμονταν σε αυτόνομα γνωστικά αντικείμενα δε μπορεί πλέον να προσφέρει τις ολιστικές και ενοποιημένες μορφές γνώσης που απαιτούν οι σύγχρονες συνθήκες, τεχνολογικές και κοινωνικές.

Η σχολική εκπαίδευση σήμερα πρέπει να ενσωματώνει θέματα από τον πραγματικό κόσμο, που είναι διαδραστικός, και να τα συντονίζει με τους διάφορους τομείς γνώσης με μια συνολική αντίληψη. Αυτός ακριβώς είναι ο στόχος της διαθεματικής προσέγγισης: μια εκπαίδευση που διασχίζει τις γραμμές των γνωστικών αντικειμένων, συσχετίζοντας διάφορες απόψεις του αναλυτικού προγράμματος και ενοποιώντας ευρείς τομείς μελέτης, όπως επίσης και μια εκπαίδευση βιωματική, όπου η διδασκαλία είναι μια διαδικασία ανάπτυξης δεξιοτήτων και ανταποκρίνεται στη μαθησιακή φυσιογνωμία των εκπαιδευομένων. Μ' αυτές τις προϋποθέσεις η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης και της μάθησης μπορεί να αποτελέσει μοχλό αναβάθμισης της ποιότητας της εκπαίδευσης.

Τον στόχο αυτό υπηρετεί κατ΄ εξοχήν το μάθημα της Λογοτεχνίας, στο οποίο μπορούν να εφαρμοστούν διαθεματικά/διεπιστημονικά προγράμματα σπουδών, καθώς η λογοτεχνία προφέρει έναν χώρο συνάντησης ποικίλων όψεων της ατομικής και κοινωνικής ζωής, οι οποίες συνδέονται με αντίστοιχους γνωστικούς τομείς και διδακτικά αντικείμενα στην εκπαίδευση.

Η διαθεματική διάσταση του μαθήματος

Η λογοτεχνία είναι ένα από τα πιο δραστικά συστήματα επικοινωνίας των ανθρώπων. Ο λογοτέχνης αντλεί από τα βιωματικά, συγκινησιακά και γνωστικά αποθέματά του, που είναι πολιτισμικά καθορισμένα, σημασίες και νοήματα που τα κάνει ρητά και εκφράσιμα μέσω του λόγου του. Τα νοήματα αυτά που αποτελούν οράματα του κόσμου ή αλλιώς στάσεις ζωής, μεταδίδονται ως μηνύματα, άλλοτε οικεία άλλοτε άγνωστα, που οι άλλοι τα προσλαμβάνουν με τον τρόπο τους και τα εμπλουτίζουν ή τα αναδιαρθρώνουν. Τα νέα δεδομένα της θεωρίας της λογοτεχνίας και της διδακτικής της αξιοποιούν τα κειμενικά δεδομένα σε σχέση με τα εξωκειμενικά και τα βιώματα των μαθητών, βιβλιακά και άλλα. Έτσι το γνωστικό αυτό αντικείμενο διαθεματικό και διεπιστημονικό από τη φύση του μπορεί να "συνομιλήσει" με άλλα γνωστικά αντικείμενα, με την κατάλληλη μέθοδο, χωρίς να χάσει τη λογοτεχνικότητά του και το ιδιαίτερο γλωσσικό του ύφος.

Γι' αυτό η Λογοτεχνία είναι ο κατ' εξοχήν τόπος για την προαγωγή μιας διαθεματικής προσέγγισης ζητημάτων και αντικειμένων που πηγάζουν από την κοινωνική πολυμορφία, την πολιτιστική παράδοση, τις αισθητικές αντιλήψεις, τους ηθικούς κανόνες και τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα, τα οικονομικά προβλήματα, την υγεία, την προστασία του περιβάλλοντος, την τεχνολογική ανάπτυξη, την πολυπολιτισμικότητα, τις μειονότητες, την ειρήνη και τον πόλεμο, την προσωπική ευθύνη, τη βία και την αλληλεγγύη, την ισότητα και τη δημοκρατική αγωγή.

Η λογοτεχνία συνδέεται περισσότερο με την ιδιαιτερότητα της κάθε χώρας, αλλά μέσα στη θεματολογία της έχουν θέση όλοι οι άνθρωποι με την ταυτότητα και τις ιδιαιτερότητές τους. Η λογοτεχνία είναι πολυφωνική και σέβεται τον άλλον, ανεξάρτητα από την εθνική, φυλετική, κοινωνική και οικονομική του κατάσταση. Η εθνική λογοτεχνία δεν είναι αποκομμένη από αντίστοιχα διεθνή ρεύματα και κινήματα, από την ιστορία και το συγγραφικό περιβάλλον της εποχής της, δεν περιορίζεται σε τόπο και χρόνο, τα θέματά της επανέρχονται και συχνά είναι οικουμενικά. Το λογοτεχνικό έργο αφήνεται στην ερμηνεία του κάθε αναγνώστη πάντα με αφετηρία και κατάληξη το κείμενο. Τα λογοτεχνικά κείμενα παρουσιάζουν μια ποικιλία φωνών, συμπεριφορών, αξιών και ρόλων και όταν τα μελετούμε με μία διαθεματική προπτική εντοπίζουμε και αναδεικνύουμε ποικίλες όψεις

τους και μέσω αυτών μπορούμε να γνωρίσουμε διάφορα πεδία της ανθρώπινης εμπειρίας. Αυτό που έχει σημασία λοιπόν δεν είναι μόνον η απαρίθμηση των ιστορικών και φιλολογικών στοιχείων που θεωρούμε ότι θα κάνουν διαυγέστερο το κείμενο, αλλά ακόμη η βίωση του κειμένου και η πολύπλευρη προσέγγισή του με συνδέσεις από διαφορετικές εμπειρίες και με την εφαρμογή γνώσεων και αρχών που μαθαίνονται από άλλους γνωστικούς τομείς.

Συνεπώς, η διαθεματική ανάγνωση της λογοτεχνίας εμπλουτίζει τις γνώσεις, διευρύνει τα βιώματα, αφυπνίζει τις δεξιότητες των μαθητών και ακόμα, τους προσφέρει μια νέα συνολική εικόνα όχι μόνο των έργων και των δημιουργών τους αλλά και του ίδιου του φαινομένου της ανθρώπινης έκφρασης μέσα από τη λογοτεχνία. Τέλος, από την παιδαγωγική σκοπιά, η εφαρμογή της διαθεματικότητας ενισχύει την αυτενέργεια και τη συνεργασία των μαθητών και συντελεί στην ανάπτυξη της ικανότητας μιας κριτικής διαχείρισης των γνώσεών τους.

΄Αξονες διαθεματικής προσέγγισης της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Οι βασικοί άξονες της διαθεματικής προσέγγισης στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας είναι :

· Η αισθητική καλλιέργεια και η συναισθηματική συμμετοχή.

· Η δημιουργική και ελεύθερη ερμηνεία των λογοτεχνικών έργων

· Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της ενεργητικής μόρφωσης.

· Η βελτίωση της γλωσσικής επάρκειας και της προσωπικής έκφρασης.

· Η κατανόηση του χαρακτήρα της ελληνικής, εθνικής πολιτισμικής ταυτότητας και η αναγκαιότητα της συμμετοχής και συνεργασίας στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής ΄Ενωσης.

· Η ανάπτυξη θετικής αντίληψης για τη σύγχρονη πολυπολιτισμική και πολυεθνοτική κοινωνία και η συνειδητοποίηση της ισοτιμίας των έργων του παγκόσμιου πολιτισμού.

· Η ευαισθητοποίηση και η ανάπτυξη δεξιοτήτων για ενεργητική συμβολή στην αντιμετώπιση σύγχρονων διεθνών κοινωνικών προβλημάτων (φτώχεια, βία, ρατσισμός, ναρκωτικά, πόλεμοι, μετανάστευση, περιβαλλοντική μόλυνση, καταναλωτισμός κτλ.).

Οι παιδαγωγικοί και διδακτικοί στόχοι που υπαγορεύονται από τους παραπάνω άξονες θα υλοποιηθούν με τις παρακάτω βασικές διδακτικές πρακτικές:

· Θεματικές ενότητες : η διδασκαλία συντονίζεται με την οργάνωση των περιεχόμενων της ύλης του μαθήματος σε θεματικές ενότητες γύρω από συγκεκριμένα επιλεγμένα θέματα.

· Συσχετισμοί στο αναλυτικό πρόγραμμα: η διδακτική προσέγγιση περιλαμβάνει συσχετισμούς από την ύλη διαφόρων μαθημάτων που αναφέρονται στο ίδιο θέμα από τη δική τους σκοπιά.

· Ανάπτυξη νοητικών και πρακτικών δεξιοτήτων: οι διδάσκοντες δεν περιορίζονται στη μετάδοση γνώσεων αλλά προωθούν την ανάπτυξη δεξιοτήτων από μέρους των μαθητών, οι οποίες σχετίζονται με τις θεματικές ενότητες και αφορούν ερευνητικές εφαρμογές, συνθετικές εργασίες, διατύπωση απόψεων και κρίσεων κτλ., έτσι ώστε να εξασφαλίζονται διαδικασίες συμμετοχικής δημιουργικής μάθησης.

Ενδεικτικό περιεχόμενο διαθεματικού προγράμματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Το Πρόγραμμα Σπουδών στη Λογοτεχνία δομείται, για όλη την υποχρεωτική εκπαίδευση και διέπεται από κοινές αρχές, σκοπούς και στόχους κλιμακούμενους κατά τάξη και συγκεκριμενοποιούμενους ανάλογα με τα επιμέρους διδασκόμενα κείμενα.

Περιεχόμενα του πλαισίου αποτελούν επιλεγμένα λογοτεχνικά κείμενα, δημοτικά ή λόγια, καθιερωμένων συγγραφέων, παλαιότερων, νεότερων ή σύγχρονων, σε ολοκληρωμένη ή αποσπασματική μορφή με σχετική αυτοτέλεια, τα οποία καλύπτουν ποίηση, πεζογραφία, θέατρο, σενάριο, λογοτεχνικό δοκίμιο τόσο από τη Νεοελληνική όσο και από την Ξένη λογοτεχνία.. Η επιλογή γίνεται με κριτήρια λογοτεχνικά. Τα κείμενα θα πρέπει να έχουν ποιοτικά αξιόλογο περιεχόμενο, να είναι ενδιαφέροντα και ελκυστικά, συμβατά με την αντιληπτικότητα της ηλικίας, όχι ασύμβατα με τους σκοπούς της εκπαίδευσης, σε αναλογία με τον ωριαίο και το συνολικό χρόνο διδασκαλίας.

Στο δημοτικό σχολείο δεν μπορεί να γίνει λόγος για λογοτεχνία με την κρατούσα έννοια του όρου. Στις δυο ανώτερες τάξεις του δημοτικού μπορεί να μιλήσουμε για μια στοιχειώδη εισαγωγή στη λογοτεχνία διαμέσου κατάλληλων λογοτεχνικών κειμένων που προσιδιάζουν στην αντιληπτικότητα της ηλικίας των μαθητών. Στο γυμνάσιο τα περιεχόμενα διατάσσονται στην Α΄ και Β΄ τάξη σε 10-15 θεματικές ενότητες με κέντρο τον άνθρωπο σε σχέση με τη φύση, την κοινωνική ζωή, την παράδοση, την εθνική φυσιογνωμία, την ιστορική συνέχεια, τα σύγχρονα προβλήματα, τον αγώνα για τη ζωή, τις μεγάλες αξίες, την αγάπη, τη φιλία και άλλα θέματα σχετικά με τα ενδιαφέροντα της ηλικίας. Στη Γ΄ τάξη, με την οποία περατώνεται η εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, ενδείκνυται ιστορική - γραμματολογική διάταξη των κειμένων σε συνδυασμό με την ειδολογική και με έμφαση σε μεγάλους σταθμούς της λογοτεχνικής μας διαδρομής. Τα κείμενα της ξένης λογοτεχνίας ταξινομούνται στις αντίστοιχες περιόδους για συγκριτική ανάγνωση.

Ανθολογούνται λογοτεχνικά κείμενα, ποιητικά και πεζά, θεατρικά, λαογραφικά και παραμύθια, που επιλέγονται για τη λογοτεχνικότητά τους, για το περιεχόμενο και τη συμβατότητα με την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών κατά τάξη.

Σε όλες τις τάξεις οι θεματικές ενότητες προβληματίζουν σε θέματα του ανθρώπου, της κοινωνίας και του πολιτισμού, σε θέματα διαπολιτισμικά, μεταβιβάζουν αξίες, ευαισθητοποιούν, συγκροτούν το συναισθηματικό και γνωστικό κόσμο του μαθητή, οξύνουν την κρίση του, τον κοινωνικοποιούν, ενισχύουν την προσληπτική του εμπειρία, ασκούν την παρατηρητικότητά του, την κρίση του, ενδυναμώνουν την ικανότητα επικοινωνίας και το λόγο, προφορικό και καλλιεργημένο, κ.ά. Η λογοτεχνία ψυχαγωγεί, προβληματίζει και αφυπνίζει συνειδήσεις. Επίσης, συγκροτεί με τη διαθεματική / διεπιστημονική της διάσταση τη ζωή ως σύνολο πράξεων, στάσεων και αλληλεπιδράσεων και την επιστήμη ως καθολικό φαινόμενο στην υπηρεσία του ανθρώπου και του ευ ζην.

Παρακάτω παρατίθενται ενδεικτικά κάποιες θεματικές ενότητες που μπορούν να διδαχθούν με διαθεματική προσέγγιση σε όλες τις τάξεις του Γυμνασίου:

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα αντικείμενα δια-θεματικής προσέγγισης
Ο άνθρωπος και η φύση, Πόλη– Ύπαιθρος	***Α΄ Γυμνασίου*** –Ποίηση (Οδ. Ελύτη, Ο ήλιος, κ.ά) –Πεζογραφία (Κοσμά Πολίτη, Ένα πρόσχαρο χωριό, κ.ά)	***Α΄Γυμνασίου*** – Αρχαία Ιστορία: αρχιτεκτονική, Η ζωή στην Αρχαία Ελλάδα – Γλώσσα: Ενότητα 8η –Γεωγραφία
	Β΄ Γυμνασίου –Πεζογραφία (Α. Καρκαβίτσα, Η θάλασσα - Ε. Αλεξίου, Η πέρδικα της Σκύρου, κ.ά)	***Β΄ Γυμνασίου*** –Θρησκευτικά: Χριστούγενα, Πάσχα –Γλώσσα : Ενότητα 18η, 19η –Φυσικές επιστήμες, –Γεωγραφία, ***Γ΄ Γυμνασίου*** –Βιολογία, –Περιβαλλοντική αγωγή, Κοινωνική & Πολιτική αγωγή, –Αισθητική αγωγή
Δημοτικό τραγούδι	***Α΄ Γυμνασίου*** –Ν.Γ.Πολίτη, Τρεις βίγλες θα του βάλω –Παραμύθι: Ο τσοπάνης κι οι τρεις αρρώστιες	***Α΄Γυμνασίου*** –Εισαγωγή στα Ομηρικά έπη. ***Β-Γ΄ Γυμνασίου*** –Ιστορία: Οι ρίζες του Νέου Ελληνισμού, Ο Ελληνισμός από την Άλωση..., Ο αγώνας των Ελλήνων για την ανεξαρτησία –Αισθητική αγωγή
Οικογενειακές σχέσεις		
Λαογραφικά θέματα	***Α΄ Γυμνασίου*** –Λαϊκοί μύθοι ***Β΄ Γυμνασίου*** –Κ. Κρυστάλλη, Το κέντημα του μαντηλιού	***Α΄- Β΄ Γυμνασίου*** –Θρησκευτικά , Γλώσσα –Ξένες γλώσσες, –Διαπολιτισμική εκπαίδευση –Αισθητική αγωγή –Οικιακή οικονομία –Περιβαλλοντική αγωγή
Λαϊκή τέχνη	***Α΄ Γυμνασίου*** –Φ.Πολίτη, Ο καραγκιόζης ***Β΄ Γυμνασίου*** –Οδ.Ελύτη, Ο ζωγράφος Θεόφιλος	***Α΄Γυμνασίου*** –Γλώσσα: ενότητα 7η ***Β΄-Γ΄ Γυμνασίου*** –Ιστορία, Γλώσσα, –Διαπολιτισμική εκπαίδευση, Τεχνολογία

Από την εθνική παλιγ-γενεσία	***Α΄ Γυμνασίου*** –Δ. Σολωμού, Η καταστροφή των Ψαρών –Γ. Βλαχογιάννη, Έτσι ήτανε –Β.Ουγκώ,Το Ελληνόπουλο ***Β΄ Γυμνασίου*** –Ρ. Βελεστινλή, Θούριος –Α.Σικελιανού, Ανάσταση –Δ. Σολωμού, Ύμνος στην ελευ-θερία	***Α΄- Β΄-Γ΄ Γυμνασίου*** –Ιστορία, –Θρησκευτικά, –Γλώσσα, –Κοινωνική & Πολιτική αγωγή, Δια-πολιτισμική εκπαίδευση, –Αισθητική Αγωγή
Παλαιότερες μορφές ζωής	***Α΄ Γυμνασίου*** –Κ. Πολίτη, Η εκδρομή ***Β΄ Γυμνασίου*** –Π. Παλαιολόγου, Πρωινό Κυρια-κής στην Κέρκυρα	***Β΄ Γυμνασίου*** –Αρχαία Ελληνικά : Ανθολόγιο –Ιστορία –Γλώσσα: Ενότητα 18η –Οικιακή οικονομία, –Τεχνολογία –Φυσική Αγωγή: Ελληνικοί Παρα-δοσιακοί χοροί **Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ** –Θρησκευτικά, Ιστορία
Γνωριμία με τον τόπο μας και άλλους τό-πους	***Α΄ Γυμνασίου*** –Α.Κυριακίδου-Νέστορος, Σημάδια του τόπου –Ν.Καζαντζάκη, Εγγλέζικα ακρο-γιάλια ***Β΄ Γυμνασίου*** –Γ.Θεοτοκά, Το Άγιο Όρος –Θ. Αθανασιάδου-Νόβα, Στις ερη-μιές της Λαπωνίας	***Α΄ Γυμνασίου*** –Γλώσσα: Ενότητα 13η ***Β΄ Γυμνασίου*** –Αρχαία Ελληνικά : Ανθολόγιο ***Γ΄ Γυμνασίου*** –Θρησκευτικά: Ο Χριστιανικός κό-σμος σήμερα –Γεωγραφία –Ιστορία,Ξένες Γλώσσες, Διαπολιτι-σμική Εκπαίδευση
Αποδημία, μετανά-στευση	***Α΄ Γυμνασίου*** –Δημοτικό τραγούδι, Ο γυρισμός του ξενιτεμένου ***Β΄ Γυμνασίου*** –Ν.Βρετάκου, Επιστροφή –Φ. Κόντογλου, Αρχαίοι άνθρωποι της ανατολής	***Α΄ Γυμνασίου*** –Ιστορία: Ελληνικός αποικισμός ***Γ΄ Γυμνασίου*** –Ιστορία: Αποικιοκρατία –Γεωγραφία –Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή
Αθλητισμός	***Α΄ Γυμνασίου*** –Λ.Μαβίλη. Καλλιπάτειρα	***Α΄ Γυμνασίου*** –Ιστορία

	–Κ. Παλαμά, Ύμνος των ολυμπιακών αγώνων	–Βιολογία : Κεφ. 2ο –Φυσικές Επιστήμες ***Β΄ Γυμνασίου*** –Γλώσσα: Ενότητα 22η –Φυσική Αγωγή

Λογοτεχνία Γ΄ Γυμνασίου

Δίνονται εισαγωγικά στοιχεία και αντιπροσωπευτικά έργα σύμφωνα με την ιστορική εξέλιξη της λογοτεχνίας μας από τον 9ο αιώνα μ.Χ. ως και τη μεταπολεμική περίοδο. Επίσης ανθολογείται και ξένη λογοτεχνία.

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης**
Από τα δημοτικά μας τραγούδια	–Φώτη Κόντογλου:Τα έμορφα τραγούδια μας, η αναπνοή της φυλής μας, κ.ά.	***Γ΄ Γυμνασίου*** – Ιστορία, Γλώσσα, –Αισθητική αγωγή, –Λαογραφικά θέματα
Η λόγια παραγωγή (1000-1600)	–Το έπος του Διγενή	***Β΄ Γυμνασίου*** –Ιστορία, Κοινωνική & Πολιτική αγωγή,
Κρητική λογοτεχνία.	–Ερωφίλη	***Β΄ Γυμνασίου*** –Ανθολόγιο: Τόπος-άνθρωποι –Ιστορία: Λατινικά κράτη –Κοινωνική & Πολιτική αγωγή, – Αισθητική αγωγή
Νεοελληνικός Διαφωτισμός	–Ρήγας Βελεστινλής: Τα δίκαια του ανθρώπου	***Γ΄ Γυμνασίου*** –Ιστορία, Γλώσσα, Κοινωνική & Πολιτική αγωγή, Διαπολιτισμική εκπαίδευση
Ο 19ος αιώνας ως το 1880		
–α. Απομνημονεύματα –β. Η επτανησιακή Σχολή –γ. Οι Φαναριώτες και η Ρομαντική Σχολή των Αθηνών	–Νικολάου Κασομούλη –Λίνου Πολίτη: Σολωμός –Αγνώστου συγγραφέα: Η στρατιωτική ζωή εν Ελλάδι	***Γ΄ Γυμνασίου*** –Ιστορία, Γλώσσα. ***Γ΄ Γυμνασίου*** –Ιστορία, Γλώσσα. –Ιστορία, Γλώσσα –Κοινωνική & Πολιτική αγωγή.
Η νέα Αθηναϊκή Σχολή (1880-1922)	–Κώστα Βάρναλη: Η θάλασσα –Γεωργίου Βιζυηνού: Το μόνο της ζωής μου ταξίδιον	***Α΄Γυμνασίου*** –Γλώσσα: ενότητα 13η ***Β΄Γυμνασίου*** –*Ανθολόγιο*: Τόπος-άνθρωποι –Γεωγραφία

Η νεότερη λογοτεχνία		
–α. Η περίοδος από το 1922 –1945 –β. Πρώτη μεταπολεμική περίοδος –γ. Δεύτερη μεταπολεμική γενιά	–Οδυσσέα Ελύτη : Η πορεία προς το μέτωπο –Νικηφόρου Βρεττάκου : Προσκλητήριο –Άγγελου Τερζάκη: Η Πριγκηπέσσα Ιζαμπώ –Μανόλη Αναγνωστάκη: Ποιήματα που μας διάβασε ένα βράδυ ο λοχίας Όττο –Δημήτρη Χατζή : Από το διπλό βιβλίο –Αλέξη Ζακυθηνού: Αποκρισιάρος	***Γ΄Γυμνασίου*** –Ιστορία, –Γλώσσα ***Γ΄Γυμνασίου*** –Ιστορία ***Β΄Γυμνασίου*** –Ιστορία
Ξένη λογοτεχνία	–Τζέημς Τζόυς: Το πορτέτο του καλλιτέχνη – Κάρολος Μποντλέρ: Άλματρος	–Διαπολιτισμική εκπαίδευση –Ξένες γλώσσες

Διδακτικό υλικό

Το διδακτικό υλικό που θα συνοδεύει τη διαθεματική προσέγγιση του μαθήματος της λογοτεχνίας, ενδεικτικά θα μπορούσε να είναι :

6. Σειρά διδακτικών εγχειριδίων Νεοελληνικής λογοτεχνίας των τριών τάξεων του Γυμνασίου.
7. Ανθολόγιο κειμένων με διαπολιτισμική θεματολογία ως βιβλίο αναφοράς για όλες τις τάξεις.
8. Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας, με παράρτημα συνοπτικής παρουσίασης της Ευρωπαϊκής και Παγκόσμιας Λογοτεχνίας.
9. Βιντεοταινίες για πρόσωπα και έργα της λογοτεχνίας.
10. CD- ROM για πρόσωπα και έργα της λογοτεχνίας.
11. Μουσικοί δίσκοι και κασέτες με μελοποιημένα λογοτεχνικά έργα

Αξιολόγηση

Τα διεπιστημονικά θέματα επιτρέπουν στο αναλυτικό πρόγραμμα να συνδέει καταγραφές εμπειριών από πολλούς τομείς της ανθρώπινης ζωής και δείχνουν πόσο σημαντικοί είναι οι διαθεματικοί συσχετισμοί για την ολοκλήρωση της μαθησιακής διαδικασίας. Μία τέτοια προσέγγιση αντανακλά την πολυπλοκότητα της σημερινής και της αυριανής κοινωνίας και δίνει στους μαθητές τις δεξιότητες που χρειάζονται για να αντιμετωπίσουν τη ζωή μετά το σχολείο. Εξάλλου, τα περισσότερα σύγχρονα επαγγέλματα απαιτούν δεξιότητες που βασίζονται στην ενοποίηση ποικίλων κατακερματισμένων γνώσεων και αποτελούνται από ένα πλέγμα εξειδικεύσεων και ικανοτήτων, στο οποίο δύσκολα ανταποκρίνεται ο διαχωρισμός και η κατάτμηση των μαθημάτων.

Πρέπει εξάλλου να τονιστεί ότι τα διαθεματικά προγράμματα προάγουν τις ομαδικές, συμμετοχικές διαδικασίες ως βασικό στοιχείο της σχολικής εργασίας. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της διαθεματικής προσέγγισης είναι ότι κάθε μέλος της ομάδας συμβάλλει με τη δική του μορφή εμπειρίας στην κοινή εργασία και οι ομάδες μοιράζονται τις εμπειρίες τους και μαθαίνουν η μία από την άλλη, μέσα από μια ανεμπόδιστη ροή πληροφοριών.

Στο πλαίσιο, λοιπόν, της διαθεματικής προσέγγισης στο διδακτικό επίπεδο και της συνεργατικής προσπάθειας στο παιδαγωγικό επίπεδο, η λογοτεχνία παρέχει την ευκαιρία σε διδάσκοντες και διδασκόμενους να εφαρμόσουν ποικίλες δραστηριότητες που να οδηγούν σε μία πολύπλευρη ερμηνεία των λογοτεχνικών έργων. Γι' αυτό και η αξιολόγηση της διαθεματικής διδακτικής προσέγγισης εκτείνεται σε ένα ευρύ φάσμα σημαντικών στοιχείων.

Χαρακτηριστικά που πρέπει να αξιολογούνται κατά τη διδακτική διαδικασία είναι:

· Η ποικιλία και ο συσχετισμός οργανωτικών πλαισίων μάθησης και διδασκαλίας, που παράγονται από το σύνολο του εκπαιδευτικού προγράμματος και τα διαφορετικά μαθήματα.

· Οι διαδικασίες συνεργασίας και συμμετοχής σε όλα τα επίπεδα στη διδασκαλία και τη μάθηση.

· Η προθυμία των συμμετεχόντων να μοιράζονται τη μάθηση.

· Η έμφαση στην ανακάλυψη της γνώσης, στην ανάληψη πρωτοβουλιών και την αυτοαξιολόγηση.

· Η μάθηση που βασίζεται στην αξιοποίηση διαφορετικών πηγών πληροφόρησης για την ικανοποίηση διαφορετικών αναγκών.

· Η ικανότητα χρήσης διαθέσιμων βάσεων δεδομένων και βιβλιοθηκών.

· Η επίγνωση και ενεργητική στάση των μαθητών/τριών κατά τη συμμετοχή τους σε ένα διεπιστημονικό πρόγραμμα ως ξεχωριστή διαδικασία μάθησης.

· Η ικανότητα προσαρμογής των διδασκόντων και των μαθητών, όταν εμφανίζονται νέες ανάγκες.

2 β.3) Αρχαία ελληνική γραμματεία και γλώσσα

Γενικές αρχές

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) της "Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας":

· προσδιορίζει τους γενικούς σκοπούς του μαθήματος

· παρουσιάζει τα περιεχόμενα και τους επιδιωκόμενους ειδικούς σκοπούς (κατά τάξη και ειδικό διδακτικό αντικείμενο)

· καταγράφει τις προσφορότερες μεθόδους που μπορούν να οδηγήσουν στην επίτευξη των σκοπών

· επιδιώκει σαφήνεια των σκοπών και τη σύγκλισή τους μέσα στα ειδικά διδακτικά αντικείμενα κατά τάξη

· διασφαλίζει, στο μέτρο του δυνατού, 'γέφυρες' σύνδεσης μεταξύ των ειδικών διδακτικών αντικειμένων καθώς και με άλλα γνωστικά αντικείμενα, σε μια διεπιστημονική και διαθεματική προσέγγιση (π.χ. Νεοελληνική Λογοτεχνία, Νεοελληνική Γλώσσα, Ιστορία, Κοινωνικές Επιστήμες, Αισθητική και Καλλιτεχνική Αγωγή, Πληροφορική, Θετικές Επιστήμες)

· προβλέπει επιλογές που θα ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα των μαθητών και στις συγκεκριμένες συνθήκες

· προβάλλει

· ένα κοινό πνεύμα, τόσο στην αφετηριακή σκέψη, όσο και στη διαδικασία, σκοπούς, περιεχόμενα, διδακτικούς τρόπους και αξιολόγηση.

· αναφέρεται στους τρόπους αξιολόγησης.

Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του μαθήματος

Το πνεύμα της εποχής και οι σύγχρονες ανάγκες / απαιτήσεις ευνοούν τη γενική παιδεία και όχι την εξειδίκευση. Και αυτό σημαίνει για την εκπαίδευση ότι πρέπει να αποβλέπει σε ανθρώπους: σκεπτόμενους, καλλιεργημένους και δημιουργικούς. Το μορφωτικό αγαθό που προσφέρει το σχολείο επιβάλλεται να εξασφαλίζει ολόπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξη του ανθρώπου, που ζει το παρόν και οραματίζεται και συνδιαμορφώνει το μέλλον ως ελεύθερος και δημοκρατικός πολίτης της χώρας του αλλά και της Ενωμένης Ευρώπης.

Σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τον παραπάνω προσανατολισμό έχει ιδιαίτερη θέση το μάθημα της Α.Ε.Γρ.-Γλ., του οποίου ο κύριος σκοπός είναι μορφωτικός-ανθρωπιστικός. Κεντρικός άξονας του μαθήματος είναι η σπουδή του ανθρώπου με τη μελέτη και την κατανόηση της συμπεριφοράς, της δράσης και του αγώνα του ανθρώπου της ελληνικής αρχαιότητας για να γνωρίσει τον κόσμο και τη ζωή, να αναζητήσει την αλήθεια και τη γνώση σε όλους τους τομείς του επιστητού και, έτσι, να θεμελιώσει την έννοια της επιστήμης και της τέχνης, με άλλα λόγια την έννοια του πολιτισμού. Η ελληνική κληρονομιά, εδραιωμένη στην επιδίωξη του καθολικού, έγινε το ίδιο το πνεύμα του δυτικού και παγκόσμιου πολιτισμού.

Η ιδιοτυπία του μαθήματος, όμως, είναι έγκειται στο ότι μελετά την ανθρώπινη δραστηριότητα, διερευνά, ερμηνεύει και επικοινωνεί με την ουσία της πνευματικής δημιουργίας των αρχαίων Ελλήνων μέσα από τα έργα της τέχνης του λόγου, τα οποία προσεγγίζει είτε από το πρωτότυπο, στο βαθμό που η γνώση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας το επιτρέπει, είτε από μετάφραση.

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Με τη διδασκαλία της Α.Ε.Γρ.-Γλ. και, ειδικότερα, με τα επιλεγμένα κείμενα από το πρωτότυπο ή την μετάφραση, επιδιώκεται:

· η ανάδειξη της σημασίας του αρχαίου κόσμου, η οποία συμπυκνώνεται:

ο στη σημασία που δόθηκε στον άνθρωπο (ανθρωποκεντρισμός), ως άτομο και ως μέλος ενός οργανωμένου συνόλου

ο στη συνακόλουθη ολόπλευρη μελέτη του ανθρώπου (ανθρωπογνωσία) ως δρώντος ατόμου και πολίτη

ο στη δυνατότητα αναγωγής του ειδικού σε γενικές αρχές και του συγκεκριμένου σε αφηρημένες έννοιες (βάση της επιστημολογίας)

ο σε καθολικής αξίας στάσεις και συμπεριφορές

· συναφώς προς τα προηγούμενα, η γνώση του αρχαίου κόσμου και η επικοινωνία με τα πνευματικά και καλλιτεχνικά επιτεύγματά του

· η συνειδητοποίηση της σημασίας των επιτευγμάτων αυτών για την πορεία του πολιτισμού

· η επισήμανση και αξιολόγηση των διαχρονικών ιδεών και αξιών του ελληνικού πολιτισμού

· η σύνδεση σύγχρονων επιστημονικών κατακτήσεων και επιστημολογικών θεωρήσεων με την ελληνική αρχαιότητα

· η επισήμανση της "ευρωπαϊκής διάστασης" της αρχαιότητας, δηλαδή των επιτευγμάτων της που συνέβαλαν στη θεμελίωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού, αλλά, παράλληλα, και επισήμανση των οφειλών του αρχαίου ελληνικού κόσμου σε άλλους λαούς (κυρίως της Ανατολικής Μεσογείου)

· η μελέτη της αρχαίας γλώσσας ως φορέα της πνευματικής δημιουργίας

· η συνειδητοποίηση της αφετηρίας και της συνέχειας της ελληνικής γλώσσας και του εθνικού βίου (με επισήμανση όλων των εξελικτικών φάσεων: επιδράσεων, μεταβολών, αλλαγών και αναμείξεων) και, επομένως, η ενίσχυση της αυτογνωσίας και των ιδιαιτεροτήτων της πολιτισμικής μας ταυτότητας.

Ο ανθρωπογνωστικός-αρχαιογνωστικός σκοπός, με τη βαθύτερη κατανόηση και ερμηνεία των κειμένων, αποτελεί τον κύριο σκοπό του μαθήματος, το μορφωτικό-ανθρωπιστικό.

Ο γενικός σκοπός του μαθήματος υπηρετείται με δύο κύριες διαδικασίες, την ερμηνεία κειμένων της Α.Ε.Γρ. (από μετάφραση και από το πρωτότυπο) και τη διδασκαλία της Α.Ε.Γλ., οι οποίες επιδιώκουν σαφώς διακρινόμενους ειδικότερους σκοπούς.

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (μετάφραση / πρωτότυπο)

Με τη διδασκαλία κειμένων της Α.Ε.Γρ. επιδιώκεται οι μαθητές:

· Να γνωρίσουν την πνευματική δημιουργία των Αρχαίων, όπως αυτή παραδίδεται σε κείμενα όλων των εποχών -από τα ομηρικά χρόνια ως τα αλεξανδρινά- και όλων των λογοτεχνικών ειδών. Πρόκειται για μια πνευματική δημιουργία με την οποία συνδέεται άρρηκτα ο νεοελληνικός πολιτισμός και η οποία αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση του ελληνορωμαϊκού και του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού, γεγονός που επιβάλλει τη μελέτη της -όχι, όμως, και τη μυθοποίησή της.

· Να επικοινωνήσουν με περισσότερα κείμενα που προβάλλουν την ουσία του αρχαίου κόσμου, δηλαδή αντιπροσωπεύουν σημαντικές στιγμές της αρχαίας πολιτισμικής δραστηριότητας και περιλαμβάνουν τα κύρια σημεία για τη δημιουργία μιας εικόνας αυτού του κόσμου κατά το δυνατόν σφαιρικής (ως προς τα είδη και τους συγγρα-

φείς, αλλά και ως προς τις ιδεολογικές τάσεις), ρεαλιστικής και ενδιαφέρουσας στο βαθμό που θα συνδέεται και με τη σύγχρονη ζωή και θα συμβαδίζει με τις ανάγκες του σημερινού νέου ανθρώπου.

· Να εμβαθύνουν (κυρίως στο Λύκειο) σε καίριες επιτεύξεις της αρχαιότητας στον πνευματικό χώρο -πάντα σε συσχετισμό και συνδυασμό με άλλες εκφάνσεις Αρχαίου πολιτισμού.

· Να δοκιμάσουν την αισθητική απόλαυση από την ανακάλυψη και εκτίμηση της λογοτεχνικής αξίας των έργων των αρχαίων ελλήνων συγγραφέων κατά τη διδασκαλία τόσο από το πρωτότυπο, όσο και από μετάφραση -στο βαθμό που αυτή, με την ποιότητά της, διασώζει τους εκφραστικούς τρόπους του αρχαίου κειμένου.

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (πρωτότυπο)

Με τη διδασκαλία της Α.Ε.Γλ. τίθεται ως σκοπός οι μαθητές:

· να εξοικειωθούν βαθμιαία με τον αρχαίο ελληνικό λόγο συνολικά, τόσο στο επίπεδο του συστήματος της γλώσσας, όσο και στο λεξιλογικό-σημασιολογικό και στο επίπεδο της γλωσσικής κατανόησης κειμένου

· να γνωρίσουν στοιχειώδη και βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, ,χωρίς επέκταση σε λεπτομέρειες, ώστε να εξοικειωθούν με τις ιδιοτυπίες της και να μπορούν να διακρίνουν τις αντιστοιχίες με τη νέα ελληνική

· να συνειδητοποιήσουν ότι η νέα ελληνική έχει τις ρίζες της στην αρχαία και αποτελεί εξέλιξη και συνέχειά της

· να εξοικειωθούν με κείμενα της αρχαίας ελληνικής, κλασικά και μεταγενέστερα της αττικής διαλέκτου και να ασκηθούν στη γλωσσική κατανόησή τους με τη βοήθεια πάντοτε ενός κατάλληλου γλωσσικού υπομνηματισμού, χωρίς να επιδιώκεται βαθύτερη ερμηνεία τους.

Βασικοί άξονες περιεχομένου

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (από μετάφραση)

Άξονες	Περιεχόμενα	Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης
Η πρόσληψη της σημασίας του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. ***Η ανάδειξη σημαντικών στιγμών της αρχαίας ελληνικής πολιτισμικής δραστηριότητας*** ***Η παιδευτική και μορφωτική αξία του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού για το δυτικό και τον Παγκόσμιο πολιτισμό.*** ***Η μελέτη και η κατανόηση της δράσης του ανθρώπου της ελληνικής αρχαιότητας, στην αναζήτηση της αλήθειας και της γνώσης σε όλους τους τομείς του επιστητού και στη θεμελίωση, έτσι, της έννοιας της επιστήμης, της τέχνης και του πολιτισμού***	–**Ομηρικά έπη**: νόστος, ανθρωπομορφισμός, ύβρις, κοινωνική και πολιτική οργάνωση, αξίες και στάση ζωής, ηρωικό στοιχείο, αφηγηματικές τεχνικές, ομοιότητες και διαφορές των επών –**Ηροδότου Ιστορίες:** ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας, η οπτική γωνία του ιστορικού και η αποδοχή της ετερότητας, το πλήθος των γεωγραφικών και εθνογραφικών στοιχείων, οι αφηγηματικές τεχνικές	–Το ιστορικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο δημιουργίας των αρχαίων κειμένων σε άμεση σχέση προς τα «συγκείμενα» (μνημεία, καλλιτεχνικά έργα, αντικείμενα, κτλ.) και τις άλλες επιστήμες (Λογοτεχνία, Αισθητική αγωγή κτλ.) –Η δυνατότητα σύνδεσης των κειμένων της αρχαίας πνευματικής δημιουργίας με άλλα έργα της αρχαίας και νεοελληνικής δημιουργίας (Αρχαία Ιστορία, Λογοτεχνία κτλ.)
	–**Ανθολόγιο: Αρχαία Ελλάδα. Ο τόπος και οι άνθρωποι:** Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων, ο τρόπος βίωσης των καθημερινών θεμάτων, η ενασχόληση των αρχαίων με την επιστήμη και την τεχνολογία –**Δραματική Ποίηση (τραγωδία-Κωμωδία):** Η σχέση της με τη δημοκρατία και τους πολιτικούς θεσμούς, η αγωγή του γέλιου και η ανάδειξη της καθημερινής «ανεπίσημης» ζωής του αρχαίου Έλληνα πλάι στη δημόσια εικόνα του –**Φιλοσοφικά Κείμενα:** Κείμενα του αρχαίου ελληνικού φιλοσοφικού λόγου καίρια για τη θεμελίωση του σύγχρονου προβληματισμού σε θέματα ηθικής, κοινωνικής και πολιτικής φιλοσοφίας	–Η δυνατότητα διασύνδεσης των κειμένων, ώστε να αποδίδεται η επιδιωκόμενη συνολική εικόνα του αρχαίου κόσμου (Ιστορία, Λογοτεχνία, Μαθηματικά κτλ.) –Η διασύνδεση της αρχαίας δραματικής ποίησης με τη σύγχρονη θεατρική πραγματικότητα (φεστιβάλ, παραστάσεις) –Η θεμελίωση των θετικών και θεωρητικών επιστημών μέσα στα κείμενα των αρχαίων Ελλήνων στοχαστών –Αξιοποίηση του φιλοσοφικού λόγου για την κατανόηση του ιστορικού πλαισίου του αρχαίου ελληνικού κόσμου αλλά και των ιστορικών εξελίξεων της νεότερης και σύγχρονης εποχής

Τα συγκεκριμένα κείμενα και οι προβλεπόμενες ώρες διδασκαλίας τους είναι:

· Α΄ τάξη : Ομήρου, Οδύσσεια (35 διδ. ώρες)

Ηροδότου, Ιστορίες (20 διδ. ώρες)

· Β΄ τάξη : Ομήρου, Ιλιάδα (30 διδ. ώρες)

Ανθολόγιο με τίτλο: Αρχαία Ελλάδα. Ο τόπος και οι άνθρωποι (25 διδ. ώρες)

· Γ΄ Τάξη: Δραματική ποίηση: Ευριπίδη, Ελένη ή Αριστοφάνη,΄Ορνιθες (30 διδ. ώρες)

Φιλοσοφικά κείμενα (25 διδ. ώρες)

Η επιλογή των κειμένων και η κατανομή τους στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου είναι κεφαλαιώδους σημασίας. Διέπεται από αρχές που, εν πολλοίς, ταυτίζονται με τους σκοπούς και στηρίζεται σε κριτήρια φιλολογικά και διδακτικά / παιδαγωγικά, ώστε η τελική συνολική εικόνα της αρχαίας πνευματικής δημιουργίας τουλάχιστον να μη παρουσιάζει σημαντικά χρονικά / ειδολογικά / ιδεολογικά κενά και τα μέρη να αρθρώνονται σε σύνολο.

Κριτήρια για την επιλογή των κειμένων και την κατανομή τους στις τάξεις είναι:

· Ο βαθμός στον οποίο τα συγκεκριμένα κείμενα μπορούν να υπηρετήσουν τον μορφωτικό-ανθρωπιστικό σκοπό του μαθήματος.

· Το αντιληπτικό επίπεδο των μαθητών σε συνάρτηση με την ηλικία και τα ενδιαφέροντά τους.

· Η παρακολούθηση, κατά το δυνατόν, του χρονολογικού άξονα της Γραμματείας

· Η δυνατότητα σύνδεσης των κειμένων μεταξύ τους, ώστε να σχηματίζεται, συν τω χρόνω, η επιδιωκόμενη συνολική εικόνα.

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (από το πρωτότυπο)

Άξονες	Περιεχόμενα	Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης
Η συνολική και πολυεπίπεδη προσέγγιση του αρχαιοελληνικού λόγου ***Η προσέλκυση του ενδιαφέροντος των μαθητών για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό*** ***Η διαχρονική διάσταση της ελληνικής γλώσσας, ως φορέα ιδεών και αξιών του ελληνικού πολιτισμού*** ***Η εξοικείωση των μαθητών με τη δομή και την εκφραστική ιδιαιτερότητα του αρχαίου λόγου.*** ***Η ποικιλία των θεμάτων, ιστορικών, ποιητικών, φιλοσοφικών, κοινωνικών, μυθολογικών κ.ά.***	–Η γνώση των βασικών στοιχείων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο γλωσσικό, σημασιολογικό – λεξιλογικό επίπεδο –Η παράλληλη και συνδυαστική διδασκαλία της γραμματικής και του συντακτικού, για την αποτελεσματικότερη συνειδητοποίηση των φαινομένων της γλώσσας –Η συνεξέταση και η παράλληλη (χρονικά) διδασκαλία των γλωσσικών στοιχείων αρχαίας και νέας ελληνικής (πορεία από τη συγχρονία στη διαχρονία) όπου αυτό είναι εφικτό –Η σύντομη προβολή ποικίλων θεμάτων του αρχαίου ελληνικού βίου και πολιτισμού από την καθημερινή ζωή (εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά, θρησκευτικά, κ.ά.) –Η πρόσληψη - κατανόηση απλού, εύληπτου και ενδιαφέροντος αρχαίου κειμένου και η απόδοσή του (μετάφραση) σε νεοελληνικό λόγο	–Η σύνδεση των γλωσσικών φαινομένων της αρχαίας και νέας ελληνικής με ανάλογα των ομιλούμενων, σήμερα, ευρωπαϊκών γλωσσών –Η σχέση της ελληνικής γλώσσας με σύγχρονους όρους της επιστήμης και της τεχνολογίας –Η διαθεματική σύνδεση αντικειμένων της αρχαίας ελληνικής με άλλα γνωστικά αντικείμενα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Ιστορίας, Καλλιτεχνικής –Αισθητικής Αγωγής, Θρησκείας, Θετικών και Κοινωνικών επιστημών

Για μια συστηματική διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, με την έννοια της συνολικής και πολυεπίπεδης εξοικείωσης με τον αρχαίο λόγο, το γλωσσικό υλικό οργανώνεται σε διδακτικές ενότητες που περιλαμβάνουν

· απλές φράσεις της αρχαίας ελληνικής, αυθεντικές ή διασκευασμένες

· μικρά αυτοτελή αποσπάσματα αρχαίων κειμένων, εύληπτα και ελκυστικά, της αττικής διαλέκτου κλασικά και μεταγενέστερα (π.χ. από τους μύθους του Αισώπου, τα έργα του Λουκιανού, την Κύρου Παιδεία ή άλλα έργα του Ξενοφώντα, τους αττικούς ρήτορες, τους Βίους του Πλουτάρχου, την Καινή Διαθήκη, τις ελληνιστικές παπυρικές επιστολές, τη Βιβλιοθήκη του Απολλοδώρου, τον Αιλιανό, τον Παυσανία, τον Στράβωνα κ.ά.ό.), που μπορεί να διαρθρώνονται κατά θεματικές ενότητες, ώστε να παραπέμπουν σε πραγματικές καταστάσεις του αρχαίου ελληνικού βίου και πολιτισμού. Τα αποσπάσματα αυτά μπορεί να είναι αυθεντικά, διασκευασμένα ή και κατασκευασμένα στα πρώτα βήματα της διδασκαλίας.

· λεξιλογικά στοιχεία

· βασικά στοιχεία γραμματικής και συντακτικού της αττικής διαλέκτου

· ιδιαίτερα ποικίλες και πλούσιες ασκήσεις.

· Η άσκηση στη γλωσσική κατανόηση κειμένου μπορεί να γίνει συστηματικότερα με εκτενέστερες ενότητες συνεχούς κειμένου (π.χ. από την Αλεξάνδρου Ανάβαση του

Αρριανού ή τον Ευαγόρα του Ισοκράτη ή έργα του Ξενοφώντα και του Πλάτωνα σχετικά με την προσωπικότητα του Σωκράτη), κατά το τελευταίο τρίμηνο της Γ΄ τάξης.

· Τα βασικά στοιχεία Γραμματικής-Συντακτικού επιλέγονται με κριτήριο τη συχνότητα εμφάνισής τους στο λόγο και την καταλληλότητα για άμεση εξοικείωση των μαθητών με τις ιδιοτυπίες της αρχαίας ελληνικής (δοτική πτώση, απαρέμφατο, μετοχή, τρίτη κλίση ονομάτων, συζυγία των εις -μι ρημάτων, ποικιλίες υποταγμένου λόγου).

· Τέλος, ως προς το λεξιλόγιο, τα απαραίτητα στοιχεία επιλέγονται με βάση τη συχνότητα εμφάνισης αλλά και τη δυνατότητα παραπομπής σε χαρακτηριστικά σημαινόμενα του αρχαιοελληνικού βίου και πολιτισμού. Απλοί κανόνες παραγωγής και σύνθεσης κρίνονται απαραίτητοι για τη σύνδεση αρχαίας και νέας ελληνικής.

Γενικές αρχές οργάνωσης και μεθόδου Διδασκαλίας

Κείμενα Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (μετάφραση / πρωτότυπο)

· Η μέθοδος διδασκαλίας, για να επικοινωνήσουν οι μαθητές με την ουσία της πνευματικής δημιουργίας των αρχαίων ελλήνων συγγραφέων, είναι η ερμηνευτική.

· Εκείνο που ενδιαφέρει, γενικά, είναι να οργανωθεί η διδασκαλία κατά τέτοιο τρόπο που:

- Να εξασφαλίζεται η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία πρόσκτησης του μορφωτικού αγαθού, με κινητοποίηση όλων των πνευματικών τους δυνάμεων.
- Να ασκείται η ικανότητα για κριτική αφομοίωση και αξιολογική αποτίμηση των γνώσεων.
- Να διευκολύνονται οι μαθητές να ανακαλύψουν τους τρόπους/δρόμους για να φθάσουν σε προσωπική επικοινωνία με τα κείμενα και σε μια αισθητική απόλαυση του περιεχομένου τους, αφού πρόκειται περί κορυφαίων δημιουργημάτων της τέχνης του λόγου.
- Να ασκηθούν στο να ερμηνεύουν τα αρχαία κείμενα μέσα στο κοινωνικό-πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο της εποχής τους και στη συνέχεια να επιχειρείται διαχρονική εκτίμησή τους, ώστε να αποφεύγονται ανεπίτρεπτοι αναχρονισμοί.
- Να στηρίζεται η επικοινωνία των μαθητών με το κείμενο στο «τι», δηλ. στην ουσία του περιεχομένου, και στο «πώς», δηλ. στην καλλιτεχνική μορφή, και μάλιστα στη σύζευξή τους.
- Να προσαρμόζεται συνεχώς στις απαιτήσεις της κάθε διδακτικής ενότητας κρατώντας το νήμα των διδακτικών στόχων, που οδηγεί με ασφάλεια προς την επίτευξη του τελικού σκοπού.

Ειδικότερα:

· Στο Γυμνάσιο, σ'αυτή τη βαθμίδα υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η προσέγγιση των κειμένων παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα ότι γίνεται με τη βοήθεια ενδιαμέ-σου που είναι η μετάφραση στη μητρική γλώσσα, γεγονός το οποίο διευκολύνει, βέβαια, τη διδακτική διαδικασία παραμερίζοντας το γλωσσικό εμπόδιο, αλλά προϋποθέτει τη συνεχή αναφορά στο χρόνο γραφής του συγκεκριμένου κάθε φορά κειμένου και η ένταξή του στο πλαίσιο δημιουργίας του. Έχει μεγάλη σημασία το γεγονός ότι το μεταφρασμένο κείμενο είναι νέο κείμενο το οποίο έχει το δικό του δημιουργό με τη δική του ερμηνευτική εκδοχή, το δικό του κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο και τους δικούς του αποδέκτες -και από την άποψη αυτή αποτελεί σύγκλιση δύο μορφών πολιτισμικής έκφρασης, του αρχαιοελληνικού και του νεοελληνικού.

· Δεδομένου ότι η διδασκαλία της Α.Ελλ.Γρ. από μετάφραση δεν μπορεί να αξιοποιήσει τη γλώσσα των κειμένων που αποτελεί καθεαυτή κομμάτι πολιτισμού πρέπει να εκμεταλλευτεί το εξαιρετικά σημαντικό πλεονέκτημα της αναστροφής/ ενασχόλησης με πολύ περισσότερα κείμενα και της απρόσκοπτης επικοινωνίας με τους δημιουργούς έργων μεγάλης λογοτεχνικής και, επομένως, μορφωτικής αξίας.

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

· Η οργάνωση της γλωσσικής διδασκαλίας στηρίζεται σε μια πλατειά αντίληψη για τη γλώσσα, που υπαγορεύει μια συνολική και πολυεπίπεδη προσέγγιση του αρχαιοελληνικού λόγου. Σύμφωνα με αυτή επιδιώκεται να γνωρίσει ο μαθητής ικανοποιητικά τα βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής, με παράλληλη άσκηση σε τρία επίπεδα:

- στο επίπεδο του γλωσσικού συστήματος (γραμματικής και συντακτικού)
- στο σημασιολογικό επίπεδο (λεξιλόγιο)
- στο επίπεδο της πρόσληψης του κειμένου (οργανωμένος λόγος).

· Αξιοποιώντας αναλογικά την εμπειρία από τη διδασκαλία των ομιλούμενων γλωσσών, δε διδάσκουμε τα γλωσσικά στοιχεία αυτόνομα και ανεξάρτητα από το γλωσσικό τους περιβάλλον (παρά μόνο προς στιγμήν), αλλά ενταγμένα σε συγκεκριμένη μονάδα του λόγου (πρόταση, παράγραφο, μικροκείμενο).

· Η διδασκαλία γραμματικής και συντακτικού προχωρούν παράλληλα και συνδυαστικά, ώστε μαζί με το σχηματισμό ενός γραμματικού τύπου να συνειδητοποιείται και η συντακτική λειτουργία του.

· Η διδασκαλία προχωρεί από τα συχνότερα και απλούστερα φαινόμενα προς τα σπανιότερα και δυσκολότερα, κατά σπειροειδή διάταξη της ύλης. Είναι όμως ανάγκη να εξοικειωθούν οι μαθητές από την αρχή με ιδιαίτερους σχηματισμούς της αρχαίας ελληνικής (δοτική πτώση, απαρέμφατο, μετοχή, τόνοι, πνεύματα, αύξηση, αναδιπλασιασμός κ.ά.), για να μπορούν να κατανοούν κείμενα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Παράλληλα και συμπληρωματικά προς την κάθετη διάταξη των φαινομένων, προβλέπονται και οριζόντιες διασυνδέσεις των γλωσσικών στοιχείων, ώστε να προβάλλει εναργέστερα η λειτουργία τους στο λόγο αλλά και η μεταξύ τους σχέση.

· Ιδιαίτερα αξιοποιείται η γνώση των βασικών γραμματικών / συντακτικών κατηγοριών της νέας ελληνικής για τη διδασκαλία των αντίστοιχων της αρχαίας. Η πορεία αυτή από τη συγχρονία στη διαχρονία, και όχι αντίστροφα, είναι αποτελεσματικότερη και ασφαλέστερη.

· Στο σημασιολογικό επίπεδο επιδιώκεται συστηματικά η ετυμολογική σύνδεση της νέας με την αρχαία ελληνική, καθώς και ο σχηματισμός οικογενειών ετυμολογικά συγγενών λέξεων με προοπτική να κατανοηθεί η σημασία των λέξεων και να διευρυνθεί ο γλωσσικός κώδικας των μαθητών

· Τέλος, η μύηση των μαθητών στην τεχνική, το πνεύμα και το μεγαλείο του αρχαίου ελληνικού λόγου συνδυάζεται πάντοτε με την άσκησή τους στη γλωσσική κατανόηση απλών κειμένων. Δεδομένου ότι το νόημα δε βρίσκεται στη μεμονωμένη λέξη ή φράση, στρέφουμε συστηματικά την προσοχή των μαθητών όχι σε ανεξάρτητες λέξεις ή τύπους αλλά σε οργανωμένο λόγο και τους ασκούμε στη γλωσσική κατανόησή του.

· Η αρχική αυτή κατανόηση συμπληρώνεται και ολοκληρώνεται με τη μετάφραση, η οποία είναι σύνθετη πνευματική / γλωσσική άσκηση, κατά την οποία δεν μεταγλωττίζεται τυπικά το αρχαίο κείμενο, αλλά αναζητούνται οι νοηματικά ισοδύναμες εκφράσεις της νέας ελληνικής, για να αποδώσει το νόημα και το χρώμα του αρχαίου λόγου.

· Γενικά, μολονότι είναι σαφής ο σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας, να κατακτήσουν οι μαθητές το εκφραστικό όργανο των αρχαίων Ελλήνων, όλα τα στοιχεία του γλωσσικού υλικού (φράσεις, λέξεις, δομές, κείμενα) προσφέρονται με ποικίλη εικαστική και πολιτιστική στήριξη, ώστε να παραπέμπουν στον αρχαιο-ελληνικό κόσμο και πολιτισμό και να προσελκύεται έτσι το ενδιαφέρον των μαθητών και για τον αρχαιοελληνικό λόγο, φορέα αυτού του πολιτισμού.

Απαιτούμενο διδακτικό υλικό

· Βιβλίο του μαθητή

· Βιβλίο καθηγητή

· Βιβλία αναφοράς : Γραμματική και Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής για σχολική χρήση, Συνοπτική Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας.

· Συμπληρωματικό διδακτικό υλικό: CD-ROM, χάρτες, βιντεοταινίες, φωτογραφικό

Αξιολόγηση του μαθήματος της αρχαίας ελληνικής γραμματείας και γλώσσας

Γενικά, ο τρόπος αξιολόγησης του μαθήματος, μέσα στο σχολείο, πρέπει να στοχεύει στην αποτίμηση της προσωπικής στάσης των μαθητών απέναντι στα κείμενα, της επικοινωνίας τους με τα περιεχόμενα και τα συμφραζόμενα των κειμένων, της κριτικής τοποθέτησής τους απέναντι σε τιθέμενα ερωτήματα αλλά και της αρχαιογνωσίας τους και του βαθμού κατάκτησης της γλώσσας.

Αναλυτικότερα:

· οι ερωτήσεις αξιολόγησης βρίσκονται σε αντιστοιχία με τους διδακτικούς στόχους και τη μέθοδο διδασκαλίας και εντάσσονται οργανικά στη διδακτική διαδικασία την οποία ανατροφοδοτούν, ώστε να είναι αποτελεσματικότερη

· στο μάθημα της Α.Ε.Γρ., δεδομένου ότι ένα λογοτεχνικό κείμενο επιδέχεται πολλαπλές ερμηνευτικές αναγνώσεις και διδακτικές προσεγγίσεις, χρησιμοποιείται ποικιλία ερωτήσεων

· η ποικιλία και η διαβάθμιση των ερωτήσεων επιτρέπει τον ευρύτερο και ουσιαστικότερο έλεγχο των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας με βάση τις αποκτηθείσες γνώσεις των μαθητών

· η συγκέντρωση και επεξεργασία του υλικού για την εκπόνηση θεματικών και συνθετικών δημιουργικών εργασιών συνεχίζεται κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας των διδακτικών ενοτήτων, οι οποίες αναφέρονται σ' αυτές.

Ειδικότερα, κατά διδακτική δραστηριότητα, ενδείκνυται να χρησιμοποιηθούν οι ακόλουθοι τρόποι αξιολόγησης:

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (από μετάφραση)

Η αξιολόγηση στα πλαίσια του μαθήματος αποβλέπει στην εκτίμηση του βαθμού κατανόησης του κειμένου, επικοινωνίας του μαθητή με αυτό και εξοικείωσής του τόσο με τον κόσμο και τον πολιτισμό που προβάλλουν, όσο και με τον τρόπο που χρησιμοποιείται, κατά περίπτωση, για την ανάδειξη των στοιχείων που χαρακτηρίζουν αυτόν τον κόσμο και συνθέτουν αυτόν τον πολιτισμό.

Επομένως, χρησιμοποιούνται ερωτήσεις σύντομης ή εκτενέστερης απάντησης, όταν ελέγχεται πληροφοριακό υλικό.

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (πρωτότυπο)

Για τον έλεγχο της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών του Γυμνασίου οι ερωτήσεις-ασκήσεις αξιολόγησης πρέπει να καλύπτουν όλα τα επίπεδα της γλωσσικής διδασκαλίας, δηλαδή τη γνώση γραμματικής και συντακτικού, την κατάκτηση του λεξιλογίου και την ικανότητα κατανόησης κειμένου. Έτσι απαιτούνται τρεις κατηγορίες ασκήσεων:

α) για τη γνώση της μορφολογίας της ελληνικής. γλώσσας (γραμματικής-συντακτικού), ασκήσεις που επιδέχονται μία μόνο σωστή απάντηση και μπορεί να είναι:

- πολλαπλής επιλογής διαφόρων τύπων

- μετασχηματιστικές φράσεων ή ολόκληρων προτάσεων

β) για την κατάκτηση του σημασιολογικού επιπέδου της γλώσσας, ασκήσεις:

- αναγνώρισης της σημασίας των λέξεων από τα συμφραζόμενα

- κυριολεξίας με τη χρήση της κατάλληλης λέξης σε προτάσεις που κατασκευάζουν οι μαθητές ή που τους δίνονται έτοιμες

- αντιστοίχισης λέξεων ως προς τη σημασία ή τον γραμματικό τύπο

- ετυμολογίας: δημιουργίας οικογενειών ομόρριζων λέξεων, παραγωγής, σύνθεσης ή ανάλυσης λέξεων στα συνθετικά τους μέρη

γ) για την κατανόηση του περιεχομένου των κειμένων, ασκήσεις:

- που απαιτούν μια προσωπική στάση ή εκτίμηση του μαθητή για το θέμα του κειμένου, τη δράση ή τη στάση των προσώπων, τα περιγραφόμενα στοιχεία (σε όλες τις τάξεις)

- ανάγνωσης σύντομων παράλληλων κειμένων του ίδιου ή άλλων συγγραφέων με στόχο απλές επισημάνσεις, ανάλογες με την ηλικία των μαθητών και συμβατές με τους σκοπούς της γλωσσικής διδασκαλίας (στη Β΄ και Γ΄ τάξη)

- μετάφρασης ενός τμήματος διδαγμένου κειμένου στη Γ΄ τάξη.

3.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

Εισαγωγή

(Γενικές αρχές σχεδιασμού προγραμμάτων για το μάθημα των Θρησκευτικών)

Ο σκοπός του μαθήματος των Θρησκευτικών βρίσκεται σε άμεση σχέση, όπως συμβαίνει και στα άλλα μαθήματα, με το σκοπό της παρεχόμενης από το κράτος εκπαίδευσης. Και τούτο γιατί η θρησκευτική αγωγή που παρέχεται στα ελληνόπουλα έχει ως αφετηρία της τους γενικότερους σκοπούς της εκπαίδευσης. Αυτοί οι σκοποί της εκπαίδευσης συστοιχούν πάντοτε προς το πνεύμα των συνταγματικών επιταγών.

Συνεπώς ο σκοπός του μαθήματος των Θρησκευτικών πρέπει να περνά κατ' ανάγκη μέσα από την αυθεντική ορθόδοξη παράδοση, που τη ζούμε καθημερινά μέσα στην Εκκλησία, στην τέχνη, τη λογοτεχνία, τα ήθη και έθιμα του λαού μας. Να αποβλέπει στην καλλιέργεια του ορθόδοξου εκκλησιαστικού χριστιανικού φρονήματος και την πορεία της ζωής των μαθητών σύμφωνα με αυτό.

Η χριστιανική διδασκαλία αποσκοπεί στο φωτισμό των ανθρώπων. Ως αποκάλυψη, που είναι φέρνει στο φως από το ένα μέρος το Θεό και από το άλλο την αυθεντική πραγματικότητα του κόσμου, την αλήθεια της ζωής.

Με αυτές τις προοπτικές, όταν λειτουργεί στο σχολικό πλαίσιο το μάθημα των Θρησκευτικών, μπορεί να δίνει, στον πιστό μαθητή τη δυνατότητα να αυξήσει την πίστη του και να γνωρίσει καλύτερα το πρόσωπο του Χριστού, στον αδιάφορο την ευκαιρία να γνωρίσει την αγάπη του Θεού και σε εκείνον που εναντιώνεται να καταλάβει το λάθος του, αφού δεν είναι υποχρεωτική η αποδοχή του. Ο Θεός κανέναν δεν εκβιάζει. Προσφέρει την αγάπη του όπως ο ήλιος το φως και τη ζεστασιά.

Το μάθημα των Θρησκευτικών λειτουργώντας σ' αυτά

το πνεύμα έχει σκοπό να βοηθήσει τους μαθητές στην κατανόηση της αυτοσυνειδησίας του Ελληνισμού. Να ξεπεράσει δηλαδή τη δεοντολογία της μετάδοσης των χριστιανικών αληθειών και να αναδειχθεί σε παράγοντα αντίστασης του εθνικού οργανισμού σε κάθε μαρασμό καθώς και σε κάθε ντόπιο ή ξενόφερτο αλλοτριωτικό μηχανισμό.

Ακόμη το μάθημα των Θρησκευτικών πρέπει να καθοδηγεί το μαθητή στη σωστή κοινωνικοποίησή του. Η ζωή της κοινότητας (που θα έχει ως αφετηρία την κοινότητα αγάπης των τριών προσώπων της Αγίας Τριάδας), της ενορίας, με την κοινή λατρεία (ακολουθίες, βαπτίσεις, γάμοι, πανηγύρια, μνημόσυνα, κηδείες) αποτελούν τις πιο ουσιαστικές και σταθερές συντεταγμένες σωστού προσανατολισμού για ολοκλήρωση των ανθρώπων και εξανθρωπισμό της κοινωνίας.

Η αγωγή, λοιπόν, που θα εδράζεται στις ρίζες της πνευματικής μας παράδοσης, της Ορθοδοξίας, ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των καιρών και στα ιδιαίτερα προβλήματα των νέων έχει τη μεγαλύτερη αξία. Αυτή θα κάνει τους νέους να παραμερίσουν τα σημερινά αδιέξοδα και να πιστέψουν ότι ο κόσμος είναι δημιουργημένος για ένα λαμπρό μέλλον, με ασφαλή οδηγό σ' αυτή την πορεία προς το μέλλον, τον Ιησού Χριστό.

Το μάθημα των Θρησκευτικών θα δώσει τη δυνατότητα στα παιδιά να γνωρίσουν τον αναστάντα Χριστό, τη μόνη και αδιάψευστη ελπίδα του κόσμου. Να γνωρίσουν τους μεγάλους πατέρες της Εκκλησίας, τους μεγάλους οικουμενικούς διδασκάλους. Να εγκεντριστούν σαν νέοι βλαστοί στο καλλιέλαιο δένδρο της Παράδοσής μας και να ζήσουν αυθεντικά.

Το μάθημα στο Δημοτικό σχολείο έχει εισαγωγική αποστολή, η οποία δεν επιτυγχάνεται με τον ιστορισμό, τη νοησιαρχία και την παράθεση στερεότυπων γνώσεων μακριά από τα παιδικά ενδιαφέροντα. Έτσι προτιμήθηκε να γίνεται επιλογή της ύλης από την Παλαιά Διαθήκη, την Καινή Διαθήκη, την Εκκλησιαστική ιστορία (Εκκλησιαστική παράδοση και ζωή - Εκκλησιαστική τέχνη - Άγιοι - μάρτυρες κτλ.), την Κατήχηση και Λειτουργική, με σταθερή κατεύθυνση όλες οι διδακτικές ενότητες να έχουν Χριστοκεντρικό, Εκκλησιοκεντρικό και ταυτόχρονα διαλογικό, διερευνητικό και παιδοκεντρικό προσανατολισμό. Προκειμένου να ολοκληρωθεί και ενιαιοποιηθεί το Π.Σ. για όλη την υποχρεωτική εκπαίδευση, στο Γυμνάσιο ακολουθείται η οριζόντια έκθεση της ιστορίας της σωτηρίας. Δηλαδή διδάσκεται, συστηματικά πλέον, η Παλαιά Διαθήκη στην Α΄τάξη, η Καινή Διαθήκη στη Β΄ τάξη και η Εκκλησιαστική ιστορία στη Γ΄ τάξη.

Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής που τελειώνει την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση θα έχει αποκτήσει σαφή αντίληψη της ιστορικής-χρονικής εξέλιξης των γεγονότων, που διαδραματίστηκαν τόσο κατά την προετοιμασία των ανθρώπων για τον ερχομό του Χριστού, όσο και για όσα συνέβησαν με την έλευση του Χριστού στον κόσμο. Δηλαδή για τη δημιουργία της "καινής κτίσης", του καινούριου κόσμου του Θεού. Επιπλέον ο μαθητής θα παρακολουθήσει όλη την πορεία της Εκκλησίας. Της νέας αυτής κοινωνίας από την ίδρυσή της ως τις ημέρες μας.

Έτσι ο μαθητής θα μπορέσει να εμβαθύνει στα προσφερόμενα διδακτικά αγαθά χωρίς τον κίνδυνο να επαναλάβει όσα, κατά τη φοίτησή του στο Δημοτικό σχολείο, έμαθε. Όταν, ωστόσο, παρατηρείται κάποια επανάληψη θεμάτων, με εντελώς διαφορετική προσφορά, αυτό οφείλεται στη συνειδητή πρόθεσή μας να γίνει εμβάθυνση σε ορισμένα θέματα ή να δοθεί έμφαση σε κάποιες άλλες πτυχές μερικών θεμάτων.

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος των Θρησκευτικών

Το μάθημα των Θρησκευτικών στην υποχρεωτική εννιάχρονη εκπαίδευση έχει σκοπό να μεταδώσει στα παιδιά βασικά στοιχεία της Ορθόδοξης χριστιανικής διδασκαλίας, παράδοσης και ζωής, να συμβάλει στην ανάπτυξη της θρησκευτικής τους συνείδησης και να υποβοηθήσει την προοδευτική τόνωση της σχέσης τους με το Θεό, ως Δημιουργό και Πατέρα μέσα στη ζωή της Εκκλησίας. Μέσα δε από τις ανάλογες αναφορές, διερευνήσεις και διασυνδέσεις το ΜτΘ θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις μιας ελεύθερης, πλουραλιστικής και δημοκρατικής κοινωνίας και θα προάγει την ταυτότητα και τη συνείδηση της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας της ενταγμένης στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο, έχοντας ως βασικό χαρακτηριστικό της την ελληνική και ορθόδοξη συγχρόνως οικουμενικότητά της.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Το μάθημα των Θρησκευτικών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση θα βοηθήσει τους μαθητές:

· Να εξοικειωθούν με βασικές έννοιες, παραστάσεις και σύμβολα της ορθόδοξης πίστης, της πνευματικής παράδοσης και ζωής του λαού μας καθώς και με στοιχεία της εκκλησιαστικής γλώσσας.

· Να βιώσουν την πίστη πρώτιστα ως αγάπη προς το Θεό και τον άνθρωπο.

· Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία και την επικαιρότητα που έχουν το μήνυμα του Ευαγγελίου, οι πνευματικές, ηθικές και αισθητικές αξίες της Ορθοδοξίας για την αρμονική ψυχοσωματική ανάπτυξή τους, τη σωστή σχέση με το φυσικό περιβάλλον και τη διανθρώπινη κοινωνία σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

· Να εκτιμήσουν την ιδιότητά τους ως μελών του σώματος του Χριστού και τη συμμετοχή τους στη λειτουργική και την πρακτική ζωή της Εκκλησίας.

· Να γνωρίσουν για την ύπαρξη διαφορετικών θρησκευτικών ομάδων στην Ελλάδα και για τα βασικά τους χαρακτηριστικά ώστε να ευαισθητοποιηθούν ανάλογα.

· Να διαμορφώνουν ελεύθερη προσωπικότητα με βάση την καταγωγή και το πολιτισμικό τους περιβάλλον.

Συνεπώς, το αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος των Θρησκευτικών υλοποιεί το σκοπό της παρεχόμενης από το κράτος εκπαίδευσης, όπως αυτός ορίζεται από το νόμο (1566/85) και τις συνταγματικές επιταγές.

Άξονες περιεχομένων

Α΄ και Β΄ Τάξη

Το περιεχόμενο του μαθήματος των Θρησκευτικών εντάσσεται οργανικά στο μάθημα της Μελέτης του Περιβάλλοντος με κέντρο τη θρησκευτική ζωή της κοινότητας. Ειδικότερα στο μάθημα παρέχονται:

Θρησκευτικά εθιμικά στοιχεία, λατρευτική παράδοση, λαϊκή λογοτεχνία και καλλιτεχνία, ανάλογα με το επίπεδο πνευματικής ανάπτυξης του παιδιού.

Απλές διηγήσεις και μαθητικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τις μεγάλες γιορτές της Χριστιανοσύνης, ιδιαίτερα στα πλαίσια των λεγόμενων ευκαιριακών ενοτήτων, που προβλέπονται κατά τη διδασκαλία της Μελέτης Περιβάλλοντος.

Ύλη έντεχνου λυρικού περιεχομένου (θρησκευτικά ποιήματα, άσματα, ύμνοι).

Συμμετοχή των μαθητών στη θρησκευτική ζωή της κοινότητας.

Γ΄ Τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης**
Η ΖΩΗ ΜΕ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ		
Ο Θεός είναι μαζί μας	–Ο Θεός αγαπά τον άνθρωπο και τον κόσμο, συνοδεύει, αγιάζει και ευλογεί τη ζωή. Ο άνθρωπος μπορεί να επικοινωνήσει με το Θεό με την προσευχή.*	–Τα περιεχόμενα στα οποία σημειώνεται αστερίσκος μπορούν να προσεγγιστούν διαθεματικά με την αξιοποίησητων προτεινόμενων διαθεματικών δραστηριοτήτων.
Το δώρο της ζωής	–Ο κόσμος είναι ένα θαυμαστό δημιούργημα του Θεού και οι άνθρωποι χαίρονται αυτό το δώρο και ευγνωμονούν το Θεό. *	
Η ζωή θέλει αγάπη και αγώνα	–Ο Θεός δημιούργησε από αγάπη τον άνθρωπο, τον προίκισε με ιδιαίτερα χαρίσματα και του εμπιστεύτηκε την καλλιέργεια και φύλαξη του κήπου της ζωής. Ο Θεός συνοδεύει τον άνθρωπο στον αγώνα για επιβίωση και βελτίωση της ζωής και τον καλεί στην Εκκλησία να βρει καταφύγιο και ειρήνη.*	
Ο Χριστός έρχεται κοντά μας	–Ο άνθρωπος από την αρχή της ιστορίας του αντιμετωπίζει δυσκολίες. Ο Θεός όμως Δεν τον αφήνει χωρίς βοήθεια και ελπίδα. Ο Χριστός γεννιέται από την Παρθένο Μαρία και φέρνει στον κόσμο χαρά και λύτρωση. *	
Η χαρά για τη ζωή	–Γιορτές που αναφέρονται στο Χριστό και στους αγίους σφραγίζουν την προσωπική, οικογενειακή, ενοριακή και σχολική ζωή και δημιουργούν κοινωνικότητα και ευφροσύνη.*	
Η ζωή με τους γύρω μας	–Η αληθινή ζωή ως σχέση κοινωνίας με τους άλλους προσφέρει χαρά. Οι εγωισμοί και οι άλλες αδυναμίες τραυματίζουν τις ανθρώπινες σχέσεις. Ο Χριστός και οι άγιοι δείχνουν το δρόμο και τον τρόπο της αληθινής ζωής. *	
Ο Χριστός είναι η Ανάσταση και η ζωή	–Τη ζωή συνοδεύει όχι μόνο το καλό, αλλά και το κακό, που εκφράζεται με ποικίλους τρόπους. Τα πάθη του Χριστού, αποτελούν αποκορύφωση της έκφρασης του κακού. Το μήνυμα της Ανάστασης του Χριστού. Το Πάσχα η πιο μεγάλη γιορτή της Ορθοδοξίας και του λαού μας. *	

Δ΄ Τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης**
Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ		
Το ξεκίνημα	–Εισαγωγή σε έννοιες, παραστάσεις και αρχές που διέπουν την πνευματική πορεία του χριστιανού. Η πορεία αυτή αρχίζει με μικρά βήματα, που έχουν όμως αποφασιστική σημασία. Ο στόχος, ο τρόπος, τα μέσα και οι κανόνες της πορείας.*	–Τα περιεχόμενα στα οποία σημειώνεται αστερίσκος μπορούν να προσεγγιστούν διαθεματικά με την αξιοποίηση των προτεινόμενων διαθεματικών δραστηριοτήτων.
Ο Χριστός είναι η οδός*	–Οι άνθρωποι χάνοντας τον παράδεισο έχασαν και το δρόμο τους μετά την απομάκρυνσή τους από το Θεό. Ο Χριστός είναι η “οδός”, που φέρνει τους ανθρώπους σε επικοινωνία με το Θεό και τους συνανθρώπους τους.*	
Ο λαός του Θεού σε πορεία	–Ο λαός του Θεού, η Εκκλησία, πορεύεται ακολουθώντας το παράδειγμα του Χριστού. Η Εκκλησία αντιμετωπίζει τις δυσκολίες με εμπιστοσύνη στην αγάπη του Χριστού, ομολογεί την πίστη της και εξαπλώνεται.*	
Όλοι μαζί στον καινούριο δρόμο	–Βασικό χαρακτηριστικό της Εκκλησίας είναι η ενότητά της, η κοινωνία των πιστών. Η ζωή των πιστών μέσα στην εκκλησιαστική κοινότητα και τη λατρεία. Οι σχέσεις τους με τους αδελφούς χριστιανούς.*	
Κίνδυνοι και εμπόδια στην πορεία*.	–Ο Χριστός επισημαίνει τα εμπόδια και τους κινδύνους της ζωής και υποδεικνύει τους τρόπους για την αντιμετώπισή τους.*	
Σε όλη τη γη*.	–Η Εκκλησία συνεχίζει την πορεία της σε όλη τη γη, για να συμπεριλάβει στους κόλπους της όλους τους ανθρώπους.*	
Επίκαιροι εορταστικοί σταθμοί.	–Οι εορταστικοί σταθμοί, δείκτες σημαντικοί στην πορεία των χριστιανών.*	

Ε΄ Τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης**
ΜΕ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ		
Η ζωή μας: ένας όμορφος αγώνας	–Η ζωή του ανθρώπου παρά τις δυσκολίες είναι ένας όμορφος αγώνας. *	–Τα περιεχόμενα στα οποία σημειώνεται αστερίσκος μπορούν να προσεγγιστούν διαθεματικά με την

		αξιοποίηση των προτεινόμενων διαθεματικών δραστηριοτήτων.
Ο Χριστός φανερώνει τον τρόπο του αγώνα	–Ο Χριστός με τη ζωή και το λόγο Του φανερώνει έναν καινούριο τρόπο αγώνα: Οι άνθρωποι καλούνται να αγωνίζονται στη ζωή τους με την αγάπη. *	
Αθλητές* και μάρτυρες	–Ο αγώνας του Χριστού συνεχίζεται στην Εκκλησία με τους Αποστόλους, τους Μάρτυρες, τους Αγίους και όλους τους χριστιανούς μέχρι σήμερα. *	
Αγώνας για τη μεταμόρφωση του ανθρώπου	–Ο Χριστός εγκαινίασε τον αγώνα για τη μεταμόρφωση του όλου ανθρώπου. Η αλλαγή και η μεταμόρφωση του κάθε ανθρώπου είναι δυνατή και επιταχύνεται με αδιάκοπο προσωπικό αγώνα και με τη βοήθεια του Θεού και της Εκκλησίας. *	
Αγώνας για έναν όμορφο κόσμο	–Οι χριστιανοί αγωνίζονται όχι μόνο για την προσωπική τους αλλαγή, αλλά και για τη μεταμόρφωση όλου του κόσμου. Τα έργα τέχνης που δημιούργησαν οι χριστιανοί είναι στοιχεία που μεταμορφώνουν τη ζωή, το χώρο και το φυσικό περιβάλλον. *	
Αγώνας για το σήμερα και το αύριο	–Η αλλοτρίωση του σύγχρονου ανθρώπου, η αποδιοργάνωση της κοινωνικής ζωής και το οικολογικό πρόβλημα. Η ορθόδοξη παράδοση για την αδελφοσύνη, την ειρήνη και το σεβασμό του περιβάλλοντος. Η κλήση και η ευθύνη των σημερινών χριστιανών να ενδιαφέρονται και να αγωνίζονται καθημερινά για τη σωτηρία της κτίσης του Θεού και τη λύση των προβλημάτων του ανθρώπου, για να γίνει πραγματικότητα η Βασιλεία του Θεού στη γη. *	
Επίκαιροι εορταστικοί σταθμοί.	–Οι εορταστικοί σταθμοί της Εκκλησίας ανεφοδιάζουν και ενισχύουν τους πιστούς στον καθημερινό αγώνα της ζωής. Γιορτές αγίων, περίοδοι άσκησης και προετοιμασίες, τελετές. *	

ΣΤ΄ Τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης**
Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΙΝΑΙ Η ΑΛΗΘΕΙΑ		
Η αναζήτηση της αλήθειας	–Όλοι οι άνθρωποι ζητούσαν πάντα να μάθουν την αλήθεια. Απαντήσεις στια αναζητήσεις των ανθρώπων πρόσφεραν διάφορες πηγές (Θρησκεία, φιλοσοφία, ποίηση, επιστήμη).*	–Τα περιεχόμενα στα οποία σημειώνεται αστερίσκος μπορούν να προσεγγιστούν διαθεματικά με την αξιοποίηση των προτεινόμενων διαθεματικών δραστηριοτήτων.
Ο Ιησούς είναι η αλήθεια	–Οι άνθρωποι που έζησαν στην εποχή του Χριστού και τον γνώρισαν προσωπικά βεβαιώνουν ότι ο Ιησούς Χριστός ήταν η αλήθεια.*	
Το βιβλίο της αλήθειας	–Η Αγία Γραφή είναι το βιβλίο της Αλήθειας, την οποία αποκάλυψε ο Θεός.*	
Ο Χριστός διδάσκει	–Ο Χριστός δίδασκε την Αλήθεια με τρόπο κατανοητό και εποπτικό. Χρησιμοποιούσε εικόνες και παραβολές. Με τα παραπάνω μέσα ο Χριστός αποκαλύπτει στους απλούς ακροατές υψηλά μηνύματα και περιγράφει τον καινούριο κόσμο που εγκαθιδρύει στη γη η Βασιλεία του Θεού.*	
Η ομιλία του Χριστού πάνω στο όρος	–Η επί του όρους ομιλία. Ο Χριστός πάνω στο όρος απευθύνεται στο λαό και τον διδάσκει με τρόπο απλό τα σωτήρια μηνύματά του.*	
Η Εκκλησία κιβωτός της αλήθειας	–Ο Ιησούς Χριστός, ο Υιός του Θεού, φανέρωσε στους ανθρώπους την Αλήθεια. Η Εκκλησία, ως Κιβωτός, φυλάσσει και παρέχει την Αλήθεια. Το Σύμβολο της Πίστης. Η μεγάλη νίκη της Ορθοδοξίας.*	
Ζώντας όλοι μαζί την αλήθεια	–Τα ιερά Μυστήρια και οι ακολουθίες της Εκκλησίας είναι τα μέσα με τα οποία οι χριστιανοί οικειοποιούνται τη Χάρη και ζουν την Αλήθεια.*	
Δεύτε λάβετε φως	–Η χαρά και το φως τη νύχτα της Ανάστασης διαποτίζουν ολόκληρη τη ζωή των ορθοδόξων. Οι ορθόδοξοι κρατούν αναμμένο το φως του Χριστού και το μεταλαμπαδεύουν σε όλον τον κόσμο. *	
Επίκαιρες γιορτές και εκκλησιαστικές ακολουθίες.	–Οι εκκλησιαστικές Ακολουθίες και γιορτές είναι σταθμοί ανεφοδιασμού και δείκτες στην πορεία του ανθρώπου. *	.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Γενικοί Διδακτικοί Στόχοι

Το μάθημα των θρησκευτικών στο Γυμνάσιο θα βοηθήσει τους μαθητές:

· Να συναντήσουν τα μορφωτικά αγαθά από την Αγία Γραφή, τους πατέρες και την όλη ζωντανή παράδοση της εκκλησίας καθώς και από κάθε πρόσφορο και συγγενή χώρο.

· Να βιώσουν την πίστη πρώτιστα ως αγάπη προς το Θεό και τον άνθρωπο.

· Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία των πνευματικών, ηθικών και αισθητικών αξιών της Ορθοδοξίας για την αρμονική ψυχοσωματική ανάπτυξή τους, τη σωστή σχέση με το φυσικό περιβάλλον και τη διανθρώπινη κοινωνία σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

· Να εκτιμήσουν την ιδιότητά τους ως μελών του σώματος του Χριστού και τη συμμετοχή τους στη λειτουργική και την πρακτική ζωή της εκκλησίας σύμφωνα πάντοτε με τη συγκεκριμένη βαθμίδα ανάπτυξης, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους.

Α΄ Τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης**
ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ		
Σύντομη αναφορά στις λέξεις "Διαθήκη", "Παλαιά" και "Καινή" στους συγγραφείς και στα βιβλία της Π.Δ	–Σύντομη αναφορά στις λέξεις "Διαθήκη", "Παλαιά" και "Καινή" συγγραφείς και στα βιβλία της Π.Δ Μετάφραση των Ο΄. –Η Α.Γ. είναι έργο του Θεού αλλά και των ανθρώπων. Σύγκριση με παράλληλα κείμενα της εποχής. –Η Π.Δ. στη ζωή της Εκκλησίας και η σημασία της μελέτης της.	–Αρχαία Ελληνικά : Η Ελληνική "κοινή" ή Αλεξανδρινή. –Ιστορία: Οι Ανατολικοί λαοί.
Ο Θεός δημιουργεί από αγάπη τον κόσμο και τον άνθρωπο	–Η αγάπη του Θεού για τον άνθρωπο, όπως αυτή δίνεται μέσα από τα πρώτα κεφάλαια του βιβλίου της Παλαιάς διαθήκης "Γένεσις". –Οι θεόπνευστοι συγγραφείς αποκαλύπτουν το Θεό ως δημιουργό του κόσμου και του ανθρώπου, φροντιστή και συντηρητή της δημιουργίας. –Η ξεχωριστή θέση και εξουσία του ανθρώπου στην πλάση, αλλά και η οδυνηρή περιπέτειά του, όταν αυτός επέλεξε τη διακοπή της σχέσης του με το Θεό. –Οι συνέπειες της παρακοής των πρωτοπλάστων θα ψηλαφηθούν στην εποχή τους, αλλά και στη σύγχρονη πραγματικότητα που ζουν οι απόγονοί τους.*	–Ιστορία: Η δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου σύμφωνα με αρχαίες μυθολογίες. –Βιολογία: Η εξέλιξη των ειδών. –Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Η προστασία της ατμόσφαιρας. –Αισθητική αγωγή: Η δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου στις τοιχογραφίες και τα ψηφιδωτά.
Ο Θεός προετοιμάζει τη σωτηρία του κόσμου	–Ο Θεός δεν εγκαταλείπει τον άνθρωπο μετά το προπατορικό αμάρτημα. –Εκπλήρωση των υποσχέσεων του Θεού με την κλήση του Αβραάμ. –Συνέχιση της θεϊκής υποστήριξης προς τους Ισραηλίτες: Μωυσής και η απελευθέρωση από την Αίγυπτο.	–Λογοτεχνία: Η θυσία του Αβραάμ. –Δραματοποίηση γεγονότων από τη βιβλική ιστορία (Θεατρικό παιχνίδι) –Ιστορία: Η Αίγυπτος. –Γεωγραφία: Οι μετακινήσεις των Πατριαρχών. –Η Πορεία της εξόδου.

	–Η φροντίδα του Θεού για το λαό του: νομοθεσία στο Σινά, βοήθεια κατά την πορεία στην έρημο και την είσοδο στη γη της επαγγελίας. –Το νέο Ισραηλιτικό κράτος: θρησκευτική και κοινωνική οργάνωση – επιδράσεις από άλλους λαούς. –Η περίοδος των κριτών και των βασιλέων.*	–Πολιτική Αγωγή: Πολιτεύματα (Βασιλεία). –Κρίση της πολιτικής ηγεσίας –Κοινωνική Αγωγή: Ο ανθρωπιστικός και κοινωνικός χαρακτήρας του Δεκαλόγου. –
Ο Θεός, με το προφητικό κήρυγμα, συνεχίζει την προετοιμασία για τη σωτηρία του κόσμου	–Οι συνθήκες της εποχής, μέσα στις οποίες εμφανίστηκε το κήρυγμα κάθε προφήτη, καθώς και οι πληροφορίες περί της ζωής των προφητών. –Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας που είχε κάθε προφητικό κήρυγμα. –Η διαχρονικότητα του προφητικού κηρύγματος: διαπιστώσεις για τη σημασία του στη σημερινή εποχή. –Το κήρυγμα των Προφητών για το Μεσσία και την Εκκλησία: εκτενής αναφορά στις προφητείες και στην επαλήθευσή τους. *	–Ιστορία: Ασσύριοι – Βαβυλώνιοι – Πέρσες –Κοινωνική και Πολιτική Α γωγή: Το όραμα της Ειρήνης –Κοινωνική Διαφθορά
Ο λαός τρέφεται πνευματικά: τα ποιητικά* και διδακτικά βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης	–Τα είδη και ο πλούτος των Ψαλμών. –Γνωριμία με σημαντικούς Ψαλμούς. –Η λειτουργική χρήση των Ψαλμών στην Εκκλησία. –Επιλογή και μελέτη κειμένων από τις Παροιμίες, τον Εκκλησιαστή, τη Σοφία Σολομώντος και Σοφία Σειράχ, καθώς και από το βιβλίο του Ιώβ. *	–Μουσική: Έγχορδα, πνευστά και κρουστά μουσικά όργανα –Γλώσσα: Θρησκευτική ποίηση –Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή: Διδαχές για τη ζωή (Παροιμίες – Εκκλησιαστής)
Πολιτικές και θρησκευτικές ανακατατάξεις* πριν από την εμφάνιση του Μεσσία.	–Η μεταιχμαλωσιακή Εβραϊκή κοινότητα: πολιτική οργάνωση και θρησκευτική ζωή γύρω από τη λατρεία του Ναού και της Συναγωγής. –Η συνειδητοποίηση ότι οι Ιουδαίοι, μετά τη βαβυλώνια αιχμαλωσία, παρερμηνεύουν τις προφητείες για το Μεσσία. –Τα αποτελέσματα της συνάντησης του Ιουδαϊσμού με τον Ελληνισμού και η πολιτική και θρησκευτική κατάσταση της ιουδαϊκής κοινότητας κατά την εποχή του Χριστού. –Η παγκόσμια αναμονή ενός Μεσσία: συμβολή στην καλύτερη κατανόηση των συνθηκών γέννησης του Χριστού. *	–Ιστορία : Η επέκταση του Ελληνισμού. –Συνάντηση Ελληνικού και Ιουδαϊκού πολιτισμού. –Πολιτική και Κοινωνική Αγωγή: Καλλιέργεια εθνικιστικών αντιλήψεων.

Β΄τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης**
Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ, Ο ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΕΜΕΙΣ		
Εισαγωγή	–Η προσδοκία των εθνών και η τομή της ιστορίας από το Χριστό. –Η κατάσταση του Ιουδαϊκού κόσμου, οι ανάγκες και τα αδιέξοδά του. –Τι είναι η Καινή Διαθήκη	–Ιστορία : Αυτοκρατορικοί χρόνοι (κοινωνικά προβλήματα – Pax Romana) –Γεωγραφία: Η λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου.
Ο Ιησούς Χριστός έρχεται και εγκαινιάζει τον καινούριο κόσμο του Θεού	–Ο Ιωάννης ο Πρόδρομος προετοιμάζει την είσοδο του Μεσσία στον κόσμο. –Η ενσάρκωση του Λόγου από την Παρθένο Μαρία. –Η μεγάλη γιορτή των Χριστουγέννων και το πνευματικό της νόημα. –Τα παιδικά χρόνια του Ιησού. –Η βάπτιση του Ιησού. –Το πρώτο κήρυγμα του Ιησού στη συναγωγή της Ναζαρέτ επιβεβαιώνει τη θεϊκή Του αποστολή στον κόσμο για χάρη των ανθρώπων. * –Ο Ιησούς και οι μαθητές Του.	–Αρχαία Ελληνικά: Ακάθιστος Ύμνος. –Λογοτεχνία: Χριστουγεννιάτικα κείμενα –Οικιακή Οικονομία: Θρησκευτικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη διατροφή μας. –Αισθητική Αγωγή: Ο συμβολικός χαρακτήρας της Βυζαντινής Τέχνης. –Τοπική Ιστορία: Πληροφορίες σχετικές με ιστορικές εικόνες της Παναγίας. –Μουσική: Επίκαιροι Ύμνοι. –Λαογραφία: Παραδόσεις, ήθη και έθιμα Χριστουγέννων.
Ο Χριστός επικοινωνεί με τους ανθρώπους και με τη διδασκαλία Του δείχνει τη Βασιλεία του Θεού.	–Η σχέση του Ιησού με τους απλούς ανθρώπους – νέους – γυναίκες – παιδιά. –Η στάση του Ιησού απέναντι στις θρησκευτικές ομάδες και τις πολιτικές δυνάμεις των ημερών Του. * –Ο Χριστός διδάσκει με παραβολές: –Την αληθινή αγάπη του Θεού προς τον άνθρωπο. –Τη διακονία. –Την αγάπη προς τους εχθρούς. –Την αληθινή ελευθερία ως σωστή σχέση προς τα υλικά αγαθά και ευαισθησία προς όσους τα στερούνται. –Αποκαλύπτει με την επί του Όρους ομιλία Του το νόημα της Βασιλείας του Θεού. *	–Πολιτική και Κοινωνική Αγωγή: Φυλετικές, κοινωνικές διακρίσεις. –Τα δικαιώματα του παιδιού. –Οικιακή οικονομία: Η ισοτιμία των συζύγων. –Η εικόνα της γυναίκας στη διαφήμιση.
Ο Χριστός με τα θαύματά Του φανερώνει χειροπιαστά τον και-	–Ο Χριστός είναι ο Κύριος της φύσης και της ζωής. –Το κακό νικιέται συνεχώς από τον	–Αγωγή Υγείας: Η ψυχολογία του ασθενούς. –Αισθητική Αγωγή: Το μορφικό

νούριο κόσμο του Θε-ού.	Ιησού. –Ο Χριστός απελευθερώνει τον άνθρωπο από την αρρώστια και τις σχετικές με αυτήν αντιλήψεις. –Το αληθινό φως του Χριστού και η ανθρώπινη τυφλότητα στη ζωή. –Όλα τα έθνη και οι άνθρωποι είναι παιδιά του Θεού και δέχονται τη θαυματουργό αγάπη Του. –Ο Ιησούς ξαναχαρίζει το δώρο της ζωής, νικώντας το θάνατο. – Η δόξα του Χριστού στη Μεταμόρφωσή Του, καθ' οδόν προς την υπέρτατη θυσία και προσφορά Του. *	στοιχείο "φως". –Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Η αειφορία και οι επιδράσεις της στις πηγές της ζωής (νερό-τρόφιμα).
Η Βασιλεία του Θεού πορεύεται μέσα από τα Πάθη και την Ανάσταση του Χριστού.	–Η ανάσταση του Λαζάρου προμηνύει την Ανάσταση του Κυρίου. –Τα γεγονότα της εισόδου στα Ιεροσόλυμα και της προδοσίας του Ιούδα. –Ο Μυστικός Δείπνος και η παράδοση του Μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας. –Η σύλληψη και η δίκη του Ιησού. –Τα γεγονότα του Πάθους και της Ανάστασης σε σχέση με την ανθρώπινη σωτηρία. –Η παρουσία του αναστημένου Χριστού στους μαθητές και η Ανάληψη Του. *	–Λογοτεχνία: Επίκαιρα κείμενα. –Αισθητική Αγωγή: Διαφορές Βυζαντινής και Αναγεννησιακής Αγιογραφίας. –Λαογραφία: Πασχαλινά έθιμα και παραδόσεις. –Μουσική: Επίκαιροι Ύμνοι.

Γ΄ Τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης**
ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΕ ΠΟΡΕΙΑ		
Η Εκκλησία ως νέα κοινωνία θέλει να αλλάξει τον κόσμο	–Η "γενέθλιος ημέρα" της Εκκλησίας. –Το μήνυμα του Ευαγγελίου στην Παλαιστίνη. –Η διευθέτηση των πρώτων εσωτερικών προβλημάτων της Εκκλησίας. –Οι αντιδράσεις των Ιουδαίων. –Το άνοιγμα της Εκκλησίας προς τους ειδωλολάτρες. –Η μορφή και το ιεραποστολικό έργο του Αποστόλου Παύλου. –Η ζωή των πρώτων Χριστιανών και	–Ιστορία: Οι Αυτοκρατορικοί χρόνοι της ακμής. –Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή: Δικαιώματα.

	το μήνυμα ανανέωσης του Παλιού κόσμου. *	
Η σύγκρουση του ιουδαϊκού και ειδωλολατρικού κόσμου	–Τα αίτια των διωγμών από τους Ιουδαίους και τους ειδωλολάτρες. –Πρόσωπα και γεγονότα της εποχής των διωγμών –Η μορφή και το έργο του Μ. Κωνσταντίνου. –Το διάταγμα της ανεξιθρησκίας. *	–Ιστορία: Ο Χριστιανισμός. Διωγμοί και εξάπλωση . –Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή: Κοινωνία των Πολιτών.
Η Εκκλησία οργανώνεται και διδάσκει	–Η οργάνωση της Εκκλησίας. –Οι αιρέσεις και το συνοδικό σύστημα. –Α΄ και Β΄ Οικουμενικές Σύνοδοι. –Γ΄ και Δ΄ Οικουμενικές Σύνοδοι. –Ο Μοναχισμός. –Μεγάλοι Πατέρες της Ανατολής και της Δύσης. –Η χριστιανική τέχνη. –Η Ανατολή χάνεται για την εκκλησία. *	–Ιστορία: Η επικράτηση του Χριστιανισμού και οι αιρέσεις. Κτίσματα Ιουστινανού. –Αρχαία Ελληνικά: Κείμενα Πατέρων. –Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή: Η φτώχεια ως κοινωνικό πρόβλημα –Αισθητική Αγωγή: Ιστορία τέχνης – τεχνοτροπίες, τέχνη και Θρησκεία. –Παρατήρηση και "ανάγνωση" βυζαντινών εικόνων. –Μουσική.
Η Εκκλησία εδραιώνεται στην Ευρώπη αλλά διχάζεται	–Η ιεραποστολή της Ανατολικής Εκκλησίας στα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη. –Η Δυτική Εκκλησία εκχριστιανίζει τη Δυτική Ευρώπη. –Οι κυριαρχικές επιδιώξεις του Πάπα. –Το Σχίσμα του 1054 και οι συνέπειές του. *	–Ιστορία: Η διαμόρφωση της Δυτικής Εκκλησίας. –Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή: Ευρωπαϊκή Ένωση: Διατάξεις της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης.
Η Εκκλησία στα νεότερα χρόνια	–Η πνευματική αναγέννηση της Ανατολικής Εκκλησίας με τον ησυχασμό. –Η διάσπαση της; Χριστιανοσύνης στη Δύση. –Η ελληνική Εκκλησία στην Τουρκοκρατία και στο ελεύθερο ελληνικό κράτος. –Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και ο Ορθόδοξος Μοναχισμός σήμερα. *	–Ιστορία: Κοινωνικά προβλήματα στο –Βυζάντιο. Η ακμή του Μιστρά. Η αγωνία της Πόλης. Ενωτικοί – Ανθενωτικοί – Η θρησκευτική Μεταρρύθμιση. Εξισλαμισμός – Παιδομάζωμα. –Λογοτεχνία: Επίκαιρα κείμενα. –Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Καλλιέργεια περιβαλλοντικής συνείδησης. –Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή: Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου. –Επισκέψεις σε χώρους κοινωνικής προσφοράς της Εκκλησίας.
Ο χριστιανικός κόσμος σήμερα.	–Ο Ρωμαιοκαθολικισμός και ο Προτεσταντισμός σήμερα. –Οι διαχριστιανικές σχέσεις.	–Λογοτεχνία: Κείμενα –Ιστορία: Μικρασιατικός Πόλεμος. –Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή: Η

	–Ετερόδοξοι και Αλλόθρησκοι στην Ελλάδα σήμερα.	Ευρωπαϊκή και Ελληνική ταυτότητα.
	–Η Ορθοδοξία στον κόσμο σήμερα.	
	–Αγώνας και ελπίδες για την ενότητα των χριστιανών. *	

Προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Η μέθοδος στη διδασκαλία είναι η τεχνική που οφείλει να ακολουθήσει ο δάσκαλος, για να πετύχει το σκοπό που απορρέει από τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα.

Οι βασικότεροι παράγοντες που προσδιορίζουν έμμεσα ή άμεσα τη διδακτική μέθοδο είναι:

· Η προσωπικότητα του δασκάλου

· Η συμμετοχή των μαθητών στη μεθοδευμένη διδασκαλία. (Αυτή εξαρτάται από την προβληματική που έχει διαμορφώσει ο δάσκαλος)

· Η δεκτική ικανότητα και το ενδιαφέρον του μαθητή

· Η ψυχολογική κατάσταση του μαθητή.

Μέθοδοι διδασκαλίας που προσφέρονται για το μάθημα των θρησκευτικών είναι:

Παραγωγική (από το γενικό, το καθολικό, προς το επιμέρους)

Επαγωγική (από το επιμέρους στο όλον, στη γενίκευση)

Ερμηνευτική (κατανόηση και ερμηνεία των αντικειμένων που ερευνώνται, όπου αυτό είναι δυνατόν).

· Ταυτόχρονα, με τη μέθοδο διδασκαλίας επιλέγουμε και την πορεία διδασκαλίας, που είναι η διαδρομή της διδακτικής εργασίας μέσα από επιμέρους φάσεις. Το ποιες θα είναι αυτές καθορίζεται από τον διδάσκοντα, ο οποίος φροντίζει να δημιουργήσει κλίμα "λιτότητας", άνεσης, χαράς και αποδοχής. Γενικά φροντίζει να διευκολύνει το παιδί στην προσπάθειά του να έρθει σε άμεση μαθησιακή σχέση με το διδακτικό αγαθό. Ο περιορισμός του ρόλου του διδάσκοντος και η αντίστοιχη αύξηση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία, πρέπει να αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας.

· Σε κάθε περίπτωση πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες οι οποίοι πρέπει να επωφελούνται από όλες τις διδακτικές δραστηριότητες του συγκεκριμένου μαθήματος

Αυτό πραγματοποιείται όταν ο δάσκαλος βοηθά τους μαθητές να εργάζονται κατά μικρές ομάδες και να ανακοινώνουν σε ολομέλεια της τάξης τα αποτελέσματα αυτής της εργασίας. Έτσι συμπορεύονται σωστά δάσκαλος και μαθητές και μαθητεύουν και οι δύο στην αλήθεια.

Σε ό,τι αφορά τις διαθεματικές δραστηριότητες, το μάθημα των Θρησκευτικών παρέχει τη δυνατότητα για πολλαπλές προσεγγίσεις της διδακτέας ύλης με την ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες αυτές είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν μέσα ή έξω από το σχολείο και μπορεί να αφορούν μία διδακτική ενότητα ή έναν αριθμό διδακτικών ενοτήτων. Κατά το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων λαμβάνονται υπόψη, το περιεχόμενο της ύλης που διδάσκεται, οι διδακτικοί στόχοι καθώς και η μέθοδος διδασκαλίας, ώστε η επιλεγόμενη δραστηριότητα να είναι συναφής με την όλη διδακτική διαδικασία. Οι δραστηριότητες, έχοντας πάντοτε ως αφετηρία το διδασκόμενο μάθημα, προωθούν τη διαθεματική του προσέγγιση συνδέοντας έτσι τα Θρησκευτικά με ζητήματα που πραγματεύονται και άλλες επιστήμες ή με γεγονότα και καταστάσεις της καθημερινής ζωής. Ταυτόχρονα, μέσα από την προσέγγιση αυτή διαχέονται και εμπεδώνονται με συστηματικότερο τρόπο οι βασικές έννοιες του ΜτΘ.

Στο γλωσσικό επίπεδο, η χρήση και η διευκρίνιση όρων και εννοιών, η ανάλυση της δομής των κειμένων (αγιογραφικών, υμνολογικών, μαρτυριών κ.ά.), βοηθά τους μαθητές να βελτιώσουν και να εμπλουτίσουν τον προφορικό και γραπτό τους λόγο και να συνειδητοποιήσουν τη διαχρονικότητα της ελληνικής γλώσσας. Παράλληλα, η γλωσσική επάρκεια των μαθητών αποτελεί βασικό παράγοντα της αξιολόγησης του διδακτικού έργου γενικότερα.

Επιπλέον των δραστηριοτήτων που περιγράφηκαν στη στήλη "προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης", θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και οι ακόλουθες:

· Παρατήρηση και "ανάγνωση" βυζαντινών εικόνων

· Ανάγνωση και σχολιασμός κειμένων της εκκλησιαστικής γραμματείας

· Ανάγνωση και σχολιασμός λογοτεχνικών κειμένων

· Ανάγνωση και σχολιασμός άρθρων από εφημερίδες και περιοδικά, με θέματα που σχετίζονται με το διδασκόμενο μάθημα

· Παρατήρηση και "ανάγνωση" ιστορικών χαρτών, χρονολογικών πινάκων και διαγραμμάτων (για τα μαθήματα του Γυμνασίου)

· Αξιοποίηση του λεξιλογίου του σχολικού εγχειριδίου, προκειμένου να εξοικειωθούν οι μαθητές με όρους της εκκλησιαστικής ζωής

· Καταγραφή πληροφοριών από πρόσωπα που έζησαν συνήθειες εκκλησιαστικής ζωής, που τείνουν να εκλείψουν

· Δραματοποίηση γεγονότων από τη βιβλική ιστορία ή καταστάσεων, θεατρικό παιχνίδι

· Οργάνωση και πραγματοποίηση θεατρικής παράστασης με θρησκευτικό περιεχόμενο

· Οργάνωση σχεδίου επίσκεψης σε αρχαιολογικούς χώρους ή μουσεία με σχετικά εκθέματα

· Κατασκευή χαρτών, σχεδίων και μοντέλων

· Οργάνωση εκθέσεων με σχετικά θέματα

· Επισκέψεις σε χώρους κοινωνικής προσφοράς της Εκκλησίας.

Διδακτικό υλικό

Το διδακτικό υλικό που θα χρησιμοποιηθεί κατά τη διδακτική διαδικασία είναι αυτονόητο ότι περιλαμβάνει τα σχολικά εγχειρίδια, τα οποία παρέχουν ποικίλες δυνατότητες στον διδάσκοντα. Παράλληλα, ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται και η χρήση των οπτικοακουστικών μέσων. Τα γεγονότα και οι αλήθειες της χριστιανικής πίστης αισθητοποιούνται με τα μέσα αυτά και γίνεται ουσιαστικότερη η κατανόησή τους από τους μαθητές. Στην εποχή της σύγχρονης ηλεκτρονικής τεχνολογίας ο δάσκαλος των Θρησκευτικών έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει πλήθος οπτικοακουστικών μέσων. Τέτοια είναι:

1) Το ανακλαστικό διασκόπιο (overhead projector)

2) Ο προβολέας διαφανειών (slides)

3) Το μαγνητόφωνο (ή cd player κτλ.) για βυζαντινούς ύμνους και ό,τι άλλο κρίνει πρόσφορο ο διδάσκων.

4) Εικόνες βυζαντινές, για βιωματική προπαρασκευή, αλλά και για μελέτη της ορθόδοξης αλήθειας που αυτές εκφράζουν.

5) Ηλεκτρονικοί υπολογιστές. Ετοιμάζονται δύο CD-ROM, ένα από τα οποία προορίζεται για το γυμνάσιο. Επίσης όπου είναι δυνατή σύνδεση του σχολείου με το διαδίκτυο (Internet) μπορεί να γίνει χρήση των πληροφοριών που προσφέρουν φορείς συνδεδεμένοι με το διαδίκτυο (Πατριαρχείο, Άγιον όρος κτλ.)

6) Δισκοσκόπιο (video disc player).

7) Μαγνητοσκόπιο (video player).

8) Χάρτες, φωτογραφίες, αποκόμματα από εφημερίδες και περιοδικά, σχολικός πίνακας, είναι εποπτικά μέσα που βοηθούν τον διδάσκοντα στο έργο του.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της παιδευτικής διαδικασίας και αποσκοπεί στο να πληροφορήσει το μαθητή και το δάσκαλο για την πορεία της μάθησης. Η αξιολόγηση θα είναι παιδευτική, αποδεικτική και κανονιστική. Απαιτείται έρευνα σε επίπεδο μαθητών και εκπαιδευτικών για να διαπιστωθεί αν τα προγράμματα και τα βιβλία του μαθήματος των θρησκευτικών πέτυχαν τους προδιαγραμμένους σκοπούς.

Με την αξιολόγηση επιδιώκεται να διαπιστωθεί κατά πόσο επιτεύχθηκαν οι στόχοι διδασκαλίας μιας διδακτικής ενότητας ή και της διδασκαλίας ενός διδακτικού αντικειμένου κατά τη διάρκεια μιας σχολικής χρονιάς.

Θα πρέπει, για τη σωστή αξιολόγηση, να προσδιορίσουμε, αρχικά, τι αξιολογείται, και στη συνέχεια να εκθέσουμε τον τρόπο με τον οποίο ενδείκνυται να γίνεται η αξιολόγηση.

Σε ό,τι αφορά το πρώτο, το τι δηλ. αξιολογείται, αυτό σχετίζεται άμεσα με τους στόχους που τίθενται και δεν αφορά μόνο την πρόοδο των μαθητών, αλλά και τις διδακτικές μεθόδους, τα προγράμματα σπουδών κ.λπ.

Σε ό,τι αφορά το δεύτερο, τις μεθόδους δηλ. αξιολόγησης, η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων μιας συγκεκριμένης διδασκαλίας μπορεί να γίνεται, κατά τη διάρκεια του μαθήματος, με ερωτήσεις στους μαθητές από το διδάσκοντα. Στις ερωτήσεις αυτές ζητείται να απαντήσουν οι μαθητές προφορικά ή γραπτά, για να διαπιστωθεί ο βαθμός που επιτεύχθηκαν οι στόχοι που είχε θέσει ο διδάσκων κατά τη διδασκαλία του. Μπορούν επίσης να ανατίθενται στους μαθητές δραστηριότητες ή συνθετικές εργασίες, οι οποίες αφενός βοηθούν στην ενεργητική μάθηση, και αφετέρου βοηθούν στη διαπίστωση της ικανότητας του μαθητή να αξιοποιεί τις γνώσεις του για την επίλυση προβλημάτων.

Ο διδάσκων δεν αξιολογεί τους μαθητές με αποκλειστικό σκοπό την αριθμητική έκφραση της ατομικής τους επίδοσης, αλλά κατά κύριο λόγο αποβλέπει στη βελτίωση της διδασκαλίας. Η αξιολόγηση κατά συνέπεια συνδέεται με την διαδικασία ανατροφοδότησης της διδακτικής διαδικασίας. Έτσι, η έμφαση δίνεται στη διαμορφωτική αξιολόγηση. Οι διάφορες μορφές προφορικής και γραπτής εξέτασης μπορούν να εναλλάσσονται, προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις των διδακτικών στόχων και του περιεχομένου κάθε ενότητας. Για τον έλεγχο της επίτευξης συναισθηματικών διδακτικών στόχων, προσφορότερη κρίνεται η μέθοδος της παρατήρησης των συμπεριφορών των μαθητών.

Η αξιολόγηση για τη διαπίστωση της κατάκτησης διδακτικών στόχων ευρύτερων ενοτήτων από τους μαθητές μπορεί να γίνεται με τη μορφή γραπτών εξετάσεων, που θα περιλαμβάνουν ερωτήσεις (ανοιχτού ή κλειστού τύπου), τις οποίες συντάσσει ο διδάσκων με βάση το επίπεδο της τάξης και τους στόχους της διδασκαλίας του. Οι ερωτήσεις αυτές είναι δυνατόν να συντάσσονται από ομάδα εκπαιδευτικών και να απευθύνονται σε μεγάλο αριθμό μαθητών.

Τα θέματα που θα δίνονται στους μαθητές, ανάλογα με το διατιθέμενο χρόνο για να απαντηθούν, θα πρέπει να προέρχονται από όλη την εξεταζόμενη ύλη, να περιλαμβάνουν διαφόρων τύπων ερωτήσεις, ώστε να ανιχνεύονται, με τον τρόπο αυτό, ποικίλες ικανότητες των μαθητών.

4.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Γενικός σκοπός διδασκαλίας της Ιστορίας είναι η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης. Η γνώση του παρελθόντος για την κατανόηση του παρόντος και το σχεδιασμό του μέλλοντος, υφίσταται ως βασική ιδέα για τον προσδιορισμό της ιστορικής συνείδησης και της ιστορικής σκέψης. Ειδικότερα, η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης αφορά την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων και τη σύνδεση αιτίων και αποτελεσμάτων, ενώ η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης αφορά την κατανόηση της συμπεριφοράς του ανθρώπου σε συγκεκριμένες καταστάσεις και την εξασφάλιση των προϋποθέσεων για την εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον. Έτσι, με τη διδασκαλία της Ιστορίας ο μαθητής μπορεί να αποκτήσει όχι μόνο την επίγνωση ότι ο σύγχρονος κόσμος αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος, αλλά και την επίγνωση ότι ο σύγχρονος ιστορικός ορίζοντας συνδέεται άμεσα με τη ζωή του. Ο σκοπός της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης συνδέεται έτσι με το γενικότερο σκοπό της εκπαίδευσης που αναφέρεται στην προετοιμασία συνειδητών πολιτών.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές:

· Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για το παρελθόν, εκτίμηση για τα ανθρώπινα επιτεύγματα , καθώς και σεβασμό προς το φυσικό περιβάλλον.

· Να συνειδητοποιήσουν τις αλλαγές που σημειώνονται στη ζωή των ίδιων, των οικογενειών τους, καθώς και του τοπικού περιβάλλοντος.

· Να ενημερωθούν για αξιοσημείωτα γεγονότα (τοπικά, εθνικά και σημαντικά διεθνή γεγονότα που σχετίζονται με θρησκευτικές, αθλητικές ή άλλες κοινωνικές δραστηριότητες).

· Να γνωρίσουν εξέχουσες προσωπικότητες που με τη δράση τους συμπυκνώνουν ευρύτερες τάσεις και εξελίξεις

· Να αναπτύξουν στοιχειώδη αίσθηση του χρόνου, καθώς και της χρονικής αλληλουχίας γεγονότων ή περιόδων και να εξοικειωθούν με τη χρήση λέξεων ή φράσεων που σχετίζονται με τη ροή του χρόνου και με τους τρόπους μέτρησής του (π,χ, παλιό, νέο πριν, μετά, πολύ πριν, μέρες της εβδομάδας, μήνες, χρόνια, κτλ.)

· Να αναγνωρίζουν ευρύτερες ιστορικές περιόδους σε χρονολογική σειρά

· Να μάθουν να αναγνωρίζουν και να αξιολογούν διάφορα ιστορικά αντικείμενα - μαρτυρίες (εικόνες, φωτογραφίες, κινηματογραφικές ταινίες, τηλεοπτικά προγράμματα, θεατρικά έργα, τραγούδια, γραπτά κείμενα, μουσειακά εκθέματα ή αντίγραφα, προφορικές μαρτυρίες, κτίρια, τοποθεσίες, κ.ά.) και να τα τοποθετούν χρονικά στην ιστορική περίοδο που ανήκουν.

· Να καλλιεργήσουν την ικανότητα ανακοίνωσης των ιστορικών γνώσεων και απόψεών τους μέσα από ποικίλους τρόπους.

· Να αναπτύξουν θετική στάση στην προαγωγή και τη διαφύλαξη της εθνικής τους κληρονομιάς.

· Οι παραπάνω στόχοι εξυπηρετούνται μέσα από τη διδασκαλία του μαθήματος "Μελέτη Περιβάλλοντος", όπως επίσης και με τη διδασκαλία της ελληνικής μυθολογίας, η οποία ενεργοποιεί τη φαντασία των μαθητών και τους ενισχύει το ενδιαφέρον για τη μελέτη του παρελθόντος, ενώ παράλληλα τους μεταβιβάζει υποτυπωδώς βασικές αντιλήψεις της αρχαίας ελληνικής σκέψης για τον κόσμο του ανθρώπου.

· Στις τέσσερις ανώτερες τάξεις του δημοτικού σχολείου η Ιστορία διδάσκεται ως χωριστό διδακτικό αντικείμενο, και με τη διδασκαλία της επιδιώκεται:

· Να γνωρίσουν την Ελληνική Μυθολογία και να χαρούν την ομορφιά των αρχαίων μύθων

· Να έρθουν σε επαφή με τους σημαντικότερους ελληνικούς μύθους και ειδικότερα με αυτούς που έχουν παγκόσμια απήχηση

· Να έρθουν σε πρώτη γνωριμία με τον ιστορικό βίο του ελληνικού έθνους και της ιδιαίτερης πατρίδας τους.

· Να κατανοήσουν την ιστορική συνέχεια, να αναπτύξουν το συναίσθημα αγάπης προς την πατρίδα και τα δημοκρατικά ιδεώδη.

· Να αποκτήσουν μια γενική εικόνα των πιο σημαντικών γεγονότων από την παγκόσμια Ιστορία, εκείνων που συνδέονται με την ελληνική ή διαδραμάτισαν αποφασιστικό ρόλο για τις τύχες του κόσμου.

· Να έχουν μια πρώτη εξοικείωση με τον ιστορικό τρόπο σκέψης.

· Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα και εξελίξεις της ελληνικής Ιστορίας από την αρχαιότητα ως σήμερα, καθώς και στοιχεία της Ιστορίας των άλλων πολιτισμών και λαών.

· Να βιώσουν την αλλαγή που συντελείται στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων σε διάστημα μακρών χρονικών περιόδων.

· Να αναπτύξουν την ικανότητα της κατανόησης του χρόνου και της χρήσης των σχετικών όρων (π.χ, αρχαίος, π.Χ., μ.Χ., αιώνας, δεκαετία, χιλιετία, εποχή μεσοπολέμου κ ά.).

· Να συσχετίζουν μεταξύ τους γεγονότα και εξελίξεις της ίδιας ή διαφορετικών - ιστορικών περιόδων.

· Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του γεωγραφικού παράγοντα για τη διαμόρφωση της ιστορικής εξέλιξης ενός τόπου.

· Να αξιοποιούν διάφορες ευκαιρίες για την ενασχόλησή τους με την Ιστορία της περιοχής τους και την ένταξή της στον ευρύτερο εθνικό ιστορικό χώρο.

· Να ενημερωθούν για τις κοινωνικές, πολιτισμικές, θρησκευτικές και εθνικές διαφοροποιήσεις των κοινωνιών τις οποίες μελετούν.

· Να κατανοούν και να αποδέχονται τις πολιτισμικές, θρησκευτικές ή άλλες διαφοροποιήσεις ως θεμελιώδες δικαίωμα των ανθρώπων σε μια δημοκρατική κοινωνία και ως θετικό παράγοντα της εξέλιξής της.

· Να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα της ειρηνικής συνύπαρξης, της αλληλοκατανόησης και της συνεξέλιξης των λαών.

· Να γνωρίσουν τις ιδέες, τις πεποιθήσεις και τις στάσεις των ανθρώπων στην ιστορική τους πορεία.

· Να θέτουν ερωτήσεις και να δίνουν απαντήσεις, σχετικές με τη διδασκόμενη ιστορική ύλη.

· Να εντοπίζουν, να επιλέγουν και να οργανώνουν απλές ιστορικές πληροφορίες μέσα από μια ποικιλία πηγών χρησιμοποιώντας την τεχνολογία, ή άλλα μέσα για να ανακοινώνουν απλά ιστορικά θέματα.

· Να διδαχθούν πώς να οργανώνουν και πώς να ανακοινώνουν την ιστορική τους γνώση και άποψη με ποικίλους τρόπους, προφορικά, γραπτά, μέσω διαφόρων τεχνικών αφήγησης.

· Να εξοικειωθούν με την ορολογία της ιστορικής επιστήμης και να οικειωθούν το αναγκαίο λεξιλόγιο για την κατανόηση των συγκεκριμένων περιόδων και θεμάτων που διδάσκονται (π.χ. έθνος, πολιτισμοί, εισβολή, κατάκτηση, υποδούλωση κ.λ.π.).

Άξονες περιεχομένου και προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης

Α΄-Β΄ Τάξεις Δημοτικού

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ	Εισαγωγή στη διαδοχή των γεγονότων, στην έννοια της αλλαγής (εξελικτικά) και στις έννοιες του χρόνου με βάση το παρελθόν και το μέλλον. Υπολογισμός του χρόνου και σχετικές καταγραφές: ημερολόγιο, ημεροδείκτης κτλ. Οι αλλαγές μέσα από τοπικούς μύθους, θρύλους διηγήσεις, ήθη και έθιμα, τραγούδια, παροιμίες αινίγματα, συνήθειες φαγητού, γάμου κτλ. Η Ιστορία του τόπου των μαθητών: μικρό ιστορικό ίδρυσης του χωριού ή της πό-	–- Όλα τα περιεχόμενα του άξονα Ο *άνθρωπος και ο χρόνος* και του άξονα *ευκαιριακές ενότητες* συνδέονται με άλλα μαθήματα και μπορεί να προσεγγισθούν διαθεματικά στο μάθημα «Μελέτη Περιβάλλοντος»

	λης, παλιά κτίσματα (σπίτι, κάστρο, ναός κτλ.) Ιστορική εξέλιξη της κατοικίας: από τα σπήλαια στους ουρανοξύστες. Ιστορία μαθητών, γονέων, παππούδων, προσωπικοτήτων, ηρώων, ευεργετών κ.ά. Η ζωή στα πολύ παλιά χρόνια:* μύθοι και μαρτυρίες για τη ζωή και τον πολιτισμό των ανθρώπων που έζησαν σε περασμένες εποχές. *συνοπτική αναφορά	
ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	- Γεγονότα από τη ζωή του σχολείου, της κοινότητας, του λαού και της ανθρωπότητας: επισκέψεις, εορταστικές εκδηλώσεις θρησκευτικού και εθνικού περιεχομένου, τοπικές γιορτές κ.ά.	

Γ΄ Τάξη Δημοτικού

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης
ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ***1. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ***	- Η δημιουργία του κόσμου, Τιτανομαχία, οι θεοί του Ολύμπου*. Προμηθέας Επιμηθέας Δευκαλίωνας-Πύρρα	- *Τα περιεχόμενα στα οποία σημειώνεται αστερίσκος μπορεί να προσεγγισθούν διαθεματικά με την αξιοποίηση των προτεινόμενων διαθεματικών δραστηριοτήτων. - Για παράδειγμα, όταν στη Γεωγραφία εξετάζεται η περιοχή του Ολύμπου ή στο μάθημα της γλώσσας υπάρχει κείμενο στο οποίο γίνεται λόγος για τους 12 θεούς του Ολύμπου ή κάποιον από τους θεούς, μπορούν να γίνουν κατάλληλες συνδέσεις και αναφορές
2. ΗΡΩΕΣ	- **Ηρακλής***: Η γέννηση του Ηρακλή και τα παιδικά του χρόνια). - Οι Άθλοι του Ηρακλή. - **Θησέας:** Η γέννηση του Θησέα και τα παιδικά του χρόνια. Ο θάνατος του Θησέα.*	
3. ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΕΣ	- **Η Αργοναυτική εκστρατεία***: Ο Φρίξος και η Έλλη. Ο Ιάσονας. Το ταξίδι, τα κατορθώματα και η επιστροφή των Αργοναυτών. - **Τρωικός πόλεμος**: Η αφορμή του Τρωικού πολέμου οι Μυκηναίοι βασιλιάδες στην Αυλίδα, η θυσία της Ιφιγένειας, ο δεκάχρονος πόλεμος, ο Δούρειος Ίππος και η καταστροφή της Τροίας. - **Οι περιπέτειες του Οδυσσέα**: Οι διαδοχικές περιπλανήσεις του Οδυσσέα μέχρι να φτάσει στην πατρίδα του την Ιθάκη.	
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ *ΚΑΙ*	- Ο άνθρωπος από τροφοσυλλέ-	

ΠΡΩΤΟΪΣΤΟΡΙΑ ***1. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΡΟΟΔΕΥΕΙ***	κτης γίνεται κυνηγός, κατοικεί στις σπηλιές*, ανακαλύπτει τη φωτιά, κατασκευάζει εργαλεία, γίνεται γεωργός, δημιουργεί οικισμούς, κ.ά.	
2. ΚΥΚΛΑΔΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	- Η καθημερινή ζωή στα νησιά του Αιγαίου και ιδιαίτερα στις Κυκλάδες. Η ναυτιλία, το εμπόριο, η Κυκλαδική τέχνη.	
3. ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	- Μινωικά κέντρα (Κνωσός, Φαιστός κτλ.). Τέχνη, γραφή, θαλασσοκρατορία των Μινωιτών, εμπόριο, ναυτιλία, η Θήρα, οι τοιχογραφίες, καθημερινή ζωή, καταστροφή του Μινωικού πολιτισμού*. Ο μύθος της Ευρώπης. Δαίδαλος και Ίκαρος.	
4. Ο ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	- Μυκηναϊκά κέντρα. Η τέχνη, - η καθημερινή ζωή, η θρησκεία, η μυκηναϊκή γραφή, η εξάπλωση των Μυκηναίων, η Κύπρος στα Μυκηναϊκά χρόνια.	

Δ΄ Τάξη Δημοτικού

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης
1. ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ	- Η κάθοδος των Δωριέων, οι πρώτες ελληνικές αποικίες *, η διοίκηση του κράτους, η θρησκεία, τέχνες και γράμματα. Όμηρος, Ησίοδος	- *Τα περιεχόμενα στα οποία σημειώνεται αστερίσκος μπορεί να προσεγγισθούν διαθεματικά με την αξιοποίηση των προτεινόμενων διαθεματικών δραστηριοτήτων.
2. ΑΡΧΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ	- Νέες ελληνικές αποικίες, τα πολιτεύματα στην αρχαία Ελλάδα, τέχνη, ποίηση και φιλοσοφία Σπάρτη: Η οργάνωση της σπαρτιατικής κοινωνίας, η ζωή των Σπαρτιατών. - Αθήνα: Το παλιό πολίτευμα της Αθήνας, βήματα προς τη δημοκρατία.	
3. ΚΛΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ	- Περσικοί πόλεμοι - Ο «χρυσός» αιώνας (5^{ος} αι. π.Χ.) - Πελοποννησιακός πόλεμος (431 – 404 π.Χ): - Η Μακεδονία* : Το κράτος, ο Μέγας Αλέξανδρος*, η εκστρατεία του, το τέλος της εκστρατείας.	
4. ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ	- *Διάδοχοι του Μ. Αλεξάνδρου :* Τα κράτη των διαδόχων, τα άλλα κράτη στην Ελλάδα, η καθημερινή ζωή στα ελληνιστικά χρόνια, ο ελληνιστικός πολιτισμός. - Ρώμη και Ελλάδα : Η Ρώμη, η Καρχηδόνα, οι πρώτες συγκρού-	

	σεις Ρωμαίων και Ελλήνων, η υποταγή της Ελλάδας στους Ρωμαίους.	
5. ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ	- Το θέατρο στην αρχαιότητα, γλώσσα και γραφή, επίσκεψη σε αρχαιολογικό χώρο.	

Ε΄ Τάξη Δημοτικού

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης**
1.ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ	- Η κυριαρχία των Ρωμαίων στην Ελλάδα. Οι Ρωμαίοι γνωρίζουν τον ελληνικό πολιτισμό. Η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Η καθημερινή ζωή των Ρωμαίων.	- *Τα περιεχόμενα στα οποία σημειώνεται αστερίσκος μπορεί να προσεγγισθούν διαθεματικά με την αξιοποίηση των προτεινόμενων διαθεματικών δραστηριοτήτων.
2.Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΑΛΛΑΖΕΙ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ	- Η μεταφορά της πρωτεύουσας. Ο Χριστιανισμός επίσημη θρησκεία. Το Ρωμαϊκό κράτος χωρίζεται. Η οργάνωση του νέου κράτους.	–
3.ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΓΑΛΩΝΕΙ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΣΣΕΤΑΙ	- Ο Ιουστινιανός και το έργο του. Η αυτοκρατορία επεκτείνεται ως τα παλιά της σύνορα	–
4.ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΙ ΛΑΟΙ	- Το Βυζάντιο και οι γειτονικοί λαοί. Οι Άβαροι και οι Πέρσες κατά του Βυζαντίου*. Οι Βυζαντινοί αντιμετωπίζουν τους Άραβες. Οι ακρίτες και τα ακριτικά τραγούδια. Οι Σλάβοι και οι Βούλγαροι	–
5.ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΦΤΑΝΕΙ ΣΤΗΝ ΑΚΜΗ ΤΟΥ	- Οι Ίσαυροι εκσυγχρονίζουν το κράτος. Εικονομαχία. Η ζωή στην ύπαιθρο και τα νησιά. Το Βυζάντιο ακμάζει.	
6.ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΠΑΡΑΚΜΑΖΕΙ	- Η Βυζαντινή αυτοκρατορία αντιμετωπίζει εσωτερικά προβλήματα. Η σύγκρουση των Σταυροφόρων με τους Βυζαντινούς. Τα ελληνικά κράτη αντιστέκονται στους Φράγκους. Οι Οθωμανοί Τούρκοι. Εσωτερικές διαμάχες. Κωνσταντίνος Παλαιολόγος*. Η πολιορκία και η άλωση της Κωνσταντινούπολης.	
7.ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	- Διοίκηση, νομοθεσία και οικονομία*, η βυζαντινή διπλωματία, η γλώσσα των Βυζαντινών, η εκπαίδευση στα βυζαντινά χρόνια, η γυναίκα στο Βυζάντιο, η βυζαντινή τέχνη *.	

ΣΤ΄ Τάξη Δημοτικού

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης**
1. Η ΕΥΡΩΠΗ ΣΤΑ ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ	- Ανακαλύψεις, εφευρέσεις, επιστήμη, γράμματα, πολιτισμός. Η επέκταση και η οργάνωση της Οθωμα-	- *Τα περιεχόμενα στα οποία σημειώνεται αστερίσκος μπορεί να προσεγγισθούν διαθεματικά με την

	νικής αυτοκρατορίας. Η δυτική κυριαρχία στην Ελλάδα – οι συνθήκες ζωής στις υπό ξένη κυριαρχία περιοχές.	αξιοποίηση των προτεινόμενων διαθεματικών δραστηριοτήτων.
2. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ	- Η ζωή των υποδούλων (προνόμια, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, οι κοινότητες), οικονομικές δραστηριότητες των Ελλήνων. Η καθημερινή ζωή στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας. Η πνευματική ανάπτυξη. Η ένοπλη αντίσταση του ελληνισμού. Η ένοπλη ορμή για απελευθέρωση.	
3. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΄21	- Η Φιλική Εταιρεία. Η έναρξη της Επανάστασης. Η εξάπλωση της Επανάστασης, οι πρώτες επιτυχίες και η εδραίωσή της. Η διακυβέρνηση των επαναστατημένων Ελλήνων*. Τούρκοι και Αιγύπτιοι εναντίον των Ελλήνων, ο Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο*, η πολιορκία και η έξοδος του Μεσολογγίου*, ο αγώνας γύρω από την Ακρόπολη*. Φιλελληνισμός, Ιερά Συμμαχία. Η επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων*, η ναυμαχία του Ναβαρίνου.	
4. Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΚΡΑΤΟΣ	- Η σύσταση του ελληνικού κράτους: Ο Ιωάννης Καποδίστριας*. - Περίοδος βασιλείας του Όθωνα: Η οργάνωση του κράτους. Η καθημερινή ζωή στα χρόνια του Όθωνα. - Περίοδος βασιλείας του Γεωργίου Α΄: Ένταση στα Βαλκάνια. Ο Χαρίλαος Τρικούπης: Οργάνωση του κράτους, λειτουργία του πολιτεύματος, οικονομική ανάπτυξη, εκσυγχρονισμός της χώρας. Οι αγώνες για την εθνική ολοκλήρωση	
5. Η ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ	- Ο Μακεδονικός Αγώνας. - Οι Βαλκανικοί πόλεμοι. - Πνευματική ανάπτυξη στο ελεύθερο ελληνικό κράτος. - Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος και η Ελλάδα. Ο Ελληνισμός της Θράκης και της Μ. Ασίας. Ο Μικρασιατικός πόλεμος*. - Ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος. Η Κατοχή στην Ελλάδα*. Η εθνική αντίσταση. Ο εμφύλιος πόλεμος. - Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός της Μεταπολεμικής Ελλάδας. - Κατάλυση της δημοκρατίας και ανατροπή του στρατιωτικού καθε-	

	στώτος. Η αποκατάσταση της δημοκρατίας* Το Κυπριακό*. - Η πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και το όραμα της Ενωμένης Ευρώπης. Τα γράμματα, οι τέχνες και ο πολιτισμός στη σύγχρονη Ελλάδα. Ο ελληνισμός στο πέρασμα των αιώνων .	

Μεθοδολογική προσέγγιση

· Το μάθημα της Ιστορίας αποτελεί σημαντικό μέσο για την επίτευξη ευρύτερων σκοπών της αγωγής και της εκπαίδευσης. Παρέχει τις απαραίτητες εκείνες γνώσεις, ώστε ο μαθητής μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, να είναι σε θέση, να κατανοεί το κοινωνικό "γίγνεσθαι", να μετέχει ενεργά σ΄ αυτό και να γνωρίζει τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

· Η Ιστορία ως επιστήμη καλύπτει όλο το φάσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και αποσκοπεί στη γνώση και κατανόηση του ανθρώπινου παρελθόντος. Η διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας σήμερα εγγράφεται στο πλαίσιο μιας ανανέωσης των μεθόδων και των πρακτικών προσέγγισης του μαθήματος.

Ο περιορισμός του ρόλου του διδάσκοντος και η αντίστοιχη αύξηση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών στη διδακτική πράξη και τη μαθησιακή διαδικασία, πρέπει να αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας. Σ΄ αυτές περιλαμβάνεται η ατομική ή ομαδική εργασία με τη μορφή ερευνητικού σχεδίου, η διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων, η οργάνωση ασκήσεων αναπαράστασης ιστορικών γεγονότων, η βιωματική και διαθεματική προσέγγιση και η έρευνα των πηγών μέσα στην τάξη.

Σχεδιασμός της διδασκαλίας

Η επιλογή και ο καθορισμός από τον διδάσκοντα των ειδικών διδακτικών στόχων (γνωστικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών) της ενότητας, με την οποία πρόκειται να ασχοληθεί η τάξη, είναι πρωταρχικής σημασίας για όλα τα στάδια της διδακτικής πράξης. Κατά την επιλογή και τον καθορισμό των στόχων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ο γενικός σκοπός, οι γενικοί διδακτικοί στόχοι και οι ειδικότεροι σκοποί διδασκαλίας της Ιστορίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών.

· Κατά το στάδιο σχεδιασμού της διδασκαλίας, ο διδάσκων, ανάλογα με τους στόχους που έχει θέσει, επιλέγει τις ανάλογες μορφές και μεθόδους διδασκαλίας, καθώς και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει.

· Η επιλογή της μορφής και της μεθόδου διδασκαλίας μπορεί να σχετίζεται με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, καθώς και με τις ιδιαιτερότητες της διδακτικής ενότητας. Η διδασκαλία του μαθήματος μπορεί να αρχίσει με αφήγηση, η οποία θα πρέπει να διακρίνεται από σαφήνεια και αντικειμενικότητα και να συνοδεύεται από ζωντάνια και ποικιλία, για να ενεργοποιήσει το ενδιαφέρον των μαθητών και τον προβληματισμό τους για το γνωστικό αντικείμενο.

· Στην περίπτωση που η ιστορική ύλη δεν προσφέρεται για απευθείας έρευνα εκ μέρους των μαθητών, η προφορική έκθεση των γεγονότων μπορεί να αποτελεί αξιόλογη μορφή διδασκαλίας, χωρίς να αποκλείεται ο συνδυασμός της με τον ελεύθερο ή τον κατευθυνόμενο διάλογο.

Εναλλακτικό τρόπο προσέγγισης των ιστορικών γεγονότων αποτελεί και η μελέτη των πηγών, με την οποία οι μαθητές εισάγονται στην ιστορική έρευνα και αναπτύσ-σουν την κριτική τους σκέψη με αφορμή τη μελέτη των ιστορικών προβλημάτων. Με τη μελέτη των ιστορικών πηγών οι μαθητές αποκτούν ικανότητα αναγνώρισης των σημαντικών χαρακτηριστικών των αντικειμένων, ικανότητα περιγραφής και ανάλυσης αυτών των χαρακτηριστικών, καθώς και ικανότητα εξαγωγής λογικών συμπερασμά-των. Οι ενεργητικές μέθοδοι διδασκαλίας είναι δυνατόν να εφαρμοσθούν τόσο στην ατομική όσο και στην ομαδική μελέτη.

Ιδιαίτερο βάρος θα πρέπει να δοθεί στη διαθεματική προσέγγιση. Συγκεκριμένα πρέπει να αξιοποιούνται οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται σε όλα τα μαθήματα και σε όλες τις εκδηλώσεις του σχολείου για σχεδιασμό και υλοποίηση διαθεματικών δραστηριοτήτων.

Προτεινόμενες δραστηριότητες για διαθεματικές προσεγγίσεις

Το μάθημα της Ιστορίας, λόγω της ευρύτητας του περιεχομένου του, παρέχει τη δυνατότητα για πολλαπλές προσεγγίσεις της διδακτέας ύλης με την ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες αυτές είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν μέσα ή έξω από το σχολείο και μπορεί να αφορούν μία διδακτική ενότητα ή έναν αριθμό διδακτικών ενοτήτων. Κατά το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων λαμβάνονται υπόψη, το περιεχόμενο της ύλης που διδάσκεται, οι διδακτικοί στόχοι καθώς και η μέθοδος διδασκαλίας, ώστε η επιλεγόμενη δραστηριότητα να είναι συναφής με την όλη διδακτική διαδικασία. Πολλές από τις δραστηριότητες μπορεί να έχουν ως αφετηρία το διδασκόμενο μάθημα, είναι όμως δυνατόν να προωθούν τη διαθεματική του προσέγγιση και έτσι να συνδέουν την Ιστορία με ζητήματα που πραγματεύονται άλλες επιστήμες ή με γεγονότα και καταστάσεις της καθημερινής ζωής.

Τέτοιες δραστηριότητες είναι και αυτές που περιγράφονται στη συνέχεια:

· Γλωσσικές ασκήσεις με λέξεις- όρους που κατέκτησαν στις επιμέρους ενότητες, σύνθεση περίληψης

· Περιληπτική παρουσίαση γεγονότων και καταστάσεων

· Παρατήρηση και "ανάγνωση" εικόνων και έργων τέχνης

Ανάγνωση και σχολιασμός κειμένων - ιστορικών πηγών

Ανάγνωση και σχολιασμός λογοτεχνικών κειμένων

· Ανάγνωση και σχολιασμός άρθρων από εφημερίδες και περιοδικά, με θέματα που σχετίζονται με το διδασκόμενο μάθημα

· Παρατήρηση και "ανάγνωση" ιστορικών χαρτών, χρονολογικών πινάκων και διαγραμμάτων

Καταγραφή και ταξινόμηση ιστορικών γεγονότων και ενεργειών των ιστορικών προσώπων σύμφωνα με κάποιο

κριτήριο (π.χ. χρονολογικό) και σύνταξη σχετικών πινά-κων
· Καταγραφή όρων (ορολογίας) που είναι απαραίτητη για την προσέγγιση ιστορικών προβλημάτων
· Καταγραφή και ταξινόμηση στοιχείων ενός πολιτισμού σύμφωνα με κάποιο κριτήριο (π.χ. οικονομία)
· Καταγραφή, ταξινόμηση και σύγκριση στοιχείων διαφορετικών πολιτισμών ή διαφορετικών ιστορικών περιόδων
· Καταγραφή και επιλογή κριτηρίων για την αξιολόγηση ενός ιστορικού γεγονότος
· Διατύπωση απόψεων και αξιολογικών κρίσεων για τις πράξεις των δρώντων προσώπων
· Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων για ιστορικά γεγονότα και καταστάσεις
· Διατύπωση κρίσεων για την αξιοπιστία των ιστορικών πηγών
· Διατύπωση προβλημάτων και αναζήτηση λύσεων
· Αναγωγές στη σύγχρονη ιστορική πραγματικότητα
· Καταγραφή και κατηγοριοποίηση ιστορικών γεγονότων, πράξεων και καταστάσεων μιας ευρείας ιστορικής περιόδου
· Καταγραφή πληροφοριών από πρόσωπα που έζησαν ένα σύγχρονο ιστορικό γεγονός
· Καταγραφή και παρουσίαση λαογραφικών στοιχείων μιας περιοχής
· Καταγραφή των ονομασιών διαφόρων περιοχών, οδών, πλατειών κτλ. σε συνάρτηση με ιστορικά γεγονότα ή εποχής
· Παρουσίαση ενός σύγχρονου ιστορικού γεγονότος, με βάση τις πληροφορίες της προφορικής Ιστορίας
· Ανάληψη ατομικών ή ομαδικών ρόλων σχετικών με ιστορικά γεγονότα και καταστάσεις, βιωματική προσέγγιση
· Δραματοποίηση ιστορικών γεγονότων ή καταστάσεων, θεατρικό παιχνίδι
· Οργάνωση και πραγματοποίηση θεατρικής παράστασης με ιστορικό περιεχόμενο
· Οργάνωση σχεδίου επίσκεψης σε αρχαιολογικούς χώρους ή μουσεία
· Αξιοποίηση μουσειοσκευών για την προετοιμασία επισκέψεων σε μουσεία
· Γραπτή έκθεση ιστορικών γεγονότων με τη μορφή χρονικού
· Ανάπλαση ιστορικών γεγονότων με πρωτότυπολογοτεχνικό τρόπο
· Κατασκευή χαρτών, σχεδίων και μοντέλων
· Σύνταξη εφημερίδας
· Ιστορική έρευνα σε χώρους ή αρχεία της περιοχής και συλλογή ιστορικών στοιχείων και πληροφοριών
· Οργάνωση εκθέσεων με ιστορικά θέματα

Διδακτικό υλικό

· Τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διδακτική διαδικασία θα πρέπει να στοχεύουν στην αύξηση του ενδιαφέροντος των μαθητών και την ουσιαστικότερη συμμετοχή τους στη διαδικασία της διδασκαλίας. Είναι αυτονόητο ότι η χρήση του σχολικού εγχειριδίου με τις δυνατότητες που αυτό παρέχει κρίνεται απαραίτητη. Η αξιοποίηση των πηγών, των εικόνων και των ιστορικών κειμένων που εμπεριέχονται σ ΄αυτό μπορούν να αξιοποιηθούν από το διδάσκοντα, χωρίς να αποκλείεται και η χρήση άλλων μέσων και τεχνικών. Η χρήση του πίνακα, video, επιδιασκόπιου, φωτεινών διαφανειών, η χρήση άλλων οπτικο-ακουστικών μέσων, η οργάνωση εκθέσεων, η αξιοποίηση των ασκήσεων του σχολικού εγχειριδίου και η σύνταξη δημιουργικών ασκήσεων και δραστηριοτήτων από τον διδάσκοντα, μπορούν να αποτελέσουν πλούσιο υλικό για μια πληρέστερη προσέγγιση του ιστορικού αντικειμένου. Σημαντικό επίσης στοιχείο αποτελούν τα διαγράμματα, οι χρονολογικοί πίνακες και οι χάρτες, διότι συμβάλλουν αποφασιστικά στην άμεση και σαφή πληροφόρηση.

· Οι επισκέψεις σε αρχαιολογικούς- ιστορικούς χώρους, μουσεία αίθουσες τέχνης αποτελούν εναλλακτικούς τρόπους προσέγγισης των ιστορικών γεγονότων και πρέπει να χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της ανάπτυξης των ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας.

Αξιολόγηση

· Η αξιολόγηση, ως βασικό στοιχείο της διδακτικής διαδικασίας, αποτελεί κυρίως μέσο ανατροφοδότησης της διδασκαλίας, αφού πληροφορεί για την επιτυχία ή αποτυχία των επιδιωκομένων σκοπών και στόχων καθώς και για την αποτελεσματικότητα των ακολουθούμενων στρατηγικών.

· Η αξιολόγηση για τη διαπίστωση της επίτευξης διδακτικών στόχων ευρύτερων ενοτήτων μπορεί να γίνεται με τη μορφή γραπτών εξετάσεων, που θα περιλαμβάνουν ερωτήσεις τις οποίες συντάσσει ο διδάσκων με βάση το επίπεδο των μαθητών και τους στόχους της διδασκαλίας. Είναι αυτονόητο ότι, εφόσον η ανάπτυξη κριτικής σκέψης αποτελεί βασική επιδίωξη του μαθήματος της Ιστορίας, το μεγαλύτερο μέρος των προφορικών ή γραπτών ερωτήσεων που απευθύνεται στους μαθητές θα πρέπει να στοχεύει στην κινητοποίηση της κρίσης, της φαντασίας και της επινοητικότητας των μαθητών και όχι της μνήμης τους. Ερωτήσεις που επιδέχονται μονολεκτικές απαντήσεις είναι προφανές ότι δεν εξυπηρετούν αυτό το βασικό στόχο.

Ας σημειωθεί, τέλος, ότι ερωτήσεις του τύπου "Τι θα συνέβαινε αν;" καλό είναι να αποφεύγονται κατά τη διδασκαλία και την αξιολόγηση του μαθήματος της Ιστορίας.

Η Τοπική Ιστορία στο δημοτικό σχολείο

Με τον όρο "τοπική Ιστορία" εννοούμε τη συνολική (κοινωνική, πολιτισμική, οικονομική και πολιτική) Ιστορία ενός συγκεκριμένου τόπου σε συσχετισμό με την Ιστορία του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου στον οποίο βρίσκεται (επαρχία, γεωγραφικό διαμέρισμα), αλλά και με την εθνική και παγκόσμια Ιστορία, όσο αυτό είναι εφικτό.

Η τοπική Ιστορία δεν πρέπει να παραμένει μόνο αντικείμενο επιστημονικής έρευνας, αλλά μπορεί να διδάσκεται και στο σχολείο και θέματα που εντάσσονται στο πλαίσιο της τοπικής Ιστορίας να αποτελέσουν αντικείμενο διαθεματικής προσέγγισης. Με τη διδασκαλία της τοπικής Ιστορίας επιδιώκεται να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με ιστορικά στοιχεία ερευνήσιμα και κατανοητά. Να εθιστούν στην παρατήρηση και την έρευνα. Να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας στην οποία ζουν και να προετοιμαστούν ή και να διευκολυνθούν στην κατανόηση της Γενικής Ιστορίας. Με τη μελέτη της Ιστορίας του ιδιαίτερου τόπου καταγωγής ή κατοικίας του ο μαθητής μαθαίνει να σέβεται και να εκτιμά τις συλλογικές προσπάθειες και τους αγώνες των ανθρώπων που έζησαν και έδρασαν στον τόπο του. Κατανοεί τη σημασία του φυσικού και ιστορικού περιβάλλοντος της περιοχής του. Αποβάλλει τυχόν αισθήματα μειονεξίας που του προκαλεί η έμφαση την οποία δίνει η διδασκαλία της εθνικής Ιστορίας σε ορισμένα εντυπωσιακά κατορθώμα-

τα ή πολιτιστικά επιτεύγματα κάποιων περιοχών της χώρας, στις οποίες πιθανόν να μη συμπεριλαμβάνεται η ιδιαίτερη πατρίδα του. Καλλιεργεί την ερευνητική του ικανότητα και την παρατηρητικότητά του, γιατί έχει την ευκαιρία να μελετήσει άμεσες ιστορικές πηγές. Συνειδητοποιεί την συμβολή των ανθρώπων του άμεσου περίγυρού του και κατ' επέκταση και τη δική του συμμετοχή στη δημιουργία της Ιστορίας.

Κυρίως η μελέτη της τοπικής Ιστορίας δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να αποκτήσει πιο ολοκληρωμένη προσωπική, κοινωνική και εθνική ταυτότητα.

Θεματικούς άξονες μελέτης της τοπικής Ιστορίας μπορούν να αποτελέσουν τόσο η περιοχή του σχολείου, όσο και η ευρύτερη περιοχή στην οποία διαβιούν οι μαθητές.

Η επιτόπια μελέτη και έρευνα θα πρέπει να αποτελούν μέρος της μεθοδολογικής κατεύθυνσης για την προσέγγιση ζητημάτων που σχετίζονται με την τοπική Ιστορία. Έτσι οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα οικείωσης με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον τους, καθώς και άμεση γνώση των πηγών που σχετίζονται με το θέμα της μελέτης τους. Η αναζήτηση του ιστορικού υλικού που σχετίζεται με τη μελέτη και έρευνα του τοπικού περιβάλλοντος θα πρέπει να ακολουθεί τις φάσεις της συλλογής, της επεξεργασίας, καθώς και της αξιοποίησης του υλικού.

Οι γραπτές μαρτυρίες (βιβλία, άρθρα, επιγραφές, ημερολόγια κ.ά), οι καταγραφές προφορικών στοιχείων (θρύλοι, παραδόσεις, διηγήσεις κ.ά.), η περιγραφή αρχαιολογικών-ιστορικών χώρων, κτιρίων, μνημείων και αντικειμένων, τα εργαλεία και τα οικιακά σκεύη, φορεσιές και χειροτεχνήματα, στατιστικά στοιχεία, λογοτεχνικά έργα που αναφέρονται στη ζωή των ανθρώπων της περιοχής και στη νοοτροπία τους, τα εικαστικά έργα (τέμπλα εκκλησιών, εικόνες, έργα λαϊκής τέχνης κ.ά.), οι φωτογραφίες της περιοχής και των κατοίκων της (των θρησκευτικών και άλλων εκδηλώσεων), τα τοπικά τραγούδια, οι ταινίες μορφωτικού ή τουριστικού ενδιαφέροντος για την περιοχή, οι συνεντεύξεις με ηλικιωμένους κατοίκους, που θυμούνται πολλά πράγματα για τη ζωή στο παρελθόν είναι δυνατόν να αποτελέσουν μέρος από το υλικό που μπορούν να συλλέξουν οι μαθητές. Η φάση της επεξεργασίας ακολουθεί τα στάδια της κατάταξης του υλικού (χρονολογικά και θεματικά), της επιλογής του υλικού, του ελέγχου της εγκυρότητας, της διασταύρωσης και της σύνθεσης των στοιχείων. Η φάση της αξιοποίησης του υλικού μπορεί να υλοποιηθεί με πολλούς τρόπους: μπορούν να γίνουν λευκώματα, να εκτεθεί το οπτικό υλικό σε προθήκες, να παρουσιαστεί όλο ή μέρος του με μορφή ανακοίνωσης-διάλεξης στην τάξη ή στην ευρύτερη κοινωνία της περιοχής κτλ.

Η συνθετότερη όμως και διαρκέστερη αξιοποίηση είναι η σύνθεση του υλικού και η παρουσίαση των σχετικών συμπερασμάτων σε μορφή μελέτης/πραγματείας, για τη σύνταξη της οποίας οι πηγές μπορούν να ταξινομηθούν σε:

· Προφορικές (παραδόσεις, θρύλοι, μύθοι κλπ)

· Γραπτές (διάφορα κείμενα, επιγραφές)

· Άφωνες (Αντικείμενα, ερείπια, έργα τέχνης κ.ά.) και

· Οπτικοακουστικές (μαγνητοταινίες, βιντεοταινίες)

Οι πηγές, ανάλογα με τη σχέση που έχουν με το γεγονός, είναι: άμεσες, αν αποτελούν μέρος της ιστορικής πραγματικότητας στην οποία αναφέρονται (όπως ένα όπλο που χρησιμοποιήθηκε σε μια μάχη, ένα νόμισμα κ.ά.) και έμμεσες, αν απλώς περιγράφουν, διηγούνται κατά κάποιον τρόπο το γεγονός, είναι, επομένως, μεταγενέστερες αυτού.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Με τη διδασκαλία της Ιστορίας στο Γυμνάσιο επιδιώκονται οι παρακάτω επιμέρους σκοποί:

· Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι ο κόσμος στον οποίο ζουν είναι αποτέλεσμα μιας εξελικτικής πορείας, με υποκείμενα δράσης τους ανθρώπους.

· Να καταστούν ικανοί, μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, να κατανοήσουν το παρόν, να στοχαστούν για τα προβλήματά του και να προγραμματίσουν υπεύθυνα το μέλλον τους.

· Να συνειδητοποιήσουν την προσωπική τους ευθύνη για την πορεία της κοινωνίας στην οποία ζουν.

· Να διαμορφώσουν, μέσα από τη μελέτη των επιμέρους πολιτισμών και της συνεισφοράς τους στον παγκόσμιο πολιτισμό, πνεύμα μετριοπάθειας, ανοχής και σεβασμού στο διαφορετικό.

· Να οικοδομήσουν, μέσα από τη μελέτη του δικού τους πολιτισμού, την εθνική και πολιτιστική τους ταυτότητα.

· Να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα επιλογής και κριτικής αξιολόγησης των ιστορικών πηγών.

· Να γνωρίσουν την ιστορική πορεία του Ελληνισμού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, με αναφορές στην ευρύτερη παγκόσμια ιστορία.

· Να οικειώνονται βαθμιαία το ειδικό λεξιλόγιο της ιστορικής επιστήμης.

· Να συνειδητοποιήσουν ότι η κατανόηση κάθε κοινωνίας προϋποθέτει τη μελέτη όλων των πτυχών της (πολιτικής, οικονομικής, πολιτιστικής, θρησκευτικής κ.λ.π.).

· Να κατανοούν την έννοια του χρόνου και των τρόπων μέτρησής του και να εντάσσουν τα γεγονότα στις ιστορικές περιόδους.

· Να συνειδητοποιήσουν τη συμβολή του ελληνισμού στον παγκόσμιο πολιτισμό και να διαμορφώσουν ανάλογη συνείδηση.

Άξονες και περιεχόμενο του Διαθεματικού Προγράμματος Σπουδών στο Γυμνάσιο

Στην υποχρεωτική εκπαίδευση εφαρμόζεται στο μάθημα της Ιστορίας η σπειροειδής διάταξη της ύλης. Έτσι στο Γυμνάσιο διδάσκεται, όπως και στο Δημοτικό, η ελληνική Ιστορία από την αρχαιότητα ως τη σύγχρονη εποχή, με συστηματικότερη όμως ανάλυση των πολιτικών, πολιτισμικών, οικονομικών και κοινωνικών γεγονότων και φαινομένων της. Επιχειρείται επίσης η βασική σύνδεση της ελληνικής Ιστορίας με την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια Ιστορία. Η κατανομή της διδακτέας ύλης έχει ως εξής:

Α΄ τάξη Γυμνασίου

Αρχαία Ελληνική Ιστορία έως και την κλασική περίοδο, βασικό μόνο περίγραμμα της Ιστορίας των ελληνιστικών χρόνων, και βασικό περίγραμμα της Ρωμαϊκής Ιστορίας από τους προϊστορικούς χρόνους ως το 330 μ.Χ.

Β΄ τάξη Γυμνασίου

Μεσαιωνική Ελληνική Ιστορία (Βυζαντινή - Ευρωπαϊκή - Ανατολικού και Βαλκανικού κόσμου), από το 330 μ.Χ. ως το 1789 μ.Χ.

Γ΄ τάξη Γυμνασίου

α) Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία (με βασική σύνδεση με την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια), από το 1789 μ.Χ. ως σήμερα.

β) Τοπική Ιστορία

Α΄ ΤΑΞΗ Γυμνασίου

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

(Από την προϊστορία ως το 330 μ. Χ.)

Άξονες	Περιεχόμενα	Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης
1. Η προϊστορία	- Η πρώτη εμφάνιση του ανθρώπου στον κόσμο. - Στάδια εξέλιξης του ανθρώπου σε σχέση και με τον ελλαδικό χώρο. - Έκφραση του ανθρώπου μέσω της τέχνης.	- ***Στοιχεία Βιολογίας***: Η εξέλιξη των ειδών. - ***Εικαστικά***: Τα σχέδια των σπηλαίων. - ***Τεχνολογία***: Οι πρώτες μεγάλες εφευρέσεις του ανθρώπου (π.χ. τροχός).
2. Προϊστορία του Αιγαίου - Εποχή του χαλκού	- Νεολιθικός πολιτισμός. - Η εξέλιξη της εποχής του χαλκού στην Ελλάδα ως τα μυκηναϊκά χρόνια. - Μινωικός πολιτισμός. - Μυκηναϊκός πολιτισμός. - Μινωική και μυκηναϊκή τέχνη.	- ***Γεωγραφία***: Η περιοχή του Αιγαίου. Θαλάσσιος και νησιωτικός χώρος - ***Γλώσσα***: Οι ελληνικές συλλαβικές γραφές (γραμμική Α και γραμμική Β). - ***Εικαστικά***: Αφαιρετικές τάσεις και νατουραλισμός.
3. Ο ελληνικός κόσμος από το 1100 ως το 479 π.Χ.)	- Η διαμόρφωση και ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων ως κρατών και κοινωνιών. - Ο αποικισμός της Ιωνίας. - Ο κόσμος των ομηρικών επών. - Η δημιουργία του ελληνικού αλφαβήτου. - Ο ελληνικός αποικισμός της Μεσογείου και του Ευξείνου Πόντου. - Πανελλήνιοι αγώνες και ιστορική αυτοσυνειδησία του Ελληνισμού. - Η βασική διαμόρφωση των πολιτειών των Ελλήνων έως τις αρχές του 5ου αιώνα. - Εξωτερική αναμέτρηση: Ο αγώνας για την αντιμετώπιση του περσικού κινδύνου (από την Ιωνική Επανάσταση έως τις Πλαταιές). - Τα γράμματα και οι τέχνες.	- ***Γεωγραφία***: Ο χώρος της Μεσογείου και του Ευξείνου Πόντου. - ***Αρχαία Ελληνικά***: Ο κόσμος των ομηρικών επών. - ***Γλώσσα***: Το ελληνικό αλφάβητο. - ***Φυσική Αγωγή***: Πανελλήνιοι αγώνες. - ***Πολιτική Αγωγή***: Πολιτεύματα (Βασιλεία, Αριστοκρατία, Τυραννία, άμεση και έμμεση Δημοκρατία).

4. Οι κλασικοί χρόνοι ***(479 - 323 π.Χ.)***	- Ηγεμονία και αρχή: Η Αθήνα ως εγγυητής της ελληνικής ελευθερίας κατά των Περσών και το πείραμα μιας «αθηναϊκής αυτοκρατορίας». - Ακμή της Αθηναϊκής δημοκρατίας. - Ηγεμονικοί ανταγωνισμοί και αμοιβαία αποδυνάμωση των ελληνικών πόλεων - Ο 4ος αιώνας. - Η εποχή του Φιλίππου και του Μ. Αλέξανδρου. Η Μακεδονία επικεφαλής της υπέρβασης των κλασικών γεωπολιτικών ορίων του Ελληνισμού. - Πολιτιστικά επιτεύγματα της κλασικής εποχής (Γράμματα - τέχνες).	- ***Αρχαία Ελληνικά***: Έργα των ελλήνων Κλασικών. - ***Γεωγραφία***: Ο χώρος της Ασίας και της Αιγύπτου. Κλιματολογικές συνθήκες. - ***Εικαστικά***: Η κλασική τέχνη (μέτρο και αρμονία). - ***Μαθηματικά, Φυσικές επιστήμες***: Η αφετηρία και η ιστορική τους εξέλιξη.
5. Οι ελληνιστικοί και ρωμαϊκοί χρόνοι	- Συνοπτική εικόνα της ελληνικής Ιστορίας μετά τον Αλέξανδρο και ως την εποχή του Μ. Κωνσταντίνου και τον εκχριστιανισμό της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (324 μ. Χ.). - Ελληνιστικός πολιτισμός. - Ελληνορωμαϊκός πολιτισμός.	- ***Πολιτική Αγωγή***: Το Ρωμαϊκό δίκαιο - ***Γεωγραφία***: Η Ευρώπη. Το ηλιοκεντρικό σύστημα. - ***Θρησκευτικά***: Θρησκευτικός συγκρητισμός. Η εξάπλωση του Χριστιανισμού. Οι διωγμοί των Χριστιανών. - ***Εικαστικά***: Ρεαλισμός και εξπρεσιονισμός

Β΄ ΤΑΞΗ Γυμνασίου

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

(ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ - ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ - ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ) (330 μ.Χ. - 1789 μ. Χ)

Άξονες	Περιεχόμενα	Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης
1. Πρωτοβυζαντινή περίοδος *(330 μ.Χ.-717 μ.Χ.)*	- Από τη Ρώμη στη Νέα Ρώμη: εποχή σχηματοποίησης, εξέλιξης και βασικών γνωρισμάτων της πρωτοβυζαντινής περιόδου. - Η οικουμενικότητα της Νέας Ρώμης: ο αιώνας του Ιουστινιανού Α και των διαδόχων του. - Προσπάθεια για επιβίωση: ανανέωση και εξελληνισμός του πρωτοβυζαντινού κράτους. - Ο πολιτισμός κατά την πρωτοβυζαντινή περίοδο. Γράμματα, τέχνες - Αραβικός πολιτισμός.	- ***Θρησκευτικά***: Η οργάνωση της Εκκλησίας. Οι αιρέσεις. - ***Γεωγραφία***: Η λεκάνη της Μεσογείου και οι χώρες που βρέχονται από αυτή. - ***Εικαστικά***: Η τεχνική του ψηφιδωτού και της νωπογραφίας. Η βυζαντινή αγιογραφία.

2. Μεσοβυζαντινή περίοδος *(717 μ.Χ. – 1025 μ.Χ.)*	- Η διαμόρφωση της μεσαιωνικής ελληνικής αυτοκρατορίας και η μεταβατική εποχή: οι εικονομαχικές αντιπαραθέσεις και έριδες. - Η ανασύσταση του οικουμενικού χριστιανικού κράτους: εποχή ακμής του μέσου βυζαντινού κράτους. - Η περίοδος της χρυσής βυζαντινής εποποιίας. - Ο πολιτισμός κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο, Γράμματα και Τέχνες.	- ***Θρησκευτικά***: Η εικονομαχία. Το πρώτο σχίσμα των Εκκλησιών. - ***Γεωγραφία***: Βαλκάνια και Ρωσία. - ***Πολιτική Αγωγή***: Καισαροπαπισμός. - ***Εικαστικά***: Κλασικισμός.
3. Υστεροβυζαντινή περίοδος *(1025 μ.Χ. – 1453 μ.Χ.)*	- Απαρχές παρακμής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας: επικράτηση των γραφειοκρατών αξιωματούχων της πρωτεύουσας. - Το καθεστώς της στρατιωτικής φεουδαρχικής αριστοκρατίας της επαρχίας και η πρώτη άλωση του Βυζαντίου. - Η Λατινική Αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης. - Το Βυζάντιο της διασποράς και η ανακατάληψη / παλινόρθωση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. - Τελευταίες προσπάθειες επιβίωσης και προσωρινής ανάσχεσης της πτώσης. - Προς την οριστική πτώση του Βυζαντίου και των τελευταίων προπυργίων του μεσαιωνικού Ελληνισμού. - Ο πολιτισμός κατά την υστεροβυζαντινή περίοδο. Γράμματα, Τέχνες.	- ***Θρησκευτικά***: Οι σταυροφορίες. Οι διαφορές μεταξύ Ορθοδοξίας και Καθολικισμού. Το οριστικό Σχίσμα. - ***Μουσική***: Η βυζαντινή μουσική και οι διαφορές της με την Ευρωπαϊκή. - ***Λογοτεχνία***
4. Η μεσαιωνική Ευρώπη ως τα μέσα του 15ου αιώνα		- Λογοτεχνία
5. Ο βαλκανικός κόσμος και η Ρωσία στο μεσαίωνα		- Λογοτεχνία
6. Το Ισλάμ και ο κόσμος της Ανατολής ως τις οθωμανικές κατακτήσεις του 15ου αιώνα		- Θρησκευτικά: Η μουσουλμανική θρησκεία. - Εικαστικά: Ανεικονική τέχνη.
7. Η πρώιμη Λατινοκρατία στον ελλαδικό χώρο (13ος - μέσα 15ου αι.)		
8. Η Ευρώπη και ο κόσμος από την Αναγέν-	- Αναγέννηση και Ανθρωπισμός. - Ανακαλύψεις νέων χωρών.	- ***Γεωγραφία***: Ανακαλύψεις Νέων Χωρών

νηση ως τα μέσα του 18^{ου} αιώνα	- Η θρησκευτική μεταρρύθμιση. - Οι επιστήμες, τα γράμματα και οι τέχνες κατά τους 15° και 16° αιώνες. - Η Ευρώπη από το 16° ως το 18° αιώνα.	- ***Αισθητική Αγωγή***: Αναγέννηση, Μπαρόκ, κλασικισμός. - ***Θρησκευτικά***: Διαφορές ανάμεσα στους Διαμαρτυρόμενους και τους Ρωμαιοκαθολικούς - ***Κοινωνική και πολιτική Αγωγή***: Ο κοινοβουλευτισμός.
9. Η ξένη κυριαρχία στον ελληνικό χώρο	- Η διοικητική οργάνωση του Οθωμανικού κράτους. - Εξισλαμισμός και παιδομάζωμα. - Μέση και Ύστερη περίοδος της Λατινικής κυριαρχίας στον ελλαδικό χώρο.	- ***Λογοτεχνία***: - ***Εικαστικά***:
10. Δυνάμεις συντήρησης και επιβίωσης του Ελληνισμού	- Η θέση της Εκκλησίας και η κοινοτική οργάνωση του Ελληνισμού. - Οι Φαναριώτες. - Η παιδεία του Γένους. - Ο Ελληνισμός της Διασποράς.	- ***Θρησκευτικά*** - ***Λογοτεχνία***
11. Κοινωνία και οικονομία στα χρόνια της ξένης κυριαρχίας.	- Κοινωνική οργάνωση. - Οικονομική ζωή.	- (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή)
12. Πνευματικός βίος και πολιτισμός.	- Επιστήμες - Γράμματα - Τέχνες.	- ***Εικαστικά***: Λαϊκή τέχνη - ***Λογοτεχνία***: Δημοτική ποίηση

Γ΄ ΤΑΞΗ Γυμνασίου

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

(1789 μ.Χ. - 20ος αι.)

Άξονες	Περιεχόμενα	Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης
Ι.Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ «ΠΑΛΑΙΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ» ΚΑΙ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ		
Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός.Η Αμερικανική επανάσταση. Η Γαλλική επανάσταση	- Οι ιδέες του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και η επίδρασή τους. - Η Διακήρυξη της αμερικανικής ανεξαρτησίας και η σύσταση των Ηνωμένων Πολιτειών. - Η Γαλλική επανάσταση και η σημασία της για την παγκόσμια ιστορία - Το Συνέδριο της Βιέννης και η νέα ευρωπαϊκή ισορροπία. -	- ***Πολιτική Αγωγή***: Δίκαια του Ανθρώπου
ΙΙ. Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ		
1.Εθνικά και φιλελεύθερα κινήματα στην Ευρώπη	- Επαναστατικά κινήματα στην Ευρώπη - κατά το πρώτο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα	

2 Ιδεολογική / στρατιωτική προπαρασκευή της Ελληνικής Επανάστασης - Η έναρξη του Αγώνα	- Απελευθερωτικά κινήματα πριν από το 1821-Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός - Προετοιμασία της Επανάστασης-Η Φιλική Εταιρεία. -Η Επανάσταση στις παραδουνάβιες ηγεμονίες. -Η έναρξη της επανάστασης στην Ελλάδα.	- **Λογοτεχνία:** Ιστορικά δημοτικά τραγούδια- Απομνημονεύματα Αγωνιστών
3. Τα στρατιωτικά γεγονότα του Αγώνα	- Οι κυριότερες πολεμικές επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης	- **Αισθητική Αγωγή:** πίνακες εμπνευσμένοι από τις μάχες του Αγώνα - **Λογοτεχνία:** ποίηση Σολωμού, Κάλβου κ.ά.
4. Η πολιτική οργάνωση στη διάρκεια του Αγώνα	- Τοπικοί Οργανισμοί- Εθνοσυνελεύσεις- Ο Εμφύλιος πόλεμος (1824-1826)	- ***Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή***: Δημοκρατικός χαρακτήρας των πολιτευμάτων του Αγώνα
5. Οι Κυβερνήσεις των Μεγάλων Δυνάμεων και οι Ευρωπαϊκοί λαοί απέναντι στην Επανάσταση (1821-1827)	- Τα Συνέδρια του Λάϊμπαχ και της Βερόνας. Το ρεύμα του Φιλελληνισμού. - Η μεταβολή της βρετανικής πολιτικής. Ο Γεώργιος Κάνιγκ. - Το Πρωτόκολλο της Πετρούπολης και η Συνθήκη του Λονδίνου (1827). - Η ναυμαχία του Ναβαρίνου.	- **Αισθητική Αγωγή:** Καλλιτεχνικό ρεύμα του Ρομαντισμού
III. Η ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΕΘΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ		
Εθνικά κράτη	- Ενοποίηση Ιταλίας, Ενοποίηση Γερμανίας , - Τα νέα εθνικά κράτη στη Βαλκανική	
IV. ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ		
Ίδρυση και εξέλιξη του ελληνικού κράτους κατά το 19ο αιώνα	- Η διακυβέρνηση του κράτους από τον Ι.Καποδίστρια - Η περίοδος της βασιλείας του Όθωνα - Η περίοδος της βασιλείας του Γεωργίου Α΄ και η πρωθυπουργία του Χαρ. Τρικούπη - Αλυτρωτικά κινήματα του Ελληνισμού κατά το 19ο αιώνα	- ***Πολιτική και Κοινωνική Αγωγή***: Κοινωνική και Πολιτική Οργάνωση-Συντάγματα του 1844 και 1864
V. Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 19Ο ΑΙΩΝΑ		
Βιομηχανική επανάσταση- Αποικιοκρατία	- Ιδεολογικές αντιπαραθέσεις και εθνικοί ανταγωνισμοί στην Ευρώπη. - Η Βιομηχανική επανάσταση. - Το φαινόμενο της αποικιακής εξάπλωσης. Η Αμερικανική ήπειρος. - Η τέχνη, τα γράμματα και ο πολιτισμός.	- ***Τεχνολογία***: Η Ατμομηχανή - ***Γεωγραφία***: Γεωγραφική εξάπλωση - **(Λογοτεχνία,Αισθητική Αγωγή,Φυσική,Χημεία,Μαθηματικά)**

VI.ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟ 19° ΑΙΩΝΑ		
Επιστήμη, Γράμματα, Τέχνες το 19^{ο} αιώνα	- Πρόοδοι της επιστήμης και της τεχνολογίας - Τα νέα καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά ρεύματα	- Φυσικές επιστήμες, τεχνολογία, Αισθητική αγωγή, Λογοτεχνία
VII. Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ Α΄ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ		
Ελευθέριος Βενιζέλος - Βαλκανικοί Πόλεμοι	- Η διακυβέρνηση της χώρας από τον Ελευθέριο Βενιζέλο - Ο Α΄ και ο Β΄ Βαλκανικός πόλεμος και τα εδαφικά κέρδη για την Ελλάδα	
VIII. Ο Α΄ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ		
Αίτια- γεγονότα- συνθήκες ειρήνης	- Συνθήκες έκρηξης του πολέμου - Κυριότερες φάσεις - Η συμμετοχή της Ελλάδας και οι επιπτώσεις για τη χώρα - Συνθήκες ειρήνης των Παρισίων	
IX . Ο ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ		
Η διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και η Μικρασιατική Εκστρατεία	- Οι διπλωματικές αντιπαραθέσεις για τη διανομή της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, το τουρκικό εθνικό κίνημα και η εμπλοκή της Ελλάδας	
X. Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ		
Η κοινωνική,οικονομική και πολιτική κρίση στην Ευρώπη και την Ελλάδα στο χρονικό διάστημα 1919-1939	- Η άνοδος των ολοκληρωτικών καθεστώτων στην Ευρώπη και ο αντίκτυπος της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης (1929-1932). - Οι επεκτατικές βλέψεις των φασιστικών καθεστώτων της Ιταλίας και Γερμανίας και η απειλή κατά της παγκόσμιας ειρήνης. - Η δικτατορία του Ι.Μεταξά στην Ελλάδα	- Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Δικτατορία Μεταξά
XI.Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ Β΄ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ		
Γράμματα-Επιστήμες και Τέχνες κατά το Μεσοπόλεμο	- Οι πρόοδοι της φυσικής, της ιατρικής και της τεχνολογίας - Η πνευματική ανάπτυξη κατά το Μεσοπόλεμο - Η εμφάνιση της 7^{ης} τέχνης	**- Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή, φυσικές επιστήμες, τεχνολογία**
XII.Β΄ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ		
Οι συνθήκες έκρηξης και η επέκταση του πολέμου	- Οι κυριότερες φάσεις του πολέμου και η διεθνοποίησή του - Η ελληνική εθνική αντίσταση	

Η συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο και η συμβολή της στη νίκη των Συμμάχων **Οι συνέπειες του πολέμου για τον κόσμο και την Ελλάδα**	- Ο τερματισμός του πολέμου, η ίδρυση του Ο.Η.Ε - Η τύχη των ελληνικών εθνικών διεκδικήσεων.	
XIII.Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΕΠΟΧΗ		
πολιτικός χάρτης της Ευρώπης μετά τον πόλεμο. Ο «Ψυχρός Πόλεμος» ***Η κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού***	- Η Συμφωνία της Γιάλτας και η διαμόρφωση του νέου πολιτικού χάρτη της Ευρώπης μετά το 1945. - Οι Η.Π.Α. παγκόσμια δύναμη-Ίδρυση του ΝΑΤΟ -Ψυχρός πόλεμος- αποαποικιοποίηση- Η Ευρώπη μετά την πτώση του «υπαρκτού σοσιαλισμού»	
XIV. Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ		
Η Ελλάδα στον μεταπολεμικό κόσμο	- Μεταπολεμικές εξελίξεις και προβλήματα στην Ελλάδα - Η διεθνής θέση της Ελλάδας - Οι αλλαγές στη Βαλκανική Χερσόνησο και οι συνέπειές τους για την Ελλάδα..	- **Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή** - Η δικτατορία των συνταγματαρχών και η αποκατάσταση της δημοκρατίας - **Αισθητική Αγωγή** Αντιδικτατορική μουσική
XV. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ		
Η Ελλάδα μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης	- Ίδρυση, κύριοι σταθμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε.	- **Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή:** Από την ΕΟΚ στην Ευρωπαϊκή Ένωση
XVI. ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ		
Τα γράμματα, οι τέχνες και οι επιστήμες στην Ελλάδα και την Ευρώπη	- Τα κύρια καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά ρεύματα στην Ευρώπη και την Ελλάδα - Η επιστημονική εξέλιξη στη μεταπολεμική περίοδο.	- (Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή).

Η Τοπική Ιστορία στο Γυμνάσιο

Γενικοί Διδακτικοί Στόχοι

Επειδή η Γενική Ιστορία είναι κατά κανόνα γνώση αφηρημένη (γι' άλλους τόπους, άλλους χρόνους, άλλες κοινωνικές περιστάσεις), η Τοπική Ιστορία προσφέρεται ως πεδίο μελέτης ορατό και ερευνήσιμο για να επιδιωχθούν οι παρακάτω στόχοι:

· Να έρθουν σε επαφή οι μαθητές με ιστορικά στοιχεία ερευνήσιμα και προσιτά.

· Να κατανοήσουν ότι η Ιστορία είναι ανθρώπινη δραστηριότητα με ανθρώπινα κίνητρα, ενταγμένη μέσα σε ανθρώπινα μέτρα.

· Να εθιστούν στην παρατήρηση, στην έρευνα και την ερμηνεία συγκεκριμένων ιστορικών χώρων ή θεμάτων, ξεκινώντας από τα ίχνη τους και από πρωτογενές υλικό.

· Να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση ζητημάτων, στα οποία εμπλέκονται πολλές πλευρές της ανθρώπινης δραστηριότητας (οικονομική, κοινωνική, πολιτική, θρησκευτική, καλλιτεχνική κλπ).

· Να ευαισθητοποιηθούν για προβλήματα της τοπικής κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν και για την ανάγκη συμμετοχής τους στη διαδικασία προς αναζήτηση λύσης των προβλημάτων αυτών.

· Να εκτιμήσουν την Ιστορία του τόπου τους και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία.

Περιεχόμενο Τοπικής Ιστορίας

Άξονες	Περιεχόμενα	Προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης
ΜΕΡΟΣ Α΄ *Θεωρητική προσέγγιση*	- Τι ονομάζεται τοπική Ιστορία. - Τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της τοπικής Ιστορίας από την άποψη της μαθησιακής διαδικασίας. - Λόγοι που υποδεικνύουν την προσέγγιση της τοπικής Ιστορίας, μέσα στα πλαίσια της σχολικής παιδείας. - Τρόποι προσέγγισης της τοπικής Ιστορίας. - Θέματα με τα οποία πρέπει να ασχολείται η τοπική Ιστορία. - Ενδεικτική ταξινόμηση θεμάτων: - -Μνημεία για έρευνα. - -Καλλιτεχνικά έργα για μελέτη, κ.ά.	- Η τοπική Ιστορία αποτελεί το **κατεξοχήν διαθεματικό** αντικείμενο, γιατί προσεγγίζεται με τη μέθοδο project και εμπλέκει με αφορμή ένα ιστορικό θέμα τοπικής σημασίας όλα τα γνωστικά αντικείμενα (γλώσσα, Ιστορία, τεχνολογία, γεωγραφία, οικονομία, αισθητική αγωγή, λογοτεχνία, θρησκευτικά κ.ά.)
ΜΕΡΟΣ Β΄ *Πρακτική Εφαρμογή*	- Επιλογή θεμάτων που έχουν άμεση σχέση με τη συγκεκριμένη γεωγραφική Περιοχή ή την τοπική κοινωνία στην οποία ανήκει το σχολείο - Ενδεικτικά θέματα προς επιλογή: -Αρχαιολογικοί χώροι που βρίσκονται στην περιοχή του σχολείου (π.χ. Δελφοί) - -Μεσαιωνικά μνημεία (Η Φορτέτσα του Ρεθύμνου) - -Χώροι παραδοσιακής παραγωγής, (π.χ. Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης). - - Μνημεία της νεότερης Ιστορίας (π.χ. οι στρατώνες του Καποδίστρια στο Άργος) - - Ιστορικοί δρόμοι (π.χ. Εγνατία οδός) - Δείγματα του τρόπου παρουσίασης θεμάτων - αντικειμένων Τοπικής Ιστορίας: - -Καταγραφή των διαδοχικών ενεργειών των μαθητών στην περίπτωση που υποτίθεται ότι θα αναλάβουν κάποιο θέμα	- Το θέμα που επιλέγεται αναπτύσσεται διαθεματικά με την εμπλοκή και αξιοποίηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που σχετίζονται με όσο το δυνατόν περισσότερα διδακτικά αντικείμενα. - Οι μαθητές πραγματοποιούν επισκέψεις, παρατηρούν, καταγράφουν, φωτογραφίζουν, σκιτσάρουν, περιγράφουν γραπτά ή προφορικά και με κάθε τρόπο επεξεργάζονται το θέμα που αναλαμβάνουν.

Γενικές μεθοδολογικές αρχές για το γνωστικό πεδίο της Ιστορίας

Η Ιστορία ως γνωστικό πεδίο τηρεί ορισμένες βασικές μεθοδολογικές αρχές:

Η αναζήτηση της ιστορικής αλήθειας

Η ιστορική γνώση ανήκει στο πεδίο της κριτικής περιέργειας και, για να υπηρετείται η κριτική της διάσταση, η επιστήμη της Ιστορίας χρησιμοποιεί μεθόδους επιστημονικά αποδεκτές, δηλαδή συστηματικές και ορθολογικές για την αναζήτηση της αλήθειας.

Οι διδάσκοντες οφείλουν να κατευθύνουν τους μαθητές, ώστε να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν την ιστορική αλήθεια,

· αντιπαραθέτοντας τον ιστορικό λόγο στα μυθοπλαστικά κείμενα

· αναδεικνύοντας την "οργανωμένη λήθη", τις ψευδαισθήσεις, την παραποίηση ή το ψέμα ως δομικά στοιχεία της κοινωνικής και της συλλογικής μνήμης. Οι διδάσκοντες μπορούν να κατευθύνουν τους μαθητές να αντιληφθούν ότι πολλές συλλογικές πλάνες γεννιούνται από ιδεολογικούς φανατισμούς, οι οποίοι επιδρούν στις στάσεις και τη δράση των κοινωνιών.

· ασκώντας μέσα από κατάλληλα κείμενα τους μαθητές στην ανίχνευση του ψεύδους και της παραποίησης, του υποκειμενισμού και της επιλεκτικότητας της μνήμης, καθώς και των επιδιώξεων των ομάδων που την τροφοδοτούν και τη χρησιμοποιούν.

· Η αντιπαράθεση του ιστορικού λόγου προς την κοινωνική ή συλλογική μνήμη στοχεύει στη διάκριση διαφορετικών συστημάτων σκέψης. Η κατανόηση αυτών των διαφορών οδηγεί στη διαμόρφωση ορθολογικής και κριτικής σκέψης.

Η ιστορική αλήθεια ως ταυτότητα και ως ετερότητα

Η διδασκαλία της Ιστορίας στοχεύει, μεταξύ άλλων, στο να αναπτύξουν οι μαθητές ικανότητες κατανόησης και πρόσληψης επιστημονικών γνώσεων ενώ παράλληλα:

· τροφοδοτεί με στοιχεία τη συλλογική μνήμη και

· προσφέρει σημεία αναφοράς για την προσέγγιση του κόσμου που μας περιβάλλει.

Έχει διαπιστωθεί ότι η πρόσληψη της γνώσης πραγματοποιείται με την ενεργοποίηση:

· συναισθημάτων

· κρίσεων και προτιμήσεων

· στάσεων.

Στο μέτρο, λοιπόν, που η Ιστορία τροφοδοτεί τη συλλογική μνήμη, οι διδάσκοντες οφείλουν να καλλιεργούν και να ενισχύουν στους μαθητές το αίσθημα του "ανήκειν" σε μια κοινότητα τοπική, εθνική, ευρωπαϊκή, παγκόσμια,

· ελέγχοντας όμως τα ολισθήματα της συλλογικής μνήμης και

· αναδεικνύοντας την κριτική και νηφάλια ερμηνεία του ιστορικού.

Μια από τις επιδιώξεις της διδασκαλίας της Ιστορίας είναι επίσης να συμβάλει στην κατανόηση του άλλου ως διαφορετικού. Η κατανόηση, ωστόσο, της ετερότητας προαπαιτεί ως νοητική πράξη τη μετατόπιση του κέντρου ενδιαφέροντος και των αξιών των μαθητών από το εγώ:

· στις εμπειρίες και τις συγκινήσεις του άλλου

· στις αξίες του

· στις σημασίες των πράξεών του

· στις συνήθειές του

· στη λογική

· στον πολιτισμικό κώδικά του.

Η κατανόηση αυτής της αλήθειας προϋποθέτει ότι η ετερότητα ως συνολική πολιτισμική αναφορά τοποθετείται από το διδάσκοντα σε ισοδύναμη και όχι σε κατώτερη αξιολογική βαθμίδα. Για το σκοπό αυτό οι διδάσκοντες οφείλουν να εθίζουν τους μαθητές:

· στην εκτίμηση της προσφοράς των άλλων

· στην επίδειξη ενδιαφέροντος για το διαφορετικό

· στην αποδοχή της διαφοράς ως δικαιώματος και την αποφυγή αξιολογικών ιεραρχήσεων.

Ιστορική εξήγηση

Στην αρχή της αναζήτησης της αλήθειας ανήκει και η ιστορική εξήγηση. Βασική προϋπόθεση για τη διαδικασία της εξήγησης αποτελεί η χρονική απόσταση, η οποία επιτρέπει την αναδρομική (εκ των υστέρων) ανίχνευση των πράξεων των ανθρώπων, της δημιουργίας τους, των σκέψεων, των προθέσεων και των συναισθημάτων τους.

Η παράλληλη εξέταση της ιστορικής αφήγησης και της μαρτυρίας κατά τη διδακτική πράξη προσφέρει ένα κατάλληλο πλαίσιο για να διακρίνουν οι μαθητές:

· την περιορισμένη και μονοσήμαντη διάσταση των μαρτυριών

· την πολυεπίπεδη αναζήτηση και μελέτη στοιχείων σε βάθος χρόνου από την πλευρά του ιστορικού

· τη διατύπωση των υποθέσεων του ιστορικού

· τον προσδιορισμό των αιτιακών παραγόντων

· τη σύγκριση και την ταξινόμηση των παραγόντων ανάλογα με το αιτιακό τους βάρος

· τη σηματοδότηση των πράξεων των ανθρώπων από τον ιστορικό.

Συχνά οι διδάσκοντες διαπιστώνουν ότι η ιστορική εξήγηση που επιχειρούν είναι παγιδευμένη από:

· στερεότυπα που οδηγούν στην αντίληψη της γραμμικής αιτιότητας (ένα αίτιο προκαλεί ένα αποτέλεσμα) και στην άγνοια του πλέγματος των πολλαπλών αιτιακών παραγόντων

· ντετερμινιστικά σχήματα (το ίδιο αίτιο προκαλεί το ίδιο αποτέλεσμα, π.χ. οι οικονομικοί παράγοντες προσδιορίζουν πάντοτε τις κοινωνικές συμπεριφορές)

· αντιλήψεις μιας αλυσιδωτής ιστορικής συνέχειας

· αντιλήψεις του τύπου π.χ. ότι η Ιστορία ορίζεται από την αρχή της προόδου και την εξέλιξη προς ένα σκοπό.

Όλες αυτές οι αντιλήψεις αποτελούν εμπόδια στην κατανόηση της Ιστορίας. Οι διδάσκοντες μπορούν να αντιμετωπίζουν τα εμπόδια αυτά, εάν:

· αρχίζουν την αφήγησή τους από το ίδιο το γεγονός και δεν ακολουθούν τη σειρά του τριπτύχου: αίτια- γεγονός - συνέπειες, που καλλιεργεί τη μηχανιστική γραμμική αιτιότητα,

· επικεντρώνουν τη διδασκαλία τους στη μελέτη ιστορικών θεμάτων και προχωρούν με ερωτήματα και υποθέσεις, ώστε να διακόπτουν την ντετερμινιστική συνέχεια και να εισάγουν τη διάσταση ότι τα πράγματα θα μπορούσαν να ήταν αλλιώς ("τα ενδεχόμενα άλλως έχειν"),

· χρησιμοποιούν ως πρακτική την αναδρομή, αναδεικνύοντας ότι το ίδιο γεγονός φωτίζει όπως και το παρελθόν του,

· υπογραμμίζουν ότι το συμβάν περιβάλλεται από έναν ακαθόριστο ορίζοντα, από δυνατότητες που δεν υλοποιήθηκαν και από τυχαίους παράγοντες.

Η ιστορική γνώση στηρίζεται στις πηγές και στη δραστηριότητα του ιστορικού

Η κριτική μελέτη των πηγών αποτελεί θεμελιακή αρχή της Ιστορίας. Η χρήση των πηγών στη σχολική τάξη κάνει

τη διδασκαλία ενδιαφέρουσα, τους μαθητές δημιουργικούς και αποτελεί τον καλύτερο τρόπο για να γνωρίσουν ποιο είναι το έργο του ιστορικού και ποια η φύση της ιστορικής σκέψης. Η ιστορική γνώση, ωστόσο, ως αποτέλεσμα κριτικής έρευνας, υπακούει στους δικούς της επιστημονικούς περιορισμούς, στους δικούς της κανόνες. Οι διδάσκοντες οφείλουν, λοιπόν, να επισημαίνουν κατά τη διδακτική πράξη τα εξής:

· το παρελθόν δεν προσλαμβάνεται άμεσα αλλά το διαπιστώνουμε από τα ίχνη, τις πηγές, των οποίων ωστόσο δεν ελέγχουμε απόλυτα, ούτε την ποσότητα, ούτε το περιεχόμενο. Το παρελθόν παραμένει πάντοτε, κατά ένα τρόπο, άγνωστο,

· τα ίχνη, τα υπολείμματα του παρελθόντος, δεν είναι από μόνα τους πηγές, αποτελούν απλά μια πρώτη ύλη. Ένα ίχνος δεν μαρτυρεί τίποτα από μόνο του, γίνεται πηγή, μόνο εάν ο ιστορικός με τα ερωτήματά του αναδείξει το συγκεκριμένο ίχνος σε πηγή ιστορικής πληροφόρησης. Αυτό αφορά τόσο τις πρωτογενείς πηγές όσο και τις δευτερογενείς ή έμμεσες πηγές, το έργο δηλαδή των άλλων ιστορικών,

· προσεγγίζουμε και σκεφτόμαστε το παρελθόν με βάση το πλαίσιο του σήμερα. Η γνώση για το χθες αποκτάται με βάση τα ερωτήματα του παρόντος και εξαρτάται από μεταγενέστερες απόψεις και δυνατότητες,

· η αλήθεια αναζητείται μέσα από τη διασταύρωση των πηγών και την κριτική επεξεργασία τους.

Όλες οι παραπάνω αρχές πρέπει να υπογραμμίζονται κατά τη διδασκαλία με σκοπό να παραμερίζεται η απλοϊκή αντίληψη ότι μπορούμε να αναβιώσουμε το παρελθόν και την αλήθεια του, αρκεί να το ανακαλύψουμε. Ότι μπορούμε, δηλαδή. να αναβιώσουμε το παρελθόν χωρίς να έχουμε ανάγκη να το κατασκευάσουμε, με το επιχείρημα ότι αρκεί που έλαβε χώρα. Αντίθετα, με τη μεσολάβηση των διδασκόντων, οι μαθητές οφείλουν να κατανοήσουν ότι:

· ο ιστορικός αναπαράγει άμεσα και πιστά ένα παρελθόν που ανακαλύφθηκε.

ο ιστορικός είναι αυτός που δίνει νοήματα στο παρελθόν με αφετηρία τον προβληματισμό και τα ερωτήματα που θέτει, τα ίχνη που εντοπίζει και τις αναπαραστάσεις που δημιουργεί.

Οι διδάσκοντες επίσης οφείλουν να γνωρίζουν ότι:

· οι πηγές στηρίζουν την αφήγηση που έχει εκ των πραγμάτων αφαιρετικό χαρακτήρα, με πληροφορίες αισθητές, οπτικές ή ακουστικές, οι οποίες διαθέτουν το πλεονέκτημα ότι προσλαμβάνονται με μεγαλύτερη αμεσότητα και πληρότητα. Η μετάβαση από την αφήγηση στις πηγές και αντίστροφα είναι διδακτικά αποτελεσματική και απαραίτητη, γιατί καθώς τα τεκμήρια είναι αποσπασματικά, και ξεκομμένα από το ζωτικό τους χώρο, έχουν ανάγκη να ενταχθούν σε ένα πλαίσιο, την αφήγηση, για να αποκτήσουν υπόσταση. Από την άλλη μεριά η αφήγηση έχει ανάγκη από τις πηγές ως μια συγκεκριμένη υποδομή.

· οι πηγές πρέπει να χρησιμοποιούνται ως κοινό πλαίσιο εργασίας δασκάλου και μαθητή. Τα κείμενα, οι εικόνες, οι χάρτες, οι στατιστικοί πίνακες, τα διαγράμματα είναι μία πλούσια σκηνογραφική βάση για να αναπτύξουν οι διδάσκοντες την αφήγησή τους και να την εμπλουτίσουν με αναλύσεις και σχόλια. Για τους μαθητές προσφέρονται ως πεδίο γενικών ασκήσεων.

· οι ασκήσεις αξιοποίησης γραπτών πηγών προϋποθέτουν, ωστόσο, ότι έχουν αντιμετωπιστεί σε μια πρώτη φάση οι εννοιολογικές, λεξιλογικές και εκφραστικές δυσκολίες.

· οι διδάσκοντες πρέπει να συνοδεύουν τις πηγές με έναν τίτλο, ο οποίος βοηθά τους μαθητές να προσανατολίζουν τη σκέψη τους και να οργανώνουν το σχολιασμό τους.

· σχολιασμός μιας πηγής σημαίνει να διαπιστωθούν και να αναδειχθούν οι πληροφορίες που περιέχει, να τοποθετηθεί στο χώρο και το χρόνο και να συσχετιστεί με το δημιουργό της. Τελικός σκοπός είναι η κριτική της, η επισήμανση δηλαδή των ορίων της πηγής και επομένως και της σπουδαιότητάς της.

· τα ερωτήματα που προτείνονται ως εργασία πάνω στις πηγές είναι απαραίτητο να είναι συγκεκριμένα και διαμορφωμένα έτσι ώστε οι απαντήσεις να αποτελούν ένα σύνθετο σχόλιο. Οι μαθητές μπορούν να ασκούνται να υποβάλλουν οι ίδιοι ερωτήματα στις πηγές και να αξιολογούν για ποια χρήση είναι κατάλληλες.

· ως παράδειγμα ασκήσεων θα μπορούσε να προταθεί το ακόλουθο: να διακρίνουν οι μαθητές σε ένα κείμενο τις "προτάσεις" οι οποίες προέρχονται από την άμεση παρατήρηση του συμβάντος, από τα συμπεράσματα και τις δευτερογενείς ή τριτογενείς κρίσεις.

· οι πηγές προσφέρονται επίσης για να διακρίνουν οι μαθητές τον αφηγηματικό από τον περιγραφικό λόγο και από το λόγο που εκφράζεται με επιχειρήματα.

· οι πηγές παρουσιάζουν ένα ιστορικό αντικείμενο (σύμβολο, μνημείο, πολιτισμικό σημάδι), ένα συμβάν, ένα πρόσωπο, τη λειτουργία ενός θεσμού ή ακόμα και μια έννοια αντιπροσωπευτική της σκέψης μιας εποχής.

· μια ενδιαφέρουσα άσκηση για τους μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων είναι να αναζητούν τους λόγους για τους οποίους διατηρήθηκε και θεωρείται σημαντική μια ιστορική πηγή και να εκτιμούν την αυθεντικότητα μιας πηγής.

· μια ιστορική πηγή ως προϊόν της εποχής της αντικατοπτρίζει πρακτικές και εκφράσεις της κοινωνίας που τη δημιούργησε.

Ο χρόνος, εργαλείο της ιστορικής σκέψης

Η χρήση του χρόνου αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο της Ιστορίας. Ο ιστορικός μεταχειρίζεται τον ημερολογιακό χρόνο ως εργαλείο για τη χρονολόγηση και την περιοδολόγηση, ωστόσο μόνη της η χρονική διάσταση δεν αρκεί για να λειτουργήσει η ιστορική σκέψη. Ο χρόνος, για να γίνει ιστορικός, πρέπει να συναρτάται με το γεωγραφικό, σημασιολογικό και ανθρώπινο χώρο. Για παράδειγμα η χρονολογία 480 π.Χ. δεν έχει ιστορικό χαρακτήρα. Για να τον αποκτήσει, είναι ανάγκη να πλαισιωθεί π.χ. από το τοπωνύμιο "Σαλαμίνα", την ανθρώπινη πράξη "ναυμαχία", την "ήττα των Περσών", τη "νίκη των Ελλήνων" καθώς και τη σημασία τους για τη μετέπειτα πορεία του Ελληνισμού και του ευρωπαϊκού κόσμου.

Ο ιστορικός λοιπόν, με εργαλείο το χρόνο, διαπιστώνει και αποδίδει σημασίες σε ανθρώπινες πράξεις και, καθώς αντιμετωπίζει συνολικά το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, μπορεί να αναδεικνύει ρήξεις ή μεταβολές, αδράνειες ή συνέχειες στα αντικείμενα που επεξεργάζεται και μελετά. Επιχειρεί λοιπόν να τακτοποιήσει και να οργανώσει αυτά τα αντικείμενα με βάση τους άξονες του ρυθμού και της διάρκειας, με τελικό σκοπό να καταστήσει τις ανθρώπινες πράξεις οικείες και "αναγνώσιμες". Χρησιμοποιεί λοιπόν διάφορα είδη χρονικών διαιρέσεων:

· το βραχύ χρόνο, όταν επεξεργάζεται πολιτικά και

στρατιωτικά γεγονότα (πολιτικές αποφάσεις, πολεμικές συγκρούσεις),

· τις "μακρές διάρκειες" της τάξης των αιώνων ή των χιλιετιών, όταν μελετά τις δομές των πολιτισμών, τις νοοτροπίες που μεταβάλλονται αργά, τις αργές αλλαγές των πόλεων, των θεσμών και των τρόπων σκέψης (π.χ. αφύπνιση της ελληνικής συνείδησης),

· τις "συγκυρίες" της τάξης των τριάντα έως πενήντα ετών, όταν μελετά τις κοινωνικές αλλαγές (π.χ. οικονομικοί κύκλοι, οικονομικές κρίσεις).

Οι πράξεις, ωστόσο, αυτές είναι πολύ απομακρυσμένες από το βιωμένο χρόνο των μαθητών και η κατανόησή τους δημιουργεί δυσκολίες. Η διδασκαλία λοιπόν οφείλει να στοχεύει στη διαμόρφωση ενός νοητικού σχήματος από την πλευρά των μαθητών όπου οι έννοιες του ρυθμού και της μεταβολής αποτελούν τους βασικότερους πόλους του σχήματος. Για να ασκούνται οι μαθητές και να εκτιμούν το βάθος του χρόνου προσφέρονται οι ακόλουθες τακτικές:

· η χρήση και η επεξεργασία της έννοιας της γενιάς. Οι γονείς και οι πρόγονοί τους αποτελούν οικεία παραδείγματα. Τα σημάδια της ζωής τους και οι απαντήσεις τους δηλώνουν ένα πλαίσιο ζωής διαφορετικό από των μαθητών. Έτσι αναδεικνύονται διάφορες "ιστορίες" όπου υπάρχουν μεταβολές και εμπεριέχουν μια χρονική διάσταση,

· η χρησιμοποίηση χρονολογικού άξονα για να τοποθετούν οι διδάσκοντες διάφορα γεγονότα και να υπογραμμίζουν τις μεταξύ τους συνάφειες.

Οι χρονολογικοί άξονες είναι κατάλληλοι να δίνονται στους μαθητές ως άσκηση για:

· να ταξινομούν τα γεγονότα ανάλογα με τη διάρκειά τους,

· να σκέφτονται τα ιστορικά θέματα με βάση τα διάφορα επίπεδα που αντιπροσωπεύουν οι διάρκειες και οι ρυθμοί (πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό).

Οι ιστορικές έννοιες

Οι μαθητές προσεγγίζοντας την ιστορική γνώση, βρίσκονται αντιμέτωποι με τις ιστορικές έννοιες, οι οποίες συμπυκνώνουν και οργανώνουν τις πραγματικότητες που μελετά ο ιστορικός (πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, θρησκευτικές), καθώς και τις μεταξύ τους σχέσεις. Οι έννοιες αυτές, δανεισμένες από τον καθημερινό λόγο, από πολλές άλλες κοινωνικές επιστήμες αλλά και επεξεργασμένες από τον ίδιο τον ιστορικό, αναπαριστούν δρώντα υποκείμενα, ολότητες (κοινωνικές ομάδες, τάξεις, λαούς), πράξεις ανθρώπων, συμπεριφορές, σκέψεις, θεσμούς.

Η διαδικασία της εννοιολόγησης στην επιστήμη της Ιστορίας μοιάζει πολύπλοκη. Ενώ επιχειρεί να βάλει τάξη στα ιστορικά ευρήματα, σε αντικείμενα δηλαδή και σε πλαίσια μεταβλητά και ιδιαίτερα, χρησιμοποιώντας έννοιες εξειδικευμένες κάθε φορά, εμπλέκει, ωστόσο, και έννοιες γενικές με παγκόσμια χρήση. Έτσι, καθώς μελετά το ιδιαίτερο, η γενίκευση αμφισβητείται και φωτίζοντας το γενικό, υποβαθμίζεται το συγκεκριμένο.

Οι μαθητές λοιπόν για να σκέφτονται ιστορικά, οφείλουν να ασκούνται στην κατηγοριοποίηση, στη διαπίστωση δηλαδή και στην ταξινόμηση των εννοιών με βάση τις ιδιότητές τους και προς τις δύο αυτές κατευθύνσεις. Και προς το γενικό και προς το ειδικό. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια η πρόσληψη των ιστορικών εννοιών είναι μια διαδικασία σύνθετη και προϋποθέτει τις ακόλουθες νοητικές πράξεις:

· συγκεκριμενοποίηση και εξατομίκευση,

· γενίκευση και αφαίρεση,

Η διαδικασία της γενίκευσης υπηρετείται, όταν συγκροτούμε και συσπειρώνουμε σε μια κατηγορία τις ιδιότητες που είναι κοινές και αμετάβλητες σε όλες τις περιπτώσεις, ενώ προβλέπουμε όσες είναι διαφορετικές. Για παράδειγμα στην έννοια "δημοκρατία" η συμμετοχή στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων αποτελεί μια κοινή ιδιότητα των παραδειγμάτων "αθηναϊκή δημοκρατία", "σύγχρονες δημοκρατίες". Αντίθετα στην εξατομίκευση διαχωρίζουμε τα παραδείγματα στο εσωτερικό της κατηγορίας με βάση τις διαφορετικές ιδιότητες κάθε παραδείγματος π.χ. η ιδιότητα της άμεσης συμμετοχής στις πολιτικές αποφάσεις διαφοροποιεί και διαχωρίζει την "αθηναϊκή δημοκρατία" από τις "αντιπροσωπευτικές σύγχρονες δημοκρατίες". Σ' αυτή την περίπτωση η έννοια χρησιμεύει για να τονιστεί η ιδιαιτερότητα του ιστορικού αντικειμένου.

Οι διδάσκοντες λοιπόν, όταν ασχολούνται με τις έννοιες, μπορούν να χρησιμοποιούν τις ακόλουθες μεθόδους:

· να εντάσσουν τις έννοιες στο πλαίσιό τους, κυρίως τις έννοιες που οι σημασίες τους έχουν αλλάξει. Για παράδειγμα, όταν διδάσκουμε τη βιομηχανική επανάσταση, κάνουμε αναφορά στην έννοια "προλετάριος", η οποία συχνά αντιπαρατίθεται στην έννοια "αστός". Ωστόσο, η έννοια αυτή έχει υποστεί πολλές σημασιολογικές μεταβολές: "άνθρωπος της πόλης" το 1700, "πολίτης" το 1800, "μη προλετάριος" το 1900. Η ιστορικότητα των ιστορικών εννοιών μπορεί να αναδειχθεί με ανάλογες σημασιολογικές διαδρομές. Ασκήσεις ενδιαφέρουσες είναι η τοποθέτηση των εννοιών στο συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο ή η διαπίστωση των μεταβολών που έχουν υποστεί οι έννοιες μέσα στις διαφορετικές ιστορικές πραγματικότητες.

· να χρησιμοποιούν τη μέθοδο της σύγκρισης με σκοπό να αποδείξουν τις διαφορές περισσότερο παρά τις ομοιότητες. Η χωρίς έλεγχο σύγκριση οδηγεί σε αναχρονισμούς. Για παράδειγμα, η χρήση της έννοιας "ιμπεριαλισμός" για τον αρχαίο ελληνικό κόσμο αποτελεί ένα πολύ συνηθισμένο αναχρονισμό. Οι αναλογίες και οι μεταφορές είναι καλό να αποφεύγονται από τους διδάσκοντες, γιατί αφαιρούν από τις έννοιες την ιστορικότητά τους και επομένως τη σημασιολογική τους ακρίβεια.

Η ιστορική αφήγηση

Το αποτέλεσμα των διαδικασιών της εξήγησης συναρθρώνεται με την ιστορική αφήγηση. Η αφήγηση, συστατική αρχή της Ιστορίας, προσδίδει στο περίπλοκο και άγνωστο παρελθόν τη δυνατότητα να γίνει αναγνώσιμο, να αποκτήσει νόημα. Ο ιστορικός λοιπόν δεν ανακαλύπτει και δεν αναβιώνει κάποιο κρυμμένο παρελθόν, αλλά το αναπαριστά με την αφηγηματική πλοκή που κατασκευάζει. Από τα σκόρπια σημάδια του παρελθόντος ο ίδιος μορφοποιεί τα γεγονότα και τα οργανώνει σε μια τέτοια διαδοχή ώστε να είναι δυνατόν να κατανοηθούν μαζί ως μία ολότητα, ως Ιστορία. Στο εγχείρημα του ιστορικού να συνθέτει ολότητες με νόημα, η ίδια η αφήγηση και τα γεγονότα βρίσκονται σε μια αμοιβαία εξάρτηση.

Οι μαθητές είναι από πολύ νωρίς εξοικειωμένοι να ακούν "ιστορίες" και τις κατανοούν με ευκολία. Η κατανόηση της αφήγησης λοιπόν είναι μια νοητική διαδικασία ήδη ανεπτυγμένη και οι διδάσκοντες οφείλουν να την αξιοποιούν. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο η αφηγηματική παρουσίαση δεν αποτελεί μια απολιθωμένη μέθοδο διδασκαλίας, αλλά αντίθετα αποτελεί βασική διδακτική πρακτική.

Οι μαθητές λοιπόν, ως ακροατές και αναγνώστες, βρίσκονται αντιμέτωποι με την αφηγηματική δομή της ιστορικής γνώσης και μέσω αυτής της δομής οι πληροφορίες μπορούν να γίνουν κατανοητές. Είναι, ωστόσο, αναγκαίο να υπογραμμίζονται οι πόλοι έλξης οι οποίοι κατευθύνουν την αφηγηματική κατανόηση της Ιστορίας. Οι διδάσκοντες, έχοντας ως πλαίσιο αναφοράς το ιστορικό κείμενο ως όλον (σύστημα) με αρχή, μέση και τέλος, οφείλουν να οδηγούν τους μαθητές να διαπιστώνουν και να διακρίνουν:

· την αρχική κατάσταση των πραγμάτων,

· τα πρόσωπα - άτομα ή ομάδες,

· τα κίνητρα και τις επιδιώξεις τους,

· τη δράση των προσώπων,

· τις συγκυρίες που διαμορφώνονται με την εμπλοκή τυχαίων παραγόντων,

· τις βαθμιαίες μεταβολές ή τις ρήξεις που προκύπτουν από τη δράση των προσώπων,

· τις αδράνειες, πραγματικότητες δηλαδή που η δράση των ανθρώπων άφησε ανεπηρέαστες.

Κατά τη διδακτική πράξη, λοιπόν, η εξήγηση - ανάλυση των αιτιακών παραγόντων και η αφήγηση συνυπάρχουν και δεν αντιστρατεύονται η μία την άλλη.

Ειδικές μεθοδολογικές αρχές διδασκαλίας της Ιστορίας στο Γυμνάσιο

· Η Ιστορία, ως επιστήμη, είναι αφήγηση συμβάντων που καλύπτει όλο το φάσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, δηλαδή των υλικών και πνευματικών δημιουργιών των κοινωνιών και των πολιτισμών τους και αποσκοπεί στη γνώση και κατανόηση του ανθρώπινου παρελθόντος, το οποίο προσπαθεί να ανακατασκευάσει αποκαθιστώντας σχέσεις μεταξύ των γεγονότων με βάση διάφορα τεκμήρια (γραπτές πηγές, αρχαιολογικά ευρήματα, έργα καλλιτεχνικής δημιουργίας κ.λ.π.). Ως αφήγηση, βρίσκεται στον αντίποδα της παραποιημένης ή μη πραγματικής αναπαράστασης του παρελθόντος, όπως συναντάται, για παράδειγμα, στο ιστορικό μυθιστόρημα, το μύθο, τη φανταστική Ιστορία κ. λ. π. Σε αντίθεση δηλαδή με τα είδη αυτά, η χρήση των τεκμηρίων καθιστά την ιστορική αφήγηση επαληθεύσιμη.

· Με τη διδασκαλία της Ιστορίας ο μαθητής οδηγείται να κατανοήσει ότι η κοινωνία (τοπική, εθνική, παγκόσμια), στην οποία ζει και θα δράσει, διαμορφώθηκε από τη δράση των ανθρώπων. Συνειδητοποιεί έτσι το δικό του ρόλο ως πολίτη και την ευθύνη του για την πορεία της κοινωνίας, που δεν θα εξελιχθεί ερήμην του αλλά με την ενεργητική συμμετοχή του. Προσεγγίζει επίσης την εθνική και πολιτιστική του κληρονομιά αλλά και την παγκόσμια, και εκτιμά τη συνεισφορά όλων των λαών στη δημιουργία του παγκόσμιου πολιτισμού, πράγμα που είναι προϋπόθεση για την ανοχή και την ειρηνική συνύπαρξη των ανθρώπων. Μαθαίνει, τέλος, να μην παρασύρεται, να μην αντιδρά συναισθηματικά και να μη φανατίζεται, αλλά να ερμηνεύει με λογική ανάλυση και να κρίνει ψύχραιμα και απροκατάληπτα γεγονότα και καταστάσεις.

· Ως βασικός σκοπός της διδασκαλίας της Ιστορίας προτάσσεται "η καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης των μαθητών". Η καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης προϋποθέτει όχι μόνο τη γνωριμία με τα κύρια ιστορικά γεγονότα, την ικανότητα ανάλυσης και σύνθεσής τους και την ικανότητα προσανατολισμού στον ιστορικό χρόνο και χώρο αλλά και την εξοικείωση του μαθητή με τον τρόπο έρευνας εκ μέρους του ιστορικού. Από την άλλη πλευρά, η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης παραπέμπει στη συνειδητοποίηση από το μαθητή ότι αποτελεί υποκείμενο της ιστορικής εξέλιξης, ότι δηλαδή είναι και ο ίδιος υπεύθυνος για την πορεία της κοινωνίας στην οποία ζει, και κατά συνέπεια στην ανάγκη ενεργητικής προσέγγισης του παρελθόντος εκ μέρους του. Η υπηρέτηση του παραπάνω σκοπού επομένως προϋποθέτει την επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση του διδάσκοντος, τη διάθεση κριτικής αντιμετώπισης των γεγονότων, την αντικειμενικότητα και την έλλειψη εμπάθειας και μεροληψίας.

Ο διδάσκων έχει την ευχέρεια να χρησιμοποιήσει στη διάρκεια της διδασκαλίας διάφορες μεθόδους και ποικιλία μέσων. Οι μέθοδοι και τα μέσα μπορεί να εναλλάσσονται ανάλογα με το περιεχόμενο της ενότητας. Είναι αναγκαίο πάντως να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του συγκεκριμένου μαθητικού δυναμικού.

Σχεδιασμός της διδασκαλίας

Πρωταρχικής σημασίας για όλα τα στάδια της διδακτικής πράξης είναι η επιλογή και ο καθορισμός από τον διδάσκοντα των ειδικών διδακτικών στόχων της ενότητας με την οποία πρόκειται να ασχοληθεί η τάξη. Κατά την επιλογή και τον καθορισμό των στόχων αυτών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο οι γενικοί σκοποί διδασκαλίας της Ιστορίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση όσο και οι ειδικότεροι σκοποί διδασκαλίας της Ιστορίας στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο σύμφωνα με το Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών καθώς και οι ειδικοί στόχοι κατά θεματικές ενότητες του Προγράμματος Σπουδών. Όσον αφορά τους τελευταίους ειδικότερα, τονίζεται πως είναι στην ευχέρεια του διδάσκοντος να εμβαθύνει σε ορισμένους από αυτούς ή να επιλέξει και άλλους πέραν των συμπεριλαμβανομένων στο Πρόγραμμα Σπουδών, ανάλογα πάντοτε με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, το διαθέσιμο υποστηρικτικό υλικό αλλά και τις ιδιαιτερότητες (τοπικές, κοινωνικές κλπ.) μέσα στις οποίες λειτουργεί το σχολείο. Η επιλογή των στόχων πρέπει επίσης να είναι όσο το δυνατόν ισόρροπη ώστε να διευκολύνεται η πληρέστερη δυνατή επίτευξη των γενικών και ειδικών σκοπών διδασκαλίας της Ιστορίας. Σε αυτό θα βοηθήσει σημαντικά και η γενική εποπτεία της διδακτέας ύλης που είναι απαραίτητο να έχει ο διδάσκων από την αρχή της σχολικής χρονιάς, και ο ανάλογος προγραμματισμός της.

· Κατά το στάδιο σχεδιασμού της διδασκαλίας ο διδάσκων αποφασίζει για τις μεθόδους και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει, ανάλογα με τους στόχους που έχει θέσει. Είναι αυτονόητο ότι η γενική εποπτεία της διδακτέας ύλης από τον διδάσκοντα με την έναρξη της σχολικής χρονιάς θα βοηθήσει και σε αυτή την περίπτωση στο σωστό προγραμματισμό των μέσων και μεθόδων διδασκαλίας, ανάλογα με τη φύση κάθε διδακτικής ενότητας και με τρόπο ώστε να αξιοποιούνται οι δυνατότητες σύγκρισης και σύνθεσης του ιστορικού υλικού που προσφέρουν ορισμένες από αυτές, να επισημαίνεται το ουσιώδες και να προσανατολίζονται οι μαθητές στο να διακρίνουν τις πολλαπλές όψεις της πραγματικότητας και την αλληλοσύνδεσή τους σε χρονική αλληλουχία ή ακόμα τις ασυνέχειες και τα χάσματα.

Διεξαγωγή της διδασκαλίας

Οι μέθοδοι διεξαγωγής της διδασκαλίας που μπορεί να εφαρμόσει ο διδάσκων είναι ποικίλες, με κοινό χαρακτηριστικό ότι στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος βρίσκονται

οι μαθητές. Οι μαθητοκεντρικές μέθοδοι διδασκαλίας εναρμονίζονται με το βασικό σκοπό διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας, καθώς επιτρέπουν την ενεργητική συμμετοχή του μαθητή στη διδακτική διαδικασία. Η υιοθέτηση της μιας ή της άλλης μεθόδου ή / και ο συνδυασμός τους μπορεί να σχετίζεται με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών ή ακόμα και με τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας. Σε κάθε περίπτωση, ιδιαίτερη σημασία έχει η εναλλαγή των μεθόδων καθώς και η ευελιξία του διδάσκοντος, όταν οι περιστάσεις το απαιτούν ή το επιτρέπουν (π.χ. δυσκολία κατανόησης εκ μέρους των μαθητών, ερωτήσεις, προβληματισμός ή και βιωματική προσέγγιση σημείων της διδακτικής ενότητας).

· Κατά το διάλογο θα πρέπει ο διδάσκων να εκμεταλλεύεται κάθε δυνατότητα που προσφέρεται, ώστε να ενεργοποιήσει το σύνολο της τάξης (αξιοποίηση των γνώσεων ή και των εμπειριών που ήδη έχουν αποκτήσει οι μαθητές, σύνδεση, όπου και όσο επιτρέπει η επιστημονική εγκυρότητα, της επικαιρότητας με τα εξιστορούμενα γεγονότα, σύγκριση γεγονότων και φαινομένων ήδη γνωστών με τα εξιστορούμενα, συνδυασμός στοιχείων και παροχή ερεθισμάτων από άλλα μαθήματα, όπως Νέα Ελληνικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Θρησκευτικά, Γεωγραφία κ.λπ., σύνδεση με την Τοπική Ιστορία). Με την όλη διαδικασία οι μαθητές πρέπει να οδηγούνται στην κατανόηση της σύνδεσης των γεγονότων συγχρονικά και διαχρονικά, ώστε το μάθημα να μην γίνεται στείρος εγκυκλοπαιδισμός, με παράθεση γεγονότων χωρίς επισήμανση των σχέσεών τους.

Η αφήγηση από τον διδάσκοντα μπορεί, κατά περίπτωση, να παράσχει με συντομία και ακρίβεια τις απαραίτητες πληροφορίες για την ενεργοποίηση και τον προβληματισμό των μαθητών ή να κινήσει το ενδιαφέρον τους όταν έχει ζωντάνια και ποικιλία. Ο συνδυασμός της όμως με διάλογο, κατευθυνόμενο ή και ελεύθερο, καθιστά τους μαθητές συμμέτοχους στη μαθησιακή διαδικασία (ανάλυση - σύγκριση - σύνθεση ιστορικών γεγονότων, κατανόηση της πολυπλοκότητάς τους) και υπηρετεί έτσι καλύτερα τους ειδικούς αλλά και γενικούς σκοπούς της διδασκαλίας της Ιστορίας.

· Η ανάγνωση των κατ' οίκον εργασιών των μαθητών στην τάξη, οι οποίες, σημειωτέον, θα πρέπει να επικεντρώνονται σε θέματα που υπηρετούν την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και όχι την απλή αναπαραγωγή πληροφοριών, θα είναι πιο εποικοδομητική, όταν δίνει ερεθίσματα για διάλογο μεταξύ των μαθητών.

· Όσον αφορά τις μη παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας (έρευνα των πηγών, ατομικές και ομαδικές εργασίες εντός και εκτός της σχολικής τάξης, αναπαράσταση ιστορικών γεγονότων), πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την τελική σύνθεση των ουσιωδών σημείων της διδακτικής ενότητας ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος απομάκρυνσης από τους ειδικούς διδακτικούς στόχους που έχουν τεθεί.

· Η έρευνα των πηγών προσφέρεται, ανάλογα με το είδος τους, για την βαθύτερη κατανόηση εκ μέρους των μαθητών των ιστορικών ζητημάτων και της πολυπλοκότητάς τους, την υιοθέτηση κριτικής στάσης απέναντι σε πρόσωπα και πράγματα, την πιο ζωντανή προσέγγιση μιας ιστορικής εποχής. Φέρνει επίσης σε επαφή τους μαθητές με την ουσία της ιστορικής έρευνας (αντιπαραβολή και έλεγχος αξιοπιστίας των πηγών, κίνητρα και ερμηνείες ιστορικών κ.ά.), στην οποία μπορεί και πρέπει να αναφέρεται ο διδάσκων ανάλογα με το νοητικό επίπεδο των μαθητών. Ειδικότερα, η ενασχόληση με τις πηγές μπορεί να ακολουθεί την εξής πορεία κατά τάξη: Παρουσίαση σύντομων κειμένων, που μπορεί να περιέχουν ζωηρές περιγραφές ή και ανεκδοτολογικά στοιχεία, διευκρίνιση βασικών ιστορικών όρων και σύνθεση των κυριοτέρων πληροφοριών, παρουσίαση και ανάλυση εκτενέστερων κειμένων και νύξεις για ζητήματα όπως η σχέση του συγγραφέα με τα πρόσωπα και τα γεγονότα της εποχής του, τα γεγονότα που εξιστορεί, το κοινό του κλπ., σύγκριση πηγών, αναζήτηση κινήτρων και προθέσεων του συγγραφέα, επιχειρηματολογία του.

· Οι ατομικές ή ομαδικές εργασίες μαθητών εντός και εκτός της τάξης μπορεί να περιορίζονται σε μία διδακτική ενότητα ή να αναφέρονται σε ευρύτερες θεματικές ενότητες και να ολοκληρώνονται σε μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα (projects). Στην πρώτη περίπτωση, εκτός από τις καθιερωμένες ερωτήσεις εμπέδωσης και ανάλυσης του διδάσκοντος, μπορεί να χρησιμοποιούνται για την εργασία των μαθητών ποικίλα σημεία αφετηρίας, όπως τα κείμενα των πηγών, εικόνες, χάρτες, διαγράμματα, επισκέψεις σε μουσεία που έχουν προηγηθεί κ.λπ.). Οι εργασίες μπορεί να στοχεύουν επίσης στην ανάπτυξη και ψυχοκινητικών δεξιοτήτων (δημιουργία χαρτών, διαγραμμάτων, ζωγραφικών έργων, φωτογραφιών κ.λπ.). σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει όμως να δίνεται έμφαση στην ακρίβεια της ιστορικής αναπαράστασης. Στη δεύτερη περίπτωση, ενδείκνυται η εκ των προτέρων επιλογή των κατάλληλων θεμάτων από τον διδάσκοντα και η παρουσίασή τους στους μαθητές προς επιλογή ανάλογα με τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους. Στην επιλογή των θεμάτων καλό είναι να λαμβάνονται υπόψη οι δυνατότητες που προσφέρει η τοπική Ιστορία, η οποία κινεί συνήθως ευκολότερα το ενδιαφέρον των μαθητών αλλά και διευκολύνει την έρευνά τους -επομένως και την ενεργητικότερη συμμετοχή τους- με επισκέψεις σε αρχαιολογικούς-ιστορικούς χώρους και μουσεία της περιοχής, φωτογραφίσεις, συνεντεύξεις κ.λπ. Σε όλες τις περιπτώσεις η ομαδικότητα συμβάλλει στην κινητοποίηση του συνόλου της τάξης αλλά και στην αξιοποίηση εντός της ομάδας των ιδιαίτερων κλίσεων των μαθητών.

· Στην ενεργητική συμμετοχή των μαθητών αποβλέπει και η βιωματική προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων μέσω κατάλληλων ερωτήσεων, δραματοποιημένων διαλόγων ή και θεατρικών παραστάσεων. Η έμφαση στην ιστορική πιστότητα βάσει των κειμένων των πηγών και άλλων μέσων που θα έχουν γνωρίσει οι μαθητές εξυπηρετεί όχι μόνο την εμπέδωση αλλά και τη συνοχή της ιστορικής γνώσης μέσω της πολύπλευρης προσέγγισής της.

· Τα εποπτικά μέσα στοχεύουν στην αισθητοποίηση των αφηρημένων ιστορικών εννοιών σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας: στην αρχή για την πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών, κατά τη διάρκειά της για την κατανόηση ουσιωδών σημείων της, και στο τέλος για τη σύνθεση και την εμπέδωση του περιεχομένου της. Πέρα από τα διαγράμματα, τους χρονολογικούς πίνακες, τους χάρτες και τις εικόνες του βιβλίου, ο διδάσκων μπορεί να χρησιμοποιεί και άλλα μέσα δικής του επιλογής (π.χ. γελοιογραφίες, κόμικς, διαφάνειες, βιντεοταινίες, CD-ROM κ.λπ.), που συνήθως προσφέρουν ποικιλία και ιδιαίτερη ζωντάνια στο μάθημα. Σε κάθε περίπτωση, ο διδάσκων πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις δυνατότητες κάθε μέ-

σου σε σχέση με τους στόχους που επιθυμεί να επιτύχει: Τα αποκόμματα των εφημερίδων δίνουν μια ζωντανή αλλά ίσως και μονόπλευρη εικόνα της εποχής, οι γελοιογραφίες εστιάζουν στο εντυπωσιακό και επίκαιρο για την κοινή γνώμη, τα κόμικς μπορεί να περιέχουν στερεότυπα, τα διαγράμματα φωτίζουν μια μόνο πτυχή του θέματος κ.λπ. Ο διδάσκων δεν θα πρέπει να περιορίζεται στους υπότιτλους, αλλά να παρακινεί τους μαθητές σε μια πολύπλευρη αξιοποίηση του εκάστοτε μέσου, υποδεικνύοντας με κάθε ευκαιρία και τις κατευθύνσεις ή τους περιορισμούς που θέτει η ιστορική μεθοδολογία και που ισχύουν για όλες τις ιστορικές πηγές (π.χ. κατά την "ανάγνωση" μιας εικόνας ενδείκνυται να γίνονται αναφορές στην προέλευση και τα πρότυπά της, στη χρονική και τοπική της απόσταση από το θέμα που απεικονίζει, στην ιδεολογία που ενδεχομένως εκφράζει κ.λπ.). Η ανάγνωση της εικόνας μπορεί να ξεκινά από την παρατήρηση, την περιγραφή και την συσχέτισή της με τα γεγονότα, να προχωρεί σε παρατήρηση και σύγκριση εικόνων διαφορετικών εποχών και να καταλήγει σε εκτίμηση της βαθύτερης σχέσης της με την εποχή της - ανάλογα με το είδος της, την εμβέλειά της, την ιδεολογία που εκφράζει ή αντιστρατεύεται, τους περιορισμούς στους οποίους υπόκειται κ.λπ. - καθώς και της αισθητικής της, ιδιαίτερα αν πρόκειται για καλλιτεχνικό έργο.

· Οι επισκέψεις σε μουσεία και σε χώρους με αρχαιολογικό και ιστορικό ενδιαφέρον είναι συμπλήρωμα της διδασκαλίας στην τάξη, που όχι μόνο διευκολύνει την εμπέδωση των γνώσεων μέσω της σύνδεσής τους με σαφέστερο πολιτισμικό πλαίσιο, αλλά και προάγει ουσιαστικά την κρίση του μαθητή μέσω της ενίσχυσης ή του μετριασμού των εντυπώσεων που έχει ήδη σχηματίσει αλλά και τη συνειδητοποίηση νέων πτυχών των ενδιαφερόντων του. Ιδιαίτερη σημασία έχει πάντως η κατάλληλη προετοιμασία τέτοιων επισκέψεων, με επιλογή των βασικών στόχων της επίσκεψης, χρήση εποπτικών μέσων ή και εισηγήσεις μαθητών ώστε να εξασφαλίζεται η συνοχή της ιστορικής γνώσης και η συνέπεια της διδασκαλίας.

· Κατά τη χρησιμοποίηση όλων των μεθόδων είναι θεμιτή και σύμφωνη με τους σκοπούς διδασκαλίας της Ιστορίας η αναφορά και η σύνδεση των γεγονότων του παρελθόντος με εκείνα του παρόντος, με τους περιορισμούς που θέτει κάθε φορά η επιστημονική εγκυρότητα και μεθοδολογία.

· Η αυτοσυνειδησία των μαθητών επίσης ενισχύεται με τη σταθερή αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά του λαού και του χώρου, θεωρούμενα σε συνάρτηση με αυτά άλλων λαών.

· Κατά τη διδασκαλία είναι αυτονόητο ότι πρέπει να τονίζεται η διάσταση του χώρου και του χρόνου, που επιτρέπει στους μαθητές να εντάσσουν τα γεγονότα σε οργανικά σύνολα: ο χώρος αποτελεί καθοριστικό παράγοντα των δραστηριοτήτων και της τεχνολογίας των ανθρώπων και η σχέση του με το χαρακτήρα των πολιτισμών είναι ουσιαστική. Ο χρόνος, από την άλλη μεριά, επιτρέπει την οργάνωση και παρουσίαση των γεγονότων σε λογική ακολουθία. Με το θέμα του χρόνου σχετίζεται και αυτό της ιστορικής διάρκειας: Οι ιστορικές μεταβολές, για παράδειγμα, είναι ταχύτατες στην εποχή μας αλλά υπήρξαν αργές κατά τη διάρκεια της προϊστορίας ή της αρχαιότητας. Ο χρόνος ενός απλού συμβάντος είναι σύντομος, ο χρόνος των κοινωνικών αλλαγών στο πλαίσιο ενός πολιτισμού μακρύτερος και ο χρόνος των πολιτισμών πολύ μακρός. Τη σχέση του τόπου, του χρόνου, της ιστορικής διάρκειας και της δράσης πρέπει να επισημαίνει ιδιαίτερα ο διδάσκων κατά τη διδασκαλία.

· Ακόμα, πρέπει να δίνεται έμφαση στη διευκρίνιση βασικών ιστορικών όρων (π.χ. κίνημα, εξέγερση, επανάσταση, παλινόρθωση, εξέλιξη, ακμή, παρακμή) καθώς και στην κατά το δυνατόν σαφή και ακριβή έκφραση των μαθητών. Τέλος, όπως καθίσταται σαφές και από τους σκοπούς και στόχους του Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών, η παροχή έτοιμων γνώσεων και η απομνημόνευση θα πρέπει να περιορίζονται μέχρι του σημείου που επιτρέπουν την απρόσκοπτη ενεργοποίηση των μαθητών στην κατανόηση των ιστορικών προβλημάτων και την προαγωγή της κριτικής σκέψης.

Διδακτικές / μαθησιακές δραστηριότητες

Το μάθημα της Ιστορίας, λόγω της ευρύτητας του περιεχομένου του, παρέχει αρκετές ευκαιρίες για πολλαπλές προσεγγίσεις της διδακτέας ύλης με την ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες αυτές εντάσσονται στη διαδικασία της διδασκαλίας και μπορεί να γίνονται μέσα ή έξω από το χώρο του σχολείου και να αφορούν συγκεκριμένη διδακτική ενότητα ή έναν αριθμό διδακτικών ενοτήτων, περιορισμένο ή ευρύτερο. Είναι αυτονόητο ότι κάθε δραστηριότητα σχεδιάζεται με βάση το περιεχόμενο της ύλης που διδάσκεται και αποσκοπεί στην παροχή ευκαιριών όχι μόνο για καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου αλλά και για συσχετισμό και αξιοποίηση συναφών γνώσεων, ενδιαφερόντων, κλίσεων και δεξιοτήτων των μαθητών. Εκτός από το περιεχόμενο της διδασκόμενης ενότητας, σκόπιμο είναι να λαμβάνονται υπόψη τόσο οι διδακτικοί στόχοι όσο και η μέθοδος διδασκαλίας που έχει υιοθετηθεί, ώστε η επιλεγόμενη δραστηριότητα να μην είναι αποκομμένη από την υπόλοιπη διδακτική διαδικασία.

Πολλές από τις δραστηριότητες μπορεί να έχουν ως αφετηρία το διδασκόμενο μάθημα, είναι όμως δυνατόν να προωθούν τη διαθεματική του προσέγγιση και έτσι να συνδέουν την Ιστορία με ζητήματα που πραγματεύονται άλλες επιστήμες ή με γεγονότα και καταστάσεις της καθημερινής ζωής. Οι δραστηριότητες μπορεί να είναι ατομικές ή ομαδικές και, εφόσον στοχεύουν στη βελτίωση της διδασκαλίας, παρέχουν και στοιχεία για την ανατροφοδότησή της. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι κατά την πραγματοποίησή τους επιχειρείται κατ' ανάγκην και αξιολόγηση των μαθητών, εφόσον είναι δυνατόν να απαιτούνται ικανότητες, κλίσεις και ενδιαφέροντα που ενδεχομένως δεν σχετίζονται με το μάθημα της Ιστορίας.

Οι παρακάτω προτεινόμενες δραστηριότητες χωρίζονται συμβατικά σε δύο κατηγορίες: στις δραστηριότητες που σχετίζονται άμεσα με τη διδασκαλία μιας ενότητας και δεν απαιτούν ειδική προετοιμασία, τουλάχιστον από τους μαθητές, και σ' αυτές που μπορεί να οργανωθούν είτε για ειδικές διδακτικές ενότητες (π.χ. μαθήματα τέχνης) είτε για ευρύτερη διδακτική ύλη και προϋποθέτουν ειδική προετοιμασία. Η καταγραφή που έχει γίνει, δεν περιορίζει τους διδάσκοντες, οι οποίοι μπορούν να επινοήσουν άλλες δραστηριότητες, ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών τους, τις ειδικές συνθήκες του σχολείου ή της περιοχής τους, ή ακόμα και τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα.

i). Δραστηριότητες χωρίς ειδική προετοιμασία των μαθητών

· Παρατήρηση και "ανάγνωση" ιστορικών χαρτών, χρονολογικών πινάκων και διαγραμμάτων.

· Παρατήρηση, "ανάγνωση" και ερμηνεία στατιστικών πινάκων.

· Καταγραφή όρων (ορολογίας) που είναι απαραίτητοι για την προσέγγιση ιστορικών προβλημάτων.

· Καταγραφή και ταξινόμηση ιστορικών γεγονότων και ενεργειών των ιστορικών προσώπων σύμφωνα με κάποιο κριτήριο (π.χ. χρόνου) και σύνταξη σχετικών πινάκων.

· Καταγραφή και ταξινόμηση στοιχείων ενός πολιτισμού σύμφωνα με κάποιο κριτήριο (π.χ. οικονομία).

· Καταγραφή, ταξινόμηση και σύγκριση στοιχείων διαφορετικών πολιτισμών ή διαφορετικών ιστορικών περιόδων.

· Καταγραφή και επιλογή κριτηρίων για την αξιολόγηση ενός ιστορικού γεγονότος.

· Διατύπωση απόψεων και αξιολογικών κρίσεων για τις πράξεις των δρώντων προσώπων.

· Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων για ιστορικά γεγονότα και καταστάσεις.

· Περιληπτική παρουσίαση γεγονότων και καταστάσεων.

· Παρατήρηση και "ανάγνωση" εικόνων και έργων τέχνης.

· Ανάγνωση και σχολιασμός κειμένων-ιστορικών πηγών.

· Ανάγνωση και σχολιασμός λογοτεχνικών κειμένων.

· Ανάγνωση και σχολιασμός άρθρων από εφημερίδες και περιοδικά, με θέματα που σχετίζονται προς τη διδασκόμενη ενότητα.

· Διατύπωση κρίσεων για την αξιοπιστία ιστορικών πηγών.

· Διατύπωση προβλημάτων και αναζήτηση λύσεων.

· Οργάνωση σχεδίου δράσης για τη διερεύνηση και την επίλυση προβλημάτων.

· Προσδιορισμός των κριτηρίων ή των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων.

· Διατύπωση συμπερασμάτων μετά από την προσπάθεια επίλυσης ιστορικών προβλημάτων.

· Αναγωγές στη σύγχρονη ιστορική πραγματικότητα.

· Προσπάθεια ερμηνείας των ιστορικών γεγονότων με αναγωγές σε θεωρίες και αρχές.

ii). Δραστηριότητες με ειδική προετοιμασία

· Καταγραφή και κατηγοριοποίηση ιστορικών γεγονότων, πράξεων και καταστάσεων μιας ευρείας ιστορικής περιόδου.

· Καταγραφή πληροφοριών από πρόσωπα που έζησαν ένα σύγχρονο ιστορικό γεγονός.

· Καταγραφή και παρουσίαση λαογραφικών στοιχείων μιας περιοχής.

· Καταγραφή των ονομασιών διαφόρων περιοχών, οδών, πλατειών κ.τ.λ. σε συνάρτηση με ιστορικά γεγονότα ή εποχές.

· Παρουσίαση ενός σύγχρονου ιστορικού γεγονότος, με βάση τις πληροφορίες της προφορικής Ιστορίας.

· Ανάληψη ατομικών ή ομαδικών ρόλων σχετικών με ιστορικά γεγονότα και καταστάσεις, βιωματική προσέγγιση.

· Δραματοποίηση ιστορικών γεγονότων ή καταστάσεων, θεατρικό παιγνίδι.

· Οργάνωση και πραγματοποίηση θεατρικής παράστασης με ιστορικό περιεχόμενο.

· Οργάνωση σχεδίου επίσκεψης σε αρχαιολογικούς χώρους ή μουσεία.

· Αξιοποίηση μουσειοσκευών για την προετοιμασία επισκέψεων σε μουσεία.

· Γραπτή έκθεση ιστορικών γεγονότων με τη μορφή χρονικού.

· Ανάπλαση ιστορικών γεγονότων με πρωτότυπολογοτεχνικό τρόπο.

· Κατασκευή χαρτών, σχεδίων και μοντέλων.

· Σύνταξη εφημερίδας

· Ιστορική έρευνα σε χώρους ή αρχεία της περιοχής και εκπόνηση σύντομων ιστορικών μελετών.

· Οργάνωση εκθέσεων με ιστορικά θέματα.

Πλαίσιο αξιολόγησης της διδασκαλίας

i). Μορφές αξιολόγησης

Η αξιολόγηση διακρίνεται σε διαγνωστική, διαμορφωτική και αθροιστική. Η διαγνωστική και η αθροιστική αξιολόγηση συνδέονται με την ανάγκη ελέγχου του γνωστικού, κυρίως, επιπέδου των μαθητών, πριν και μετά τη διδασκαλία μιας ενότητας ή ενός συνόλου ενοτήτων, και σχετίζονται περισσότερο με τον έλεγχο του βαθμού επίτευξης των διδακτικών στόχων. Για το σκοπό αυτό μπορεί να ανατίθενται στους μαθητές δραστηριότητες ή συνθετικές εργασίες, οι οποίες αφενός συμβάλλουν στην ενεργητική μάθηση και αφετέρου βοηθούν στη διαπίστωση της ικανότητας του μαθητή να αξιοποιεί τις γνώσεις του για την επίλυση προβλημάτων. Οι διάφορες μορφές προφορικής και γραπτής εξέτασης μπορεί να εναλλάσσονται, προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις των διδακτικών στόχων και του περιεχομένου κάθε ενότητας. Για τον έλεγχο της επίτευξης συναισθηματικών διδακτικών στόχων, προσφορότερη κρίνεται η μέθοδος της παρατήρησης των συμπεριφορών των μαθητών.

Η διαμορφωτική αξιολόγηση επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να προβαίνει σε ενδεχόμενες τροποποιήσεις της διδακτικής του στρατηγικής και να προσφέρει συμπληρωματική βοήθεια στους μαθητές που έχουν ανάγκη, εξατομικεύοντας τις διδακτικές του ενέργειες. Η διαμορφωτική αξιολόγηση είναι ανάγκη να έχει διερευνητικό χαρακτήρα, ώστε οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να προσεγγίζουν την ιστορική πραγματικότητα με βάση τις εμπειρίες τους, τις νοητικές τους δομές και τις αντιλήψεις τους. Αυτό σημαίνει ότι η μαθησιακή διαδικασία πρέπει να ενθαρρύνεται μάλλον παρά να ελέγχεται, για να μπορέσει ο μαθητής να οδηγηθεί σε μια ενεργητική διαδικασία διερεύνησης των ιστορικών γεγονότων.

Με τη διαμορφωτική αξιολόγηση πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια εντοπισμού και καταγραφής των διεργασιών σύλληψης και ερμηνείας των ιστορικών γεγονότων, ώστε να ακολουθεί η παρέμβαση του διδάσκοντος και ενδεχομένως η τροποποίηση στις μεθόδους και τεχνικές διδασκαλίας. Με τον τρόπο αυτό η αξιολόγηση συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας και όχι μόνο στην καταγραφή των μετρήσιμων αποτελεσμάτων της.

ii). Σκοποί και τεχνικές αξιολόγησης

· Η αξιολόγηση, ως βασικό στοιχείο της διδακτικής διαδικασίας, αποτελεί κυρίως μέσο ανατροφοδότησης της διδασκαλίας, αφού πληροφορεί για την επιτυχία ή αποτυχία των ακολουθούμενων μεθόδων και την αποτελεσματικότητα των υιοθετούμενων στρατηγικών μάθησης και διδασκαλίας.

· Η αξιολόγηση στοχεύει και στον έλεγχο της απόκτησης γνώσεων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων από μέρους των μαθητών. Με την αξιολόγηση επιδιώκεται να διαπιστωθεί όχι μόνο η έκταση αλλά και το βάθος των γνώσεων που αποκτά ο μαθητής, δηλ. όχι μόνο τι γνωρίζει αλλά και κατά πόσο μπορεί να χρησιμοποιεί τις γνώσεις που

απόκτησε, ώστε να είναι ικανός να ερμηνεύει γεγονότα ή φαινόμενα, να αξιολογεί καταστάσεις, να εξάγει συμπεράσματα, να προβαίνει στην επίλυση προβλημάτων κ.λπ.

· Σε ό,τι αφορά τις τεχνικές αξιολόγησης των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας μιας συγκεκριμένης ενότητας, αυτή μπορεί να γίνεται με ανάθεση εργασιών στους μαθητές, με ερωτήσεις, με φύλλα αξιολόγησης και άλλους τρόπους τους οποίους μπορεί να επινοήσει ο διδάσκων.

· Η αξιολόγηση για τη διαπίστωση της επίτευξης διδακτικών στόχων ευρύτερων ενοτήτων από τους μαθητές, μπορεί να γίνεται με τη μορφή γραπτών εξετάσεων, που θα περιλαμβάνουν ερωτήσεις (ανοιχτού ή κλειστού τύπου), τις οποίες συντάσσει ο διδάσκων με βάση το επίπεδο της τάξης και τους στόχους της διδασκαλίας του.

· Τα θέματα που θα δίνονται στους μαθητές, ανάλογα με το διατιθέμενο χρόνο για να απαντηθούν, θα πρέπει να προέρχονται από όλη την εξεταζόμενη ύλη, να περιλαμβάνουν διαφόρων τύπων ερωτήσεις, ώστε να ανιχνεύονται, με τον τρόπο αυτό, ποικίλες ικανότητες των μαθητών.

· Είναι απαραίτητο να υπάρχει στο βιβλίο του μαθητή αλλά και του καθηγητή κατάλληλο υλικό, το οποίο θα είναι διαμορφωμένο κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να ελέγχεται η επίτευξη των σκοπών και των στόχων που προβλέπονται από το Πρόγραμμα Σπουδών αλλά και τυχόν άλλων επιπλέον στόχων που θέτουν οι συγγραφείς των βιβλίων. Στο υλικό αυτό μπορεί να περιλαμβάνονται:

- Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες, όπως αυτές προσδιορίζονται στο Πρόγραμμα Σπουδών ή τυχόν άλλες που μπορούν να επινοήσουν οι συγγραφείς των βιβλίων.

- Ερωτήσεις (ανοιχτού τύπου, κλειστού τύπου) αλλά και ερωτήσεις που θα προάγουν την εκφραστική ικανότητα του μαθητή και την ορθή χρήση της επιστημονικής ορολογίας.

-Ερωτήσεις-εργασίες με τις οποίες θα ελέγχεται η ικανότητα του μαθητή να ερμηνεύει εικόνες, σχήματα, διαγράμματα, κ.ά.

5.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Εισαγωγή

Ως βασικός σκοπός της εκπαίδευσης από το Σύνταγμα της Ελλάδας ορίζεται "η ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, η ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και η διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες" (άρθρο 16).

Η διαρκώς μεταβαλλόμενη σημερινή επιστημονική - τεχνολογική, κοινωνικο - οικονομική και εκπαιδευτική πραγματικότητα στον ελληνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο καλούν για μια αναμόρφωση, ποιοτική βελτίωση και εκσυγχρονισμό των προγραμμάτων σπουδών, του εκπαιδευτικού υλικού και των διδακτικών μεθοδολογιών.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και το πεδίο του μαθήματος της "Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής" (Κ.Π.Α.), λαμβάνοντας υπόψη τα θεωρητικά και εμπειρικά δεδομένα, καθώς και τη διεθνή εμπειρία και πρακτική.

Η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να προωθείται μέσα από όλο το φάσμα των διδακτικών αντικειμένων και δραστηριοτήτων της σχολικής ζωής και έχει σκοπό να παρέχει ευκαιρίες για:

· πνευματική ανάπτυξη, μέσα από την προώθηση της γνώσης και της κατανόησης από τους μαθητές του βαθύτερου νοήματος και σκοπού της ζωής και των διαφορετικών αξιών της ανθρώπινης κοινωνίας

· ηθική ανάπτυξη, υποβοηθώντας τους μαθητές να αξιολογήσουν με κριτικό τρόπο θέματα ισότητας, δικαιοσύνης, ατομικών και άλλων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στις διάφορες κοινωνίες.

· την κοινωνική / πολιτική ανάπτυξη, μέσα από την στήριξη των μαθητών ώστε να αποκτήσουν τη γνώση, την κατανόηση και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητα στοιχεία για την ελεύθερη, υπεύθυνη και ενεργό συμμετοχή τους στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι.

· την πολιτισμική ανάπτυξη, υποβοηθώντας τους μαθητές να αποκτήσουν την εθνική και πολιτισμική ταυτότητα και να κατανοήσουν τη φύση και το ρόλο των διαφόρων ομάδων στις οποίες ανήκουν και προωθώντας τη διαφορετικότητα και τον πλουραλισμό.

Ειδικότερα, το μάθημα της Κ.Π.Α. υποβοηθεί με ένα συνεκτικό και συστηματικό τρόπο τους μαθητές να κατανοήσουν τους ρόλους και τις υποχρεώσεις τους ως πολιτών των σημερινών δημοκρατικών κοινωνιών. Ταυτόχρονα, μαζί με άλλα μαθήματα και εκφάνσεις της σχολικής ζωής, συντελεί στο να καταστούν οι μαθητές ικανοί να διαχειρίζονται και να αντιμετωπίζουν τις δύσκολες ερωτήσεις και τα δυσεπίλυτα διλήμματα κοινωνικού και ηθικού περιεχομένου που συχνά εμφανίζονται στην προσωπική και κοινωνική ζωή τους.

· Πιο συγκεκριμένα η Κ.Π.Α. παρέχει στους μαθητές τις γνώσεις, τις δεξιότητες και προωθεί την κατανόηση των τρόπων και των μεθόδων ενεργού συμμετοχής τους στα κοινά δρώμενα σε τοπικό, εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο. Τους βοηθά να γίνουν ενήμεροι και υπεύθυνοι πολίτες, γνώστες των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών τους. Προωθεί την πνευματική, ηθική, κοινωνική και πολιτισμική ανάπτυξή τους καθιστώντας τους άτομα με αυτοπεποίθηση και υπευθυνότητα τόσο μέσα όσο και έξω από το χώρο της τάξης. Η Κ.Π.Α. ενθαρρύνει τους μαθητές να αναλάβουν υποβοηθητικό και υποστηρικτικό ρόλο στη ζωή του σχολείου, της γειτονιάς, της κοινότητας και του κόσμου γενικότερα. Ταυτόχρονα διδάσκει τους μαθητές για θέματα που αφορούν την πολιτεία, τους δημοκρατικούς θεσμούς και αξίες και την οικονομία, προωθεί και καλλιεργεί το σεβασμό για τις διάφορες εθνοτικές, πολιτισμικές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες και αναπτύσσει την ικανότητα των μαθητών να στοχάζονται και να συμμετέχουν σε συζητήσεις.

· Πρέπει να σημειωθεί ότι τα "μηνύματα" για τον ενεργό, υπεύθυνο και συμμετοχικό πολίτη είναι καλό να οργανώνονται σε συγκεκριμένα σχετικά περιεχόμενα ή κατευθύνσεις, όπως η αγωγή για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η περιβαλλοντική αγωγή, η αγωγή υγείας, η αγωγή καταναλωτή, η κυκλοφοριακή αγωγή κτλ. Οι ειδικές αυτές κατευθύνσεις στα περιεχόμενα σπουδών παρέχουν περισσότερες ευκαιρίες για την εξεύρεση και προώθηση δραστηριοτήτων "πολιτειακού περιεχομένου" στο χώρο του σχολείου, οι οποίες συνδέονται με τη δημιουργία στάσεων και την υλοποίηση πράξεων πολιτικής ευθύνης. Η ταυτόχρονη εστίαση των προγραμμάτων στην παροχή πληροφόρησης για τα διάφορα κρατικά ιδρύματα, θεσμούς, ρόλους και λειτουργίες συντελεί στην κατανόηση της πολιτικής διεργασίας μέσα σε μια δημοκρατία, καθώς και στην υιοθέτηση στάσεων και πρακτικών αυτονομίας και υπεύθυνης συμμετοχής στα κοινά. Η ενσωμάτωση στο περιεχόμενο σπουδών θεματικών και εννοιών με πανανθρώπινη εμβέλεια και ενδιαφέρον (π.χ.. ειρήνη, ανάπτυξη, δημοκρατία κ.ά.) συντελεί επίσης στην ανάπτυξη της

πολιτικής αυτονομίας των ατόμων και στην προώθηση της κατανόησης ανάμεσα στα διάφορα έθνη και κοινωνικές ομάδες.

· Ο τρόπος της οργάνωσης της ύλης σε ενότητες συγκεκριμένων διαθεματικών / διεπιστημονικών κατευθύνσεων, όπως αυτές έχουν περιγραφεί στην προηγούμενη παράγραφο και θα εξειδικευτούν στην επόμενη ενότητα, θεωρείται περισσότερο αποτελεσματικός για την προώθηση της έννοιας του πολίτη από τον παραδοσιακό τρόπο της παρουσίασης της Κ.Π.Α. μέσα από τις διάφορες επιστήμες, δηλαδή της οικονομίας, της πολιτικής κλπ. Για τη δημιουργία ενός αποδοτικού και ποιοτικού κλίματος μάθησης είναι απαραίτητη η ταυτόχρονη υιοθέτηση συνεργατικών, συμμετοχικών και βιωματικών διδακτικών προσεγγίσεων, οι οποίες στηρίζονται στη συμμετοχή των μαθητών σε "πολιτειακού" τύπου δραστηριότητες στο επίπεδο του σχολείου, όπως είναι η συμμετοχή σε συμβούλια, σε εξωσχολικές δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας και σε ερευνητικού περιεχομένου δραστηριότητες. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές καλλιεργούν τις δεξιότητες του ενεργού ερευνητή και προωθούνται προς την ανακαλυπτική μάθηση και ταυτόχρονα ο δάσκαλος γίνεται ο διαμεσολαβητής προς την αυτόνομη μάθηση.

Η ανάπτυξη των ικανοτήτων και γνώσεων "κοινωνικού και πολιτικού (civic) περιεχομένου" στο επίπεδο του Νηπιαγωγείου και του Δημοτικού είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με παιδαγωγικές προσεγγίσεις παροχής ίσων ευκαιριών σε όλους τους μαθητές και ιδιαίτερα αυτών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Συνδέεται επίσης με το περιεχόμενο που αναδύεται μέσα από τις δραστηριότητες του προγράμματος της Γλώσσας, καθώς και με τη συμμετοχή των παιδιών σε διαθεματικού τύπου δραστηριότητες άλλων γνωστικών αντικειμένων (όπως πχ. είναι τα Μαθηματικά, η Ιστορία, η Πληροφορική, οι Νέες Τεχνολογίες κά.). Η προσέγγιση των στοιχείων της Κ.Π.Α. μέσα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα ή μέσα από την οριζόντια διάταξη της ύλης (across the curriculum) συμπληρώνει την διδασκαλία στο μάθημα της Κ.Π.Α.. Σκοπός αυτής της προσέγγισης είναι η καλλιέργεια και προώθηση της πνευματικής, ηθικής, κοινωνικής και πολιτισμικής ανάπτυξης των μαθητών.

Κοινωνική και πολιτική αγωγή στο Δημοτικό

Στο Δημοτικό διδάσκονται δυο μαθήματα, η "Μελέτη του Περιβάλλοντος" (Α' - Δ΄Τάξεις) και η "Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή" (Ε΄ και ΣΤ΄τάξεις) τα οποία άπτονται των Κοινωνικο-Οικονομικών Επιστημών. Το μάθημα "Μελέτη του Περιβάλλοντος" άπτεται των "Φυσικών", των "Ανθρωπιστικών" και των "Κοινωνικο-Οικονομικών" Επιστημών, ενώ το μάθημα "Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή" απτέται μονο των "Κοινωνικο-Οικονομικών" Επιστημών. Σε ό,τι αφορά των διεπιστημονικό μάθημα της ΜτΠ, το παρόν Δ.Ε.Π.Π.Σ. πραγματεύεται μόνο τους σκοπούς, τους διδακτικούς στοχους και το περιεχόμενο που σχετίζεται με το τις "Κοινωνικο-Οικονομικές" Επιστήμες.

"Μελέτη του Περιβάλλοντος" & Κοινωνικο-Οικονομικές Επιστήμες

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Να γνωρίσουν ως μικροί ερευνητές τους χώρους και τους θεσμούς (π.χ. τάξη, σχολείου, σπίτι, οικογένεια, γειτονιά , κοινότητα, ΟΤΑ), τις δομές και τις διαδικασίες (π.χ. μεταφορές, παραγωγή, επικοινωνίες, κατανάλωση, λήψη αποφάσεων κτλ.) που συνδέονται βιωματικά με την καθημερινή τους ζωή, να αναπτύξουν θετικές στάσεις για την πολιτισμική τους κληρονομιά, τις ελληνικές παραδόσεις και την πολιτισμική ετερότητα και γενικά να αποκτήσουν θεμελιώδεις κοινωνικές αξίες, δεξιότητες και στάσεις που θα καταστήσουν δυνατή την συνεργασία με άλλους και την ομαλή μετάβαση στην μεταγενέστερη σχολική και κοινωνική τους ζωή.

Γενικοί Διδακτικοί Στόχοι

· Να εξοικειωθεί ο μαθητής με την παρατήρηση, την περιγραφή, την ερμηνεία και την κατανόηση της οργάνωσης και της λειτουργίας του άμεσου κοινωνικού περιβάλλοντος, στο οποίο ζει, ώστε να οικοδομήσει γνώσεις και να αναπτύξει δεξιότητες.

· Να αναπτύξει γνώσεις αξίες και δεξιότητες τέτοιες, ώστε μελλοντικά να είναι ικανός να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων σχετικών με τον τρόπο δράσης σε προσωπικό αλλά και σε συλλογικό επίπεδο και να μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα της ζωής, χωρίς να επιβαρύνει τον πλανήτη στο μέλλον (αειφορία).

· Να διαμορφώσει αξίες, κανόνες καθώς και τις απαραίτητες διαθέσεις και στάσεις που θα τον βοηθήσουν να ενταχθεί ομαλά στο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον του και να συμμετέχει εποικοδομητικά στην ποιοτική του βελτίωση, ως ενεργός πολίτης μιας δημοκρατικής κοινωνίας, με γνώση, ευαισθησία και φαντασία.

· Να αναγνωρίσει την αξία της οικογένειας και να συνειδητοποιήσει ότι αυτή αποτελεί το θεμελιώδες κύτταρο της κοινωνικής ζωής.

· Να καλλιεργήσει την πνευματική σχέση με το Θεό και να εδραιώσει την αγάπη προς τον άνθρωπο.

· Να αναπτύξει ευαισθησία και αλληλεγγύη ως προς τις ανάγκες των συνάνθρωπων του σε τοπικό, εθνικό και πανανθρώπινο επίπεδο

· Να ευαισθητοποιηθεί για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και να αποδέχεται τη διαφορετικότητα τους, συνειδητοποιώντας ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν τα ίδια δικαιώματα. Να αξιοποιεί όλες τις δυνατές ευκαιρίες για συνεργασία και επικοινωνία μαζί τους.

· Να μάθει να ζει με σεβασμό στις ιδιαιτερότητες και διαφορές μεταξύ των συνανθρώπων του και να συνειδητοποιήσει την αξία αλλά και την αναγκαιότητα της αλληλοκατανόησης και της ειρηνικής συνύπαρξης όλων των λαών της γης.

· Να αποδέχεται την ύπαρξη πολιτισμικά, γλωσσικά, εθνικά, φυλετικά και θρησκευτικά διαφορετικών ατόμων μέσα στην κοινωνία.

· Να καλλιεργήσει την απαραίτητη ευαισθησία απέναντι στα πολιτισμικά επιτεύγματα και τις λαϊκές μας παραδόσεις, και να αναπτύξει θετική στάση απέναντι στην προαγωγή και διαφύλαξη της εθνικής μας κληρονομιάς.

· Να καλλιεργήσει το σεβασμό για την προσφορά των Ελλήνων στον πολιτισμό..

· Να αποκτήσει μια αρχική εξοικείωση με βασικές οικονομικές έννοιες και να κατανοήσει το ρόλο του χρήματος στις συναλλαγές.

· Να διαμορφώσει θετική στάση για την ευρωπαϊκή ιδέα.

· Να γίνει κριτικός "αναγνώστης" των πληροφοριών που προέρχονται από τα Μ.Μ.Ε.

· Να αποκτήσει βασικές εμπειρίες και γνώσεις, ώστε να αξιοποιεί την Πληροφορική και τη σύγχρονη Τεχνολογία.

· Να αντιληφθεί το ρόλο και τη σημασία του αθλητισμού στη ζωή των ανθρώπων αλλά και την προσφορά των Ελλήνων στο παγκόσμιο αθλητικό πνεύμα.

· Να αναπτύσσει προοδευτικά τη συναισθηματική του

νοημοσύνη και να ενισχύει την αυτοεκτίμησή του και να συνειδητοποιεί τη μοναδικότητά του αλλά και τις ομοιότητές του με όλα τα παιδιά.

· Να αποκτήσει επικοινωνιακές δεξιότητες και ικανότητες συνεργασίας.

· Να είναι ανοικτός στην ύπαρξη διαφορετικών προσεγγίσεων στο ίδιο θέμα, να αναζητά όλες τις δυνατές απόψεις ή λύσεις ή συνδυασμούς.

· Να εμπλουτίσει το λεξιλόγιο του και να διευρύνει την επικοινωνιακή του ικανότητα.

Άξονες και Περιεχόμενο για τη "Μελέτη του Περιβάλλοντος"

Άξονες και Περιεχόμενο για το Κοινωνικό Μέρος της "Μελέτης του Περιβάλλοντος" (Α΄ - Δ΄ Τάξεις Δημοτικού). Αναπτύσσονται τρεις άξονες - ο κοινωνικός, ο οικονομικός και ο πολιτισμικός/αθλητικός - οι οποίοι στη συνέχεια εξειδικεύονται σύμφωνα με το σπειροειδές και το διευρυμένο μοντέλο οργάνωσης της ύλης, ξεκινώντας από το μικρόκοσμο της τάξης και της οικογένειας και φτάνοντας έως το επίπεδο της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης.

Άξονες /τάξη	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα Αντικείμενα διαθεματικής Προσέγγισης
Α΄Τάξη		
1ος Άξονας:	*1. Η τάξη μου*	
-Κοινωνική ζωή, κοινωνικοί θεσμοί, πανανθρώπινη κοινωνία	*2. Το σχολείο μου*	***Τα παιδιά από όλο τον κόσμο*** *(Γλώσσα, Μουσική, Θεατρικό παιχνίδι, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)*
	3. Η οικογένεια μου	
	4. Η γειτονιά μου	
2ος Άξονας:	*1. Οι ανάγκες μας*	
-Εργασία, παραγωγή, διακίνηση και κατανάλωση	*2. Αγαθά, ανάγκες και επαγγέλματα*	***Δουλειές του σπιτιού*** *(Γλώσσα, Μουσική, Θεατρικό παιχνιδι, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)*
	3. Εργαλεία και συσκευές	
	4. Μέσα Μεταφοράς	
3ος Άξονας:	*1. Αθλητισμός στο σχολείο*	
-Επικοινωνίες, τέχνες, πολιτισμός & αθλητισμός	*2. Ελεύθερος χρόνος μετά το σχολείο: παιχνίδια στο σπίτι και τη γειτονιά*	***Παιχνίδια που παίζω*** *(Γλώσσα, Μουσική, Θεατρικό παιχνίδι, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)*
	3. χρήσεις τηλεόρασης, και τηλεφώνου .	

Άξονες /τάξη	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα Αντικείμενα διαθεματικής Προσέγγισης
Β΄Τάξη		
1ος Άξονας:	*1. Το σχολείο μου*	

-κοινωνική ζωή, κοινωνικοί θεσμοί, πανανθρώπινη κοινωνία	*2. Η συνοικία μου*	
	3. Ο άλλος στη συνοικία μου	***Παιδική Χαρά*** (Γλώσσα, Μουσική, Θεατρικό παιχνίδι, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)
	4. Η κοινοτητά μου (το χωριό ή η πόλη μου)	
2ος Άξονας:	*1. Ζωή σε κοινωνικές ομάδες*	
-Εργασία, παραγωγή, διακίνηση και κατανάλωση	*2. Επαγγέλματα ανθρώπων*	***Το κυλικείο στο σχολείο μου*** (Γλώσσα, Μουσική, Θεατρικό παιχνίδι, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)
	3. Καταμερισμός εργασίας στην κοινότητα και αλληλεξάρτηση των κατοίκων	
3ος Άξονας:	*1. Αθλητισμός στο σχολείο*	
-Επικοινωνίες, τέχνες, πολιτισμός και αθλητισμός	*2. Ελεύθερος χρόνος μετά το σχολείο και εργασία*	***Αθλητικά παιχνίδια*** (Γλώσσα, Μουσική, Θεατρικό παιχνίδι, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)
	3. Χρήσεις ραδιοφώνου, εφημερίδων και περιοδικών	

Άξονες /τάξη	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα Αντικείμενα διαθεματικής Προσέγγισης**
Γ΄Τάξη		
1ος Άξονας:	*1. Γιατί ζούμε σε κοινότητες (ανάγκες, σχέσεις αλληλεξάρτησης, πολιτισμικές διαφορές ανθρώπων...»)*	*Η ομάδα και τα μέλη της* (Γλώσσα, Μουσική, Θεατρικό παιχνίδι, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)
-κοινωνική ζωή, κοινωνικοί θεσμοί, πανανθρώπινη κοινωνία	*2. Πως αποφασίζουν οι άνθρωποι σε μια κοινότητα (οργάνωση κοινότητας, ανάδειξη οργάνων, βασικές αρμοδιότητες)*	
2ος Άξονας:	*1. Ο ρόλος της εργασίας....*	

–Εργασία, παραγωγή, διακίνηση και κατανάλωση	***2. Τομείς οικονομικής δραστηριότητας (πρωτογενής, δευτερογενείς και τριτογενής κτλ.***	***Το ψωμί που τρώμε/ο κύκλος του ψωμιού*** (Γλώσσα, Μουσική, Θεατρικό παιχνιδι, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)
	3. Μέσα μεταφοράς	
	4. Κατανάλωση	
3ος Άξονας: –Επικοινωνίες, τέχνες, πολιτισμός και αθλητισμός	***1. Μέσα επικοινωνίας των ανθρώπων μεταξύ τους άλλοτε και τώρα (Βλ. Π.Σ.)***	
	2. Τα Μ.Μ.Ε. (χρήσεις, επιδράσεις, κριτική στάση κτλ.)	***Ετοιμάζω μια αφίσσα*** (Γλώσσα, Μουσική, Θεατρικό παιχνίδι, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)
	3. Αθλητισμός (ανάγκες..., ατομικά και ομαδικά, ολυμπιακή ιδέα, φίλαθλος / οπαδός κτλ.)	
	4. Διάθεση του ελεύθερου χρόνου (ανάγκες, τρόποι)	

Άξονες /τάξη	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα Αντικείμενα διαθεματικής Προσέγγισης**
Δ΄ Τάξη		
1ος Άξονας: –κοινωνική ζωή, κοινωνικοί θεσμοί, πανανθρώπινη κοινωνία	***1.Κοινότητες , Δήμοι, Νομαρχίες***	
	2. Τοπική αυτοδιοίκησηπώς παίρνονται οι αποφάσεις	***Κοινοτικά/Δημοτικά Συμβούλια*** (Γλώσσα, Μουσική, Θεατρικό παιχνίδι, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)
	3.τοπική ιστορία και τρόποι ζωής στον τόπο μας	
	4. Άλλοι λαοί στον τόπο μας	
2ος Άξονας:	***1.Έργα υποδομής στον τόπο μας (νομό μας)***	

–Εργασία, παραγωγή, διακίνηση και κατανάλωση	***2.Οικονομικές δραστηριότητες στον τόπο (νομό) μας***	***Γράφω κατάλογο και αγοράζω προϊόντα*** (Γλώσσα, Θεατρικό Παιχνίδι, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)
	4. Περιβαλλοντική επιβάρυνση και προστασία του περιβάλλοντος	
3ος Άξονας: –Επικοινωνίες, τέχνες, πολιτισμος και αθλητισμός	***1.Αθλητισμός-διασχολικός***	
	2.Πολιτιστική κληρονομιά του τοπου μου (τεχνες, λαογραφία, μνημεία κτλ.)	
	3.Πολιτιστικοί φορείς στον τοπο μου	***Έθυμα του τόπου μου-κατασκευάζω και παρασκευάζω*** *(Γλώσσα, Μουσική, Θεατρικό Παιχνίδι, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή)*
	4.Μέσα επικοινωνίας και νέες τεχνολογίες στον τόπου μου	

Κοινωνική και πολιτική αγωγή της ε΄ και στ΄ Δημοτικού
Σκοπός του μαθήματος
Πιο συγκεκριμένα το μάθημα της Κ.Π.Α. στις Ε΄ και Στ΄ τάξεις του Δημοτικού σχολείου έχει σκοπό:

· Την αποσαφήνιση εννοιών και την απόκτηση γνώσεων για την άμεση και ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα με στόχο την διαμόρφωση ενήμερων πολιτών.

· Την ανάπτυξη των στάσεων και των δεξιοτήτων για αποτελεσματική επικοινωνία και συνεργασία, για αυτόνομη διερεύνηση υποθέσεων και καταστάσεων μέσα από την κριτική ανάλυση των δεδομένων και για εξαγωγή συμπερασμάτων που είναι χρήσιμα για την προσωπική και κοινωνική ανέλιξη.

· Τη διαμόρφωση αξιών και την απόκτηση στάσεων που σχετίζονται με το ήθος και τη συμπεριφορά του υπεύθυνου και ενεργού πολίτη, ο οποίος θα είναι ικανός να συμμετέχει κριτικά και δυναμικά στη λήψη αποφάσεων και στην υλοποίηση σχετικών πράξεων από ποικιλία οργανωμένων κοινωνιών.

Γενικοί Διδακτικοί Στόχοι
Οι γενικοί διδακτικοί στόχοι της Κ.Π.Α. είναι να συντελέσει ώστε οι μαθητές:

· Να προσεγγίσουν με τρόπο ολιστικό και διεπιστημονικό / διαθεματικό και να κατανοήσουν έννοιες όπως τα δικαιώματα του ανθρώπου, η δημοκρατία, η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη και η ειρήνη ώστε να τις συσχετίσουν με τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους από το άμεσο τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο περιβάλλον.

· Να καλλιεργήσουν το σεβασμό προς την ετερότητα, να αναπτύξουν πρακτικές αποδοχής της διαφορετικότητας, να κατανοήσουν την έννοια και αποκτήσουν την αίσθηση του "πολίτη του κόσμου".

· Να αναπτύξουν ερευνητική διάθεση, να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον για ό,τι συμβαίνει γύρω τους και να συμμετέχουν σε ομαδικές και συλλογικές εργασίες και δράσεις για την επίτευξη κοινών σκοπών.

· Να εξετάζουν τα θέματα που σχετίζονται με την Κ.Π.Α. λαμβάνοντας υπόψη όλες τους τις διαστάσεις (κοινωνική, οικονομική, πολιτική κτλ).

· Να αντιμετωπίζουν με κριτικό τρόπο και να τοποθετούνται ενεργά σε θέματα κοινωνικά που εμφανίζονται σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

· Να ενθαρρύνονται να επινοούν πρωτότυπες ιδέες για την επίλυση προβλημάτων και να καταστούν ικανοί να τις υλοποιούν.

· Να ασκηθούν στη χρήση του κατάλληλου λεξιλογίου προκειμένου να περιγράψουν ένα φαινόμενο που άπτεται θεμάτων Κ.Π.Α. ή προκειμένου να τοποθετηθούν σε ένα θέμα ή να επικοινωνήσουν με αποτελεσματικό τρόπο.

Άξονες και Περιεχόμενο για την «Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή»

Άξονες Περιεχομένου Ε΄ Τάξης

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα Αντικείμενα διαθεματικής Προσέγγισης
Το άτομο και η κοινωνία	***Κοινωνικές ομάδες (οικογένεια, σύλλογοι, κ.ά.).*** ***Θεσμοί (σχολείο, κοινότητα).*** Σχέσεις, ρόλοι, οργάνωση, σημασία, αλληλεπιδράσεις. ***Ειδικές ομάδες ατόμων, συνεργασία., αποδοχή.***	«Η οικογένεια στον κόσμο» (Γλώσσα, Γεωγραφία, Αισθητική Αγωγή, Ξένες Γλώσσες)
Το άτομο και η πολιτεία	***Η έννοια του κράτους*** ***Το ελληνικό κράτος*** Πολίτευμα / Ελληνική Δημοκρατία Εκλογές ***Ο Έλληνας πολίτης*** Δικαιώματα και υποχρεώσεις ***Σχέσεις μεταξύ των κρατών***	«Η κατανάλωση: Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των καταναλωτών» (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)
Το άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση	***Η Ε.Ε: έννοια – ιστορικό ίδρυσης – κράτη μέλη*** ***Ο ευρωπαίος πολίτης***	«Το νόμισμα» (Ιστορία, Γεωγραφία, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά, Γλώσσα, Ξένες Γλώσσες)
Το άτομο και η διεθνής κοινότητα	***Παγκόσμιοι διεθνείς οργανισμοί*** ***Ανθρώπινα δικαιώματα***	«Η παιδική εργασία» (Γλώσσα, Γεωγραφία, Ιστορία, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή)

Άξονες Περιεχομένου της ΣΤ΄ Τάξης

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα Αντικείμενα διαθεματικής Προσέγγισης
Το άτομο και η κοινωνία	***Κοινωνικές ομάδες (οικογένεια, σύλλογοι, κ.ά.).*** ***Θεσμοί (σχολείο, κοινότητα).*** Σχέσεις, ρόλοι, οργάνωση, σημασία, αλληλεπιδράσεις. ***Δικαιώματα και υποχρεώσεις.*** ***Ειδικές ομάδες ατόμων, συνεργασία., αποδοχή.***	«Παρέα με τους άλλους» (παιχνίδια, γιορτές, διατροφικές συνήθειες κτλ. ανεξάρτητα από εθνικές ή θρησκευτικές ιδιαιτερότητες). (Γλώσσα, Γεωγραφία, Αισθητική Αγωγή, Ξένες Γλώσσες)

	Κοινωνικά προβλήματα (η βία στο σχολείο κτλ) ***Ο ρόλος των Μ.Μ.Ε.***	
Το άτομο και η πολιτεία	***Η έννοια του κράτους και του έθνους.*** ***Το ελληνικό κράτος / η Ελληνική Δημοκρατία*** Είδη πολιτευμάτων **Σύνταγμα** Εκλογές Λειτουργίες κράτους **Διοίκηση** ***Ο Έλληνας πολίτης*** *Δικαιώματα και υποχρεώσεις* ***Σχέσεις μεταξύ των κρατών***	«Εκλογές στην τάξη » (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Θεατρικό παιχνίδι, Μαθηματικά)
Το άτομο και η Ευ-	***Η Ε.Ε: έννοια – οργάνωση – θε-***	«Η παιδική ηλικία, όπως παιχνίδια, εκπαίδευση κ.ά.). (Ιστορία, Γεωγραφία, Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Ξένες Γλώσσες)
Το άτομο και η διεθνής κοινότητα	***Παγκόσμιοι διεθνείς οργανισμοί*** ***Ανθρώπινα δικαιώματα*** ***Τα κοινωνικά προβλήματα στη διεθνή τους διάσταση.***	«Οι πρόσφυγες» (Γλώσσα, Γεωγραφία, Ιστορία, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή)

Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις

Οι βασικές μεθοδολογικές αρχές του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής είναι:

· Οι διδακτικές προσεγγίσεις να προωθούν τη σύνδεση του μαθήματος των Κοινωνικών Σπουδών με άλλα γνωστικά αντικείμενα (Ιστορία, Γεωγραφία, Μουσική, Εικαστικά, Μαθηματικά, Γλώσσα κτλ) και επιμέρους τομείς, όπως η περιβαλλοντική εκπαίδευση, η αγωγή υγείας, η σεξουαλική αγωγή κτλ., ώστε να επιτυγχάνεται η συστημική προσέγγιση ενός κοινωνικού θέματος ή κοινωνικού φαινομένου.

· Η μάθηση να στηρίζεται στην αυτενεργό συμμετοχή και έρευνα των μαθητών στην οποία ο δάσκαλος ενέχει το ρόλο του διευκολυντή / εμψυχωτή.

· Ο σχεδιασμός δραστηριοτήτων που να βασίζεται στα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες και τα βιώματα όλων των μαθητών, αξιοποιώντας παράλληλα τις εμπειρίες και τις ικανότητες ανεξάρτητα από πολιτισμικές, θρησκευτικές, γλωσσικές και μαθησιακές ιδιαιτερότητες.

· Η εμψύχωση για δραστηριότητες που διευκολύνουν την ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης, αλληλεγγύης, κατανόησης, ανοχής και αποδοχής της ετερότητας μεταξύ των μελών της ομάδας της τάξης.

· Η χρήση της λογοτεχνίας, και γενικότερα της τέχνης (κινηματογράφος, θέατρο, ζωγραφική, γλυπτική, φωτογραφία κ.ά.) για προσέγγιση ενός θέματος από ποικίλες οπτικές γωνίες, αλλά και ως εναλλακτικό τρόπο προσέγγισης των διάφορων θεμάτων.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ. της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής συνίσταται στην αξιολόγηση των στοιχείων που το συνθέτουν (σκοπός, γενικοί διδακτικοί στόχοι, άξονες περιεχομένου, μεθοδολογία) και κυρίως αναφορικά με την αποτελεσματικότητά τους για τη σύνταξη των επιμέρους Προγραμμάτων Σπουδών (Π.Σ.).

Τα κριτήρια για την αξιολόγηση αυτών των στοιχείων είναι:

· Η επιστημονική εγκυρότητα των εννοιών που συνθέτουν το περιεχόμενο του μαθήματος και η ανταπόκρισή τους στις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις και ανάγκες.

· Η παιδαγωγική καταλληλότητα ως προς τον τρόπο οργάνωσης του περιεχομένου του μαθήματος και την προτεινόμενη μεθοδολογία.

· Το κατά πόσο το πρόγραμμα είναι γενικό, ώστε να δίνεται η δυνατότητα για εξειδίκευση των σκοπών, του περιεχομένου και της μεθοδολογίας στα Π.Σ. ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης.

· Η ευελιξία και η δυναμική του όσον αφορά την ανάπτυξη πρωτοβουλιών εκ μέρους των συντακτών του Π.Σ., των συγγραφέων του διδακτικού υλικού και των εκπαιδευτικών.

· Το κατά πόσο είναι ανοιχτό, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα για συνεχή αναπροσαρμογή του με βάση τις κοινωνικές αλλαγές, τις εξελίξεις στις κοινωνικές επιστήμες, την εφαρμογή του στην τάξη και τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Στα επιμέρους Π.Σ. θα πρέπει να παρέχονται τα συγκεκριμένα επιμέρους κριτήρια για την αξιολόγηση των σκοπών, του περιεχομένου και της μεθοδολογίας τους, καθώς και για την αξιολόγηση του μαθητή.

Για την αξιολόγηση του μαθητή θα πρέπει να προβλέ-

πεται η χρήση ποικιλίας τεχνικών και μεθοδολογικών εργαλείων (test, συνθετικές εργασίες κτλ), ώστε:

· Να διαπιστώνεται ο βαθμός επίτευξης των γνωστικών στόχων του Π.Σ. και ειδικότερα η αποσαφήνιση των εννοιών και η καλλιέργεια, απόκτηση των αντίστοιχων δεξιοτήτων.

· Να αποτυπώνονται οι στάσεις που επιδιώκει να αναπτύξει το Π.Σ.

· Να καταγράφεται ο βαθμός ευαισθητοποίησης των μαθητών σε θέματα αξιών με πανανθρώπινη εμβέλεια.

Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή - Γ΄ Γυμνασίου

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Σκοπός του μαθήματος "Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή" στην Γ΄ Γυμνασίου είναι:

· Η ανάπτυξη της προσωπικότητας, της ατομικής και κοινωνικής ευθύνης, του ελεύθερου, κριτικά σκεπτόμενου και ενεργού πολίτη καθώς και η καλλιέργεια της ελληνικής ταυτότητας και των οικουμενικών αξιών.

Γενικοί Διδακτικοί Στόχοι

· Η ανάπτυξη κοινωνικής και πολιτικής σκέψης και συνείδησης, η απόκτηση αξιών, στάσεων και δεξιοτήτων για αποτελεσματική επικοινωνία και συνεργασία καθώς και η ομαλή ένταξη στήν κοινωνική και πολιτική ζωή του τόπου.

· Η συνειδητοποίηση από τους μαθητές ότι είναι πολίτες της Ελλάδας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του κόσμου και ότι είναι απαραιτητη η συνεργασία και η αλληλεγγύη μεταξύ των ανθρώπων και των λαών.

· Η συνειδητοποίηση από τους μαθητές ότι τα κοινωνικά προβλήματα δημιουργούνται και επιλύονται από τους ίδιους τους ανθρώπους και ότι η ενεργός συμμετοχή τους στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι είναι απαιραίτητη.

Άξονες και Περιεχόμενο για την «Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή»

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα Αντικείμενα διαθεματικής Προσέγγισης
Το άτομο και η κοινωνία	***Κοινωνικές ομάδες (μικρές ομάδες, οργανώσεις..., πρωτογενής/δευτερογενείς...)*** ***Κοινωνική οργάνωση & κοινωνική μεταβολή*** ***Κοινωνικοί θεσμοί (οικογένεια, παιδεία, θρησκεία, οικονομια, πολιτεια)*** ***Κοινωνικοποίηση και κοινωνικός έλεγχος*** ***Κοινωνικά προβλήματα***	**"Βία στα Γήπεδα"** (Κ.Π.Α., Θρησκευτικά, Τεχνολογία, Λογοτεχνία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή,)
Το άτομο και η πολιτεία	***Τα πολίτευματα*** ***Το Σύνταγμα*** ***Οι εκλογές*** ***Λειτουργίες κράτους*** ***Η Διοίκηση*** ***Δικαιώματα και υποχρεώσεις***	**«Έλληνες ευεργέτες»** (Κ.Π.Α., Γλώσσα, Ιστορία, Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή) **«Η ρητορική τέχνη»** (Κ.Π.Α.,Γλώσσα, Ιστορία, Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή, Θεατρική Παιδεία).
Το άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση	***Η Ε.Ε: ίδρυση, όργανα, θεσμοί*** ***Ο ευρωπαίος πολίτης***	
Το άτομο και η διεθνής κοινότητα	***Διεθνείς οργανισμοί*** ***Ανθρώπινα δικαιώματα***	**Προστασία του περιβάλλοντος** (Κ.Π.Α., Γλώσσα, Ξένες Γλώσσες, Ιστορία, Τεχνολογία, Φυσικά μαθήματα,)

Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις

Οι βασικές μεθοδολογικές αρχές του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στην Προσχολική και Υποχρεωτική Εκπαίδευση είναι:

· Οι διδακτικές προσεγγίσεις να προωθούν τη σύνδεση του μαθήματος των Κοινωνικών Σπουδών με άλλα γνωστικά αντικείμενα (Ιστορία, Γεωγραφία, Μουσική, Εικαστικά, Μαθηματικά, Γλώσσα κτλ) και επιμέρους τομείς, όπως η περιβαλλοντική εκπαίδευση, η αγωγή υγείας, η σεξουαλική αγωγή κτλ., ώστε να επιτυγχάνεται η συστημική προσέγγιση ενός κοινωνικού θέματος ή κοινωνικού φαινομένου.

· Η μάθηση να στηρίζεται στην αυτενεργό συμμετοχή και έρευνα των μαθητών στην οποία ο δάσκαλος ενέχει το ρόλο του διευκολυντή / εμψυχωτή.

· Ο σχεδιασμός δραστηριοτήτων να βασίζεται στα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες και τα βιώματα όλων των μαθητών, αξιοποιώντας παράλληλα τις εμπειρίες και τις ικανότητες ανεξάρτητα από πολιτισμικές, θρησκευτικές, γλωσσικές και μαθησιακές ιδιαιτερότητες.

· Η εμψύχωση για δραστηριότητες που διευκολύνουν την ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης, αλληλεγγύης, κατανόησης, ανοχής και αποδοχής της ετερότητας μεταξύ των μελών της ομάδας της τάξης.

· Η χρήση της λογοτεχνίας, και γενικότερα της τέχνης (κινηματογράφος, θέατρο, ζωγραφική, γλυπτική, φωτογραφία κ.ά.) για προσέγγιση ενός θέματος από ποικίλες οπτικές γωνίες, αλλά και ως εναλλακτικό τρόπο προσέγγισης των διάφορων θεμάτων.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του Δ.Ε.Π.Π.Σ. της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής συνίσταται στην αξιολόγηση των στοιχείων που το συνθέτουν (σκοπός, γενικοί διδακτικοί στόχοι, άξονες περιεχομένου, μεθοδολογία) και κυρίως αναφορικά με την αποτελεσματικότητά τους για τη σύνταξη των επιμέρους Προγραμμάτων Σπουδών (Π.Σ.).

Τα κριτήρια για την αξιολόγηση αυτών των στοιχείων είναι:

· Η επιστημονική εγκυρότητα των εννοιών που συνθέτουν το περιεχόμενο του μαθήματος και η ανταπόκρισή τους στις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις και ανάγκες.

· Η παιδαγωγική καταλληλότητα ως προς τον τρόπο οργάνωσης του περιεχομένου του μαθήματος και την προτεινόμενη μεθοδολογία.

· Το κατά πόσο το περιεχόμενο είναι γενικό, ώστε να δίνεται η δυνατότητα για εξειδίκευση των σκοπών, του περιεχομένου και της μεθοδολογίας στα Π.Σ. ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης.

· Η ευελιξία και η δυναμική του όσον αφορά την ανάπτυξη πρωτοβουλιών εκ μέρους των συντακτών του Π.Σ., των συγγραφέων του διδακτικού υλικού και των εκπαιδευτικών.

· Το κατά πόσο είναι ανοιχτό, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα για συνεχή αναπροσαρμογή του με βάση τις κοινωνικές αλλαγές, τις εξελίξεις στις κοινωνικές επιστήμες, την εφαρμογή του στην τάξη και τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Στα επιμέρους Π.Σ. θα πρέπει να παρέχονται τα συγκεκριμένα επιμέρους κριτήρια για την αξιολόγηση των σκοπών, του περιεχομένου και της μεθοδολογίας τους, καθώς και για την αξιολόγηση του μαθητή.

Για την αξιολόγηση του μαθητή θα πρέπει να προβλέπεται η χρήση ποικιλίας τεχνικών και μεθοδολογικών εργαλείων (test, συνθετικές εργασίες κτλ), ώστε:

· Να διαπιστώνεται ο βαθμός επίτευξης των γνωστικών στόχων του Π.Σ. και ειδικότερα η αποσαφήνιση των εννοιών και η καλλιέργεια, απόκτηση των αντίστοιχων δεξιοτήτων.

· Να αποτυπώνονται οι στάσεις που επιδιώκει να αναπτύξει το Π.Σ.

· Να καταγράφεται ο βαθμός ευαισθητοποίησης των μαθητών σε θέματα αξιών με πανανθρώπινη εμβέλεια.

6.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ

Εισαγωγή

Θεωρητικό υπόβαθρο για τη Μαθηματική Εκπαίδευση

Τα προγράμματα σπουδών (Π.Σ.) και τα σχολικά εγχειρίδια των Μαθηματικών στοχεύουν στην παρουσίαση μιας συγκεκριμένης, κατά τάξη, ύλης η επιλογή και διάρθρωση της οποίας γίνεται με βάση τους γενικότερους στόχους της εκπαίδευσης και τους ειδικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης.

Για την υλοποίηση των στόχων πρέπει να ληφθούν υπόψη τόσο οι αρχές μάθησης που αφορούν τη διαδικασία απόκτησης γνώσης γενικά και ειδικά της μαθηματικής γνώσης, όσο και οι γενικές αρχές της διδασκαλίας των Μαθηματικών, σύμφωνα με τις οποίες η διαδικασία μάθησης στα Μαθηματικά είναι μια κατασκευαστική δραστηριότητα. Η αντίληψη αυτή αντιπαρατίθεται στην ιδέα του "μαθαίνω απορροφώντας γνώση" η οποία παρουσιάζεται ή μεταβιβάζεται από κάποιον και "συλλαμβάνεται" παθητικά από τον μαθητή. Η κατασκευή της γνώσης καθίσταται εφικτή υπό την προϋπόθεση ότι η διαδικασία της μάθησης βασίζεται σε συγκεκριμένες εμπειρίες του ατόμου.

Η μάθηση μιας μαθηματικής έννοιας ή δεξιότητας είναι μια διαδικασία μακρόχρονη και κινείται σε διαδοχικά επίπεδα αφαίρεσης. Σύμφωνα με τη διαδικασία αυτή, η μάθηση είναι δυνατή επειδή είμαστε ικανοί να ανακαλύπτουμε κοινές ιδιότητες σε διαφορετικού είδους εμπειρίες, τις οποίες "αποθηκεύουμε" στη μνήμη για μελλοντική χρήση. Η νοητική αναπαράσταση μιας κοινής ιδιότητας είναι αυτό που ονομάζουμε έννοια. Οποτεδήποτε βλέπουμε ή ακούμε κάτι στο περιβάλλον, ανακαλούμε από τη μνήμη μας μια έννοια που θεωρούμε σχετική. Παριστάνοντας τις έννοιες με σύμβολα μπορούμε να τις ανακαλέσουμε κάθε στιγμή χωρίς την ανάγκη εξωτερικού ερεθίσματος. Στην περίπτωση αυτή η έννοια έχει γίνει ένα "νοητικό αντικείμενο", το οποίο διαπραγματευόμαστε με διάφορους τρόπους. Με τον ίδιο τρόπο μπορούμε να ομαδοποιήσουμε έννοιες από μια κοινή τους ιδιότητα, σχηματίζοντας έννοιες ανωτέρας τάξεως. Οι διαδοχικές αφαιρέσεις που απαιτούνται για τη δημιουργία εννοιών ανωτέρας τάξεως, προσδιορίζουν το νόημα του όρου "αφαιρετική διαδικασία". Για να μπορέσουν οι μαθητές να μεταβούν από το επίπεδο της άτυπης - εκπεφρασμένης σε συγκεκριμένο πλαίσιο γνώσης, στο επίπεδο της τυπικής μαθηματικής γνώσης πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους τα κατάλληλα εργαλεία που θα τους βοηθήσουν να γεφυρώσουν το χάσμα μεταξύ του συγκεκριμένου και του αφηρημένου. Η παροχή συγκεκριμένου υλικού, μοντέλων, σχημάτων, διαγραμμάτων, συμβόλων, εξυπηρετεί αυτό το σκοπό.

Οι έννοιες "αφηρημένο" και "συγκεκριμένο" είναι σχετικές. Κάτι που χαρακτηρίζεται ως αφηρημένο για μια ηλικία μαθητών, λειτουργεί ως συγκεκριμένο εργαλείο για

μεγαλύτερες ηλικίες. Αυτό σημαίνει ότι ο προσανατολισμός προς μια βάση συγκεκριμένων εμπειριών, δεν πρέπει να μεταφρασθεί στενά και σε σχέση μόνο με υλικά αντικείμενα ή δραστηριότητες δανεισμένες αποκλειστικά από την καθημερινή ζωή. Τα διάφορα μοντέλα, τα σχήματα, τα διαγράμματα κτλ. ενδέχεται για κάποιες ηλικίες μαθητών να παίξουν το ρόλο του συγκεκριμένου, στο οποίο θα στηριχθεί η διαδικασία απόκτησης μαθηματικής γνώσης.

Εκτός από την ατομική προσπάθεια, η εργασία στο πλαίσιο μιας ομάδας δρα ενισχυτικά στη διαδικασία της μάθησης. Η μαθηματική εκπαίδευση πρέπει να διευκολύνει τις γνωστικές αλληλεπιδράσεις, να προσφέρει ευκαιρίες για ανταλλαγή ιδεών, για υπεράσπιση και αντίκρουση ισχυρισμών, για ελεύθερη διατύπωση απόψεων. Η επίδραση της εργασίας σε ομάδες, και για ένα συγκεκριμένο έργο, μπορεί να αξιολογηθεί, τουλάχιστον, στα ακόλουθα επίπεδα:

· Διευκολύνει την εκτέλεση του έργου, π.χ. την επίλυση ενός προβλήματος, δεδομένου ότι το έργο αντιμετωπίζεται από πολλές οπτικές γωνίες και προσεγγίζεται με διάφορους τρόπους.

· Διευκολύνει τη διαδικασία του "προσωπικού αναστοχασμού" ο οποίος είναι ένας από τους πιο σοβαρούς παράγοντες της διαδικασίας της μάθησης. Αυτό σημαίνει ότι, στο πλαίσιο της ομάδας, αναπτύσσεται πιο φυσιολογικά η ικανότητα να παίρνουμε "αποστάσεις" από τις σκέψεις και τις πράξεις μας προκειμένου να τις αναλύσουμε και να τις κρίνουμε σε σχέση με το σκοπό μας.

Οι νέες έννοιες και τα νοητικά αντικείμενα, είτε εντάσσονται αρμονικά στην ήδη υπάρχουσα γνώση (διαδικασία αφομοίωσης) είτε προκαλούν αναπροσαρμογή των παλαιών σχημάτων σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό (διαδικασία προσαρμογής). Να υπογραμμίσουμε ότι με την απλή διόρθωση των παρανοήσεων ή των λαθών από τον διδάσκοντα, οι μαθητές απλά συμβιβάζονται στο πλαίσιο ενός διδακτικού συμβολαίου. Για να αποδεχθούν την αναγκαιότητα αντικατάστασης ή συμπλήρωσης της ήδη υπάρχουσας γνώσης τους πρέπει να εμπλακούν αυτοί οι ίδιοι σε γνωστικές συγκρούσεις. Οι μαθητές δέχονται να εγκαταλείψουν τα γνωστικά σχήματα που διαθέτουν μόνον εάν από μόνοι τους διαπιστώσουν την ανεπάρκειά τους για την αντιμετώπιση μιας κατάστασης. Η επίλυση προβλημάτων, και όχι απλά διδακτικών ασκήσεων (των οποίων η λύση προκύπτει ως άμεση εφαρμογή της θεωρίας) αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο στη διδασκαλία των Μαθηματικών. Με άλλα λόγια, η γνώση γενικά και ιδιαίτερα η μαθηματική γνώση αναπτύσσεται μέσα από την αναζήτηση λύσεων σε προβλήματα, η τεκμηρίωση των οποίων γίνεται κατ' αρχήν σε ένα διαισθητικό και εμπειρικό επίπεδο και στη συνέχεια στη βάση μιας αποδεικτικής διαδικασίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ιστορία των Μαθηματικών αποτελεί μια εξαιρετικά πλούσια πηγή άντλησης τέτοιων προβλημάτων. Για τη μαθηματική εκπαίδευση η πραγματικότητα αποτελεί συγχρόνως πεδίο αναφοράς και εφαρμογής των μαθηματικών εννοιών και δομών. Φυσικά η διάκριση των διαφόρων αρχών μάθησης και διδασκαλίας και η μεταξύ τους σχέση, δεν είναι απόλυτη. Εξυπηρετεί απλά τη διαδικασία διατύπωσης στόχων για τη μαθηματική εκπαίδευση.

Τέλος δεν πρέπει να παραβλέπουμε ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει διευρύνει τους ορίζοντες της μαθηματικής έρευνας και των εφαρμογών. Η ικανότητα των υπολογιστών να επεξεργάζονται σε σύντομο χρόνο μεγάλα πακέτα πληροφοριών, έχει καταστήσει δυνατή την ποσοτικοποίηση και τη λογική ανάλυση των δεδομένων σε περιοχές όπως Οικονομία, Βιολογία, Ιατρική, Κοινωνιολογία κτλ. Τα Μαθηματικά, όμως, που χρησιμοποιούν αυτές οι επιστήμες δεν είναι απαραίτητα τα "κλασικά Μαθηματικά" που διδάσκονται στο σχολείο, δηλαδή η Αριθμητική ,η Άλγεβρα, η Γεωμετρία και η Ανάλυση. Γι' αυτό το λόγο το πρόγραμμα σπουδών πρέπει να παρέχει την ευκαιρία στους μαθητές να κατανοήσουν μαθηματικά μοντέλα, δομές και προσομοιώσεις που βρίσκουν εφαρμογή και σε εξωμαθηματικές περιοχές. Πρέπει να υπογραμμισθεί επίσης, ότι η εξοικείωση των μαθητών με τους υπολογιστές από τα πρώτα κιόλας χρόνια της μαθηματικής εκπαίδευσης δεν αντικαθιστά, αλλά συμπληρώνει τη διδασκαλία. Πολλά προβλήματα λύνονται μόνο με νοερούς υπολογισμούς, κάποια άλλα απαιτούν τη συνηθισμένη μέθοδο με χαρτί και μολύβι, ενώ για πιο σύνθετους υπολογισμούς η χρήση υπολογιστών διευκολύνει αισθητά τη διαδικασία επίλυσης.

Σκοπός της διδασκαλίας των Μαθηματικών

Ο σκοπός της διδασκαλίας των Μαθηματικών δεν μπορεί παρά να εντάσσεται στους γενικότερους σκοπούς της Εκπαίδευσης. Επομένως, αφορά τη συμβολή στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας του μαθητή και την επιτυχή κοινωνική ένταξη του, αφενός μέσα από τη συγκρότηση και αποδοχή κοινών αξιών, αφετέρου με την ανάπτυξη των νοητικών, συναισθηματικών και γνωστικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων.

Για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού διατυπώνουμε τους επόμενους οκτώ άξονες γενικών στόχων της διδασκαλίας των Μαθηματικών:

Η απόκτηση βασικών μαθηματικών γνώσεων και ικανοτήτων.

Η καλλιέργεια της Μαθηματικής Γλώσσας ως μέσο επικοινωνίας.

Η κατανόηση της δομής των Μαθηματικών.

Η ανάπτυξη της ικανότητας για επίλυση προβλημάτων.

Η ανάδειξη της εφαρμοσιμότητας και πρακτικής χρήσης των Μαθηματικών.

Η εξοικείωση με τη διαδικασία παραγωγής συλλογισμών και την αποδεικτική διαδικασία.

Η ανάδειξη της δυναμικής διάστασης της Μαθηματικής επιστήμης.

Η καλλιέργεια θετικής στάσης απέναντι στα Μαθηματικά.

Η ανάλυση των παραπάνω έχει ως εξής:

i) Η απόκτηση βασικών μαθηματικών γνώσεων και ικανοτήτων.

Στη διάρκεια της μαθηματικής εκπαίδευσης πρέπει να δοθεί ευκαιρία στους μαθητές:

· Να αποκτήσουν βασικές μαθηματικές γνώσεις και ικανότητες (π.χ. αλγοριθμικές ικανότητες, ικανότητες σχεδίασης γεωμετρικών σχημάτων κτλ.), οι οποίες για κάθε βαθμίδα θα καθορίζονται λεπτομερώς από το αντίστοιχο πρόγραμμα σπουδών.

· Να αποκτήσουν ένα επιστημονικό τρόπο σκέψης και αντιμετώπισης πραγματικών καταστάσεων. Απόκτηση επιστημονικού τρόπου σκέψης σημαίνει κυρίως ταυτόχρονη ανάπτυξη της ικανότητας για εξερεύνηση και αξιολόγηση, για φαντασία και κριτική σκέψη.

ii) Η καλλιέργεια της Μαθηματικής Γλώσσας ως μέσο επικοινωνίας.

Τα Μαθηματικά είναι ένας τρόπος με τον οποίο περιγράφονται όψεις του περιβάλλοντος κόσμου. Η μαθηματική εκπαίδευση πρέπει να προσανατολίζεται προς την κατεύθυνση να προσφέρει στους μαθητές έναν επαρκή χειρισμό της γλώσσας των Μαθηματικών ως ένα μέσο επικοινωνίας. Για τους μαθητές αυτό σημαίνει:

· Να έχουν ένα πλήρες λεξιλόγιο μαθηματικών όρων και συμβόλων υπό τον έλεγχό τους.

· Να κατανοούν τη σύνταξη της μαθηματικής γλώσσας και να κάνουν σωστή χρήση αυτής της γλώσσας όταν συζητούν, συνθέτουν λύσεις ή διατυπώνουν ερωτήσεις.

· Να είναι ικανοί να διαβάζουν και να ερμηνεύουν μαθηματικά κείμενα που είναι διατυπωμένα σε προφορική, διαγραμματική ή συμβολική μορφή.

· Να διαθέτουν ικανότητα για μετάφραση από τη καθομιλούμενη γλώσσα στη μαθηματική γλώσσα.

· Να συσχετίζουν πραγματικά αντικείμενα και καταστάσεις, εικόνες και διαγράμματα με μαθηματικές έννοιες και ιδέες.

iii) Η κατανόηση της δομής των Μαθηματικών

Η μαθηματική εκπαίδευση πρέπει να δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να εντοπίζουν και να κατανοούν τον τρόπο σύνδεσης των μαθηματικών εννοιών και να αναγνωρίζουν κάτω από ποικίλες εκφράσεις τους, κοινές αρχές. Για τους μαθητές αυτό σημαίνει:

· Ανακάλυψη κοινών αρχών και σχέσεων στις περιοχές των αριθμών, των σχημάτων των αλγεβρικών εκφράσεων κτλ. και χρησιμοποίηση αυτών των σχέσεων για την ανάλυση μαθηματικών καταστάσεων.

· Ανακάλυψη κοινών ιδιοτήτων μαθηματικών αντικειμένων (π.χ. πράξεων, σχέσεων, δομών) για κάθε περιοχή του προγράμματος σπουδών.

· Αναζήτηση και διατύπωση νόμων και κανόνων.

· Ικανότητα σύνθεσης παραδειγμάτων, όταν δίνονται οι κανόνες.

iv) Η ανάπτυξη της ικανότητας για επίλυση προβλημάτων.

Η διαδικασία επίλυσης προβλημάτων προσφέρεται ως το πλέον κατάλληλο πεδίο για την απόκτηση εκ μέρους των μαθητών βασικών μαθηματικών γνώσεων και ικανο-τήτων. Κατά τη διάρκεια της επίλυσης προβλημάτων, της μοντελοποίησης πραγματικών καταστάσεων, οι μαθητές συνειδητοποιούν σταδιακά ότι "δουλεύω πάνω σε μια μαθηματική δραστηριότητα" σημαίνει κυρίως ότι προσδιορίζω το πρόβλημα, εικάζω για το αποτέλεσμα, πειραματίζομαι με τη βοήθεια παραδειγμάτων, συνθέτω ένα συλλογισμό, διατυπώνω μια λύση, ελέγχω τα αποτελέσματα και αξιολογώ την ορθότητά τους σε συνάρτηση με το αρχικό πρόβλημα. Γι' αυτό το λόγο η επίλυση προβλημάτων πρέπει να αποτελεί το κέντρο του ενδιαφέροντος ενός Προγράμματος Σπουδών των Μαθηματικών, όχι απαραίτητα ως ανεξάρτητη θεματική περιοχή, αλλά ως βασικός άξονας γύρω από τον οποίο θα οργανωθεί η διδασκαλία των βασικών μαθηματικών εννοιών. Στις πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης, η θεματολογία των προβλημάτων θα προκύπτει από τις άμεσες εμπειρίες των μαθητών ενώ σταδιακά τα προβλήματα θα γίνονται πιο σύνθετα και θα σχετίζονται τόσο με πραγματικές καταστάσεις όσο και με καθαρά μαθηματικά θέματα.

Με τη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων οι μαθητές:

· Ερευνούν και κατανοούν μαθηματικά περιεχόμενα (έννοιες, συλλογισμούς κτλ.).

· Διατυπώνουν προβλήματα με αφορμή καθημερινές ή μαθηματικές καταστάσεις.

· Αναπτύσσουν και εφαρμόζουν ποικίλες στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων.

· Επαληθεύουν και ερμηνεύουν αποτελέσματα σε σχέση με το αρχικό πρόβλημα.

· Γενικεύουν λύσεις και στρατηγικές έτσι ώστε να βρίσκουν εφαρμογή σε νέες καταστάσεις.

· Αποκτούν εμπιστοσύνη ως προς τις μαθηματικές ικανότητές τους.

· Γίνονται ικανοί να εφαρμόζουν τη διαδικασία της μοντελοποίησης για την επεξεργασία πραγματικών καταστάσεων.

v) Η ανάδειξη της εφαρμοσιμότητας και πρακτικής χρήσης των Μαθηματικών.

Η μαθηματική εκπαίδευση πρέπει να στοχεύει τόσο στην απόκτηση εφαρμόσιμης γνώσης όσο και στην κατανόηση των πρακτικών εφαρμογών. Για παράδειγμα, πρέπει να γίνονται συνδέσεις μεταξύ καταστάσεων προβληματισμού (εντός και εκτός του μαθηματικού πλαισίου) και μεταξύ μαθηματικών εννοιών και δομών. Για τους μαθητές αυτό σημαίνει:

· Μάθηση του τρόπου επαναδόμησης και επαναδιατύπωσης ενός προβλήματος από μια εξωμαθηματική περιοχή σε μαθηματικό πρόβλημα.

· Χρήση μαθηματικών εργαλείων (π.χ. μαθηματικών μοντέλων και μεθόδων) για τη λύση προβλημάτων, εντός και εκτός του μαθηματικού περιβάλλοντος.

· Σχεδιασμό και επεξεργασία μαθηματικών μοντέλων για την αντιμετώπιση προβλημάτων και, ως εκ τούτου, συνειδητοποίηση της δύναμης και των ορίων των Μαθηματικών.

· Ικανοποιητική αντιμετώπιση καταστάσεων στις οποίες μπορούν να εφαρμόσουν μαθηματικές διαδικασίες.

· Αναγνώριση σχέσεων μεταξύ διαφόρων περιοχών των Μαθηματικών και σχέσεων μεταξύ των Μαθηματικών και άλλων γνωστικών περιοχών του προγράμματος σπουδών.

· Δυνατότητα εφαρμογής των Μαθηματικών σε άλλα επιστημονικά πεδία (π.χ. στη Φυσική, Βιολογία, Τεχνολογία, Κοινωνιολογία κτλ.) και σε καταστάσεις της καθημερινής ζωής μέσω επίλυσης προβλημάτων.

· Μάθηση της χρήσης μέσων της νέας τεχνολογίας που έχουν σχέση με τα Μαθηματικά.

· Εξερεύνηση και αξιολόγηση στρατηγικών εκτίμησης προσεγγίσεων και αποτελεσμάτων.

vi) Η εξοικείωση στη διαδικασία παραγωγής συλλογισμών και την αποδεικτική διαδικασία.

Η μαθηματική εκπαίδευση πρέπει να προσανατολισθεί στη μάθηση μεθόδων εξερεύνησης και συλλογιστικών στρατηγικών όπως η φαντασία, η αναλογική επαγωγική και η παραγωγική σκέψη. Για τους μαθητές αυτό σημαίνει:

· Εμπειρική προσέγγιση που χαρακτηρίζεται από εξερεύνηση, παρατήρηση, διατύπωση και έλεγχο υποθέσεων και ενδεχομένως παραγωγικό συλλογισμό.

· Μύηση στη λειτουργία της αποδεικτικής διαδικασίας και συνειδητοποίηση της δυνατότητας αυτονομίας που αυτή τους παρέχει στον έλεγχο της επιτυχίας ή αποτυχίας τους.

· Συνειδητοποίηση της σημασίας της αναλογικής σκέψης, της εκτίμησης, του τρόπου διατύπωσης μιας υπόθεσης, της απαγωγής και της παραγωγής.

vii) Η ανάδειξη της δυναμικής διάστασης της Μαθηματικής επιστήμης.

Τα Μαθηματικά βρίσκονται σε συνεχή ανάπτυξη και εξέλιξη. Η μαθηματική εκπαίδευση πρέπει να βοηθήσει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν την ευρύτητα και τη δυναμική των Μαθηματικών σε υποκειμενικό και αντικειμενικό επίπεδο. Για τους μαθητές αυτό σημαίνει:

· Γνώση της ιστορικής εξέλιξης των μαθηματικών εργαλείων, συμβόλων και εννοιών (π.χ. εξέλιξη των αριθμητικών συστημάτων).

· Γνώση της εξέλιξης και των σύγχρονων εναλλακτικών τρόπων χειρισμού των αριθμητικών τεχνικών (π.χ. των διαφόρων αλγορίθμων) για τις βασικές πράξεις.

viii) Η καλλιέργεια θετικής στάσης απέναντι στα Μαθηματικά

Για να επιτευχθούν οι προηγούμενοι στόχοι, πρέπει οι μαθητές να αποκτήσουν μια θετική στάση απέναντι στα Μαθηματικά. Για τη μαθηματική εκπαίδευση αυτό σημαίνει ότι πρέπει να δίνει στους μαθητές την ευκαιρία:

· Να επισημαίνουν, να αξιολογούν και να διορθώνουν τα λάθη τους, μέσα από ποικίλες δραστηριότητες.

· Να αξιολογούν μια μαθηματική μέθοδο.

· Να ασκούνται σε ένα πλούσια δομημένο μαθηματικό περιβάλλον όπου θα υπάρχει χώρος για πρωτοβουλία, εφευρετικότητα και νοητική πρόκληση.

· Να έχουν ελευθερία ως προς την επιλογή των μοντέλων που θα χρησιμοποιήσουν για να αντιμετωπίσουν μια κατάσταση ή για να εξηγήσουν τη σκέψη τους.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Γενικοί στόχοι της διδασκαλίας των Μαθηματικών

Με τη διδασκαλία των Μαθηματικών στο Δημοτικό επιδιώκονται οι γενικοί στόχοι της διδασκαλίας τους όπως αυτοί έχουν αναφερθεί μέχρι τώρα και ειδικότερα όσον αφορά στο μαθηματικό περιεχόμενο είναι:

· Η κατανόηση του κόσμου των αριθμών και η απόκτηση της ικανότητας εκτέλεσης των πράξεων.

· Η κατανόηση του περιβάλλοντος φυσικού χώρου μέσα από γεωμετρικές έννοιες, με την παρατήρηση, περιγραφή και μέτρηση, έτσι ώστε το παιδί να καταστεί σταδιακά ικανό να εφαρμόζει μαθηματικές γνώσεις, μεθόδους και διαδικασίες σε προβλήματα της καθημερινής ζωής.

Οι προηγούμενες επιδιώξεις της διδασκαλίας των Μαθηματικών του Δημοτικού Σχολείου μπορούν να αναλυθούν στους παρακάτω επιμέρους γενικούς διδακτικούς στόχους:

· Κατανόηση του δεκαδικού συστήματος αρίθμησης, η ανάπτυξη των δεξιοτήτων εκτέλεσης των πράξεων στο σύνολο των φυσικών, των δεκαδικών και κλασματικών και αριθμών.

· Κατανόηση και σχηματοποίηση απλών προβλημάτων αθροιστικής και πολλαπλασιαστικής δομής.

· Κατανόηση των ιδιοτήτων βασικών στερεών και επίπεδων σχημάτων.

· Ανάπτυξη της ικανότητας για μετρήσεις, υπολογισμούς και εκτιμήσεις.

· Ανάπτυξη της ικανότητας για συλλογή, ταξινόμηση και παρουσίαση δεδομένων, καθώς για μετάφραση και αποκωδικοποίηση στοιχείων.

· Ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να αιτιολογεί, να επιχειρηματολογεί, να επικοινωνεί στα Μαθηματικά και δια των Μαθηματικών και να χρησιμοποιεί ποικίλες στρατηγικές καθώς και τη σύγχρονη τεχνολογία για την επίλυση μαθηματικών προβλημάτων.

Για την επίτευξη των στόχων της Μαθηματικής Εκπαίδευσης στο Δημοτικό Σχολείο πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε η εισαγωγή των νέων εννοιών και διαδικασιών να γίνεται μέσα από ελκυστικά προβλήματα από τη ζωή και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, έτσι ώστε να υπάρχει συγκεκριμένο κίνητρο και ταυτόχρονα να αναπτύσσονται εμπειρίες που καθοδηγούν στη δημιουργία και οργάνωση των σχετικών νοητικών σχημάτων. Στο επίπεδο του Δημοτικού Σχολείου η μάθηση των Μαθηματικών δεν πρέπει να έχει τυπικό χαρακτήρα που συχνά προκαλεί άγχος, αλλά να επέρχεται κατά το δυνατό αβίαστα και ευχάριστα μέσα από δραστηριότητες που έχουν το στοιχείο του παιγνιδιού. Μέσα από το παιγνίδι οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιούν, να συνδέουν και να κατανοούν πολλές μαθηματικές έννοιες, ενώ ταυτόχρονα θα αναπτύσσουν θετικές στάσεις προς τα Μαθηματικά. Στις δραστηριότητες που θα σχεδιαστούν αναμένεται ότι τα παιδιά θα έχουν την ευκαιρία να χρησιμοποιούν ποικιλία διδακτικών μέσων, από τα πιο απλά π.χ. ξυλάκια και σπόρους, ως τα πιο σύνθετα, όπως είναι η ο υπολογιστής τσέπης και ο ηλεκτρονικός υπολογιστής.

Ανεξάρτητα από το περιεχόμενο της ενότητας, οι δραστηριότητες θα έχουν μόνιμα στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος την ανάπτυξη της ικανότητας του παιδιού να επιλύει προβλήματα, να κάνει λογικούς συλλογισμούς, να κάνει υπολογισμούς και απλές πράξεις από μνήμης, να εκτιμά το αποτέλεσμα κατά προσέγγιση και να αξιολογεί τη λογικότητά του.

Σε όλες τις ενότητες περιεχομένου και σε όλες τις τάξεις, οι δραστηριότητες ενδείκνυται να είναι οργανωμένες σε τρία επίπεδα, που θα μπορούσαν να αποδοθούν με την περιγραφή του J. Bruner: το χειριστικό, το εικονικό και το συμβολικό.

Επίπεδο Ι. Στο αρχικό επίπεδο, οι έννοιες, οι δεξιότητες και τα προβλήματα, εισάγονται με δραστηριότητες που βασίζονται στο χειρισμό πραγματικών αντικειμένων και υλικών.

Επίπεδο ΙΙ. Στο επόμενο επίπεδο, οι δραστηριότητες αποσκοπούν στη σύνδεση και μεταφορά από το συγκεκριμένο στο εικονικό, όπου τα παιδιά χειρίζονται εικόνες, σχήματα και άλλες οπτικές αναπαραστάσεις.

Επίπεδο ΙΙΙ. Στο πιο προχωρημένο επίπεδο, οι δραστηριότητες κατευθύνονται στο συμβολικό και το αφηρημένο, όπου τα παιδιά χειρίζονται σύμβολα, ιδέες και έννοιες.

Άξονες περιεχομένου και Προτεινόμενα "αντικείμενα" για διαθεματικές προσεγγίσεις

Ως προς τη διάταξη της ύλης του Π.Σ. αυτή θα ακολουθήσει το σπειροειδές μοντέλο, έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα επανόδου στις ίδιες έννοιες σε διαδοχικά χρονικά διαστήματα, σε προωθημένο κάθε φορά επίπεδο και έκταση. Με τη διάταξη αυτή υλοποιείται μια πολύ βασική παιδαγωγική αρχή, σύμφωνα με την οποία η μάθηση επιτυγχάνεται μέσα από τη διαμόρφωση "γνωστικών σχημάτων", τα οποία εμπλουτίζονται και επεκτείνονται, αναδιαμορφώνονται και αποκτούν προοδευτικά περισσότερες διασυνδέσεις.

Η οργάνωση της ύλης που θα προταθεί δε διαχωρίζει το περιεχόμενο σε θεματικές ενότητες, π.χ. Αριθμητική - Γεωμετρία-Στατιστική, αλλά αντίθετα επιδιώκει τη μέγιστη δυνατή διαπλοκή και σύνδεση των διάφορων θεματικών ενοτήτων που συναποτελούν τα Μαθηματικά, δηλαδή της Αριθμητικής με τη Γεωμετρία και τη Στατιστική, ώστε να προκύπτει ένα ενιαίο και συνεκτικό σύνολο Μαθηματικών.

Κοινός άξονας	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης
Επίλυση προβλημάτων	Τα προβλήματα πρέπει να είναι ελκυστικά για τα παιδιά και τέτοια ώστε να δίνονται ευκαιρίες στους μαθητές να κατασκευάζουν ατομικά ή συλλογικά νέες έννοιες, να εξερευνούν μία κατάσταση, να κατασκευάζουν ερωτήσεις και προβλήματα με βάση συγκεκριμένα δεδομένα, να διατυπώνουν πολλαπλά το ίδιο πρόβλημα, να αναγνωρίζουν και να περιγράφουν ανάλογες καταστάσεις, να ερευνούν ανοιχτές προβληματικές καταστάσεις, να χρησιμοποιούν τους αριθμούς στην καθημερινή ζωή.	

Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης
Αριθμοί και πράξεις	–Απαγγελία, ανάγνωση, γραφή και διάταξη αριθμών μέχρι το 100. –Η πράξη της πρόσθεσης και της αφαίρεσης μέχρι το 20. –Αθροιστική επανάληψη και μοιρασιά.	–Μελέτη Περιβάλλοντος: Οι αριθμοί σε σχέση με το χρόνο και το χρήμα. –Φυσική Αγωγή: Απόλυτοι και τακτικοί αριθμοί (πλήθος – σειρά) – –Αισθητική Αγωγή: Ζωγραφική αριθμών.
Μετρήσεις	–Μήκος, χρόνος, χρήμα και βάρος (μάζα).	–Μελέτη Περιβάλλοντος: Οι μετρήσεις σε σχέση με την εργασία, το χρήμα, την αντίληψη του χρόνου και των διαστάσεων (αίθουσας, αυλής, σπιτιού). –Αισθητική Αγωγή: Ζωγραφική απλών σχημάτων.
Γεωμετρία και χώρος	–Προσανατολισμός στο χώρο, χάραξη και αναπαραγωγή σχημάτων. –Αναγνώριση, ονομασία και ταξινόμηση σχημάτων. –Συμμετρία ως προς άξονα.	–Μελέτη Περιβάλλοντος: Παριστάνουμε την τάξη και το σχολείο. Προσανατολισμός και κυκλοφορία. –Αισθητική Αγωγή: Απλές κατασκευές σχημάτων.

Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης
Αριθμοί και πράξεις	–Απαγγελία, ανάγνωση, γραφή και διάταξη αριθμών μέχρι το 1000 –Η πράξη της πρόσθεσης και της αφαίρεσης –Πολλαπλασιασμός. –Ιδιότητες αντιμετάθεσης και προσεταιρισμού –Καταστάσεις μοιρασιάς	–Μελέτη Περιβάλλοντος: Οι αριθμοί σε σχέση με τη θερμοκρασία, το ύψος, το βάρος σώματος, τα νομίσματα και το χρόνο. –Αισθητική Αγωγή: Ζωγραφική αριθμών. –
Μετρήσεις	–Μήκος, χρόνος, χρήμα και βάρος (μάζα).	–Μελέτη Περιβάλλοντος: οι μετρήσεις σε σχέση με τη θερμοκρασία, το ύψος – βάρος του σώματος, του χρόνου και των διαστάσεων (αίθουσας, κτιρίων κτλ.). –Αισθητική Αγωγή: Ζωγραφική της αίθουσας, του σχολείου κτλ.
Γεωμετρία και χώρος	–Χάραξη και αναπαραγωγή σχημάτων –Σημείο, ευθύγραμμο. τμήμα, ευθεία, εμπειρική προσέγγιση παράλληλων και κάθετων ευθειών –Αναγνώριση χαρακτηριστικών των σχημάτων. –Συμμετρία ως προς άξονα Μεγέθυνση	–Μελέτη Περιβάλλοντος: Σχολείο – σπίτι – γειτονιά και αναπαραγωγή σχήματος. –Αισθητική Αγωγή: Απλές κατασκευές σχημάτων με διάφορους τρόπους. –

Γ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης
Αριθμοί και πράξεις	–Απαγγελία , ανάγνωση, γραφή και διάταξη αριθμών μέχρι το 10.000 –Η πράξη της πρόσθεσης και της αφαίρεσης –Πολλαπλασιασμός και διαίρεση –Εισαγωγή στους δεκαδικούς αριθμούς –Εισαγωγή στα κλάσματα	–Μελέτη Περιβάλλοντος: Οι αριθμοί σε σχέση με τον πληθυσμό, τη θερμοκρασία, το χρόνο και τις χιλιομετρικές αποστάσεις. –Αισθητική Αγωγή: Ζωγραφική αριθμών. –
Μετρήσεις	–Μήκος, επιφάνεια, χρόνος, χρήμα και βάρος (μάζα).	–Μελέτη Περιβάλλοντος: Η μέτρηση σε σχέση με τον πληθυσμό, τη θερμοκρασία, το χρόνο και τις χιλιομετρικές αποστάσεις.

		–Αισθητική Αγωγή: Αναπαράσταση γεωμετρικών σχημάτων – σχεδιαγράμματα.
Γεωμετρία και χώρος	–Περιγραφή, αναπαραγωγή και κατασκευή γεωμετρικών σχημάτων και στερεών. Εφαρμογή τεχνικών χάραξης κάθετων ευθειών με τη βοήθεια γεωμετρικών οργάνων –Συμμετρία ως προς άξονα	–Μελέτη Περιβάλλοντος: Σχεδιαγράμματα της αίθουσας, του σχολείου, της γειτονιάς, ενός χωριού ή μιας πόλης. Μελέτη ενός χάρτη. Σήματα κυκλοφορίας. –Αισθητική Αγωγή: Αναπαραγωγή σχημάτων, συμμετρικών ως προς άξονα

Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης
Αριθμοί και πράξεις	–Απαγγελία, ανάγνωση, γραφή και διάταξη αριθμών μέχρι το 1.000.000 –Η πράξη της πρόσθεσης και της αφαίρεσης –Η πράξη του πολλαπλασιασμού και της διαίρεσης –Δεκαδικά κλάσματα –Δεκαδικοί αριθμοί	–Μελέτη Περιβάλλοντος: Οι αριθμοί σε σχέση με τον πληθυσμό , τη θερμοκρασία, και τις βροχοπτώσεις. Σύγκριση – διάταξη μεγεθών (ύψη βουνών, μήκος ποταμών κτλ). –
Μετρήσεις	–Μήκος, επιφάνεια, χρόνος, χρήμα και βάρος (μάζα).	–Μελέτη Περιβάλλοντος: Οι μετρήσεις σε σχέση με τον πληθυσμό, το κλίμα (θερμοκρασία – βροχόπτωση). –
Γεωμετρία και Χώρος	–Χάραξη γεωμετρικών σχημάτων, παράλληλων και κάθετων ευθειών με τη βοήθεια οργάνων. –Υπολογισμός περιμέτρου απλών σχημάτων και κατανόηση της έννοιας του εμβαδού. –Συμμετρία ως προς άξονα	–Μελέτη Περιβάλλοντος: μελέτη χάρτη. –Αισθητική Αγωγή: Ζωγραφική χάρτη.
Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων	–Χρήση ραβδογράμματος και εικονογράμματος. –Εισαγωγή στην έννοια της πιθανότητας	–Μελέτη Περιβάλλοντος: Ραβδογράμματα. Εικονογράμματα. –Αισθητική Αγωγή: Απλή αναπαράσταση ραβδογραμμάτων – εικονογραφημμάτων.

Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης
Αριθμοί και πράξεις	–Απαγγελία , ανάγνωση, γραφή και διάταξη αριθμών μέχρι το 1.000.000.000	–Φυσική: Διάδοση και ταχύτητα φωτός. Πυκνότητα – ειδικό βάρος. –Γεωγραφία: Πληθυσμός.
	–Οι πράξεις της πρόσθεσης της αφαίρεσης του πολλαπλασιασμού και της διαίρεσης –Δεκαδικοί αριθμοί: Γραφή, ονομασία, διάταξη, Πράξεις –Συμμιγείς –Διαιρετότητα, πολλαπλάσια –Κλάσματα και πράξεις κλασμάτων	–
Μετρήσεις	–Σταθεροποίηση των γνώσεων των μαθητών σχετικά με τις συμβατικές μονάδες μήκους, μάζας, χρόνου, επιφάνειας και χωρητικότητας και εξοικείωσή τους με τη χρήση των μετρήσεων στην καθημερινή ζωή.	–Φυσική: Ιδιότητες υλικών σωμάτων, θερμότητα και υλικά σώματα. –Γεωγραφία: Έκταση και επιφάνεια κρατών, ηπείρων. – –
Γεωμετρία και χώρος	–Ονομασία, ταξινόμηση και κατασκευή γωνιών και τριγώνων. –Κατασκευή αναπτυγμάτων απλών στερεών.	–Φυσική: Υδροστατικά και αεροστατικά φαινόμενα. –Αισθητική Αγωγή: κατασκευές, ζωγραφική.
Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων	–Ανάγνωση και κατασκευή ραβδογράμματος ,εικονογράμματος και γραφικών παραστάσεων. Οργάνωση δεδομένων σε πίνακες και εισαγωγή στην έννοια του διατεταγμένου ζεύγους. Διατύπωση προβλέψεων και εκτίμηση πιθανότητας	–Φυσική: Οργανικά συστήματα (πέψη – θρέψη) –Γεωγραφία: Ραβδογράμματα – εικονογράμματα παραγωγής προϊόντων, ρύπων ατμόσφαιρας, κλίματος κτλ.

ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης
Αριθμοί και πράξεις	–Φυσικοί, κλάσματα και δεκαδικοί αριθμοί. Πράξεις –Παραγοντοποίηση, δυνάμεις	–Φυσική : Ταχύτητα φωτός. –Γεωγραφία: Πληθυσμός, εκτάσεις. –

Μετρήσεις	–Σταθεροποίηση των γνώσεων των μαθητών σχετικά με τις συμβατικές μονάδες μήκους, μάζας, χρόνου ,επιφάνειας και χωρητικότητας και εξοικείωση με τη χρήση των μετρήσεων στην καθημερινή ζωή.	– –Γεωγραφία: Αποστάσεις, εκτάσεις, επιφάνειες.
Γεωμετρία και χώρος	–Κατασκευή ευθύγραμμων σχημάτων και κύκλων με χάρακα και διαβήτη. Υπολογισμός μήκους κύκλου και εμβαδόν κυκλικού δίσκου.	–Φυσική: Σύνθεση φωτός (δίσκος του Νεύτωνος). –Γεωγραφία: Κατανομή πληθυσμού. –
Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων	–Άσκηση των μαθητών στη συλλογή και καταγραφή των δεδομένων ενός προβλήματος –Εισαγωγή στην έννοια του διατεταγμένου ζεύγους Κατασκευή πινάκων δεδομένων και γραφικών παραστάσεις (ραβδογράμματα, ιστογράμματα) –Μετατροπή προφορικών ή γραπτών περιγραφών δεδομένων σε γραφικές παραστάσεις και αντιστρόφως –Διατύπωση προβλέψεων για την εξέλιξη ενός φαινομένου.	–Φυσική: Ενεργειακά αποθέματα. Επίπεδα μόλυνσης ατμόσφαιρας κτλ. –Γεωγραφία: Γεωγραφικές συντεταγμένες. –Αισθητική Αγωγή: Διαγραμματικές απεικονίσεις.
Λόγοι και αναλογίες	–Απλή μέθοδος των τριών. –Διατύπωση και εφαρμογή των εννοιών του λόγου, της αναλογίας και του ποσοστού.	–Φυσική: Μείγματα και χημικές ενώσεις. Ευθύγραμμη διάδοση φωτός. Οργανικά συστήματα. – –
Εξισώσεις	–Συμπλήρωση των ισοτήτων της μορφής $\alpha + ... = \beta$, $... + \alpha = \beta$ –(Δεν υπονοείται σε καμία περίπτωση η αλγεβρική επίλυση εξίσωσης αλλά οι παραπάνω μορφές λύνονται με εφαρμογή των ιδιοτήτων των πράξεων)	– –Γεωγραφία: Πληθυσμός ηπείρων σε σχέση με τον πληθυσμό της γης. –

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις κατά τη διδασκαλία των Μαθηματικών.

Η επίτευξη των γενικών στόχων της μαθηματικής εκπαίδευσης μπορεί να γίνει με δύο προσεγγίσεις:

Σύμφωνα με την πρώτη προσέγγιση, η διδασκαλία των Μαθηματικών οργανώνεται με βάση συγκεκριμένους στόχους, οι οποίοι εκφράζονται με όρους αναμενόμενης συμπεριφοράς. Για μια πλήρη περιγραφή του στόχου, εκτός από τη δραστηριότητα για την οποία πρέπει να είναι ικανός ο μαθητής να κάνει, πρέπει να προσδιορίσουμε επίσης τις συνθήκες κάτω από τις οποίες θα εκτελεσθεί η δραστηριότητα και τα κριτήρια επιτυχίας (π.χ. "ο μαθητής να είναι ικανός να σχεδιάσει ένα ισόπλευρο τρίγωνο με χάρακα και διαβήτη". Θεωρείται ότι ο στόχος έχει επιτευχθεί εάν ο μαθητής μπορεί να σχεδιάσει τρία διαφορετικά ισόπλευρα τρίγωνα).

Σύμφωνα με τη πρώτη αυτή προσέγγιση, η οργάνωση της διδασκαλίας ακολουθεί τα εξής στάδια:

· Σχεδιασμός των στόχων οι οποίοι πρέπει να επιτευχθούν μέσω της διδασκαλίας.

· Καταγραφή των παρατηρήσιμων συμπεριφορών τις οποίες πρέπει να παρουσιάσουν οι μαθητές για να διαπιστωθεί ότι οι στόχοι έχουν επιτευχθεί.

· Προετοιμασία της διδασκαλίας με τη συλλογή κάθε πληροφορίας γύρω από τη σχέση των μαθητών με τους επιδιωκόμενους στόχους.

· Συγκρότηση ενός οριστικού καταλόγου στόχων.

· Σχεδιασμός και πραγματοποίηση διδακτικού υλικού που θα βοηθήσει στην επίτευξη των στόχων.

· Αξιολόγηση του τελικού αποτελέσματος.

Σύμφωνα με τη δεύτερη προσέγγιση ο μαθητής που ασχολείται με τα Μαθηματικά δεν διαφέρει ουσιαστικά από έναν ερευνητή ή έναν καλλιτέχνη που έχει ως βασικό κίνητρο μια εσωτερική επιθυμία για αναζήτηση και αυτή η επιθυμία συντηρείται και αυξάνεται από την ικανοποίηση που του προσφέρουν τα καινούργια στοιχεία που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της αναζήτησης. Συνεπώς, αυτό που μετράει περισσότερο είναι ο πλούτος της εμπειρίας που αποκτιέται κατά τη διαδικασία μάθησης στο πλαίσιο μιας ανοικτής μαθησιακής κατάστασης και όχι μόνο η ποικιλία των αποτελεσμάτων που θα προκύψουν.

Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό, η διδασκαλία μόνον κατά ένα μέρος της μπορεί να περιγραφεί με όρους παρατηρήσιμης συμπεριφοράς. Οι συγκεκριμένοι στόχοι δεν περιγράφουν παρά μόνο την τελική παραγωγή, αφήνοντας κατά μέρος το πιο ουσιαστικό κομμάτι της διδασκαλίας, που αποτελείται από έναν ολόκληρο κύκλο μαθηματικής περιπλάνησης με στιγμές εξερεύνησης, επίλυσης επιμέρους προβλημάτων, ανακάλυψης βέλτιστων στρατηγικών, επιλογής συστηματικής προσέγγισης του αποτελέσματος, διατύπωσης της λύσης, διατύπωσης γενικών κανόνων λύσης κ.τ.λ.).Αν δεχτούμε, επομένως, ότι η διδασκαλία των Μαθηματικών δεν αφορά μόνο γνώσεις και κατάκτηση ενός συγκεκριμένου επιπέδου ικανοτήτων, αλλά περιλαμβάνει διαδικασίες μάθησης που καλύπτουν τις διαστάσεις που έχουμε ήδη περιγράψει, οι στόχοι της μαθηματικής εκπαίδευσης εκφράζονται πληρέστερα με όρους δραστηριοτήτων, παρά με όρους παρατηρήσιμων συμπεριφορών.

Η επιλογή των δραστηριοτήτων γίνεται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια που αναφέρονται στους γενικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης και η διατύπωσή τους επιτρέπει την εμπλοκή του συνόλου των μαθητών της τάξης.

· Για τους μαθητές αυτό σημαίνει ότι έχουν την ευκαιρία να σκεφθούν και να ενεργήσουν στο δικό τους προσωπικό επίπεδο και να διατυπώσουν τους δικούς τους επιμέρους στόχους.

· Για το δάσκαλο αυτό σημαίνει υψηλό βαθμό αυτενέργειας και πρωτοβουλίας. Πρέπει να είναι ικανός να διακρίνει πίσω από τη διατύπωση μιας δραστηριότητας τους γενικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης και να τους προσαρμόσει στις ιδιαιτερότητες της τάξης του.

Επιδιώκοντας τους γενικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης μέσω επεξεργασίας κατάλληλων δραστηριοτήτων, οι μαθητές μαθαίνουν να ερευνούν, να αιτιολογούν κατ' αναλογία, να εκτιμούν την ισχύ πιθανών λύσεων, να επιχειρηματολογούν υπέρ της λύσης που προτείνουν και να εκφράζονται στη μαθηματική γλώσσα εκτιμώντας την ισχύ της ως εργαλείο επικοινωνίας. Αυτοί είναι οι πραγματικοί στόχοι της μαθηματικής εκπαίδευσης, δηλαδή "Οι στόχοι, αφορούν την ίδια τη διαδικασία μάθησης και δεν αποτελούν απλά μετρήσιμο αποτέλεσμα".

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι μια διαδικασία μάθησης που στηρίζεται σε επεξεργασία δραστηριοτήτων δεν θα οδηγήσει σε κάποια "προϊόντα" μάθησης που οι υποστηρικτές της πρώτης προσέγγισης εκφράζουν με τη μορφή παρατηρήσιμων συμπεριφορών. Απλά οι στόχοι της μαθηματικής εκπαίδευσης έχουν μεγάλο εύρος και δεν μπορούν να περιοριστούν σε μια στείρα έκφραση "προϊόντος".

Με βάση τα προηγούμενα, προκύπτει ότι για κάθε τάξη, η διδασκαλία των Μαθηματικών, πρέπει να οργανωθεί στη βάση μιας συνύπαρξης ενός σχεδιασμού κατάλληλων και πλούσιων δραστηριοτήτων και ενός προγραμματισμού μιας επιθυμητής τελικής συμπεριφοράς. Άλλωστε, η περιγραφή των στόχων με όρους επιδιωκόμενων "προϊόντων",όταν πρόκειται για απόκτηση υψηλού επιπέδου διανοητικών ικανοτήτων είναι συχνά ατελής, αν όχι και ανέφικτη (π.χ. δεν μπορείς να εκφράσεις με τη μορφή "προϊόντος" την αναλογική σκέψη ή την κριτική ικανότητα). Γι' αυτό και η διδασκαλία πρέπει να οργανωθεί στη βάση δραστηριοτήτων για την επίτευξη των γενικών στόχων της μαθηματικής εκπαίδευσης, με τους συγκεκριμένους μετρήσιμους στόχους να ενέχουν το ρόλο του παραδείγματος για το διδάσκοντα προκειμένου αυτός να βοηθηθεί στη μετάφραση των γενικών στόχων.

Χωρίς αμφιβολία, μια δραστηριότητα δεν επιλέγεται ποτέ στην τύχη. Πίσω της υπάρχουν πάντα συγκεκριμένοι στόχοι. Μόνο που η πρόωρη διατύπωση αυτών των στόχων περιορίζει τη δυναμικότητα της δραστηριότητας. Με άλλα λόγια, τόσο η πρώτη όσο και η δεύτερη προσέγγιση είναι από μόνες τους ατελείς. Η πρώτη είναι αρκετά περιοριστική στη διατύπωση των στόχων ,ενώ στη δεύτερη η δραστηριότητα από μόνη της δεν αντανακλά τον πλούτο της μαθησιακής εμπειρίας. Και ενώ οι μετρήσιμοι στόχοι είναι ελλιπείς αλλά αυθύπαρκτοι, οι στόχοι - δραστηριότητες είναι πληρέστεροι, αλλά απαιτούν την ουσιαστική και υπεύθυνη συνεργασία ενός καλά κατατοπισμένου δασκάλου, γιατί εκείνος είναι που θα προσφέρει την ευκαιρία στους μαθητές του να αποκτήσουν τις επιθυμητές ικανότητες.

Διδακτικό υλικό για τη διδασκαλία των Μαθηματικών.

Οι εναλλακτικές μορφές προσέγγισης των Μαθηματικών, όπου είναι απαραίτητο, δίνουν στους μαθητές περισσότερες ευκαιρίες για κατανόηση. Έτσι, τα σχολικά εγχειρίδια και οι οδηγίες για τους εκπαιδευτικούς πρέπει να υλοποιούν τις διδακτικές και μαθησιακές αρχές ,οι οποίες έχουν αναλυθεί στις προηγούμενες παραγράφους, καθώς επίσης και να αξιοποιούν τη σύγχρονη τεχνολογία (βιντεοταινίες, CD-Rom, μαθηματικά λογισμικά) ως εργαλεία διδασκαλίας και μάθησης και τα εποπτικά διδακτικά υλικά, από τα οποία τα βασικότερα είναι:

· Καρτέλες για ασκήσεις παρατηρητικότητας, σύγκρισης, και καταμέτρησης

· Υλικό μέτρησης (πούλια, χάνδρες, καρφάκια, τουβλάκια, πιόνια, κυβάκια)

· Υλικό για ταξινόμηση και ομαδοποίηση (πούλια, χάνδρες, καρφάκια, τουβλάκια, πιόνια, κυβάκια)

· Μαγνητικός πίνακας και μαγνητικό υλικό μέτρησης

· Δίχρωμο μαθητικό αριθμητήριο για δεκαδική αρίθμηση

· Μεγάλο αριθμητήριο τάξης

· Χάρακας μέτρησης

· Υλικό για ανάλυση και σύνθεση αριθμών

· Αριθμογραμμή μέχρι το 10, 100 και το 1000

· Μαγνητικό υλικό για την εκμάθηση γεωμετρικών σχημάτων

· Κυβικό μέτρο, κυβική συναρμολογούμενη παλάμη

· Στερεά σώματα με δυνατότητα μέτρησης και σύγκρισης όγκου.

· Υλικό για την κατασκευή γεωμετρικών σχημάτων

· Γεωπίνακας

· Ρολόι με δείκτες και ηλεκτρονικό ρολόι

· Ζυγαριά μέτρησης βάρους με σταθμά

· Ζυγαριά υγρών

· Νομίσματα

· Κύβοι προσθαφαίρεσης

· Κλεψύδρα 1΄ λεπτού, 5΄ λεπτών, 10 λεπτών, 15 λεπτών, 30 λεπτών, 60 λεπτών, 90 λεπτών, 120 λεπτών της ώρας

· Υλικό για Κλάσματα

· Σελοτέιπ, σχοινάκια

· Χαρτί μιλιμετρέ και διαφόρων άλλων ειδών με μοτίβα γεωμετρικών σχημάτων

· Πλαστικοί καθρέφτες

Το πλαίσιο για την αξιολόγηση

Στην επόμενη παράγραφο αναφέρεται σε αδρές γραμμές το πλαίσιο με βάση το οποίο πρέπει να γίνεται η αξιολόγηση των μαθητών στα Μαθηματικά στο Δημοτικό Σχολείο.

· Η Ποιοτική αξιολόγηση (φάκελοι εργασιών, διαθεματικά προβλήματα, ανοιχτά-κλειστά προβλήματα, εβδομάδες ανοιχτών μαθηματικών δραστηριοτήτων, ερευνητικές δραστηριότητες - κλινικές συνεντεύξεις)

· Η παροχή ευκαιριών στους μαθητές για συζήτηση και αναστοχασμό για τα αποτελέσματα που θα προκύψουν από την αξιολόγησή τους.

· Η εμπλοκή των μαθητών στην αξιολογική τους διαδικασία μέσα από την παροχή ευκαιριών σε διαδικασίες αυτοαξιολόγησης.

· Η παροχή στους μαθητές σαφών κριτηρίων αξιολόγησης".

ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Γενικοί διδακτικοί στόχοι της διδασκαλίας των Μαθηματικών

Με τη διδασκαλία των Μαθηματικών στο Γυμνάσιο επιδιώκεται:

· Να εμπεδωθεί καλύτερα και να συμπληρωθεί η ύλη που διδάχτηκε στο Δημοτικό Σχολείο, ώστε οι μαθητές να εφοδιαστούν με όλες τις μαθηματικές γνώσεις που είναι απαραίτητες για τη ζωή και την περαιτέρω μελέτη και εκπαίδευση.

· Να εμπλουτιστούν οι εμπειρίες των μαθητών με εφαρμογές από την καθημερινή ζωή, ή την τεχνολογία και τις άλλες εφαρμοσμένες επιστήμες, ώστε να αναπτυχθεί μια θετική στάση των μαθητών προς τα Μαθηματικά και τέλος

· Να εξοικειωθούν οι μαθητές με τη διαδικασία παραγωγής και ελέγχου εικασιών, τη διαδικασία παραγωγής μιας σειράς απλών συλλογισμών, να "εισαχθούν" στην αποδεικτική διαδικασία και να συνειδητοποιήσουν ότι αυτή αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για την επαλήθευση γενικών νόμων.

Στις γυμνασιακές τους σπουδές οι μαθητές θα έλθουν σε επαφή με νέες ιδέες και έννοιες από την Άλγεβρα, τη Γεωμετρία και τη Στατιστική.

i) Με τη διδασκαλία της Άλγεβρας επιδιώκεται οι μαθητές:

· Να γνωρίσουν ολόκληρο το σύνολο των πραγματικών αριθμών, τις πράξεις του ,τη σημασία των πράξεων, τις ιδιότητες αυτών και να μάθουν να τις χρησιμοποιούν.

· Να μπορούν να αναπαριστάνουν και να αναλύουν μαθηματικές καταστάσεις και δομές χρησιμοποιώντας αλγεβρικά σύμβολα.

· Να κατανοήσουν την έννοια της σχέσης και ειδικότερα την έννοια της συνάρτησης, να μπορούν να ερμηνεύουν τα διάφορα είδη αναπαραστάσεων μιας σχέσης και να μπορούν να μεταβαίνουν από το ένα είδος αναπαράστασης στο άλλο.

· Να γνωρίσουν ,με κατάλληλα παραδείγματα από την καθημερινή ζωή ,τη γραμμική συνάρτηση και ορισμένα είδη μη γραμμικών συναρτήσεων και να μπορούν να τα χρησιμοποιούν στην επίλυση προβλημάτων.

· Να μπορούν να κάνουν χρήση μαθηματικών μοντέλων για να αναπαριστάνουν και να κατανοούν σχέσεις που συνδέουν διάφορα μεγέθη.

ii) Με τη διδασκαλία της Γεωμετρίας επιδιώκεται οι μαθητές:

· Να μπορούν να αναγνωρίζουν και να ταξινομούν βασικά γεωμετρικά σχήματα.

· Να μπορούν να αναλύουν χαρακτηριστικά και ιδιότητες τες δισδιάστατων και τρισδιάστατων γεωμετρικών σχημάτων και να διατυπώνουν (επαγωγικά και παραγωγικά) προτάσεις που αφορούν γεωμετρικές σχέσεις (π.χ. άθροισμα γωνιών τριγώνου, Πυθαγόρειο θεώρημα, θεώρημα του Θαλή, κτλ)

· Να κατανοήσουν τα μετρήσιμα χαρακτηριστικά των αντικειμένων του επιπέδου και του χώρου καθώς επίσης τις μονάδες μέτρησης, τα συστήματα μέτρησης και τις διαδικασίες μέτρησης και να μπορούν να εφαρμόζουν κατάλληλες τεχνικές και τύπους για να κάνουν μετρήσεις.

· Να μπορούν να κατασκευάζουν βασικά γεωμετρικά σχήματα, τόσο με τη χρήση βαθμολογημένου κανόνα και μοιρογνωμονίου, όσο και με τη χρήση κανόνα και διαβήτη.

· Να μπορούν να χρησιμοποιούν συστήματα συντεταγμένων για να αναπαριστάνουν και εξετάζουν τις ιδιότητες των γεωμετρικών σχημάτων.

· Να γνωρίσουν τους τριγωνομετρικούς αριθμούς, τις βασικές σχέσεις που τους συνδέουν και να μπορούν να τις χρησιμοποιούν στην επίλυση απλών προβλημάτων.

· Να κατανοήσουν τους μετασχηματισμούς: "μεταφορά", "στροφή", "συμμετρία" και "ομοιοθεσία" και να μπορούν να τους χρησιμοποιούν στην ανάλυση μαθηματικών καταστάσεων

· Να μπορούν να κάνουν χρήση αναπαραστάσεων δισδιάστατων και τρισδιάστατων αντικειμένων για να λύνουν προβλήματα μέσα και έξω από τα Μαθηματικά.

iii) Με τη διδασκαλία της Στατιστικής - Πιθανοτήτων επιδιώκεται οι μαθητές:

· Να μπορούν να διαβάζουν και να ερμηνεύουν στατιστικές αναπαραστάσεις (πίνακες, γραφήματα και διαγράμματα)

· Να μπορούν με συστηματικό τρόπο να συλλέγουν, να οργανώνουν και να παριστάνουν στατιστικά δεδομένα και να εξαγάγουν σχετικά συμπεράσματα.

· Να κατανοήσουν και να εφαρμόζουν βασικές έννοιες των πιθανοτήτων.

Άξονες περιεχομένου και προτεινόμενα «αντικείμενα» για διαθεματικές προσεγγίσεις

Α΄ ΤΑΞΗ

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης
	ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ - ΑΛΓΕΒΡΑ	
Αριθμητικός και Αλγεβρικός λογισμός	–Φυσικοί αριθμοί, δεκαδικοί αριθμοί, κλασματικοί αριθμοί και πράξεις με τους αριθμούς αυτούς. –Στρογγυλοποίηση. –Η έννοια της μεταβλητής – η έννοια της εξίσωσης.	
Ανάλογα ποσά και Αντιστρόφως ανάλογα ποσά	–Συστήματα συντεταγμένων στο επίπεδο –Η έννοια του λόγου και της αναλογίας –Ανάλογα ποσά και αντιστρόφως ανάλογα ποσά και εφαρμογές τους σε προβλήματα ποσοστών, τόκου, μερισμού κτλ.	–Γεωγραφία (Κλίμακες – Χάρτες) –Η χρήση των ποσοστών αντί των αριθμών, τι σημαίνει και γιατί;
	ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ	
Γεωμετρικές έννοιες και γεωμετρικά σχήματα	–Σημείο, ευθεία, ευθύγραμμα τμήματα, ευθύγραμμα σχήματα, κύκλος. –Καθετότητα, παραλληλία, συμμετρίες. –Απλές γεωμετρικές κατασκευές και προβλήματα.	
Μετρήσεις μεγεθών	–Μήκος ευθυγράμμου τμήματος και μονάδες μήκους. –Εμβαδόν επιφάνειας και μονάδες επιφανείας (εμβαδόν παραλληλογράμμου, τριγώνου, τραπεζίου και εμβαδόν παράπλευρης και ολικής επιφανείας ορθογωνίου παραλληλεπιπέδου και ορθού πρίσματος). –Όγκος και μονάδες όγκου (όγκος ορθογωνίου παραλληλεπιπέδου και ορθού πρίσματος).	–Διαφορετικοί πολιτισμοί ανέπτυξαν διαφορετικούς τρόπους μέτρησης του χρόνου. Η μέτρηση του χρόνου με ολοένα και μικρότερες μονάδες πως επηρεάζει ορισμένες πλευρές της ζωής (π.χ. πρωταθλητισμός).

Β΄ ΤΑΞΗ

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης
	ΑΛΓΕΒΡΑ – ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ	
Αλγεβρικός λογισμός	–Ακέραιοι αριθμοί, ρητοί αριθμοί, Πυθαγόρειο Θεώρημα, άρρητοι αριθμοί.	–Πυθαγόρειες τριάδες, –Μουσική (αρμονία αριθμών και ήχων).

Εξισώσεις – Ανισώσεις	–Επίλυση εξισώσεων και ανισώσεων α΄ βαθμού. –Επίλυση τύπων και προβλημάτων.	–
Στοιχεία Στατιστικής	–Δειγματοληψία, κατανομή συχνοτήτων και γραφικές παραστάσεις. –Μέση τιμή, διάμεσος και διασπορά.	–Η επίδραση στατιστικών δεδομένων στη διαμόρφωση τάσεων και στάσεων στις σύγχρονες κοινωνίες. –Τα μαθηματικά μοντέλα της αύξησης διαφόρων πληθυσμών.
	ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ	
Γεωμετρικές έννοιες και γεωμετρικά σχήματα	–Κανονικά πολύγωνα. –Μήκος και εμβαδόν κύκλου. –Πυραμίδα, κύλινδρος, κώνος και σφαίρα. –Εμβαδόν επιφάνειας και όγκος των παραπάνω σχημάτων.	–
Τριγωνομετρικοί αριθμοί	–Τριγωνομετρικοί αριθμοί οξείας γωνίας. –Η έννοια του διανύσματος – Άθροισμα διανυσμάτων. –Συνιστώσες διανύσματος	–Φυσική (Διανυσματικά μεγέθη)

Γ΄ ΤΑΞΗ

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
	ΑΛΓΕΒΡΑ – ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ	
Αλγεβρικός λογισμός	–Μονώνυμα, πολυώνυμα, ταυτότητες, παραγοντοποίηση και ρητές αλγεβρικές παραστάσεις.	–
Συναρτήσεις	–Η έννοια της συνάρτησης – γραφική παράσταση της συνάρτησης. –Μελέτη των συναρτήσεων $y=\alpha x+\beta$, $y=\frac{\alpha}{x}$ και $y=\alpha x^2+\beta x+\gamma$, $\alpha \neq 0$ και επίλυση προβλημάτων με τη βοήθεια των συναρτήσεων αυτών. –Γραμμικές εξισώσεις και γραμμικά συστήματα α΄ βαθμού. –Γραμμικές ανισώσεις α΄ βαθμού. –Εξισώσεις και συστήματα β΄ βαθμού.	–Ευθύγραμμη ομαλή κίνηση –Κατακόρυφη βολή, –Ομαλώς επιταχυνόμενη κίνηση
Στοιχεία Πιθανοτήτων	–Σύνολα, δειγματικός χώρος, ενδεχόμενα.	–Επεξεργασία δεδομένων και προβλέψεις γεγονότων.

	–Η έννοια της πιθανότητας.	
	ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ	
Γεωμετρικές έννοιες και γεωμετρικά σχήματα	–Ισότητα τριγώνων. –Θεώρημα Θαλή, λόγοι ευθυγράμμων τμημάτων. –Όμοια τρίγωνα - όμοια σχήματα. –Γεωμετρικοί μετασχηματισμοί (συμμετρία, στροφή, μεταφορά, ομοιοθεσία)	–Κανονικότητες και πε-ριοδικότητα στη Φύση. –Η αναλογία διαχρονικός αισθητικός παράγοντας στις τέχνες, στην αρχιτεκτονική και στη Φύση.
Τριγωνομετρικοί αριθμοί	–Τριγωνομετρικοί αριθμοί οξείας και αμβλείας γωνίας και σχέσεις μεταξύ τριγωνομετρικών αριθμών. –Νόμος των ημιτόνων και νόμος των συνημιτόνων. –Υπολογισμός στοιχείων τριγώνου.	–Ανάγνωση χαρτών. –Καιρικά Φαινόμενα –Αστρονομικές παρα-τηρήσεις.

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις κατά τη διδασκαλία των Μαθηματικών

Η επίτευξη των γενικών στόχων της μαθηματικής εκπαίδευσης μπορεί να γίνει με δύο προσεγγίσεις:

Σύμφωνα με τη πρώτη προσέγγιση, η διδασκαλία των Μαθηματικών οργανώνεται με βάση συγκεκριμένους στόχους, οι οποίοι εκφράζονται με όρους αναμενόμενης συμπεριφοράς. Για μια πλήρη περιγραφή του στόχου, εκτός από τη δραστηριότητα για την οποία πρέπει να είναι ικανός ο μαθητής να κάνει, πρέπει να προσδιορίσουμε επίσης τις συνθήκες υπό τις οποίες θα εκτελεσθεί η δραστηριότητα και τα κριτήρια επιτυχίας (π.χ. "ο μαθητής να είναι ικανός να σχεδιάσει ένα ισόπλευρο τρίγωνο με χάρακα και διαβήτη". Θεωρείται ότι ο στόχος έχει επιτευχθεί εάν ο μαθητής μπορεί να σχεδιάσει τρία διαφορετικά ισόπλευρα τρίγωνα).

Σύμφωνα με την πρώτη αυτή προσέγγιση, η οργάνωση της διδασκαλίας ακολουθεί τα εξής στάδια:

· Σχεδιασμός των στόχων οι οποίοι πρέπει να επιτευχθούν μέσω της διδασκαλίας.

· Καταγραφή των παρατηρήσιμων συμπεριφορών τις οποίες πρέπει να παρουσιάσουν οι μαθητές για να διαπιστωθεί ότι οι στόχοι έχουν επιτευχθεί.

· Προετοιμασία της διδασκαλίας με τη συλλογή κάθε πληροφορίας γύρω από τη σχέση των μαθητών με τους επιδιωκόμενους στόχους.

· Συγκρότηση ενός οριστικού καταλόγου στόχων.

· Σχεδιασμός και πραγματοποίηση διδακτικού υλικού που θα βοηθήσει στην επίτευξη των στόχων.

· Αξιολόγηση του τελικού αποτελέσματος.

Σύμφωνα με τη δεύτερη προσέγγιση ο μαθητής που ασχολείται με τα Μαθηματικά δεν διαφέρει ουσιαστικά από έναν ερευνητή ή έναν καλλιτέχνη που έχει ως βασικό κίνητρο μια εσωτερική επιθυμία για αναζήτηση και αυτή η επιθυμία συντηρείται και αυξάνεται από την ικανοποίηση που του προσφέρουν τα καινούργια στοιχεία που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της αναζήτησης. Συνεπώς, αυτό που μετράει περισσότερο είναι ο πλούτος της εμπειρίας που αποκτιέται κατά τη διαδικασία μάθησης στο πλαίσιο μιας ανοικτής μαθησιακής κατάστασης και όχι μόνο η ποικιλία των αποτελεσμάτων που θα προκύψουν.

Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό, η διδασκαλία μόνον κατά ένα μέρος της μπορεί να περιγραφεί με όρους παρατηρήσιμης συμπεριφοράς. Οι συγκεκριμένοι στόχοι δεν περιγράφουν παρά μόνο την τελική παραγωγή, αφήνοντας κατά μέρος το πιο ουσιαστικό κομμάτι της διδασκαλίας, που αποτελείται από έναν ολόκληρο κύκλο μαθηματικής περιπλάνησης με στιγμές εξερεύνησης, επίλυσης επιμέρους προβλημάτων, ανακάλυψης βέλτιστων στρατηγικών, επιλογής συστηματικής προσέγγισης του αποτελέσματος, διατύπωσης της λύσης, διατύπωσης γενικών κανόνων λύσης κ.τ.λ.).Αν δεχτούμε, επομένως, ότι η διδασκαλία των Μαθηματικών δεν αφορά μόνο γνώσεις και κατάκτηση ενός συγκεκριμένου επιπέδου ικανοτήτων, αλλά περιλαμβάνει διαδικασίες μάθησης που καλύπτουν τις διαστάσεις που έχουμε ήδη περιγράψει, οι στόχοι της μαθηματικής εκπαίδευσης εκφράζονται πληρέστερα με όρους δραστηριοτήτων, παρά με όρους παρατηρήσιμων συμπεριφορών.

Η επιλογή των δραστηριοτήτων γίνεται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια που αναφέρονται στους γενικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης και η διατύπωσή τους επιτρέπει την εμπλοκή του συνόλου των μαθητών της τάξης.

· Για τους μαθητές αυτό σημαίνει ότι έχουν την ευκαιρία να σκεφθούν και να ενεργήσουν στο δικό τους προσωπικό επίπεδο και να διατυπώσουν τους δικούς τους επιμέρους στόχους.

· Για το δάσκαλο αυτό σημαίνει υψηλό βαθμό πρωτοβουλίας. Πρέπει να είναι ικανός να διακρίνει πίσω από τη διατύπωση μιας δραστηριότητας τους γενικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης και να τους προσαρμόσει στις ιδιαιτερότητες της τάξης του.

Επιδιώκοντας τους γενικούς στόχους της μαθηματικής εκπαίδευσης μέσω επεξεργασίας κατάλληλων δραστηριοτήτων, οι μαθητές μαθαίνουν να ερευνούν, να αιτιολογούν κατ' αναλογία, να εκτιμούν την ισχύ πιθανών λύσεων, να επιχειρηματολογούν υπέρ της λύσης που προτείνουν και να εκφράζονται στη μαθηματική γλώσσα εκτιμώντας την ισχύ της ως εργαλείο επικοινωνίας. Αυτοί είναι οι πραγματικοί στόχοι της μαθηματικής εκπαίδευσης, δηλαδή "Οι στόχοι, αφορούν την ίδια τη διαδικασία μάθησης

και δεν αποτελούν απλά μετρήσιμο αποτέλεσμα".

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι μια διαδικασία μάθησης που στηρίζεται σε επεξεργασία δραστηριοτήτων δε θα οδηγήσει σε κάποια "προϊόντα" μάθησης που οι υποστηρικτές της πρώτης προσέγγισης εκφράζουν με τη μορφή παρατηρήσιμων συμπεριφορών. Απλά οι στόχοι της μαθηματικής εκπαίδευσης έχουν μεγάλο εύρος και δεν μπορούν να περιοριστούν σε μια στείρα έκφραση "προϊόντος".

Με βάση τα προηγούμενα, προκύπτει ότι για κάθε τάξη, η διδασκαλία των Μαθηματικών, πρέπει να οργανωθεί στη βάση μιας συνύπαρξης ενός σχεδιασμού κατάλληλων και πλούσιων δραστηριοτήτων και ενός προγραμματισμού μιας επιθυμητής τελικής συμπεριφοράς. Άλλωστε, η περιγραφή των στόχων με όρους επιδιωκόμενων "προϊόντων",όταν πρόκειται για απόκτηση υψηλού επιπέδου διανοητικών ικανοτήτων είναι συχνά ατελής, αν όχι και ανέφικτη (π.χ. δεν μπορείς να εκφράσεις με τη μορφή "προϊόντος" την αναλογική σκέψη ή την κριτική ικανότητα). Γι' αυτό και η διδασκαλία πρέπει να οργανωθεί στη βάση δραστηριοτήτων για την επίτευξη των γενικών στόχων της μαθηματικής εκπαίδευσης, με τους συγκεκριμένους μετρήσιμους στόχους να ενέχουν το ρόλο του παραδείγματος για το διδάσκοντα προκειμένου αυτός να βοηθηθεί στη μετάφραση των γενικών στόχων.

Χωρίς αμφιβολία, μια δραστηριότητα δεν επιλέγεται ποτέ στην τύχη. Πίσω της υπάρχουν πάντα συγκεκριμένοι στόχοι. Μόνο που η πρόωρη διατύπωση αυτών των στόχων περιορίζει τη δυναμικότητα της δραστηριότητας. Με άλλα λόγια, τόσο η πρώτη όσο και η δεύτερη προσέγγιση είναι από μόνες τους ατελείς. Η πρώτη είναι αρκετά περιοριστική στη διατύπωση των στόχων ,ενώ στη δεύτερη η δραστηριότητα από μόνη της δεν αντανακλά τον πλούτο της μαθησιακής εμπειρίας. Και ενώ οι μετρήσιμοι στόχοι είναι ελλιπείς αλλά αυθύπαρκτοι, οι στόχοι - δραστηριότητες είναι πληρέστεροι, αλλά απαιτούν την ουσιαστική και υπεύθυνη συνεργασία ενός καλά κατατοπισμένου δασκάλου, γιατί εκείνος είναι που θα προσφέρει την ευκαιρία στους μαθητές του να αποκτήσουν τις επιθυμητές ικανότητες.

Διδακτικό υλικό για τη διδασκαλία των Μαθηματικών

Το διδακτικό υλικό το απαραίτητο για τη διδασκαλία των Μαθηματικών απευθύνεται αφενός στον μαθητή, αφετέρου στον εκπαιδευτικό. Το διδακτικό υλικό για το μαθητή περιλαμβάνει το "Βιβλίο του μαθητή", και τις "Λύσεις των Ασκήσεων". Το διδακτικό υλικό για τον εκπαιδευτικό περιλαμβάνει το "Βιβλίο για τον Καθηγητή".

Διδακτικό υλικό για τον μαθητή

Βιβλίο του μαθητή

Σε ό,τι αφορά το περιεχόμενό του το εγχειρίδιο του μαθητή πρέπει να είναι συμβατό με το Πρόγραμμα Σπουδών και να έχει συνταχθεί και διαρθρωθεί με τρόπο που να εξυπηρετεί το σκοπό και τους στόχους της διδασκαλίας των Μαθηματικών στην αντίστοιχη βαθμίδα. Στην κατεύθυνση αυτή οφείλει:

- Να είναι οργανωμένο σε ομοιογενείς ενότητες των οποίων το περιεχόμενο και το ύφος διασφαλίζουν τη συνέχεια και την ενότητα στις διδασκόμενες έννοιες.

- Κάθε ενότητα να περιλαμβάνει εισαγωγικό τμήμα, το οποίο προετοιμάζει το μαθητή για το περιεχόμενό της, τον κατατοπίζει για τις πιθανές σχέσεις της με τις υπόλοιπες ενότητες του βιβλίου, τον πληροφορεί για το σκοπό της διδασκαλίας της και τους στόχους που αναμένεται να επιτευχθούν με την ολοκλήρωσή της.

- Το περιεχόμενο κάθε ενότητας είναι αναγκαίο να έχει συνταχθεί έτσι ώστε να αναδεικνύει τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα διάφορα αντικείμενα που εμπίπτουν στη μελέτη των Μαθηματικών, προκειμένου να ενισχύεται η οριζόντια σύνδεση τους (διαθεματικότητα) και η διεπιστημονικότητα κατά την εξέταση διαφόρων θεμάτων.

Επίσης στα σχολικά εγχειρίδια πρέπει να περιλαμβάνεται η καταγραφή των μεγάλων ιστορικών στιγμών που καθόρισαν διαδοχικά την πορεία των Μαθηματικών ώστε ο μαθητής να αποκτά γνώση της γένεσης των ιδεών τους, προϋπόθεση απαραίτητη για την κατάκτηση κάθε γνωστικού αντικειμένου. Παράλληλα πρέπει να δίνεται έμφαση στις σύγχρονες επιστημονικές κατακτήσεις, όπως επίσης και στις συνέπειες τους σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Αναφορικά με τη διδακτική προσέγγιση του βιβλίου θα πρέπει να καλλιεργεί την ανάπτυξη ερευνητικού πνεύματος στο μαθητή και να υιοθετεί όπου και όσο είναι δυνατόν το ανακαλυπτικό μοντέλο μάθησης. Θα πρέπει επίσης να είναι ανοικτό σε διαφορετικούς τρόπους χρήσης ώστε να ενθαρρύνει τον εκπαιδευτικό να αναπροσαρμόζει τη διδασκαλία του ανάλογα με τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της τάξης του.

Διδακτικό υλικό για τον εκπαιδευτικό

Βιβλίο για τον εκπαιδευτικό

Οφείλει να περιέχει ενδεικτικές διδακτικές οδηγίες που αξιοποιούν τα διαφορετικά είδη των προτεινόμενων διδακτικών προσεγγίσεων, βιβλιογραφικές αναφορές πηγές από το Διαδίκτυο, και ενημερωτικά στοιχεία για τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα, δηλαδή πληροφορίες ιδιαίτερα απαραίτητες για τον εκπαιδευτικό, κυρίως αυτόν που είναι διαφορετικής ειδικότητας από το αντικείμενο που διδάσκει.

Στις ενδεικτικές διδακτικές ενέργειες που παρέχονται στον εκπαιδευτικό πρέπει να συμπεριλαμβάνονται οι μέγιστες και οι ελάχιστες απαιτήσεις που επιδιώκεται να ικανοποιηθούν με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας, ώστε να υποβοηθείται η προσαρμογή της, στις δυνατότητες της τάξης. Θα πρέπει επίσης να περιέχονται πρόσθετες ερωτήσεις, προβλήματα και ασκήσεις από αυτά που περιλαμβάνονται στο Βιβλίο του μαθητή.

Εκπαιδευτικό λογισμικό

Οφείλει να συμπληρώνει το συμβατικό διδακτικό υλικό αξιοποιώντας τη δυνατότητα διασύνδεσης και πολλαπλής αναπαράστασης της πληροφορίας που παρέχει.

Πλαίσιο αξιολόγησης του μαθητή

Η αξιολόγηση στα Μαθηματικά, όπως και στα άλλα γνωστικά αντικείμενα, είναι "μια διαδικασία, κατά την οποία συγκεντρώνονται και οργανώνονται πληροφορίες σχετικά με τους μαθητές (σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο), με σκοπό την εξαγωγή κρίσεων όσον αφορά την εξέλιξη της μαθησιακής πορείας των μαθητών, σε σχέση με τους προκαθορισμένους στόχους του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών".

Σύμφωνα με τα παραπάνω για την αξιολόγηση στα Μαθηματικά πρέπει να ληφθούν υπόψη:

i) Η φιλοσοφία και οι στόχοι του Δ.Ε.Π.Π.Σ. των Μαθηματικών.

ii) Το περιεχόμενο πάνω στα οποίο εστιάζεται η διδασκαλία, δηλαδή:

· Οι βασικότερες έννοιες που προβλέπεται οι μαθητές να γνωρίζουν.

· Οι σπουδαιότερες διαδικασίες και τεχνικές που, σε σχέση με το επίπεδό τους, αναμένεται οι μαθητές να έχουν μάθει.

· Τα είδη των αναπαραστάσεων που πρέπει οι μαθητές να μπορούν να χρησιμοποιούν (π.χ. σχήματα, πίνακες τιμών, γραφήματα, κτλ.) και

· Τα είδη των διασυνδέσεων μέσα και έξω από τα Μαθηματικά που αναμένεται οι μαθητές να είναι ικανοί να κάνουν.

iii) Τα είδη των διαδικασιών σκέψης που αναμένεται να μάθουν να χρησιμοποιούν οι μαθητές. Για παράδειγμα, αν μπορούν:

· Να αναλύουν και να ερμηνεύουν.

· Να υπολογίζουν και να συγκρίνουν.

· Να οργανώνουν πληροφορίες και δεδομένα.

· Να σχεδιάζουν και να κατασκευάζουν.

· Να διατυπώνουν, να εικάζουν και να υποθέτουν.

· Να αιτιολογούν, να επιχειρηματολογούν και να αποδεικνύουν.

iv) Τα είδη των καταστάσεων που οι μαθητές πρέπει να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν, όπως είναι για παράδειγμα:

· Καθαρά μαθηματικά προβλήματα.

· Εφαρμογές των Μαθηματικών (π.χ. προβλήματα μεγίστου - ελαχίστου, γραμμικού προγραμματισμού κτλ.).

· Μαθηματικά προβλήματα τα οποία πρέπει να μοντελοποιηθούν και να μαθηματικοποιηθούν.

v) Τις συνθήκες υπό τις οποίες οι μαθητές παράγουν το έργο για το οποίο αξιολογούνται π.χ.

· Τι χρονικούς περιορισμούς έχουν.

· Αν εργάζονται ατομικά ή ομαδικά. και αν τους δίνεται η ευκαιρία για ανατροφοδότηση και διόρθωση.

· Τι διδακτικό υλικό έχουν στη διάθεσή τους κτλ.

7.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Εισαγωγικά - Γενική περιγραφή του μαθήματος

Αποτελεί σήμερα γενική παραδοχή στους χώρους των επιστημόνων, που ασχολούνται μεθοδικά με την αντιμετώπιση των προβλημάτων του σύγχρονου σχολείου, η άποψη πως, ενώ τα ζητήματα που αναφέρονται στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι από τη φύση τους μη γραμμικά, η αντιμετώπισή τους παραμένει γραμμική. Η τάση για κατακερματισμό της γνώσης προέρχεται από την αδυναμία να συγκροτήσουμε σε ένα ενιαίο πλαίσιο το "όλον", επειδή δίνουμε ιδιαίτερη έμφαση σε κάθε επιμέρους επιστημονικό πεδίο χωριστά. Το αποτέλεσμα είναι η δημιουργία ενός σχολείου, που υποστηρίζεται λειτουργικά από δραστηριότητες κατατμημένες σε μαθησιακούς τομείς, που είναι συχνά αντίθετες με τα μηνύματα από τις εμπειρίες της καθημερινής ζωής.

Η ανάγκη για μια ολική διεπιστημονική αντιμετώπιση των αντικειμένων που διδάσκονται στο σχολείο προβάλλει σήμερα ως ιδιαίτερα επιτακτική. Η Μελέτη Περιβάλλοντος αποτελεί ένα τέτοιο "παράδειγμα".

Η Μελέτη Περιβάλλοντος συνιστά έναν ενιαίο τομέα μάθησης με διεπιστημονικό χαρακτήρα, στον οποίο ενσωματώνονται στοιχεία από το φυσικό, κοινωνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό, ιστορικό και οικονομικό περιβάλλον. Διδάσκεται στις τέσσερις πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου και συγκεντρώνει στοιχεία από εκείνα τα μαθήματα, που δε διδάσκονται στις τάξεις αυτές. Όμως στο πλαίσιο της Μελέτης Περιβάλλοντος, δίνεται έμφαση στους συνδυασμούς και τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Έτσι αναδύεται ένα πεδίο γνώσης που επιτρέπει την εξοικείωση του μαθητή με τη συνθετότητα, την πολυπλοκότητα και τελικά την πολυδιάστατη και συνεχώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα. Με αυτή τη λογική, η Μελέτη Περιβάλλοντος εντάσσει σε ένα διαθεματικό πλαίσιο (διατηρώντας τη θεματική και μεθοδολογική της αυτοτέλεια) στοιχεία από:

· Τις Φυσικές Επιστήμες (Φυσική, Χημεία, Βιολογία και τη Γεωγραφία)

· Τις Κοινωνικές Επιστήμες (Κοινωνιολογία, Οικονομία, Πολιτικές Επιστήμες)

· Τα Θρησκευτικά και την Ιστορία.

Επιπλέον, δημιουργεί ένα πλαίσιο διερεύνησης θεμάτων από:

· Την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, την Αγωγή Καταναλωτή, την Κυκλοφοριακή Αγωγή, την Αγωγή Υγείας, την Αγωγή στα Μ.Μ.Ε. και τη Σύγχρονη Τεχνολογία.

Μέσα από αυτή τη λογική επιχειρείται να δοθεί μια διαφορετική πρόταση σε σχέση με τα εκπαιδευτικά προγράμματα που βασίζονται στη διδασκαλία ξεχωριστών διδακτικών αντικειμένων και τα οποία δεν ανταποκρίνονται πάντοτε, άμεσα, στις διαρκώς μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινωνίας.

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Ο σκοπός της Μελέτης του Περιβάλλοντος - όπως και κάθε άλλου διδακτικού αντικειμένου - θα πρέπει να προάγει τους νομοθετημένους σκοπούς της ελληνικής εκπαίδευσης, που διατυπώνονται στους νόμους 1566/85 και 2817/2000.

Ο γενικός σκοπός της Μελέτης του Περιβάλλοντος είναι η απόκτηση γνώσεων και η ανάπτυξη δεξιοτήτων, που επιτρέπουν στο μαθητή να παρατηρεί, να περιγράφει, να ερμηνεύει και σε κάποιο βαθμό και να προβλέπει τη λειτουργία, τους συσχετισμούς και τις αλληλεπιδράσεις του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, μέσα στα οποία αναπτύσσεται η ανθρώπινη δραστηριότητα στο χώρο και στο χρόνο. Η διαδικασία αυτή αποσκοπεί στη δημιουργία μιας σφαιρικής αντίληψης για τη ζωή ως απαρχής για τη συγκρότηση ενός ολοκληρωμένου συστήματος ιδεών, με τη βοήθεια εκπαιδευτικών διεργασιών, στις οποίες η έμφαση δίνεται στην αντιμετώπιση του μαθητή ως ερευνητή.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Η Μελέτη Περιβάλλοντος είναι μια διεπιστημονική σύνθεση από στοιχεία πολλών γνωστικών αντικειμένων και αποτελεί ενιαίο τομέα μάθησης στο δημοτικό σχολείο. Στοχεύει στην ισόρροπη ανάπτυξη του γνωστικού, συναισθηματικού αλλά και ψυχοκινητικού τομέα των μαθητών.

Μέσα από τη Μελέτη Περιβάλλοντος επιδιώκεται ο μαθητής:

· Να εξοικειωθεί με την παρατήρηση, την περιγραφή, την ερμηνεία και την κατανόηση της οργάνωσης και της λειτουργίας του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, στο οποίο ζει, ώστε να οικοδομήσει γνώσεις και να αναπτύξει δεξιότητες.

· Να γίνει ικανός να διερευνά τους συσχετισμούς μεταξύ φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, να αντιλαμβάνεται τη συνεχή αλληλεπίδραση καθώς και τη διαρκή μεταβολή και εξέλιξή τους και να συνειδητοποιεί - μέσα σε αυτά - το ρόλο της ανθρώπινης δραστηριότητας.

· Να συνειδητοποιήσει ότι άνθρωπος και φύση αποτελούν ένα ενιαίο "όλο", να ευαισθητοποιηθεί για τα προβλήματα που προκύπτουν από το σημερινό τρόπο διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος και να αποκτήσει τις αξίες, τις θετικές στάσεις και τις δεξιότητες, ώστε στο μέλλον να γίνει ικανός να προτείνει λύσεις για την αντιμετώπιση ανάλογων προβλημάτων, αλλά και να συμμετέχει ενεργά στη λήψη αποφάσεων και την υλοποίησή τους σε προσωπικό και σε συλλογικό επίπεδο και να μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα της ζωής, χωρίς να επιβαρύνει τον πλανήτη στο μέλλον (αειφορία).

· Να διαμορφώσει τις απαραίτητες διαθέσεις και στάσεις που θα τον βοηθήσουν να ενταχθεί ομαλά στο φυσικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον του.

· Να αναγνωρίσει την αξία της οικογένειας και να συνειδητοποιήσει ότι αυτή αποτελεί το θεμελιώδες κύτταρο της κοινωνικής ζωής.

· Να καλλιεργήσει την πνευματική σχέση με το Θεό και να εδραιώσει την αγάπη προς τον άνθρωπο και να αναπτύξει ευαισθησία και αλληλεγγύη ως προς τις ανάγκες των συνανθρώπων του σε τοπικό, εθνικό και πανανθρώπινο επίπεδο.

· Να ευαισθητοποιηθεί για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και να αποδεχθεί τη διαφορετικότητά τους, συνειδητοποιώντας ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν τα ίδια δικαιώματα. Να αξιοποιεί όλες τις δυνατές ευκαιρίες για συνεργασία και επικοινωνία μαζί τους.

· Να μάθει να ζει με σεβασμό στις ιδιαιτερότητες και διαφορές μεταξύ των συνανθρώπων του, να αποδεχθεί την ύπαρξη πολιτισμικά, γλωσσικά, εθνικά, φυλετικά και θρησκευτικά διαφορετικών ατόμων μέσα στην κοινωνία και να συνειδητοποιήσει την αξία αλλά και την αναγκαιότητα της αλληλοκατανόησης και της ειρηνικής συνύπαρξης όλων των λαών της γης.

· Να αναπτύξει την αίσθηση του χρόνου, καθώς και της χρονικής αλληλουχίας γεγονότων και να εξοικειωθεί με τη χρήση λέξεων και φράσεων, που σχετίζονται με τη ροή του χρόνου, και με τους τρόπους μέτρησής του.

· Να αναπτύξει ερευνητικό ενδιαφέρον για το ιστορικό παρελθόν.

· Να αποκτήσει ενδιαφέρον για την αναζήτηση και ανάδειξη στοιχείων από την Ιστορία και τη Γεωγραφία του τόπου του.

· Να καλλιεργήσει την απαραίτητη ευαισθησία απέναντι στα πολιτισμικά επιτεύγματα και τις λαϊκές μας παραδόσεις και να αναπτύξει θετική στάση απέναντι στην προαγωγή και διαφύλαξη της εθνικής μας κληρονομιάς.

· Να καλλιεργήσει το σεβασμό για την προσφορά των Ελλήνων στον πολιτισμό.

· Να γνωρίσει και να διακρίνει τις διάφορες περιόδους της εξέλιξης και των επιτευγμάτων του ανθρώπου.

· Να αποκτήσει βασικές γνώσεις σχετικές με την προστασία της υγείας του.

· Να αποκτήσει μια αρχική εξοικείωση με βασικές οικονομικές έννοιες και να κατανοήσει το ρόλο του χρήματος στις συναλλαγές.

· Να διαμορφώσει θετική στάση για την ευρωπαϊκή ιδέα.

· Να γίνει κριτικός "αναγνώστης" των πληροφοριών που προέρχονται από τα Μ.Μ.Ε.

· Να αποκτήσει βασικές εμπειρίες και γνώσεις, ώστε να αξιοποιεί την Πληροφορική και τη Σύγχρονη Τεχνολογία.

· Να αντιληφθεί το ρόλο και τη σημασία του αθλητισμού στη ζωή των ανθρώπων αλλά και την προσφορά των Ελλήνων στο παγκόσμιο αθλητικό πνεύμα.

· Να αναπτύξει προοδευτικά τη συναισθηματική του νοημοσύνη, να ενισχύσει την αυτοεκτίμησή του και να συνειδητοποιήσει τη μοναδικότητά του αλλά και τις ομοιότητές του με όλα τα παιδιά.

· Να αποκτήσει επικοινωνιακές δεξιότητες και ικανότητες συνεργασίας.

· Να είναι ανοικτός στην ύπαρξη διαφορετικών προσεγγίσεων στο ίδιο θέμα, να αναζητά όλες τις δυνατές απόψεις ή λύσεις ή συνδυασμούς.

· Να εμπλουτίσει το λεξιλόγιό του και να διευρύνει την επικοινωνιακή του ικανότητα.

Άξονες περιεχομένου

Οι άξονες περιεχομένου της Μελέτης Περιβάλλοντος προκύπτουν, από το συγκερασμό των αντίστοιχων αξόνων των επιμέρους Δ.Ε.Π.Π.Σ., στα πλαίσια μιας ολικής διαθεματικής αντιμετώπισης των επιμέρους αντικειμένων λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες του μαθήματος σε επίπεδο γενικών στόχων και περιεχομένων, όσο και τις νοητικές, συναισθηματικές, κοινωνικές ανάγκες των μαθητών κάθε τάξης.

Με το νέο Ωρολόγιο Πρόγραμμα για το Δημοτικό σχολείο και την εισαγωγή σε αυτό της "ευέλικτης ζώνης", οι διδακτικές ώρες της Μελέτης Περιβάλλοντος περιορίζονται κατά 25- 40% εβδομαδιαία. Για το λόγο αυτό, η "ευέλικτη ζώνη" θα πρέπει να λειτουργεί συμπληρωματικά προς το μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος, με την επεξεργασία θεμάτων που εντάσσονται σε αυτήν.

Οι βασικοί άξονες της Μελέτης Περιβάλλοντος αφορούν στο ανθρωπογενές περιβάλλον, στο φυσικό περιβάλλον, και κυρίως στους συνδυασμούς και στις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Έτσι επιδιώκεται η εξοικείωση του μαθητή με τη συνθετότητα, την πολυπλοκότητα και τελικά την πολυδιάστατη και συνεχώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα.

Είναι αυτονόητο ότι το Πρόγραμμα Σπουδών της Μελέτης Περιβάλλοντος είναι αναγκαίο να είναι "ανοικτό" και ευέλικτο, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα αναθεώρησης και διαρκούς αναμόρφωσής του στο μέλλον, καθώς επίσης να αναδεικνύεται ο διεπιστημονικός και διαθεματικός χαρακτήρας του μαθήματος.

Προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Κατά το σχεδιασμό των διδακτικών δραστηριοτήτων και ενεργειών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη:

· Το επίπεδο νοητικής ανάπτυξης του μαθητή.

· Οι προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες του.

· Οι ψυχοκοινωνικές και συναισθηματικές ανάγκες του.

· Το είδος και ο βαθμός δυσκολίας των αντικειμένων για μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Η Μελέτη Περιβάλλοντος έχει θεματική και μεθοδολογική αυτοτέλεια. Η διδακτική προσέγγιση πρέπει να γίνεται με ερευνητικές και ανακαλυπτικές μεθόδους - μέσα κυρίως από βιωματικές προσεγγίσεις- με τρόπο ώστε να είναι δυνατή, σε όλα τα στάδια, η ενεργός συμμετοχή του μαθητή.

Η μεθοδολογία θα πρέπει να προβλέπει και να περιλαμβάνει εναλλακτικούς τρόπους οικοδόμησης της γνώσης, με την αξιοποίηση όλων των μέσων για την επίτευξη του

σκοπού της διδασκαλίας του μαθήματος και των επιμέρους στόχων.

Στο πλαίσιο μιας παιδείας αλληλοαποδοχής και μη αποκλεισμού, η μεθοδολογία θα πρέπει να προσφέρει τη δυνατότητα πρόσβασης στο περιεχόμενο του μαθήματος σε όλους τους μαθητές, ανεξαρτήτως φυσικών, νοητικών, ψυχικών ιδιαιτεροτήτων και να δίνει σε όλους τους μαθητές ευκαιρίες επιτυχίας.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού και του μαθητή επαναπροσδιορίζεται μέσα από το διαθεματικό και βιωματικό χαρακτήρα της Μελέτης του Περιβάλλοντος αφού εκπαιδευτικός και μαθητής λειτουργούν ως συνεργάτες και συνερευνητές. Ο εκπαιδευτικός δεν έχει την αποκλειστική ιδιοκτησία της γνώσης αλλά υποκινεί την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, γίνεται διευκολυντής της ομάδας, ενθαρρύνοντας και δραστηριοποιώντας όλους τους μαθητές να γίνουν ερευνητές και να αναπτύξουν πρωτοβουλίες.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η μέθοδος και τα μέσα διδασκαλίας πρέπει να εναρμονίζονται με τη διδασκόμενη ύλη.

· Σε κάθε ενότητα θα προτείνονται ποικίλες δραστηριότητες, με τις οποίες τα επιμέρους θέματα της ίδιας ή διαφορετικών ενοτήτων θα παρουσιάζονται συνθετικά και διαθεματικά.

· Ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν τις κατάλληλες κάθε φορά δραστηριότητες, με τις οποίες θα προσεγγίζουν την κάθε θεματική.

Τα είδη των δραστηριοτήτων που προτείνονται στη Μελέτη Περιβάλλοντος ενδεικτικά είναι:

· Παρατήρηση, περιγραφή, ερμηνεία της λειτουργίας του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος

· Έρευνα για τη διαπίστωση ενός προβλήματος και αναζήτηση προτάσεων και λύσεων για την αντιμετώπισή του

· Επισκόπηση απόψεων

· Συλλογή πληροφοριών από ειδικούς

· Ολοκληρωμένα σχέδια εργασίας (projects)

· Μελέτη περίπτωσης

· Παιχνίδια ρόλων

· Δραστηριότητες προσομοίωσης

· Δραματοποιήσεις και θεατρικά παιχνίδια

· Εργασία σε ομάδες

· Αξιοποίηση πηγών και μέσων απόκτησης γνώσης (βιβλιοθήκες, Η/Υ, εργαστήρια, πληροφορίες από ειδικούς)

· Οργανωμένες εκπαιδευτικές διαδρομές στο φυσικό ή ανθρωπογενές περιβάλλον

· Μετακίνηση και επιτόπου μελέτη των στοιχείων του περιβάλλοντος

· Εξωσχολικές δραστηριότητες (εκδρομές, επισκέψεις, Μουσειακή Εκπαίδευση κ.λπ.)

· Δράσεις που ενισχύουν την αλληλεπίδραση με την τοπική κοινωνία

· Συμμετοχή των μαθητών σε τοπικά αλλά και διεθνή δίκτυα πληροφοριών και προγραμμάτων

· Αξιοποίηση όλων των μορφών της Τέχνης

Μέσα Διδασκαλίας

Τα μέσα διδασκαλίας πρέπει να συμβάλλουν στην επίτευξη του σκοπού και των στόχων που τέθηκαν παραπάνω. Διδακτικά εγχειρίδια αλλά και άλλα διδακτικά υλικά για το μαθητή βοηθούν τον προβληματισμό, την έρευνα, την ευαισθητοποίηση και την απόκτηση σφαιρικής αντίληψης τόσο για το φυσικό όσο και για το κοινωνικό περιβάλλον.

Το πρόσθετο διδακτικό υλικό μπορεί να είναι κάθε μέσο που παρέχεται στο σχολείο, όπως:

· Βιβλία (από τη βιβλιοθήκη του σχολείου ή των μαθητών)

· Διαφάνειες

· Βιντεοταινίες

· Χάρτες, άτλαντες, υδρόγειος σφαίρα

· Μακέτες

· Προπλάσματα

· Λογισμικό για τους Η/Υ

· Παιδαγωγικό υλικό από το διαδίκτυο

· Υλικό από τα Μ.Μ.Ε.

· Έργα τέχνης

· Αφίσες

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση αποτελεί ουσιαστικό και αναπόσπαστο στοιχείο της διδασκαλίας κάθε αντικειμένου.

Με την αξιολόγηση επιδιώκεται να διαπιστωθεί ο βαθμός επίτευξης των στόχων της διδασκαλίας.

Για μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση πρέπει να καθοριστεί:

· Τι αξιολογείται

· Πώς αξιολογείται

· Ποιος αξιολογεί

· Με ποιο σκοπό αξιολογείται

Η αξιολόγηση μπορεί να περιλαμβάνει τη διερεύνηση:

· Της επίτευξης του γενικού σκοπού και των διδακτικών στόχων της Μελέτης Περιβάλλοντος.

· Των γνώσεων και των δεξιοτήτων που απέκτησε ο μαθητής, διαπιστώνοντας αν έχει τη δυνατότητα να τις χρησιμοποιεί για την εξαγωγή συμπερασμάτων, την επίλυση προβλημάτων κ.ά.

Η Μελέτη Περιβάλλοντος ως διαθεματικό και πολυσύνθετο αντικείμενο δίνει μεγαλύτερη έμφαση στους εναλλακτικούς τρόπους αξιολόγησης, δηλαδή στις διαδικασίες κατάκτησης της γνώσης και πιο συγκεκριμένα στις συνθετικές δημιουργικές εργασίες (projects).

Οι μαθητές ενθαρρύνονται στην αυτοαξιολόγηση, όχι τόσο των "αποτελεσμάτων", όσο της προσπάθειάς τους. Πιο αναλυτικά, το ερώτημα "Κάνε το για να ελέγξω αν το έκανες σωστά", θα πρέπει να αντικατασταθεί από την παραίνεση: "ας αξιολογήσουμε μαζί τα μέχρι τώρα αποτελέσματα της μάθησής σου". Η κατάληξη της προσπάθειας αντί για ένα διαπιστωτικό, από την πλευρά του εκπαιδευτικού, αποτέλεσμα προόδου, θα πρέπει να οδηγείται σε μια αυτοκριτική ανάλυση, του τύπου: "Τι σημαίνουν όλα αυτά για σένα; Πού σε οδηγούν;" Δίνεται, έτσι, αφετηρία σ' ένα νέο κύκλο δράσεων, με στόχο την εξελικτική ανάπτυξη του μαθητή, τόσο σε επίπεδο γνώσης, όσο και αυτογνωσίας.

Οποιαδήποτε αξιολογική κρίση θα προκύπτει έπειτα και από προσεκτική παρατήρηση του εκπαιδευτικού σε θέματα διαπροσωπικών σχέσεων, συγκρούσεων, αποδοχής, συνεργατικότητας και ανάπτυξης φιλικών σχέσεων.

Κατά την αξιολόγηση θα πρέπει να γίνεται χρήση της διαμορφωτικής αξιολόγησης κατά τη διδακτική διαδικασία. Η αξιολόγηση δεν αποσκοπεί μόνο στον έλεγχο της

επίτευξης των διδακτικών στόχων αλλά και στην εκτίμηση της διδακτικής πράξης και στην ανατροφοδότηση της διδασκαλίας.

8.- Δ.Ε.Π.Π.Σ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

Εισαγωγή

Πλαίσιο ανάπτυξης

Η κατάρτιση ενός Δ.Ε.Π.Π.Σ. για τις ζωντανές γλώσσες διέπεται από ένα πλαίσιο αρχών, των οποίων βασικά συστατικά είναι η πολυπολιτισμική διάσταση, ο εγγραμματισμός και η πολυγλωσσία.

Η πολυπολιτισμική διάσταση είναι χαρακτηριστικό της σύγχρονης αντίληψης της κοινωνίας μας. Η διαθεματικότητα αποτελεί τη βασική προϋπόθεση προώθησης θεμάτων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η κάθε ξένη γλώσσα, ως ξεχωριστός κώδικας επικοινωνίας, φέρνει τους μαθητές σε επαφή με άλλους πολιτισμούς, κοινωνικούς σχηματισμούς και τρόπους σκέψης. Διαμορφώνεται έτσι μια πολυπολιτισμική συνείδηση, η οποία κάνει αποδεκτό και σεβαστό το διαφορετικό, το άλλο, το μακρινό, ενώ συγχρόνως διαπλάθονται και ενισχύονται οι αξίες που χαρακτηρίζουν την εθνική ταυτότητα. Αυτή η συνείδηση οδηγεί σε κοινωνική ισορροπία και διασφαλίζει την ταυτότητα του καθενός ξεχωριστά, γίνεται η βάση μιας νέας κουλτούρας πανανθρώπινων αξιών, όπου τα τοπικά και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όχι μόνο δεν απειλούνται, αλλά συνθέτουν με τη διαφορετικότητά τους το γενικό.

Ο εγγραμματισμός οδηγεί στην καλλιέργεια της προφορικής και γραπτής έκφρασης, στη δυνατότητα της σωστής χρήσης της κάθε ξένης γλώσσας ξεχωριστά στα ποικίλα περιβάλλοντα επικοινωνίας και στην κατοχή της δομής της. Έτσι, τα άτομα διαμορφώνονται σε εγγράμματους πολίτες, ικανούς και να αφομοιώσουν κάθε στοιχείο του πολιτισμού, αλλά και να παράγουν πολιτισμό. Με τον εγγραμματισμό αναπτύσσουμε γνώσεις με τις οποίες θα πετύχουμε την προσωπική μας εξέλιξη και θα λειτουργήσουμε αποτελεσματικά ως μέλη του κοινωνικού συνόλου. Έτσι εξασφαλίζονται συγκεκριμένοι στόχοι και σκοποί, υπαγορεύεται η ευελιξία στα προγράμματα σπουδών και δίνεται η δυνατότητα μιας δυναμικής και δια βίου εξέλιξης.

Η πολυγλωσσία αποκτά διττό περιεχόμενο στο νέο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης. Από τη μια εμπεριέχει την κυριολεκτική γνώση πολλών γλωσσών και από την άλλη καθρεπτίζει την πολυγλωσσία όρων και σημάνσεων στα ξεχωριστά γνωστικά αντικείμενα. Έτσι η κατάκτηση πολλών γλωσσών διαμορφώνει μια νέα προοπτική σκέψης και οργάνωσης του πνευματικού μας κόσμου, αφού γινόμαστε κάτοχοι της δυναμικής διαφορετικών γλωσσικών κωδίκων, πάντα μέσα σε γνήσια πλαίσια επικοινωνίας. Επίσης γνωρίζουμε την ολότητα και την πολυδιάσταση της γνώσης μέσα από τη σύνδεση διαφορετικών μαθημάτων, διαφορετικών επιστημονικών γλωσσών.

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Ο ρόλος των γλωσσών αποκτά νέα διάσταση μέσα σε ένα σύγχρονο κόσμο, όπου οι οικονομικές, κοινωνικές, δημογραφικές και τεχνολογικές αλλαγές, καθώς και οι ρυθμοί εξέλιξης της επιστημονικής γνώσης δημιουργούν την αναγκαιότητα μετατροπής του σχολείου από χώρο μετάδοσης και απλής μεταφοράς της γνώσης σε κοινωνία μάθησης. Αναγνωρίζονται τα δικαιώματα όλων των εμπλεκομένων στη μαθησιακή διαδικασία να διαμορφώνουν το περιεχόμενο και τη δομή της εκπαιδευτικής διαδικασίας σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους και με σταθερό προσανατολισμό την πολυπολιτισμικότητα και την ιδιότητα του πολίτη.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, ο γενικός σκοπός δεν είναι η κατάκτηση μιας κατακερματισμένης γνώσης αλλά η κατάκτηση στάσεων ζωής και συμπεριφορών σε μια μεταβαλλόμενη και εξελισσόμενη κοινωνία. Η διαδικασία της μάθησης γίνεται πια συμμετοχική, με συγκεκριμένους στόχους για την εκτέλεση προγραμμάτων δράσης στο σχολικό και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Η διαδικασία της μάθησης δεν έχει στόχο την κατάκτηση των μεμονωμένων γνωστικών αντικειμένων αλλά μετατρέπεται σε μια διαδικασία, κατά την οποία οι μαθητές καλλιεργούν και ασκούν κυρίως τη δεξιότητα του "μαθαίνω πώς να μαθαίνω μέσα από την πράξη", χειριζόμενοι την πληροφορία και τις μεθόδους προσέγγισης/ πρόσβασης, αξιολόγησης και αξιοποίησης της πληροφορίας από πολλά γνωστικά πεδία.

Έτσι, ο ρόλος των ζωντανών γλωσσών -μητρικής και ξένης γλώσσας-προσανατολίζεται όχι μόνο στην ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας αλλά και στην αναγνώριση των πρακτικών λόγου και των δεξιοτήτων γραμματισμού, που αναπτύσσονται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες. Η γλώσσα είναι κώδικας επικοινωνίας και φορέας πολιτισμού, μέσω της οποίας αποτυπώνονται, διαμορφώνονται και εκφράζονται ερμηνείες και στάσεις, που την καθιστούν κοινωνικό και πολιτιστικό αγαθό.

Κατά τον Πλάτωνα, αν πρόκειται να γνωρίσει μια ψυχή τον εαυτό της, πρέπει μέσα σε ψυχή να κοιτάξει. Και πώς να δεις την ψυχή του άλλου, αν δεν γνωρίζεις τη γλώσσα του. Η κατανόηση και ο σεβασμός του <άλλου>, βασικός στόχος μιας διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, δίνουν στις ξένες γλώσσες μια ξεχωριστή βαρύτητα, καθώς επηρεάζουν τη διεύρυνση των ορίων ανάμεσα στο οικείο και το ξένο, συμβάλλοντας έτσι στη σχετικοποίηση των αντιλήψεων και των κοινωνικών αναπαραστάσεων για την ειρήνη, το φύλο, τον πολίτη, την εθνότητα, την ευρωπαϊκή διάσταση κ.ά.

Μέσα από τις γενικές αυτές επισημάνσεις, ο σκοπός της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών είναι η προαγωγή του εγγραμματισμού και η οικοδόμηση της επικοινωνιακής ικανότητας μεταξύ ατόμων που θα ζήσουν σε έναν κόσμο ειρηνικό, δημοκρατικό, πολυπολιτισμικό και ικανό να εξελίσσεται και να διαμορφώνεται συνεχώς σε άξονες ισονομίας και σεβασμού δικαιωμάτων.

Σκοπός της διδασκαλίας και μάθησης των ξένων γλωσσών στο σχολείο είναι να δώσει τις ευκαιρίες στους μαθητές να χειρίζονται, όσο το δυνατόν καλύτερα, τις γλώσσες - να τις κατανοούν, να τις διαβάζουν, να τις μιλούν και να τις γράφουν έτσι ώστε, :

· να διαμορφώνουν μια πολλαπλή αντίληψη για τη φύση και τη δομή του κόσμου γύρω τους, αναδεικνύοντας τις πολλαπλές δυνατότητες της ανθρώπινης έκφρασης και διατύπωσης και ενισχύοντας την αυτογνωσία και τον αυτοπροσδιορισμό, μέσα από συγκρίσεις και συγκρούσεις σε πραγματικές καταστάσεις, μέσα στις οποίες θα προωθούνται η πνευματική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.

· να αξιοποιούν την ξένη γλώσσα ως βάση για τη συνεννόηση μεταξύ των ανθρώπων, που έχουν διαφορετικό τρόπο σκέψης, διαφορετικές απόψεις και δική τους γνώ-

μη. Αναπτύσσουν έτσι κοινωνικές δεξιότητες με τις οποίες θα χειρίζονται αντιθέσεις με στόχο ένα κοινό επιθυμητό αποτέλεσμα . Θα μάθουν έτσι ότι οι αντιπαραθέσεις είναι οι βασικοί θετικοί παράγοντες προς την κατεύθυνση της αλλαγής.

· να χειρίζονται τις ξένες γλώσσες με στόχο την προσωπική τους καλλιέργεια, την εξασφάλιση της δυναμικής κινητικότητας μέσα στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας και να εμπεδώσουν από τα σχολικά τους χρόνια την αξία της δια βίου μάθησης. Η εκμάθηση των ξένων γλωσσών επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερα μέσα σε ένα πλαίσιο επικοινωνίας με πολιτιστικά και κοινωνικά σχήματα άλλων λαών, ώστε οι μαθητές να γίνουν αποδέκτες και συγχρόνως παραγωγοί όλων των κοινωνικών, εκπαιδευτικών και οικονομικών αγαθών στην Ευρώπη και σ' όλο τον κόσμο.

· Οι μαθητές κατακτώντας τις ξένες γλώσσες ως πολιτισμική τεχνική αναπτύσσουν σημαντικά τη γλωσσική τους ικανότητα και στη μητρική τους γλώσσα και γίνονται έτσι ικανοί να συμμετέχουν ενεργά και δυναμικά σε όλες τις ευκαιρίες επικοινωνίας και πληροφόρησης, τις οποίες προσφέρει η παιδεία και η κοινωνία. Έτσι θα μπορούν να σχεδιάσουν το μέλλον τους και με υπευθυνότητα να το στηρίξουν.

· Με τις ξένες γλώσσες οι μαθητές γίνονται ικανοί να ενταχθούν δυναμικά σ' ένα κόσμο με υψηλές απαιτήσεις και εξειδικεύσεις, τροφοδότη πολυγλωσσικών ταυτοτήτων, τις οποίες αν δεν τις αφομοιώσουν μπορεί να γίνουν θύματα οικονομικών και κοινωνικών αποκλεισμών. Ο μαθητής θα είναι ικανός να αντιδράσει, να ενταχθεί και συγχρόνως, ενσωματώνοντας τη γενική γνώση, να γίνει παραγωγός της νέας, σε επιστημονικό και πολιτιστικό επίπεδο. Η διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας και για την ξένη γλώσσα θα του δώσει όλα τα εφόδια της χρήσης και παραγωγής γνώσης μέσα από και μέσα σε ό,τι αποτελεί το πολιτιστικό κεφάλαιο ενός κόσμου εθνικού και ταυτόχρονα παγκόσμιου.

Γενικοί Διδακτικοί Στόχοι

· Η ξένη γλώσσα ως μέσο επικοινωνίας, ως κοινωνικό και πολιτιστικό αγαθό και ως μέσο καλλιέργειας των ατόμων δεν διαφοροποιείται από τη μητρική, αλλά δρα πολλαπλασιαστικά και ενισχυτικά των δικών της δυνατοτήτων.

Σε λειτουργικό επίπεδο, η ξένη γλώσσα:

· Προάγει την σκέψη

· Καλλιεργεί το συναίσθημα

· Ενδυναμώνει την επικοινωνία

· Συγκροτεί πολλαπλούς κώδικες στην έκφραση και την συνεννόηση μεταξύ ανθρώπων από διαφορετικά ή όμοια πολιτιστικά περιβάλλοντα.

Σε επίπεδο συνείδησης του επικοινωνιακού λόγου η διδασκαλία, μέσα και έξω από το σχολείο, πρέπει να βοηθήσει το μαθητή να αποκτήσει συνείδηση:

· της γλώσσας και των επιπέδων ύφους στη χρήση τους

· της πολυμορφίας της

· του λόγου και της ομιλίας και της αποτελεσματικότητάς τους σε κάθε ξεχωριστή επικοινωνιακή περίσταση

· της γλωσσικής μονάδας, όπως αυτή αναδύεται μέσα από τη συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίσταση

· των συνταγματικών και παραδειγματικών σχέσεων και των τρόπων εκφοράς.

Η αισθητική πλευρά της γλώσσας αποτελεί, επίσης, έναν από τους βασικούς διδακτικούς στόχους, που εξυπηρετεί τον γενικό σκοπό της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών . Πιο συγκεκριμένα μέσα από την εξοικείωση με αυθεντικά λογοτεχνικά κείμενα (προσαρμοσμένα στην ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών) οι μαθητές προσεγγίζουν δημιουργικά την ξένη γλώσσα και τα κείμενα της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Όπως προκύπτει από όλα τα παραπάνω, οι μαθητές πρέπει να εκπαιδευτούν ώστε να κατανοούν και να χρησιμοποιούν τα δομικά, μορφοσυντακτικά και λειτουργικά στοιχεία της κάθε ξένης γλώσσας, απαραίτητα για την αναγνωσιμότητα της πληροφορίας, των ιδεών, των απόψεων και των συμπεριφορών, σε κάθε περίσταση επικοινωνίας.

Ειδικοί Στόχοι

Οι επιμέρους στόχοι για τη διδασκαλία των γλωσσών ακολουθούν αντίστοιχα τις διαδικασίες κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου (ακούω/ ομιλώ, διαβάζω / γράφω). Το τετράπτυχο αυτό αποκτά νόημα μέσα από την άσκηση της κριτικής σκέψης, την πραγμάτωση στόχων, την ευελιξία και τη δυναμική της προσωπικής και συλλογικής στάσης και από την αναγνώριση της αποτελεσματικότητάς της για το κοινωνικό γίγνεσθαι.

Κατανόηση και Παραγωγή προφορικού λόγου

Οι μαθητές:

· Πρέπει να κατανοούν τον προφορικό λόγο στην ξένη γλώσσα, ώστε να μπορούν να αξιοποιούν κάθε είδους προφορική πληροφορία ή άποψη.

· Γίνονται πρόθυμοι και ικανοί να συμμετέχουν ενεργά σε συζητήσεις στην ξένη γλώσσα, ώστε να εκφράσουν σκέψεις, συναισθήματα, απόψεις σε κάθε επικοινωνιακή περίσταση.

· Μαθαίνουν να βελτιώνουν τη γλωσσική τους ικανότητα αλλά και να καλύπτουν τυχόν ελλείψεις τους με παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά μέσα, προσαρμοσμένα στις πολιτισμικές πρακτικές.

· Στην προσπάθειά τους μάλιστα να επιτύχουν καλύτερη συνεννόηση με δέκτες στην ξένη γλώσσα, στα πλαίσια της διαθεματικής προσέγγισης, επιθυμούν να μάθουν πλούσιο λεξιλόγιο, τη σωστή, κατά περίπτωση, χρήση των γραμματικο- συντακτικών δομών της γλώσσας και τον κατάλληλο τονισμό και επιτονισμό. Αυτή την επιθυμία αξιοποιούμε για να διδάξουμε το κατάλληλο λεξιλόγιο, το οποίο θα περιλαμβάνει έννοιες και όρους ειδικότητας από πολλά γνωστικά αντικείμενα, τις διαφοροποιήσεις των μορφοσυντακτικών δομών της γλώσσας, ανά γνωστικό αντικείμενο και επίπεδο ύφους και τη σωστή προφορά, με γνώμονα πάντα την επιτυχία της συνεννόησης σε διαφορετικές και πραγματικές καταστάσεις επικοινωνίας.

· Αξιοποιώντας όλα τα παραπάνω, απομακρύνουμε το φόβο της χρήσης της ξένης γλώσσας, αφού γίνεται μέσο επικοινωνίας και αφού οι μαθητές μαθαίνουν να κατανοούν τη γλώσσα και από τα συμφραζόμενα, ακόμη και όταν μεμονωμένες λέξεις ή φράσεις τους είναι άγνωστες.

· Με τη συχνή χρήση της ξένης γλώσσας ως εργαλείου οι μαθητές /τριες θα φτάσουν στο επιθυμητό αποτέλεσμα να χειρίζονται τον προφορικό λόγο με συνεκτικό τρόπο και με τη γνώση όλων των αποχρώσεων, που καθορίζουν την πολιτιστική ποιότητα της κάθε γλώσσας.

Κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου

Οι μαθητές:

· Έρχονται σε επαφή με κείμενα γραπτού λόγου πολλών

και διαφορετικών γνωστικών περιοχών. Στόχος είναι να τα κατανοούν, να ταξινομούν πληροφορίες και να συνδέουν τα καινούρια στοιχεία με τις γνώσεις που ήδη έχουν και να μπορούν να χειρίζονται έννοιες, λεξιλόγιο και τη γλώσσα γενικότερα.

· Αντλούν ευχαρίστηση μέσα από την ανάγνωση ξενόγλωσσων κειμένων και θα ανακαλύπτουν την ομορφιά του γραπτού λόγου και σε άλλες γλώσσες, εκτός της μητρικής.

· Παράγουν τα δικά τους κείμενα, τολμούν και βρίσκουν ευχάριστη τη χρήση της γραπτής ξένης γλώσσας και αναπτύσσουν μαζί της μια δημιουργική χρήση.

· Ενδιαφέρονται και μαθαίνουν τη σωστή ορθογραφία και τους σωστούς γραμματικο-συντακτικούς κανόνες ανάλογα με το κειμενικό είδος και την περίσταση της επικοινωνίας, γιατί ο βασικός τους στόχος θα είναι να εκφράσουν σκέψεις και κρίσεις και συναισθήματα για να επικοινωνήσουν με φυσικούς δέκτες της ξένης γλώσσας.

· Εξοικειώνονται με τη χρήση μέσων και επιστημονικών εργαλείων και αναπτύσσουν τεχνικές για την αυτόνομη κατανόηση άγνωστων κειμένων καθώς και για την παραγωγή και την επιμέλεια των δικών τους κειμένων. Η ανάπτυξη των παραπάνω δεξιοτήτων τους παρέχει τη δυνατότητα για δια βίου διατήρηση και βελτίωση της γλωσσικής τους ικανότητας.

· Κατανοώντας κανόνες, μεταβλητότητες και τα δομικά στοιχεία της, ξένης γλώσσας αντιλαμβάνονται τις ιδιαιτερότητές της και συνειδητοποιούν, ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των γλωσσών, οι οποίες θα τους οδηγήσουν σε συστήματα διατύπωσης/ εκφοράς σκέψεων έξω από τα καθιερωμένα και τα σχετικά με τον δικό τους εθνικό κόσμο γνώσης.

· Με τη θετική στάση απέναντι στις ξένες γλώσσες, όπως αυτή θα έχει διαμορφωθεί στα πλαίσια της επικοινωνίας, οι μαθητές κατανοούν διαφορετικά πολιτιστικά δεδομένα από τα δικά τους και εμπλουτίζουν τον ψυχικό και πνευματικό τους κόσμο, ώστε να έχουν συνείδηση ότι είναι πολίτες ενός κόσμου, που επενδύει στην πολυμορφία και αξιοποιεί το διαφορετικό.

Τέλος η επαφή τους με πολλά είδη γραπτού λόγου θα τους εξοικειώσει με την ποικιλία, το ύφος, και την ιδιαιτερότητα του γραπτού λόγου ανάλογα με το περιβάλλον και τις ανάγκες χρήσης.

Δεξιότητες

Οι ανοιχτές εκπαιδευτικές διαδικασίες αναδεικνύουν, καλλιεργούν και διαμορφώνουν ακόμη δεξιότητες χρήσιμες για τη ζωή των παιδιών και για τη στάση τους απέναντι και μέσα στην κοινωνία, ως αυριανών πολιτών. Δεξιότητες όπως αυτή

· του να μαθαίνω πώς να μαθαίνω,

· της συνεργασίας και της διαπραγμάτευσης,

· της κατανόησης του άλλου,

· της επιλογής, συλλογής, επεξεργασίας και της διασταύρωσης, καθώς και της διάχυση της πληροφορίας,

· της χρήσης του κατάλληλου υλικού και της αναζήτησής του στις σωστές πηγές,

· της πρόβλεψης και της υπόθεσης,

· της λήψης αποφάσεων, της γενίκευσης και της εφαρμογής των αποφάσεων, ως μέσων για τη λύση προβλημάτων,

· της αυτοπαρουσίασης,

· της ευελιξίας,

είναι μερικές από αυτές που το σχολείο, στο σύνολό του, πρέπει να προωθεί.

Τέτοιες δεξιότητες αναπτύσσονται και αναδεικνύονται μόνο μέσα στην ομάδα, η οποία είναι απαραίτητο, δομικό και λειτουργικό στοιχείο στις ανοιχτές εκπαιδευτικές διαδικασίες, που από τη φύση τους προσφέρουν στους μαθητές τη βεβαιότητα ότι η γνώση είναι πολυδιάστατη και σχετική και όχι μερική και απόλυτη.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό η ξένη γλώσσα έρχεται προσθετικά και πολλαπλασιαστικά να ενδυναμώσει τις βασικές δεξιότητες, αφού, όπως και κάθε σύστημα γλώσσας, εκπαιδεύει τους μαθητές στις παρακάτω δεξιότητες, πράγμα το οποίο γίνεται φανερό και από τους ειδικούς στόχους που αναπτύξαμε όπως, :

· να ταξινομούν πληροφορίες με ποικίλα κριτήρια

· να συγκρίνουν και να επιλέγουν

· να αναγνωρίζουν την πρόθεση του συνομιλητή ή του συγγραφέα σε όλα τα είδη προφορικού λόγου

· να χρησιμοποιούν την πληροφορία και να την εντάσσουν με τον σωστό, επικοινωνιακά και γραμματικο-συντακτικά, τρόπο

· να χρησιμοποιούν λεξικά, άρθρα, εγκυκλοπαίδειες, λογοτεχνικά κείμενα και οπτικοακουστικό υλικό, για να αναζητήσουν λύσεις και πληροφορίες για θέματα από άλλα γνωστικά αντικείμενα

· να μπορούν να χρησιμοποιούν και να αξιοποιούν όλες τις σύγχρονες τεχνολογίες

· να αναγνωρίζουν τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες μέσα από την γνώση του γλωσσικού κώδικα

· να απαντούν γραπτά ή προφορικά σε ένα μήνυμα, σε ένα γράμμα ή σε κάθε ανάγκη συνεννόησης

· να κατανοούν κοινωνικές συμπεριφορές, διαφορετικές των δικών τους, αφού γνωρίζουν το πολιτιστικό περιβάλλον που τις προωθεί, όπως τους το έχει γνωρίσει η διδασκαλία της ξένης γλώσσας.

Συνολικά οι ξένες γλώσσες, βοηθούν τους μαθητές να αναπτύξουν σφαιρική αντίληψη της πραγματικότητας, να εμπεδώσουν την ανάγκη ενός ειρηνικού κόσμου, να κατοχυρώσουν τις οργανωτικές, μεθοδολογικές και κοινωνικές δεξιότητες και να βιώσουν εμπειρίες που, σταδιακά, θα τους οδηγήσουν στη γνώση της σχετικότητας και της αλληλεξάρτησης προβλημάτων και λύσεων.

Άξονες Περιεχομένου

Εγγραμματισμός

Από μόνη της η έννοια του εγγραμματισμού αποτελεί τον βασικό άξονα των περιεχομένων ενός προγράμματος σπουδών, αφού, από τη μια, το προσανατολίζει στις γνώσεις της δομής, της μορφής και των γλωσσικών λειτουργιών των ξένων γλωσσών και, από την άλλη, προδιαγράφει ως βασικό άξονα Περιεχομένου την απόκτηση Δεξιοτήτων για τη χρήση των μέσων και δεξιοτήτων για την οικοδόμηση της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών. Έτσι, ο εγγράμματος πλέον πολίτης θα πρέπει να χειρίζεται την πληροφορία, να κατέχει την τεχνογνωσία των μέσων και παράλληλα να επικοινωνεί διαμέσου των ξένων γλωσσών και των νέων Τεχνολογιών.

Συστατικά στοιχεία του εγγραμματισμού στις σύγχρονες κοινωνίες είναι:

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης
1. Η δημιουργία πολυπολιτισμικής συνείδησης	–Όπως απαιτεί και η μορφή και η προοπτική της σύγχρονης κοινωνίας, η έννοια της πολυπολιτισμικότητας οφείλει να χαρακτηρίζει και να προσανατολίζει ένα πρόγραμμα σπουδών των ξένων γλωσσών προς μια κοινωνία που σέβεται το «άλλο» ως ισότιμο και το «διαφορετικό» ως ισάξιο (ανεκτικότητα, αποδοχή της ετερότητας), ενώ ταυτόχρονα προάγει την εθνική ταυτότητα. –Θέματα που θα αναπτύξουν την πολυπολιτισμική συνείδηση μπορεί να είναι θέματα τα οποία θα πραγματεύονται πολιτισμικά στοιχεία με την έννοια της καθημερινότητας, που είναι και το ζητούμενο, όσο και πολιτιστικά στοιχεία της τέχνης, της επιστήμης και των επιτευγμάτων τους. Τα θέματα αυτά θα ανταποκρίνονται στα βιώματα, στις εμπειρίες, στην ηλικία και στα ενδιαφέροντα των μαθητών, και από αυτά θα αντλούν το περιεχόμενό τους. Τέτοια στοιχεία μπορεί να είναι ο χώρος, η ιστορία, οι κοινωνικοί και πολιτιστικοί κώδικες, ήθη και έθιμα, η τέχνη και ό,τι άλλο θα μπορούσε να προάγει τη διαπολιτισμική συνείδηση. Το σημαντικό είναι τα στοιχεία αυτά να αντιπαραβάλλονται με τα στοιχεία τόσο του εθνικού όσο και άλλων πολιτισμών, με στόχο να αναπτυχθούν διαπολιτισμικές δεξιότητες.	Οι μαθητές, δουλεύοντας σε ομάδες, συλλέγουν κείμενα, στοιχεία, εικόνες από ελληνικά και ξενόγλωσσα περιοδικά, φυλλάδια, σελίδες του διαδικτύου, τη σχολική βιβλιοθήκη κ.ά., που φωτίζουν διαφορετικές κατά περίπτωση πτυχές της καθημερινής ζωής ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμό. Τα αποτελέσματα των ομάδων παρουσιάζονται με μορφή αφισών, φυλλαδίων, εκθέσεων, εκδηλώσεων, σχολικών εφημερίδων κ.ά.
2. Η αξιοποίηση της πολυγλωσσίας	–Η πολυγλωσσία, ως άξονας του περιεχομένου της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών, αναδεικνύει και την έννοια του εγγραμματισμού, όπως την ορίσαμε, και προάγει την επικοινωνιακή ικανότητα των μαθητών. –Με άξονα την πολυγλωσσία τα στοιχεία των προγραμμάτων θα είναι στοιχεία λόγου και ομιλίας της κάθε γλώσσας, τα οποία αφενός είναι απαραίτητα στους μαθητές για να ανταποκρίνονται με επιτυχία σε επικοινωνιακές καταστάσεις και αφετέρου διασφαλίζουν τη δυνατότητα για τη δια βίου ανά-	Οι μαθητές, δουλεύοντας σε ομάδες, διερευνούν και αξιοποιούν «διεθνείς» τύπους κειμένων (διαφημίσεις, σελίδες διαδικτύου, τουριστικά φυλλάδια, ωροσκόπια, μενού εστιατορίων, κόμικς κ.ά.). Βασικός άξονας της έρευνας των μαθητών είναι η σύγκριση των ελληνικών και ξενόγλωσσων κειμένων σχετικά με τα γλωσσικά και πολιτισμικά στοιχεία.

	πτυξη της γλωσσικής τους ικανότητας. Τα στοιχεία αυτά θα πρέπει να αντιπαραβάλλονται, στο μέτρο του εφικτού, με τα στοιχεία άλλων γλωσσών, προάγοντας έτσι τις μεταγλωσσικές γνώσεις και δεξιότητες, οι οποίες με τη σειρά τους συμβάλλουν και στην καλύτερη κατανόηση της μητρικής γλώσσας και στην εκμάθηση των ξένων γλωσσών.	
3. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων	–Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων είναι το πιο βασικό στοιχείο για τη διαμόρφωση όχι της φύσης των θεματικών περιοχών αλλά της μορφής και της διαδικασίας χειρισμού τους. Οι δραστηριότητες και όλοι οι άλλοι συντελεστές της ενεργητικής μάθησης πρέπει να προάγουν εκείνες τις δεξιότητες που θα στηρίζουν τη γνώση των ξένων γλωσσών αλλά και την εφαρμογή τους σε γνήσια και αυθεντικά περιβάλλοντα χρήσης, ώστε η δυνατότητα επικοινωνίας να κατοχυρώνεται ως το πολυτιμότερο αγαθό της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η οποία θα διαμορφώσει άτομα ικανά να ζήσουν σε μια παγκόσμια και πολύμορφη κοινωνία. –Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων είναι πολύ βασικό στοιχείο για την συγκρότηση ενός προγράμματος σπουδών. Οι δεξιότητες πρέπει να προάγονται στο σύνολό τους και από το παιδαγωγικό υλικό αυτό καθαυτό, από τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις αλλά και από όλη την παιδαγωγική ατμόσφαιρα. Ειδικά ο στόχος να αναπτύξουν τα παιδιά τις δεξιότητες του «μαθαίνω πώς να μαθαίνω» πρέπει να διέπει το κάθε τι στην εκπαιδευτική διαδικασία. –Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων είναι ό,τι πιο ουσιαστικό έχει να προσφέρει ένα πρόγραμμα σπουδών, είναι το πιο απαραίτητο δομικό υλικό του. Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων είναι ο ακρογωνιαίος λίθος μεθόδων, μέσων και περιεχομένων μάθησης.	Οι μαθητές, δουλεύοντας σε ομάδες, συλλέγουν από ξενόγλωσσες πηγές πληροφορίες (κείμενα, εικόνες, πίνακες, σχεδιαγράμματα κ.λπ.) που σχετίζονται με τη διαθεματική συνθετική εργασία, που υλοποιείται στο σχολείο. Αντικείμενο της εργασίας της ομάδας είναι η συλλογή, η αξιολόγηση, η ταξινόμηση και η παρουσίαση των στοιχείων που εντόπισε. Προκύπτει τελικό προϊόν που μπορεί να είναι ιστοσελίδα, έκδοση τεύχους ή σχολικής εφημερίδας, αφίσα, έκθεση κ.λπ.

Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις

Βασικές τεχνικές διδακτικής

Για τον σχεδιασμό των διδακτικών διαδικασιών, με στόχο την κατάκτηση της γλώσσας οφείλουμε, να συνυπολογίζουμε το μαθησιακό επίπεδο των παιδιών, τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους και το επίπεδο γλωσσομάθειας. Η χρήση διαφορετικών μεθόδων και οι διαφορετικές στρατηγικές διδασκαλίας δίνουν στις θεματικές περιοχές και στις γλωσσικοκοινωνικές έννοιες τη δυναμική να δημιουργούν κίνητρα στους μαθητές και στις μαθήτριες να συμμετέχουν ενεργά στις εκάστοτε δραστηριότητες. Έτσι, χρησιμοποιούμε διάφορες τεχνικές, είτε κατευθυνόμενες (αποστήθιση, σημειώσεις, επανάληψη, αντιγραφή, μεγαλόφωνη ανάγνωση, χρήση της μητρικής γλώσσας, σύγκριση με τη μητρική γλώσσα και άλλες γλώσσες) είτε ελεύθερες και δημιουργικές (παιγνίδια, δραματοποίηση, ελεύθερη έκφραση).

Προσεγγίσεις συνθετικών εργασιών

Η πιο δημιουργική παιδαγωγική προσέγγιση της ξένης γλώσσας, και όχι μόνο, είναι οι συνθετικές εργασίες (projects). Με αυτά οι μαθητές συνειδητοποιούν την κοινωνικοπολιτισμική διάσταση της γλώσσας, βιώνουν νέες εμπειρίες και ανακαλύπτουν γνώσεις, αναπτύσσουν μεθοδολογικές και ερευνητικές ικανότητες, μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες, αποκτούν πραγματική εμπειρία του κόσμου, ζουν την πολυπολιτισμικότητα και βιώνουν την πολυγλωσσία και, βασικά, μαθαίνουν να επικοινωνούν, χειριζόμενοι τις αντιθέσεις και τις συγκρούσεις τους. Για να λειτουργήσει ο σχεδιασμός, η διαπραγμάτευση και η αποτελεσματικότητα ενός project, πρέπει να κατανοήσουμε τη διαδικασία επιλογής του κοινού θέματος, τις τεχνικές της επιλογής, τους τρόπους διαχείρισης του θέματος για να εξασφαλίσουμε την εγκυρότητα του αποτελέσματος, τη δυναμική του διαλόγου και, τέλος, την επιτακτική ανάγκη δικτύου ανταλλαγών με σχολεία της χώρας ή άλλων χωρών.

Επιλογή θέματος

Η επιλογή κοινού θέματος απαιτεί τη συνεργασία εκπαιδευτικών και μαθητών. Το θέμα πρέπει να αντανακλά τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών και να έχει κοινωνικό χαρακτήρα, ώστε να συνδέει το σχολείο με τη ζωή. Θέματα όπως για παράδειγμα η οικογένεια συνδέουν την ξένη γλώσσα με κλάδους όπως η γεωγραφία, η ιστορία, η κοινωνιολογία, η οικονομία, η ψυχολογία και διαμορφώνουν μια νέα άποψη για τον ιστορικό, κοινωνικό και οικονομικό ρόλο της οικογένειας στο εδώ κι αλλού, στο σήμερα και στο χθες, στο έτσι ή αλλιώς.

Τεχνικές επιλογής θέματος

Ο καταιγισμός ιδεών μεταξύ των συμμετεχόντων, οι αλλεπάλληλες συνθέσεις των απόψεων, η ομαδοποίηση είναι μερικές τεχνικές επιλογής θεμάτων, για τα οποία ή θα συνεργαστούν οι εκπαιδευτικοί δύο ή περισσότερων αντικειμένων ή θα επιλεγεί ένα πρόγραμμα δράσης όπου όλο το σχολείο θα εμπλακεί με την διαπλοκή όλων των γνωστικών αντικειμένων, όπως για παράδειγμα η διαμόρφωση μονάδας ανακύκλωσης στο σχολείο.

Διαχείριση του θέματος

Η ενεργητική μάθηση μέσω της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας αποτελεί τη μοναδική κατάλληλη στρατηγική για την υλοποίηση της διαθεματικής προσέγγισης, και όχι μόνο. Η εργασία στις ομάδες βοηθάει τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες και στρατηγικές διερεύνησης, αναγκαίες για την αυτόνομη μάθηση. Αυτή είναι μια διαδικασία όπου τα παιδιά προβληματίζονται, πειραματίζονται, υποθέτουν, διακινδυνεύουν λύσεις και προτάσεις, επαληθεύουν και εφαρμόζουν, στηριζόμενοι σε προηγούμενες εμπειρίες και στον ατομικό ρυθμό. Επίσης δίνεται ευκαιρία για τη βιωματική μάθηση μέσω των projects, όπου δοκιμάζονται στάσεις και αξίες, ελέγχονται αντιθέσεις και γίνονται αντικείμενα διαχείρησης οι συγκρούσεις , αφού ο στόχος είναι η επιτυχία της δράσης, όπως την έχουν ήδη ορίσει. Η συλλογική επεξεργασία, η ολοκλήρωση και η ανακοίνωση είναι αυτοσκοποί και κοινωνικοί στόχοι.

Επισκέψεις σε μουσεία, σε χώρους παραγωγής, η διοργάνωση εκδηλώσεων και η πρόσκληση επαγγελματιών για διαλέξεις ή για συμμετοχή στα ίδια τα projects, είναι δραστηριότητες, οι οποίες θα εμπλέξουν τα παιδιά με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, θα τα συνδέσουν με τη ζωή και θα τα μάθουν να χειρίζονται πραγματικές καταστάσεις επικοινωνίας και να συνδιαλέγονται και με ενήλικες.

Τέλος, πρέπει να ξανατονίσουμε πως η ξένη γλώσσα, ως φορέας πολιτισμού και πληροφορίας, βοηθάει σημαντικά στη διαθεματική προσέγγιση και σαν όχημα γνώσης και σαν μέσο επικοινωνίας με πολιτιστικά αγαθά και τεχνολογικά μέσα π.χ διαδίκτυο.

Συστηματική χρήση διαλόγου

Ο διάλογος είναι η ουσία της ενεργητικής μάθησης και οι συζητήσεις ο πυρήνας της διαθεματικής προσέγγισης. Η ξένη γλώσσα, γενικά, δίνει την ευκαιρία για ενεργό συμμετοχή με τις κατάλληλες ερωτήσεις, για πειραματικές προσεγγίσεις στα θέματα και για διερεύνηση στόχων και την επιλογή κατάλληλων μέσων. Η χρήση του διαλόγου σε μικρές ή μεγάλες ομάδες ασκεί τα παιδιά σε δεξιότητες προφορικής επικοινωνίας και σε δεξιότητες χειρισμού της άλλης γνώμης.

Δίκτυο ανταλλαγών

Μέσα στο πλαίσιο μιας περιοχής, μιας χώρας ή του κόσμου όλου η ανταλλαγή μαθητών αποτελεί ένα βασικό μεθοδολογικό εργαλείο με το οποίο εξασφαλίζεται η άμεση επικοινωνία, η ανταλλαγή απόψεων και πολιτισμών και η συνεργασία πάνω σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος. Η διεξαγωγή κοινών projects μεταξύ σχολείων φέρνει τα παιδιά αντιμέτωπα με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και εστιάζει την προσοχή τους στην κατανόηση της δομής και του τρόπου λειτουργίας σχετικών συστημάτων, βοηθά την άμεση συνεργασία και τα εκπαιδεύει στην από κοινού αντιμετώπιση προβλημάτων - θεμάτων, χωρίς όρια γεωγραφικά και πολιτιστικά. Οι ανταλλαγές, μάλιστα, σε επίπεδο παιδιών πραγματοποιεί αβίαστα και φυσικά την επικοινωνία σε επίπεδο οικογένειας, οπότε το ξένο γίνεται οικείο και το άγνωστο γνωστό. Έχουμε έτσι μια διαπολιτισμική εκπαίδευση στις πραγματικές της διαστάσεις.

Η διαθεματική διάσταση

Επειδή οι Ξένες Γλώσσες είναι "ΓΛΩΣΣΑ", άρα κώδικας επικοινωνίας και φορέας πολιτισμού, όλες οι πιθανές θεματικές περιοχές όλων των ειδικοτήτων / γνωστικών αντικειμένων (π.χ. Ελληνική Γλώσσα, Λογοτεχνία, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά, Γεωγραφία, Φυσική, Κοινωνικές Επιστήμες, Πληροφορική, Περιβαλλοντικές Επιστήμες κ.λπ.), μέσα από τις οποίες αναπτύσσονται γνωστικές, λειτουργικές και κοινωνικές δεξιότητες, άπτονται του γνωστικού αντικειμένου των Ξένων Γλωσσών. Κατά συνέπεια στις ξένες γλώσσες ενυπάρχει η διαθεματική διάσταση.

Παραδείγματα διαθεματικής προσέγγισης

Για τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας η διαθεματικότητα, η ενίσχυση της επικοινωνιακής ικανότητας, η διάχυση των κοινωνικών και πολιτισμικών στοιχείων, η εμπέδωση μιας ειρηνικής και δημοκρατικής προοπτικής της κοινωνίας μας μέσα στα εθνικά, ευρωπαϊκά και διεθνή πλαίσια καθώς και η εκπαίδευση προς την πολυπολιτισμικότητα είναι οι βασικές προϋποθέσεις.

Πολλά είναι τα θέματα που μπορούν να αποτελέσουν βάση για μια διαθεματική προσέγγιση, αξιοποιώντας στοιχεία δύο ή περισσοτέρων γνωστικών αντικειμένων. Για παράδειγμα, το θέμα "εγώ και οι συνομήλικοί μου σε όλο τον κόσμο" αξιοποιεί στοιχεία της ξένης γλώσσας, η οποία γίνεται το μέσο επικοινωνίας με παιδιά άλλων χωρών, στοιχεία γεωγραφίας, η οποία καταθέτει γνώσεις για τις χώρες και τις ιδιαίτερότητές τους, στοιχεία ιστορίας, η οποία δίνει τις ιστορικές και πολιτισμικές διαστάσεις των λαών που ζουν αλλού και στοιχεία πολιτικής και κοινωνικής αγωγής, αφού προάγεται η πολυπολιτισμική συνείδηση μέσω της γνωριμίας και της αποδοχής του "άλλου". Άλλο θέμα διαθεματικής προσέγγισης μπορεί να είναι οι προκαταλήψεις, όπως αυτές εμφανίζονται στη χώρα μας και σε άλλες χώρες. Και εδώ εμπλέκονται η ιστορία με τη διαχρονικότητα του φαινομένου, η γεωγραφία με την τοπικιστική διάσταση των προκαταλήψεων, η κοινωνική και πολιτική αγωγή με την αναγνώριση των στερεοτύπων, η λογοτεχνία με τη διαχείριση της προκατάληψης στον γραπτό λόγο και η βιολογία/ ανθρωπολογία με τις θεωρητικές βάσεις που προσδίνουν στις προκαταλήψεις (π.χ η ανωτερότητα του άνδρα, η πνευματική κατωτερότητα των έγχρωμων κ.λπ). Άλλα θέματα είναι η οργάνωση μιας διεθνούς πολιτιστικής εβδομάδας, το φαγητό στον κόσμο, μουσεία και συλλογές, οι Ολυμπιακοί Αγώνες, η μόλυνση του περιβάλλοντος, η οικογένεια, κ.ά., όπου η εμπλοκή όλων των μαθημάτων είναι προφανής και τα προϊόντα των συνθετικών εργασιών είναι ποικίλα (γράμματα και άρθρα στην ξένη γλώσσα, ζωγραφιές και παρουσίαση μουσικής από όλο τον κόσμο μέχρι ...μαθήματα μαγειρικής).

Παιδαγωγικά μέσα υποστήριξης της μάθησης

Εκπαιδευτικές πηγές

Οι εκπαιδευτικές πηγές, που θα στηρίξουν την εκπαιδευτική διαδικασία, δεν μπορεί να είναι το ένα και μοναδικό σχολικό βιβλίο. Βεβαίως, θα υπάρχει το βιβλίο, το οποίο θα παρέχει την βασική πληροφορία για το κάθε ένα γνωστικό αντικείμενο ξεχωριστά, αλλά δεν αρκεί μόνο αυτό. Ένα ντοσιέ με εκπαιδευτικό υλικό, προϊόν της συνεργασίας καθηγητών και μαθητών και συνεχώς ανανεούμενο, μεταβαλλόμενο και εξελισσόμενο, θα πρέπει να είναι το βασικό υλικό πολλαπλής χρήσης για μια διαφοροποιημένη παιδαγωγική διαδικασία μάθησης. Άρθρα εφημερίδων και περιοδικών, εγκυκλοπαίδειες, αφίσες, λογισμικό, φωτογραφίες, βιντεοταινίες, διαφάνειες (σλάιντς), προπλάσματα, κατασκευές, αρχειακό υλικό του σχολείου ή της πολιτείας, ερωτηματολόγια, κείμενα και ό,τι άλλο οπτικοακουστικό και γραπτό υλικό θεωρείται απαραίτητο για τη συγκέντρωση των πληροφοριών, όλα μπορεί να είναι εκπαιδευτικό υλικό. Με αυτού του τύπου το υλικό οι μαθητές / τριες ενημερώνονται, ευαισθητοποιούνται και προβληματίζονται πάνω στην πραγματικότητα και αποκτούν σφαιρική αντίληψη για τον φυσικό και κοινωνικό χώρο. Ταυτόχρονα αναπτύσσουν και τον δικό τους κόσμο, αφού συμπληρώνουν ή ακυρώνουν προϋπάρχουσες γνώσεις και επιτυγχάνουν τη μονιμότητα, τη γνησιότητα και την ανανέωση της γνώσης.

Χώροι μάθησης

Ο χώρος της τάξης αποτελεί από μόνος του στοιχείο μάθησης, όταν στηρίζει την ομαδοκεντρική διδασκαλία με την κατάλληλη τοποθέτηση των θρανίων, τους πίνακες για τις ανακοινώσεις των παιδιών, το χρώμα στους τοίχους και ξεχωριστό χώρο για δημιουργικές εργασίες. Η ύπαρξη λειτουργικών βιβλιοθηκών, η συνδρομή ξενόγλωσσων περιοδικών, ανάλογα με την ηλικία των παιδιών και τα επιστημονικά ενδιαφέροντα των εκπαιδευτικών, ο ξεχωριστός χώρος για τη χρήση των υπολογιστών, του διαδίκτυου και η εξασφάλιση χρήσης από το σχολείο όλης της υλικοτεχνικής υποδομής των δήμων ή φορέων της πολιτείας, είναι απαραίτητα σε κάθε σχολική μονάδα. Η ενεργητική μάθηση απαιτεί το ευνοϊκό εκείνο περιβάλλον όπου η έκθεση των παιδιών στην ξένη γλώσσα θα είναι συνεχής, καθημερινή και χωρίς όρια.

Επιστημονικό εποπτικό υλικό και υποδομή πειραματισμών και επιστημονικής έρευνας

Η διδασκαλία της ξένης γλώσσας απαιτεί ευκαιρίες και δυνατότητες πειραματισμού και έρευνας σε ειδικούς χώρους, όπου η γνώση και η κατανόηση των επιστημονικών όρων, εννοιών και συμπερασμάτων θα είναι μια βιωματική πράξη κι όχι κενός περιεχομένου λόγος. Για παράδειγμα η συγκριτική έρευνα για τη μόλυνση των νερών στον Ρήνο, τον Τάμεση και τον Πηνειό, αν δεν μπορεί να ξεκινήσει από μία μέτρηση δειγμάτων σε ένα εργαστήριο, δεν θα μπορεί να λέγεται έρευνα, άρα αποτυγχάνουμε στο βασικό στόχο, που είναι η γνωριμία με επιστημονικές μεθόδους έρευνας για την συγκέντρωση και καταγραφή πληροφοριών και η συνεργασία για λύση του προβλήματος, με μέσον την ξένη γλώσσα.

Αν μάλιστα κάθε πρόγραμμα, στηριγμένο στη διαθεματική προσέγγιση ή στα πλαίσια της ευέλικτης ζώνης, δημοσιοποιηθεί και αξιολογηθεί, τότε και η αποτελεσματικότητά του θα ελεγχθεί και το ίδιο θα δοκιμαστεί και αλλού και έτσι θα έχουμε αποτίμηση του εκπαιδευτικού έργου στο σύνολό του. Αυτό από μόνο του θα αποτελέσει ένα καινούριο στόχο του προγράμματος και θα δώσει ευκαιρίες για δίκτυο ανταλλαγών με άλλα σχολεία με συναφή προγράμματα, για επιμορφώσεις των εκπαιδευτικών, καθώς και για την αλλαγή των στάσεων των εκπαιδευτικών απέναντι στις νέες παιδαγωγικές προσεγγίσεις.

Αξιολόγηση

Όταν ο ουσιαστικός σκοπός της διδασκαλίας της ξένης γλώσσας είναι να την αναδείξει σε κοινωνικό και πολιτιστικό αγαθό για τον καθένα και να την εξυψώσει σε μέσο επικοινωνίας ατόμων και λαών, τότε η αξιολόγηση γίνεται αυτόματα αποτίμηση και εκτίμηση του ίδιου του σκοπού, του διδακτικού έργου και της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών.

Η αξιολόγηση γίνεται έτσι μια διαρκής διαδικασία και χαρακτηρίζεται από τη διαφάνεια των διαδικασιών και την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων της. Ο στόχος δεν είναι η αξιολόγηση του μαθητή μόνο ως προς την κατάκτηση της δομής και της μορφής της ξένης γλώσσας αλλά από τη δυνατότητα χρήσης της σε διαφορετικά και αυθεντικά περιβάλλοντα επικοινωνίας. Στόχος είναι και η διερεύνηση της πορείας των μαθητών για να προχωρήσουμε στην ανατροφοδότηση των διδακτικών διαδικασιών και ο εντοπισμός των αιτίων των δυσκολιών για να στηρίξουμε μια άμεση, ουσιαστική και αποτελεσματική παρέμβαση.

Μέσα από την αξιολόγηση οι μαθητές μπορούν να οδηγηθούν στην αναγνώριση των λαθών τους και στην ανά-

πτυξη τεχνικών για τη βελτίωσή τους, να οδηγηθούν σε μεταγλωσσικές δεξιότητες και να αποκτήσουν υπευθυνότητα για την ίδια τη διαδικασία της μάθησης.

Οι μορφές αξιολόγησης οφείλουν να διακρίνονται από πολυμορφία και να εξυπηρετούν πολλούς και διαφορετικούς στόχους. Η αξιολόγηση που θα αφορά στον μαθητή/τρια, για να είναι αποτελεσματική, πρέπει να στηρίζεται στην αξιολόγηση όχι μόνο των γνώσεων αλλά και στην αξιολόγηση ικανοτήτων, δεξιοτήτων, στάσεων και συμπεριφορών. Τα κριτήριά της πρέπει να βασίζονται στους ίδιους τους στόχους της μάθησης, στην συγκεκριμένη πρόοδο του κάθε ξεχωριστού μαθητή σε σχέση με τον εαυτό του κι όχι σε συγκρίσεις μεταξύ συμμαθητών και, βέβαια, να συνυπολογίζεται η ηλικία, οι εμπειρίες και οι ανάγκες των μαθητών. Οι γραπτές δοκιμασίες, με ερωτήσεις κλειστού ή ανοιχτού τύπου, πολλαπλών επιλογών ή ελεύθερης ανάπτυξης, να αξιολογούν την ικανότητα κατανόησης και παραγωγής γραπτού λόγου, την δυνατότητα χρήσης λεξιλογίου και μορφοσυντακτικών φαινομένων και, βεβαίως, να μην είναι οι μοναδικές. Να συνδυάζονται με αξιολογήσεις κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου μέσα από δραστηριότητες επικοινωνιακές, δραματοποιήσεις, παιγνίδια ρόλων, συζητήσεις και, μέσα στα πλαίσια της καθημερινότητας, σε πραγματικές επικοινωνιακές καταστάσεις. Αυτές οι πραγματικές επικοινωνιακές καταστάσεις είναι που απαιτούν και τις εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης, οι οποίες παίζουν ένα σπουδαίο ρόλο στη νέα, κριτική παιδαγωγική πρόθεση του σχολείου.

· Τα ίδια τα αποτελέσματα των projects,

· ο φάκελος υλικού για τον κάθε μαθητή,

· η αυτοαξιολόγηση,

· η αξιολόγηση με στόχο τη διαπίστωση του επιπέδου γλωσσομάθειας για τον κάθε μαθητή και την αναζήτηση κατάλληλου υλικού για τη βελτίωση του επιπέδου του,

· η αξιολόγηση της ομάδας και της συνεργασίας, καθώς και

· αξιολόγηση του ίδιου του έργου από τους αποδέκτες,

είναι μερικές μορφές εναλλακτικής αξιολόγησης, αφού οι μαθητές, μέσα από τα νέα προγράμματα σπουδών, μαθαίνουν δημιουργικά την επικοινωνιακή δυνατότητα της ξένης γλώσσας και αντιλαμβάνονται τη διαπολιτισμική της διάσταση, μέσα από την ανακάλυψη αναπαραστάσεων του άλλου.

Σημαντική είναι και η αξιολόγηση του ίδιου του προγράμματος σπουδών, η οποία έχει το χαρακτήρα μιας διαμορφωτικής και συστηματικής διαδικασίας, που θα στοχεύει στη συνεχή βελτίωση του προγράμματος σπουδών. Η οργανωμένη συλλογή πληροφοριών, από όλα τα στάδια ανάπτυξης και από όλα τα στοιχεία που το συνθέτουν, και η ανάλυση και η ερμηνεία τους θα οδηγήσουν στην εξαγωγή συμπερασμάτων και στη διατύπωση προτάσεων για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή του προγράμματος.

Η αποτελεσματικότητα του προγράμματος μπορεί να αποτιμηθεί βάσει των παρακάτω κριτηρίων:

· το βαθμό επίτευξης των σκοπών και των στόχων του προγράμματος σπουδών

· την επίδοση και την πρόοδο των μαθητών

· την αποδοχή του προγράμματος από όλους όσοι συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία

· την ανταπόκρισή του στις σύγχρονες απαιτήσεις και ανάγκες των παιδιών και στις προσδοκίες της οικογένειας, του σχολείου και της κοινωνίας

· τη δυνατότητα εφαρμογής του στην σχολική πραγματικότητα (υλικοτεχνική υποδομή, επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών, εκπαιδευτικό υλικό...)

· το βαθμό στήριξης από συγγραφείς, εκπαιδευτικούς, οικογένεια, πολιτεία...

· τη σαφήνεια στη διατύπωση των στοιχείων, που το συνθέτουν και

· την παιδαγωγική του καταλληλότητα.

Ο σχεδιασμός της αξιολόγησης θα επιτρέπει την αλλαγή και τη διαμόρφωση των κριτηρίων σύμφωνα με τις ανάγκες που θα προκύψουν κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης, αν διακρίνεται από ευελιξία.

Τέλος, η διαδικασία της αξιολόγησης ακολουθεί, σε γενικές γραμμές, τα παρακάτω στάδια:

· καθορισμό στόχων

· εκπόνηση και εφαρμογή σχεδίων και συγκέντρωση στοιχείων

· ανάλυση των στοιχείων και ερμηνεία των δεδομένων και

· χρησιμοποίηση των πορισμάτων για βελτιωτικές παρεμβάσεις.

Για τη συλλογή πληροφοριών για όλα τα παραπάνω μπορούν να χρησιμοποιηθούν ποικίλες μέθοδοι. Η επιλογή τους εξαρτάται και προσδιορίζεται από τους ίδιους τους στόχους της αξιολόγησης, το περιεχόμενο και τη διαθεματική προσέγγιση . Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε τα ερωτηματολόγια, τις συνεντεύξεις, την παρατήρηση, τη βιντεοσκόπηση και τους φακέλους υλικού. Εκείνο που είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί είναι ότι η αξιολόγηση του προγράμματος ολοκληρώνεται μόνο όταν αξιοποιηθούν τα αποτελέσματα με στόχο την ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

9.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη βιβλιογραφία καταγράφεται ότι η Οικιακή Οικονομία είναι η επιστήμη η οποία αξιοποιεί, αναπτύσσει και οργανώνει τις ανθρώπινες ικανότητες και τα υλικά αγαθά για την παρούσα και την μελλοντική ευημερία του ατόμου, της οικογένειας, της κοινότητας και των κοινωνικών Ιδρυμάτων. Για το σκοπό αυτό γίνεται μελέτη και έρευνα στις επιστήμες και στις τέχνες που αναφέρονται σε όλους τους τομείς και στις αλληλεπιδράσεις της οικογενειακής ζωής με το φυσικό, οικονομικό και κοινω-νικό περιβάλλον του ανθρώπου. Μέσα από τον ορισμό αυτό διαφαίνεται η αναγκαιότητα διδασκαλίας θεμάτων Οικιακής Οικονομίας σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, πρακτική που έχουν ήδη υλοποιήσει αρκετές χώρες της Ε.Ε. και όχι μόνο.

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Σκοπός του μαθήματος της Οικιακής οικονομίας είναι η μελέτη του περιβάλλοντος του ανθρώπου (φυσικού, κοινωνικού, οικονομικού και πολιτισμικού), η απόκτηση αναγκαίων γνώσεων και στάσεων, καθώς και η καλλιέργεια των ικανοτήτων και δεξιοτήτων των μαθητών προκειμένου να αντιμετωπίσουν ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο σύγχρονο κόσμο.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

· Να κατανοήσουν οι μαθητές το θεσμό της οικογένειας, το ρόλο και τη σημασία του για το άτομο, τη δημοκρατία, την κοινωνία και το κράτος.

· Να ενημερωθούν και να κατανοήσουν το ρόλο των οικονομικών πόρων στην οικογένεια και να ευαισθητοποιηθούν για θέματα διατροφής και κατανάλωσης.

· Να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά των βασικών οικονομικών παραγόντων (καταναλωτής, παραγωγός, κράτος) και να μάθουν για την οικονομική τους συμπεριφορά σε μια οικονομία.

· Να κατανοήσουν τη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς σήμερα.

· Να αναπτύξουν αυτογνωσία, αυτοπεποίθηση και αυτοέλεγχο με σκοπό την ορθή λήψη αποφάσεων αναφορικά με την προσωπική τους υγεία και την προστασία του εαυτού τους γενικότερα.

· Να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις για τα τρόφιμα, τη σωστή διατροφή, καθώς και τη σύνταξη απλών διαιτολογίων.

· Να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις για την αποφυγή, πρόληψη και αντιμετώπιση ατυχημάτων που μπορεί να συμβούν στο σπίτι, σε χώρους παιχνιδιού, εργασίας, στο δρόμο και αλλού.

· Να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις για την ενδυμασία και την ιστορική της εξέλιξη, με σκοπό την καλλιέργεια της προσωπικότητάς τους και τη διαμόρφωση σωστής καταναλωτικής συμπεριφοράς.

· Να γνωρίσουν τον τρόπο ζωής των προγόνων μας και να συνειδητοποιήσουν το ρόλο της οικιακής οικονομίας ως παράγοντα του Ελληνικού πολιτισμού.

· Να γνωρίσουν θέματα οικολογίας και να ευαισθητοποιηθούν στα προβλήματα υπερεκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και καταστροφής του περιβάλλοντος.

· Να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις για τη σύγχρονη οικοτεχνολογία και να διαμορφώσουν θετικές στάσεις για τη χρήση της στη ζωή.

· Να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες για την άμεση αντιμετώπιση μερικών ατυχημάτων και την παροχή πρώτων βοηθειών.

· Να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά του Ελληνικού Οικογενειακού δικαίου και να το συσχετίσουν με τις διάφορες μορφές ανθρωπίνων δικαιωμάτων (δικαιώματα του παιδιού, της γυναίκας κ.ο.κ.).

· Να αποκτήσουν γνώσεις για την ατομική υγιεινή και την αποφυγή χρήσης εθιστικών ουσιών.

· Να πάρουν στοιχεία οικογενειακού προγραμματισμού για ένα επιτυχημένο μέλλον.

Τάξεις Α΄ και Β΄ Γυμνασίου

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης
Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ		
Η οικογένεια	– Η Οικογένεια – Η Ελληνική Οικογένεια – Οικογενειακή Αγωγή – Κοινωνικός Περίγυρος – Επικοινωνία και προβλήματα – Μορφές διαπροσωπικών σχέσεων. – Η κοινωνικότητα των νέων. – Μέσα μαζικής ενημέρωσης.	**«Η διαφήμιση στη ζωή μας»** (Τεχνολογία, Πληροφορική, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)
Βασικές ανάγκες της οικογένειας	– Τα οικονομικά της οικογένειας – Διατροφή – Κατοικία – Ενδυμασία	**«Το «χαρτζιλίκι μου» και προϋπολογισμός»** (Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή)
Οικιακή οικονομία αγωγή υγείας	– Υγιεινή ζωή – Πρόληψη ατυχημάτων – Πολιτική Προστασία	**«Ατυχήματα στη συνοικία μου (εντοπισμός επικίνδυνων χώρων, χαρτογράφηση, προτάσεις, παρεμβάσεις σε αρμόδιους φορείς κτλ.)»** (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Γλώσσα, Γεωγραφία, Τεχνολογία, Εικαστικά)

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ		
Οικιακή οικονομία διαχρονικά	- Ιστορική αναδρομή - Ήθη έθιμα και λαϊκή παράδοση	**«Μελέτη και κατασκευή εργαλείων της οικιακής οικονομίας άλλοτε και τώρα»** (Ιστορία, Αισθητική Αγωγή, Τεχνολογία, Γλώσσα)
Οικογενειακή ζωή	- Οργάνωση οικογενειακής ζωής - Οικογένεια-Οικονομικά - Οικογένεια-Κατανάλωση	**«Οργανώνω τη ζωή μου για μια εβδομάδα»** (Γλώσσα, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή)
		«Η δραχμή και το ευρώ» (Μαθηματικά)
Διατροφή και υγεία	- Διατροφή και υγεία - Τρόφιμα - συστατικά - Δίαιτες-Διαιτολόγια - Διατροφή-Τρόφιμα και Τεχνολογία.	**«Σχεδιάζω κι εφαρμόζω το ημερήσιο διαιτολόγιό μου»** (Χημεία, Βιολογία, Τεχνολογία, Αισθητική Αγωγή)
Οικολογία - κατοικία- οικοτεχνολογία	- Οικολογία και κατοικία - Σύγχρονη Οικοτεχνολογία	**«Ανακύκλωση σκουπιδιών** (Οικογένειας)» (Βιολογία, Χημεία, Φυσική, Τεχνολογία)
Οικιακή οικονομία - αγωγή υγείας	- Νοσήματα-ασθένειες και πρόληψη. - Φαρμακευτικές ουσίες. - Πρώτες βοήθειες.	**«Το φαρμακείο του σπιτιού μου»** (Χημεία, Βιολογία, Τεχνολογία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή)
Προετοιμασία για το μέλλον	- Ο ρόλος της οικογένειας. - Γάμος και οικογένεια. - Σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας. - Στοιχεία οικογενειακού δικαίου. - Οικογενειακός προγραμματισμός	**«Παρατήρηση και καταγραφή, καταμερισμός οικιακών εργασιών»** (Γλώσσα, Βιολογία, Θρησκευτικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή)

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις της διδασκαλίας.

Σημειώνεται ότι κάθε διδασκαλία θα πρέπει να στηρίζεται σε προηγούμενες γνώσεις, εμπειρίες και βιώματα των μαθητών. Η προσέγγιση της νέας γνώσης να γίνεται με ενεργητικό τρόπο έτσι ώστε οι μαθητές να αναπτύσσουν δημιουργική σκέψη, επιθυμητές στάσεις και συμπεριφορές και ικανότητα κριτικής σκέψης. Επιπλέον να βασίζεται στην αυτενέργεια των μαθητών, στη σύνδεση της θεωρίας και των εφαρμογών, ώστε να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες και να αξιοποιούν τα δεδομένα για τη δημιουργία ενός καλύτερου μέλλοντος.

Θα χρησιμοποιούνται προσεγγίσεις και μέθοδοι που είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν : διερεύνηση θεμάτων εξειδικευμένου ενδιαφέροντος, επισκέψεις, επιδείξεις, συζήτηση, διάλογο και διάφορες εφαρμογές ανάλογα με το περιεχόμενο της διδασκαλίας.

Διδακτικό υλικό

· Βιβλίο για μαθητή, μαθήτρια
· Βιβλίο για εκπαιδευτικό
· Εργαστηριακός Οδηγός
· Τετράδιο ασκήσεων για τον μαθητή
· CD Rom
· Βιντεοταινίες
· Διαφάνειες ανακλαστικού προβολέα
· Παρασκευάσματα και έργα μαθητών
· Αφίσες, φωτογραφίες κ.ά.

Αξιολόγηση

Σκοπός της αξιολόγησης είναι η διαπίστωση του βαθμού επίτευξης των διδακτικών στόχων μιας ή και περισσοτέρων διδακτικών ενοτήτων ή και όλου του γνωστικού αντικειμένου.

Για τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τα οποία ιδιαίτερα θα ωφεληθούν από το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας, απαραίτητη είναι η διδακτική ευελιξία όσον αφορά τους στόχους, τις μεθόδους, το εποπτικό υλικό και επομένως τις μεθόδους αξιολόγησης.

Η αξιολόγηση των μαθητών μπορεί να γίνει με ερωτήσεις, συνεντεύξεις, εργασίες, δραστηριότητες, συνθετικές εργασίες ατομικές ή και ομαδικές. Οι ερωτήσεις μπορεί να είναι διαφόρων τύπων και να στοχεύουν στη διερεύνηση και αποτίμηση γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων που απέκτησαν οι μαθητές μέσα από το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας.

10.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

Εισαγωγή

Η ραγδαία εξέλιξη των νέων τεχνολογιών και ιδιαίτερα των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ)[2] , που χαρακτηρίζει την εποχή μας και η εξάπλωση των υπολογιστικών και δικτυακών τεχνολογιών σε όλους σχεδόν τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας επηρεάζουν σημαντικά τα κοινωνικά δεδομένα και διαμορφώνουν νέες τάσεις. Η συνεχής αύξηση της χρήσης των υπολογιστικών και δικτυακών τεχνολογιών θέτει πολύ σημαντικά ζητήματα που σχετίζονται με το καθεστώς της οργάνωσης και διαχείρισης της πληροφορίας, της διαμεσολάβησης μέσω των ψηφιακών τρόπων μετάδοσης της γνώσης, της οργάνωσης και του καταμερισμού της εργασίας, της επικοινωνίας από απόσταση, της ταυτότητας των υποκειμένων κτλ. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τη συνεχή αύξηση του όγκου των γνώσεων και τη γρήγορη παλαίωσή τους, αναπόφευκτα οδηγεί στην αντίληψη ότι κάθε νέος στο πλαίσιο της γενικής του εκπαίδευσης πρέπει να αποκτήσει βασικές γνώσεις αλλά και δεξιότητες στη χρήση των τεχνολογιών αυτών καθώς και τις απαραίτητες κριτικές και κοινωνικές δεξιότητες για την κατανόηση των πραγμάτων που συμβαίνουν γύρω του. Με τον τρόπο αυτό, η εκπαίδευση στην πληροφορική προσφέρει στους σημερινούς μαθητές και αυριανούς πολίτες τα απαραίτητα εφόδια και γνώσεις, που θα τους κάνουν ικανούς να προσαρμόζονται δυναμικά στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας, ώστε να αποφευχθούν νέες ανισότητες, νέες μορφές κοινωνικού αποκλεισμού (που τώρα θα είναι βαθύτερες και ταχύτερες) καθώς και πρόσθετες δυσκολίες ένταξης στον κόσμο της εργασίας.

Μέσα από την κριτική επεξεργασία των προσλαμβανόμενων πληροφοριών, οι νέες τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας θα αποτελέσουν πολύτιμα εργαλεία για την απόκτηση πλούσιας πολιτισμικής και επιστημονικής γνώσης, για την εξασφάλιση της δια βίου εκπαίδευσης και για την προαγωγή της εξατομικευμένης εκπαίδευσης. Παράλληλα θα τεθούν οι βάσεις για την ουσιαστική σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, που θα οδηγήσει μελλοντικά, μεταξύ άλλων, στην ανάπτυξη σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Για την επιτυχία αυτού του σκοπού δεν αρκεί μόνο ο εξοπλισμός των σχολείων με την απαραίτητη τεχνολογική υποδομή και η επέκταση της Πληροφορικής σε όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης. Η εισαγωγή και χρήση τους θα πρέπει να γίνεται κάτω από προϋποθέσεις που θα δίνουν μια νέα διάσταση στην εκπαιδευτική τεχνολογία και θα εισάγουν νέες παιδαγωγικές στρατηγικές, που θα βελτιώνουν ουσιαστικά την ποιότητα της παρεχόμενης Εκπαίδευσης. Θα πρέπει, επίσης, να συνοδεύεται και από επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ώστε να είναι περισσότερο αποτελεσματική. Η εκπαιδευτική και παιδαγωγική αξία αυτού που επιδιώκουμε δεν εξαρτάται μόνο από τους στόχους που επιδιώκουμε αλλά και από τις διαδικασίες με τις οποίες διαμορφώνουμε και πραγματοποιούμε τους στόχους αυτούς.

Η διαμορφούμενη ενοποίηση των τριών τεχνολογικών

---

[2] Στο παρόν κείμενο, καθώς και στα Προγράμματα Σπουδών, αποδεχόμαστε την απόδοση των όρων Informatics, Informatics technology και Information technology, όπως αυτοί αποδίδονται στο Infor-matics for secondary education - A curriculum for schools, UNESCO, Paris 1994 (Produced by a working party of the International Federation for Information Processing (IFIP) under the auspices of UNESCO 1994).

Informatics - Πληροφορική: Η επιστήμη η οποία ασχολείται με το σχεδιασμό, την υλοποίηση, την αξιολόγηση, τη χρήση και τη διαχείριση συστημάτων επεξεργασίας πληροφοριών, λαμβάνοντας υπόψη το υλικό (hardware), το λογισμικό (software), τις απόψεις ατόμων και οργανισμών και τις συνέπειες στη βιομηχανία, το εμπόριο, την πολιτική και τη διακυβέρνηση.

Informatics technology - Πληροφορική Τεχνολογία (ΠΤ): Οι εφαρμογές της Πληροφορικής.

Information technology - Τεχνολογία της Πληροφορίας (ΤΠ): Ο συνδυασμός της ΠΤ με άλλες σχε-τικές τεχνολογίες. (Τον όρο Information and Communication Technology, που χρησιμοποιείται τελευταία, τον αποδίδουμε ως Τεχνολογία της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ)).

κλάδων, της Πληροφορίας, της Επικοινωνίας και των Οπτικοακουστικών μέσων σε μέσα και μεθόδους, η εκπαίδευση, η επικοινωνία και πολλές πτυχές της εργασίας και της ψυχαγωγίας, αποκτούν νέες διαστάσεις και νέα πεδία κοινής δράσης και αναμένεται να οδηγήσουν σε διαφορετικές και πολύ πιο σφαιρικές προσεγγίσεις των εκπαιδευτικών προβλημάτων, αλλά και πολύ πιο σύνθετες στη διαχείρισή τους.

Ο χώρος της εργασίας, επίσης, γνωρίζει καταλυτικές αλλαγές και βρίσκεται μπροστά σε μια εντελώς νέα κατάσταση. Η ανάδυση νέων επαγγελμάτων στους τομείς αιχμής καθώς και η διείσδυση των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στο σύνολο σχεδόν των επαγγελματικών δραστηριοτήτων, συνιστούν μια εντελώς νέα πραγματικότητα και συνεπώς πρέπει να δίνεται στους νέους μας η δυνατότητα να προσανατολισθούν, εφόσον το επιθυμούν, προς τα επαγγέλματα αυτά. Οι επαγγελματικές προοπτικές των μαθητών θα εξαρτηθούν και από την ικανότητά τους στη χρήση των νέων τεχνολογιών. Παράλληλα οι νέες τεχνολογίες βρίσκονται σε μια διαδικασία συγκρότησης μιας ιδιαίτερης κουλτούρας.

Ο υπολογιστής και τα μέσα που τον συνοδεύουν, πέρα από τη χρησιμότητά τους ως εργαλεία διεκπεραίωσης καθημερινών εργασιών, ανατρέπουν την ισχύουσα κατάσταση στην εκπαιδευτική διαδικασία και συμβάλλουν τόσο στην καλλιέργεια μιας νέας παιδαγωγικής αντίληψης (διευκολύνοντας νέους ενεργητικούς τρόπους μάθησης), όσο και στην ανάπτυξη νέων στάσεων και δεξιοτήτων. Ο υπολογιστής κάτω από το πρίσμα αυτό, καθίσταται διεπιστημονικό εργαλείο προσέγγισης της γνώσης σε όλο σχεδόν το φάσμα του προγράμματος σπουδών.

Συμβάλλει επίσης, στη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (α.μ.ε.ε.α.) στη συνήθη σχολική τάξη ή σε κατάλληλα οργανωμένα και στελεχωμένα τμήματα ένταξης, σ' ένα πλαίσιο προσφορότερο και αποδοτικότερο για το μαθητή, ενταγμένο στα σχολεία γενικής εκπαίδευσης (το Ν. 2817/2000 της ειδικής αγωγής).

Τα γεγονότα αυτά δημιουργούν τον κίνδυνο, το εκπαιδευτικό σύστημα να βρεθεί προ τετελεσμένων γεγονότων. Συνεπώς, οφείλει να προετοιμασθεί κατάλληλα ώστε να αντεπεξέλθει στις σύγχρονες απαιτήσεις μόρφωσης και κατάρτισης και να ανταποκριθεί ανάλογα, ώστε οι νέες τεχνολογίες να μην κατευθύνουν αλλά να υπηρετούν τους γενικότερους στόχους και σκοπούς της παιδείας μας.

Η εισαγωγή της Πληροφορικής, η διαμόρφωση Ενιαίων Πλαισίων και Προγραμμάτων Σπουδών δεν είναι αρκετή, αν δεν συνοδεύεται από κατάλληλη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη δημιουργική και εποικοδομητική αξιοποίηση των πολλαπλών χρήσεων του υπολογιστή στο σχολείο, έτσι ώστε να είναι σε θέση:

· να κάνουν δημιουργικές και συνετές παρεμβάσεις για την επίτευξη των επιδιωκόμενων μαθησιακών στόχων στο πλαίσιο όλων των γνωστικών αντικειμένων και δραστηριοτήτων του σχολείου, ώστε να αποβούν μοχλός αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού της εκπαιδευτικής διαδικασίας με γνώμονα τις διαχρονικές αξίες.

· να συμβάλουν στον ομαλό και προοδευτικό μετασχηματισμό της νέας γενιάς και γενικότερα του εκπαιδευτικού συστήματος και της κοινωνίας μας στο πλαίσιο της εθνικής μας ανάπτυξης και του διεθνούς κοινωνικού-πολιτισμικού γίγνεσθαι.

Η Πληροφορική στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση

Σκοπός της εισαγωγής της Πληροφορικής στην υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό, Γυμνάσιο) είναι να αποκτήσουν οι μαθητές μια αρχική αλλά συγκροτημένη και σφαιρική αντίληψη των βασικών λειτουργιών του υπολογιστή, μέσα σε μια προοπτική τεχνολογικού αλφαβητισμού και αναγνώρισης της Τεχνολογίας της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας, αναπτύσσοντας παράλληλα ευρύτερες δεξιότητες κριτικής σκέψης, δεοντολογίας και κοινωνικής συμπεριφοράς. Να έλθουν σε επαφή με τις διάφορες χρήσεις του υπολογιστή ως εποπτικού μέσου διδασκαλίας, ως γνωστικού - διερευνητικού εργαλείου με τη χρήση κατάλληλου ανοικτού λογισμικού διερευνητικής μάθησης, ως εργαλείου επικοινωνίας και αναζήτησης πληροφοριών στο πλαίσιο των καθημερινών σχολικών τους δραστηριοτήτων. Με την απόκτηση της ικανότητας να κατανοούν τις βασικές αρχές που διέπουν τη χρήση της υπολογιστικής τεχνολογίας σε σημαντικές ανθρώπινες ασχολίες (όπως: η πληροφορία και η επεξεργασία της, η επικοινωνία, η ψυχαγωγία, οι νέες δυνατότητες προσέγγισης της γνώσης), δημιουργούνται οι αναγκαίες προϋποθέσεις που ευνοούν μια παιδαγωγική και διδακτική μεθοδολογία επικεντρωμένη στο μαθητή και διευκολύνεται η διαφοροποίηση και εξατομίκευση των μαθησιακών ευκαιριών. Παράλληλα οι μαθητές αποκτούν τις απαραίτητες κριτικές και κοινωνικές δεξιότητες που θα τους εξασφαλίσουν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στη γνώση αλλά και δυνατότητες δια βίου μάθησης.

Η Πληροφορική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Σκοπός της εισαγωγής της Πληροφορικής στο Νηπιαγωγείο και στο Δημοτικό Σχολείο είναι να εξοικειωθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες με τις βασικές λειτουργίες του υπολογιστή και να έλθουν σε μια πρώτη επαφή με διάφορες χρήσεις του ως εποπτικού μέσου διδασκαλίας, ως γνωστικού - διερευνητικού εργαλείου και ως εργαλείου επικοινωνίας και αναζήτησης πληροφοριών στο πλαίσιο των καθημερινών σχολικών τους δραστηριοτήτων, με τη χρήση κατάλληλου λογισμικού και ιδιαίτερα ανοικτού λογισμικού διερευνητικής μάθησης. Σε καμία περίπτωση δεν νοείται η διδασκαλία της Πληροφορικής ως γνωστικού αντικειμένου (λαμβανομένου, επιπλέον, υπόψη ότι δε διατίθεται χρόνος στο αντίστοιχο ωρολόγιο πρόγραμμα). Σκοπός είναι ο μαθητής να μαθαίνει με τη χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας παρά για τη χρήση τους.

Στο παρόν το περιεχόμενο και οι στόχοι είναι εντελώς "διαφανείς" για το μαθητή και υλοποιούνται με διάχυση της Πληροφορικής στα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα (ολιστική προσέγγιση). Ουσιαστικά απευθύνεται στον εκπαιδευτικό της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και προσδιορίζει τις ελάχιστες γνώσεις και δεξιότητες που απαιτείται να έχει αποκτήσει ο μαθητής, κατά ηλικιακό επίπεδο, για να μπορεί να αξιοποιήσει τον υπολογιστή. Επιπλέον, το περιεχόμενο αναπτύσσεται κατά σπειροειδή τρόπο, ώστε να είναι δυνατή η εφαρμογή του ακόμη και στις περιπτώσεις εκείνες που δεν έχουν υλοποιηθεί τα προηγούμενα επίπεδα.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Για την επίτευξη του γενικού σκοπού, οι γενικοί στόχοι ταξινομούνται σε τρεις άξονες:

i) Γνώση και μεθοδολογία

ii) Συνεργασία και επικοινωνία
iii) Επιστήμη και καθημερινή ζωή

i) Γνώση και μεθοδολογία

Οι μαθητές και οι μαθήτριες προσεγγίζουν ένα σύνολο βασικών απλών εννοιών που αφορούν τη γενική δομή των υπολογιστικών συστημάτων και τις διαχρονικές αρχές που τα διέπουν. Αποκτούν στοιχειώδεις δεξιότητες και γνώσεις χειρισμού λογισμικού γενικής χρήσης καθώς και ικανότητες μεθοδολογικού χαρακτήρα. Απομυθοποιούν τον υπολογιστή και τον χρησιμοποιούν ως εργαλείο ανακάλυψης, δημιουργίας, έκφρασης αλλά και ως νοητικό εργαλείο και εργαλείο ανάπτυξης της σκέψης. Χρησιμοποιούν εφαρμογές πολυμέσων εκπαιδευτικού περιεχομένου και κατακτούν τις έννοιες της πλοήγησης και της αλληλεπίδρασης

Τελειώνοντας την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να είναι ικανοί:

· να προσεγγίζουν βασικές έννοιες της Πληροφορικής
· να αναγνωρίζουν την κεντρική μονάδα και τις βασικές περιφερειακές συσκευές (πληκτρολόγιο, οθόνη, ποντίκι, εκτυπωτής) του υπολογιστή
· να μπορούν να εξηγούν με απλά λόγια τη χρησιμότητα των περιφερειακών συσκευών
· να τις θέτουν σε λειτουργία και να τις χρησιμοποιούν
· να αντιλαμβάνονται τον υπολογιστή, τις περιφερειακές συσκευές και το χρησιμοποιούμενο λογισμικό ως ενιαίο σύστημα
· να εργάζονται με σχετική αυτονομία σε ένα γραφικό περιβάλλον εργασίας
· να χρησιμοποιούν λογισμικό γενικής χρήσης για να εκφράζουν τις ιδέες τους με πολλούς τρόπους και μέσα
· να χρησιμοποιούν εφαρμογές πολυμέσων εκπαιδευτικού περιεχομένου και να κατανοούν τις έννοιες της πλοήγησης και της αλληλεπίδρασης
· να αναζητούν πληροφορίες σε απλές βάσεις δεδομένων ή σε άλλες πηγές πληροφοριών
· να επικοινωνούν και να αναζητούν πληροφορίες χρησιμοποιώντας το Διαδίκτυο (με τη βοήθεια ή μη του δασκάλου)
· να συσχετίζουν απλές επιστημονικές γνώσεις με τις εμπειρίες τους
· να παρατηρούν χρησιμοποιώντας όλες τις αισθήσεις τους και να καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους
· να συλλέγουν πληροφορίες από διάφορες πηγές και να τις αξιολογούν
· να κάνουν συλλογισμούς, να υποβάλλουν ερωτήσεις, να αναζητούν απαντήσεις και να τις καταγράφουν
· να αναπτύσσουν κριτική στάση σχετικά με τη χρήση των υπολογιστών για την αντιμετώπιση προβλημάτων.

ii) Συνεργασία και επικοινωνία

Οι μαθητές και οι μαθήτριες χρησιμοποιούν το λειτουργικό σύστημα, το Διαδίκτυο, το λογισμικό εφαρμογών (επεξεργασία κειμένου, ζωγραφική, εκπαιδευτικό λογισμικό, λογισμικό πλοήγησης στο Διαδίκτυο, κλπ.) και αναπτύσσουν δραστηριότητες στο πλαίσιο ποικίλων ομαδικών - συνθετικών εργασιών

Τελειώνοντας την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να είναι ικανοί:

· να ακολουθούν απλές οδηγίες για την εκτέλεση εργασιών
· να συνεργάζονται για την εκτέλεση συγκεκριμένης εργασίας
· να αναγνωρίζουν τη συμβολή της ομαδικής εργασίας στην παραγωγή έργου
· να ακούν και να επεξεργάζονται ορθολογικά τις διάφορες απόψεις, ώστε να αναδεικνύεται η δυναμική του διαλόγου
· να λειτουργούν με βάση την αρχή σεβασμού της εργασίας των άλλων
· να αναπτύσσουν ένα κώδικα δεοντολογίας που να αφορά την εργασία τους στο χώρο του εργαστηρίου και όχι μόνο
· να αξιοποιούν τα εργαλεία πληροφορικής για να παρουσιάζουν τις παρατηρήσεις και τις σκέψεις τους, τα συμπεράσματά τους με τρόπο που οι ίδιοι επιλέγουν (σχέδια, πίνακες, λόγο, κείμενο κτλ.).

iii) Επιστήμη και καθημερινή ζωή

Οι μαθητές και οι μαθήτριες, στο πλαίσιο της γενικής τους παιδείας, ευαισθητοποιούνται και κρίνουν τις επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών στους διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ευαισθητοποιούνται σε θέματα προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων, ασφάλειας των πληροφοριών, συμπεριφοράς στο Διαδίκτυο κτλ.

Τελειώνοντας την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να είναι ικανοί:

· Να αναφέρουν εφαρμογές της πληροφορικής στο σύγχρονο κόσμο.
· Να εφαρμόζουν απλές γνώσεις της πληροφορικής στην καθημερινή ζωή.
· Να επισημαίνουν θετικές και αρνητικές επιπτώσεις από τη χρήση των νέων τεχνολογιών.
· Να ευαισθητοποιούνται σε θέματα προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων, ασφάλειας των πληροφοριών, συμπεριφοράς στο Διαδίκτυο κτλ.
· Να προβληματίζονται για τις επιπτώσεις από την εφαρμογή της τεχνολογίας στον εργασιακό χώρο, στη γλώσσα, στις αξίες και τον πολιτισμό.
· Να ακολουθούν απλές οδηγίες για την αποφυγή πιθανών κινδύνων για τους ίδιους και τους άλλους στην καθημερινή ζωή.

Σύμφωνα με την πρακτική που ακολουθείται διεθνώς αλλά και τις εμπειρίες και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από πειραματικές εφαρμογές, που έχουν γίνει και στη χώρα μας (Πιλοτικό Ολοήμερο Σχολείο, πρόγραμμα "Το Νησί των Φαιάκων", πειραματικά προγράμματα στο πλαίσιο του έργου "Σχολεία Εφαρμογής Πειραματικών Προγραμμάτων Εκπαίδευσης (Σ.Ε.Π.Π.Ε.)" του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου κ.ά.) οι εκπαιδευτικοί στόχοι είναι εντελώς "διαφανείς" για το μαθητή και υλοποιούνται με διάχυση της Πληροφορικής στα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα (ολιστική προσέγγιση). Οι απαραίτητες γνώσεις θα αποκτηθούν με τη χρήση κατάλληλου λογισμικού (όπως: Προσομοιώσεις, Εκπαιδευτικά παιγνίδια, Αλληλεπιδραστικά πολυμέσα, Χρήση λογισμικού γενικής χρήσης (ζωγραφική, επεξεργασία κειμένου κτλ.), χρήση και αξιοποίηση ανοικτού λογισμικού, εκπαιδευτικές εφαρμογές διερευνητικού χαρακτήρα κτλ.), καθώς και του απαραίτητου συνοδευτικού υλικού (βιβλία, σχέδια μαθημάτων, διδακτικά σενάρια, δραστηριότητες στο πλαίσιο αξιοποίησης λογισμικού στα διάφορα γνωστικά αντικείμενα κ.ά.)

Για την εισαγωγή της Πληροφορικής, εκτός από το σωστό σχεδιασμό της, υπάρχει ανάγκη επιστημονικής-παιδαγωγικής καθοδήγησης και υποστήριξης αλλά και κατάλληλης επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, ώστε να πε-

ριορισθούν οι υπαρκτοί κίνδυνοι αρνητικών επιπτώσεων από τον ανεξέλεγκτο-εμπειρικό πειραματισμό σε τόσο μικρές και τρυφερές ηλικίες. Ο υπολογιστής ως εργαλείο έρχεται να συμπληρώσει και όχι να αντικαταστήσει λειτουργίες οι οποίες αποδεδειγμένα βοηθούν στη νοητική ανάπτυξη των μαθητών (η χρήση ορθογράφου, για παράδειγμα, πριν ακόμη οι μαθητές μάθουν τη δομή της γλώσσας και τους βασικούς κανόνες ορθογραφίας δεν βοηθά αλλά αντίθετα εμποδίζει να μάθει σωστή ορθογραφία).

Στις δύο τελευταίες τάξεις του Δημοτικού σχολείου, εκτός από τη διάχυση της Πληροφορικής στα άλλα γνωστικά αντικείμενα, οι μαθητές στο πλαίσιο της ευέλικτης ζώνης μπορούν να ασκηθούν στη χρήση λογισμικού γενικής χρήσης (ζωγραφική, επεξεργασία κειμένου, βάσεις δεδομένων, λογιστικό φύλλο, γραφικά), εφαρμογές πο-λυμέσων, χρήση - ενημέρωση βάσεων δεδομένων, στην ηλεκτρονική αλληλογραφία και αναζήτηση πληροφοριών από τον παγκόσμιο ιστό (www) και να κάνουν χρήση κατάλληλων εργαλείων για την καλλιέργεια και ανάπτυξη της σκέψης τους.

Η Πληροφορική στο Γυμνάσιο

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Σκοπός του μαθήματος της Πληροφορικής στο Γυμνάσιο είναι να δώσει στους μαθητές όλα τα απαιτούμενα εφόδια ώστε να εντρυφήσουν[3] στις βασικές έννοιες και όρους της Τεχνολογίας της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας, δηλαδή των μέσων και των τεχνικών που χρησιμοποιούνται για την επεξεργασία, τη μετάδοση και λήψη κάθε πληροφορίας που μπορεί να παρουσιασθεί σε ψηφιακή μορφή. Να αποκτήσουν πρακτική εμπειρία και τις απαραίτητες δεξιότητες χειρισμού και κριτικής επεξεργασίας, αλλά και μεθοδολογικού χαρακτήρα, ασκούμενοι σε ένα σύστημα υπολογιστών και στα βασικά εργαλεία που το συνοδεύουν. Να χρησιμοποιούν εφαρμογές πολυμέσων και να κατακτούν τις έννοιες της πλοήγησης και της αλληλεπίδρασης, ώστε να μπορούν να αξιοποιούν τον υπολογιστή στο πλαίσιο διαφόρων μαθημάτων με τη χρήση κατάλληλου εκπαιδευτικού λογισμικού. Να αναπτύσσουν κώδικες δεοντολογίας στο πλαίσιο της συνεργασίας με άλλους και του σεβασμού της εργασίας τους. Να μπορούν να αναγνωρίζουν και να κρίνουν τις επιπτώσεις των υπολογιστικών και δικτυακών τεχνολογιών στους διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Να μπορούν να ερμηνεύουν και να διακρίνουν μελλοντικές επιπτώσεις της Πληροφορικής.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Για την επίτευξη του γενικού σκοπού οι γενικοί στόχοι ταξινομούνται σε τρεις άξονες:

i) Γνώση και μεθοδολογία
ii) Συνεργασία και επικοινωνία
iii) Επιστήμη και καθημερινή ζωή

i) Γνώση και μεθοδολογία

Οι μαθητές και οι μαθήτριες προσεγγίζουν το σύνολο των βασικών απλών εννοιών που αφορούν τη γενική δομή των υπολογιστικών συστημάτων και τις διαχρονικές αρχές που τα διέπουν (αρχιτεκτονική υπολογιστών, διαφορετικότητα υπολογιστικών συστημάτων, πρόγραμμα, οργάνωση και διαχείριση αρχείων κλπ.). Αποκτούν δεξιότητες και γνώσεις χειρισμού λογισμικού γενικής χρήσης. Μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τις σταθερές και τα χαρακτηριστικά των διαφόρων κατηγοριών λογισμικού και αποκτούν ικανότητες μεθοδολογικού χαρακτήρα. Απομυθοποιούν τον υπολογιστή αποκτώντας γνώσεις σχετικά με τη διαδικασία επίλυσης απλών προβλημάτων σε προγραμματιστικό περιβάλλον.

Τελειώνοντας οι μαθητές και οι μαθήτριες το Γυμνάσιο, πρέπει να είναι ικανοί:

· Να εξηγούν και να αναλύουν βασικές έννοιες και όρους της πληροφορικής (δεδομένα, πληροφορίες, κωδικοποίηση, επεξεργασία δεδομένων, αρχείο, αποθήκευση, πρόγραμμα, λογισμικό, λογισμικό συστήματος, κτλ.)

· Να περιγράφουν τη λειτουργία των κυριοτέρων μονάδων του υπολογιστή.

· Να εξηγούν τις βασικές έννοιες και τη βασική ορολογία της σύγχρονης δικτυακής τεχνολογίας και της τεχνολογίας των πολυμέσων.

· Να χρησιμοποιούν με ευχέρεια ένα υπολογιστικό σύστημα σε γραφικό περιβάλλον επικοινωνίας.

· Να χειρίζονται εργαλεία λογισμικού γενικής χρήσης για να εκφράζουν τις ιδέες τους με πολλούς τρόπους και μέσα.

· Να αξιοποιούν τη βοήθεια που παρέχουν τα διάφορα λογισμικά και να διαθέτουν ικανότητες μεθοδολογικού χαρακτήρα, για να επεκτείνουν τις γνώσεις και δεξιότητές τους να επικοινωνούν και να αναζητούν πληροφορίες χρησιμοποιώντας τον παγκόσμιο ιστό πληροφοριών (με τη βοήθεια ή μη του εκπαιδευτικού).

· Να συσχετίζουν απλές επιστημονικές γνώσεις με τις εμπειρίες και τα βιώματά τους.

· Να παρατηρούν χρησιμοποιώντας όλες τις αισθήσεις τους και να καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους.

· Να συλλέγουν πληροφορίες από διάφορες πηγές και να τις αξιολογούν.

· Να κάνουν συλλογισμούς, να υποβάλλουν ερωτήσεις, να αναζητούν απαντήσεις και να τις καταγράφουν.

· Να επιλύουν απλά προβλήματα σε προγραμματιστικό περιβάλλον.

· Να αναπτύσσουν κριτική στάση σχετικά με τη χρήση των υπολογιστών για την αντιμετώπιση προβλημάτων.

ii) Συνεργασία και επικοινωνία

Οι μαθητές και οι μαθήτριες χρησιμοποιούν το λειτουργικό σύστημα και το λογισμικό ευρείας χρήσης (εφαρμογές γραφείου, λογισμικό πλοήγησης στο Διαδίκτυο, κλπ.) που διδάχθηκαν και αναπτύσσουν δραστηριότητες στο πλαίσιο ποικίλων ομαδικών - συνθετικών εργασιών.

Τελειώνοντας οι μαθητές και οι μαθήτριες το Γυμνάσιο, πρέπει να είναι ικανοί:

· Να ακολουθούν οδηγίες και σχέδια για την εκτέλεση συγκεκριμένων εργασιών.

· Να χρησιμοποιούν βασικά προγράμματα εφαρμογών για γραπτή έκφραση και επικοινωνία, σχεδίαση, ζωγραφική, μοντελοποίηση, να μεταδίδουν τις παρατηρήσεις και τις σκέψεις τους και να παρουσιάζουν την επιστημονική πληροφορία τόσο με σχέδια, διαγράμματα και πίνακες όσο και με λόγο και κείμενο.

· Να χρησιμοποιούν το παγκόσμιο Διαδίκτυο και να αξιοποιούν τις υπηρεσίες που προσφέρουν η αναζήτηση - συλλογή - επεξεργασία - παρουσίαση και μετάδοση πληροφοριών κτλ. στο πλαίσιο διαφόρων συνθετικών εργασιών.

[3] εντρυφώ: ασχολούμαι με κάτι που μου δίνει χαρά

· Να συνεργάζονται σε ομάδες για την εκτέλεση συγκεκριμένης εργασίας.

· Να υπερβαίνουν τις αντιθέσεις τους με συστηματικό και δεοντολογικό τρόπο.

· Να σχεδιάζουν, να θέτουν στόχους, να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες, να αναζητούν πηγές πληροφόρησης και να συνεργάζονται για την διεξαγωγή εργασιών.

iii) Επιστήμη και καθημερινή ζωή

Οι μαθητές και οι μαθήτριες, στο πλαίσιο της γενικής τους παιδείας ευαισθητοποιούνται και κρίνουν τις επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών στους διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ευαισθητοποιούνται σε θέματα προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων, ασφάλειας των πληροφοριών, συμπεριφοράς στο Διαδίκτυο κτλ.

Τελειώνοντας οι μαθητές και οι μαθήτριες το Γυμνάσιο, πρέπει να είναι ικανοί:

· Να αναγνωρίζουν(διακρίνουν) τις χρήσεις της τεχνολογίας της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην καθημερινή ζωή και στις διάφορες ανθρώπινες δραστηριότητες.

· Να εφαρμόζουν απλές γνώσεις της Πληροφορικής στην καθημερινή ζωή.

· Να χρησιμοποιούν την τεχνολογία της Πληροφορικής για να επιλέγουν, να αποθηκεύουν και να παρουσιάζουν/κοινοποιούν την επιστημονική πληροφορία.

· Να αναγνωρίζουν την πιθανότητα ατυχημάτων και τους τρόπους πρόληψης σε διάφορες περιπτώσεις (στο σχολικό ή άλλο περιβάλλον) στην καθημερινή ζωή.

· Να ακολουθούν οδηγίες για αποφυγή των κινδύνων και να αναπτύσσουν κώδικα δεοντολογίας στο χώρο εργασίας τους αλλά και στην καθημερινή ζωή.

· Να συζητούν, να ενημερώνονται και να προβληματίζονται για τις τεχνολογικές εξελίξεις.

· Να αναγνωρίζουν τις επιπτώσεις τους στους διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας (στην εργασία, στον πολιτισμό, στα ατομικά δικαιώματα κτλ.).

· Να ευαισθητοποιούνται σε θέματα προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων, ασφάλειας των πληροφοριών, συμπεριφοράς στο Διαδίκτυο κτλ.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ[4]

ΤΑΞΕΙΣ Α΄ ΚΑΙ Β΄		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Γνωρίζω τον υπολογιστή	–Αναγνώριση και λειτουργία των φυσικών μονάδων ενός τυπικού υπολογιστικού συστήματος. –Προφυλάξεις, εργονομία. –Σωστή θέση του σώματος. –Αναγνώριση της χρήσης του υπολογιστή και της χρήσης του στο άμεσο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον.	**• Τα εργαλεία που διατίθενται από τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας προσφέρονται κατεξοχήν για την αναζήτηση, συλλογή και επεξεργασία δεδομένων, την παραγωγή πληροφορίας, την επικοινωνία και την ανταλλαγή του παραγόμενου προϊόντος με τελικό ζητούμενο τη γνώση και τη διαμόρφωση άποψης και γνώμης. Προκύπτει, λοιπόν, ότι στην Πληροφορική ενυπάρχει η διαθεματική και διεπιστημονική διάσταση. Συνδέεται, συνεπώς, με όλα τα γνωστικά αντικείμενα τα οποία και υποστηρίζει αλλά και με τις δραστηριότητες της σχολικής ζωής (σχολική εφημερίδα, αφίσες, ανακοινώσεις, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις κ.λπ.).**
Παίζω και μαθαίνω με τον υπολογιστή	–Άνοιγμα και κλείσιμο μιας εφαρμογής με βοήθεια και σταδιακή αυτονόμηση. –Ξεφύλλισμα κειμένων, εικόνων και ακρόαση ήχων και μουσικής από έτοιμες πολυμεσικές εφαρμογές. –Δημιουργία εικόνας, επανάληψη εικόνας – σχήματος, μετακίνηση.	
Επικοινωνώ ηλεκτρονικά	–Επίδειξη επιλεγμένων τόπων του Διαδικτύου (WWW).	

[4] Σύμφωνα με τα όσα έχουν αναφερθεί, σχετικά με την Πληροφορική στο Δημοτικό, τα Προτεινόμενα "αντικείμενα" διαθεματικής προσέγγισης θα γίνονται σε προαιρετική βάση κατά την κρίση του εκπαι-δευτικού και ανάλογα με τις ανάγκες της διδασκαλίας.

Τάξεις Γ΄ και Δ΄		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Γνωρίζω τον υπολογιστή	–Πρώτη γνωριμία με το γραφικό περιβάλλον επικοινωνίας (GUI) του υπολογιστή.	• Τα εργαλεία που διατίθενται από τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας προσφέρονται κατεξοχήν για την αναζήτηση, συλλογή και επεξεργασία δεδομένων, την παραγωγή πληροφορίας, την επικοινωνία και την ανταλλαγή του παραγόμενου προϊόντος με τελικό ζητούμενο τη γνώση και τη διαμόρφωση άποψης και γνώμης. Προκύπτει, λοιπόν, ότι στην Πληροφορική ενυπάρχει η διαθεματική και διεπιστημονική διάσταση. Συνδέεται, συνεπώς, με όλα τα γνωστικά αντικείμενα τα οποία και υποστηρίζει αλλά και με τις δραστηριότητες της σχολικής ζωής (σχολική εφημερίδα, αφίσες, ανακοινώσεις, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις κ.λπ.).
Παίζω και μαθαίνω με τον υπολογιστή	–Πληκτρολόγηση απλού κειμένου, ζωγραφική. –Αναζήτηση πληροφοριών σε λεξικά, εγκυκλοπαίδειες κ. ά. –Αποθήκευση και άνοιγμα αρχείου με βοήθεια και σταδιακή αυτονόμηση.	
Επικοινωνώ ηλεκτρονικά	–Επίσκεψη επιλεγμένων τόπων του Διαδικτύου (WWW).	

ΤΑΞΕΙΣ Ε΄ ΚΑΙ ΣΤ΄		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Γνωρίζω τον υπολογιστή	–Ο υπολογιστής ως ενιαίο σύστημα.	• Τα εργαλεία που διατίθενται από τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας προσφέρονται κατεξοχήν για την αναζήτηση, συλλογή και επεξεργασία δεδομένων, την παραγωγή πληροφορίας, την επικοινωνία και την ανταλλαγή του παραγόμενου προϊόντος με τελικό ζητούμενο τη γνώση και τη διαμόρφωση άποψης και γνώμης. Προκύπτει, λοιπόν, ότι στην Πληροφορική ενυπάρχει η διαθεματική και διεπιστημονική διάσταση. Συνδέεται, συνεπώς, με όλα τα γνωστικά αντικείμενα τα οποία και υποστηρίζει αλλά και με τις δραστηριότητες της σχολικής ζωής (σχολική εφημερίδα, αφίσες, ανακοινώσεις, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις κτλ.).
Γράφω και ζωγραφίζω	–Απλή μορφοποίηση κειμένου. –Ενσωμάτωση εικόνας σε κείμενο. –Αποθήκευση και ανάκτηση αρχείου.	
Υπολογίζω και κάνω γραφήματα	–Παρουσίαση στοιχείων σε πίνακα. –Δημιουργία απλών γραφημάτων.	

Ελέγχω και προγραμματίζω	–Χρήση μιας απλής γλώσσας προγραμματισμού (Logo like) για τον έλεγχο και προγραμματισμό του υπολογιστή.	
Δημιουργώ- Ανακαλύπτω - Ενημερώνομαι	–Αναζήτηση, συλλογή, επιλογή πληροφοριών. –Κριτική επεξεργασία, παρουσίαση.	
Επικοινωνώ ηλεκτρονικά	–Χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) με βοήθεια και σταδιακή αυτονόμηση.	
Ο υπολογιστής και οι εφαρμογές του	–Χρήση του υπολογιστή στην καθημερινή ζωή. –Συζήτηση – Προβληματισμοί.	

ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Α΄ ΤΑΞΗ		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Γνωρίζω τον υπολογιστή ως ενιαίο σύστημα	–Βασικές έννοιες Πληροφορικής. –Ιστορική διαδρομή της εξέλιξης των υπολογιστών. –Το υλικό του υπολογιστικού συστήματος. –Το λογισμικό του υπολογιστικού συστήματος. –Προστασία υλικού, λογισμικού και δεδομένων. –Εργονομία - Προφυλάξεις.	–Μαθηματικά, Βιολογία, Ιστορία
Επικοινωνώ με τον υπολογιστή	–Το γραφικό περιβάλλον επικοινωνίας. –Το περιβάλλον παρουσίασης του παγκόσμιου ιστού (web browser).	–Γλώσσα (Multi modal environment), Αισθητική αγωγή
Χρήση εργαλείων έκφρασης, επικοινωνίας, ανακάλυψης και δημιουργίας	–Έκφραση (γραφή – ζωγραφική) με τη βοήθεια του υπολογιστή. –Πληροφόρηση και επικοινωνία με τη βοήθεια του Διαδικτύου (Internet). –Οργάνωση, συνεργασία, προγραμματισμός, συνεισφορά στους σκοπούς της ομάδας. –Ανάληψη ευθυνών.	–Αισθητική Αγωγή

Ο υπολογιστής στο σχολείο και την καθημερινή ζωή	–Χρήσεις του υπολογιστή στην καθημερινή ζωή (στο σχολείο, στο σπίτι, στις τράπεζες κτλ.).	

Β΄ ΤΑΞΗ		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Γνωρίζω τον υπολογιστή ως ενιαίο σύστημα	–Μονάδες του υπολογιστή. –Οι υπολογιστές πολυμέσων (χαρακτηριστικά τους) και οι πολυμεσικές εφαρμογές. –Αναπαράσταση της πληροφορίας στον υπολογιστή. –Σύνδεση υπολογιστών - Δίκτυα και λειτουργική αξιοποίησή τους.	–Μαθηματικά, Φυσική, Αισθητική Αγωγή, Οικιακή Οικονομία
Επικοινωνώ με τον υπολογιστή	–Ανακάλυψη με τη «βοήθεια» που παρέχει ο υπολογιστής. –Αποθήκευση και διαχείριση αρχείων.	
Χρήση εργαλείων έκφρασης, επικοινωνίας, ανακάλυψης και δημιουργίας	–Χρήση εργαλείων: Αριθμητικής επεξεργασίας και γραφικής παρουσίασης δεδομένων. –Εργαλείο παρουσιάσεων. –Πληροφόρηση και επικοινωνία με τη βοήθεια του Διαδικτύου (Internet).	–Μαθηματικά, Φυσική
Ο υπολογιστής στο επάγγελμα	–Αλλαγές και επιπτώσεις στο εργασιακό περιβάλλον εξαιτίας της εισαγωγής και χρήσης των νέων τεχνολογιών. Διαφαινόμενες ανάγκες.	

Γ΄ ΤΑΞΗ		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Γνωρίζω τον υπολογιστή ως ενιαίο σύστημα	–Γλώσσες προγραμματισμού. –Βασικά στάδια επίλυσης προβλήματος με τη χρήση υπολογιστή. –Δημιουργία και εκτέλεση προγράμματος.	–Μαθηματικά, Νέα Ελληνικά, Ξένες γλώσσες
Χρήση εργαλείων έκφρασης, επικοινωνίας, ανακάλυψης και δημιουργίας	–Δημιουργία πολυμεσικής εφαρμογής.	Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Ιστορία, Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία

Ο υπολογιστής στην κοινωνία και τον πολιτισμό	–Η επίδραση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην επιστήμη, την τέχνη, τον πολιτισμό, τη γλώσσα, το περιβάλλον, την ποιότητα ζωής κτλ.	–Γλωσσικά μαθήματα, Αισθητική Αγωγή, Φυσικές επιστήμες, Μαθηματικά, Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός, Περιβαλλοντική εκπαίδευση κτλ.

Η διαθεματική διάσταση

Τα εργαλεία που διατίθενται από τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας προσφέρονται κατεξοχήν για την αναζήτηση, συλλογή και επεξεργασία δεδομένων, την παραγωγή πληροφορίας, την επικοινωνία και την ανταλλαγή του παραγόμενου προϊόντος, με τελικό ζητούμενο τη γνώση και τη διαμόρφωση άποψης και γνώμης. Προκύπτει, λοιπόν, ότι στην Πληροφορική ενυπάρχει η διαθεματική και διεπιστημονική διάσταση. Συνδέεται, συνεπώς, εκτός των προτεινόμενων θεμάτων, με όλα τα γνωστικά αντικείμενα τα οποία και υποστηρίζει.

Η Διδακτική Μεθοδολογία

Προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Η πληθώρα των γνώσεων, με τις οποίες κατακλύζεται ο σύγχρονος άνθρωπος και η γρήγορη απαξίωσή τους, επιβάλλει η διδασκαλία να μην έχει γνωσιοκεντρικό χαρακτήρα. Η διδακτική πορεία θα βασίζεται στην αυτενέργεια του μαθητή, ο οποίος θα πρέπει να παρακινείται από τον εκπαιδευτικό στο να προσδιορίζει και να αξιοποιεί διάφορες πηγές και μέσα πληροφόρησης. Θα συνδυάζει τη θεωρία με την πράξη, η δε πληροφόρηση θα δίνεται με εποπτικό τρόπο και θα στοχεύει, κυρίως, στην απόκτηση κριτικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων μεθοδολογικού χαρακτήρα. Κατά το σχεδιασμό των διδακτικών ενεργειών θα λαμβάνεται υπόψη ότι η κατανόηση των εννοιών και η απόκτηση ουσιαστικής γνώσης επιτυγχάνεται, αν στηρίζεται σε προηγούμενες γνώσεις, εμπειρίες και βιώματα των μαθητών. Μέσα από μια ενιαία και συνεχή δημιουργική διαδικασία, η διδασκαλία θα βοηθά τους μαθητές να ανακαλύπτουν οι ίδιοι τη γνώση, προτρέποντας και εθίζοντάς τους να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες. Γενικότερα, η διδασκαλία θα πρέπει να σκοπεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών και να τους βοηθά, προσαρμόζοντας και αξιοποιώντας τα σημερινά δεδομένα, να οραματίζονται το δικό τους κόσμο και ένα καλύτερο αύριο.

Τα παραπάνω προϋποθέτουν τη χρήση μεθόδων που να προωθούν, να ενισχύουν και να ενθαρρύνουν

· την ενεργοποίηση του μαθητή και την εμπλοκή του σε διαδικασίες μέσα από τις οποίες θα κατακτά ο ίδιος τη γνώση

· τη δημιουργική δράση και τον πειραματισμό

· τη συνεργατική και ανακαλυπτική μάθηση

· την ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων μεθοδολογικού χαρακτήρα

· τη συζήτηση, τον προβληματισμό και την καλλιέργεια κριτικής σκέψης

· την καλλιέργεια ελεύθερης σκέψης και έκφρασης

· τη μάθηση πάνω στο πώς μαθαίνουμε.

Η χρήση των νέων Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας σε όλους σχεδόν τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας προσδίδει μια ιδιαιτερότητα στο μάθημα της Πληροφορικής και παρέχει τη δυνατότητα σύνδεσής του με όλα σχεδόν τα γνωστικά αντικείμενα. Προσφέρεται, συνεπώς, για την κατεξοχήν εφαρμογή διαθεματικών και διεπιστημονικών δραστηριοτήτων, μέσα από τις οποίες επιτυγχάνεται η ολιστική προσέγγιση της γνώσης και αξιοποιείται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο ο σχολικός χρόνος. Πρέπει να έχουν σαφή εργαστηριακό προσανατολισμό, γιατί, στο σχολικό εργαστήριο και στο πλαίσιο ποικίλων δραστηριοτήτων, δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές, χρησιμοποιώντας υπολογιστικά εργαλεία και τεχνικές, να δραστηριοποιούνται, να πειραματίζονται, να δημιουργούν και ανακαλύπτουν τη γνώση. Ειδικότερα για τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, η χρήση των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας παρέχει τη δυνατότητα σύνδεσης του "διδακτικού γίγνεσθαι" με τα γεγονότα της καθημερινής ζωής Ο χαρακτήρας των δραστηριοτήτων θα πρέπει να είναι τέτοιος, ώστε μέσα από ποικίλες διδακτικές στρατηγικές και με τη χρήση πολλαπλών μέσων να δίνεται μια συνολική εικόνα της Πληροφορικής, να αποκαλύπτονται οι σχέσεις μεταξύ των επιμέρους εφαρμογών, εργαλείων κ.λπ.

Στο πλαίσιο αυτό ο εκπαιδευτικός από αναμεταδότης γνώσεων μετατρέπεται σε διαμεσολαβητή, συνεργάτη και σύμβουλο στην αυτόνομη μάθηση και στη διαδικασία ανακάλυψης της γνώσης. Σε οργανωτή της διδασκαλίας και της διαδικασίας της μάθησης.

Παράλληλα, με τις δραστηριότητες θα πρέπει να διευκολύνεται και να ενισχύεται:

· Η ανάπτυξη της ικανότητας του μαθητή να δημιουργεί.

· Ο συμμετοχικός-συνεργατικός χαρακτήρας της μάθησης.

· Η δυνατότητα αναλυτικής και συνθετικής σκέψης.

· Η αξιοποίηση των υπολογιστικών και δικτυακών τεχνολογιών ως εργαλείων μάθησης και σκέψης.

· Η ανάπτυξη δεξιοτήτων μοντελοποίησης και τεχνικών επίλυσης προβλημάτων.

· Η ικανότητα στη χρήση συμβολικών μέσων έκφρασης και διερεύνησης.

· Η καλλιέργεια διαχρονικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων μεθοδολογικού χαρακτήρα.

· Η καλλιέργεια κλίματος αμοιβαίου σεβασμού.

· Η καλλιέργεια του ενδιαφέροντος για την ενασχόληση με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας.

· Η καλλιέργεια της διάθεσης για κριτική αντιμετώπισή τους, για διερεύνηση και στοχασμό.

Τα προβλήματα οι εργασίες και οι δραστηριότητες θα πρέπει, κατά το δυνατό, να επιλέγονται από το χώρο των ενδιαφερόντων των μαθητών και να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην ανάλυση και στο σχεδιασμό της λύσης. Οι εργασίες θα πρέπει να είναι δομημένες κατά τέτοιον τρόπο, ώστε να μπορούν να ολοκληρώνονται τμηματικά, να απαιτούν την ταυτόχρονη ενασχόληση των μαθητών της ομάδας και, για την ολοκλήρωσή τους να απαιτούν πολύπλευρη προσέγγιση της γνώσης. Η ανάλυση και ο σχεδιασμός θα είναι η βάση της δουλειάς εκτός εργαστηρίου, στο σπίτι ή στην αίθουσα. Στην αίθουσα θα γίνεται επίσης, η εισαγωγή και η ανάπτυξη των διαφόρων

εννοιών, παράλληλα με την πρακτική άσκηση στο εργαστήριο.

Η ανάπτυξη της ύλης θα πρέπει να γίνεται με σπειροειδή τρόπο και κατευθύνεται:

· από το ειδικό στο γενικό

· από το απλό στο σύνθετο

· από το εύκολο στο δύσκολο

Η διδασκαλία γίνεται αποτελεσματικότερη, αν πριν από την εισαγωγή των εννοιών και της σχετικής ορολογίας εξασφαλίζεται η εμπειρική γνώση και αναδεικνύεται η αναγκαιότητα της εισαγωγής τους. Θα πρέπει, συνεπώς, με κατάλληλα παραδείγματα ή προβλήματα να αναδεικνύεται η αναγκαιότητα της εισαγωγής των εννοιών και κατόπιν να εισάγονται οι έννοιες, η δε επεξεργασία τους να στηρίζεται στις προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες, ώστε ο μαθητής να εντάσσει σταδιακά τη νέα γνώση στις ήδη υπάρχουσες. Οι γενικεύσεις επίσης θα πρέπει να υποστηρίζονται από παραδείγματα, τα οποία θα αντλούν ιδέες από το περιβάλλον και τις προσωπικές εμπειρίες των μαθητών.

Όλα τα παραπάνω θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τη δημιουργία του κατάλληλου μαθησιακού περιβάλλοντος, το οποίο θα ικανοποιεί τις μαθησιακές ανάγκες των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Το Διδακτικό υλικό

Απαιτούμενο διδακτικό υλικό

Η υποστήριξη της διδασκαλίας θα γίνεται με πολλαπλό διδακτικό υλικό, εποπτικό, έντυπο ή ηλεκτρονικό, υψηλών προδιαγραφών το οποίο θα απευθύνεται:

· στο μαθητή

· στον εκπαιδευτικό

· στον υπεύθυνο του σχολικού εργαστηρίου

και θα περιλαμβάνει:

Βιβλίο του μαθητή

Θα αποτελεί το βιβλίο αναφοράς στο οποίο ο μαθητής θα ανατρέχει κάθε φορά που θα έχει ανάγκη να προσεγγίσει έννοιες της Πληροφορικής. Θα πρέπει να παρέχει στους μαθητές όλες τις πληροφορίες και γνώσεις που απαιτούνται, ώστε να κατανοούν με ευκολία, ακρίβεια και σαφήνεια, τις έννοιες που προδιαγράφονται στο πρόγραμμα σπουδών. Θα πρέπει να είναι απαλλαγμένο από περιττές λεπτομέρειες (ιδιαίτερα σε ότι αφορά συγκεκριμένο υλικό / λογισμικό) και να παραπέμπει και σε άλλες πηγές γνώσης και πληροφόρησης, όπως βιβλία, άρθρα, τοποθεσίες στον παγκόσμιο ιστό πληροφοριών κτλ.

Το περιεχόμενό του θα πρέπει να περιλαμβάνει παραδείγματα, εφαρμογές και γενικά, γνώσεις που προωθούν τη διαθεματικότητα, πρόσθετες μη εξεταστέες πληροφορίες (παραθέματα) που επεξηγούν, επεκτείνουν ή παρουσιάζουν εφαρμογές των γνώσεων που περιέχονται στο κείμενο αλλά είναι σαφώς οροθετημένες από την εξεταστέα ύλη. Να είναι οργανωμένο σε ομοιογενείς ενότητες διαρθρωμένες με τρόπο που να εξασφαλίζει τη συνέχεια και την ενότητα στις διδασκόμενες έννοιες.

Κάθε ενότητα θα πρέπει να περιλαμβάνει εισαγωγικό τμήμα, το οποίο να προετοιμάζει το μαθητή για το περιεχόμενό της, να παρουσιάζει τη σχέση με τις υπόλοιπες ενότητες και να υποδηλώνονται με σαφήνεια οι στόχοι και οι σκοποί της διδασκαλίας που αναμένεται να επιτευχθούν με την ολοκλήρωσή της. Θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει εκτός από το κυρίως κείμενο, περίληψη, ασκήσεις- προβλήματα, δραστηριότητες. Οι δοκιμασίες (ασκήσεις, ερωτήσεις, προβλήματα κτλ.) να είναι διαβαθμισμένες αναφορικά με το βαθμό δυσκολίας τους, να αντιστοιχούν κατά το δυνατό στις πληροφορίες που παρέχει το σχολικό εγχειρίδιο και οι εκφωνήσεις τους να είναι σαφείς. Στις περιπτώσεις που οι δοκιμασίες απαιτούν επίκληση γνώσεων από άλλες πηγές, τότε αναφέρονται οι πηγές αυτές και πού θα αναζητηθούν. Θα πρέπει επίσης να αντιστοιχούν στους στόχους της διδασκαλίας και να παρέχουν δυνατότητα ανατροφοδότησης του εκπαιδευτικού και του μαθητή. Να συνδυάζουν τις πληροφορίες που παρέχονται από την τρέχουσα ενότητα με πληροφορίες που έχουν παρασχεθεί από προηγούμενες. Να ενισχύουν τη φυσική περιέργεια του μαθητή ενθαρρύνοντας το ερευνητικό πνεύμα του καθώς επίσης και τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών.

Η διδακτική προσέγγιση του βιβλίου θα πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να καλλιεργεί την ανάπτυξη ερευνητικού πνεύματος στο μαθητή και να υιοθετεί όπου και όσο είναι δυνατόν το ανακαλυπτικό μοντέλο μάθησης. Να ενθαρρύνει και να διευκολύνει την υιοθέτηση διαφορετικών μεθόδων διδασκαλίας και διαφορετικών τρόπων χρήσης του, από τη μεριά του εκπαιδευτικού. Να γίνεται προσπάθεια συσχέτισης των γνώσεων που παρέχονται με τις καθημερινές εμπειρίες και ανάγκες του μαθητή.

Η γλώσσα του βιβλίου θα πρέπει να είναι απλή, κατανοητή και παράλληλα να εμπλουτίζει το λεξιλόγιο των μαθητών με την εισαγωγή ενός λογικού αριθμού νέων λέξεων.

Η εργονομία του θα είναι νεανική. Οι εικόνες (φωτογραφίες, σχέδια, διαγράμματα) που συνοδεύουν το κείμενο θα πρέπει να είναι τέτοιες ώστε να το υποστηρίζουν αποτελεσματικά, να αυξάνουν το βαθμό κατανόησής του και, επιπλέον, να διεγείρουν την περιέργεια του μαθητή να παρατηρήσει και να επεξεργαστεί τις πληροφορίες που παρέχουν, ενώ θα βοηθούν τον εκπαιδευτικό να θέσει ερωτήματα, και να κινητοποιήσει τους μαθητές του για διάλογο μέσα στην τάξη.

Τετράδιο εργασίας

Θα είναι δομημένο με απλό και παραστατικό τρόπο και θα προτείνει στους μαθητές τρόπους, μεθόδους και τεχνικές χρήσης των υπολογιστικών εργαλείων για τη μοντελοποίηση και επίλυση πραγματικών προβλημάτων. Δεν θα αναφέρεται μόνο στο χειρισμό ή άλλες τεχνικές λεπτομέρειες συγκεκριμένων εργαλείων (π.χ. λογισμικού, εκτυπωτών, scanners κτλ.) αλλά κυρίως στα χαρακτηριστικά τους και στις δυνατότητες που προσφέρουν. Θα περιλαμβάνει ανοικτές-κλειστές ερωτήσεις, σωστού - λάθους, ανάπτυξης, σχολιασμού, προβλήματα, συνθετικές εργασίες κτλ.

Τα προβλήματα-εργασίες και οι δραστηριότητες που θα προτείνονται:

· θα είναι ορισμένες με σαφήνεια και θα αντλούν ιδέες από πραγματικές καταστάσεις και από τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών

· θα αντιστοιχούν, κατά το δυνατό, στις πληροφορίες που παρέχει το σχολικό εγχειρίδιο ή, στις περιπτώσεις που απαιτούν επίκληση γνώσεων από άλλες πηγές, θα προσδιορίζονται οι πηγές αυτές και πού θα αναζητηθούν

· θα είναι διαβαθμισμένες αναφορικά με το βαθμό δυσκολίας τους

· θα παρέχουν δυνατότητα ανατροφοδότησης της διδασκαλίας του εκπαιδευτικού και του μαθητή, ώστε να προσδιορίζει τι δεν κατανόησε, ή να επιβεβαιώνει και να διευρύνει τις γνώσεις που απέκτησε

· θα είναι πολύμορφες και θα ενισχύουν τη φυσική περιέργεια του μαθητής ενθαρρύνοντας το ερευνητικό πνεύμα του

· θα συνδυάζουν τις πληροφορίες που παρέχονται από την τρέχουσα ενότητα με πληροφορίες που έχουν δοθεί από προηγούμενες

· θα αξιολογούν την ικανότητα του μαθητή να επιλύει προβλήματα και να κατανοεί τη φυσική και κοινωνική πραγματικότητα που τον περιβάλλει, με την εφαρμογή των γνώσεων που έχει αποκτήσει.

Ειδικότερα, οι διαθεματικές και διεπιστημονικές δραστηριότητες που θα προτείνονται:

· θα συνδέονται και θα "διαπερνούν" όλο το πρόγραμμα σπουδών (Μαθηματικά, Φυσική, Ιστορία, Γλώσσα, Γεωγραφία, Βιολογία, κτλ.), ώστε να προωθούν την αντίληψη ότι ο υπολογιστής δεν είναι αυτοσκοπός αλλά εργαλείο

· θα δίνουν έμφαση στην ανάλυση και στο σχεδιασμό της λύσης, ώστε να αποφεύγεται η διάχυση και να αποκτώνται δεξιότητες μεθοδολογικού χαρακτήρα

· θα μπορούν να χωρίζονται σε υποθέματα και να ολοκληρώνονται τμηματικά

· θα προκαλούν το ενδιαφέρον για περαιτέρω προβληματισμό, έρευνα και μελέτη

· θα απαιτούν την συνεργασία ομάδας μαθητών

Στο τέλος κάθε ενότητας θα υπάρχει φύλλο αυτο-αξιολόγησης του μαθητή.

Έντυπο διδακτικό υλικό για τον καθηγητή

Εκτός από το Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών και τα Προγράμματα Σπουδών, θα υπάρχει βιβλίο του καθηγητή το οποίο θα στηρίζει τον εκπαιδευτικό παρέχοντάς του βοήθεια για την προετοιμασία του μαθήματος.

Ειδικότερα, στο βιβλίο του καθηγητή:

Θα αναπτύσσεται όλο το πλέγμα των δραστηριοτήτων με τις οποίες μπορεί να αξιοποιηθεί το βιβλίο του μαθητή και το υπόλοιπο διδακτικό υλικό.

· Θα περιέχονται οι απαντήσεις των ερωτήσεων και θα προτείνονται εναλλακτικοί τρόποι προσέγγισης της λύσης των προβλημάτων / ασκήσεων / εργασιών.

· Θα αναλύονται ανά μάθημα, οι ελάχιστες και οι μέγιστες απαιτήσεις που μπορούν να ικανοποιηθούν και θα γίνεται σαφής ένταξή του στον προβλεπόμενο (στο Π.Σ.) χρονοπρογραμματισμό της ύλης.

· Θα αναλύονται εναλλακτικές διδακτικές προσεγγίσεις και μεθοδολογίες.

· Θα προτείνονται τύποι ή τρόποι σχεδιασμού μαθημάτων και δραστηριοτήτων.

· Θα αναλύονται επιπλέον προβληματισμοί που μπορούν να τεθούν στους μαθητές.

· Θα προτείνονται πηγές αναζήτησης πρόσθετης πληροφόρησης και κριτήρια επιλογής και αξιοποίησής τους.

· Θα προτείνονται κριτήρια μέτρησης της επίδοσης των μαθητών.

Εγχειρίδιο υπεύθυνου εργαστηρίου

Το εγχειρίδιο αυτό θα περιέχει:

· οδηγίες εγκατάστασης του χρησιμοποιούμενου λογισμικού

· οδηγίες για την άμεση αντιμετώπιση πιθανών προβλημάτων

· υποδείξεις για τη βέλτιστη απόδοση του συστήματος

· οδηγίες για την εργονομία του χώρου του εργαστηρίου

· οδηγίες για τη συντήρηση του εξοπλισμού

· υποδείξεις-συμβουλές για την αναβάθμιση-επέκταση του εξοπλισμού.

Εκπαιδευτικό λογισμικό

Έχει σκοπό να συμπληρώσει τα κενά και τις αδυναμίες του συμβατικού διδακτικού υλικού, αξιοποιώντας, κυρίως, τις δυνατότητες διασύνδεσης και πολλαπλής αναπαράστασης της πληροφορίας, που προσφέρει η σύγχρονη υπολογιστική και δικτυακή τεχνολογία. Δεν αναπαράγει παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας αλλά χρησιμοποιείται όταν και εφόσον ευνοεί την λειτουργία και την ανάπτυξη πιο προωθημένων επιπέδων μάθησης και επικοινωνίας και παρέχει τη δυνατότητα εφαρμογής πολλών σύγχρονων παιδαγωγικών αρχών, που δεν ήταν εύκολο να υιοθετηθούν στο περιβάλλον της παραδοσιακής τάξης. Η ποιότητα και η καταλληλότητά του θα έχουν ελεγχθεί και πιστοποιηθεί με βάση διεθνή πρότυπα και προδιαγραφές, ώστε να συμβάλλει πραγματικά και ουσιαστικά στη βελτίωση της διαδικασίας της μάθησης.

Άλλο εκπαιδευτικό υλικό

Για την υποστήριξη της μαθησιακής διαδικασίας, θα χρησιμοποιείται και άλλων μορφών διδακτικό υλικό όπως διαφάνειες σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, slides, video-μαθήματα κτλ. Το υλικό αυτό πρέπει να είναι προσεκτικά επιλεγμένο, να έχει πιστοποιηθεί η καταλληλότητά του και να συνοδεύεται από συγκεκριμένες οδηγίες ένταξης και χρήσης του στη μαθησιακή διαδικασία.

Ειδικά για τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, μπορεί να χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε στοιχείο, εργαλείο ή προϊόν το οποίο είναι δυνατό να αυξήσει ή να βελτιώσει τις λειτουργικές δεξιότητες τους και να κάνει προσβάσιμη τη γνώση.

Αξιολόγηση

Με την αξιολόγηση επιδιώκεται να διαπιστωθεί ο βαθμός επίτευξης των στόχων της διδασκαλίας μιας διδακτικής ενότητας ή/και της διδασκαλίας ενός διδακτικού αντικειμένου στη διάρκεια ολόκληρου του διδακτικού έτους. Δεν αφορά μόνο την πρόοδο των μαθητών αλλά και τις διδακτικές μεθόδους, τα Προγράμματα Σπουδών κτλ. και έχει ως στόχο την ανατροφοδότηση εκπαιδευτικού - μαθητών. Με την αξιολόγηση επιδιώκεται να διαπιστωθεί όχι μόνο η έκταση αλλά και το βάθος των γνώσεων που αποκτά ο μαθητής. Δηλαδή, όχι μόνο τι γνωρίζει αλλά και κατά πόσο μπορεί να χρησιμοποιεί τις γνώσεις που απέκτησε για την ερμηνεία γεγονότων ή φαινομένων, την αξιολόγηση, την εξαγωγή συμπερασμάτων, την επίλυση προβλημάτων κτλ. Επιπλέον η αξιολόγηση επεκτείνεται και στο χώρο των δεξιοτήτων αλλά και του ενδιαφέροντος για διερεύνηση και στοχασμό.

Σε ότι αφορά τη μέθοδο ή τις μεθόδους αξιολόγησης, σκόπιμο είναι να γίνεται με διάφορους τρόπους, με ερωτήσεις από το διδάσκοντα, με φύλλα αξιολόγησης, με συνεντεύξεις, με εργασίες, με δραστηριότητες κ.λπ., ώστε να δίνεται η δυνατότητα στο διδάσκοντα να σχηματίσει μια όσο το δυνατό πιο ολοκληρωμένη εικόνα των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας του. Οι ερωτήσεις μπορεί να απαντώνται προφορικά ή γραπτά, κατά τη διάρκεια του μαθήματος, ώστε να διαπιστώνεται ο βαθμός κατανόησης εννοιών ή να δίδονται στο τέλος του μαθήματος για να απαντηθούν αργότερα. Μπορούν επίσης να ανατίθενται στους μαθητές δραστηριότητες ή εργασίες που, εκτός του ότι βοηθούν στην ενεργητική μάθηση, βοηθούν και στη διαπίστωση της ικανότητάς τους να αξιοποιούν τις γνώσεις τους για την επίλυση προβλημάτων (υποκειμενι-

κές μέθοδοι). Η αξιολόγηση της κατάκτησης των διδακτικών στόχων ευρύτερων ενοτήτων από το μαθητή μπορεί να γίνεται με τη μορφή γραπτών δοκιμασιών, με στόχο όχι μόνον τη βαθμολόγηση του μαθητή, αλλά και τον έλεγχο της απόδοσης της ίδιας της διδασκαλίας, για ανατροφοδότηση και βελτίωσή της. Τα ερωτήματα που διατυπώνονται, οι δραστηριότητες, οι εργασίες κ.λπ. θα πρέπει να εξυπηρετούν όχι μόνο την αξιολόγηση της απόκτησης γνώσεων αλλά κυρίως την ανάπτυξη κριτικής σκέψης του μαθητή, την απόκτηση από αυτόν ικανότητας αναλυτικής και συνθετικής σκέψης, δημιουργικής φαντασίας, τη δυνατότητα συνεργασίας στο πλαίσιο της ομάδας κτλ.

Οι ερωτήσεις θα μπορούσαν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες:

· Ερωτήσεις με τις οποίες επιδιώκουμε να διαπιστωθεί η γνώση και η κατανόηση των εννοιών, η ικανότητα εφαρμογής των γνώσεων και των νοητικών δεξιοτήτων (ανάλυση, σύνθεση, αξιολόγηση).

· Ερωτήσεις με τις οποίες γίνεται προσπάθεια να διακριβωθεί το ενδιαφέρον, η διάθεση των μαθητών για διερεύνηση, κριτική ανάλυση και σύνθεση, για στοχασμό και, γενικά, η ανάπτυξη στον μαθητή αποκλίνουσας σκέψης, που ανέκαθεν αποτελούσε την πηγή νέων ιδεών και αντιλήψεων.

Στις ερωτήσεις μπορεί να περιλαμβάνονται:

· Ερωτήσεις συνδυαστικές, κρίσεως, πολλαπλών επιλογών, συμπλήρωσης κενού, αντιστοίχισης αλλά και ερωτήσεις που θα προάγουν την εκφραστική ικανότητα του μαθητή και την ορθή χρήση της επιστημονικής ορολογίας.

· Ερωτήσεις για τον έλεγχο της ικανότητάς του να ερμηνεύει εικόνες, σχήματα, διαγράμματα, πίνακες, ιστογράμματα κτλ.

Οι ασκήσεις και τα προβλήματα θα πρέπει να είναι ανάλογα με τις νοητικές ικανότητες των μαθητών, να είναι διαβαθμισμένα ως προς το βαθμό δυσκολίας, να καλύπτουν όλο το φάσμα των δυνατοτήτων του μαθητή και να διακρίνονται από σαφήνεια και επιστημονική ακρίβεια. Να εστιάζουν στον έλεγχο απόκτησης διαχρονικών γνώσεων και δεξιοτήτων στη δυνατότητα συλλογής στοιχείων για ανάλυση, για σύνθεση, για κριτική αξιολόγηση, για παρουσίαση αποτελεσμάτων κ.ά.

Σε ό,τι αφορά τις δραστηριότητες, ο χαρακτήρας τους θα πρέπει να είναι τέτοιος ώστε μέσα από ποικίλες στρατηγικές και με τη χρήση πολλαπλών μέσων, να δίνεται μια συνολική εικόνα της Πληροφορικής. Να αποκαλύπτονται οι σχέσεις μεταξύ των επιμέρους εφαρμογών, εργαλείων, κτλ. και να ελέγχεται η δυνατότητα ανάλυσης και σχεδιασμού, η ποικιλία των πηγών πληροφόρησης, η συμμετοχή στην ομάδα, η εκφραστική δυνατότητα, η πολύπλευρη προσέγγιση κτλ.

11.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Εισαγωγή

Βασικός σκοπός της εκπαίδευσης, όπως ορίζεται με το Νόμο 1566/85 είναι η "ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά". Επιπλέον, στο Νόμο 2525/97 ως ένας από τους σκοπούς της εκπαίδευσης ορίζεται "η καλλιέργεια δεξιοτήτων που θα διευκολύνουν την πρόσβαση στην αγορά εργασίας".

Με το Νόμο 1566/85 προβλέπεται η εφαρμογή του θεσμού του Σ.Ε.Π. στη Γ' Γυμνασίου και την Α' Ενιαίου Λυκείου, ώστε ο μαθητής να πραγματοποιεί με επιτυχία τη μετάβαση από το ένα σχολικό επίπεδο στο άλλο, από το σχολικό περιβάλλον στη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση, από το σχολείο στην εργασία.

Στο Νόμο 2525/97 άρθρο 10,1 ο θεσμός του Σ.Ε.Π. αποκτά ιδιαίτερη σημασία, καθώς συμβάλλει στην αναβάθμιση του ρόλου της εκπαίδευσης και την εναρμόνισή της με τα σύγχρονα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα. ..."Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός στοχεύει στην παροχή βοήθειας προς τους μαθητές κατά τα διάφορα στάδια της ανάπτυξής τους, ώστε να συνειδητοποιήσουν τις κλίσεις τους, να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους και να διεκδικήσουν τη συμμετοχή τους στο κοινωνικό γίγνεσθαι".

Ο σημερινός κόσμος χαρακτηρίζεται από σημαντικές κοινωνικές αλλαγές και ραγδαίες εξελίξεις στο χώρο της τεχνολογίας, οι οποίες επιβάλλουν συνεχείς και συχνά ριζικές αλλαγές στο χώρο της απασχόλησης. Οι απαιτήσεις, το περιεχόμενο και η οργάνωση της εργασίας μεταβάλλονται συνεχώς και οι προβλέψεις για την εξέλιξη ενός επαγγέλματος είναι συνήθως δύσκολες ή εξαιρετικά βραχυπρόθεσμες. Η δυνατότητα της ελεύθερης πλέον διακίνησης των πολιτών της Ευρώπης είναι δεδομένη. Η δια βίου εκπαίδευση θεωρείται απαραίτητη προκειμένου ο εργαζόμενος να παραμένει απασχολήσιμος σε όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής του δραστηριοποίησης. Οι πληροφορίες για τις ανάγκες της αγοράς εργασίας ρέουν με γρήγορους ρυθμούς. Έτσι, το άτομο χρειάζεται να ενημερώνεται συνεχώς για να είναι σε θέση να παρακολουθεί τα νέα δεδομένα.

Οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές σχετίζονται με τη χρονική στιγμή καθώς και με το επίπεδο ωριμότητας του ατόμου. Έτσι, οι αποφάσεις και οι επιλογές του νέου έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα για τη μελλοντική ζωή του, είναι δύσκολες και αποτελούν μέρος μιας μακράς και χρονοβόρας διαδικασίας. Ο νέος πριν πάρει οποιαδήποτε απόφαση, χρειάζεται να γνωρίζει με ρεαλισμό ποιος είναι και τι θέλει, τι θεωρεί σημαντικό, τι είναι διατεθειμένος και τι μπορεί να κάνει. Να έχει δηλαδή συνειδητοποιήσει τις κυριότερες πτυχές του εαυτού του, τα ενδιαφέροντά του, το σύστημα των αξιών του, τις ικανότητες και τις δεξιότητές του, ώστε να τα αξιοποιήσει στη συνέχεια στο χώρο της εργασίας του, προς όφελος δικό του και του κοινωνικού συνόλου.

Η ενημέρωση των νέων για τις αλλαγές στην απασχόληση και τη φύση της εργασίας καθώς και η ανάπτυξη των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την είσοδο και παραμονή στην επαγγελματική ζωή, είναι αναγκαίες σε ένα εξαιρετικά κινητικό και ευμετάβλητο εργασιακό περιβάλλον. Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός χρειάζεται να εναρμονίζεται συνεχώς με την πραγματικότητα, η οποία χαρακτηρίζεται από συνεχείς και ταχύτατες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές, που διαμορφώνουν με τη σειρά τους νέες και διαφορετικές συνθήκες στην αγορά εργασίας.

Έτσι, εκτός από τα προσωπικά στοιχεία τα οποία πρέπει να λάβει υπόψη του ο νέος προκειμένου να σχεδιάσει την εκπαιδευτική και επαγγελματική του πορεία, πρέπει επίσης να εντοπίσει και να επιλέξει τις πληροφορίες εκείνες, που του είναι απαραίτητες για να κάνει τις επιλογές του.

Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός ως συνεχής διαδικασία στηρίζει το μαθητή στην επαγγελματική

του ανάπτυξη προκειμένου να πάρει τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις και να ενταχθεί ομαλά στο χώρο της εργασίας. Για το λόγο αυτό πρέπει να αρχίζει από την εποχή που το παιδί φοιτά στο Νηπιαγωγείο, να συνεχίζεται στο Δημοτικό, σε όλες τις τάξεις του Γυμνασίου, του Λυκείου και των ΤΕΕ.

Σκοπός του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο Γυμνάσιο

Ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός έχει ως σκοπό να βοηθήσει τους μαθητές:

· Να σχηματίσουν ολοκληρωμένη εικόνα για τον εαυτό τους.

· Να γνωρίσουν τη διαδικασία της πληροφόρησης και ειδικότερα την πληροφόρηση που αφορά σε θέματα εκπαίδευσης-κατάρτισης και αγοράς εργασίας.

· Να διερευνήσουν τον κόσμο της εργασίας.

· Να διερευνήσουν το χώρο της εκπαίδευσης-κατάρτισης.

· Να προετοιμαστούν για τη μετάβασή τους σε επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα.

· Να προετοιμαστούν για την είσοδο και παραμονή στην αγορά εργασίας.

· Να αποφασίσουν για την εκπαιδευτική και επαγγελματική τους πορεία.

· Να αναπτύξουν πνεύμα ομαδικότητας, συνεργασίας και καλής επικοινωνίας με τους γύρω τους, αποδεχόμενοι τις ιδιαιτερότητες του άλλου.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Ειδικότερα, με την εφαρμογή του Σ.Ε.Π. επιδιώκονται οι ακόλουθοι γενικοί διδακτικοί στόχοι :

· Να κατανοήσουν οι μαθητές και να εκτιμήσουν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, τα ενδιαφέροντα και τις αξίες, τις ικανότητες και δεξιότητές τους.

· Να καλλιεργήσουν επαγγελματική συνείδηση.

· Να αξιοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες, όσον αφορά την πληροφόρησή τους.

· Να παρακολουθήσουν την πραγματοποίηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στο διαδίκτυο.

· Να συμμετέχουν σε ομάδες συζήτησης στο διαδίκτυο για θέματα που αφορούν το Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό.

· Να περιγράψουν επαγγελματικούς χώρους και επαγγελματικές δραστηριότητες.

· Να χρησιμοποιήσουν διαφορετικές πηγές πληροφόρησης.

· Να αξιολογούν και να επιλέγουν πληροφορίες σύμφωνα με τις ανάγκες τους.

· Να επεξεργάζονται εκπαιδευτικές και επαγγελματικές πληροφορίες και να δημιουργούν νέες.

· Να διερευνήσουν τις δυνατότητες εκπαίδευσης-κατάρτισης στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

· Να πληροφορηθούν σχετικά με τις δυνατότητες σπουδών και εργασίας στην τοπική και παγκόσμια κοινότητα.

· Να αντιμετωπίζουν με θετική στάση τις αλλαγές που συμβαίνουν στη ζωή τους.

· Να αντιληφθούν τη σχέση που υπάρχει μεταξύ του σχολείου και της ευρύτερης κοινωνίας.

· Να κατανοήσουν τη διάσταση και τη σημασία της επιχειρηματικότητας στο χώρο της απασχόλησης.

· Να σχεδιάζουν το μέλλον τους και να ιεραρχούν τα σχέδιά τους.

· Να πληροφορηθούν σχετικά με τον κόσμο της εργασίας, τις εξελίξεις του και το σύγχρονο εργασιακό περιβάλλον.

· Να γνωρίσουν επαγγελματικούς χώρους και νέες μορφές εργασίας.

· Να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης.

· Να αναπτύξουν δεξιότητες αναζήτησης και παραμονής στην αγορά εργασίας.

· Να κατανοήσουν ότι οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές επηρεάζουν τη ζωή του ατόμου.

· Να γνωρίσουν τη διαδικασία που ακολουθείται στη λήψη απόφασης.

· Να διακρίνουν τις επιδράσεις του σχολείου, της οικογένειας και της κοινωνίας στις επιλογές και τις αποφάσεις τους.

· Να αναζητούν εναλλακτικές λύσεις για αποφάσεις που αφορούν εκπαίδευση και εργασία.

· Να προβληματιστούν για το ρόλο των στερεοτυπικών αντιλήψεων στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές.

· Να διακρίνουν και να αποδέχονται τα θετικά και αρνητικά στοιχεία των άλλων.

· Να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που απαιτούν συνεργασία και επικοινωνία με άλλα άτομα.

· Να αξιοποιούν το δυναμικό τους στη διαδικασία των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών επιλογών.

Ο Σ.Ε.Π. είναι απαραίτητος για τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και ο σχεδιασμός της μεθοδολογίας και των διδακτικών στόχων πρέπει να μεριμνά για την αξιοποίηση των δεξιοτήτων τους με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Άξονες ενοτήτων - περιεχομένων

Η επίτευξη του γενικού σκοπού απαιτεί συστηματική προσέγγιση εννοιών και καλλιέργεια δεξιοτήτων, που ταξινομούνται σε τρεις άξονες:

· γνώση του εαυτού

· γνώση του κόσμου

· το άτομο μέσα στον κόσμο

Στους τρεις αυτούς άξονες περιέχονται οι εξής ενότητες του εκπαιδευτικού υλικού:

ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Τάξη Α'

Άξονες	Ενότητες – Περιεχόμενα	Προτεινόμενα "αντικείμενα" Διαθεματικής Προσέγγισης
γνώση του εαυτού	–Έννοια και χαρακτηριστικά της προσωπικότητας –Αυτοεκτίμηση –Ενδιαφέροντα –Ικανότητες - Δεξιότητες –Προσωπικές - Επαγγελματικές αξίες –Στερεοτυπικές αντιλήψεις	Θρησκευτικά Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή Νεοελληνική Γλώσσα
γνώση του κόσμου	–Ο κόσμος της εργασίας –Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα –Το πρόβλημα της ανεργίας –Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως χώρος εκπαίδευσης και απασχόλησης	Γεωγραφία Πληροφορική Τεχνολογία
το άτομο μέσα στον κόσμο	–Αναζήτηση πληροφοριών –Λήψη απόφασης –Σχεδιασμός εκπαιδευτικής και επαγγελματικής πορείας –Είσοδος και παραμονή στην αγορά εργασίας	Πληροφορική Μαθηματικά Νεοελληνική Λογοτεχνία

Μεθοδολογία

Ο Σ.Ε.Π. ως μάθημα στο Γυμνάσιο στοχεύει όχι μόνο στην αφομοίωση γνωστικού υλικού, αλλά και σε μια πολύπλευρη προσέγγιση του κόσμου του μαθητή, ώστε αυ-τός να μπορεί να αναπτύξει δεξιότητες για τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές του επιλογές. Οι γνώσεις που αποκτά ο μαθητής στο πλαίσιο του μαθήματος του Σ.Ε.Π. αφορούν τον εαυτό του, αλλά και τον κόσμο γύρω του. Έτσι, το περιεχόμενο του Προγράμματος Σπουδών Σ.Ε.Π. βασίζεται σε θέματα που αντλούνται από τις επιστήμες της Ψυχολογίας, της Κοινωνιολογίας, της Οικονομίας και της Πληροφορικής.

Στη διαδικασία εφαρμογής του Προγράμματος Σπουδών Σ.Ε.Π. επιλέγονται ποικίλες μέθοδοι για την επίτευξη των γενικών και ειδικών στόχων. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των μεθόδων είναι ότι στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος βρίσκεται ο μαθητής και ότι απαιτείται συνεργασία και συμμετοχή όλης της ομάδας μέσα στην τάξη, με κλίμα ψυχολογικής άνεσης και αποδοχής του άλλου.

Ο καθηγητής που εφαρμόζει το πρόγραμμα Σ.Ε.Π. είναι ο συντονιστής-εμψυχωτής της ομάδας και ο διευκολυντής της μαθησιακής διαδικασίας. Χωρίς να παραμένει αυτός θεατής των όσων συμβαίνουν σχεδιάζει τις διαδικασίες μάθησης, δημιουργεί κατάλληλο παιδαγωγικό κλίμα, προσπαθεί να αναπτύξει δεξιότητες επικοινωνίας με άτομα και ομάδες, αλλά και με φορείς έξω από το σχολείο. Ο καθηγητής στηρίζει και βοηθάει τους μαθητές στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές τους αποφάσεις, χωρίς να χειραγωγεί και να καθοδηγεί ο ίδιος. Εφαρμόζει μεθόδους που είναι κατάλληλες με την ηλικία, τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα των μαθητών και τις ιδιαιτερότητες της κάθε διδακτικής ενότητας. Ιδιαίτερη σημασία έχει η εναλλαγή των μεθόδων και ο συνδυασμός τους, ώστε το μάθημα να προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών.

Οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις που προτείνονται είναι:

· Συμπλήρωση ερωτηματολογίου: Μέσα από διερευνητικές ερωτήσεις (πχ ανοιχτού και κλειστού τύπου, πολλαπλών επιλογών) ο μαθητής προσεγγίζει έννοιες που αφορούν τον εαυτό του, τον κόσμο της εργασίας, την εκπαίδευση και κατάρτιση. Η συμπλήρωση ερωτηματολογίου βοηθάει στην αυτοσυγκέντρωση των μαθητών, ενώ παράλληλα διευκολύνει τη συζήτηση που θα ακολουθήσει στην τάξη.

· Επεξεργασία πινάκων και διαγραμμάτων : Οι πίνακες και τα διαγράμματα οδηγούν το μαθητή σε αυτοπληροφόρηση, σε δεξιότητες ενεργού αναζήτησης και κριτικής ανάγνωσης των πληροφοριών.

· Συζήτηση σε ομάδες: Άρθρα, φωτογραφίες και κόμικς, που υπάρχουν μέσα στο διδακτικό βιβλίο και αφορούν στόχους του Σ.Ε.Π., δίνουν αφορμή για συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των μαθητών.

· Συζήτηση μαθητών ανά ζεύγη: Θέματα που αφορούν την προσωπικότητα προσεγγίζονται επίσης με διερευνητικές ερωτήσεις που καλούνται οι μαθητές να συζητήσουν ανά ζεύγη.

· Μελέτη περιπτώσεων (case studies): Οι σύντομες εικονικές ιστορίες αποτελούν παραδείγματα που βοηθούν το μαθητή στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές του αποφάσεις.

· Εκφραστικές μέθοδοι: Το παίξιμο ρόλων, η μίμηση καταστάσεων, η δημιουργία σεναρίων με θέματα απασχόλησης, στερεοτυπικών αντιλήψεων κ.α. βοηθούν στην ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης και της δημιουργικής έκφρασης των μαθητών.

· Πρόσκληση ατόμων στην τάξη: Η πρόσκληση ατόμων στην τάξη για συζήτηση διεγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών και οι εμπειρίες μένουν στη μνήμη.

· Συνεργασία με φορείς της απασχόλησης και της εκπαίδευσης

· Επισκέψεις: Οι επισκέψεις σε χώρους εργασίας, η συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις διευκολύνουν τη μαθησιακή διαδικασία.

· Πραγματοποίηση μικρών ερευνών (projects): Οι μικρές έρευνες βοηθούν τους μαθητές να καλλιεργήσουν ερευνητικές και κριτικές δεξιότητες.

· Οργάνωση σύνθετων δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της σύνδεσης του σχολείου με την κοινότητα και το χώρο της απασχόλησης

Μέσα και υλικά

Ο καθηγητής που εφαρμόζει το πρόγραμμα του Σ.Ε.Π. χρησιμοποιεί ποικιλία μέσων και υλικών λαμβάνοντας υπόψη τις δυνατότητες κάθε μέσου σε σχέση με τους στόχους που θέλει να πετύχει.

Στη διεξαγωγή της διδασκαλίας η χρήση μέσων και υλικών προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών, βοηθάει στην κατανόηση ουσιωδών σημείων και δίνει ζωντάνια στο μάθημα. Ο καθηγητής υποδεικνύει με κάθε ευκαιρία την πολύπλευρη αξιοποίηση του κάθε μέσου, επισημαίνοντας τα σημεία που καθορίζουν την εγκυρότητα και επικαιρότητα της γνώσης.

Προτεινόμενα μέσα και υλικά είναι:

i) Το διδακτικό (εκπαιδευτικό και πληροφοριακό) υλικό Σ.Ε.Π.

Το διδακτικό υλικό που απαιτείται για τη διδασκαλία και την εφαρμογή του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού είναι:

· Βιβλίο για το μαθητή

· Βιβλίο για τον εκπαιδευτικό

· Πληροφοριακός Οδηγός Σπουδών μετά το γυμνάσιο, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή

· Πληροφοριακός Οδηγός Σπουδών μετά το λύκειο, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή

· Πληροφοριακό υλικό για την απασχόληση

· CD-ROM

ii) Βιβλία / κείμενα σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας των σύγχρονων επιχειρήσεων.

iii) Χρήση του διαδικτύου και νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφόρησης. Στήριξη μέσα από το διαδίκτυο των μαθητών και των στελεχών Σ.Ε.Π. (Συμβούλων και Ειδικών της Πληροφόρησης στα Νομαρχιακά ΚΕΣΥΠ, Καθηγητών - Συμβούλων των ΓΡΑΣ.Ε.Π. και εκπαιδευτικών της τάξης)

iv) Η βιβλιοθήκη Σ.Ε.Π. και το αρχείο Πληροφόρησης εμπλουτισμένα με υλικό, όπως βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, ενημερωτικά τεύχη, φυλλάδια, CD ROM, slides και διαφάνειες που προβάλλουν επαγγελματικούς και εκπαιδευτικούς χώρους.

v) Άρθρα, φωτογραφίες από περιοδικά και αποκόμματα εφημερίδων. Δίνουν μια ζωντανή εικόνα της εποχής, αλλά ίσως και μονόπλευρη. Μέσα από κατάλληλη διαδικασία ο μαθητής μπορεί να διακρίνει την αντικειμενικότητα της πληροφόρησης.

vi) Γελοιογραφίες και κόμικς τα οποία σχολιάζουν την επικαιρότητα και αποτελούν ένα σοβαρό ερέθισμα για προβληματισμό.

Η προσέγγιση των θεματικών στόχων μπορεί να γίνει μέσα από αυθεντικά κείμενα (δημοσιεύματα εφημερίδων, σχόλια, ειδήσεις των ΜΜΕ, διαγράμματα, στατιστικές έρευνες). Προσέγγιση μέσα από θεωρίες οικονομικές, ψυχολογικές, κοινωνιολογικές δεν αποκλείεται αρκεί ο τρόπος παρουσίασης να ανταποκρίνεται στο γνωστικό και συναισθηματικό επίπεδο ανάπτυξης του μαθητή καθώς και στο επίπεδο των πολιτισμικών του εμπειριών.

Λόγω της ιδιαιτερότητας του μαθήματος του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, θα πρέπει να αποκλειστούν τόσο η υπερβολική επιστημοσύνη όσο και ο άκρατος παιδαγωγισμός.

Οι προτεινόμενες μέθοδοι, τα μέσα και τα υλικά δεν αποτελούν δέσμευση για τον καθηγητή, στη διακριτική ευχέρεια του οποίου είναι η επιλογή και άλλων μεθόδων και μέσων που αποσκοπούν στην υλοποίηση των παιδαγωγικών στόχων.

Αξιολόγηση

Στο σχολικό πρόγραμμα ο Σ.Ε.Π. με τον ιδιαίτερο συμβουλευτικό και ψυχοπαιδαγωγικό του χαρακτήρα συμβάλλει στη διαδικασία της επαγγελματικής ανάπτυξης των μαθητών. Για το λόγο αυτό δεν αξιολογείται με τον παραδοσιακό τρόπο της εξωτερικής αξιολόγησης, δηλαδή του βαθμού.

Εν τούτοις η ύπαρξη εσωτερικής αξιολόγησης είτε με τη μορφή αυτοαξιολόγησης είτε με τη μορφή ετεροαξιολόγησης μέσα από μικρές ομάδες ή από όλη την τάξη, θεωρείται απαραίτητη για την ανατροφοδότηση του μαθητή. Η αξιολόγηση στο Σ.Ε.Π. δεν έχει επιλεκτική μορφή, ή τη μορφή της επιβράβευσης ή της τιμωρίας αλλά τη μορφή της εσωτερικής αξιολόγησης με σκοπό:

- Τη γνώση των βασικών πτυχών της προσωπικότητας του μαθητή.
- Την ενθάρρυνση για ανάδειξη των θετικών σημείων του εαυτού του με σκοπό την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης.
- Τη δραστηριοποίηση του μαθητή σε θέματα που αφορούν την πορεία της ζωής του.
- Την ενθάρρυνση για συμμετοχή του σε προγράμματα και ομαδικές εργασίες.
- Την άσκηση του μαθητή να παρατηρεί, να επιλέγει, να συγκρίνει, να συνθέτει και να κρίνει τις επιδόσεις, τις δεξιότητες , τις δραστηριότητες, τις σχέσεις του και με βάση αυτά να σχεδιάσει τα επόμενα βήματά του.
- Την άσκηση στην αξιοποίηση των λαθών του, στην επιστροφή του σε προηγούμενα βήματα, όπου αυτό χρειάζεται, και στη διερεύνηση προηγούμενων πράξεων με σκοπό την άντληση εμπειρίας για το παρόν και το μέλλον του.
- Την άντληση πληροφοριών για τον εαυτό του, που θα τον βοηθήσουν να αποκτήσει πληρέστερη και ρεαλιστική εικόνα για τον ίδιο και να πάρει έτσι ορθολογικές αποφάσεις για τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές του.
- Την ανάπτυξη κριτικής στάσης απέναντι στις πράξεις και στις συμπεριφορές του και την εμπλοκή του στα θέματα που τον αφορούν ως υποκείμενο που έχει ευθύνη, συμμετέχει και που με τις ενέργειές του είναι σε θέση να αλλάξει την έκβαση των πραγμάτων.

Για το λόγο αυτό οι διαδικασίες που εξυπηρετούν την

αξιολόγηση του μαθητή, σύμφωνα με τους παραπάνω στόχους, πρέπει να αναπτύσσονται στην τάξη. Οι διαδικασίες αυτές μπορούν να αναπτυχθούν

· Με την ύπαρξη ατομικού φακέλου (portfolio) τον οποίο ο μαθητής ενημερώνει με στοιχεία που αφορούν σε όλες τις πλευρές της σχολικής του ζωής (επίδοση, δραστηριότητες, σχέσεις με τους συμμαθητές και το προσωπικό του σχολείου κ.λ.π.).

· Με φύλλα αξιολόγησης τα οποία ακολουθούν κάθε ενότητα.

· Με την τήρηση ημερολογίου.

· Με συζητήσεις σε μικρές ομάδες με τη βοήθεια του καθηγητή συμβούλου κτλ.

12.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Εισαγωγή

Καθώς η χώρα μας αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς με στόχο να προσεγγίσει τον ευρωπαϊκό μέσο όρο ανάπτυξης, η εξάρτησή μας από την τεχνολογία συνεχώς αυξάνεται.

Η τεχνολογική εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει ώστε να αντιμετωπισθεί το κενό που υπάρχει μεταξύ της εξάρτησης από την τεχνολογία αφ' ενός και της έλλειψης ικανοτήτων και γνώσεων αφ' ετέρου , για να είναι αντιληπτή η τεχνολογία από το μέσο πολίτη ανεξάρτητα από επαγγελματικές επιλογές, αλλά και για να μπορεί να συμμετέχει ουσιαστικά στη σύγχρονη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Στο πλαίσιο της νέας "μεταβιομηχανικής" εποχής, που η γενική εκπαίδευση αποκτά νέα μορφή, γίνεται πιο επιτακτική από ποτέ η ένταξη της τεχνικής στη γενική εκπαίδευση ως απαραίτητο στοιχείο της.

Η ανάγκη αυτή περιλαμβάνεται σε όλο το νομοθετικό πλαίσιο των τελευταίων δεκαετιών στη χώρα μας.

Σήμερα, 25 χρόνια μετά τις πρώτες προσπάθειες, το μάθημα της τεχνολογίας έχει γενικευτεί μόνο σε τρεις τάξεις (Α΄ και Β΄ Γυμνασίου και Α΄ Λυκείου) χωρίς όμως να έχουν εξασφαλιστεί πάντοτε οι κατάλληλες προϋποθέσεις.

Παρακάτω προτείνεται ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο παροχής τεχνολογικής εκπαίδευσης και στις 12 τάξεις του σχολείου (6 Δημοτικό, 3 Γυμνάσιο και 3 Λύκειο) βασιζόμενο σε πολύχρονες έρευνες που έγιναν διεθνώς και σε πολλές χώρες, και που προσφέρει ένα στοιχειώδη πυρήνα απαραίτητων τεχνολογικών γνώσεων και ικανοτήτων.

Το πλαίσιο τεχνολογικής εκπαίδευσης που προτείνεται είναι κατάλληλο για τα αντίστοιχα αναπτυξιακά επίπεδα των μαθητών και είναι σχεδιασμένο, ώστε οι μαθητές να αντιλαμβάνονται αυξανόμενης πολυπλοκότητας τεχνολογικά θέματα καθώς ωριμάζουν.

Για να έχει μια θετική επίδραση, το προτεινόμενο εκπαιδευτικό πλαίσιο, θα πρέπει να εξασφαλισθούν οι κατάλληλες διαδικασίες εκπαίδευσης καθηγητών, η δημιουργία εργαστηρίων, η παραγωγή βιβλίων ως πηγών πληροφόρησης για μια μεγάλη ποικιλία τεχνολογικών θεμάτων, η σύνδεση των σχολείων με το Internet ώστε όλοι οι μαθητές να έχουν πρόσβαση στις παγκόσμιες βάσεις πληροφοριών για μια απειρία τεχνολογικών θεμάτων για να αναφερθούν ορισμένοι μόνον από τους βασικούς συντελεστές.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το πλαίσιο τεχνολογικής εκπαίδευσης, που προτείνεται παρακάτω για "γενική τεχνολογική μόρφωση", αναφέρεται επίσης στη αξιοποίηση των υπολογιστών και του παγκόσμιου δικτύου internet, όμως δεν δίνει έμφαση αποκλειστικά στις τεχνολογίες αυτές, οι οποίες αποτελούν ένα μικρό μέρος του "τεχνητού κόσμου", που έχει κατασκευαστεί από τον άνθρωπο και που είναι σήμερα διαθέσιμος.

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Η τεχνολογική εκπαίδευση στα πλαίσια της γενικής εκπαίδευσης έχει κύριο σκοπό την εξοικείωση των μαθητών με το τεχνολογικό και παραγωγικό περιβάλλον τους, που επηρεάζει κάθε διάσταση της σύγχρονης ζωής και του σύγχρονου πολιτισμού, πριν το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και ανεξάρτητα από μελλοντικές επαγγελματικές επιλογές. Ο κοινός πολίτης για να λειτουργήσει στη σύγχρονη κοινωνία θα πρέπει να έχει βασικές τεχνολογικές γνώσεις και δεξιότητες. Η δυνατότητα που παρέχει η τεχνολογία να πραγματοποιούνται εναλλακτικές δραστηριότητες είναι ιδιαίτερα σημαντική για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Οι μαθητές θα διαμορφώσουν αντίληψη σχετικά με:

· την ιστορία και τη φύση της τεχνολογίας

· τη σχεδίαση και κατασκευή τεχνολογικών προϊόντων και συστημάτων.

· Τη χρήση και τη διαχείριση της τεχνολογίας

· Τα προβλήματα και τα οφέλη που προκύπτουν από την τεχνολογία.

· Τη διαφορά του φυσικού και του τεχνητού τεχνολογικού περιβάλλοντος.

· Τη διασύνδεση της τεχνολογίας με τον πολιτισμό, τον τρόπο και την ποιότητα ζωής σε όλες τις κοινωνίες.

· Τις έντονες αλλαγές που χαρακτηρίζουν την τεχνολογία, τις αιτίες που τις δημιουργούν, και την ανάγκη που δημιουργείται για έλεγχο και προσαρμογή στις αλλαγές αυτές.

· Την αξιοποίηση ιδιοτήτων υλικών στην κατασκευή τεχνολογικών προϊόντων και μοντέλων συστημάτων κατά περίπτωση.

· Κατασκευή, τροποποίηση, βελτίωση και βελτιστοποίηση τεχνολογικών προϊόντων και τεχνολογικών συστημάτων για την αποτελεσματικότερη κάλυψη αναγκών.

· Την ασφαλή και αποδοτική διαχείριση ανθρώπων, πόρων, και δραστηριοτήτων.

· Τη συλλογή και αποτελεσματική ανάλυση δεδομένων.

· Τη σύγκριση στοιχείων αξιολόγησης με κριτήρια σχεδιασμού.

· Αξιολόγηση περιβαλλοντικών, κοινωνικών και προσωπικών επιπτώσεων.

Την αξία της τεχνολογίας και τη διασύνδεσή της με άλλους γνωστικούς τομείς.

Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις

Στο μάθημα της τεχνολογίας δεν προβλέπεται η διδασκαλία συγκεκριμένης ύλης.

Επειδή η τεχνολογία είναι τόσο ρευστή, οι καθηγητές της τεχνολογίας τείνουν να ξοδεύουν λιγότερο χρόνο σε συγκεκριμένες λεπτομέρειες και περισσότερο σε έννοιες και αρχές. Ο στόχος είναι να αναπτυχθούν άτομα με μια σε βάθος αντίληψη της τεχνολογίας και της θέσης της στην κοινωνία, που θα μπορούν να δημιουργούν, να αξιοποιούν και να αξιολογούν την τεχνολογία κατά τρόπο που δεν γίνονταν ποτέ στο παρελθόν.

Προβλέπεται η εφαρμογή εκπαιδευτικών διαδικασιών

μέσω των οποίων οι μαθητές μελετούν διάφορα τεχνολογικά προβλήματα, κατασκευάζουν διάφορα τεχνολογικά προϊόντα χρησιμοποιώντας μια ποικιλία εργαλείων και υλικών καθώς και τεχνικά σχέδια, γράφουν τεχνικές εκθέσεις σχετικά με τις κατασκευές τους, κάνουν παρουσιάσεις σε αυτοδιοικούμενα σεμινάρια στην τάξη, αξιοποιώντας το ευρύτερο δυνατό φάσμα πηγών πληροφόρησης από το τεχνολογικό τους περιβάλλον συμπεριλαμβανομένου και του παγκόσμιου δικτύου Internet.

Από τα μεγαλύτερα οφέλη στους μαθητές είναι να μάθουν να κάνουν τεχνολογία. Αυτό σημαίνει να πραγματοποιούν στο σχολικό εργαστήριο της τεχνολογίας ή σε ανάλογους χώρους, πολλές από τις διαδικασίες που εφαρμόζονται στον πραγματικό κόσμο. Πρόσφατες έρευνες σχετικά με τη μάθηση έχουν καταλήξει ότι οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα κάνοντας παρά βλέποντας ή ακούγοντας , και η μελέτη της τεχνολογίας δίνει απόλυτη προτεραιότητα και έμφαση στην πράξη και την ενεργό μάθηση. Στο μάθημα της τεχνολογίας οι μαθητές εργάζονται στην πράξη σε προβλήματα παράλληλα με τον πραγματικό κόσμο που αντιμετωπίζουν οι μηχανικοί, οι τεχνίτες και άλλοι που εμπλέκονται στην τεχνολογία. Η διαδικασία της σχεδίασης γενικά αρχίζει με τον προσδιορισμό και τον ορισμό ενός προβλήματος. Υπάρχει κάποια ανάγκη ή κάποιο "θέλω" που θα πρέπει να ικανοποιηθεί και ο σχεδιαστής θα πρέπει να αντιληφθεί επακριβώς ποια είναι η ανάγκη αυτή. Κατόπιν προτείνει έναν αριθμό ιδεών ως πιθανές λύσεις στο πρόβλημα. Τελικά κατασκευάζεται το προϊόν στην τελική του μορφή, αφού προηγηθούν διάφορα στάδια κατασκευής μοντέλων των διαφόρων εναλλακτικών λύσεων που ελέγχονται και αξιολογούνται.

Οι μαθητές χρησιμοποιούν στα έργα, τις κατασκευές και τις μελέτες τους συνθετικά και κατά ολιστικό τρόπο γνώσεις από όλους σχεδόν τους εκπαιδευτικούς τομείς και μάλιστα κατά τρόπο παράλληλο προς την πραγματικότητα: Τεχνικό σχέδιο, χρήση εργαλείων και ανάπτυξη δεξιοτήτων, εξέταση εναλλακτικών λύσεων για τη χρήση υλικών με βάση τις ιδιότητες, την ποιότητα και την αξία τους. Εμπλέκονται σε διαδικασίες χρήσης και συντήρησης τεχνολογικών προϊόντων και παραγωγικών διαδικασιών και εξετάζουν τις οικονομικότερες κατασκευαστικές λύσεις ως προς τα υλικά, τον εξοπλισμό, τις εργατο-ώρες που απαιτούνται, τη διάρκεια ζωής και το κόστος χρήσης και συντήρησης του προϊόντος που κατασκευάζεται.

Για την κριτική εξέταση εναλλακτικών τεχνικών λύσεων οι μαθητές αξιοποιούν γνώσεις μαθηματικών, χημείας, φυσικής, ξένων γλωσσών για να προσεγγίσουν πηγές πληροφόρησης και να γράψουν τεχνικές εκθέσεις κ.λπ.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Ο καθηγητής έχει έναν σύγχρονο ρόλο στην εκπαιδευτική αυτή διαδικασία. Σε μια εποχή έκρηξης της γνώσης και ιδιαίτερα στον τομέα της τεχνολογίας, ο καθηγητής δεν είναι δυνατόν να αποτελεί την μοναδική πηγή πληροφόρησης, να διδάσκει έναν περιορισμένο αριθμό σελίδων τις ίδιες κάθε φορά για χρόνια και που υποχρεώνονται να αποστηθίσουν οι μαθητές.

Στο μάθημα της τεχνολογίας ο καθηγητής έχει τον ρόλο του διευκολυντή των μαθητών στην επίλυση τεχνολογικών προβλημάτων στην πράξη, του μάνατζερ της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο καθηγητής στην περίπτωση αυτή έχει έναν πολύ δυσκολότερο ρόλο συγκριτικά με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας, διότι στις περισσότερες περιπτώσεις μαθαίνει και ο ίδιος.

Η τεχνολογία ως "ολιστικό - διαθεματικό" εκπαιδευτικό αντικείμενο

Όταν διδάσκεται αποτελεσματικά, η τεχνολογία δεν είναι απλά ένας επιπλέον τομέας μελέτης στο υπερφορτωμένο ωρολόγιο σχολικό πρόγραμμα. Ενισχύει και συμπληρώνει τις γνώσεις που αποκτούν οι μαθητές σε άλλα μαθήματα.

Η μελέτη της τεχνολογίας είναι ένας τρόπος να εντάξει κανείς σε ενιαία "ολιστικά" εκπαιδευτικά σύνολα γνώσεις από πολλούς άλλους τομείς και όχι μόνον από τα μαθηματικά, τις επιστήμες και τους υπολογιστές, αλλά επίσης και από τις καλές τέχνες τη φιλολογία κ.ά. Η εφαρμογή ολιστικών διαδικασιών της μορφής αυτής είναι ευκολότερη στο Δημοτικό σχολείο όπου διδάσκει τα ίδια μαθήματα ο ίδιος καθηγητής.

Δημοτικό

ΤΑΞΕΙΣ Α΄ ΚΑΙ Β΄		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Τα χαρακτηριστικά και ο σκοπός της Τεχνολογίας.	–Διαφορές μεταξύ του φυσικού κόσμου και τεχνητού κόσμου που κατασκευάσθηκε από τον άνθρωπο. –Εργαλεία και τεχνικές που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να δημιουργήσουν το τεχνητό περιβάλλον.	–«Οι τεχνολογίες στο σπίτι μου» (Μελέτη περιβάλλοντος, Γλώσσα, Μαθηματικά, Πληροφορική)

	- Η τεχνολογία και η διαμόρφωση του άμεσου κοινωνικού και επαγγελματικού περιβάλλοντος του ανθρώπου.	
Έννοιες που συνδέονται με τον πυρήνα της τεχνολογίας Συστήματα, πλουτοπαραγωγικοί πόροι, απαιτήσεις, όπτιμουμ λύση και τάσεις (optimization - προσδιορισμός της καλύτερης τεχνολογικής λύσης με το μικρότερο κόστος παραγωγής), διαδικασίες παραγωγής, έλεγχος του παραγομένου τεχνολογικού προϊόντος ή συστήματος. .	–Κύριες έννοιες «πυρήνα» που συνδέονται με την τεχνολογία. –Η εξάρτηση τεχνολογικών συστημάτων από πλουτοπαραγωγικούς πόρους και απαιτήσεις. –Σύνδεση τεχνολογικών εννοιών «πυρήνα» με άλλες πλευρές της ζωής.	–« Ένα εργοστάσιο της περιοχής μας» (Μελέτη περιβάλλοντος, Γλώσσα)
Σχέσεις μεταξύ των τεχνολογιών και διασύνδεση της Τεχνολογίας με άλλους ερευνητικούς τομείς.	–Σύνδεση της γνώσης με τις καθημερινές εμπειρίες των μαθητών. –Συσχετίσεις και διασυνδέσεις με άλλους τομείς μελέτης.	–«Πώς φτιάχνεται ένα παιχνίδι» (Μελέτη περιβάλλοντος, Γλώσσα)
Επιλογή και χρήση τεχνολογιών των κατασκευών.	–Το κατασκευασμένο τεχνητό περιβάλλον, συμπεριλαμβάνοντας μέρη στα οποία οι μαθητές αλληλεπιδρούν με άλλους σε καθημερινή βάση. –Το σχολείο, η βιβλιοθήκη, η εκκλησία, τα καταστήματα και οι χώροι στους οποίους εργάζονται οι άνθρωποι. –Η εξέλιξη της κατασκευής στεγάστρων για την προστασία των ανθρώπων όπως έχει εξελιχθεί από σπήλαια σε σπίτια και πολύπλοκα κτίρια διαμερισμάτων και γραφείων. –Τεχνολογικές εξελίξεις όπως τα γυάλινα παράθυρα, ο φωτισμός, τα έπιπλα, ο κλιματισμός, οι ηλεκτρικές συσκευές, που έχουν βοηθήσει στη βελτίωση των συνθηκών ζωής και εξασφάλισαν την άνετη διαμονή των κατοίκων των κτιρίων. –Κατασκευές: μονοκατοικία, γέφυρα, πεζόδρομος, πολυκατοικία.	«Μακέτα σπιτιού» (Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά)

	–Κατασκευαστικά υλικά όπως είναι ο σίδηρος, το σκυρόδεμα, το ξύλο, το γυαλί, τα τούβλα. –Διαφορετικά επαγγέλματα που εμπλέκονται στην κατασκευαστική διαδικασία.	
Επιλογή και χρήση τεχνολογιών της παραγωγικής διαδικασίας.	–Παραδείγματα βιομηχανικών αγαθών –Αγαθά μεγάλης και μικρής διάρκειας ζωής. –Βιομηχανικά αγαθά που σχεδιάζονται για κατανάλωση και χρήση –Επανασχεδίαση προϊόντων για να είναι ταχύτερα, φθηνότερα κλπ. –Τρόπος σχεδιασμού, παραγωγής, ελέγχου, συσκευασίας των προϊόντων και προώθησής τους στην αγορά.	–«Παίζουμε το εργοστάσιο» (Θεατρική Αγωγή, Μελέτη Περιβάλλοντος)
	–Οι άνθρωποι στην παραγωγή. – Απλές κατασκευές βιομηχανικών αγαθών.	
Τεχνολογίες των μεταφορών.	–Δρόμοι και αυτοκινητόδρομοι ως τμήμα ενός μεγαλύτερου συστήματος οδών. Η λειτουργία τους μέσα στο συνολικό σύστημα μεταφορών και συγκοινωνιών. –Λειτουργία και ασφαλής χρήση των συστημάτων μεταφορών. –Πώς τα διάφορα τμήματα του συστήματος μεταφορών των λειτουργούν μαζί –Η φροντίδα για τα οχήματα μεταφορών, ως ένα σημαντικό τμήμα της διαδικασίας σχετικά με το πώς λειτουργεί ένα σύστημα μεταφορών. –Διερεύνηση της μετακίνησης των ζώων από μέρος σε μέρος και συσχετισμός με το πώς οι ίδιοι οι μαθητές μετακινούνται από το σπίτι τους στο σχολείο και επιστρέφουν πίσω. –Η φροντίδα ενός αυτοκινήτου και σε ποια κομμάτια μπορούμε να το χωρίσουμε. –Σχεδιασμός, κατασκευή και χρήση μοντέλων από διάφορα οχήματα, όπως είναι τα αυτοκίνητα, τα πλοία και τα αεροπλάνα.	–« Πώς φθάνουν τα προϊόντα στο κυλικείο του σχολείου μας» (Μελέτη περιβάλλοντος, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)

	–Πώς τα οχήματα χρησιμοποιήθηκαν σε διάφορα περιβάλλοντα για να μεταφέρουν άτομα και αγαθά.	
Οι επιδράσεις της τεχνολογίας στο περιβάλλον.	–Η χρησιμοποίηση άχρηστου χαρτιού, μεταχειρισμένου χαρτονιού και κουτιών από αναψυκτικά που ανακυκλώνονται, κατά το σχεδιασμό για την κατασκευή προϊόντων. –Επιδράσεις της μόλυνσης σε ανθρώπους και ζώα (στοιχειωδώς). –Αναγνώριση ότι μεγάλο μέρος της μόλυνσης είναι αποτέλεσμα και μόνον της χρήσης πραγμάτων που κατόπιν ρίχνονται ως απορρίμματα.	–«Κατασκευάζω με κουτιά» (Αισθητική Αγωγή, Μελέτη Περιβάλλοντος)
	–Η επαναχρησιμοποίηση προϊόντων και η χρησιμότητά της, η ανακύκλωση. Οι καλύτεροι τρόποι χρησιμοποίησης της τεχνολογίας. – Οι επιδράσεις ενός υλικού, ενός προϊόντος, ή ενός τεχνολογικού συστήματος στο περιβάλλον. –Εξέταση διαφόρων υλικών και προϊόντων και η δυνατότητα για επαναχρησιμοποίηση ή ανακύκλωσή τους πριν από την αποσύνθεση – Η συγκέντρωση πληροφόρησης σχετικά με τις ιδιότητες υλικών και προϊόντων και η χρησιμότητά της για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με θέματα προστασίας περιβάλλοντος.	

ΤΑΞΕΙΣ Γ΄, Δ΄, Ε΄ ΚΑΙ ΣΤ΄		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
	–Διαφορές μεταξύ τεχνολογίας και επιστημών. –Διάφορες διαδικασίες και τεχνικές. –Η τεχνολογία αλλάζει την αντίληψη των ανθρώπων για τον κόσμο. –Η τεχνολογική ανάπτυξη διαμορφώνεται από πολιτιστικές και οικονομικές επιδράσεις. –Η τεχνολογία αλλάζει την αντίληψη των ανθρώπων για τον κόσμο.	

Τα χαρακτηριστικά και ο σκοπός της Τεχνολογίας	–Η τηλεόραση ως δυνατότητα στους ανθρώπους να βλέπουν προγράμματα και ειδήσεις από όλα τα μέρη του κόσμου. –Τα συστήματα μεταφορών ως δυνατότητα να διασχίζει κανείς μια χώρα σε μερικές ώρες. –Η τεχνολογία των συστημάτων πληροφοριών ως δυνατότητα στους ανθρώπους να ψάχνουν βιβλιοθήκες χωρίς να αφήνουν τα γραφεία τους. –Οι οικονομικές και πολιτιστικές επιδράσεις στην τεχνολογική ανάπτυξη. –Οι νέες τεχνολογίες ικανοποιούν απαιτήσεις και, τα «θέλω» των ανθρώπων που αλλάζουν συνεχώς. – Η συνεχής προσπάθεια για τη βελτίωση προϊόντων και συστημάτων έχει ως αποτέλεσμα η τεχνολογία να αλλάζει σταθερά και να οδηγεί σε αμφότερες θετικές και αρνητικές επιπτώσεις για τον άνθρωπο και την κοινωνία. –Διερεύνηση τις μεταβαλλόμενων μορφών συγκεκριμένων προϊόντων και συστημάτων.	–«Οι τεχνολογίες στη ζωή μας» (Μελέτη Περιβάλλοντος, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)
Έννοιες που συνδέονται με τον πυρήνα της τεχνολογίας Συστήματα, πλουτοπαραγωγικοί πόροι, απαιτήσεις, όπτιμουμ λύση και τάσεις (optimization - προσδιορισμός της καλύτερης τεχνολογικής λύσης με το μικρότερο κόστος παραγωγής), διαδικασίες παραγωγής, έλεγχος του παραγομένου τεχνολογικού προϊόντος ή συστήματος.	–Οι έννοιες των συστημάτων, των πλουτοπαραγωγικών πόρων, των απαιτήσεων και των διαδικασιών. –Προσδιορισμός των διαθέσιμων πλουτοπαραγωγικών πόρων των κοινωνιών των μαθητών. –Χρήση προοδευτικά από τους μαθητές περισσότερο προηγμένων εργαλείων για να επεκτείνουν τις ικανότητές τους. –Οι παράμετροι που καθορίζουν μια σχεδίαση, πώς ένα προϊόν θα αναπτυχθεί και θα χρησιμοποιηθεί, οι ανάγκες για εξασφάλιση συνθηκών ασφαλείας, οι φυσικοί νόμοι που περιορίζουν την ανάπτυξη μιας ιδέας, οι απαραίτητοι πλουτοπαραγωγικοί πόροι, οι πολιτιστικές νόρμες που επικρατούν.	–«Αγαθά και προϊόντα της περιοχής μας» (Μελέτη περιβάλλοντος, Γλώσσα)
	–Σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων τεχνολογιών και μεταξύ της τεχνολογίας και άλλων τομέων μελέτης.	

Σχέσεις μεταξύ των τεχνολογιών και διασύνδεση της Τεχνολογίας με άλλους ερευνητικούς τομείς.	–Εφαρμογή αυτών των σχέσεων, σχεδιασμοί και μελέτες πολλών τεχνολογιών που χρησιμοποιούν φυσικά φαινόμενα. Ο τρόπος που οι τεχνολογίες επηρεάζουν την ανάπτυξη άλλων τεχνολογιών. –Συνδυασμός διαφόρων τεχνολογιών κατά την ανάπτυξη νέων προϊόντων και μηχανημάτων. –Μηχανολογικά εξαρτήματα όπως ελατήρια, τροχοί, μεταφορικές ταινίες, οδοντωτοί τροχοί κλπ. ως μέσα που χρησιμοποιούνται για να παράγουν περισσότερο πολύπλοκα μηχανήματα και συστήματα.	-«Μελετώ ένα μηχανικό παιχνίδι» (Μελέτη περιβάλλοντος, Γλώσσα)
Επιλογή και χρήση τεχνολογιών των κατασκευών.	–Η σημασία και η έννοια της δημιουργίας κοινοτήτων. –Ανάλυση του ότι οι κατασκευασμένες περιοχές και το τεχνητό περιβάλλον στο οποίο οι μαθητές ζουν και κινούνται, μελετήθηκε και σχεδιάσθηκε. –Πλουτοπαραγωγικοί πόροι ως εισροές στην κατασκευαστική διαδικασία. Εργαλεία, μηχανήματα, υλικά, πληροφόρηση, ενέργεια, κεφάλαιο (χρήματα), χρόνος και άνθρωποι. –Η συντήρηση ως μια σημαντική έννοια για τη διατήρηση των κτιρίων και όλων των κατασκευών. –Ευρύτερη μελέτη τού κατασκευασμένου περιβάλλοντος (σιδηροδρομικές γραμμές, δίκτυα υποστήριξης των κτιρίων και των κοινοτήτων, φράγματα, αεροδρόμια, γέφυρες και άλλες κατασκευές που επιτρέπουν στους ανθρώπους να κινούνται ελεύθερα στην κοινωνία που ζουν καθώς επίσης και στα αγαθά να μεταφέρονται από μέρος σε μέρος). –Ανάλυση των διασυνδέσεων μεταξύ των διαφόρων στοιχείων των κατασκευών. –Συστήματα που χρησιμοποιούνται στις κατασκευές και που προσφέρουν ευκολίες ως προς την προμήθεια με πόσιμο νερό, φωτισμό, θέρμανση ώστε να επιτυγχάνεται η κατάλληλη θερμοκρασία κ.λπ.	–«Μακέτα γέφυρας» (Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή)

Επιλογή και χρήση τεχνολογιών της παραγωγικής διαδικασίας.	–Τρόποι παραγωγής αγαθών (εμβάθυνση). –Η συντήρηση των αγαθών ως μέσο για εξασφάλιση ότι αυτά λειτουργούν κατάλληλα και ότι ικανοποιούν τις εξελισσόμενες απαιτήσεις. –Πρακτικές εμπειρίες στη σχεδίαση, παραγωγή και συσκευασία προϊόντος. –Ο καλός καταναλωτής και η διαδικασία λήψης αποφάσεων για επιλογή βιομηχανικών προϊόντων. –Η χρήση της τεχνολογίας και η επίδρασή της στο περιβάλλον ως βασικό σημείο ανάλυσης στη σχεδίαση ενός προϊόντος. –Η ανακύκλωση ως ένας σημαντικός συντελεστής στη ζωή των αγαθών και των κατασκευών. –Τα συστήματα παραγωγής ως διαδικασίες μετατροπής φυσικών υλικών που καλλιεργούνται στη γη ή εξάγονται από ορυχεία και μετατρέπονται σε βιομηχανικά αποθέματα. –Τα συστήματα παραγωγής ως διαδικασία αξιοποίησης των βιομηχανικών αποθεμάτων σε συνδυασμό με ορισμένες φυσικές πρώτες ύλες και συνθετικά υλικά, για την παραγωγή προϊόντων με βιομηχανικό τρόπο. –Η σχεδίαση ενός προς παραγωγή προϊόντος. –Η χημική τεχνολογία ως σημαντικό στοιχείο στην παραγωγική διαδικασία.	–«Σχεδιάζουμε και κατασκευάζουμε ένα τραπέζι» (Μελέτη περιβάλλοντος, μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή)
Τεχνολογίες των μεταφορών.	-Το τεχνολογικό σύστημα των μεταφορών ως ένα σύνολο, του οποίου όλα τα επιμέρους στοιχεία συνεργάζονται αρμονικά μεταξύ τους για να βοηθήσουν τους ανθρώπους και τα αγαθά να μετακινηθούν από μέρος σε μέρος. – Διερεύνηση συστημάτων μεταφορών όπως ο σιδηρόδρομος, η θάλασσα με τα πλοία, οι δρόμοι και τα αεροδρόμια. – Ανελκυστήρες, μεταφορικές ταινίες, δίκτυα σωληνώσεων για μεταφορά υγρών, αερίων και άλλων προϊόντων, αυτοκίνητα, πλοία,	–«Η περιπέτεια ενός πακέτου» (Γλώσσα, Ιστορία, Γεωγραφία, Θεατρική Αγωγή)

	αεροπλάνα, εγκαταστάσεις για ε-πεξεργασία πετρελαίου, σταθμούς βενζίνης κ.ά. Συσχετισμός με τα συστήματα μεταφορών. –Μελέτη ενός συστήματος μεταφορών όπως είναι ένα σιδηροδρομικό δίκτυο ή ένα δίκτυο αυτοκινητοδρόμων και των επιμέρους υποσυστημάτων από τα οποία αποτελείται. –Οι μεταφορές στον αέρα (πώς έχουν αλλάξει στα διάφορα στάδια της ιστορίας. Πώς αναπτύχθηκαν διάφορα οχήματα μεταφορών , πώς ένα μπαλόνι μετακινείται μέσα στον αέρα, σχεδιασμός, κατασκευή και αξιολόγηση ενός μοντέλου μπαλονιού με ζεστό αέρα. – Χρησιμοποίηση των γνώσεων των μαθητών από τον τομέα των επιστημών, των μαθηματικών, των κοινωνικών επιστημών, των τεχνών, ώστε να καταλήξουν στη διαπίστωση ότι το σύστημα μεταφορών είναι μια πολύπλοκη διάταξη από πολλά υποσυστήματα, και ότι απαιτεί τεράστιες ποσότητες ενέργειας για να λειτουργεί.	
Επιδράσεις της τεχνολογίας στο περιβάλλον.	–Η επίδραση του περιβάλλοντος στην ποιότητα ζωής. Η εξασφάλιση καθαρού αέρα και νερού ως κεντρικό θέμα και βασική παράμετρος για μια υγιεινή και παραγωγική ζωή. –Οι εναλλακτικές τεχνολογικές λύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος. –Η επίδραση της τεχνολογίας στο περιβάλλον, θετική και αρνητική. –Θέματα προστασίας του περιβάλλοντος που είναι σημαντικά τοπικά, και που συνδέονται με την αποτελεσματική διαχείριση των πλουτοπαραγωγικών πόρων και της μόλυνσης. –Διάφορες τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται για να περιορισθεί η ακατάλληλη χρήση των διαθέσιμων πλουτοπαραγωγικών πόρων. –Θέματα που επηρεάζουν το περιβάλλον σφαιρικά, όπως είναι η μείωση των δασών και του στρώματος του όζοντος.	–«Προτείνουμε απλούς τρόπους για να προστατευτεί το περιβάλλον της γειτονιάς μας με κατασκευή και αναπαραγωγή αφίσας» (Γλώσσα, Αισθητική αγωγή, Μελέτη περιβάλλοντος)

	–Η κατάλληλη αποσύνθεση των αποβλήτων και η συστηματική χρήση της ανακύκλωσης: δύο τρόποι που μπορούν να βοηθήσουν να διατηρηθεί το περιβάλλον καθαρό και χρησιμοποιήσιμο στο μέλλον. –Εναλλακτικές μορφές μεταφορών για τον περιορισμό της μόλυνσης του περιβάλλοντος.	

Γυμνάσιο

ΤΑΞΕΙΣ Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Τα χαρακτηριστικά και ο σκοπός της Τεχνολογίας.	–Διερεύνηση σε μεγαλύτερη λεπτομέρεια των σκοπών της τεχνολογίας. –Οι τεχνολογικές αλλαγές. –Διασύνδεση προσωπικών εμπειριών και τεχνολογίας. –Η τεχνολογία δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους: –Να βελτιώσουν τις υπάρχουσες τεχνολογίες. –Να διευρύνουν την αντίληψή τους σχετικά με άλλες τεχνολογικές ιδέες. –Να αναπτύξουν νέες τεχνολογίες. –Χρήση υπολογιστών για να φτιαχτεί ένα μοντέλο πριν κατασκευασθεί ένα προϊόν στην πραγματικότητα. –Η δημιουργικότητα ως κεντρικό στοιχείο στην ανάπτυξη προϊόντων και συστημάτων. –Η πραγματοποίηση μιας ανακάλυψης ή μιας εξέλιξης ως ικανοποίηση μιας ανάγκης ή ενός «θέλω». – –Η ανάπτυξη της τεχνολογίας ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης της γνώσης μέσω έρευνας και πειραματισμού (R&D Research and Development). –Η σύνδεση της έρευνας για την ανάπτυξη γνώσης, με τη δημιουργία νέων προϊόντων και συστημάτων ή τη βελτίωση αυτών που υ-	–«Επιλέγω και παρουσιάζω τρεις σπουδαίες εφευρέσεις για την ανθρωπότητα» (Ιστορία, Γλώσσα)

	πάρχουν για ικανοποίηση αναγκών και παραγωγή κέρδους. –Αξιολόγηση της εμπορικής εφαρμογής της τεχνολογίας με ενδιαφέροντα οικονομικά, πολιτικά και που έχουν σχέση με το περιβάλλον.	
Έννοιες που συνδέονται με τον πυρήνα της τεχνολογίας Συστήματα, πλουτοπαραγωγικοί πόροι, απαιτήσεις, όπτιμουμ λύση και τάσεις (optimization - προσδιορισμός της καλύτερης τεχνολογικής λύσης με το μικρότερο κόστος παραγωγής), διαδικασίες παραγωγής, έλεγχος του παραγομένου τεχνολογικού προϊόντος ή συστήματος.	–Διερεύνηση των βασικών εννοιών πυρήνα και την αλληλεξάρτηση τους σε μεγαλύτερο βάθος και λεπτομέρειες. –Τα συστήματα και τα υποσυστήματά τους. –Διερεύνηση του τρόπου λειτουργίας μιας αυτοματοποιημένης γραμμής παραγωγής ως υποσύστημα της διαδικασίας παραγωγής. –Απλά και πολύπλοκα συστήματα. –Πρακτικές αναφορές, κατασκευές, συζητήσεις. –Αναφορά και έμφαση στο σύνολο του συστήματος και όχι στα επιμέρους στοιχεία του. –Χρησιμοποίηση πληροφόρησης για να καθορίζεται η λανθασμένη λειτουργία μιας συσκευής, η διαδικασία συντήρησης προϊόντων και συστημάτων και το απαιτούμενο μάνατζμεντ της τεχνολογικής ανάπτυξης. –Χρησιμοποίηση μιας ποικιλίας πλουτοπαραγωγικών πόρων, καθορισμός απαιτήσεων και περιορισμών και να χρησιμοποιήσουν κατάλληλων κατά περίπτωση διαδικασιών. –Εξέταση στην πράξη πώς να καθορίζεται αν ένα προϊόν, μια υπηρεσία, ή ένα σύστημα ικανοποιεί τις «προδιαγραφές» και τις «ανοχές» που απαιτούνται από μια σχεδίαση.	–«Παρουσιάζω των σταδίων κατασκευής ενός απλού προϊόντος» (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)
Σχέσεις μεταξύ των τεχνολογιών και διασύνδεση της τεχνολογίας με άλλους ερευνητικούς τομείς	–Η μελέτη της τεχνολογίας ως μέσο για συσχετίσεις, μεταξύ διαφορετικών θεμάτων στην τεχνολογία και για διασυνδέσεις μεταξύ διαφορετικών θεμάτων μελέτης. –Διερεύνηση πώς οι τεχνολογικές ιδέες, οι διαδικασίες , τα προϊόντα και τα συστήματα συνδέονται μεταξύ τους.	«Νέες μορφές τέχνης με χρήση νέων τεχνολογιών» (π.χ. video art) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)

	–Μελέτη σχέσεων στο χώρο της τεχνολογίας με διερεύνηση του ρόλου των διαφόρων επαγγελμάτων όπως είναι το επάγγελμα του μηχανικού. –Η διανομή της τεχνολογικής γνώσης ως ένα μέσο βελτίωσης της ποιότητας ζωής και αύξηση της ανταγωνιστικότητας της χώρας στη διεθνή αγορά. –Μεταφορά γνώσεων που αποκτώνται σε ένα τομέα γνώσης σε έναν άλλο.	
Επιλογή και χρήση τεχνολογιών των κατασκευών.	–Εμπλοκή στη σχεδίαση και στην κατασκευή μοντέλων κατασκευών, και επίσης σε διαδικασίες που αναπτύσσουν μιαν αντίληψη της σημασίας του κατασκευασμένου τεχνητού περιβάλλοντος στη καθημερινή ζωή. –Διάφοροι τύποι κατασκευών και σκοποί που εξυπηρετεί ο καθένας. –Σπουδαιότητα της κατάλληλης σχεδίασης, η σημασία της συντήρησης για τις κατασκευές, η χρήση των υποσυστημάτων στα κτίρια, και η ανάγκη για ύπαρξη σχεδίου σε μια κοινότητα. –Η θεμελίωση μιας κατασκευής. –Το κατασκευασμένο τεχνητό περιβάλλον ως ένα πολύπλοκο σύνολο κατασκευών το οποίο χρησιμοποιείται για πολλούς σκοπούς και το οποίο έχει κατασκευασθεί κατά τη διάρκεια μιας μεγάλης χρονικής περιόδου. –Οι μεταβολές και οι αλλαγές στις κατασκευές, καθώς και οι αιτίες που συμβαίνουν. –Σχεδίαση και κατασκευή υποσυστημάτων στις κατασκευές. –Υλικά που χρειάζονται σε μια κατασκευαστική δουλειά και που χρησιμοποιούνται για να προσφέρουν διακόσμηση, προστασία, και αντοχή.	«Πώς χτίζονταν τα παραδοσιακά σπίτια στον τόπο μου» (Γλώσσα, Ιστορία, Οικιακή Οικονομία)

Επιλογή και χρήση τεχνολογιών της παραγωγικής διαδικασίας.	–Μελέτη σε βάθος βιομηχανικών προϊόντων και συστημάτων, πώς κατασκευάζονται, πώς χρησιμοποιούνται σωστά, πώς προωθούνται στην αγορά και ποια είναι η μεταχείριση των αποβλήτων τους. –Συντήρηση βιομηχανικών προϊόντων προκειμένου να λειτουργούν σωστά. –Πώς οι παραγωγικές διαδικασίες επιδρούν στους ανθρώπους και το περιβάλλον. Διερεύνηση και πειραματισμός με διάφορες τεχνικές για σχεδίαση και ανάπτυξη τεχνολογικών διαδικασιών και συστημάτων που είναι συμβατά με το φυσικό περιβάλλον. –Αγαθά με μεγάλη και μικρή διάρκεια ζωής. Η εγγύηση που προστατεύει τον καταναλωτή για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. –Τα στοιχεία της παραγωγικής διαδικασίας που περιλαμβάνει η σχεδίαση, παραγωγή και προώθηση στην αγορά, αγαθών. –Μηχανική και χημική επεξεργασία. –Παραγωγή υλικών .Υλικά και διαδικασίες παραγωγής – Παράμετροι ανάπτυξης που κατανέμουν τον εργαζόμενο πληθυσμό σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα.	–«Η ιστορία του βιβλίου μου, από το δέντρο στα χέρια μου» (Γλώσσα, Γεωγραφία, Χημεία)
Τεχνολογίες των μεταφορών.	–Πώς οι διάφοροι μέθοδοι μεταφορών χρησιμοποιούνται στη γη, το νερό, τον αέρα και το διάστημα και ότι κάθε περιβάλλον απαιτεί εξειδικευμένα οχήματα και συστήματα για μετακίνηση ανθρώπων και αγαθών. – –Τα ψηλά κτίρια χρησιμοποιούν ανελκυστήρες και κινούμενα κλιμακοστάσια για να μετακινούνται άνθρωποι πάνω και κάτω. –Θα εξετάσουν τι θα συμβεί αν ένα ιδιαίτερο υποσύστημα δεν λειτουργεί ή λείπει καθώς και την αλληλεξάρτηση συστημάτων στις μεταφορές, και τη σχέση των συστη-	–«Κώδικες , σύμβολα και άλλες μορφές επικοινωνίας στις συγκοινωνίες στον κόσμο των συγκοινωνιών» (Γεωγραφία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)

	μάτων αυτών με άλλα συστήματα. -Θα αναγνωρίσουν τα διαφορετικά υποσυστήματα του συστήματος μεταφορών, όπως είναι τα υποσυστήματα κατασκευών, κίνησης, καθοδήγησης, ελέγχου, υποστήριξης κλπ. και θα μελετήσουν πώς λειτουργούν όλα μαζί. -Σχεδιασμός και κατασκευή μοντέλων υποσυστημάτων μεταφορών (μοντέλα οχημάτων που θα χρησιμοποιηθούν στη γη, στη θάλασσα, στον αέρα, στο διάστημα, προκειμένου να δουν από πρώτο χέρι πώς συνδέεται το υποσύστημα των κατασκευών με το περιβάλλον στο οποίο χρησιμοποιείται). -Πώς τα συστήματα μεταφορών μπορούν να προσαρμοσθούν ή να αλλάξουν για να βοηθήσουν το περιβάλλον, εξετάζοντας τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τη χρήση εναλλακτικών πηγών καυσίμου.	
Επιδράσεις της τεχνολογίας στο περιβάλλον.	-Ο κύκλος ζωής ενός υλικού ή ενός προϊόντος. -Αναφορά στα πρώτα στάδια της εμφάνισης του υλικού ή του προϊόντος. Πώς ανακυκλώνονται τα απόβλητα ενός προϊόντος, η επεξεργασία του ώστε να ξαναχρησιμοποιείται, η επανεπεξεργασία του και μετατροπή του σε ένα άλλο καινούργιο προϊόν. -Μελέτη του κύκλου ζωής ενός προϊόντος από τη σύλληψη για την παραγωγή του μέχρι την αποσύνθεσή του, και θα προσδιορισμός διαφόρων σημείων στη διαδικασία του κύκλου ζωής στον οποίο η τεχνολογία παίζει κάποιο ρόλο. -Οι επιδράσεις διαφόρων διαδικασιών στο περιβάλλον, και οι φιλικές για το περιβάλλον τεχνολογικές διαδικασίες. -Το περιβάλλον δεν είναι πάντοτε φιλικό με τους ανθρώπους. Η τεχνολογία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αλλάξει το περιβάλλον.	-«Τεχνολογίες στους αρχαίους πολιτισμούς.(Ελλάδα, Αίγυπτος κτλ.): Εκμετάλλευση πόρων, τεχνολογίες αντιμετώπισης καταστροφών, πολεμικές τεχνολογίες, ανέγερση μνημείων ... (Ιστορία, Γεωγραφία, Φυσική, Μαθηματικά)

	Τεχνολογικά προϊόντα και συστήματα χρησιμοποιούνται για να αντιμετωπίζονται φυσικές καταστροφές όπως είναι οι σεισμοί, οι καταιγίδες κ.λπ. – Νέες τεχνικές για κατασκευές και γεωργική παραγωγή για να περιορισθεί ή να εμποδιστεί η ζημιά στους ανθρώπους και στις ιδιοκτησίες σε περίπτωση καταστροφών. –Παραδείγματα της θετικής επίδρασης της τεχνολογίας:τα συστήματα επεξεργασίας αποχετεύσεων που διατηρούν καθαρά τους ποταμούς, τις λίμνες και τους ωκεανούς, και οι συσκευές ελέγχου της μόλυνσης που διοχετεύεται στον αέρα που περιόρισαν πολύ την όξινη βροχή. –Ως αρνητικές επιδράσεις της τεχνολογίας μπορούν να επισημανθούν η μείωση του στρώματος του όζοντος, η όξινη βροχή, η μείωση των δασών και η μόλυνση του αέρα και των υδάτων. –Τα θετικά και αρνητικά σημεία σχετικά με μια συγκεκριμένη τεχνολογία θα πρέπει να εξετάζονται αντικειμενικά, προκειμένου να λαμβάνονται αποφάσεις που θα βασίζονται σε πλήρη και διαφανή πληροφόρηση. –Η σχέση της τεχνολογίας με το περιβάλλον και την οικονομία.	

13.- Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Εισαγωγή

Γενικά στοιχεία

Οι Φυσικές Επιστήμες μελετούν τα φαινόμενα και τις διαδικασίες της άβιας και της έμβιας ύλης. Είναι πειραματικές επιστήμες, περισσότερο επεξηγηματικές παρά περιγραφικές, που βοηθούν στη μορφοποίηση συγκεκριμένων συλλογισμών. Τα τελευταία χρόνια, επειδή το ενδιαφέρον για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου έχει αυξηθεί ιδιαίτερα και γίνεται προσπάθεια να επιλυθούν σημαντικά κοινωνικά και οικολογικά προβλήματα, οι Φυσικές Επιστήμες μπορούν να προτείνουν λύσεις ως συνέπεια της ραγδαίας ανάπτυξής τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση ενός πολύ μεγάλου όγκου επιστημονικών γνώσεων, που, παρά το ότι είναι ενδιαφέρουσες ακόμη και για τον απλό πολίτη, δεν είναι δυνατό ούτε και σκόπιμο να συμπεριληφθούν στα Προγράμματα Σπουδών των σχετικών μαθημάτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Εξάλλου, η επιστημονική γνώση εξελίσσεται με γρήγορο ρυθμό και συχνά οι γνώσεις του σήμερα αντικαθίστανται με νεότερες. Για τους λόγους αυτούς κρίνεται ορθότερο ή ωφελιμότερο για τον σημερινό μαθητή - αυριανό πολίτη να εξοικειωθεί κυρίως με τον τρόπο κριτικής προσέγγισης, αξιολόγησης και αξιοποίησης της επιστημονικής γνώσης, και πολύ λιγότερο με το να συσσωρεύσει επιστημονική γνώση. Είναι επομένως απαραίτητο στη διδακτέα ύλη που θα προβλεφθεί από τα Προγράμματα Σπουδών, να γίνει επιλογή των ουσιαστικών στοιχείων, δηλαδή κάποιων γενικών θεμελιωδών αρχών και εννοιών ώστε ο μαθητής να οικοδομεί λειτουργικά πρότυπα για την περιγραφή φυσικών φαινομένων που εντάσσονται σε ευρύτερες θεωρίες (π.χ. πλανητικό σύστημα - είδη κινήσεων, νευτώνεια μηχανική, ιδανικό αέριο - στατιστική μηχανική, ατομικά πρότυπα - στοιχεία κβαντικής μηχανικής, κυτταρική θεωρία - θεωρία εξέλιξης, θεωρία λιθοσφαιρικών πλακών, σεισμοί κτλ.) παρά να συσσωρεύουν γνώσεις. Αυτά θα αποτελέσουν τη βάση για την προσέγγιση και την επεξεργασία της επιστημονικής γνώσης μελλοντικά από το άτομο, είτε αυτό αποτελέσει τον απλό ενεργό πολίτη μιας σύγχρονης κοινωνίας είτε εξελιχθεί σε ειδικό επιστήμονα.

Για την επιλογή της διδακτέας ύλης όμως θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη αφενός οι γενικότεροι σκοποί της εκπαίδευσης όπως αυτοί ορίζονται από το Σύνταγμα και τη

σχετική νομοθεσία, και αφετέρου οι πραγματικές κοινωνικές ανάγκες της εποχής μας. Για τον καταμερισμό της ύλης, την έκταση και το βάθος στο οποίο θα εξετάζονται κάθε φορά τα διάφορα θέματα, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η ηλικία και η αντιληπτική ικανότητα των μαθητών, ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί και που προβλέπεται από τα Ωρολόγια Προγράμματα, αλλά και η σχέση των Φυσικών Επιστημών μεταξύ τους και μεταξύ αυτών και άλλων γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται στην αντίστοιχη εκπαιδευτική βαθμίδα (π.χ. τα Μαθηματικά, οι Κοινωνικές Επιστήμες κ.ά.). Οι επιστημονικές θεωρίες και οι έννοιες εξελίσσονται, παρ' όλα αυτά σήμερα φαίνεται να υπάρχει ένα βασικό πλέγμα ιδεών, όπως για παράδειγμα οι νόμοι διατήρησης (ενέργειας, ορμής, φορτίου κτλ.), η σωματιδιακή φύση της ύλης, η κυτταρική βάση της έμβιας ύλης, που θεωρούνται σταθερές. Ένα Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών θα πρέπει να αναδεικνύει τις παραπάνω ιδέες και να εισάγει σταδιακά τους μαθητές σ' αυτές και στις τεχνολογικές εφαρμογές των αντίστοιχων επιστημών, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τον ενιαίο χαρακτήρα των Φυσικών Επιστημών.

Η ραγδαία ανάπτυξη των Φυσικών Επιστημών, η συνεχής αλλαγή των δεδομένων και ο εν πολλοίς "προσωρινός" χαρακτήρας των θεωριών επιβάλλουν τη δόμηση του περιεχομένου των επιμέρους αντικειμένων κατά τέτοιο τρόπο ώστε να είναι δυνατές οι προσαρμογές όποτε και σε όποια έκταση αυτό απαιτηθεί. Το πρόβλημα αυτό μπορεί να αντιμετωπιστεί με προσεκτική επιλογή της ύλης, ώστε να περιλαμβάνει τις θεμελιώδεις αρχές και έννοιες των Φυσικών Επιστημών και βέβαια με μια στρατηγική διδασκαλίας η οποία εξασφαλίζει για το μαθητή ένα απαραίτητο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων που του επιτρέπει να κατανοεί και να εντάσσει κάθε καινούργια γνώση στην υπάρχουσα. Για την υλοποίηση όσων αναφέρθηκαν, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη όχι μόνο ορισμένες βασικές αρχές διδασκαλίας και μάθησης αλλά και η ιδιαιτερότητα των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων, όπου υπάρχει.

Σύμφωνα με το Ν. 2817/2000 της ειδικής αγωγής η εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (α.μ.ε.ε.α.) παρέχεται στη συνήθη σχολική τάξη με παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ε. α., σε ειδικά οργανωμένα και κατάλληλα στελεχωμένα τμήματα ένταξης, τα οποία λειτουργούν μέσα στα σχολεία γενικής και τεχνικής εκπαίδευσης, σε αυτοτελή σχολεία ειδικής αγωγής, σε σχολεία ή τμήματα που λειτουργούν είτε ως αυτοτελή είτε ως παραρτήματα άλλων σχολείων, σε νοσοκομεία, κέντρα αποκατάστασης κτλ. και υπαγορεύουν την παροχή ενδοσχολικής εκπαίδευσης σε εκείνο το σχολικό πλαίσιο που θα είναι προσφορότερο και αποτελεσματικότερο για το μαθητή. Επομένως πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για την παροχή διευκολύνσεων σε άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (α.μ.ε.ε.α.) στην πρόσβαση στο χώρο, στην κτιριακή υποδομή αλλά και στη γνώση μέσω διαβαθμισμένου και προσβάσιμου διδακτικού υλικού.

Τα Προγράμματα Σπουδών που θα συνταχθούν θα αποτελέσουν τη βάση για τη συγγραφή των σχολικών εγχειριδίων κάθε βαθμίδας και τη διαμόρφωση του υπόλοιπου εκπαιδευτικού υλικού.

Σκοπός της διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών

Ο σκοπός της διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών δεν μπορεί παρά να εντάσσεται στους γενικότερους σκοπούς της εκπαίδευσης. Αυτό σημαίνει την ολοκλήρωση του ατόμου με την ανάπτυξη κριτικού πνεύματος και διάθεσης για ενεργοποίηση και δημιουργία τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε συνεργασία με άλλα άτομα ή ομάδες.

Για τον προσδιορισμό του σκοπού διδασκαλίας κάθε αντικειμένου θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ηλικία των μαθητών, που παίζει καθοριστικό ρόλο, αφού άλλες ανάγκες καλείται να εξυπηρετήσει η διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών στο μαθητή του Δημοτικού και άλλες στο μαθητή του Γυμνασίου και του Λυκείου, και φυσικά τα συμπεράσματα της σύγχρονης εκπαιδευτικής έρευνας. Πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη η νοητική ανάπτυξη του ατόμου, το γνωστικό υπόβαθρο που διαθέτει, οι δεξιότητες αλλά και οι επιθυμίες (προσδοκίες) του, το κοινωνικό του επίπεδο και περιβάλλον και οι αναγκαιότητες που υπάρχουν σ' αυτό. Επιπλέον θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη ο χρόνος και ο τεχνολογικός εξοπλισμός που έχει ο εκπαιδευτικός στη διάθεσή του για τη διδασκαλία του μαθήματος.

Με βάση τα παραπάνω η διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών πρέπει να συμβάλλουν:

· Στην απόκτηση γνώσεων σχετικών με θεωρίες, νόμους και αρχές που αφορούν τα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα των Φυσικών Επιστημών, ώστε ο μαθητής να είναι ικανός να "ερμηνεύει" τα φυσικά, χημικά και βιολογικά φαινόμενα, αλλά και καταστάσεις (π.χ. γεωγραφικές κατανομές) ή διαδικασίες που αφορούν τους οργανισμούς και τις σχέσεις τους με το περιβάλλον στο οποίο ζουν.

· Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή, με τη δημιουργία σ' αυτόν ανεξάρτητης σκέψης, αγάπης για εργασία, ικανότητας για λογική αντιμετώπιση καταστάσεων και δυνατότητας για επικοινωνία και συνεργασία με άλλα άτομα.

· Στην απόκτηση από το μαθητή της ικανότητας να αναγνωρίζει την ενότητα και τη συνέχεια της επιστημονικής γνώσης στις θετικές επιστήμες, όπως και της ικανότητας να αναγνωρίζει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ τους.

· Στην εξοικείωση του μαθητή με τον επιστημονικό τρόπο σκέψης και την επιστημονική μεθοδολογία (παρατήρηση, διατύπωση υποθέσεων, συγκέντρωση - αξιοποίηση πληροφοριών και με τη χρήση της τεχνολογίας της πληροφορικής, από διάφορες πηγές, πειραματικό έλεγχό τους, ανάλυση και ερμηνεία δεδομένων, εξαγωγή συμπερασμάτων, ικανότητα γενίκευσης και κατασκευής προτύπων), ώστε και ως μελλοντικός επιστήμονας να είναι ικανός για έρευνα και τεχνολογικό σχεδιασμό.

· Στη δυνατότητα αξιολόγησης των επιστημονικών και τεχνολογικών εφαρμογών από το μαθητή, ώστε ως μελλοντικός πολίτης να είναι ικανός να τοποθετείται κριτικά απέναντί τους και να αποφαίνεται για τις θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις τους στην ατομική και κοινωνική υγεία, τη διαχείριση των φυσικών πόρων και το περιβάλλον.

· Στην απόκτηση αισθητικών αξιών σε σχέση με το περιβάλλον.

· Στη διαπίστωση από το μαθητή της συμβολής των Φυσικών Επιστημών στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου.

· Στη γνώση από το μαθητή της οργάνωσης και των διαδικασιών του περιβάλλοντος (φυσικού και κοινωνικού) και στην απόκτηση της ικανότητας να συμμετέχει στις προσπάθειες για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων αξιοποιώντας τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχει αποκτήσει.

· Στην απόκτηση από το μαθητή της ικανότητας να επικοινωνεί, να συνεργάζεται με επιστημονικούς και κοινωνι-

κούς φορείς, να συλλέγει και να ανταλλάσσει πληροφορίες, να παρουσιάζει τις σκέψεις ή τα συμπεράσματα από τις μελέτες του.

· Στην απόκτηση από το μαθητή βασικών γνώσεων, εξειδικευμένων πληροφοριών, μεθόδων και τεχνικών που συμβάλλουν στην κατανόηση της δομής του γεωγραφικού χώρου, στην κατανόηση και ερμηνεία των αλληλεξαρτήσεων και των αλληλεπιδράσεων γεωφυσικών και κοινωνικών παραγόντων, καθώς και στην αιτιολόγηση της ανάγκης αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπου και περιβάλλοντος.

Μεθοδολογικές προσεγγίσεις κατά τη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών

Ο έντονος ρυθμός συσσώρευσης γνώσεων σχετικών με τις Φυσικές Επιστήμες και η γρήγορη απαξίωσή τους δεν ευνοούν τον γνωσιοκεντρικό χαρακτήρα για τη διδασκαλία των αντίστοιχων αντικειμένων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Αυτό που χρειάζεται να εξασφαλίζει η διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών για το μαθητή είναι η μέθοδος να προσεγγίζει και να αξιοποιεί τη γνώση για να ερμηνεύει φαινόμενα ή διαδικασίες που έχουν σχέση με το περιβάλλον του (άβιο και έμβιο), στη διάρκεια των σπουδών του αλλά και αργότερα ως πολίτης. Θα πρέπει επομένως η πορεία της διδασκαλίας να στηρίζεται στην αυτενέργεια του μαθητή, ο οποίος παρακινείται να προσδιορίζει και να αξιοποιεί πηγές πληροφόρησης σχετικές με τα θέματα που μελετά. Κατά τη διδασκαλία θα πρέπει να γίνεται προσπάθεια να συνδυάζεται η θεωρία με την πράξη, η δε πληροφόρηση θα πρέπει δίνεται με εποπτικό τρόπο και να στοχεύει κυρίως στην απόκτηση κριτικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων μεθοδολογικού χαρακτήρα.

Κατά το σχεδιασμό των διδακτικών ενεργειών θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η κατανόηση των εννοιών και η απόκτηση ουσιαστικής γνώσης επιτυγχάνονται αν στηρίζονται σε προηγούμενες γνώσεις, εμπειρίες και βιώματα των μαθητών. Η διδασκαλία θα πρέπει να βοηθά τους μαθητές να ανακαλύπτουν οι ίδιοι τη γνώση μέσα από ενιαία και συνεχή δημιουργική διαδικασία, προτρέποντας και εθίζοντάς τους να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες. Αυτό προϋποθέτει τη χρήση μεθόδων που να προωθούν, να ενισχύουν και να ενθαρρύνουν την ενεργοποίηση του μαθητή, τη δημιουργική δράση και τον πειραματισμό, την εμπλοκή του σε διαδικασίες μέσα από τις οποίες θα κατακτά ο ίδιος τη γνώση, τη συνεργατική και ανακαλυπτική μάθηση, την ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων μεθοδολογικού χαρακτήρα, την απόκτηση της ικανότητας για συζήτηση, τον προβληματισμό και την καλλιέργεια κριτικής σκέψης, την καλλιέργεια ελεύθερης σκέψης και έκφρασης, τη μάθηση του "πώς μαθαίνουμε". Με τον τρόπο αυτό αξιοποιείται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο ο σχολικός χρόνος και επιτυγχάνεται σε σημαντικό βαθμό η ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών. Αυτό θα τους βοηθά, προσαρμόζοντας και αξιοποιώντας τα σημερινά δεδομένα, να οραματίζονται το δικό τους κόσμο και ένα καλύτερο αύριο.

Οι Φυσικές Επιστήμες, μέσω των εφαρμογών τους, σχετίζονται με όλους τους τομείς του κοινωνικού περιβάλλοντος. Το γεγονός αυτό μπορεί να αξιοποιηθεί για να κινηθεί το ενδιαφέρον του μαθητή και να εξασφαλιστεί η ενεργή συμμετοχή του στη μελέτη επιλεγμένων θεμάτων από κάθε αντικείμενο με τη μέθοδο εργασιών (project), μέσω των οποίων επιδιώκεται η οριζόντια σύνδεση και ανάδειξη των σχέσεων τόσο μεταξύ των Φυσικών Επιστημών όσο και μεταξύ αυτών και αντικειμένων άλλων γνωστικών περιοχών. Προσφέρονται, δηλαδή, οι Φυσικές Επιστήμες για διαθεματικές προσεγγίσεις όπως αυτές περιγράφονται στο γενικό μέρος του Δ.Ε.Π.Π.Σ., με τις οποίες επιτυγχάνεται ολιστική προσέγγιση της γνώσης και δημιουργία, για τον μαθητή, του ζητούμενου ενιαίου πλαισίου γνώσεων και δεξιοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνονται θέματα για επεξεργασία στο Ε.Π.Π.Σ. κάθε μιας από τις επιμέρους Φυσικές Επιστήμες.

Η διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών πρέπει να έχει σαφή εργαστηριακό προσανατολισμό και να αξιοποιεί, όπου είναι δυνατό, τις δυνατότητες για έρευνες πεδίου. Με τις εργαστηριακές ασκήσεις και τις άλλες ποικίλες δραστηριότητες, δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να δραστηριοποιούνται, να πειραματίζονται, να δημιουργούν και να ανακαλύπτουν τη γνώση. Ο χαρακτήρας των δραστηριοτήτων θα πρέπει να είναι τέτοιος ώστε μέσα από ποικίλες διδακτικές στρατηγικές και με τη χρήση πολλαπλών μέσων να δίνεται μια συνολική εικόνα των αντικειμένων των Φυσικών Επιστημών και να αναδεικνύονται οι σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ τους. Στο πλαίσιο αυτό ο εκπαιδευτικός από αναμεταδότης γνώσεων μετατρέπεται σε συντονιστή, συνεργάτη και σύμβουλο στη διαδικασία προσέγγισης της γνώσης.

Οι δραστηριότητες που θα πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της διδασκαλίας θα πρέπει να διευκολύνουν και να ενισχύουν την ανάπτυξη της ικανότητας του μαθητή να δημιουργεί, το συμμετοχικό-συνεργατικό χαρακτήρα της μάθησης, τη δυνατότητα αναλυτικής και συνθετικής σκέψης, την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών ως εργαλείου μάθησης και σκέψης, την ανάπτυξη δεξιοτήτων μοντελοποίησης και τεχνικών επίλυσης προβλημάτων, την ικανότητα στη χρήση συμβολικών μέσων έκφρασης και διερεύνησης, την καλλιέργεια διαχρονικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων μεθοδολογικού χαρακτήρα, την καλλιέργεια κλίματος αμοιβαίου σεβασμού.

Οι εργασίες και οι δραστηριότητες θα πρέπει, όσο είναι δυνατό, να επιλέγονται από το χώρο των ενδιαφερόντων των μαθητών και να είναι δομημένες κατά τέτοιον τρόπο ώστε να μπορούν να ολοκληρώνονται τμηματικά, να απαιτούν την ταυτόχρονη ενασχόληση των μαθητών της ομάδας και για την ολοκλήρωσή τους να απαιτούν πολύπλευρη προσέγγιση της γνώσης. Η ανάλυση και ο σχεδιασμός θα αποτελούν τη βάση της δουλειάς στην αίθουσα ή στο σπίτι. Στην αίθουσα θα γίνεται επίσης η εισαγωγή και η ανάπτυξη των διαφόρων εννοιών, για τις οποίες η πρακτική άσκηση θα γίνεται στο εργαστήριο ή στο πεδίο.

Η ανάπτυξη της ύλης θα πρέπει να γίνεται με σπειροειδή τρόπο και να κατευθύνεται από το ειδικό στο γενικό, από το απλό στο σύνθετο, από το εύκολο στο δύσκολο. Η διδασκαλία γίνεται αποτελεσματικότερη αν πριν από την εισαγωγή των εννοιών και της σχετικής ορολογίας αξιοποιείται η εμπειρική γνώση και αναδεικνύεται η αναγκαιότητα της εισαγωγής τους. Αυτό μπορεί να γίνει με κατάλληλα παραδείγματα ή προβλήματα. Η επεξεργασία των εννοιών θα πρέπει να στηρίζεται στις προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες ώστε ο μαθητής να εντάσσει σταδιακά τη νέα γνώση στις υπάρχουσες. Οι γενικεύσεις επίσης θα πρέπει να υποστηρίζονται από παραδείγματα τα οποία θα αντλούν ιδέες από το περιβάλλον και τις προσωπικές εμπειρίες των μαθητών. Ειδικότερα για τα α. με ε.α. να δίδεται η δυνατότητα:

· Διδακτικής ευελιξίας ώστε να υπάρχει ποικιλία στις προτεινόμενες δραστηριότητες για να προσεγγίζεται ο στόχος με διαφορετικούς τρόπους που να ανταποκρίνονται στον ιδιαίτερο τρόπο μάθησης κάθε παιδιού.

· Πολυαισθητηριακής προσέγγισης των στόχων με ποικιλία στα διδακτικά μέσα και στα υλικά.

· Αξιοποίησης των δυνατοτήτων του παιδιού ανάλογα με το γνωστικό του επίπεδο, με την εφαρμογή των εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, αφού η αποκλειστική χρήση ενός συγκεκριμένου διδακτικού μέσου ή μιας μεθόδου στην πραγματικότητα συμβάλλει στη δημιουργία συνειρμών και όχι εννοιών, περιορίζοντας δραστικά τις δυνατότητες γενίκευσης και μεταφοράς της μάθησης.

· Επιλογή του επιστημονικού μοντέλου και των επιστημονικών εννοιών που πρέπει να μάθουν οι μαθητές.

Στο πλαίσιο αυτό, οι επισκέψεις στο φυσικό περιβάλλον, η χρήση εποπτικού υλικού, η προαγωγή του διαλόγου και της ομαδικότητας στην τάξη, η πραγματοποίηση πειραμάτων, οι βασικές δηλαδή μεθοδολογικές προσεγγίσεις για τη διδασκαλία του συνόλου των διδακτικών αντικειμένων, αποκτούν καθορισμένο νόημα και περιεχόμενο. Πιο συγκεκριμένα:

Η διαδικασία μάθησης μέσω της διερεύνησης και της ανακάλυψης αποτελεί σημαντική στρατηγική για τη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών, με την προϋπόθεση ότι αξιοποιεί τη βιωματική εμπειρία του μαθητή, τον παροτρύνει να παρατηρεί και να συγκρίνει, να πραγματοποιεί μετρήσεις, να ταξινομεί, να γενικεύει και να ελέγχει τις υποθέσεις του.

Οι επισκέψεις μελέτης πεδίου βοηθούν το μαθητή να επαληθεύσει και να εφαρμόσει σε πραγματικές καταστάσεις τις γνώσεις που έχει αποκτήσει και να παρατηρήσει φαινόμενα του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος. Ταυτόχρονα διευρύνουν το διδακτικό αντικείμενο και ενημερώνουν το μαθητή για τη μελλοντική επαγγελματική κατεύθυνση που θα ήθελε να ακολουθήσει.

Η χρήση εποπτικού υλικού διεγείρει το ενδιαφέρον του μαθητή, παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να οργανώσει και να ανατροφοδοτήσει τη διδασκαλία,, όπως επίσης να προσεγγίσει περιοχές της γνώσεις που δεν είναι προσβάσιμες από άλλα διδακτικά υλικά. Ιδιαίτερη μάλιστα σημασία έχει η χρήση προσομοιώσεων, με τις οποίες ο μαθητής μπορεί να μεταβάλλει και να μελετά τις παραμέτρους που καθορίζουν την έκβαση ενός φυσικού φαινομένου ή μιας λειτουργίας.

Συζήτηση - διάλογος με τους μαθητές. Τα περισσότερα από τα επιτεύγματα των Φυσικών Επιστημών είναι αποτέλεσμα κριτικής αποτίμησης προηγουμένων γνώσεων που κατακτήθηκαν σε περιβάλλον το οποίο επέτρεπε το διάλογο και την ανταλλαγή ιδεών. Με τον ίδιο τρόπο μέσα στη σχολική αίθουσα ο μαθητής ωθείται στον προβληματισμό και τη συμμετοχή. Παράλληλα μαθαίνει να οργανώνει τα επιχειρήματά του προκειμένου να υποστηρίξει την άποψή του, να τα τροποποιεί και να τα απορρίπτει όταν πεισθεί ότι είναι λανθασμένα.

Εργαστηριακή άσκηση. Η εργαστηριακή άσκηση, με την προϋπόθεση ότι δεν καταδικάζει το μαθητή στο ρόλο του παθητικού θεατή, τον βοηθά να αποκτήσει μια πρόγευση της επιστημονικής μεθόδου και να ανιχνεύσει τα βήματα που ακολουθήθηκαν στη διατύπωση των νόμων και των αρχών των Φυσικών Επιστημών. Η συμβολή της στη διδασκαλία των Φ.Ε. είναι μεγάλη καθώς καλλιεργεί το σύνολο των δεξιοτήτων που απορρέουν από αυτές (παρατήρηση, μέτρηση, ταξινόμηση, διατύπωση υποθέσεων κτλ.). Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι στα πειράματα Βιολογίας, η ετερογένεια και η ποικιλομορφία των βιολογικών υλικών συχνά στέκονται αιτίες για πειραματικές εκβάσεις διαφορετικές από τις αναμενόμενες, κάτι δηλαδή που συναντάται σπανιότερα στα πειράματα της Φυσικής και της Χημείας.

Στο μαθητή με ε. ε. α. πρέπει να παρέχονται:

· Η δυνατότητα χρήσης κατάλληλου προσβάσιμου διδακτικού υλικού, για να ξεπεράσει τις δυσκολίες στην επεξεργασία οπτικών ή ακουστικών ερεθισμάτων (ΕΝΓ, Bralle κτλ.)

· Βοήθεια, ώστε να αντισταθμίζει τις δυσκολίες στην οπτική διάκριση την ακουστική διάκριση κτλ.

· Πρόσβαση στις τεχνολογίες ώστε να αντισταθμίζεται η αδυναμία να κάνει νοερές ή αφηρημένες μαθηματικές πράξεις.

· Ειδική βοήθεια για να ανακαλεί και να ερμηνεύει δεδομένα που παρέχονται από γραφικές - απτικές παραστάσεις, πίνακες, στήλες κτλ.

Στο Δημοτικό σχολείο τα θέματα των Φυσικών Επιστημών (Φυσική - Χημεία - Βιολογία - Γεωλογία, Γεωγραφία) εντάσσονται στο μάθημα της "Μελέτης του Περιβάλλοντος" για τις τέσσερις πρώτες τάξεις και στο "Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο" για τις δύο τελευταίες. Καθένα από τα μαθήματα αυτά δημιουργεί ενιαίο τομέα μάθησης (Διαθεματικό Αντικείμενο) όπου αναπτύσσονται βασικές έννοιες από τις Φυσικές Επιστήμες σε συνδυασμό - για το μάθημα της "Μελέτης του Περιβάλλοντος" - με έννοιες και από τις Κοινωνικές Επιστήμες.

Στο μάθημα "Μελέτη του Περιβάλλοντος" τα θέματα που αναφέρονται στις Φυσικές και τις Κοινωνικές Επιστήμες θα διδάσκονται παράλληλα, έτσι ώστε να αναδεικνύεται η οριζόντια διασύνδεση των Φυσικών Επιστημών με τις Κοινωνικές και να αποκτούν οι μαθητές μια συνολική εικόνα τόσο του φυσικού όσο και του κοινωνικού περιβάλλοντος. Η παραπάνω ολιστική προσέγγιση έχει ως αποτέλεσμα να αποφεύγεται ο κατακερματισμός της γνώσης στη διδασκαλία των θεμάτων των αντίστοιχων γνωστικών αντικειμένων.

Διδακτικό υλικό για τη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών

Το διδακτικό υλικό το απαραίτητο για τη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών απευθύνεται αφενός στον μαθητή, αφετέρου στον εκπαιδευτικό. Το διδακτικό υλικό για το μαθητή περιλαμβάνει το "Βιβλίο τουΜαθητή", τον "Εργαστηριακό Οδηγό", το "Τετράδιο Ασκήσεων". Το διδακτικό υλικό για τον εκπαιδευτικό περιλαμβάνει το "Βιβλίο για τον Εκπαιδευτικό", και "Εποπτικό Υλικό", έντυπο ή ηλεκτρονικό όλων των μορφών.

Διδακτικό υλικό για τον μαθητή

"Βιβλίο του μαθητή": Σε ό,τι αφορά το περιεχόμενό του, το εγχειρίδιο του μαθητή πρέπει να είναι συμβατό με το Πρόγραμμα Σπουδών και να έχει συνταχθεί και διαρθρωθεί με τρόπο που να εξυπηρετεί το σκοπό και τους στόχους της διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών στην αντίστοιχη βαθμίδα.

Στην κατεύθυνση αυτή οφείλει:

· Να είναι οργανωμένο σε ομοιογενείς ενότητες των οποίων το περιεχόμενο και το ύφος διασφαλίζουν τη συνέχεια και την ενότητα στις διδασκόμενες έννοιες.

· Κάθε ενότητα να περιλαμβάνει εισαγωγικό τμήμα, το

οποίο προετοιμάζει το μαθητή για το περιεχόμενό της, τον κατατοπίζει για τις πιθανές σχέσεις της με τις υπόλοιπες ενότητες του βιβλίου, τον πληροφορεί για το σκοπό της διδασκαλίας της και τους στόχους που αναμένεται να επιτευχθούν με την ολοκλήρωσή της.

· Το περιεχόμενο κάθε ενότητας είναι αναγκαίο να έχει συνταχθεί έτσι ώστε να αναδεικνύει τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα διάφορα αντικείμενα που εμπίπτουν στη μελέτη των Φυσικών Επιστημών, προκειμένου να ενισχύεται η οριζόντια σύνδεσή τους (διαθεματικότητα) και η διεπιστημονικότητα κατά την εξέταση διαφόρων θεμάτων.

Επίσης στα σχολικά εγχειρίδια σκόπιμο είναι να περιλαμβάνεται η διαδοχή των μεγάλων ιστορικών στιγμών που καθόρισαν την πορεία των Φυσικών Επιστημών, ώστε ο μαθητής να αποκτά γνώση της γένεσης των ιδεών τους, προϋπόθεση απαραίτητη για την κατάκτηση κάθε γνωστικού αντικειμένου. Παράλληλα πρέπει να δίνεται έμφαση στις σύγχρονες επιστημονικές κατακτήσεις, όπως επίσης και στις συνέπειές τους σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Αναφορικά με τη διδακτική προσέγγιση του βιβλίου, θα πρέπει να καλλιεργεί την ανάπτυξη ερευνητικού πνεύματος στο μαθητή και να υιοθετεί όπου και όσο είναι δυνατόν το ανακαλυπτικό μοντέλο μάθησης. Θα πρέπει επίσης να είναι ανοικτό σε διαφορετικούς τρόπους χρήσης, ώστε να ενθαρρύνει τον εκπαιδευτικό να αναπροσαρμόζει τη διδασκαλία του ανάλογα με τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της τάξης του.

"Εργαστηριακός οδηγός": Εκτός από τις εργαστηριακές δραστηριότητες που μπορούν να γίνουν μέσα στο σχολικό εργαστήριο, όπου είναι απαραίτητο το εγχειρίδιο πρέπει να περιλαμβάνει δραστηριότητες που μπορούν να διεξαχθούν στο φυσικό περιβάλλον.

Να δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να κατασκευάζει εξατομικευμένο πρόγραμμα σύμφωνα με τις ανάγκες των μαθητών ώστε να εξασφαλίζει τη συμμετοχή των μαθητών με ε.ε.α. με τον αποτελεσματικότερο δυνατό τρόπο.

Οι οδηγίες για την εκτέλεση των πειραμάτων πρέπει να είναι σαφείς και κατατοπιστικές και να ενημερώνουν για την ασφαλή χρήση συσκευών και υλικών. Επίσης να δίνεται η δυνατότητα ώστε οι μαθητές με ε.ε.α.

· Να υποστηρίζονται κατά τη συμμετοχή τους στις εργαστηριακές ασκήσεις και να παίρνουν μέρος σ' αυτές με εποικοδομητικό τρόπο και ασφάλεια.

· Να πραγματοποιούν εναλλακτικές δραστηριότητες, να χρησιμοποιούν κατάλληλες συσκευές, να υποστηρίζονται από τις δυνατότητες των νέων τεχνολογιών στις εργαστηριακές ασκήσεις.

"Τετράδιο εργασιών": Οφείλει να είναι οργανωμένο έτσι ώστε να αποτυπώνει τις ενέργειες και τους συλλογισμούς που γίνονται από το μαθητή κατά την εκτέλεση διαφόρων δραστηριοτήτων ή εργασιών (εργαστηριακές ασκήσεις, εργασίες που ανατίθενται στο πλαίσιο της καθημερινής διδασκαλίας, συνθετικές εργασίες, εργασίες που ανατίθενται πριν και μετά από μια δραστηριότητα στο φυσικό ή το κοινωνικό περιβάλλον κτλ.). Για το σκοπό αυτό, και κατά περίπτωση, πρέπει να περιλαμβάνει πίνακες στους οποίους ο μαθητής καλείται να καταγράψει τη σειρά των ενεργειών που ακολούθησε, παρατηρήσεις που κατέγραψε, μετρήσεις που εκτέλεσε, υποθέσεις και συμπεράσματα στα οποία κατέληξε. Χρήσιμο επίσης θα ήταν οι διαστάσεις και η βιβλιοδεσία των τετραδίων να διευκολύνουν τη συλλογή τους από τον διδάσκοντα, προκειμένου να αξιολογεί τον βαθμό επίτευξης των στόχων που τίθενται για τις δραστηριότητες αυτές.

Διδακτικό υλικό για τον εκπαιδευτικό

"Βιβλίο για τον εκπαιδευτικό": Οφείλει να περιέχει ενδεικτικές διδακτικές ενέργειες που αξιοποιούν τα διαφορετικά είδη των προτεινόμενων διδακτικών προσεγγίσεων, βιβλιογραφικές αναφορές, πηγές από το Διαδίκτυο, και ενημερωτικά στοιχεία για τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα, δηλαδή πληροφορίες ιδιαίτερα απαραίτητες για τον εκπαιδευτικό, κυρίως αυτόν που είναι διαφορετικής ειδικότητας από το αντικείμενο που διδάσκει.

Στις ενδεικτικές διδακτικές ενέργειες που παρέχονται στον εκπαιδευτικό πρέπει να συμπεριλαμβάνονται οι μέγιστες και οι ελάχιστες απαιτήσεις που επιδιώκεται να ικανοποιηθούν με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας, ώστε να υποβοηθείται η προσαρμογή της στις δυνατότητες της τάξης. Θα πρέπει επίσης να περιέχονται πρόσθετες ερωτήσεις, προβλήματα και ασκήσεις, πέραν αυτών που περιλαμβάνονται στο βιβλίο του μαθητή. Τέλος, σκόπιμο είναι να περιλαμβάνει οδηγίες για την μεθοδολογική προσέγγιση του αντικειμένου για τα άτομα με ε α.

"Εποπτικό υλικό"

Διαφάνειες: Οφείλουν όχι μόνο να "παρακολουθούν" και να υποστηρίζουν την πορεία της διδασκαλίας, "εικονογραφώντας" την, αλλά, πολύ περισσότερο, να αποτελούν οργανικό στοιχείο της. Για το σκοπό αυτό, πέραν της ευστοχίας στην επιλογή τους και της αισθητικής αρτιότητάς τους, πρέπει να δοθεί μεγάλη προσοχή στο περιεχόμενό τους. Επιπλέον, θα πρέπει να περιλαμβάνουν προβαλλόμενα φύλλα εργασίας, χάρτες εννοιών και ενδεικτικές οδηγίες χρήσης τους. Οι τελευταίες πρέπει να είναι κατατοπιστικές και να προάγουν το ανακαλυπτικό μοντέλο μάθησης.

Προπλάσματα, μοντέλα, παρασκευάσματα: Η συμβατότητα με τη διδασκόμενη ύλη, η αισθητική αρτιότητα, αλλά και η ποιότητα κατασκευής, η ανθεκτικότητα, το μικρό βάρος είναι απαραίτητα χαρακτηριστικά προκειμένου ο εκπαιδευτικός να παρακινείται να τα χρησιμοποιεί ως βοηθητικά υλικά της διδασκαλίας του.

Εκπαιδευτικό λογισμικό και ταινίες βίντεο: Οφείλουν να συμπληρώνουν το συμβατικό διδακτικό υλικό αξιοποιώντας τη δυνατότητα διασύνδεσης και πολλαπλής αναπαράστασης της πληροφορίας που παρέχουν. Ειδικά το λογισμικό, σκόπιμο είναι να περιλαμβάνει προσομοιώσεις για τη μελέτη των παραγόντων που επηρεάζουν τα φυσικά φαινόμενα, πειράματα συγχρονικής μέτρησης και απεικόνισης με Η/Υ και αισθητήρες (MBL). Παράλληλα θα πρέπει να εξυπηρετεί την ομαδική εργασία στη σχολική αίθουσα. Αναγκαίο επίσης είναι να επιτρέπει τη συλλογή, επεξεργασία και παρουσίαση στοιχείων, ώστε να αξιοποιείται στο πλαίσιο των εργασιών (ομαδικών και ατομικών) των μαθητών. Για τα άτομα με ε.α. πρέπει να προβλέπεται προσβάσιμο υλικό στην ΕΝΓ, Bralle ή μορφή ανάγλυφη.

Άλλο υλικό: Ειδικά για τη διδασκαλία του μαθήματος Γεωλογία-Γεωγραφία είναι επίσης απαραίτητο να υπάρχουν χάρτες τοίχου, υδρόγειος σφαίρα, άτλαντες.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να μεριμνά ώστε το εποπτικό υλικό να είναι προσιτό και αποτελεσματικό και για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Βιβλιογραφικό υλικό: Βιβλία με περιεχόμενο σχετικό με τα θέματα που εξετάζονται, ακόμη και από την πλευρά άλλων επιστημών, ταξιδιωτικά βιβλία κ.ά.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του μαθητή στο πλαίσιο της διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών αποσκοπεί στο να ελέγξει αλλά κυρίως να προαγάγει, μέσα από τον έλεγχο και την ανατροφοδότηση της διδασκαλίας, την ικανότητα των μαθητών να:

· Κατανοούν τον επιστημονικό λόγο.

· Ορίζουν με πληρότητα και σαφήνεια τις έννοιες των Φυσικών Επιστημών.

· Να χρησιμοποιούν ορθά τη γλώσσα και τα μαθηματικά για να ερμηνεύουν και να περιγράφουν φυσικά φαινόμενα και διαδικασίες.

· Συσχετίζουν τους όρους και τις έννοιες των Φ.Ε. που έχει διδαχτεί, στην περιγραφή και ανάλυση των φυσικών φαινομένων.

· Αντλούν δεδομένα από πίνακες τιμών, γραφικές παραστάσεις κ.ά. ώστε να προσδιορίζουν τις ποσοτικές μεταβολές των μεγεθών στα φυσικά φαινόμενα.

· Διατυπώνουν υποθέσεις και να κατασκευάζουν νοητικά μοντέλα για να ερμηνεύσουν φυσικά φαινόμενα.

Οι σκοποί αυτοί επιτυγχάνονται με διάφορες προφορικές ή γραπτές δοκιμασίες στις οποίες περιλαμβάνονται: εργασίες, ερωτήσεις, ασκήσεις και προβλήματα.

Οι ερωτήσεις θα μπορούσαν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες:

i) Τις ερωτήσεις με τις οποίες επιδιώκουμε να διαπιστωθεί αφενός η γνώση και η κατανόηση των θεωριών και αφετέρου η ικανότητα αξιοποίησης των γνώσεων και των νοητικών δεξιοτήτων (ανάλυση, σύνθεση, αξιολόγηση κτλ.).

ii) Τις ερωτήσεις με τις οποίες επιδιώκεται να διαπιστωθεί το ενδιαφέρον και η ικανότητα των μαθητών για διερεύνηση, κριτική ανάλυση και σύνθεση. Γενικότερα να διαπιστωθεί η ανάπτυξη στους μαθητές αποκλίνουσας σκέψης, που ανέκαθεν αποτελούσε την πηγή νέων ιδεών και αντιλήψεων.

Οι ασκήσεις και τα προβλήματα θα πρέπει να είναι ανάλογα με τις νοητικές ικανότητες των μαθητών, να είναι διαβαθμισμένα ως προς τον βαθμό δυσκολίας, να καλύπτουν όλο το φάσμα των δυνατοτήτων του μαθητή, να διακρίνονται από σαφήνεια και επιστημονική ακρίβεια και να ελέγχουν τη δυνατότητα για συλλογή στοιχείων για διάφορα θέματα, για ανάλυση, για σύνθεση, για κριτική αξιολόγηση, για παρουσίαση αποτελεσμάτων κ.ά.

13.α) ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΗΜΕΙΑ

Εισαγωγή

Οι γενικοί στόχοι της εκπαίδευσης στις Φυσικές Επιστήμες περιγράφονται στο γενικό μέρος του Δ.Ε.Π.Π.Σ. Στη Φυσική και τη Χημεία επιδιώκουμε επιπλέον οι μαθητές να έλθουν σε επαφή με σύγχρονες ιδέες και θέματα από το χώρο των Φυσικών Επιστημών, προσαρμοσμένες βέβαια στο επίπεδο νοητικής ανάπτυξης και τα ενδιαφέροντα των μαθητών κάθε βαθμίδας, χωρίς αυτό να είναι σε βάρος της επιστημονικής εγκυρότητας.

Αξιοποιώντας σύγχρονα ευρήματα της γνωστικής ψυχολογίας και της εκπαιδευτικής έρευνας, ο δάσκαλος είναι δυνατόν, με χρήση κατάλληλων δραστηριοτήτων, να βοηθήσει τον εκπαιδευόμενο να διακρίνει την ανεπάρκεια των απόψεών του για την ερμηνεία των φαινομένων και να τον οδηγήσει στην οικοδόμηση και χρήση επιστημονικών προτύπων-"μοντέλων" προκειμένου να περιγράψει, να ερμηνεύσει και να προβλέψει ορισμένα φυσικά φαινόμενα και διαδικασίες.

Αναμφισβήτητα η προσέγγιση των παραπάνω στόχων διευκολύνεται από τη χρήση στην εκπαίδευση των νέων τεχνολογιών που οδηγεί στο σχεδιασμό νέων παιδαγωγικών εργαλείων (εκπαιδευτικό λογισμικό, διαδίκτυο, συστήματα συγχρονικής λήψης των μετρήσεων), τα οποία επιτρέπουν στους μαθητές να συγκεντρώσουν, αναλύσουν, οπτικοποιήσουν, μοντελοποιήσουν και κοινοποιήσουν δεδομένα ώστε με την ενεργό συμμετοχή τους να κατανοήσουν μερικές βασικές αρχές και νόμους των Φυσικών Επιστημών.

Οι διαδικασίες, όπως η μακροσκοπική, η φαινομενολογική παρατήρηση, ο πειραματισμός, η εργαστηριακή πρακτική, οι συσχετισμοί εννοιών και φυσικών ποσοτήτων, τα φυσικά μοντέλα μικρόκοσμου, η σύνδεση μικροσκοπικών διαδικασιών και μακροσκοπικών φαινομένων, ο μαθηματικός φορμαλισμός, θα πρέπει να εισάγονται επαγωγικά και να αξιοποιούνται σε διαρκώς αύξοντα βαθμό.

Η προσέγγιση του αντικειμένου πρέπει, όπου κρίνεται σκόπιμο, να αναπτύσσεται σπειροειδώς με κριτήρια τις νοητικές, αφαιρετικές και συνθετικές δυνατότητες κάθε ηλικίας. Σύμφωνα με την αντίληψη που εκφράζεται στο Γενικό Μέρος του Δ.Ε.Π.Π.Σ., οι στόχοι είναι δυνατόν να ομαδοποιηθούν κάτω από τρεις γενικούς τίτλους:

· Γνώση και μεθοδολογία (οι στόχοι αυτοί σχετίζονται με την κατανόηση βασικών εννοιών και την ανάπτυξη χειρωνακτικών δεξιοτήτων)

· Συνεργασία και επικοινωνία (οι στόχοι αυτοί σχετίζονται με την ανάπτυξη δεξιοτήτων έρευνας, συνεργασίας και επικοινωνίας)

· Επιστήμη και καθημερινή ζωή (οι στόχοι αυτοί σχετίζονται με την κατανόηση της συσχέτισης επιστήμης, καθημερινής ζωής και τεχνολογίας)

Το Δ.Ε.Π.Π.Σ. για τις Φυσικές Επιστήμες δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάδειξη της σχέσης επιστήμης και τεχνολογίας καθότι αυτές οριοθετούνται από κοινωνικό και οικονομικό περιεχόμενο. Επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τις επιλογές των ατόμων και των κυβερνήσεων και έχουν σημαντική ανάδραση από την κοινωνία. Για παράδειγμα, η επιστήμη μάς βοήθησε να διευρύνουμε τις γνώσεις για τη γη, το διάστημα, τους έμβιους οργανισμούς και τον τρόπο που αλληλεπιδρούν. Η τεχνολογία έχει επιφέρει επαναστατικές αλλαγές στον τρόπο επικοινωνίας και στην παραγωγή νέων υλικών. Οι αλλαγές αυτές έχουν αλλάξει πολύ γρήγορα και σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο που ζούμε. Είναι λοιπόν αναγκαιότητα να δώσει η εκπαίδευση τη δυνατότητα στο μαθητή να αντιληφθεί την ευρεία σύνδεση επιστήμης - τεχνολογίας και κοινωνίας, να γνωρίσει τις επιπτώσεις που έχουν στην ανθρωπότητα και να μάθει να συνδέει την επιστημονική γνώση με την καθημερινή ζωή. Για παράδειγμα οι μαθητές των τελευταίων τάξεων του Δημοτικού ή του Γυμνασίου είναι δυνατόν να κληθούν να σχεδιάσουν ένα πρόγραμμα μείωσης της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας στο σπίτι τους ή στο σχολείο και να αξιολογήσουν με ποιον τρόπο ένα τέτοιο πρόγραμμα θα επηρεάσει τις ενεργειακές πηγές και την οικονομία, το περιβάλλον και τελικά την ποιότητα ζωής.

Η ομαδοποίηση των στόχων στις παραπάνω κατηγορίες δεν σημαίνει ότι η επίτευξη ενός στόχου που ανήκει στη μια ομάδα είναι ανεξάρτητη από την επίτευξη στόχων που ανήκουν στις άλλες δύο ομάδες. Η ομαδοποίηση έγινε κυρίως για να βοηθηθεί ο διδάσκων κατά το σχεδιασμό του μαθήματος ή των δραστηριοτήτων έτσι ώστε να εστιάσει στις επιμέρους όψεις της γνώσης και των δεξιοτήτων.

Κατά τη διάρκεια των δυο τελευταίων δεκαετιών του εικοστού αιώνα, το θέμα της ενοποιητικής θεώρησης της διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών στα σχολεία αποτέλεσε αντικείμενο έντονου προβληματισμού, τόσο από ερευνητές στο χώρο της εκπαίδευσης όσο και από μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. Σε κάποια σύγχρονα εκπαιδευτικά προγράμματα υλοποιείται η παραπάνω αντίληψη για τη διδασκαλία των Φ.Ε. Το γεγονός αυτό έχει άμεσο αντίκτυπο στον τρόπο διαμόρφωσης της "σχολικής γνώσης", μέσω της οποίας οι μαθητές έρχονται σε επαφή με την "επιστημονική γνώση".

Με το προτεινόμενο πρόγραμμα επιχειρείται να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση:

· Στην κοινή μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται στις Φυσικές Επιστήμες (Φυσική, Χημεία).

· Στις κοινές αρχές που διέπουν τα φυσικά και χημικά φαινόμενα.

Συγκεκριμένα προτείνεται η υιοθέτηση νέων διδακτικών παρεμβάσεων οι οποίες θα βασίζονται στους εξής εννοιολογικούς άξονες:

· Δομή της ύλης

· Ενέργεια, αρχές διατήρησης και αλληλεπιδράσεις

· Συστήματα (προσδιορισμό του συστήματος που θα μελετηθεί, των δομικών συστατικών του καθώς και των ιδιοτήτων τους, π.χ. κύτταρο, φυτό, οικοσύστημα, άτομο, μόριο, κρύσταλλος).

Οι παραπάνω εννοιολογικοί άξονες διατρέχονται από την έννοια των Κλιμάκων (αντίληψη της κλίμακας μεταβολών φυσικών μεγεθών και της μεθόδου μέτρησής τους όπως και ιδιότητες της ύλης καθώς αυτή συγκροτείται σε διαφορετικές κλίμακες μακροσκοπική, κρυσταλλική, μοριακή, ατομική, πυρηνική, υποπυρηνική).

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Στο Δημοτικό σχολείο τα θέματα των Φυσικών Επιστημών εντάσσονται στο μάθημα της "Μελέτης του Περιβάλλοντος" για τις τέσσερις πρώτες τάξεις και στο "Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο" για τις δύο τελευταίες.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Οι διδακτικοί στόχοι για το Δημοτικό σχολείο εξειδικεύονται σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση που αναφέρθηκε στην Εισαγωγή (Γνώση και Μεθοδολογία, Συνεργασία και Επικοινωνία, Επιστήμη και Καθημερινή Ζωή).

Γνώση και μεθοδολογία

Οι μαθητές να:

· Είναι σε θέση να πραγματοποιούν απλούς συσχετισμούς μεγεθών (διατύπωση υπόθεσης, έλεγχος με την παρατήρηση, απλά πειράματα, διατύπωση συμπερασμάτων).

· Χρησιμοποιούν απλά μοντέλα για περιγραφή, κατανόηση και ερμηνεία φαινομένων.

· Κατανοούν ότι ένα σύστημα:

- συνίσταται από διαφορετικά μέρη, που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, π.χ. μια συσκευή - σύστημα δεν λειτουργεί σωστά αν κάποιο τμήμα της λείπει, είναι κατεστραμμένο ή δεν είναι συνδεδεμένο.

- περιλαμβάνει αντικείμενα και διαδικασίες, καθώς επίσης ότι τα εισερχόμενα και εξερχόμενα σ΄ αυτό μπορεί να είναι υλικά, ενέργεια ή πληροφορία (π.χ. μπορούν να αποσυναρμολογήσουν ή να συναρμολογήσουν μια συσκευή -ποδήλατο, ρολόι, μηχανικά παιχνίδια -, να παρατηρήσουν πώς αλλάζει η έξοδος μιας ηχητικής πηγής αν αντικατασταθεί ή προστεθεί ένα νέο κομμάτι σ΄ αυτή).

· Αναπτύξουν μία αντίληψη για το τι σημαίνει πολύ μικρό ή τι σημαίνει πολύ μεγάλο στα διάφορα φυσικά μεγέθη (π.χ. η θερμοκρασία στην επιφάνεια του ήλιου είναι 5000oC, ένα σώμα πήζει στους -50oC). Αναγνωρίζουν ότι ορισμένες ιδιότητες-χαρακτηριστικά των σωμάτων εκδηλώνονται σε διαφορετικές κλίμακες (π.χ. το χρώμα των σωμάτων είναι ιδιότητα των σωμάτων που αντιλαμβανόμαστε στο μακρόκοσμο).

Συνεργασία και επικοινωνία

Οι μαθητές να εξοικειώνονται με τον επιστημονικόερευνητικό τρόπο εργασίας των Φυσικών Επιστημών και ειδικότερα να:

· Παρατηρούν, μετρούν, ταξινομούν.

· Συνεργάζονται για την επίτευξη συγκεκριμένου έργου.

· Διατυπώνουν υποθέσεις, εξάγουν συμπερασμάτα, ελέγχουν την ισχύ των συμπερασμάτων.

· Διατυπώνουν και να ανακοινώνουν τα συμπεράσματά τους (δεξιότητες επικοινωνίας).

Επιστήμη και καθημερινή ζωή

Οι μαθητές να:

· Εφαρμόζουν/αξιοποιούν τις έννοιες που διδάχτηκαν για να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν καταστάσεις από την καθημερινή τους εμπειρία καθώς και τις αρχές λειτουργίας και τη χρήση των τεχνολογικών προϊόντων.

· Συσχετίζουν τον τρόπο ζωής και τις ιδιαίτερες συμπεριφορές του ατόμου με την υγεία του και την ποιότητα του περιβάλλοντος στο οποίο ζει.

Βασικοί άξονες περιεχομένου και "αντικείμενα" διαθεματικής προσέγγισης

Τα θέματα των Φυσικών Επιστημών (Φυσική, Χημεία) που διδάσκονται σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού σχολείου οργανώνονται σε θεματικούς άξονες όπως αυτοί περιγράφονται στην εισαγωγή (Ενέργεια, Αρχές Διατήρησης και Αλληλεπιδράσεις, Συστήματα, Δομή της ΄Υλης και Κλίμακες).

Οι άξονες αυτοί εξειδικεύονται σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο, ανάλογα με την τάξη και φυσικά την ηλικία και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών, έχοντας πάντα υπόψη τους γενικότερους σκοπούς για τη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών στο Δημοτικό σχολείο.

Διεπιστημονικές / διαθεματικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο της διδασκαλίας θεμάτων των Φ.Ε. (Φυσικής, Χημείας)

Στο πλαίσιο ενός μαθήματος δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να προσεγγίσουν μέσα από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα (π.χ. γλώσσα, αισθητική αγωγή, φυσική αγωγή κτλ.) έννοιες και φαινόμενα. Παράλληλα θα πρέπει η εκπαιδευτική προσέγγιση τέτοιων θεμάτων να είναι συστημική, ώστε να αναδεικνύονται οι σχέσεις / αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφόρων παραμέτρων που τα καθορίζουν.

Παράδειγμα: Στο Δημοτικό ο δάσκαλος είναι δυνατόν να οργανώσει μια εργασία των μαθητών σχετικά με τα μέσα μεταφοράς. Θα δώσει την δυνατότητα στους μαθητές να μάθουν για τις ιδιότητες των υλικών (Φυσικές Επιστήμες και Τεχνολογία), χαρακτηριστικά γεωμετρικών σχημάτων (Μαθηματικά), χρονική εξέλιξη των μέσων μεταφοράς -από το μόνιππο στο Κονκόρντ- (Ιστορία, Λογοτεχνία, Φυσικές Επιστήμες, Γεωγραφία). Στη συνέχεια μπορεί να ζητηθεί από τους μαθητές να αναπτύξουν προφορικά ή γραπτά (γλώσσα) την επίδραση της εξέλιξης των μέσων μεταφοράς στον τρόπο ζωής των ανθρώπων (σύνδεση επιστήμης - τεχνολογίας και κοινωνίας).

Φυσική, Χημεία στο Δημοτικό

Α΄ τάξη Δημοτικού

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Ύλη	–Μελέτη υλικών των σωμάτων (υλικά από τα οποία αποτελείται ένα αντικείμενο και βασικές τους ιδιότητες)	–Περιγράφω: Αντικείμενα της τάξης μου, του δωματίου μου (Φυσική, Χημεία, Γλώσσα, Μαθηματικά).
Ενέργεια, Αλληλεπιδράσεις, Συστήματα	–Η ενέργεια στη ζωή μας –Ο ήλιος ως ουράνιο σώμα –Ο ήλιος ως πηγή φωτός και θερμότητας –Κίνηση σωμάτων –Παραγωγή ήχου	–Ουράνια σώματα (ήλιος, πλανήτες) (Φυσική, Μαθηματικά, Ιστορία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή) –Τα υλικά σώματα (Φυσική, Χημεία, Μαθηματικά, Ιστορία, Γλώσσα, Τεχνολογία, Αισθητική Αγωγή)
Εφαρμογές Φυσικών Επιστημών - Τεχνολογία	–Μετατροπές σχημάτων –Κατασκευή καινούργιων αντικειμένων και σχημάτων από άλλα αντικείμενα–σχήματα. –Επιλογή υλικών για την κατασκευή αντικειμένων με καθορισμένη χρήση.	–Συνδυάζω υλικά και κατασκευάζω αντικείμενα (Φυσική, Χημεία, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά, Γλώσσα)

Β΄ τάξη Δημοτικού

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Ύλη	–Ιδιότητες (μάζα, όγκος, σχήμα, χρώμα, σκληρό-μαλακό) υγρών και στερεών	–Περιγραφή βασικών ιδιοτήτων ενός αντικειμένου και μετατροπές τους (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά)
Ενέργεια, Αλληλεπιδράσεις, Συστήματα	–Αιολική – Υδραυλική ενέργεια –Το ταξίδι του νερού στη φύση –Φως-σκιές –Επιφάνεια και κίνηση, φάσεις της Σελήνης –Μαγνήτες	–Η γειτονιά μου –Η λίμνη –Η θάλασσα –Το δάσος (Βιολογία, Χημεία, Φυσική, Γεωλογία, Αισθητική Αγωγή, Τεχνολογία, Γλώσσα) –Ο ήλιος ως πηγή φωτός και ενέργειας (Φυσική, Βιολογία, Ιστορία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή) –Σχηματική αναπαράσταση διαφόρων σταδίων του κύκλου του νερού στη φύση (Αισθητική Αγωγή) –Μελέτη ενός οικοσυστήματος
Εφαρμογές Φυσικών Επιστημών-Τεχνολογία	–Εφαρμογές μαγνητών και φωτός	–Μετατροπές σχημάτων και κατασκευές αντικειμένων (Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά) –Ο άνθρωπος χαράσσει την πορεία στα μεγάλα ταξίδια: Από τον πολικό αστέρα στην πυξίδα (Ιστορία, Μαθηματικά, Φυσική, Γλώσσα)

Γ΄ τάξη Δημοτικού		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Ύλη	–Φυσικές καταστάσεις και ιδιότητες της ύλης	–Μορφές με τις οποίες βρίσκεται το νερό στη φύση (πάγος, χιόνι, χαλάζι, υγρό νερό, υδρατμοί, πάχνη) (Γεωγραφία, Φυσική, Χημεία, Περιβάλλον) –Μέσα μεταφοράς: Το ποδήλατο, η άμαξα (Φυσική, Χημεία, Μαθηματικά, Ιστορία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Τεχνολογία)
Ενέργεια, Αλληλεπιδράσεις, Συστήματα	–Μορφές ενέργειας και μεταβολές –Δυνάμεις και κίνηση –Είδη δυνάμεων, έργο –Κύκλος του νερού στη φύση	–Σχηματισμός μαγματογενών και άλλων πετρωμάτων (Γεωλογία, Γεωγραφία, Φυσική, Χημεία) –Η ιστορία μιας σταγόνας (Φυσική, Χημεία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή)
Εφαρμογές Φυσικών Επιστημών - Τεχνολογία	–Απλές μηχανές και έργο –Πηγές ενέργειας	–Απλές μηχανές: Από τα Κυκλώπεια τείχη στον Αρχιμήδη (Ιστορία, Γεωγραφία, Φυσική, Βιολογία, Γλώσσα)

Δ΄ τάξη Δημοτικού		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Ύλη	–Ατόμα και Μόρια –Βάρος, μάζα, όγκος, πυκνότητα	–Οι αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων για την ασυνέχεια της ύλης και η προσφορά τους στη θεμελίωση της έννοιας του ατόμου (Ιστορία, Φυσική, Γλώσσα) –Αιολική ενέργεια: Ανεμόμυλοι, σχεδία, ιστιοφόρα (Φυσική, Χημεία, Ιστορία, Γλώσσα, Τεχνολογία, Αισθητική Αγωγή)
Ενέργεια, Αλληλεπιδράσεις, Συστήματα	–Χημικά φαινόμενα (Τα άτομα ανακατανέμονται για να σχηματίσουν προϊόντα με διαφορετικές ιδιότητες) –Φως και ήχος –Θερμότητα και θερμοκρασία, διάδοση θερμότητας –Μεταβολές καταστάσεων της ύλης (τήξη, πήξη, βρασμός, υγροποίηση), εξαέρωση	–Η ζωή στο νερό (Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Ιστορία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Θρησκευτικά) –Καύση (Χημεία, Φυσική, Βιολογία, Οικολογία, Οικονομία, Γλώσσα)

	–Δύναμη και κίνηση –Πίεση: Πίεση στα υγρά και τα αέρια	
Εφαρμογές Φυσικών Επιστημών - Τεχνολογία	–Μετατροπές και χρήση ηλιακής ενέργειας –Παραγωγή ήχου	–

Ε΄ τάξη Δημοτικού		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Ύλη	–	–Ο φούρνος της γιαγιάς (Φυσική, Χημεία, Γλώσσα, Τεχνολογία, Αισθητική Αγωγή)
Ενέργεια, Αλληλεπιδράσεις, Συστήματα	–Διατήρηση της ενέργειας –Νόμοι της κίνησης –Βαρύτητα –Τριβή – Στατικός ηλεκτρισμός –Ηλεκτρικό ρεύμα –Χημικές ενώσεις –Μείγματα, διαλύματα, παράγοντες διαλυτότητας –Ατμοσφαιρικός αέρας	–Τα πολλά πρόσωπα της ενέργειας (Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Ιστορία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Θρησκευτικά, Τεχνολογία)
Εφαρμογές Φυσικών Επιστημών - Τεχνολογία	–Σύγχρονες και μελλοντικές ενεργειακές πηγές (πετρέλαιο) –Εξοικονόμηση ενέργειας –Ζυμώσεις (από το σταφύλι στο κρασί και στο ξύδι) –Μεταλλεύματα - Μεταλλουργία σιδήρου και αργιλίου (από το μετάλλευμα στο μέταλλο) –Το σκούριασμα των μετάλλων –Διαχωρισμός μειγμάτων (διαλογή, κοσκίνισμα, διήθηση, μαγνήτιση, εξάτμιση)	–«Τα μεταλλεία του Λαυρίου» (Ιστορία, Ορυκτολογία) –«Η ανακάλυψη του σιδήρου και η επίδρασή του στην εξέλιξη του πολιτισμού» (Ιστορία, Οικονομία, Ορυκτολογία, Τεχνολογία.) –«Αλουμίνιο: Ένα μέταλλο με πολλές εφαρμογές στη ζωή μας» (Τεχνολογία, Οικονομία, Οικολογία.)

Στ΄ τάξη Δημοτικού		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Ύλη	–Οξέα, Βάσεις, Άλατα, Οξείδια	–«Η όξινη βροχή και οι αρνητικές της επιδράσεις στο οικοσύστημα» (Ιστορία, Οικολογία)
Ενέργεια, Αλληλεπι-	–Μορφές και μετασχηματισμοί ε-	–Μέσα επικοινωνίας:

δράσεις, Συστήματα	νέργειας (Χημική ενέργεια – καύσιμα, πετρέλαιο, φυσικό αέριο, ορυκτοί άνθρακες- Ηλεκτρική - από την κίνηση στο ηλεκτρικό ρεύμα) –Μεταφορά της ενέργειας –Ηλεκτρισμός και μαγνητισμός –Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας –Ιδιότητες του φωτός -όραση ,χρώματα –Άνωση και πλεύση	–Εντυπα, ενσύρματα, ασύρματα (Φυσική, Χημεία, Τεχνολογία, Ι-στορία, Γλώσσα) –Μέσα μεταφοράς: Από το αυτοκίνητο στα τρένα υψηλών ταχυτήτων (Φυσική, Χημεία, Τεχνολογία, Ιστορία, Γλώσσα) –Από τον Αρχιμήδη στο υποβρύχιο (Φυσική, Τεχνολογία, Ιστορία, Γλώσσα)
Εφαρμογές Φυσικών Επιστημών - Τεχνολογία	–Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας –Εναλλακτικές μορφές ενέργειας –Κάτοπτρα και φακοί - Τηλεσκόπια και μικροσκόπια –Πετροχημικά	–«Το πετρέλαιο είναι πάρα πολύ πολύτιμο για να καίγεται» –Mendeleev (Ιστορία, Οικονομία) –Η ενέργεια χθες, σήμερα, αύριο (Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Οικονομία, Ιστορία, Γεωγραφία., Τεχνολογία, Γλώσσα)

Φυσική, Χημεία στο Γυμνάσιο

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Οι διδακτικοί στόχοι για το Γυμνάσιο εξειδικεύονται σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση που αναφέρθηκε στην Εισαγωγή (Γνώση και Μεθοδολογία, Συνεργασία και Επικοινωνία, Επιστήμη και Καθημερινή Ζωή).

Γνώση και μεθοδολογία

Οι μαθητές να:

· Είναι σε θέση να πραγματοποιούν απλούς συσχετισμούς μεγεθών για την ποιοτική περιγραφή φαινομένων και με χρήση μαθηματικού φορμαλισμού για την ποσοτική περιγραφή τους (Διατύπωση υπόθεσης, έλεγχος με την παρατήρηση, απλά πειράματα, διατύπωση συμπερασμάτων, γενίκευση).

· Χρησιμοποιούν ή να δημιουργούν απλά μοντέλα για περιγραφή, κατανόηση και ερμηνεία φαινομένων.

· Χρησιμοποιούν την επιστημονική ορολογία για να διακρίνουν, ταξινομούν και περιγράφουν φυσικά φαινόμενα, υλικά και διαδικασίες.

· Εφαρμόζουν την έννοια του συστήματος σε διαφορετικές περιπτώσεις (πλανητικό, οικοσύστημα, κύτταρο, μόριο, διάλυμα, κτλ.).

· Γνωρίζουν ότι κάποιες ιδιότητες του συστήματος είναι διαφορετικές από τις ιδιότητες των μερών του.

· Γνωρίζουν ότι ιδιότητες του συστήματος είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των μερών του .

· Κατανοούν το εύρος μεταβολής διάφορων φυσικών ποσοτήτων (π.χ. θερμοκρασία σύμπαντος 0 Κ - μεγάλης έκρηξης, περιεκτικότητα διαλυμάτων 0-100%) και να γνωρίζουν τις αντίστοιχες μέθοδες μέτρησης των φυσικών μεγεθών).

· Αναγνωρίζουν ότι ορισμένες ιδιότητες-χαρακτηριστικά των σωμάτων εκδηλώνονται σε διαφορετικές κλίμακες (π.χ. το χρώμα των σωμάτων είναι ιδιότητα των σωμάτων που αντιλαμβανόμαστε στο μακρόκοσμο, τα μόρια δεν έχουν χρώμα ή γεύση).

Συνεργασία και επικοινωνία

Ο μαθητής να έχει τη δυνατότητα:

· Να αναπτύσσει δεξιότητες εκτελώντας απλές εργαστηριακές ασκήσεις με βάση οδηγίες και με χρήση οργάνων ή μέσων πολύμορφης επικοινωνίας -Εργαστήριο Νέων Τεχνολογιών επιβεβαιωτικού ή ανακαλυπτικού χαρακτήρα.

· Να αναζητά και να αξιολογεί πληροφορίες από έντυπες ή ηλεκτρονικές πηγές (διαδίκτυο, τράπεζες πληροφοριών κτλ.).

· Να εργάζεται ομαδικά για εκτέλεση συγκεκριμένης εργασίας και να ανακοινώνει τα αποτελέσματά της.

Επιστήμη και καθημερινή ζωή

Οι μαθητές να:

· εφαρμόζουν/αξιοποιούν τις έννοιες που διδάχτηκαν για να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν καταστάσεις από την καθημερινή τους εμπειρία καθώς και τις αρχές λειτουργίας και τη χρήση των τεχνολογικών προϊόντων.

· Κατανοήσουν τη σημασία του φυσικού περιβάλλοντος και της εξοικονόμησης φυσικών πόρων αναπτύσσοντας σχετικές πρωτοβουλίες.

· Ακολουθούν οδηγίες (για τη χρήση ουσιών και λειτουργία συσκευών) για την αποφυγή κινδύνων στην καθημερινή τους ζωή.

· Συσχετίζουν τον τρόπο ζωής και τις ιδιαίτερες συμπεριφορές του ατόμου με την υγεία του και την ποιότητα του περιβάλλοντος στο οποίο ζει.

Βασικοί άξονες περιεχομένου και "αντικείμενα" διαθεματικής προσέγγισης

Τα θέματα των Φυσικών Επιστημών (Φυσική, Χημεία) που διδάσκονται στο Γυμνάσιο οργανώνονται σε θεματικούς άξονες όπως αυτοί περιγράφονται στην Εισαγωγή (Ενέργεια, Αρχές Διατήρησης και αλληλεπιδράσεις, Συστήματα, Δομή της Ύλης και Κλίμακες).

Οι άξονες αυτοί εξειδικεύονται σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο ανάλογα με την τάξη και φυσικά την ηλικία και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών, έχοντας πάντα υπόψη τους γενικότερους σκοπούς για τη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών στο Γυμνάσιο.

Στο Γυμνάσιο οι άξονες περιεχομένου για τη Φυσική και

τη Χημεία παραμένουν ίδιοι με αυτούς του Δημοτικού. Το περιεχόμενο, για χρηστικούς λόγους, παρουσιάζεται χωριστά, καθότι η Φυσική και η Χημεία στη συγκεκριμένη βαθμίδα αποτελούν ανεξάρτητα διδακτικά αντικείμενα.

Στο πλαίσιο ενός μαθήματος δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να προσεγγίσουν μέσα από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα (π.χ. Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή κτλ.) έννοιες και φαινόμενα. Παράλληλα θα πρέπει η εκπαιδευτική προσέγγιση τέτοιων θεμάτων να είναι συστημική, ώστε να αναδεικνύονται οι σχέσεις / αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφόρων παραμέτρων που τα καθορίζουν.

Στο Γυμνάσιο ο καθηγητής είναι δυνατόν να οργανώσει μια εργασία των μαθητών σχετικά με τα κτίρια της περιοχής του σχολείου. Θα δώσει την δυνατότητα στους μαθητές να μάθουν για τις ιδιότητες των υλικών (Φυσικές Επιστήμες και Τεχνολογία), χαρακτηριστικά γεωμετρικών σχημάτων (Μαθηματικά), αρχιτεκτονική (Τέχνη και Τεχνολογία). Στη συνέχεια μπορεί να ζητηθεί από τους μαθητές να αναπτύξουν σε δοκίμιο - έκθεση (γλώσσα) την επίδραση των επιστημονικών και τεχνολογικών καινοτομιών στο τρόπο ζωής των ανθρώπων (σύνδεση επιστήμης - τεχνολογίας και κοινωνίας).

ΦΥΣΙΚΗ

Β΄ τάξη

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Ύλη	–	–Γη-Νερό-Αέρας (Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Γεωγραφία, Γλώσσα)
Ενέργεια, Αλληλεπιδράσεις, Συστήματα	–Κίνηση - Δύναμη - Πίεση –Έργο - Ενέργεια (Μορφές της-Μετατροπές της - Διατήρηση) –Θερμότητα	–Χρόνος-Μέτρηση χρόνου (Ιστορία, Φυσική, Βιολογία, Γεωγραφία, Γλώσσα) –Ηρεμία-Κίνηση-Μεταβολές (Θρησκευτικά, Μαθηματικά, Ιστορία, Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Γεωγραφία) –Από τη Γη στο Φεγγάρι (Τα διαστημικά ταξίδια) (Μαθηματικά, Ιστορία, (Μυθολογία), Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Γεωγραφία, Τεχνολογία).
Εφαρμογές Φυσικών Επιστημών Τεχνολογία	–Απλές Μηχανές –Θερμικές μηχανές –Ενέργεια και ενεργειακές πηγές (σύγχρονες μελλοντικές)	–Από τον Αρχιμήδη στον Βατ (Μαθηματικά, Ιστορία, Φυσική, Γεωγραφία, Τεχνολογία)

Γ΄ τάξη

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
	–	–
Ενέργεια, Αλληλεπιδράσεις, Συστήματα	–Οπτική –Κύματα –Ηλεκτρομαγνητισμός –Πυρήνας και πυρηνικά φαινόμενα	–Οι Δρουσουλλίτες (Φυσική, Ιστορία, Λογοτεχνία) –Περιοδικά φαινόμενα (Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Ιστορία, Τεχνολογία) –Ήχος, Μουσική και μουσικά όργανα (Από τον Ορφέα στον Ξενάκη) (Φυσική, Μαθηματικά, Μουσική, Ιστορία, Τεχνολογία, Γλώσσα)

		–Το ουράνιο τόξο (Φυσική, λογοτεχνία, Μυθολογία, Αισθητική αγωγή)
		–Ύλη και ενέργεια: οι δυο όψεις ενός νομίσματος (Φυσική, Χημεία, Ιστορία, Τεχνολογία, Μαθηματικά)
Εφαρμογές Φυσικών Επιστημών -Τεχνολογία	–Παραγωγή, χρήση και μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας, πυρηνική ενέργεια,	–Πυρηνική ενέργεια: Το κουτί της Πανδώρας (Φυσική, Ιστορία, Βιολογία, Γλώσσα, Τεχνολογία, Κοινωνικές Επιστήμες)

ΧΗΜΕΙΑ

Β΄ ΤΑΞΗ		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Ύλη	***Δομή της ύλης – Καταστάσεις της ύλης*** –Άτομα –Μόρια –Σχετική ατομική μάζα –Σχετική μοριακή μάζα –Χημικά στοιχεία –Χημικές ενώσεις –Μείγματα –Διαλύματα –Διαχωρισμός μειγμάτων	–Ιστορία και μεθοδολογία των επιστημών –Ιστορία –Όλα τα γνωστικά αντικείμενα –Μάζα –όγκος -πυκνότητα –Μετρήσεις όργανα μετρήσεων. –Μετατροπές καταστάσεων της ύλης. Φυσική, Βιολογία, Μαθηματικά –Η άποψη του Δημόκριτου –Από το Δημόκριτο μέχρι σήμερα,Ιστορία
Ενέργεια Αλληλεπιδράσεις Συστήματα	–Το νερό –Ο ατμοσφαιρικός αέρας –Έδαφος-υπέδαφος –Μεταλλεύματα – μέταλλα	–*Χημικά στοιχεία με ονόματα ελληνικής προέλευσης* Γλώσσες (Ελληνικά, Λατινικά, Αγγλικά, Γαλλικά κ.λπ.) –*Εκφράσεις περιεκτικότητας στην καθημερινή ζωή Μαθηματικά* –*Οικιακή Οικονομία* –*Το νερό. Ο κύκλος του νερού στη φύση Λογοτεχνία, λαογραφία* –*Καθαρισμός του νερού* –*Ρύπανση του νερού* –*Λειψυδρία Φυσική, Βιολογία, Γεωγραφία, Οικιακή Οικονομία, Γεωλογία,* –*Ρύπανση του αέρα.* Τρύπα του όζοντος Βιολογία, Φυσική *Οικ.*

		Οικονομία Γεωγραφία
Εφαρμογές Φυσικών Επιστημών Τεχνολογία	Χημεία και καθημερινή ζωή Λειψυδρία –Ατμοσφαιρική ρύπανση –Φαινόμενο θερμοκηπίου –Τρύπα όζοντος	–Το Λαύριο Ιστορία Τεχνολογία –Καύσιμα Ενεργειακές πηγές –Νέα καύσιμα Οικιακή Οικ. Τεχνολογία

Γ΄ ΤΑΞΗ		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» Διαθεματικής προσέγγισης**
Ύλη	–Ταξινόμηση στοιχείων –Περιοδικός πίνακας –Αλκάλια –Αλογόνα –Άνθρακας –Πυρίτιο	–*Η έννοια της ταξινόμησης στις Επιστήμες και στη ζωή* Όλα τα γνωστικά αντικείμενα –*Κάρβουνο* –*Γραφίτης* –*Διαμάντι* Οικιακή οικον. –*Πυρίτιο και νέες Τεχνολογίες Πληροφορική*
Ενέργεια Αλληλεπιδράσεις Συστήματα	–Οξέα, βάσεις, άλατα –Η χημική αντίδραση –Η γλώσσα της Χημείας –Μερικά είδη χημικών αντιδράσεων ***Η Χημεία του άνθρακα*** –Υδρογονάνθρακες –Πετρέλαιο, φυσικό αέριο, πετροχημικά –Ζυμώσεις, αιθανόλη	Τα σύμβολα στη ζωή και στην επιστήμη –*Ιστορία των χημικών συμβόλων Ιστορία Γλώσσες (Ελληνικά, Αγγλικά, Γαλλικά κ.λπ.)* –*Έμβια και άβια ύλη* Βιολογία –*Ρύπανση Καταλύτες* Ένα μεγάλο πρόβλημα και οι πιθανές λύσεις του, Παρενέργειες Τεχνολογία Οικ. Οικονομία –Πλαστικά- εφαρμογές Τεχνολογία Οικ. Οικονομία –*Το κρασί – Οι ζυμώσεις*- Βιοτεχνολογία Τεχνολογία *Οικ. Οικονομία* Ιστορία Λογοτεχνία Θρησκευτικά
Εφαρμογές Φυσικών Επιστημών Τεχνολογία	Χημεία και καθημερινή ζωή –Πετρέλαιο –Πετρελαιοειδή –Πετροχημικά –Αλκοολούχα ποτά –Αλκοολισμός	–*Οξέα και καθημερινή ζωή* Βιολογία *Οικιακή Οικ.* –*Βάσεις και καθημερινή ζωή* Βιολογία *Οικιακή Οικ* –*Άλατα και καθημερινή ζωή* Βιολογία *Οικιακή Οικ.* –*Οξέα βιομηχανικής σημασίας* –*Όξινη βροχή* Βιολογία *Οικιακή*

		Οικ. *–Βάσεις με ιδιαίτερο ενδιαφέρον Βιολογία* *–Άλατα και λιπάσματα* Βιολογία *–Το κρασί – Οι ζυμώσεις-* Βιοτεχνολογία Τεχνολογία *Οικ. Οικονομία Ιστορία Λογοτεχνία Θρησκευτικά* *–Η ιστορία και η σημασία των απορρυπαντικών Καλλυντικά* Οικ. Οικονομία *–Βιταμίνες Φάρμακα Αναβολικά* *–Οικ. Οικονομία Γυμναστική* *–Περιβαλλοντική Χημεία* *–Όλα τα γνωστικά αντικείμενα*

13.β) ΒΙΟΛΟΓΙΑ

Εισαγωγή

Η Βιολογία είναι η επιστήμη που μελετά τα φαινόμενα και τις διαδικασίες της ζωής. Όπως είναι φυσικό, μελετά τους οργανισμούς τόσο στο περιβάλλον που ζουν όσο και στο εργαστήριο, στο επίπεδο π.χ. του γονιδίου του κυττάρου και του οργάνου, και βέβαια ένα μεγάλο τμήμα της μελέτης της αφορά τον άνθρωπο. Τα τελευταία χρόνια που το ενδιαφέρον για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου έχει αυξηθεί ιδιαίτερα, γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστούν τεράστια κοινωνικά προβλήματα, όπως αυτά της υγείας, της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, του υποσιτισμού, του υπερπληθυσμού κ.ά. Η Βιολογία αναπτύσσεται ραγδαία και είναι η επιστήμη που κυρίως μπορεί να δώσει λύσεις σ΄ αυτά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την τεράστια αύξηση του όγκου των πληροφοριών και της νέας γνώσης.

Η ραγδαία αυτή ανάπτυξη της επιστήμης της Βιολογίας, και η συνεχής ανανέωση των δεδομένων, μερικά από τα οποία ως ένα βαθμό πρέπει να φθάνουν μέχρι τον μαθητή αυριανό πολίτη, επιβάλλουν τη δόμηση του περιεχομένου σπουδών των επιμέρους βιολογικών μαθημάτων, κατά τέτοιον τρόπο ώστε να είναι δυνατές παρεμβάσεις και προσαρμογές της διδακτέας ύλης, όποτε και σε όποια έκταση αυτό απαιτηθεί. Επιπλέον, είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση στην εξοικείωση του μαθητή με την επιστημονική μέθοδο προσέγγισης των θεμάτων. Η προσέγγιση αυτή θα του εξασφαλίσει όχι μόνο το απαραίτητο γνωστικό υπόβαθρο αλλά και, διά βίου, τη δυνατότητα κατάκτησης, κατανόησης και αξιοποίησης της επιστημονικής γνώσης. Θα πρέπει φυσικά να λαμβάνεται πάντα υπόψη ότι η κατανόηση των εννοιών μιας επιστήμης προϋποθέτει την ύπαρξη βασικών γνώσεων και φυσικά ότι κάθε έννοια αποτελεί το υπόβαθρο πάνω στο οποίο θα οικοδομηθούν νέες. Το αποτέλεσμα από μια τέτοια εκπαιδευτική διαδικασία είναι σίγουρο ότι θα είναι χρήσιμο σ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου.

Με βάση τα παραπάνω, τα θέματα Βιολογίας που προβλέπεται να διδάσκονται στην υποχρεωτική εκπαίδευση πρέπει να είναι ουσιώδη αλλά και σύγχρονα, ώστε να μπορέσουν να αποτελέσουν τη βάση για την προσέγγιση, την επεξεργασία της επιστημονικής γνώσης μελλοντικά από το άτομο, είτε αυτό αναπτυχθεί σε ειδικό επιστήμονα είτε θα είναι ο ενεργός πολίτης μιας σύγχρονης κοινωνίας. Στην προσπάθεια αυτή λαμβάνονται υπόψη αφενός οι γενικότεροι σκοποί της εκπαίδευσης και αφετέρου οι πραγματικές κοινωνικές ανάγκες της εποχής μας. Ο καταμερισμός της ύλης, η έκταση και το βάθος στο οποίο θα εξετάζονται κάθε φορά τα διάφορα θέματα προσδιορίζονται με βάση την ηλικία και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών, το χρόνο που μπορεί να διατεθεί και που προβλέπεται από τα Ωρολόγια Προγράμματα, αλλά και τη σχέση της Βιολογίας με άλλα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στην κάθε βαθμίδα (π.χ. προαπαιτούμενες γνώσεις από τη Φυσική, τη Χημεία ή τα Μαθηματικά, αλληλοεπικαλύψεις, επίπεδο της γλώσσας κτλ.).

Για την υλοποίηση όσων προβλέπονται, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη, εκτός από τις βασικές αρχές διδασκαλίας και μάθησης, και η ιδιαιτερότητα των βιολογικών μαθημάτων, ιδιαιτερότητα ακόμη και σε σχέση με τις άλλες Φυσικές Επιστήμες. Η Βιολογία, για παράδειγμα, δεν στηρίζεται σε νόμους με "καθολική" ισχύ, που να αποδεικνύονται, πάντοτε, πειραματικά. Αντίθετα, πολλά από τα δεδομένα της επιστήμης της Βιολογίας στηρίζονται σε πολύχρονη παρατήρηση, πειραματική και θεωρητική, των πολύπλοκων βιολογικών συστημάτων και γι΄ αυτό, συχνά, επιδέχονται διαφορετικές ερμηνείες. Το πείραμα εξάλλου, στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Βιολογίας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, δεν μπορεί να αξιοποιηθεί όπως στη Φυσική ή τη Χημεία, για τη διατύπωση ή την απόδειξη ενός νόμου. Αυτό οφείλεται σε δύο κυρίως λόγους: Ο πρώτος είναι ότι το αντικείμενο μελέτης της Βιολογίας, δηλαδή οι οργανισμοί, εξετάζονται σε διαφορετικά επίπεδα, αυστηρά ιεραρχημένα (γονίδιο - οργανίδιο - κύτταρο - ιστός - όργανο - οργανικό σύστημα - οργανισμός - πληθυσμός - βιοκοινότητα - οικοσύστημα) και όσο προχωρούμε από τα κατώτερα προς τα ανώτερα επίπεδα οργάνωσης, προστίθενται χαρακτηριστικά και ιδιότητες (παράγωγες ιδιότητες) που δεν μπορούν να ερμηνευτούν πάντα με βάση τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες των χαμηλότερων επιπέδων. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι ένα πείραμα Βιολογίας, ακόμη και σε οργανωμένο ερευνητικό εργαστήριο, δεν είναι δυνατό πάντα να υπακούει σε κάποια θεωρητική πρόβλεψη, όπως θα μπορούσε να γίνει σε

μεγάλο βαθμό στη Φυσική και στη Χημεία. Και τούτο γιατί δεν μπορούν να προκαθοριστούν όλες οι μεταβλητές του πειράματος. Στη Βιολογία τα πειράματα γίνονται συνήθως με ζωντανούς οργανισμούς ή μέρη οργανισμών (π.χ. κύτταρα), που χαρακτηρίζονται από υπερβολικά μεγάλη πολυπλοκότητα. Γι' αυτό δεν μπορούν να ελεγχθούν όλοι οι παράγοντες που επηρεάζουν το πείραμα. Άλλωστε, διαφορετικοί ζωντανοί οργανισμοί, συχνά αντιδρούν διαφορετικά ακόμη και στις ίδιες συνθήκες. Ακόμη και ο ίδιος οργανισμός, στις ίδιες συνθήκες, μπορεί να αντιδράσει διαφορετικά αν το πείραμα επαναληφθεί σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Ο μαθητής πρέπει να κατανοήσει αυτή την ιδιαιτερότητα και να αντιμετωπίζει πιθανά "περίεργα" αποτελέσματα, όχι απορρίπτοντάς τα, αλλά ερευνώντας τα αίτια που οδήγησαν σ' αυτά.

Λόγω αυτών των ιδιαιτεροτήτων, η διδασκαλία της Βιολογίας δεν μπορεί να βασίζεται σε μία μόνο συγκεκριμένη θεωρία μάθησης ή σε μία μόνο διδακτική μεθοδολογική προσέγγιση. Θα πρέπει να βασίζεται στις γενικές αρχές μάθησης που σχετίζονται με τη διαδικασία απόκτησης της γνώσης και παράλληλα να αξιοποιεί, στο μέγιστο, μεθοδολογικές προσεγγίσεις που αναδεικνύουν τη φύση της Βιολογίας ως επιστήμης και εξασφαλίζουν την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί.

Δημοτικό

Στο Δημοτικό σχολείο τα θέματα Βιολογίας, όπως και των υπόλοιπων Φυσικών Επιστημών, εντάσσονται στο μάθημα της "Μελέτης του Περιβάλλοντος" για τις τέσσερις πρώτες τάξεις και στο "Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο" για τις δύο τελευταίες. Ειδικά για την προσέγγιση των διαδικασιών της ζωής στο Δημοτικό σχολείο, σκόπιμο είναι να λαμβάνεται υπόψη το ενδιαφέρον των μαθητών να γνωρίσουν τον εαυτό τους αλλά και πολλούς από τους οργανισμούς που τους περιβάλλουν (ζώα και φυτά). Μελετώντας τους οργανισμούς αυτούς στο περιβάλλον τους και προσπαθώντας να προσδιορίσουν ομοιότητες και διαφορές, θα αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα ταξινόμησής τους και θα κάνουν τα πρώτα βήματα προς την κατεύθυνση αυτή.

Είναι απαραίτητο για τους μαθητές να κατανοήσουν ότι το περιβάλλον τους δεν είναι στατικό και αναλλοίωτο και ότι η μελέτη του δεν εξαντλείται. Αντίθετα, επειδή μεταβάλλεται συνεχώς, οφείλουμε να τους δώσουμε τη δυνατότητα να παρακολουθούν και να κατανοούν σε κάποιο βαθμό τις μεταβολές, ώστε να προβλέπουν δυσάρεστες καταστάσεις και να ενεργούν ανάλογα. Τα στοιχεία αυτά σηματοδοτούν και την ιδιαίτερη αξία του περιβάλλοντος για τους μαθητές του Δημοτικού σχολείου. Η διάρθρωση που προτείνεται εξυπηρετεί την εφαρμογή των απόψεων που υποστηρίζουν ότι η μάθηση δεν αποτελεί μια απλή αποτύπωση της εξωτερικής πραγματικότητας στον εγκέφαλο του μαθητή, αλλά ένα ολοκληρωμένο σύστημα σκέψης και συμπεριφοράς που επενεργεί πάνω σ' αυτήν.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Η διδασκαλία θεμάτων Βιολογίας στο Δημοτικό σχολείο θα πρέπει να ικανοποιεί διδακτικούς στόχους που σχετίζονται με τους τομείς: Γνώση και Μεθοδολογία, Συνεργασία και Επικοινωνία, Επιστήμη στην Καθημερινή Ζωή.

Γνώση και μεθοδολογία

Μετά το τέλος των σπουδών στο Δημοτικό σχολείο οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να αναγνωρίζουν την ποικιλομορφία της ζωής πάνω στη γη και παράλληλα να διακρίνουν βασικές ομοιότητες (δομικές και λειτουργικές) ανάμεσα σε οργανισμούς.

· Να συσχετίζουν μορφολογικές διαφορές μεταξύ των οργανισμών αναφορικά με το περιβάλλον στο οποίο ο καθένας από αυτούς ζει.

· Να κατανοούν τις σχέσεις αλληλεξάρτησης ανάμεσα στους οργανισμούς και ανάμεσα στους οργανισμούς και στο περιβάλλον.

· Να αναγνωρίζουν, να ονομάζουν και να περιγράφουν τα βασικά μέρη ενός φυτού ή ενός ζώου και να κατανοούν το ρόλο τους.

· Να εντοπίζουν παράγοντες που επηρεάζουν τη λειτουργία και την ανάπτυξη των οργανισμών.

· Να προσδιορίζουν ομοιότητες στον κύκλο ζωής φυτών και ζώων.

· Να αναγνωρίζουν τη μεταβίβαση (εξωτερικών κυρίως) χαρακτηριστικών διαφόρων οργανισμών, από τη μία γενιά στην επόμενη.

· Να αναγνωρίζουν, να ονομάζουν, να περιγράφουν τα βασικά μέρη του ανθρωπίνου σώματος και να κατανοούν το ρόλο του καθενός στη γενικότερη λειτουργία του οργανισμού.

· Να αναγνωρίζουν παράγοντες που επιδρούν αρνητικά στη λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού.

· Να χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους προκειμένου να δίνουν απλές ερμηνείες σε αλλαγές που παρατηρούν στον εαυτό τους ή φαινόμενα που συμβαίνουν στο περιβάλλον τους.

· Να υποθέτουν, να διατυπώνουν ερωτήματα και να αναζητούν, μέσα από διαφορετικές πηγές, πληροφορίες και τεκμηριωμένες απαντήσεις.

· Να παρατηρούν χρησιμοποιώντας τις αισθήσεις τους, να καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους και να συμπεραίνουν.

· Να εκτελούν απλά πειράματα ακολουθώντας συγκεκριμένες οδηγίες, να καταγράφουν τα αποτελέσματα και να συμπεραίνουν.

Συνεργασία και επικοινωνία

Μετά το τέλος των σπουδών στο Δημοτικό σχολείο οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να παρατηρούν, να καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους και να τις παρουσιάζουν προφορικά ή γραπτά.

· Να συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους, τον εκπαιδευτικό αλλά και με άτομα έξω από την σχολική μονάδα για την πραγματοποίηση συγκεκριμένων εργασιών.

· Να παρουσιάζουν τις πληροφορίες που συγκεντρώνουν, τις παρατηρήσεις, τις σκέψεις ή τα συμπεράσματά τους με σωστό προφορικό ή γραπτό λόγο χρησιμοποιώντας σχέδια, απλούς πίνακες ή απλά ιστογράμματα κ.ά.

Επιστήμη και καθημερινή ζωή

Μετά το τέλος των σπουδών στο Δημοτικό σχολείο οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να περιγράφουν, με το κατάλληλο λεξιλόγιο (ορολογία), φυτά ή ζώα και να τα ταξινομούν σε ομάδες με βάση τα εξωτερικά τους χαρακτηριστικά.

· Να συσχετίζουν, ως ένα βαθμό, τον τρόπο ζωής και τις ιδιαίτερες συμπεριφορές του ατόμου με την υγεία του και την ποιότητα του περιβάλλοντος στο οποίο ζει.

· Να χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους για να φροντίζουν και να προστατεύουν τον εαυτό τους και το περιβάλλον τους.

· Να αναγνωρίζουν τη σχέση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος με την ποιότητα ζωής του ανθρώπου, να ευαισθητοποιούνται και να ενεργοποιούνται για την προστασία του.

· Να αιτιολογούν την αναγκαιότητα συμμετοχής του ατόμου στις διαδικασίες του κοινωνικού συνόλου και να αναγνωρίζουν τις δυνατότητες του πολίτη για παρέμβαση στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Βασικοί άξονες περιεχομένου και θέματα για "διαθεματικές" προσεγγίσεις

Τα θέματα Βιολογίας που διδάσκονται σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού σχολείου μπορούν να οργανωθούν σε θεματικούς άξονες, οι οποίοι θα πρέπει να νοούνται α-πλώς ως "εργαλεία" κατανομής της ύλης και όχι ως τομείς οι οποίοι θα αναπτυχθούν αυτοτελώς στα επιμέρους Προγράμματα Σπουδών. Οι άξονες που προτείνονται είναι οι εξής: φυτά, ζώα, άνθρωπος, περιβάλλον. Οι γενικές αυτές ενότητες αναπτύσσονται σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο, ανάλογα με την τάξη και φυσικά την ηλικία και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών, έχοντας πάντα υπόψη τους γενικότερους σκοπούς και εξειδικεύοντας τους διδακτικούς στόχους του αντικειμένου για το Δημοτικό σχολείο.

Συμβολή άλλων γνωστικών αντικειμένων (εκτός "Μελέτης Περιβάλλοντος" και "Φυσικών Επιστημών") σε διαθεματικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο της διδασκαλίας θεμάτων Βιολογίας

Γλώσσα: Ο μαθητής μπορεί να προσεγγίσει θέματα σχετικά με αυτά που εξετάζει η Βιολογία μέσα από λογοτεχνικά κείμενα που είτε εμπεριέχονται στα βιβλία της Γλώσσας, είτε αποτελούν επιλογές του δασκάλου και των μαθητών.

Μαθηματικά: Η Βιολογία μπορεί να συνδεθεί με τα Μαθηματικά μέσω των μετρήσεων (κατασκευή γραφημάτων, πιτών σχετικών με την ανάπτυξη ή τις ανάγκες των οργανισμών κτλ.). Μπορεί ακόμα να κατασκευαστούν προβλήματα με μαθηματικές έννοιες που επεξεργάζονται οι μαθητές σχετικά με το περιβάλλον, τη διαχείρισή του, τα εξωτερικά χαρακτηριστικά των οργανισμών κ.ά.).

Αισθητική Αγωγή: Οι μαθητές μπορούν να κατασκευάσουν μακέτες, προσομοιώσεις κτλ. που αφορούν θέματα που εξετάζονται από τη Βιολογία.

Μουσική: Ήχοι της φύσης (κελαηδίσματα, χτύπος της καρδιάς του ανθρώπου κ.ά.) μπορούν να αποτελέσουν ακούσματα για καλύτερη γνωριμία και εξοικείωση των μαθητών με τους οργανισμούς και το περιβάλλον.

Φυσική αγωγή: Θέματα που εξετάζονται από τη Βιολογία μπορούν να συνδυαστούν σε διαθεματικές προσεγγίσεις με δραστηριότητες που γίνονται στο πλαίσιο της Φυσικής Αγωγής. Για παράδειγμα, οι λειτουργίες του ανθρώπινου οργανισμού τις οποίες διδάσκονται οι μαθητές συνδέονται άμεσα με δραστηριότητες της Φυσικής Αγωγής.

Α΄ τάξη Δημοτικού		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Φυτά	–Φυτά του άμεσου περιβάλλοντος του μαθητή –Μέρη φυτού (ρίζα, βλαστός, άνθη) –Απλή διάκριση ως προς τη μορφολογία (πόες, θάμνοι, δέντρα), τη διατήρηση των φύλλων (φυλλοβόλα, αειθαλή) και το μέρος που φύονται συνήθως (κήπος, αγρός, περιβόλι, πλαγιά, δάσος)	
Ζώα	–Ζώα του άμεσου περιβάλλοντος του μαθητή –Εξωτερικά χαρακτηριστικά ζώων (κεφάλι, πόδια, ουρά κ.ά.) –Διάκριση οικείων στους μαθητές ζώων ως προς: τον τρόπο κίνησης (κολύμβηση, ερπυσμός, βάδιση), τη συμπεριφορά (άγρια, κατοικίδια) και τον τόπο όπου ζουν (σπίτι, αγρός, λίμνη, θάλασσα, ποτάμι, δάσος)	
	–Εξωτερικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου οργανισμού. –Αντίληψη του εξωτερικού περι-	–«Φροντίζω το σώμα μου» (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Μουσική)

Άνθρωπος	βάλλοντος μέσω ορισμένων αισθήσεων και αισθητηρίων οργάνων –Προσωπική υγιεινή (καθαριότητα)	
Περιβάλλον	–Διάκριση άβιων – έμβιων όντων –Φροντίδα φυτών και ζώων –Φροντίδα του άμεσου περιβάλλοντος των μαθητών (τάξη, σχολείο, σπίτι)	–«Φροντίδα ενός φυτού ή ζώου» (Γλώσσα, Μουσική, Ασθητική Αγωγή, Φυσ. Αγωγή) –«Η αισθητική στο χώρο (τάξη, σχολείο, δωμάτιο)» (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Μουσική)

Β΄ τάξη Δημοτικού

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Φυτά	–Παρατήρηση της διαδικασίας βλάστησης ενός φυτού –Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη των φυτών (φως, νερό, αέρας)	–«Παρακολούθηση της πορείας ανάπτυξης ενός φυτού» (σε γλάστρα ή στον κήπο του σχολείου) *(Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Μουσική)*
Ζώα	–Ανάπτυξη ενός ζώου - Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη (τροφή, νερό, αέρας) –Διάκριση ζωικών οργανισμών ως προς εξωτερικά μορφολογικά χαρακτηριστικά (είδος άκρων, κάλυψη του σώματος) και τις τροφικές συνήθειες (φυτοφάγα, σαρκοφάγα)	–
Άνθρωπος	–Κύκλος ζωής του ανθρώπου (γέννηση - ανάπτυξη - ωρίμανση - γήρανση)	–
Περιβάλλον	–Φροντίδα του κοντινού περιβάλλοντος των μαθητών (γειτονιά/συνοικία)	–«Επιχείρηση καθαριότητα» (στη γειτονιά ή σε άλλο χώρο που επιλέγουν οι μαθητές) *(Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Αισθητική. Αγωγή, Μουσική)*

Γ΄ τάξη Δημοτικού

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Φυτά	–Χαρακτηριστικά καλλιεργούμενα φυτά του τόπου μας (ελιά, αμπέλι, όσπρια, δημητριακά) –Είδη ριζών - Η σημασία της ρίζας	–«Η ελιά και τα προϊόντα της στη ζωή του Έλληνα» (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Μουσική)

	–Διάκριση φυτών με βάση εξωτερικά μορφολογικά χαρακτηριστικά (μορφή βλαστού, υφή και σχήμα φύλλων - είδος βλαστού)	
Ζώα	–Χαρακτηριστικά κατοικίδια ζώα του τόπου μας –Τρόποι πολλαπλασιασμού χαρακτηριστικών ζωικών οργανισμών (ωοτόκα, ζωοτόκα) –Διάκριση των οργανισμών ως προς το περιβάλλον όπως ζουν (χερσαία, υδρόβια)	–
Άνθρωπος	–Τροφικές ανάγκες του ανθρώπου. –Ο ρόλος των δοντιών και η προστασία τους	–«Διατροφή» (τι πρέπει να περιλαμβάνει το καθημερινό γεύμα του μαθητή) (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μουσική) –«Η τερηδόνα και τα δόντια» (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μουσική)
Περιβάλλον	–Προσαρμογές φυτών και ζώων στο περιβάλλον, ημερήσιες και εποχιακές αλλαγές –Προστασία του ευρύτερου περιβάλλοντος (κοινότητα, δήμος)	–

Δ΄ τάξη Δημοτικού		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Φυτά	–Χαρακτηριστικά άγρια φυτά του τόπου μας –Μέρη άνθους - καρπού –Κύκλος ζωής των φυτών (επικονίαση, παραγωγή σπερμάτων, αναπαραγωγή) –Διάκριση χαρακτηριστικών φυτών με βάση τους καρπούς και τα σπέρματα	
Ζώα	–Κληρονόμηση εξωτερικών χαρακτηριστικών –Χαρακτηριστικά άγρια ζώα του τόπου μας - Ζώα υπό προστασία –Διάκριση των ζώων σε ασπόνδυλα και σπονδυλωτά –Χαρακτηριστικά ασπόνδυλα – Μέλισσα	
	–Σκελετός (μέρη του σκελετού - οστά) - Μύες	–«Η σημασία της άσκησης στην καθημερινή ζωή» (Γλώσσα, Αι-

Άνθρωπος	–Η κίνηση στον άνθρωπο (συνεργασία οστών - μυών) –Συνήθειες που συμβάλλουν στην καλή κατάσταση του μυοσκελετικού συστήματος	σθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Μουσική)
Περιβάλλον	–Προβλήματα του ευρύτερου περιβάλλοντος-συμμετοχή του ανθρώπου σ' αυτά (απορρίμματα–ανακύκλωση, ρύπανση αέρα, νερού, εδάφους)	–«Μελέτη ενός ποταμού/βουνού στον τόπο που ζουν οι μαθητές» (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Μουσική) –«Ανακύκλωση» (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Μουσική)

Ε΄ τάξη Δημοτικού

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Φυτά	–Γεωτροπισμός ρίζας– φωτοτροπισμός βλαστού	
Ζώα	–Χαρακτηριστικά σπονδυλωτά ζώα – Θηλαστικά	
Άνθρωπος	–Πεπτικό σύστημα (ιδιαίτερη αναφορά στα δόντια) – πορεία της τροφής - παράγοντες που επηρεάζουν την καλή λειτουργία του πεπτικού συστήματος – Θρεπτικές ουσίες –Κυκλοφορικό σύστημα (καρδιά, αγγεία) - Παράγοντες που επηρεάζουν τη λειτουργία του (άσκηση, διατροφή) –Όραση – μάτι	–«Το ταξίδι της τροφής» (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Μουσική) –«**Μάτι–Όραση**» (Φυσική, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Μουσική)
Περιβάλλον	–Μικροοργανισμοί (χρήσιμοι και βλαβεροί) –Τροφικές σχέσεις ανάμεσα στους οργανισμούς (απλές τροφικές αλυσίδες) –Χαρακτηριστικά οικοσυστήματα του τόπου μας –Προβλήματα του περιβάλλοντος από την παρέμβαση του ανθρώπου στις τροφικές αλυσίδες	

Στ΄ τάξη Δημοτικού		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Φυτά	–Λειτουργίες του φυτού (ανταλλαγή αερίων, διαπνοή, φωτοσύνθεση)	
Ζώα		
Άνθρωπος	–Αναπνευστικό σύστημα - Παράγοντες που επηρεάζουν τη λειτουργία του (κάπνισμα – ρύπανση) – Ομιλία –Αίμα – ρόλος του αίματος - παράγοντες που επηρεάζουν την καλή λειτουργία του αίματος (κάπνισμα, αλκοόλ) –Ακοή – αυτί –Αναπαραγωγικό σύστημα – ένας άνθρωπος γεννιέται –Παθογόνοι μικροοργανισμοί, Μεταδοτικές ασθένειες (έμφαση στις παιδικές) – Πρόληψη (κανόνες υγιεινής, εμβόλια) – Φάρμακα	–«Ακοή – αυτί» (Φυσική, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Μουσική) –«Φάρμακα: εχθροί ή σύμμαχοι του ανθρώπου» (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μουσική)
Περιβάλλον	–Οργάνωση ενός οικοσυστήματος – τροφικές σχέσεις (τροφικά πλέγματα) –Χαρακτηριστικά οικοσυστήματα άλλων περιοχών της Γης (τροπικό δάσος, τούνδρα κτλ) –Προβλήματα του περιβάλλοντος σε παγκόσμιο επίπεδο – συμβολή του ανθρώπου σ' αυτά	–«Μελέτη ενός χαρακτηριστικού οικοσυστήματος» (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Μουσική) –«Φυτά και ζώα που ζουν σε έναν τόπο μακρινό» (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Μουσική)

Γυμνάσιο

Με τις σπουδές στο Γυμνάσιο κλείνει ο κύκλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Αυτό σημαίνει πως, σε ό,τι αφορά τα βιολογικά μαθήματα, θα πρέπει στη διάρκεια αυτών των σπουδών να εξασφαλιστεί για το μαθητή ένα επίπεδο γνώσεων που θα του επιτρέπει να κατανοεί, ως ένα βαθμό, αυτά που συμβαίνουν στον οργανισμό του αλλά και στο περιβάλλον του. Επίσης να κρίνει και να αξιολογεί δεδομένα και να κάνει συνειδητές επιλογές για τον ίδιο αλλά και για το κοινωνικό σύνολο στο οποίο ανήκει. Να γνωρίζει πού θα απευθυνθεί για την επίλυση προβλημάτων της καθημερινής ζωής.

Στο Γυμνάσιο η διδασκαλία της Βιολογίας διαχωρίζεται από τις άλλες Φυσικές Επιστήμες και εντάσσεται μέσα στο σχολικό μαθησιακό χώρο ως ένα ανεξάρτητο γνωστικό αντικείμενο, που διακρίνεται για τη θεματική και τη μεθοδολογική του αυτοτέλεια. Η μελέτη των δομών και των λειτουργιών των οργανισμών μέσα από την παρατήρηση, τον απλό και ακριβή πειραματισμό και τον προβληματισμό θα προκαλέσει στον μαθητή ερωτηματικά που αφορούν τη ζωή. Η προσπάθειά του να απαντήσει σ΄ αυτά θα του δώσει την ευκαιρία να προσεγγίσει την επιστημονική μέθοδο.

Η μελέτη των διαδικασιών της ζωής είναι σκόπιμο να γίνεται σε σχέση με τη δομή και τον τρόπο λειτουργίας των βιολογικών συστημάτων. Η μελέτη κάθε λειτουργίας ξεχωριστά (π.χ. αναπνοή, κυκλοφορία, αναπαραγωγή κ.ά.) για διάφορους οργανισμούς, από τους πιο απλούς μονοκύτταρους οργανισμούς έως τον πιο σύνθετο, που είναι ο άνθρωπος, θα δώσει τη δυνατότητα στο μαθητή να διαπι-

στώσει την εξέλιξη σε ότι αφορά τους οργανισμούς και τις διαδικασίες της ζωής. Στο επίπεδο του ανθρώπου, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τη λειτουργία των οργανικών του συστημάτων και τις συνέπειες που έχουν στην υγεία του και κατ΄ επέκταση στην ποιότητα της ζωής του.

Ειδικά κατά την επεξεργασία θεμάτων που αφορούν το περιβάλλον, η κατανομή των οργανισμών θα πρέπει να σχετίζεται με τη δυνατότητα προσαρμογής τους σε συγκεκριμένες συνθήκες καθώς και με τις τροφικές σχέσεις και τον ανταγωνισμό που αναπτύσσεται σε κάθε οικοσύστημα. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί σε παράγοντες που επηρεάζουν τη λειτουργία των οικοσυστημάτων και τη σχέση που έχουν οι παράγοντες αυτοί με τον άνθρωπο και τον τρόπο ζωής που έχει υιοθετήσει. Στο μαθητή θα πρέπει να παρέχεται η ευκαιρία να γνωρίσει, μέσα από επιστημονικά δεδομένα που δίνονται με κατανοητό τρόπο, τις συνέπειες από την κακοδιαχείριση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος όχι μόνο για την ποιότητα της ζωής του ανθρώπου αλλά και για τους άλλους οργανισμούς. Η επεξεργασία των θεμάτων που αφορούν το περιβάλλον θα πρέπει να οδηγεί στον προβληματισμό, στην ανάπτυξη υπευθυνότητας και στην υιοθέτηση συμπεριφορών θετικών σε θέματα που έχουν σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος (φυσικού και κοινωνικού).

Με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, ο μαθητής πρέπει να μάθει να σκέπτεται, να εκφράζει με ακρίβεια τις απόψεις του και να εμπιστεύεται την κρίση του καλλιεργώντας την αυτοπεποίθησή του. Στην γυμνασιακή ηλικία ο μαθητής γοητεύεται από τον κόσμο της Βιολογίας. Ενθουσιάζεται να συλλέγει φυτά, έντομα ή άλλους οργανισμούς τους οποίους μπορεί να διατηρεί σε δοχεία, να παρακολουθεί και να καταγράφει τα χαρακτηριστικά ή την συμπεριφορά τους. Έχει σημασία για το μαθητή η ζωντανή ύπαρξη ή το υλικό με την πραγματική του υπόσταση. Η έλξη που του προκαλεί αυτό το υλικό τον βοηθά να μαθαίνει πραγματικά, να σκέπτεται κριτικά, να προσδιορίζει και να εθίζεται σ΄ ένα μεθοδικό τρόπο εργασίας τον οποίο δεν θα ξεχάσει ποτέ. Η συνειδητοποίηση ότι σιγά σιγά μαθαίνει να παρατηρεί, να κρίνει, να συζητά, να συνθέτει, να παρουσιάζει θα τον συνεπάρει. Περνώντας σταδιακά από τη θέση του θεατή σε αυτή του δημιουργού θα μάθει να χρησιμοποιεί τα χέρια του, να ετοιμάζει ένα πείραμα, να συγκεντρώνεται στην εργασία του. Μια τέτοια διδασκαλία της Βιολογίας μπορεί να βοηθήσει τον κάθε μαθητή να ανιχνεύσει τις κλίσεις του, τα ενδιαφέροντα και τις ιδιαίτερες δεξιότητές του, τις οποίες αν τις αξιοποιήσει σωστά, θα τον βοηθήσουν και στον επαγγελματικό προσανατολισμό του.

Η μελέτη επιμέρους θεμάτων της Βιολογίας, όπως οι δομές και οι λειτουργίες της ζωής, θέματα γενετικής, εξέλιξης, οικολογίας και βιοτεχνολογίας, θα του δώσει την ευκαιρία όχι μόνο να αποκτήσει σχετικές γνώσεις και δεξιότητες που θα συμβάλουν στη διαμόρφωση μιας δημιουργικής και ισορροπημένης προσωπικότητας, αλλά θα τον βοηθήσει παράλληλα να προβληματιστεί για θέματα που απασχολούν τη σύγχρονη κοινωνία και θα τον προετοιμάσει έτσι για το ρόλο του αυριανού "ενεργού πολίτη".

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Η διδασκαλία θεμάτων Βιολογίας στο Γυμνάσιο θα πρέπει να ικανοποιεί διδακτικούς στόχους που σχετίζονται με τους τομείς: Γνώση και Μεθοδολογία, Συνεργασία και Επικοινωνία, Επιστήμη στην Καθημερινή Ζωή.

Γνώση και μεθοδολογία

Με το τέλος των σπουδών τους στο Γυμνάσιο οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να αναγνωρίζουν τα κυριότερα από τα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τους ζωντανούς οργανισμούς από τα άβια αντικείμενα.

· Να αναγνωρίζουν την ποικιλομορφία των ζωντανών οργανισμών και να τους ταξινομούν σε βασικές ομάδες.

· Να διακρίνουν τα επίπεδα οργάνωσης της ζωής στο πλανήτη μας και να κατανοούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της δομής και της λειτουργίας κάθε επιπέδου.

· Να αναγνωρίζουν το κύτταρο ως τη βασική δομική και λειτουργική μονάδα των ζωντανών οργανισμών και να αιτιολογούν την ύπαρξη μεγάλης ποικιλίας εξειδικευμένων κυττάρων, ιστών, οργάνων και οργανικών συστημάτων για την υλοποίηση εξειδικευμένων λειτουργιών στους πολυκύτταρους οργανισμούς.

· Να διακρίνουν ομοιότητες στις εσωτερικές δομές διαφορετικών οργανισμών και να χρησιμοποιούν αυτές τις ομοιότητες για να αιτιολογούν την ενότητα που διακρίνει όλους τους οργανισμούς, ανεξάρτητα από την εξωτερική μορφολογία τους.

· Να κατανοούν τη σημασία συνεργασίας των οργανικών συστημάτων για τη διατήρηση της ζωής ενός πολυκύτταρου οργανισμού (φυτικού ή ζωικού).

· Να αναγνωρίζουν τη σχέση των γονιδίων και των μεταλλάξεων με τα χαρακτηριστικά των οργανισμών, τη γενετική ποικιλότητα και την ποικιλομορφία μέσα σε ένα είδος.

· Να γνωρίζουν και να κατανοούν, ως ένα βαθμό, τους μηχανισμούς κληρονομικότητας των χαρακτηριστικών των οργανισμών και τους παράγοντες που μπορεί να τους επηρεάζουν.

· Να συσχετίζουν την ικανότητα του ανθρώπινου οργανισμού να ρυθμίζει το εσωτερικό του περιβάλλον με τη δυνατότητά του να επιβιώνει σε ποικίλα περιβάλλοντα.

· Να αναγνωρίζουν τους κυριότερους παράγοντες πρόκλησης ασθενειών στον ανθρώπινο οργανισμό και να κατανοούν τους τρόπους με τους οποίους αυτός αμύνεται.

· Να αιτιολογούν τη σημασία της έγκυρης και έγκαιρης πληροφόρησης για θέματα που αφορούν τη διατήρηση της υγείας τους και την πρόληψη των διαφόρων ασθενειών.

· Να είναι ικανοί να αξιοποιούν τις πληροφορίες που αποκτούν ώστε να αντιδρούν έγκαιρα και με κατάλληλο τρόπο σε κάθε κατάσταση που απειλεί την υγεία τους και σε κάθε σύμπτωμα που τους ανησυχεί.

· Να αιτιολογούν τις επιπτώσεις από τη χρήση διαφόρων φαρμακευτικών και άλλων ουσιών στον ανθρώπινο οργανισμό.

· Να περιγράφουν τη δομή και να κατανοούν τις λειτουργίες ενός οικοσυστήματος. Να χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους για να ερμηνεύουν φαινόμενα στο περιβάλλον τους.

· Να αναγνωρίζουν την ποικιλομορφία των οργανισμών και των λειτουργιών της ζωής, ως αποτέλεσμα των διαδικασιών της εξέλιξης.

· Να χρησιμοποιούν, στο μέτρο του δυνατού, την επιστημονική μέθοδο στις εργασίες τους ή κατά την εκτέλεση πειραμάτων.

· Να χειρίζονται απλά όργανα και συσκευές.

· Να σχεδιάζουν και να υλοποιούν απλά πειράματα αλλά και πειράματα που χρειάζονται μεγάλο χρονικό διάστημα για να ολοκληρωθούν (π.χ. η μελέτη της ανάπτυξης ενός φυτού ή ενός ζώου).

· Να επιλέγουν πηγές πληροφόρησης, να συγκεντρώνουν πληροφορίες, να τις αξιολογούν, να τις ταξινομούν και να εξάγουν συμπεράσματα.

· Να χρησιμοποιούν την τεχνολογία της πληροφορικής, αφενός για να έχουν πρόσβαση στην επιστημονική πληροφόρηση και αφετέρου για να επεξεργάζονται πληροφορίες και δεδομένα, να τα αξιολογούν, να τα κατατάσσουν, να τα ταξινομούν κτλ.

Συνεργασία και επικοινωνία

Με το τέλος των σπουδών τους στο Γυμνάσιο οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να ακολουθούν οδηγίες και χρονοδιαγράμματα για την υλοποίηση συγκεκριμένης εργασίας και να συνεργάζονται γι΄ αυτήν με τους συμμαθητές τους και τον εκπαιδευτικό.

· Να περιγράφουν, σε ικανοποιητικό βαθμό, τις παρατηρήσεις τους και να εκφράζουν τις απόψεις τους με κατάλληλους επιστημονικούς όρους και σωστό λόγο (προφορικό ή γραπτό) χρησιμοποιώντας πίνακες, διαγράμματα, ιστογράμματα κτλ.

· Να διατυπώνουν ερωτήσεις, να παρατηρούν, να καταγράφουν, να συγκρίνουν και να αξιολογούν δεδομένα.

· Να επικοινωνούν και να συνεργάζονται, στο πλαίσιο δραστηριοτήτων, με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς αλλά και άτομα που ανήκουν στο κοινωνικό τους περιβάλλον.

· Να ανταλλάσσουν και να υποστηρίζουν με επιχειρήματα απόψεις σχετικές με θέματα Βιολογίας, στην τάξη με τους συμμαθητές τους ή και σε άλλους χώρους εκτός σχολείου.

Επιστήμη και καθημερινή ζωή

Με το τέλος των σπουδών τους στο Γυμνάσιο οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να αναφέρουν βασικούς σταθμούς της εξέλιξης της επιστήμης της Βιολογίας και να τους συσχετίζουν με το κοινωνικό και επιστημονικό πλαίσιο της εποχής τους.

· Να αναγνωρίζουν τη συμβολή των εφαρμογών της Βιολογίας στην επίλυση προβλημάτων σε τομείς του κοινωνικού περιβάλλοντος με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου.

· Να χρησιμοποιούν απλές επιστημονικές γνώσεις για την ερμηνεία φαινομένων ή διαδικασιών της καθημερινής ζωής που αφορούν τον οργανισμό τους ή το περιβάλλον στο οποίο ζουν.

· Να γνωρίζουν τις μεθόδους και τις δυνατότητες της βιολογικής έρευνας σήμερα και να προβληματίζονται για τα οφέλη αλλά και τους πιθανούς κινδύνους και τα ηθικά διλήμματα που αναδύονται από την εφαρμογή των επιτευγμάτων της σύγχρονης Βιολογίας.

· Να αιτιολογούν τη σχέση του καταναλωτικού τρόπου ζωής όχι μόνο με την ψυχική και σωματική υγεία του ατόμου, αλλά και με τη διατήρηση της ισορροπίας στο περιβάλλον (φυσικό και κοινωνικό).

· Να χρησιμοποιούν τις γνώσεις που αποκτούν για να ερμηνεύουν, ως ένα βαθμό, προβλήματα που εμφανίζονται στο περιβάλλον τους και να συμμετέχουν ενεργά στις προσπάθειες για την αντιμετώπισή τους.

Βασικοί άξονες περιεχομένου και θέματα για "διαθεματικές" προσεγγίσεις.

Τα θέματα Βιολογίας που προβλέπονται να διδάσκονται στη Β΄ και Γ΄ τάξη του Γυμνασίου οργανώνονται σε θεματικούς άξονες, οι οποίοι θα πρέπει να νοούνται απλώς ως "εργαλεία" κατανομής της ύλης και όχι ως τομείς οι οποίοι θα αναπτυχθούν αυτοτελώς στα επιμέρους Προγράμματα Σπουδών. Οι θεματικοί αυτοί άξονες αναπτύσσονται σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο ανάλογα με την τάξη και φυσικά την ηλικία και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών, έχοντας πάντα υπόψη τους γενικότερους σκοπούς και εξειδικεύοντας τους διδακτικούς στόχους του αντικειμένου για το Γυμνάσιο.

Β΄ τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Η επιστήμη της Βιολογίας	–Τρόποι μελέτης των οργανισμών –Η Βιολογία στην καθημερινή ζωή	
Η ζωή πάνω στη γη	–Βιόσφαιρα –Ποικιλομορφία και ταξινόμηση των οργανισμών –Ιδιότητες της ζωής – Σχέση δομής και λειτουργίας –Από το κύτταρο στον οργανισμό (επίπεδα οργάνωσης)	–«Ζωντανοί οργανισμοί στο έδαφος» (Γεωλογία-Γεωγραφία, Βιολογία) –«Σχέση όγκου - επιφάνειας του κυττάρου με τη λειτουργικότητά του και το ρυθμό πολλαπλασιασμού του» (Μαθηματικά, Βιολογία) –«Βιολογικά ρολόγια» (Βιολογία, Φυσική, Γεωγραφία, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Θρησκευτικά κ.ά.)

Οι οργανισμοί στο περιβάλλον στο οποίο ζουν-Λειτουργίες των οργανισμών *Σημ.: Οι λειτουργίες εξετάζονται, κατά περίπτωση (μέσα από χαρακτηριστικά παραδείγματα) στους μονοκύτταρους οργανισμούς, στα φυτά, στα ασπόνδυλα, στα σπονδυλωτά και τέλος στον άνθρωπο*	–Ανάγκες μετακίνησης των οργανισμών (τροφικές, επικοινωνίας με τους άλλους οργανισμούς και με το περιβάλλον τους κ.ά.) –Σχέση μορφολογίας-δομής των οργανισμών και αναγκών που δημιουργεί το περιβάλλον τους –Λειτουργίες των οργανισμών (Θρέψη, Μεταφορά Ουσιών, Απέκκριση, Αναπνοή, Στήριξη – Κίνηση, Αναπαραγωγή, Ερεθιστικότητα – Αισθητήρια Οργανα)	–«Μελέτη του ρυθμού ανάπτυξης ενός φυτού» (Βιολογία, Μαθηματικά) –«Μετακίνηση στο νερό και στον αέρα –Προσαρμογές των οργανισμών» (Βιολογία, Φυσική) –«Συνεργασία μυών στην κίνηση – Αρχή δράσης-αντίδρασης» (Βιολογία, Φυσική) –«Ανταλλαγή και μεταφορά ουσιών στα βιολογικά συστήματα» (Βιολογία, Φυσική, Χημεία) –«Μεταφορά του νερού στα φυτά (τριχοειδή φαινόμενα, ώσμωση, ανταλλαγή ουσιών μέσω μεμβράνης)» (Βιολογία, Φυσική)

Γ΄ τάξη		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Η επιστήμη της Βιολογίας	–Αρχές των Βιολογικών επιστημών – Επιστημονική μέθοδος –Η συμβολή της Βιολογίας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου	–«Η επιστημονική μέθοδος» (Βιολογία, Φυσική, Χημεία)
Οργάνωση της Ζωής – Βιολογικά συστήματα	–Τα μόρια της ζωής –Κύτταρο: η μονάδα της ζωής –Από το κύτταρο στο οικοσύστημα. –Οργάνωση οικοσυστήματος	–«Οι φυσικοχημικές ιδιότητες του νερού καθοριστικοί παράγοντες για τη ζωή στον πλανήτη μας» (Βιολογία, Φυσική, Χημεία) –«Η διατήρηση των οικοσυστημάτων και οι αρχές της Θερμοδυναμικής» (Βιολογία, Φυσική) –«Διέλευση ουσιών μέσω ημιπερατής μεμβράνης -Ώσμωση – Διάχυση» (Βιολογία, Φυσική)
Ισορροπία στα βιολογικά συστήματα - Ο ρόλος της ενέργειας	–Σχέσεις μεταξύ των οργανισμών –Φωτοσύνθεση - Αναπνοή – Ροή ενέργειας - Κύκλοι στοιχείων σε ένα οικοσύστημα –Παρεμβάσεις του ανθρώπου στο περιβάλλον - Ρύπανση –Ο ανθρώπινος οργανισμός στο περιβάλλον του –Ενεργειακές ανάγκες του ανθρώπινου οργανισμού - Διατροφή, Ένζυμα, Μεταβολισμός	–«Βιογεωχημικοί κύκλοι στοιχείων» (Βιολογία, Γεωλογία, Χημεία) –«Ο κύκλος του νερού στη φύση» (Βιολογία, Φυσική, Χημεία) –«Πηγές ενέργειας» (Βιολογία, Γεωλογία, Χημεία, Γεωγραφία) –«Διαχείριση φυσικών πόρων» (Βιολογία, Γεωλογία-Γεωγραφία, Χημεία, Οικιακή Οικονομία) –«Μεταβολισμός» (Βιολογία, Χημεία, Οικιακή Οικονομία)

	–Ομοιόσταση - Παράγοντες που την επηρεάζουν –Ασθένειες (και καρκίνος) - Άμυνα του οργανισμού στους παθογόνους παράγοντες	–«Μετατροπές ενέργειας στα βιολογικά συστήματα» (Βιολογία, Φυσική, Χημεία) –«Ουσίες που προκαλούν εθισμό» (Βιολογία, Χημεία, Οικιακή Οικονομία) –«Ουσίες με φαρμακευτική δράση» (Βιολογία, Χημεία, Οικιακή Οικονομία)
Διατήρηση και συνέχεια της ζωής -Ρόλος της πληροφορίας	–Γενετικό υλικό (χρωμοσώματα – γονίδια) –Κυτταρική διαίρεση –Κληρονομικότητα - Γενετική ποικιλότητα - Νόμοι κληρονομικότητας –DNA - Μεταφορά γενετικής πληροφορίας (διπλασιασμός του DNA, μεταγραφή, μετάφραση) –Γενετική Μηχανική - Βιοτεχνολογία (γενικές αρχές, εφαρμογές σε διάφορους τομείς της ζωής του ανθρώπου) –Εξέλιξη των οργανισμών (βασικές αρχές)	–«Εφαρμογές των πιθανοτήτων στους νόμους του Μέντελ» (Βιολογία, Μαθηματικά) –«Γενετική ποικιλότητα στον άνθρωπο και απομυθοποίηση του ρατσισμού και της διαφορετικότητας» (Βιολογία, Κοιν. Πολ. Αγωγή) –«Ο κύκλος της ζωής» (Βιολογία, Θρησκευτικά, Λογοτεχνία-Λαογραφία, Κοινωνικές Επιστήμες)

13.γ) ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Εισαγωγή

Η σύγχρονη Γεωγραφία είναι μια αυτόνομη επιστήμη, η οποία βασίζεται στη γνώση του φυσικού περιβάλλοντος προκειμένου να ερμηνεύσει τις δραστηριότητες του ανθρώπου και τη γεωγραφική του κατανομή. Κύρια ερωτήματα που απασχολούν τη γεωγραφική εκπαίδευση είναι:

Πώς και γιατί; (πώς μία συγκεκριμένη κατάσταση ή διεργασία έχει αναπτυχθεί κάπου, με ποιον τρόπο και γιατί σ' αυτήν ειδικά τη θέση).

Τι και πού; (ποια είναι τα φαινόμενα, οι διεργασίες ή τα θέματα που μελετώνται και πώς είναι κατανεμημένα στο χώρο).

Με ποια επίδραση; (ποια είναι τα αποτελέσματά της στους ανθρώπους και στο περιβάλλον).

Κατά την αναζήτηση απαντήσεων για τα ερωτήματα αυτά, προκύπτει η ανάγκη να μελετηθούν:

Οι θέσεις: Οι άνθρωποι και οι τόποι έχουν διαφορετικές γεωγραφικές και σχετικές θέσεις πάνω στη Γη, οι οποίες συνδέονται με ροές αγαθών, πληροφοριών και ιδεών. Η γνώση τους διευκολύνει την ερμηνεία της χωρικής κατανομής των φαινομένων και διαδικασιών και την κατανόηση των τοπικών, εθνικών και παγκόσμιων αλληλεπιδράσεων.

Τα χαρακτηριστικά των τόπων: Οι τόποι έχουν διαφορετικά φυσικά και ανθρωπογενή χαρακτηριστικά, η γνώση των οποίων αποτελεί τη βάση για την κατανόηση των σχέσεων μεταξύ ανθρώπων και τόπων.

Οι σχέσεις μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος: Η κατανόηση αυτών των αλληλεπιδράσεων αποτελεί τη βάση για υπεύθυνο σχεδιασμό, διαχείριση και προστασία του περιβάλλοντος.

Οι χωρικές αλληλεπιδράσεις: Οι φυσικές πηγές πλούτου είναι άνισα κατανεμημένες στην επιφάνεια της Γης, με συνέπεια την αλληλεξάρτηση των ανθρώπων. Η κατανόηση των χωρικών αλληλεπιδράσεων οδηγεί στην κατανόηση της ανάγκης για συνεργασία των ανθρώπων σε τοπικό και διεθνές επίπεδο μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών και αγαθών. Διευκολύνει επίσης την προσπάθεια εύρεσης και εφαρμογής λύσεων σε συγκεκριμένα προβλήματα.

Οι περιφέρειες: Περιφέρεια είναι μία περιοχή που ορίζεται σύμφωνα με επιλεγμένα κριτήρια. Πολιτικά κριτήρια ορίζουν τις πόλεις και τα κράτη, φυσικά κριτήρια καθορίζουν τις κλιματικές ζώνες και τις ζώνες βλάστησης, ενώ κοινωνικά και οικονομικά κριτήρια καθορίζουν τις ανεπτυγμένες και λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Οι περιφέρειες έχουν δυναμική διάσταση στο χώρο και στο χρόνο και αποτελούν μονάδες διαχείρισης για τη μελέτη και την ανάπτυξη διαφορετικών περιβαλλόντων.

Δημοτικό

Εισαγωγή

Στο Δημοτικό σχολείο τα θέματα Γεωγραφίας, όπως και των υπολοίπων Φυσικών επιστημών, εντάσσονται στο μάθημα της "Μελέτης του Περιβάλλοντος" για τις τέσσερις πρώτες τάξεις, ενώ αποτελούν αυτόνομο μάθημα στις δύο τελευταίες. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι κάθε προσπάθεια σύνδεσης της Γεωγραφίας με τα άλλα μαθήματα, απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό, αφού η σύνδεση θα πρέπει να εξυπηρετεί τους γενικούς σκοπούς του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τους επιμέρους στόχους κάθε αντικειμένου.

Ειδικά για την προσέγγιση των γεωγραφικών ζητημάτων στο Δημοτικό σχολείο σκόπιμο είναι να λαμβάνεται

υπόψη το ενδιαφέρον των μαθητών να γνωρίσουν το περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές). Είναι απαραίτητο για το μαθητή να κατανοήσει ότι το περιβάλλον του δεν είναι στατικό και αναλλοίωτο και ότι η μελέτη του δεν εξαντλείται. Αντίθετα, επειδή μεταβάλλεται και εξελίσσεται συνεχώς, οφείλουμε να παρακολουθούμε και να κατανοούμε τις μεταβολές ώστε να ενεργούμε ανάλογα. Τα παραπάνω σηματοδοτούν και την ιδιαίτερη αξία της μελέτης του περιβάλλοντος, κυρίως για το μαθητή του Δημοτικού σχολείου. Η διάρθρωση που προτείνεται εξυπηρετεί την εφαρμογή των απόψεων που υποστηρίζουν ότι η μάθηση δεν αποτελεί μια απλή χαρτογράφηση της εξωτερικής πραγματικότητας στον εγκέφαλο του μαθητή, αλλά ένα ολοκληρωμένο σύστημα σκέψης και συμπεριφοράς, που επενεργεί πάνω σ' αυτήν (το περιβάλλον "κτίζεται" δεν "ανακαλύπτεται").

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

Η διδασκαλία θεμάτων Γεωγραφίας στο Δημοτικό σχολείο θα πρέπει να ικανοποιεί διδακτικούς στόχους που σχετίζονται με τους τομείς: Γνώση και Μεθοδολογία, Συνεργασία και Επικοινωνία, Επιστήμη στην Καθημερινή Ζωή.

Γνώση και μεθοδολογία

Μετά το τέλος των σπουδών στο Δημοτικό σχολείο οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να αναγνωρίζουν το χώρο, τη συνέχειά του και τη γεωγραφική κατανομή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

· Να γνωρίζουν, να κατανοούν και να εκτιμούν, όσο γίνεται καλύτερα, το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον στις ποικίλες αλληλεξαρτήσεις και τη δυναμική του υφή σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, μέσα από την αποσαφήνιση βασικών εμπειριών και εννοιών.

· Να προσεγγίζουν δημιουργικά και να ερμηνεύουν πραγματικά δεδομένα και καταστάσεις χρησιμοποιώντας τρόπους εργασίας συναφείς με τη φύση του μαθήματος.

· Να διακρίνουν την οργάνωση και την κατανομή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο χώρο και να συνειδητοποιούν τη σημασία που έχει η ορθολογική διαχείριση του χώρου και η προστασία του περιβάλλοντος.

Συνεργασία και επικοινωνία

Μετά το τέλος των σπουδών στο Δημοτικό σχολείο οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να παρατηρούν, να καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους και να τις παρουσιάζουν προφορικά ή και γραπτά.

· Να συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους, τον εκπαιδευτικό αλλά και με άτομα έξω από την σχολική μονάδα για την πραγματοποίηση συγκεκριμένων εργασιών.

· Να παρουσιάζουν τις πληροφορίες που συγκεντρώνουν, τις παρατηρήσεις, τις σκέψεις ή τα συμπεράσματά τους με σωστό προφορικό ή γραπτό λόγο χρησιμοποιώντας σχέδια, απλούς πίνακες ή ιστογράμματα κ.ά.

· Να αναπτύσσουν στάσεις και συμπεριφορές που θα τους επιτρέψουν να ενταχθούν ομαλά και δημιουργικά στο φυσικό και κοινωνικό - πολιτισμικό περιβάλλον της χώρας τους.

· Να εξερευνούν το γεωγραφικό τους περιβάλλον με την αναζήτηση και επεξεργασία των κατάλληλων πληροφοριών.

Επιστήμη και καθημερινή ζωή

· Μετά το τέλος των σπουδών στο Δημοτικό σχολείο οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να αναγνωρίζουν τη σχέση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος με την ποιότητα ζωής του ανθρώπου, να ευαισθητοποιούνται και να δραστηριοποιούνται για την προστασία του.

· Να χρησιμοποιούν την κατάλληλη ορολογία (γεωγραφικό λεξιλόγιο) ώστε να εκφράζουν με ακρίβεια τις σκέψεις τους (γραπτά ή/και προφορικά).

· Να εφαρμόζουν τη γεωγραφική γνώση σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο και να αναγνωρίζουν τη συμβολή της Γεωγραφίας στη βελτίωση της ποιότητας του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

· Να αναγνωρίζουν τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα και να αναπτύσσουν τις απαραίτητες διαθέσεις για κατανόηση, αποδοχή, επικοινωνία, συνεργασία και αλληλεγγύη με τους άλλους λαούς.

Βασικοί άξονες περιεχομένου και "αντικείμενα" για διαθεματικές προσεγγίσεις

Το περιεχόμενο των θεμάτων που μελετά η Γεωγραφία (όπως αναφέρθηκαν στην εισαγωγή), οργανώνεται σε θεματικούς άξονες, οι οποίοι θα πρέπει να νοούνται απλώς ως "εργαλεία" κατανομής της ύλης και όχι ως τομείς οι οποίοι θα αναπτυχθούν αυτοτελώς στα επιμέρους Προγράμματα Σπουδών. Οι άξονες που προτείνονται είναι οι εξής:

Προσανατολισμός - καθορισμός θέσης. Αναφέρεται σε γνώσεις αναγκαίες για να αποκτήσουν σταδιακά οι μαθητές την ικανότητα να προσανατολίζονται στο χώρο και στους χάρτες και να χαρακτηρίζουν τη γεωγραφική και σχετική θέση τόπων στην επιφάνεια της Γης.

Μέσα καταγραφής και απεικόνισης των γεωγραφικών στοιχείων: Αναφέρεται σε γνώσεις οι οποίες είναι αναγκαίες για την καταγραφή των γεωγραφικών δεδομένων και την αξιοποίηση χαρτών, διαγραμμάτων και γενικά γραφημάτων στη γεωγραφική μελέτη τόπων και περιφερειών.

Φυσικό περιβάλλον. Περιλαμβάνει τη συστηματική προσέγγιση και μελέτη των κύριων συστημάτων του φυσικού περιβάλλοντος στη συγκεκριμένη περιφέρεια που μελετούν οι μαθητές σε κάθε τάξη.

Ανθρωπογενές περιβάλλον - σχέσεις ανθρώπου και περιβάλλοντος. Περιλαμβάνει τη μελέτη των κυριότερων εκφάνσεων της επίδρασης του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον της περιφέρειας που μελετούν οι μαθητές στη συγκεκριμένη τάξη (οικισμοί, έργα, δίκτυα, οικονομικές δραστηριότητες). Περιλαμβάνει επίσης καταγραφή και εκτίμηση των κυριότερων σχέσεων και αλληλεπιδράσεων που αναπτύσσονται μεταξύ του ανθρώπου και του χώρου στο συγκεκριμένο χώρο. Ο άξονας επεκτείνεται έως τη μελέτη των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ διαφορετικών περιφερειών.

Στοιχεία Γεωλογίας: Περιλαμβάνει την παρουσίαση και τη μελέτη κάποιων βασικών στοιχείων Γεωλογίας (δομή του εσωτερικού της Γης, ενδογενείς και εξωγενείς δυνάμεις, γεωλογικός χρόνος, κτλ.)

Συμβολή άλλων αντικειμένων σε διαθεματικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο της διδασκαλίας θεμάτων Γεωγραφίας.

Το μάθημα της Γεωγραφίας λόγω της φύσης του μπορεί να ενσωματώσει στοιχεία από ποικίλες γνωστικές περιοχές (γλώσσα, ιστορία, κοινωνική και πολιτική αγωγή, φυσικές επιστήμες, θρησκευτικά, φυσική αγωγή, αισθητική αγωγή, μουσική, θεατρικό παιχνίδι). Ενδεικτικά:

Γλώσσα: Ο μαθητής, μέσα από ταξιδιωτικά κείμενα που υπάρχουν στο βιβλίο της γλώσσας ή μέσα από λογοτεχνι-

κά κείμενα που δεν εμπεριέχονται σ' αυτό και αποτελούν πρόταση του δασκάλου ή των μαθητών, μπορεί να προσεγγίσει θέματα που σχετίζονται με το αντικείμενο μελέτης της Γεωγραφίας. Ταυτόχρονα, δίνεται στους μαθητές η ευκαιρία για ανάπτυξη προφορικού και γραπτού λόγου μέσα από φανταστικά ή πραγματικά ταξίδια.

Μαθηματικά: Η Γεωγραφία μπορεί να συνδεθεί με τα Μαθηματικά μέσω των μετρήσεων (υπολογισμός αποστάσεων στο χάρτη με τη βοήθεια κλίμακας, αποστάσεις πλανητών, κατασκευή γραφημάτων και πιττών, κτλ.). Μπορούν ακόμη να κατασκευαστούν προβλήματα με μαθητικές έννοιες, που επεξεργάζονται οι μαθητές αυτών των ηλικιών σχετικά με τις ασχολίες των κατοίκων και την παραγωγή, την εισροή συναλλάγματος και τη διάθεση προϊόντων στην αγορά κτλ.

Ιστορία: Κάθε ιστορικό γεγονός συμβαίνει σε συγκεκριμένο τόπο, ενώ πολλές φορές είναι ο τόπος που καθορίζει τη ροή της Ιστορίας. Καλό θα ήταν, επομένως, σε κάθε ευκαιρία, οι μαθητές να συνδέουν τόπους με ιστορικά γεγονότα και αποτελέσματα.

Θρησκευτικά: Η Γεωγραφία συνδέεται άμεσα με τις θρησκείες των διαφόρων λαών, τα ταξίδια των αποστόλων κτλ.

Υπόλοιπες Φυσικές επιστήμες: Ο κύκλος του νερού, ο καιρός, τα φυτά και τα ζώα, ο μαγνητισμός, τα οικοσυστήματα, η προσαρμογή των ζώων και των φυτών στο φυσικό περιβάλλον, οι πρώτες ύλες και η ενέργεια, η βαρύτητα, η έλξη που ασκεί η Γη σε κάθε σώμα είναι έννοιες των φυσικών επιστημών που θα μπορούσαν να συνδεθούν με τη Γεωγραφία.

Εικαστικά: Η τέχνη των λαών, η απεικόνιση τόπων, η δυνατότητα του μαθητή να περιγράφει με το δικό του εικαστικό τρόπο τη ζωή του ανθρώπου σε διαφορετικά φυσικά περιβάλλοντα, η κατασκευή μακετών, κτλ. μπορούν να συνδέσουν το μάθημα της Γεωγραφίας με την αισθητική αγωγή.

Μουσική: Ήχοι διαφορετικών λαών, το ταξίδι της μελωδίας , μέσα στον κόσμο, κοινοί ήχοι που συναντώνται στις διάφορες περιοχές της Γης, κοινές αντιλήψεις μέσα από το τραγούδι (π.χ. σχέσεις ανθρώπου - θάλασσας, το ναυούρισμα κτλ.) μπορεί να αποτελέσουν θέματα για την καλύτερη γνωριμία των λαών.

Θεατρική Αγωγή (θεατρικό παιχνίδι): Τα θεατρικά μονόπρακτα που περιγράφουν ταξίδια σε διάφορους τόπους, συνήθειες λαών, φυσικά περιβάλλοντα (π.χ. το ταξίδι του Γκιούλιβερ, το ταξίδι του Οδυσσέα, Οδοιπορικό στις Άνδεις, το ταξίδι του ήλιου ή του νερού, τα ζώα της ζούγκλας ή της σαβάνας) δίνουν ζωντάνια στο μάθημα της Γεωγραφίας.

Κοινωνική και Πολιτική αγωγή: Ο χώρος (φυσικά χαρακτηριστικά και σχέσεις) του άμεσου κοινωνικού περιβάλλοντος και οι αλληλεπιδράσεις της Γεωγραφίας συνδέονται άμεσα με το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής.

Το περιεχόμενο που προτείνεται για το Δημοτικό σχολείο, κατά τάξη, σε ότι αφορά έννοιες της Γεωγραφίας, είναι το ακόλουθο:

Α΄ τάξη Δημοτικού		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Προσανατολισμός - Καθορισμός θέσης	–Το «ταξίδι του Ήλιου», χώρος: ανατολή, δύση, χρόνος: πρωί, μεσημέρι, βράδυ (ο όρος «ταξίδι του Ήλιου», χρησιμοποιείται αποκλειστικά για τον καθορισμό του χώρου και του χρόνου).	–*«Εξερεύνηση του βουνού, ή της θάλασσας ή της λίμνης κτλ.»* (Γλώσσα, Βιολογία, Μαθηματικά, Αισθ. Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι)
Μέσα καταγραφής και απεικόνισης γεωγραφικών στοιχείων	–Ανάγλυφες παραστάσεις του χώρου (σχολείο).	
Φυσικό Περιβάλλον	–Εξερεύνηση χώρου, μορφολογικά στοιχεία, οικείοι γεωγραφικοί όροι Βασικές έννοιες χωρίς λεκτικούς ορισμούς: (βουνό, θάλασσα, λίμνη, ποτάμι, κάμπος, νησί, κτλ.) –Αναγνώριση και ονομασία φυτών και ζώων που συναντά κανείς στο βουνό στη λίμνη, στην πεδιάδα, στη θάλασσα. –Βραχυχρόνιες και εποχιακές αλλαγές του καιρού στο χώρο του μαθητή. Καταγραφή.	–*«Άνθρωποι, εποχές και δραστηριότητες»* (Γλώσσα, Βιολογία, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι)

	–Ακραία φαινόμενα (θύελλες, κεραυνοί, πλημμύρες).	
Ανθρωπογενές περιβάλλον ***Σχέσεις ανθρώπου και Περιβάλλοντος***	–Αναγνώριση των ανθρωπογενών στοιχείων στο χώρο του μαθητή (τάξη, σχολείο, σπίτι, γειτονιά). –Ταξινόμηση των κύριων μέσων μεταφοράς (ξηρά, θάλασσα, αέρα). –Εποχές και δραστηριότητες των ανθρώπων. –Φροντίδα του περιβάλλοντος στο χώρο που μελετούν.	

Β΄ τάξη Δημοτικού

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Προσανατολισμός - Καθορισμός θέσης	–Σημεία του ορίζοντα, προσανατολισμός.	
Μέσα καταγραφής και απεικόνισης γεωγραφικών στοιχείων	–Ανάγλυφες παραστάσεις του χώρου, γραφικές παραστάσεις με εικόνες ή σύμβολα (γειτονιά).	
Φυσικό Περιβάλλον	–Διάκριση και αναγνώριση χαρακτηριστικών του χώρου (πεδινός, ορεινός, παράλιος). –Φυτά, ζώα και άνθρωπος στο χώρο που μελετούν. –Βραχυχρόνιες μεταβολές του καιρού. Καταγραφή. –Κύκλος του νερού. Μορφές του νερού στη φύση. –Ο καιρός σε άλλους τόπους.	–«Ο άνθρωπος και το νερό» (Γλώσσα, Βιολογία, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι) –«Ο κύκλος του νερού» (Γλώσσα, Βιολογία, Φυσική, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι)
Ανθρωπογενές περιβάλλον ***Σχέσεις ανθρώπου και Περιβάλλοντος***	–Έργα του ανθρώπου στο χώρο που μελετούν. –Αναγνώριση της αναγκαιότητας των έργων του ανθρώπου στο χώρο που ζουν. –Μέσα μεταφοράς στο χώρο που μελετούν– αναγκαιότητα. –Εποχιακές αλλαγές, επιδράσεις στη φύση και στις δραστηριότητες των ανθρώπων. –Φροντίδα του περιβάλλοντος στο χώρο που μελετούν.	–«Τα μέσα μεταφοράς» (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι)

Γ΄ τάξη Δημοτικού

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης
Προσανατολισμός - Καθορισμός θέσης	–Σχέδιο του χώρου που μελετάται, σχηματικός χάρτης. –Αντιστοίχιση χαρτογραφικών συμβόλων.	–«Άνθρωποι και σπίτια» (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι)
Μέσα καταγραφής και απεικόνισης γεωγραφικών στοιχείων	–Μαγνητική πυξίδα. –Προσανατολισμός με πυξίδα. –Σχετική θέση ως προς σημεία αναφοράς (π.χ. βόρεια του...., νότια του.... κτλ.)	
Φυσικό Περιβάλλον	–Ευρύτερη περιοχή του μαθητή. Γενικό και ειδικό γεωγραφικό λεξιλόγιο (π.χ. βουνό: πρόποδες, πλαγιές, κορυφή, κτλ.) –Χαρακτηριστικά ελληνικά φυτά και ζώα με οικονομική σημασία (ελιά, αμπέλι, κτηνοτροφία, κτλ.) –Οι καιρικές συνθήκες στην ευρύτερη περιοχή του μαθητή. Παρατηρήσεις, περιγραφές, καταγραφές, μετρήσεις, σύμβολα καιρού.	–«Χαρακτηριστικά ελληνικά φυτά και ζώα με οικονομική σημασία» (ελιά, αμπέλι, κτηνοτροφία, κτλ.) (Γλώσσα, Βιολογία, Μαθηματικά, Αισθ. Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι)
Ανθρωπογενές περιβάλλον *Σχέσεις ανθρώπου και Περιβάλλοντος*	–Οργάνωση - λειτουργία του οικισμού τους. –Επέμβαση του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον (παραγωγή αγαθών). –Σχέσεις ανθρώπου και χώρου (επαγγέλματα). –Αναγκαιότητα των μεταφορικών δικτύων. –Προστασία περιβάλλοντος στο χώρο που ζουν.	

Δ΄ τάξη Δημοτικού

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης
Προσανατολισμός - Καθορισμός θέσης	–Προσανατολισμός στο χάρτη, χαρακτηρισμός της σχετικής θέσης γεωγραφικών διαμερισμάτων και νομών του διαμερίσματος.	

Μέσα καταγραφής και απεικόνισης γεωγραφικών στοιχείων	–Εισαγωγή στους χάρτες, συμβολισμός, ενδεικτική απλή μελέτη ενός χάρτη (χάρτης - αεροφωτογραφία).	
Φυσικό Περιβάλλον	–Φυσικό περιβάλλον στο νομό και στο γεωγραφικό διαμέρισμα του μαθητή. Προέκταση στον ευρύτερο χώρο της Ελλάδας. –Χλωρίδα και πανίδα στο γεωγραφικό διαμέρισμα του μαθητή. –Καιρός και κλίμα στο μελετώμενο χώρο (Νομός – γεωγραφικό διαμέρισμα)	–«Η πόλη μου» (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι) –«Παραμύθια / παραδόσεις / τραγούδια του τόπου μου που τείνουν να ξεχαστούν» (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι, Μουσική) –«Τα προϊόντα του τόπου μου» (Γλώσσα, Βιολογία, Μαθηματικά, Αισθ. Αγωγή, Θεατρικό Παιχνίδι)
Ανθρωπογενές περιβάλλον ***Σχέσεις ανθρώπου και Περιβάλλοντος***	–Οικισμοί, πρωτεύουσες νομών. Γεωγραφικά διαμερίσματα. –Τομείς παραγωγής και προϊόντα του γεωγραφικού διαμερίσματος. –Διοίκηση, ΟΤΑ στο μελετώμενο χώρο. –Τρόποι ζωής στο μελετώμενο χώρο. –Δίκτυα μεταφοράς στο νομό και στο γεωγραφικό διαμέρισμα. –Διαχείριση του περιβάλλοντος στο νομό και στο γεωγραφικό διαμέρισμα.	

Ε΄ τάξη Δημοτικού		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Προσανατολισμός - ***Καθορισμός θέσης***	–Σχετική θέση της Ελλάδας στο ευρύτερο περιβάλλον. –Προσανατολισμός και σχετικές θέσεις γεωγραφικών στοιχείων στο εσωτερικό της χώρας.	
Μέσα καταγραφής και απεικόνισης γεωγραφικών στοιχείων	–Χάρτες. Κύρια στοιχεία, συμβολισμός, προσανατολισμός στο χάρτη, προσανατολισμός του χάρτη στο χώρο, χρήση και επιλογή χαρτών.	
	–***Φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας*** –Χλωρίδα, βλάστηση και πανίδα της Ελλάδας. –Κλίμα της Ελλάδας, κλιματικές υποπεριοχές.	–«Οι σεισμοί στην Ελλάδα» (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Άλλες Φυσικές Επιστήμες) –«Απολιθώματα ή σπήλαια στην Ελλάδα» (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Φυσικές Επιστήμες)

Φυσικό Περιβάλλον		–«Τουριστικός οδηγός της Ελλάδας ή συγκεκριμένου γεωγραφικού διαμερίσματος» (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μουσική) –«Ζώα ή φυτά της πατρίδας μας που κινδυνεύουν να εξαφανιστούν» (Γλώσσα, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Μουσική)
Ανθρωπογενές περιβάλλον ***Σχέσεις ανθρώπου και Περιβάλλοντος***	–Ιστορική συνέχεια στον ελλαδικό χώρο. Πληθυσμός, οικισμοί, διοικητική διαίρεση, τομείς της παραγωγής, τρόποι ζωής, μεγάλα έργα. –Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση. –Εκτός συνόρων ελληνισμός. –Δίκτυα μεταφοράς στο νομό και στο γεωγραφικό διαμέρισμα. –Διαχείριση του περιβάλλοντος (σε επίπεδο Ελλάδας).	–«Ιστορική συνέχεια στον ελλαδικό χώρο» (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Μουσική)

Στ΄ τάξη Δημοτικού		
Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
Προσανατολισμός - Καθορισμός θέσης	–Προσανατολισμός στην επιφάνεια της Γης σε σχέση με άλλα στοιχεία του χώρου.	
Μέσα καταγραφής και απεικόνισης γεωγραφικών στοιχείων	–Είδη, μελέτη και εξαγωγή συμπερασμάτων με τη χρήση των χαρτών.	
Φυσικό Περιβάλλον	–Η Γη στο διάστημα. Οι κινήσεις της γης (περιστροφή, ημέρα – νύχτα, περιφορά, εποχές). –Το σχήμα της γης. Θερμικές ζώνες. –Φυσικό περιβάλλον των ηπείρων με ιδιαίτερη έμφαση στην Ευρώπη. –Χλωρίδα, βλάστηση και πανίδα των ηπείρων με ιδιαίτερη έμφαση στην Ευρώπη. –Είδη κλιμάτων και κλιματικών τύπων των ηπείρων.	
Ανθρωπογενές περιβάλλον	–Χώρες, λαοί, πληθυσμός, πόλεις, πολιτιστικά χαρακτηριστικά (γλώσσες και θρησκείες) με ιδιαίτερη έμφαση στην Ευρώπη. –Δίκτυα μεταφοράς στον κόσμο.	–«Η κουζίνα της Ευρώπης / του κόσμου» (Γλώσσα, Φυσικές Επιστήμες, Αισθητική Αγωγή, Κοινωνικές Επιστήμες, Μουσική) –«Τραγούδια ή μύθοι από όλον τον

Σχέσεις ανθρώπου και Περιβάλλοντος	–Διαχείριση του περιβάλλοντος (σε επίπεδο Ηπείρων). –Παγκόσμια προβλήματα.	κόσμο» (Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Κοινωνικές επιστήμες, Μουσική) –«Τα δάση ή οι θάλασσες του κόσμου» (Γλώσσα, Φυσικές Επιστήμες, Αισθητική Αγωγή, Κοινωνικές Επιστήμες, Μουσική)

Γυμνάσιο

Στο ελληνικό σχολείο η διδασκαλία θεμάτων από τη Γεωλογία και τη Γεωγραφία σταματά στο Γυμνάσιο. Αυτό σημαίνει ότι με το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης οι μαθητές θα πρέπει να έχουν εξασφαλίσει ένα ικανοποιητικό επίπεδο γνώσεων, το οποίο θα τους επιτρέπει να κατανοούν και να ερμηνεύουν την κατανομή φυσικών φαινομένων και ανθρωπογενών διαδικασιών, να αξιολογούν δεδομένα και να προτείνουν λύσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα.

Στο Δημοτικό σχολείο οι μαθητές γνώρισαν το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον μελετώντας τον κόσμο σε περιφέρειες. Έμαθαν επίσης να καταγράφουν δεδομένα και να τα απεικονίζουν με κατάλληλα σύμβολα. Στο Γυμνάσιο αυτές οι γνώσεις και δεξιότητες θα πρέπει να συμπληρωθούν και να επεκταθούν έτσι ώστε οι μαθητές να είναι σε θέση:

· Να ερμηνεύουν φαινόμενα και διαδικασίες που ξεφεύγουν από την άμεση παρατήρηση και απαιτούν αυξημένη ικανότητα αφηρημένης σκέψης και συνδυασμού δεδομένων (για παράδειγμα τα γεωλογικά φαινόμενα).

· Να χρησιμοποιούν με ευχέρεια σχετικά εξειδικευμένες μεθόδους μελέτης δεδομένων, τα οποία συνδέονται με τη Γεωλογία και τη Γεωγραφία.

· Να αξιολογούν και να αξιοποιούν τα αποτελέσματα των παρατηρήσεών τους, ώστε να προτείνουν λύσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα.

Γενικοί Διδακτικοί στόχοι

Η διδασκαλία θεμάτων Γεωλογίας και Γεωγραφίας στο Γυμνάσιο θα πρέπει να ικανοποιεί διδακτικούς στόχους που σχετίζονται με τους τομείς: Γνώση και μεθοδολογία, Συνεργασία και επικοινωνία, Επιστήμη στην καθημερινή ζωή. Με βάση τα παραπάνω, οι κατά τομέα διδακτικοί στόχοι του μαθήματος Γεωλογία - Γεωγραφία στο Γυμνάσιο είναι οι εξής:

Γνώση και μεθοδολογία

Με το τέλος των σπουδών τους οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να διακρίνουν γεωλογικούς παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τη διαμόρφωση της επιφάνειας της Γης.

· Να αναγνωρίζουν φαινόμενα τα οποία σχετίζονται με τους γεωλογικούς παράγοντες και επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τις σχέσεις του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον (ηφαίστεια, εκρήξεις, σεισμοί, σχηματισμός εδαφών).

· Να συσχετίζουν φαινόμενα του φυσικού περιβάλλοντος και επιδράσεις στις ανθρώπινες δραστηριότητες (ανάγλυφο, νερό, κλίμα και άνθρωπος).

· Να αναγνωρίζουν τη σημασία των χαρτών ως εργαλείων μελέτης του χώρου και προγραμματισμού μελλοντικών ενεργειών των ανθρώπων.

· Να χρησιμοποιούν εξειδικευμένες μεθόδους μελέτης των γεωγραφικών δεδομένων (αξιοποίηση και σχεδιασμός χαρτών, ερμηνεία στατιστικών δεδομένων κτλ.).

· Να συγκεντρώνουν κατάλληλες πληροφορίες για συγκεκριμένα προβλήματα, να τις επεξεργάζονται, να καταλήγουν σε συμπεράσματα και να διατυπώνουν προτάσεις.

Συνεργασία και επικοινωνία

Με το τέλος των σπουδών τους οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να συνεργάζονται μεταξύ τους ή με άλλα πρόσωπα προκειμένου να εκτελέσουν εργασίες με κοινούς στόχους (π.χ. υλοποίηση ενός project).

· Να χρησιμοποιούν απλές μεθόδους επικοινωνίας και συγκέντρωσης πληροφοριών, όπως είναι οι συνεντεύξεις από κοινωνικούς φορείς και ιδιώτες.

· Να αναγνωρίζουν την ανάγκη παγκόσμιας κατανόησης και συνεργασίας μεταξύ των λαών για τη λύση κοινών προβλημάτων όλων των ανθρώπων.

Επιστήμη και καθημερινή ζωή.

Με το τέλος των σπουδών τους οι μαθητές θα πρέπει να είναι ικανοί:

· Να αναγνωρίζουν τη συμβολή της Γεωλογίας και της Γεωγραφίας στην επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων της καθημερινής ζωής.

· Να εφαρμόζουν στην πράξη μεθόδους συγκέντρωσης και επεξεργασίας πληροφοριών.

· Να διακρίνουν ορισμένες πολιτιστικές διαφορές των ανθρώπων (φυλές, γλώσσες, θρησκείες) και τη σημασία τους στη διαμόρφωση του πολιτιστικού πλούτου της ανθρωπότητας.

· Να διακρίνουν τις σχετικές ομοιότητες των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι σε όλη την επιφάνεια της Γης και την ποικιλία των λύσεων τις οποίες δίνουν ανάλογα με τις πολιτισμικές τους ιδιαιτερότητες.

· Να αναπτύσσουν τις απαραίτητες διαθέσεις και στάσεις που θα τους επιτρέψουν να ενταχθούν ομαλά και δημιουργικά στο φυσικό και κοινωνικό - πολιτιστικό περιβάλλον της χώρας τους.

Α΄ τάξη

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΗΠΕΙΡΩΝ		
Προσανατολισμός - Καθορισμός θέσης	–Γεωγραφική θέση και συντεταγμένες.	
Μέσα καταγραφής και απεικόνισης γεωγραφικών στοιχείων	–Προσανατολισμός στο χάρτη. –Προσανατολισμός χάρτη στο χώρο. Χάρτες (διαίρεση, αξιοποίηση των χαρτών στη λύση συγκεκριμέ-	

	νων προβλημάτων για τη μελέτη του κόσμου).	
Φυσικό Περιβάλλον	–Τα τμήματα του φυσικού περιβάλλοντος –Ατμόσφαιρα (δομή, καιρός, κλίμα, γεωγραφική κατανομή κλιμάτων) –Το νερό στην επιφάνεια της Γης. –Ανάγλυφο – Ήπειροι. –Γεωγραφική κατανομή σημαντικών οικοσυστημάτων.	–«Το ποτάμι και οι άνθρωποι» (Βιολογία, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά, Ιστορία, Η/Υ) –«Το κλίμα και οι άνθρωποι» (Βιολογία, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, Η/Υ)
Ανθρωπογενές περιβάλλον - Σχέσεις ανθρώπου και Περιβάλλοντος	–Πληθυσμός (εξέλιξη, σύνθεση, γεωγραφική κατανομή, δημογραφικό πρόβλημα). –Αστικό περιβάλλον. –Φυλές, θρησκείες, γλώσσες. –Χαρακτηριστικές χώρες του κόσμου. –Κλίμα, έδαφος, θάλασσες, γλυκό νερό και άνθρωπος. –Τα διαθέσιμα. –Οικολογικά θέματα με παγκόσμια σημασία.	
Στοιχεία Γεωλογίας	–Δομή του εσωτερικού της Γης. –Οι λιθοσφαιρικές πλάκες και οι κινήσεις τους. –Οι ενδογενείς δυνάμεις και οι εκδηλώσεις τους (ηφαίστεια, σεισμοί). –Εξωγενείς δυνάμεις (διάβρωση, απόθεση). –Γεωλογικός χρόνος.	

Γ΄ τάξη

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα «αντικείμενα» διαθεματικής προσέγγισης**
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑΣ		
Προσανατολισμός - Καθορισμός θέσης	–Η έννοια της σχετικής θέσης, αξιολόγηση στο χώρο της Ευρώπης και της Ελλάδας.	
Μέσα καταγραφής και απεικόνισης γεωγραφικών στοιχείων	–Χάρτες (αξιοποίηση των χαρτών στη λύση συγκεκριμένων προβλημάτων για τη μελέτη της Ευρώπης).	–«Οι πόλεις της Ευρώπης» (Ιστορία, Αισθητική Αγωγή, Η/Υ, Μαθηματικά, Χημεία) –«Μεσογειος και λαοι» (Ιστορια, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά, Η/Υ) –«Βαλκάνια. Ομοιότητες και διαφο-

		ρές των κρατών» (Ιστορία, Αισθητική Αγωγή, Μαθηματικά, Η/Υ)
Φυσικό Περιβάλλον	–Ανάγλυφο και φυτογεωγραφικές περιοχές της Ευρώπης. –Θάλασσες και ακτές της Ευρώπης και της Ελλάδας. –Μεσόγειος. –Γεωγραφική κατανομή των κλιματικών τύπων στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. –Ποτάμια και λίμνες της Ευρώπης και της Ελλάδας. –Γεωγραφική κατανομή φυσικής βλάστησης στην Ευρώπη και στην Ελλάδα.	
Ανθρωπογενές περιβάλλον - ***Σχέσεις ανθρώπου και Περιβάλλοντος***	–Ο πληθυσμός της Ευρώπης. –Οι μεγάλες Ευρωπαϊκές πόλεις - Οικισμοί στην Ελλάδα –Γλώσσες και θρησκείες στο χώρο της Ευρώπης. –Χαρακτηριστικές χώρες της Ευρώπης (μελέτη χαρακτηριστικών παραδειγμάτων). –Πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής τομέας παραγωγής στον Ευρωπαϊκό και στον Ελληνικό χώρο - Οικονομικές δραστηριότητες των Ελλήνων και των Ευρωπαίων. –Οικολογικά θέματα στο χώρο της Ευρώπης και στην Ελλάδα. –Η Ευρωπαϊκή Ένωση.	
Στοιχεία Γεωλογίας	–Γεωλογικοί αιώνες. –Τεκτονικές περιοχές της Ευρώπης. –Ενδογενείς δυνάμεις (ηφαίστεια της Ευρώπης, σεισμικότητα της Μεσογείου και της Ελλάδας). –Συνοπτική γεωλογική ιστορία της Ελλάδας.	

14. Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Φυσική Αγωγή στο Δημοτικό

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Ο σκοπός της Φυσικής Αγωγής στο Δημοτικό Σχολείο είναι να βοηθήσει κατά προτεραιότητα στη σωματική ανάπτυξη των μαθητών και να συμβάλλει στην ψυχική και πνευματική τους καλλιέργεια καθώς και στην αρμονική τους ένταξη στην κοινωνία.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

· Ανάπτυξη των αντιληπτικών ικανοτήτων: κιναισθητική αντίληψη, οπτική αντίληψη, ακουστική αντίληψη, αντίληψη μέσω της αφής, ικανότητες συντονισμού.

· Ανάπτυξη των φυσικών σωματικών ικανοτήτων: αντοχή, δύναμη, ταχύτητα, ευλυγισία, ευκινησία.

· Ανάπτυξη κινητικών δεξιοτήτων: απλές προσαρμοστικές δεξιότητες, σύνθετες προσαρμοστικές δεξιοτητές, περίπλοκες προσαρμοστικές δεξιότητες.

· Καλλιέργεια του ρυθμού.

· Ανάπτυξη της μη λεκτικής επικοινωνίας: εκφραστική κίνηση, δημιουργική κίνηση

· Η εξασφάλιση και διατήρηση της υγείας και ευεξίας.

Κοινωνικοί στόχοι: Ανάπτυξη κοινωνικών και ψυχικών αρετών, όπως συνεργασία, ομαδικό πνεύμα, αυτοπει-

θαρχία, θέληση, υπευθυνότητα, υπομονή, επιμονή και θάρρος. Ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης και της θετικής αυτοαντίληψης και αυτοπεποίθησης και καλλιέργεια ελεύθερης και δημοκρατικής έκφρασης.

Ηθικοί στόχοι: Ανάπτυξη ηθικών αρετών, όπως τιμιότητα, δικαιοσύνη, αξιοκρατία, σεβασμός αντιπάλων, αυτοσεβασμός, μετριοφροσύνη , συνετή αντιμετώπιση της νίκης και της ήττας.

Γνωστικοί στόχοι: Κατανόηση εννοιών και απόκτηση γνώσεων σχετικών με την Φυσική Αγωγή και τον αθλητισμό. Γνώση των κανονισμών των διαφόρων αθλημάτων και αγωνισμάτων. Απόκτηση γνώσεων σχετικών με την Ολυμπιακή ιδέα και κίνηση. Απόκτηση γνώσεων που σχετίζονται με τον παραδοσιακό χορό, τη μουσική και το τραγούδι σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Απόκτηση βασικών γνώσεων υγιεινής και πρώτων βοηθειών. Ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας. Συνειδητοποίηση της ανάγκης για "δια βίου" άσκηση ή άθληση και της ωφέλειας που προκύπτει από αυτή, καθώς και απόκτηση αθλητικών συνηθειών για ερασιτεχνική ενασχόληση με τον αθλητισμό.

Αισθητικοί στόχοι: Εκτίμηση των αισθητικών στοιχείων των κινήσεων.

Οι παραπάνω στόχοι πρέπει να καλλιεργούνται σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού σχολείου. Προτεραιότητα όμως έχει η ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων των μαθητών και μέσω αυτών η καλλιέργεια των φυσικών τους ικανοτήτων της υγείας τους, καθώς και των υπολοίπων στόχων.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμμετοχή των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες καθώς και η πρόβλεψη για την προσαρμογή του μαθήματος στις δεξιότητες, ιδιαιτερότητες και στις ανάγκες αυτών των μαθητών.

Μέσα

Τα μέσα για την επίτευξη του σκοπού της Φυσικής Αγωγής στο Δημοτικό Σχολείο είναι: α) Παιδαγωγικά κινητικά παιχνίδια και ελεύθερες κινητικές δραστηριότητες με ή χωρίς μουσική, β) τα αναγνωρισμένα στη χώρα μας αθλήματα και αγωνίσματα για τα οποία υπάρχουν δυνατότητες να διδαχθούν στα σχολεία, γ) οι ελληνικοί παραδοσιακοί λαϊκοί χοροί και δ) η κολύμβηση.

ΤΑΞΕΙΣ Α' και Β'

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα "αντικείμενα" διαθεματικής προσέγγισης
Ψυχοκινητική ***Μουσικοκινητική***	**Χώρος** –Σωματικά σχήματα –Επίπεδα χώρου –Κατευθύνσεις χώρου –Ευθείες - καμπύλες –Μακριά - κοντά –Σύμμετρα - ασύμμετρα	–Τα περιεχόμενα του χώρου μπορούν να συνδεθούν με μαθηματικές έννοιες, όπως ευθεία, κύκλος, επιφάνεια κ.ά.
	Χρόνος –Αργά - γρήγορα –Ταυτόχρονα - διαδοχικά –Επιτάχυνση - επιβράδυνση –Σωματικοί ρυθμοί –Λόγος και κίνηση –Ήχος και κίνηση	–Τα περιεχόμενα του χρόνου μπορούν να συνδεθούν με έννοιες της Φυσικής όπως ταχύτητα, επιτάχυνση κ.ά.
	Δυναμική –Απαλά - απότομα (κοφτά) –Βαριά -ανάλαφρα –Λύσιμο - χαλάρωμα	–Τα περιεχόμενα της δυναμικής μπορούν να συνδεθούν με έννοιες της Φυσικής, όπως δύναμη, ενέργεια κ.ά.
Παιγνίδια ομαδικά, ατομικά, παραδοσιακά, ελεύθερα και οργανωμένα.		
Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί.	Πανελλήνιοι, τοπικοί	–Οι χοροί μπορούν να συνδεθούν με θέματα της λογοτεχνίας, της ιστορίας, της μουσικής κ.ά.

Κολύμβηση όπου υπάρχουν οι δυνατότητες		

Τάξεις Γ' και Δ'

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα "αντικείμενα" διαθεματικής προσέγγισης
Ψυχοκινητική ***Μουσικοκινητική***	**Χώρος** –Σωματικά σχήματα –Επίπεδα χώρου –Κατευθύνσεις χώρου –Ευθείες - καμπύλες –Μακριά - κοντά –Σύμμετρα - ασύμμετρα	–Τα περιεχόμενα του χώρου μπορούν να συνδεθούν με μαθηματικές έννοιες, όπως ευθεία, κύκλος, επιφάνεια κ.ά. .
	Χρόνος –Αργά - γρήγορα –Ταυτόχρονα - διαδοχικά –Επιτάχυνση - επιβράδυνση –Σωματικοί ρυθμοί –Λόγος και κίνηση –Ήχος και κίνηση	–Τα περιεχόμενα του χρόνου μπορούν να συνδεθούν με έννοιες της Φυσικής όπως ταχύτητα, επιτάχυνση κ.ά.
	Δυναμική –Απαλά - απότομα (κοφτά) –Βαριά -ανάλαφρα –Λύσιμο - χαλάρωμα	–Τα περιεχόμενα της δυναμικής μπορούν να συνδεθούν με έννοιες της Φυσικής, όπως δύναμη, ενέργεια κ.ά.
Παιγνίδια ομαδικά, ατομικά, παραδοσιακά, ελεύθερα και οργανωμένα.		
Εισαγωγή στα αθλήματα και αγωνίσματα που θα διδαχθούν στις Ε'+ΣΤ' τάξεις	–Μπάσκετ, Βόλεϊ, Ποδόσφαιρο, Χάντμπολ, Κλασικός αθλητισμός, Ενόργανη και ρυθμική γυμναστική	
Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί.	–Πανελλήνιοι, τοπικοί.	Οι χοροί μπορούν να συνδεθούν με θέματα της λογοτεχνίας, της ιστορίας, της μουσικής κ.ά.
Κολύμβηση όπου υπάρχουν οι δυνατότητες	–Κολύμβηση όπου υπάρχουν οι δυνατότητες	

Τάξεις Ε΄ και ΣΤ΄

Άξονες	Περιεχόμενο	Προτεινόμενα "αντικείμενα" διαθεματικής προσέγγισης
Αθλοπαιδιές	–Βόλεϊ, μπάσκετ, ποδόσφαιρο, χάντμπολ	Τα περιεχόμενα αυτής της ηλικίας μπορούν να συνδεθούν: Με μαθηματικές έννοιες, όπως, μήκος, ύψος, επιφάνεια κ.ά. Με έννοιες της Φυσικής, όπως, ταχύτητα, δύναμη, ενέργεια κ.ά. Με οικονομικές έννοιες, όπως κόστος, κ.ά. Με βιολογικές έννοιες, όπως ανάπτυξη , ωρίμανση, διατροφή κ.ά. Με τη λογοτεχνία, την ποίηση κ.ά.
Κλασικός αθλητισμός	–Δρόμοι, άλματα, ρίψεις	
Ενόργανη γυμναστική	–Γενικές ασκήσεις, ασκήσεις με όργανα, ρυθμική αγωνιστική γυμναστική	
Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί	–Πανελλήνιοι, τοπικοί.	
Κολύμβηση, όπου υπάρχουν οι δυνατότητες	–Κολύμβηση, όπου υπάρχουν οι δυνατότητες	

Μεθοδολογικές οδηγίες

Α+Β τάξεις

Στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου προγραμματίζουμε κινητικές δραστηριότητες, που στοχεύουν στην ολόπλευρη κινητικότητα του παιδιού και προάγουν, τη σωματική, συναισθηματική και πνευματική του ανάπτυξη.

Δημιουργούμε ευκαιρίες για τα παιδιά να παίζουν μόνα τους, ανά δύο ή να συμμετέχουν σε μικρές ομάδες.

Το παιχνίδι γεμίζει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του παιδιού αυτής της ηλικίας. Είναι το μέσο με το οποίο γνωρίζει τον εαυτό του, μαθαίνει για τους ανθρώπους, και τον κόσμο γύρω του, αντιλαμβάνεται τις δυνατότητες και τα όριά του και συμβάλλει στην κοινωνικοποίησή του. Τα παιδιά με το παιχνίδι μαθαίνουν να συνεργάζονται, να αναλαμβάνουν ευθύνες και ρόλους, μαθαίνουν να τηρούν και να σέβονται κανόνες.

Είναι ανάγκη το παιδί στις μικρές τάξεις του Δημοτικού Σχολείου να κινείται πολύ και ελεύθερα. Είναι απαραίτητο λοιπόν να προσφέρουμε στα παιδιά ευκαιρίες για κινητικές δραστηριότητες, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τις δυνατότητες της ηλικίας τους.

Γ+Δ τάξεις

Τα παιδιά αυτής της ηλικίας είναι σωματικά, και πνευματικά ωριμότερα από την προηγούμενη ηλικία. Προγραμματίζουμε και εδώ κινητικές δραστηριότητες, που στοχεύουν στην ολόπλευρη κινητικότητα του παιδιού και προάγουν, τη σωματική, συναισθηματική και πνευματική του ανάπτυξη, αλλά μπορούμε να αρχίσουμε να τα εισαγάγουμε περισσότερο στοχευμένα σε κινητικές δεξιότητες πού αποτελούν μέρος των καθιερωμένων αθλημάτων και αγωνισμάτων.

Δημιουργούμε ευκαιρίες για τα παιδιά να παίζουν μόνα τους, ανά δύο ή να συμμετέχουν σε μικρές ομάδες.

Το παιχνίδι γεμίζει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του παιδιού και αυτής της ηλικίας. Είναι το μέσο με το οποίο γνωρίζει τον εαυτό του, μαθαίνει για τους ανθρώπους, και τον κόσμο γύρω του, αντιλαμβάνεται τις δυνατότητες και τα όριά του και συμβάλλει στην κοινωνικοποίησή του. Τα παιδιά με το παιχνίδι μαθαίνουν να συνεργάζονται, να αναλαμβάνουν ευθύνες και ρόλους, μαθαίνουν να τηρούν και να σέβονται κανόνες.

Για τη διδασκαλία του χορού πρέπει να εξασφαλίζεται η δημιουργία κατάλληλου κλίματος καθώς και η δυνατότητα χρησιμοποίησης της κατάλληλης μουσικής.

Ε+ΣΤ τάξεις

Ο καθηγητής Φ.Α. θα πρέπει στην αρχή του χρόνου να ετοιμάσει τον ετήσιο, τριμηνιαίο και εβδομαδιαίο προγραμματισμό του.

Στον καθηγητή επαφίεται να αποφασίσει σε πια περίοδο του έτους θα διδάξει το κάθε αντικείμενο, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες του σχολείου (αθλητική υποδομή, αριθμός υπηρετούντων καθηγητών Φ.Α. κ.ά.).

Όταν αρχίζει η διδασκαλία ενός αντικειμένου πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια να μην διακόπτεται μέχρι να τελειώσουν τα προγραμματισμένα γι΄ αυτό μαθήματα.

Εάν ο καιρός είναι ακατάλληλος (βροχή, χιόνι κ.ά) και δεν υπάρχουν κατάλληλοι χώροι για άθληση, θα πρέπει να γίνονται θεωρητικά μαθήματα σχετικά με αθλητικά θέματα.

Η διδασκαλία των αθλημάτων και αγωνισμάτων θα γίνεται τόσο στους μαθητές όσο και στις μαθήτριες χωρίς διάκριση.

Όπου ενυπάρχει το στοιχείο του κινδύνου πρέπει να τηρούνται όλοι οι κανόνες ασφαλείας για την αποφυγή ατυχημάτων.

Για τη διδασκαλία του χορού πρέπει να εξασφαλίζεται η δημιουργία κατάλληλου κλίματος καθώς και η δυνατότητα χρησιμοποίησης της κατάλληλης μουσικής.

Διδακτικό υλικό

Α+Β+Γ+Δ τάξεις

Το υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί είναι: μπάλες διαφόρων μεγεθών και βάρους, στεφάνια, κονταράκια, σχοινάκια, μαντήλια, λάστιχα, εφημερίδες, μπαλόνια, μουσικά οργανάκια κ.ά.

Ε+ΣΤ τάξεις

· Μπάλες, φιλέδες
· Σφαίρες, στυλοβάτες αλμάτων, σκυτάλες
· Στρώματα, βατήρες, εφαλτήρια, σχοινάκια, στεφάνια, κορίνες
· Μαγνητόφωνο, ταινίες μουσικής και CD, βιντεοταινίες
· Χρονόμετρα, εμπόδια, κώνοι

Αξιολόγηση

Α+Β+Γ+Δ τάξεις

Κατανόηση και αφομοίωση εννοιών, ενδιαφέρον, προσπάθεια, συνεργασία, δημιουργικότητα.

Ε+ΣΤ τάξεις

Οι μαθητές θα αξιολογούνται με βάση τα παρακάτω κριτήρια κατά σειρά προτεραιότητας.

· Την αφομοίωση του περιεχόμενου, την εκμάθηση δηλαδή των αθλητικών δεξιοτήτων.
· Την προσπάθεια, το ενδιαφέρον και γενικά τη συμπεριφορά τους στο μάθημα
· Τη φυσική τους κατάσταση.
· Τις γνώσεις τους γύρω από τα αθλητικά θέματα.

Φυσική Αγωγή στο Γυμνάσιο

Σκοπός διδασκαλίας του μαθήματος

Ο σκοπός της Φυσικής Αγωγής στο Γυμνάσιο είναι να βοηθήσει κατά προτεραιότητα στη σωματική ανάπτυξη των μαθητών και να συμβάλει στην ψυχική και πνευματική τους καλλιέργεια καθώς και στην αρμονική τους ένταξη στην κοινωνία.

Γενικοί διδακτικοί στόχοι

· Η εκμάθηση της βασικής τεχνικής ορισμένων αθλημάτων

και αγωνισμάτων και άλλων κινητικών δραστηριοτήτων καθώς και η δυνατότητα συμμετοχής σε αθλητικούς αγώνες

· Ανάπτυξη των φυσικών σωματικών ικανοτήτων: αντοχή, δύναμη, ταχύτητα, ευλυγισία, ευκινησία.

· Η καλλιέργεια του ρυθμού και της κινητικής έκφρασης και η διατήρηση της λαϊκής κινητικής παράδοσης (παραδοσιακοί χοροί).

· Η εξασφάλιση και διατήρηση της υγείας και ευεξίας.

Κοινωνικοί στόχοι: Ανάπτυξη κοινωνικών και ψυχικών αρετών, όπως συνεργασία, ομαδικό πνεύμα, αυτοπειθαρχία, θέληση, υπευθυνότητα, υπομονή, επιμονή και θάρρος. Ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης και της θετικής αυτοαντίληψης και αυτοπεποίθησης και καλλιέργεια ελεύθερης και δημοκρατικής έκφρασης.

Ηθικοί στόχοι: Ανάπτυξη ηθικών αρετών, όπως τιμιότητα, δικαιοσύνη, αξιοκρατία, σεβασμός αντιπάλων, αυτοσεβασμός, μετριοφροσύνη , συνετή αντιμετώπιση της νίκης και της ήττας.

Γνωστικοί στόχοι: Απόκτηση γνώσεων σχετικών με την Φυσική Αγωγή και τον αθλητισμό. Γνώση των κανονισμών των διαφόρων αθλημάτων και αγωνισμάτων. Απόκτηση γνώσεων σχετικών με την Ολυμπιακή ιδέα και κίνηση. Απόκτηση γνώσεων που σχετίζονται με τον παραδοσιακό χορό, τη μουσική και το τραγούδι σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Απόκτηση βασικών γνώσεων υγιεινής και πρώτων βοηθειών. Ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας. Συνειδητοποίηση της ανάγκης για "δια βίου" άσκηση ή άθληση και της ωφέλειας που προκύπτει από αυτή, καθώς και απόκτηση αθλητικών συνηθειών για ερασιτεχνική ενασχόληση με τον αθλητισμό.

Αισθητικοί στόχοι: Εκτίμηση των αισθητικών στοιχείων των κινήσεων.

Οι παραπάνω στόχοι πρέπει να καλλιεργούνται σε όλες τις τάξεις του Γυμνασίου. Προτεραιότητα όμως έχει η ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων των μαθητών και μέσω αυτών η καλλιέργεια των φυσικών ικανοτήτων τους, της υγείας τους, καθώς και των υπόλοιπων στόχων.

Μέσα

Τα μέσα για την επίτευξη του σκοπού της Φυσικής Αγωγής στο Γυμνάσιο είναι: α) τα αναγνωρισμένα στη χώρα μας αθλήματα και αγωνίσματα για τα οποία υπάρχουν δυνατότητες να διδαχθούν στα σχολεία, β) ελεύθερες σωματικές ασκήσεις γ) οι ελληνικοί παραδοσιακοί λαϊκοί χοροί και δ) η κολύμβηση.

Άξονες περιεχομένου και προτεινόμενα αντικείμενα διαθεματικής προσέγγισης

Άξονες	**Περιεχόμενο**	**Προτεινόμενα "αντικείμενα" διαθεματικής προσέγγισης**
Αθλοπαιδιές	–Βόλεϊ, μπάσκετ, ποδόσφαιρο, χάντμπολ	Τα περιεχόμενα αυτής της ηλικίας μπορούν να συνδεθούν: Με μαθηματικές έννοιες, όπως, μήκος, ύψος, επιφάνεια κ.ά. Με έννοιες της Φυσικής, όπως, ταχύτητα, δύναμη, ενέργεια κ.ά Με οικονομικές έννοιες, όπως κόστος, κ.ά. Με βιολογικές έννοιες, όπως ανάπτυξη , ωρίμανση κ.ά. Με έννοιες σχετικές με τη διατροφή. Με τη λογοτεχνία, την ποίηση κ.ά.
Κλασικός αθλητισμός	–Δρόμοι, άλματα, ρίψεις	
Ενόργανη γυμναστική	–Γενικές ασκήσεις, ασκήσεις με όργανα, ρυθμική αγωνιστική γυμναστική	
Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί	–Πανελλήνιοι, τοπικοί	
Κολύμβηση, όπου υπάρχουν οι δυνατότητες	–Τα στιλ της Κολύμβησης	

Μεθοδολογικές οδηγίες

Ο καθηγητής Φ.Α. θα πρέπει στην αρχή του χρόνου να ετοιμάσει τον ετήσιο, τριμηνιαίο και εβδομαδιαίο προγραμματισμό του.

Στον καθηγητή επαφίεται να αποφασίσει σε πια περίοδο του έτους θα διδάξει το κάθε αντικείμενο, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες του σχολείου (αθλητική υποδομή, αριθμός υπηρετούντων καθηγητών Φ.Α. κ.ά.).

Όταν αρχίζει η διδασκαλία ενός αντικειμένου, πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια να μην διακόπτεται μέχρι να τελειώσουν τα προγραμματισμένα γι΄ αυτό μαθήματα.

Εάν ο καιρός είναι ακατάλληλος (βροχή, χιόνι κ.ά) και δεν υπάρχουν κατάλληλοι χώροι για άθληση, θα πρέπει να γίνονται θεωρητικά μαθήματα σχετικά με αθλητικά θέματα.

Η διδασκαλία των αθλημάτων και αγωνισμάτων θα γίνεται τόσο στους μαθητές όσο και στις μαθήτριες χωρίς διάκριση.

Όπου ενυπάρχει το στοιχείο του κινδύνου, πρέπει να τηρούνται όλοι οι κανόνες ασφαλείας για την αποφυγή ατυχημάτων.

Για τη διδασκαλία του χορού πρέπει να εξασφαλίζεται η δημιουργία κατάλληλου κλίματος καθώς και η δυνατότητα χρησιμοποίησης της κατάλληλης μουσικής.

Διδακτικό υλικό

· Μπάλες, φιλέδες

· Σφαίρες, στυλοβάτες αλμάτων, σκυτάλες

· Στρώματα, βατήρες, εφαλτήρια, σχοινάκια, στεφάνια, κορίνες

· Μαγνητόφωνο, ταινίες μουσικής και CD, βιντεοταινίες

· Χρονόμετρα, εμπόδια, κώνοι

Αξιολόγηση

Οι μαθητές θα αξιολογούνται με βάση τα παρακάτω κριτήρια κατά σειρά προτεραιότητας:

· Την αφομοίωση του περιεχόμενου, την εκμάθηση δηλαδή των αθλητικών δεξιοτήτων.

· Την προσπάθεια, το ενδιαφέρον και γενικά τη συμπεριφορά τους στο μάθημα.

· Τη φυσική τους κατάσταση.

· Τις γνώσεις τους γύρω από αθλητικά θέματα.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ